

שאלה א ראובן היה נשוי ללאה והוליד ממנ' בת והלך למ"ה ובא שמועה שנטבע במים שאין להם סוף ואחר כך נפטרה לאה ועשת' צוואה קודם וכתוב בנוסח הצוואה שאמרה לה אמה בתי אלאגוהא' למה אינך מדברת ואמרה לה מה אומר ליך ואני הולכת למות לכן תפתחי עיניך לטובה על בתי הילדה קטנה יתומה ותתני בעבור נשמת לי לצדקה מנכסי עשרה פרחים אז השיבה אמה אין היכולת בידי לא בילדה ולא במעותיך לפי שחמך ובנה אחר ישלטו במעותיך אז השיבה בתה אלוגהאר הנז' ואמרה אם כן מעתה ומעכשיו נותנת ליך במתנה גמור' כל כתובתי ומסלקת אני את בתי הילדה בעשרי' פרחים ואמרה לה אמה ומה תעש' השיבה אלוגהאר הנז' מספיק ג' מאות פרחים שאניח לה ובפנינו נשבעה מ' אלוגהאר הנז' בנקיטת חפץ שלא עשת' שום פשיעה ושלא בזבזה מ"ב נוסח הצוואה ואחר כמה ימים מתה בתה הילדה גם כן ובא עתה אבי ראובן לערער על צוואתה מכמה טענות: ראשונה שכיון שטבע בנו ראוב' במים שאין ל"ס אינה יכולה לינשא וגם אינה נוטלת כתובה כל שכן להורישן לאמה שנית שאומר שנודע לו כי היה זיוף בצוואה זו ובא עד א' כשר וחכם והעיד בכתב כי אחר שנפטרה אלוגהאר הנז' בא אליו א' מקרובי' ואמר לו שצוותה אלוגהאר הנזכר' שלשים פרחים לאמה ואם היה הוא כשר להעיד עם מורישן אחר ואמר לו החכם אינו שוה כלום אם לא נשבעה שבועת אלמנה והלכה חמותו ואשתו אצל אמה ואמרה להן שעל כל פנים יחתום החכם לו שבתה נתנה לה שלשים פרחים וכשאמרה לה חמותו ואשתו כך אמר שוטות איני יכול לחתום מה שלא ראיתי ואחר כך בא אליו קרובה הנז' למעלה ואמרה לו שהאלמנה נשבעה קודם מיתת' וספקתי כפי ואמרתי לו איך אתה אומר כך שנשבעה אחר כל מה שאמר' לי קודם גם מה שאמרה אמה ולא מצא מה להשיב ובשעת נסיעת האם לבא לצפת שלחה לו אדם אחד חשוב לחלות פניו שלא יגלו שום דבר ואחר כך כשהיה בא הוא לצפת בא אליו קרובה הנז' למעלה וחלה פניו על ענין זה גם כן ועל דבר אמת הוצרך להגיד מה שידע ועל דבר זה שלחו לירושלים תוב"ב מקום מיתת האשה שיחקרו על זה מן העדים איך נהייתה צוואה זו וכתבו ששאלו לו ב"ד לעד הא' על השבועה מי שאל ממנו שבועה ואמר כי לא שאלו הם ממנה שבועה ולא שום אדם אלא אמה נתנה לה חומש כדי לישבע ואמר העד הזה כי גם העד הב' אברהם היה שם ושכל זה היה בערב סוכות בין הערביים ולא היה שם לא איש ולא אשה והיא נפטרת ליל סוכות ושבעת הצוואה כתב דברי הצוואה בלא חתימת העדים ובחול המועד של סוכות כתב אותה כתקנה חתם הוא והעד הב' אברהם הנזכ' עוד כתבו ב"ד של ירושלים כי באת אליהם אשת אברהם הנזכר ואמרה כי היא עמדה בבית אלגוהאר כל יום ערב סוכות ולא צותה אלגוהאר שום דבר ולא נכנס הסופר שם כלל ואחר פטירת אלגוהאר אמרה אשה אחת שכנתה ששמעה מדה אלגוהאר שמנחת עשרה פרחים לצדקה ונכסיה לאמה ואחר סוכות באה אם אלגוהאר לבעלה אברהם הנז' ואמרה לו למען השם יתב' שיעשה זה החסד ויחתו' שאלגוהאר בתה הניחה לה כל נכסיה שהרי האשה השכנה נשבעה ששמעה מפי הנפטרת זה ובכל יום היתה מפתה אותו בדברים שיחתום כי יעשה מצוה רבה עד שחתם והיה אומר אחר כך לאשתו כי בודאי עשתה לו אם אלגוהאר' כישוף עד שחתם ושאר כך חלה אברהם הנזכר והיה אומר כי בא לו זה החולי מפני שחתם אלו דברי אשתו ואחר כך בא הוא לפני ב"ד ושאלו לו על הצוואה ואמר שלא ידע מאומה בדבר אלא שלאחר סוכות באה

לו אם אלגוהאר ואמרה לו למען השם שיעשה מצוה רבה שיחתום איך הניח' לה בתה כל נכסים שהיה לה כי אין לה יורשים אחרים והיתה מפתה אותו ואח' כך אמרה לו אני אעשה שיחתו' יהודי אחר על זה ואחר כך תחתום אתה ואחר סוכות ט"ו ימים הביאה לו כתב חתום ושלא ידע של מי היתה החתימה אלא שראה צורת חתימה וחתם הוא גם כן וששאלו לו מה היה כתוב בכתב ואמר לא ידעתי כי איני יודע לקרות אלא שראיתי חתימה א' וחתמתי וכשחלה היה אומר לאשתו כי על עון זה בא לו וכתבו ב"ד של ירושלים תוב"ב וראשי הקהל החתומי' בו שעשו מה שמוטל עליהם כדי לברר האמת ושתמהו על מעשה מכוער כזה כי מעולם לא נהיה כדבר הזה בירושלים וכתבו שיש להם הסכמה קדומה שלא יהיה רשאי שום אדם לעשות צוואה כי אם בפני הדיין והנאמנים ואם תעשה שלא מדעתם הרי היא בטלה כחרס הנשבר וכ"ש בנדון זה שזה אברהם מקדראש כתבו שהוא מכלל הפתאים בדבר הזה וחתמו בכל זה החכמים והראשים אשר בזמן הזה בירושלים תוב"ב: תשובה על הטביעה במים שאין להם סוף כתב מ"מ פ"ז מהלכות נחלות כי גם הרמב"ם ז"ל יודה להראב"ד ז"ל שאינה נוטלת כתובתה שאין אני קורא בה לכשתנשאי כו' והרשב"א ז"ל בתשוב' שהביא בב"י סימן י"ז כתב י"ל שאינה גובה שאין אני קורא בה וכו' וי"ל שכל שאם נשאת לא תצא אף היא גובה כתובתה וכו' וזה נ"ל יותר ע"ה ואפי' הכי למעשה נקטי כהראב"ד והרמב"ם ז"ל ואפילו לדעת הרשב"א שכתב דכל שאם נשאת לא תצא אף היא גובה היינו לינשא אבל להוריש וכל שכן לתת מתנה בצוואת שכיב מדע כנדון דידן למי שאינו יורש שלה יודה ואני אומר דבנדון דידן לכולי עלמא אינה גובה כלל כיון שהיה לה יתומה אין נזקקין לנכסי יתומים ואפילו לכתובת אשה לא אמרו שנזקקין אלא משום חינוא כדי שיהיה לה כלום שתנשא ואם קצפה ונשאת אין נזקקין עד שיגדלו היתומים והכא בנדון דידן לא היו יכולים ליזקק לה ב"ד כדי שלא תנשא ואם היתה קופצת גם כן לינשא לא היו נזקקין לה ב"ד לגבותה כתובה עד שתגדל הבת שמתה אחריה ולא כתב הרשב"א שגובה אלא ביורשי' גדולים אפי' שהיתה אלמנה ודאית והרי ב"ד לא הגבו לזאת כלום אלא שהיו בידה נכסים מנדונייתה ונכסי בעלה והכל היא ברשות בעלה אם היה חי או ברשות היתומה ולא ברשותה כי הבית שהיתה דר בה היתה בשכירות על נכסי בעלה גם אחר שמתה היתומה היו ברשות יורשיה שהרי כתב שם הרמב"ם ז"ל שהיורשים נוחלי' על פי העדים שטבע פלו' במים שאין להם סוף ולענין השבועה שכתוב בצוואה שנשבעה בנקיטת חפץ שלא עשת' שום פשיעה ושלא בזבזה וכבר כתב בח"ה בסימן צ"ו ומה שבוע' נשבעת שלא התפיסה הבעל בחייו ולא תפסה היא משלו כלום ושהרמב"ם ז"ל כתב שצריכה לישבע גם כן שלא מחלה לו כתובתה ושלא מכרה לו ושום דבר מאלו לא נזכר בשבועה והוה ליה כאלו לא נשבעה וכ"ש בנוסח כתוב' ארוך שאנחנו רגילים להשביעה שהביאו בב"י בסי' צ"ו והוא בתשובות מהר"ר מאיר מפדו"אה ז"ל עוד אני אומר כי גם שהיתה השבועה ארוכה אינה מועילה כי שבועת אלמנה היא שב"ד או היורשי' משביעין אותה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ובאם כשביית דין או יורשים משביעין אותה אין להשביעה אלא חוץ לב"ד נרא' שצריך שישביענה ולא שתשבע היא מעצמה ופירוש רש"י ז"ל משביעין אותה שבועת הדיינים של תורה ונקיט.

ס"ת או תפלין ומשבע לה בשם או בכינוי וענשה מרובה וחוי' לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי ואין ענשה כל כך וכתב הרב מ"מ שכן דעת הרמב"ן והרשב"א כרש"י חוי' לב"ד היא כעין היסת שלא בשם ושלא בנקיטת חפיץ ושדעת הרמב"ם אינו נראה כן ורבי' ירוחם כתב כדברי רש"י ז"ל ובנדון דידן לא היתה על ידי ב"ד ולא על דעתם ולא כעין היסת ולא בקללת ארור וגם פירשו העדים עדות מה שכתבו שנשבעה בנקיטת חפיץ שלא עשתה שום פשיעה ולא בזבזה שהם לא שאלו ממנה שבועה ולא שום אדם אלא אמה נתנה לה חומש כדי לישבע וזה אינו חזרת הגדה אלא פירוש על מה שכתבו שנשבעה בנקיטת חפיץ והרי שבועה אינה שבועה כלל כמו שכתוב למעלה כל זה הוא על הקדמה ששטר הצוואה הוא אמתי אבל מן הכתב שכתבו חכמי ירושלים ופרנסיה בזמן הזה כו' שהכל הוא זיוף גם כתבו משם שיש להם הסכמ' קדומה על כל צוואה שתעשה שלא מרשות הדיין והנאמנים שתהא בטלה כחרס הנשבר נאם המבי"ט: שאלה ב אשה אחת שכתבה לבעלה ונטלה קנין גמור מעכשיו שיירשנה בעלה אפי' חלק יורשיה כו' וסילקה ליורשי' בעשרים חתים מהו אם מה שכתבה בבריאות שיירש בעלה חלק המגיע ליורשיה כפי התקנה קיים או לא: תשובה גם כי כתב הרא"ש ז"ל על תקנת טוליטלה שאין האשה שולטת לתת למי שתרצה החלק הנוגע ליורשיה כשתמות בלי זרע כתבתי אני בשנים או ג' תשובות כי כפי לשון תקנתם כתב כך אבל לפי תקנות שלנו כמו תקנת ומנהג דמשק ומנהג ארץ ישראל יכולה האש' לתת לבעלה החלק המגיע ליורשיה כיון שבדין הבעל יורש אשתו ומצד התקנה הוא שמניח חלק הכתובה שירשוה יורשיה הכוונה היא שתהיה היא בעלת אותו החלק להורישו ליורשיה כשתמות בלי זרע כמו שיורשים הבנים את אביהם וכמו שהיורשים אביהם הוא בסתם אבל פירש הוא וצוה לתת לפלוני קצת נכסיו ולסלק הירושה מבניו הרשות בידו כן האשה שולטת לתת לבעלה מה שהיו יורשיה בסתם אם לא היתה נותנת שום דבר לבעלה כי תנאי זה הוא תנאי הקהלו' לא תנאי אבי האשה או אחיה כי אין חילוק בין המשיא את בתו ונותן לה נדוניא לאלמנה או ליתומה שהנדוניא שלה כי כשנשאת על תקנה זו פשיט' שתוכל לתת לבעלה החלק הנוגע ליורשיה כי היא בעלת אותו החלק ושייר' אותו לעצמה ויורשיה יורשים כשמתה בלי צוואה ובלי שנתנה מתנה לבעלה וכן נאמר נ"ר אפי' בתולה שנשאה אביה ונתן לה נדוניא מנכסיו כי אביה או אחיה השליטו באותו החלק שיהיה שלה והם ירשוה ממילא אבל אם תתן אותו לבעלה יהיה קיים כשאר מורשים ובתקנות אלנאזיר התנו בפ' שיחזור שלישי ליורשיה ושהיא גם כן תוכל לעשות באותו שלישי מה שתרצה ומפני שהיו התקנות ההן קיימות בכח חרם ויכולים להתנות בשעת הנישואין תנאי אחר בירוש' נגד התקנ' וכמו שהארכתי בזה בתשובת תצ"ג וכל זה הוא שנותנת לבעלה בלשון מתנה אבל כשנותנת בלשון ירושה כמו נדון דידן נראה לכאורה שאינו מועיל אבל לפי דעתי יועיל כי מה שכתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות זכיה ומתנת שכיב מרע שאמר בני פלו' ירשני וכו' ולא שאר הבנים וכן אם אמר על בת בין הבנות וכו' דבריו קיימים אבל הבריא אין דבריו קיימים כבר כתב הרב מ"מ דהויא בעיא דלא איפשיטא וכתבו רבינו האיי ובהלכות והרא"ם דלא עבדינן בה עובד' ומפני זה כתב הרמב"ם ז"ל אין דבריו קיימים ובפ' ו' מהלכות נחלות כתב ואם היה בריא אינו יכול להוסיף ולא לגרוע לא לבכור ולא לאחר משאר היורשים בד"א דשאמר בלשון ירושה

אבל אם נתן מתנה דבריו קיימים וכתב הרב מ"מ ואם היה בריא שם בעיא וכתוב בהלכות דלא איפשיטא ולא עבדינן בה עובדא ולזה כתב רבינו אינו יכול לפי שכל שיש לו ספק אין מוציאים מן היורשין בד"ת שהן מוחזקים ובנדון דידן שהבעל מוחזק והוא יורש בד"ת אלא שבאותו חלק השליט האשה אפ"ל אמרה בלשון ירושה לא מפקינן מיניה וכמו שכתוב גם בהגהה שם וכתב רבי' שמואל השתא דלא איפשיטא לן אי אמ' ר' יוחנן כ"כ בבריא או לא הילכך מספקא לן ומי שתפס תפס וכן כתב ראביה ולא תימא דשאני הכא דאחר שהתנאי היה שנסתלק הבעל מאותו חלק ונשאר לאשתו שעתה אינו יורש שלה והוא כאיניש בעלמא דאם כתב לו לשון ירושה לא מהני כלל דעד כאן לא איבעיא לן אלא על בן בין הבנים או בתבין הבנות אבל באינש דעלמא לא דלא הוא דבעל יורש אשתו הוי אי מדאורי' אי מדרבנן ועשו חיזוק בה כשל תורה והוי יורש טפי מבן בין הבנים או בת בין הבנות או אח בין האחים שכלם יורשים ביחד והבעל הוא לבדו יורש אי מדאורייתא אי מדרבנן ואפילו נסתלק מאותו חלק לא מיפקע שם יורש מיניה שהוא יורש רוב נדונייתא והגעע עצמך שבן א' בין הבנים נסתלק מירושת אביו כשימות בסתם ואפ"ה רצה אביו להוריש לו בלשון ירושה והוסיף או גרע בירושת בניו מי נימא דמשום שנסתלק מן הירושה לא יקרא יורש כשאר אחיו לענין מה שהוסיף אביו או גרע ביניהם להיות בכלל עמהם כספק אם דברי האב קיימים או לאו ובנדון דידן נמי אעפ"י שנסתלק מאותו חלק אכתי יורש הוי לה כשאר הנדונייא ויורש טפי מבן בין הבנים שהוא יורש הכל כמו שכתבתי והוא בכלל ספקא דבעין וכיון שהוא תפוס בכל הנדונייא לא מפקינן מיניה מספקא ומשום דבריא הוא וצריך אחת מרדכי ההקנאות כמו שכתב שם מ"מ פ"ו מנחלו' בנ"ד נטל כבר קנין גמור מעכשיו דאע"ג שאין קנין לאחר מיתה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח הכא כתוב מעכשיו וכן כל שטר מתנה שכתו' בו זמן הלכה כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו שמחיים הקנה אלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה לא היה כתוב בו זמן כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות זכיה עוד אני אומר כיון שכתוב בשטר זה תיבת שהיא לשון מתנה אפ"ל כתוב בתחלה בלשון ירושה: שארה ג ראובן שידך את בתו ונדר אביה לתת לה בנדונייא סך כך וזומן והכין אותם לשמה ונפטר קודם נשואי בתו אם הבעלי חובות הקדומי' או המאוחרים יגבו מאותם החפצים שהכין הוא לבתו או לאו: תשובה אם הבעלי חובות שקדמו לשידוכין אלו כתוב בשטרותם מטלטלי אגב מקרקעי דקניתי ודאקנ' אי מכראו משכן מטלטלי' אחר כך היה גובה כדין תורה מן המטלטלים כיון ששעבדם אגב הקרקעות וכל שכן אם נתן המטלטלי' המשועבדים אגב כמו בנדון דידן שמוציאים מיד המקבל אלא שכתב הרא"ש ז"ל שכבר נהגו בארץ הזאת שאין מגבין לב"ח מטלטלים שמכר או נתן הלוה אפילו כתב מטלטלי אגב מקרקעי מפני תקנת השוק שאם כן אין לך אדם שקונה חפץ מחברו כמו שהביא בח"מ סימן ס' ובסי' צ"ט ובסימן קי"ג וגם בגלילות אלו אפילו שכותבין בשטרות מטלטלי אגב מקרקעי ובדין תורה היה יכול המלוה ליטרוף מטלטלים המשועבדי' לו מכח תקנת השוק אין ב"ד מנכין מטלטלין שמכר הלוה אפ"ל שעבדם למלוה אגב מקרקעי ולא ראינו שום ב"ד חשוב מהקודמים אלינו שהוציא מטלטלין שמכר הלוה אחר שלוה וכתב שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי והיינו מפני תקנת השוק וכן אנחנו נמשכנו אחריהם ובכל יום מעשים באים לידינו משטרי חובות שכתוב בהם מטלטלי אגב מקרקעי ואין

אנחנו מגבין ולא מוציאים מן הקונים אחר כך מפני תקנת השוק אך במטלטלים שנתן אפילו במתנת בריא יש מחלוקת כי הרא"ש ז"ל כתב כבר פשט המנהג שאין מגבין לבעלי חובות ממטלטלים שמכר או נתן הלואה מפני תקנת השוק והרשב"א ז"ל כתב שאין במתנה מפני תקנת השוק גבי גנב שמכר או נתן ואם גבי גנב שפסקו בגמרא סתם הלכתא שעשו בו תקנת השוק מפני שקנאו בשוק ולא הבין בו שנגנב כתב הרשב"א שבמתנ' לא עשו תקנת השוק כל שכן בתקנ' שלנו שלא יטרוף המלוה מן המטלטלים אפילו שעבדום אגב מקרקעי שבענין מתנה לא תהיה מתנה זו ואפש' וקרוב לודאי שהרא"ש ז"ל יודה בגנב ונתן שלא יהיה בו תקנת השוק דלא עדיף מגנב ופרע בחובו או בהיקיפו דלית בהו תקנת השוק אפילו שכתב גבי לוח דבכת' מטלטלי אגב מקרקעי ונתן המטלטלים שיש בה תקנות השוק אבל להרשב"א ז"ל דגבי גנב ונתן אין בו תקנת השוק כ"ש גבי לוח ושעבד מטלטלים אגב וכו' ונתן אח"כ שלא יהיה בו תקנות השוק ויגבה המלוה מהם ומצאתי תשובה להר"ם בן הרב ר"ש בר צמח ז"ל שכתב על מי שכתב מתנה לבנו מאשתו הראשונה ומת ולא מצאה האלמנה מה לגבות שהאלמנ' גובה ממנו שהמנהג לא נעשה אלא מפני תקנת השוק שאין לך מי שקונה חפץ מחברו שלא יטריפנו ממנו ובמתנה מאי חששא איכא מה חסרו מה הזיקו ואפילו שיהא דין שלא יגבה ב"ח מטלטלין שמכר לזה דין הוא שתהי' תקנה ומנהג שיגבה ממקבל מתנה שלא יפסיד מלוה מעותיו ומקבל מתנה יאכל וחדדי ולא שבקת חיי לברייתא כל שכן שמן הדין הוא גובה ואין לאבד זכותו מפני המנהג אפי' שפשט כמוכר והרי ההלכה זו רפופה ביד הרא"ש ז"ל והוא עצמו כתב שבמוכר ש"ח לא שייך מנהג זה ואם בקונה שטר חוב שנתן מעותיו אנחנו מאבדים זכותו כ"ש מקבל מתנה שלא חסר כלום כל זה כתב הרב ה"ר שלמה ז"ל: ואם כן בנדון דידן לדעת הרשב"א ז"ל ולדעת הרב זה האחרון אם נתן לבתו מתנה אחר שלוח מאחרים ושעבד מטלטלין אגב קרקעותיו המלוים גובים ממנה ואפילו שיש חפצים שקנה אחר כך ונתנם לה לנישואיה אם כתב דאקנה בשטרות גם כן הם משועבדים להם כי מה שכתב לה שנתחייב בקנין מסתמא אינו כתוב שם דאקנה ולא ראינו מי שכתב בענין מתנה אם יש בה תקנת השוק או לאו אלא הרא"ש ז"ל שכתב בה תקנת השוק והרשב"א ז"ל וזה הרב בן הרשב"א ז"ל סובר שאין בה תקנת השוק מלשונו שאפי' הרא"ש ז"ל תקנה זו רופפת בידו ואפילו קדמה שטר מתנתה לבעל חוב אם כתב לה שנתחייב לזה לנישואיה ק' פרחים ד"מ ואחר כך לוח קודם שנתן לה מה שנתחייב ואחר שלוח ומת תפסה היא חפצי' ומטלטלים שקנה אחר שלוח ואפילו נתנם לה אביה קודם שמת אחר שלוח מוציאים אותם מידה שהרי נשתעבד' לבעל חוב קודם שתזכה היא בהם כיון שכתב לו ממטלטלי אגב מקרקעי ודאקנה ולה מסתמ' לא כתב אגב ודאקני שנתחייב לתת לנדונייתא ואלו החפצים שנתן היה משועבדים לו ולא לה השתא הוא דיהיב לה ולכן מוציאים מידה אפילו ב"ח מאוח' לכתובת חיוב מתנת' מה שנתן לה אחר שלוח דליכא משום תקנת השוק במתנה להרשב"א ז"ל וכל שכן מה שתפסה הב"ח המאוחר לכתובת שטר שידוכיה וכמה שיתבאר שהיה ברשות אביה קודם שלוח ממנו מזה המאוחר ותפסה אותם אפי' אחר שלוח: נאם המביט: שאלה ד ילמדנו רבינו נר ישראל ראובן נתפטר עם שמעון מכר לו כל כך צמר בערך שנתפטר עמו ונתפטר עמו שילוח לו גם כן קצת מעות בעין לצורך עבודת הצמר עם שיפרע בעדו לצבעים שכר

צביעת הבגדים שיעשה לו לערך מאה חתיכו' לכל בגד אדום צבוע בצבע רוסייא ולערך חמשים חתיכו' כל בגד פושטיקי כי כך נתפשר עם הצבעים באופן שעלה כל מה שחייב שמעון לראובן מדמי הצמר ומהמעות בעין שהלוה לו ומשכר הצבועה שפרע בעדו לצבעים ע"פ הערכים הנ"ל דרך משל בין הכל מאתי' פרחים ונתחייב שמעון לראובן בשטר כדין וכהלכה על פרעון מאתי' פרחים אלו שעלה בין הכל לפרעם לו לזמן שקבעו ביניהם בבגדים רחבי' אדומים צבועים בצבע רוסייא ומכללם יתן לו עשרה בגדים פושטיקיש: והתנו ביניהם בפ' שאחר שימסור שמעון ביד ראובן הבגדים שיצטרך לצובעם אדומים ככה כאשר המה לבנים כדי שימסרם ראובן מידו לצבעים שלאחריותו הם עומדים אם יפסידום הצבעים או אם לא ירצה ראובן לצובעם אדומים כי אם גוונים אחרים או להניחם ככה לבנים שהרשות בידו מאחר שהוא כבר פרע לו דמי הצביע' כדי שיצבעם לו אדומים בצבע רוסייא כאשר נתחייב לו: ויהי אחרי כן נודע לראובן כי לא היה לו יציא' לבגדי הפושטיקיש למוכרם כרצונו ואז אמר לשמעון שאם ירצה לבלתי עשות לו עשרת בגדי' פושטיקיש כי אם כלם אדומים שהרשות בידו וגם שמעון השיב לו אז היטב דברת כי גם לי איננ' מוכן בגדי צמר צבוע מאוי כדי לצובע' פושטויקיש קיש כי מלבד ההוצאה שיש מהחמשים חתי' פרעון הצבעי לצובעם פושטי' כנז' יש הוצאה קרוב לחמשים חתיכות אחרות בכל בגד מאניר והוצאת אחרות כדי לצובעם מתחלה מאנישיי וכן עשה שמעון כל בגדיו לבנים ומסרן לראובן ופרע לו הצביעה הק' חתיכות לכל בגד והשלים עמו חובו וקדמו השטר חוב שביניהם אחר זמן קם שמעון וערער על ראובן ורצה לתובעו לדין על דבר העשרה בגדים שנתחייב לתת לו בכלל הבגדים פושטיקיש ששכר צביעתם לצבעים הם חמשי' חתיכות לכל בגד והוא נתן לו כל בגדיו אדומים ופרע לו שכר צביעתם לערך מאה חתיכות לכל בגד באופן שנמצא שפרע לו יתר מחוב י"ב פרחים וחצי: השיב לו ראובן הן אמת ששכר צביעת הפושטיקיש לצבעים הם חמשי' חתיכו' בלבד הנ"ז האמנם יש בכל בגד פושטיקי קרוב לחמישים חתיכות אחרים הוצאה מאניר והוצאות אחרות בידוע כי אין יוכל להצבע הצבע גימן הפושטיקי עד שיהיה הבגד צבוע קודם ואם כן העשרה בגדים פושטיקיש שנתחייבת לתת לו הרי היה צריך לך לצובעי מקוד' מאויש שהיה הוצאה בהם קרוב לחמשים חתיכות לכל בגד וחמישי' חתיכות אחרות משכר הצבע הרי הם מאה כנגד המאה שנתת לי וכדי שיצבע' אדומים ואם יש לך אי זה זכות הוא לדקדק החשבון כמה עולה ההוצאה מהנ"ל וההוצאות אחרות לכל בגד וכל מה שיהיו פחות מחמשים אותו הפחות לבד יהיה דין עליו להחזירם לו יורינו מורנו צדק הדין עם מי ושכרך כפול מהשמים: תשובה טענת ראובן היא צודקת כיון שמתחלה התנו שיחשוב ראובן על שמעון חמשים חתיכות על צביעת הפושטיקי' והוא ידוע כי לצובעם פושטיקיש היה צריך שמעון לתתם לו צבועים כאניל מאויש שהיה צריך הוצאה בהם דרך משל או ע' חתיכות ואם כן כשנתפשר אחר כך לתת את כולם לבנים וראובן יצבעם כולם אדומים היה על התנאי הראשון שיחשוב ראובן לשמעון על צביעתם מאה חתיכות כמו האחרים שהיו הרוב כי גם שראובן הוא שאמר לשמעון שאם ירצה שלא לעשות הי' פושטיקיש שיעשה אדומים גם שמעון נתרצה בזה כי נראה לו כי אעפ"י שיפרע מאה חתיים על צביעתה היה מרויח האניל שהיה צריך לעשותם קודם מאויש שהיה עול' לו כמו החמשי'

חתיכות וחמשים חתיכות שהיה שכר צביעת פושטיקי' היו מאה ולא היה מפסיד שום דבר בפרעון צביעת העשרה בגדים בצבע אדום על מאה חתיכות ממה שהיה מפסיד בצביעתם מאויש קודם ואחר כך בצבועתם פושטיקיש אפילו על חמשים חתיכות כי בשני הצבועות היה עולה לו כמו ק' והוא היה צריך לפרש ולומר לראובן לא אפרע לך כי אם חמשי' חתיכות כמו פושטיקי' וכיון שלא פירש הרי כלם לבנים וצריך לפרוע עליהם מאה חתיכות כמו האחרים ואפי' היינו אומרים שראובן היה צריך לפרש ולומר לשמעון מאה חתיכות אחשוב לך על אלו הי' ג"כ כמו האחרות וכיון שלא פירש נאמר שלא מחשב לו אלא נ' זה אינו כי במה שלא פירש מספיק שיפסיד שלא יחשוב על ראובן מאה חתיכות שלימות אבל מה שהיה צריך שמעון להוציא לעשותם מחדש לא היה צריך לפרש ולומר תפרע לי שכר צביעתם מאויש ול' מלצביעת אדום ואם אפרע מאה חתיכות על צביעתם אדום כי כיון שמתחל' כשהתנו על עשרה פושטיקיש היה על הקדמה ששמעון יתנם לו צבועות מאויש היה חייב לכ"ע שמעון לפרש ולומר לראובן לא אפרע לך על אלו שאתה רוצה שיהיו אדומות במקום פושטיקי אלא חמשים חתיכות וכיון שלא פירש חייב לחשוב כמה היה מוציא בכל א' מן המאויש אלא ל' חתיכות או פחות או יותר ראובן ישלם עד מאה חתיכות לעשותן אדומות ויפסיד ראובן אם יחסר מנ' חתיכו' שכר צביעת המאויש שלא יעלה הוצאת לנ' חתיכות וכבר צדק עצמו ראובן בטענה זו שכתב וכל מה שיהיו פחות מנ' מצביעת מאויש יהיה חייב ולית דין ולית דיין שחייבהו יותר ע"פ מה שישערו שני אנשי' בקיאים במלאכה ואם אחר שמסר שמעון לראובן עשו חשבון על כלם על מאה חתיכות והשלים עמו חובו כמו שבא בשאלה נרא' שידע שמעון כי היה צריך באותם לבנים חמשים חתיכות לכל אחד לעשותם מאויש וחמשים חתיכות צביעת פושטיקיש ולכן נתרצה לחשוב עליהם ג"כ מאה חתיכות לכל אחד כמו בשאר הבגדים אדומים ועכ"ז אם ישארו הבקיאים עשייתם מאויש בפחות מחמשים חתיכו' לא יחשוב לו ראובן כי אם כפי מה שישומו שהיו צריכין לעשותם מאויש כי יוכל שמעון לומר שכשנתרצה והעלם בחשבון לערך מאה היא בטעות שחשב שהיו צריכין לעשותם מאויש נ' חתיכות: שאלה ה' ילמדנו רבינו ראובן מכר לשמעון סך צמר בס' פרחים לזמן ששה חדשים ובהגעת הזמן אמר שמעון לראובן אין לי כמה לפרוע ואתה תבקש אי זה מצואות שאמצא מעות לפרוע לך אז הלך ראובן וקנה מלוי שהיה ערב שמעון סך בגדים וקאריזיאש שירגע וקצת צמר טווי בסך הנז' והעריכם לערך הס' פרחים אחר גמר עשותם ולא נמדדו ולא נעשה משיכה שום דבר כי לא היו נגמרות עדיין ולקחם על החוב שלו על מנת שימצא מי שיקנם ממנו בסך הששי' פרחי' שלו ועל מנת ששמעון לא יקנם ממי שיקנם ממני ואז הלך ראובן לבנימין ואמר זה שקניתי מלוי תקנה אותם ממנו בכך שלקחתי' ותמכר' לשמעון בעל חובי לזמן שנה אחת בסך ס"ט פרחים לשנה אחת שכך עולה ריוח ס' פרחים לט"ו במאה לשנה אחת וקנאם בנימין מראובן בס' על מנת שיקנה אותם שמעון בס"ט וקנאם ושום אחד מהם לא משך ולא ראה מדת הבגדים לפי שלא נגמרה מלאכתן עדיין ונשארו עד היום ביד לוי ולבטחון שיפרע שמעון לבנימין בזמן הנז' הס"ט פרחי' נתנו ראובן ושמעון משכון ביד בנימין לבטחון הס"ט פרחים ותובע בנימין משמעון שיפרע לו ומשיב לו שמעון אני אינו חייב לראובן רק ס' פרחים וקנוניא עשית' ליקח ממנו רבית לערך ט"ו כי לא ראיתי ולא משכתי ולא מדדתי ובנימין או'

שכבר כתב עליו שם סתם על הס"ט פרחי' יורינו רבינו עם מי הדין: תשובה כפי הנראה מן השאלה קניות ומכירות אלו לא יצאו לפועל ונשארו הבגדים ביד לוי כוונת הכל היה שיתן בנימין לראובן השתים פרחים שהיה חייב לו שמעון ושיפרע שמעון ס"ט לבנימין על הס' שפרע לראובן בעדו והרי זה רבית קצוצה אפי' שלא היה מחשבון זה הריוח כל ט"ו למאה אלא שנתן בנימין ששים לראובן בעד חוב שמעון ונתחייב לשמעון לפרוע לו יותר מן הששים הוא רבית ואם היו אלו הקניות ומכירו' בפועל שראובן קנה מלוי בס' ולקחם.

ומכרם לבנימין לס' כמו שקנאם כמו שכתו' בשאלה וקבל המעות מבנימין ובנימין מכרן לשמעון בס"ט ומסר' לידו לזמן שנה הרי ביד שמעון ס' מן הצמר הראשון וכ"ט מן הבגדי' שקנה מבנימין שהם קכ"ט ויפרע לבנימין כ"ט ולראובן הס' של הצמר שלקח ממנו שעדיין לא קבל ראובן דמי הצמר אלא דמי הבגדים שנתן לבנימין א"כ מה שהלך ראובן לטרוח ליקח מלוי כדי שיפרע לו שמעון לתהו והבל כחו כלה כי עדיין לא נפרע מהם ומה הרויח ליקח בס' ולמכור בס' זבין וזבין תגרא איקרי ולמה נתן הוא גם משכון ליד בנימין אם מכר לו מכירה גמורה אלא נראה בודאי כי אלו המכירו' וקניות לא היו בפועל אלא סיבובים להראות כי בנימין קנה בס' ומכר בס"ט שלא היה בו רבית ובגדים אין כאן ומכירה אין כאן אלא רבית קצוצה כי הבגדים נשארו ביד לוי המוכר הראשון ואפי' שלקח קנין ראובן שקנה מלוי ולוי שמכר לו וראובן לקח קנין שמכר לבנימין ובנימין שמכר לשמעון כל אלו הקניינים הם בכדי ואפילו היו הבגדים עשויי' והיו עושים כל אחד משיכה בהם כיון שנשארים ביד לוי המוכר הראשון שהיה ערב איגלאי מלתא שהכל קנוניא ואין כאן מכירה וקניה כלל ואפילו שהיתה קניה בפועל מה שאינו כן היה ראובן קונה על מנת שיקנה ממנו בנימין ובנימין על מנת שיקנה ממנו שמעון ואין בהם קיום כלל כי כוונת הכל היה שיתן בנימין ס' לראובן על חוב שמעון ויקח ס"ט משמעון ואם יכחיש בנימין כל זה וימציאו שטרי חוב סתם שחייב לו שמעון ס"ט בנאמנו' גמורה ומבלי לחייב שבוע' ולא חרם כלל אז צריך שיברר שמעון מה שטען ויטילו ב"ד חרם שלא יטענו טענות שקר ולא ישיב אחד לחברו אלא תשובה אמיתית ואם לא יתברר הענין יתחייב לפרוע לבנימין מכח השט' חוב שבידו אם הוא כתוב בשלימו' בנאמנו' גמור' ע"י ואחר הפרעון יוכל לטעון עליו שלקח ממנו רבית על הדרך הנזכ' ואז יפרע ויוציא הרבית קצוצה בדיינם או ישבע שלא עברו הדברים כך אלא באופן אחר ויראו אז הדיינים אם יש שום רבית במה שיודה הוא אחר השבועה שאלה ו על דבר תקנת רבינו גרשון ז"ל מ"ה שלא ישא אדם אשה על אשתו אפי' שנודה שנתפשט' גזרתו עד אחר אלף ה' ולעול' וגם בכל הארצו' שילכו בנים ובני בנים של אותם הגלילות שקבלו תקנת רבי' גרשון ז"ל יש חכמים כמה וכמה ראשונים ואחרונים שהורו כי לא תיקן הגאון במקום שיש בו ביטול מצות עשה ועליהם יש לסמוך הלכה למעש' כמו נ"ד הרין ברליו שמתו בני' בחיותו קרוב לזקנ' ושיבה ואשתו עמד' מלדת זה כמה שנים וידוע כי זיווגו נאה לא משום איבה ח"ו רוצ' לישא עליה וגם היא והוא קשה עליהם הגירושין ואינו נושא אשה כי אלא לשם שמים למצות פריה ורביה האל יתי ישלים כוונתו הטובה נאם המבי"ט: שאלה ז ראובן ושמעון עשו שותפות באנדירנופל באופן שילך ראובן דרך ים למצרי' ויבי' סחור' לאנדירנופל והרויח יחלוקו כידוע ביניהם ובא לוי ונתן לראובן

גם כן מעות להבי' סחורה בתורת פאטוריא והלך ראובן לדרכו וקנה הסחורו' ובחזרתו נטבע בים בתוך הנמל של אסכנדר' ועלו מן הים קצת סחורות ובא יורש ראובן מצידון לאסכנדר' ותפש כל הסחורו' כי חשב שהם שלו בתור' ירושה ושמעון ולוי נתפשרו באנדירנופל עם אלמנת ראובן בפחות מכתובתה שהיתה כתובה י"ב אלפים לבנים ונתפשרו על שמנת אלפים לבנים ולקחו ממנה הרשאה על נכיית כתובתה ושלחו מורשה מצדה ומצד האלמנה לאסכנדר' אצל היורש ועמד המורשה לדין עם היורש וטען טענותיו היורש הנזכ' בבית דין באופן שמכח דין זכה היורש לעכב אצלו הסחורות והמורשה נתפשר עם היורש באופן שיסלק ידו מן הסחורות ונתן לו מתורת מתנה חמשים פרחי' ועשו שטר ביניהם ולקח המורש' כל הסחורות והלך לו לאנדירנופלא אצל שמעון ולוי והאלמנה ועתה שמעון ולוי רוצים לנכות מן האלמנה החמשי' פרחי' שלקח היורש באמר' שתלך לגבוי מהיורש אף היא תשיב אמריה כי אין לה עסק דברי' עם היורש אחר שבכח הרשאתה והרשאתם עשה המורשה מה שעשה ויש בידה שטר חוב עשוי על שמעון ולוי בשבוע' הפשרה שנתפשרה עמהם בזה האופן שנתחייבו שמעון ולוי לתת לאלמנה שמנת אלפים לבנים תוך שלשים יום להגעת הסחורות לאנדירנופלא בין אם יבא מעט או הרב' וטוענת האלמנה שיקיימו שבועת' או אחר שהם רוצי' לנכות מהסך שנתפשרו בטל' הפשר' מעיקרא ותובע כל כתובת' משל' והם רוצים להעמיד הפשרה ולנכות לה הנ' פרחים ועתה יורנו רבינו מורה צדק הדין עם מי ואם יהיו עבריינים על השבוע' ואם יש לאלמנה צד תביעה עם היורש ומאת ה' תהיה משכורתו: תשובה אם הסחורו' שיצאו קצתם מן הנמל היו ידועות שהיו של שמעון ולוי איך זיכו ב"ד ליורש ראובן שיעכב בידו הסחורות עד שהוצרך המורשה לתת חמשי' פרחים ליורש כדי שיסלק ידו מעל הסחורו' ואחר שזכה היורש בסחורות מכח הדין כמו שכתוב בשאלה איך נתרצה לתת כל הסחורו' על חמשים פרחים שנתנו לו כי מסתמא הסחור' שיצאו מן הנמל ונתנם למורשה היו שוות הרבה שהרי שמעון ולוי הם רוצים לנכות לאשה כחמשים פרחים וליתן לה תשלום השמנת אלפים והיא אינה רוצה אלא שיתנו לה כל השמנה אלפים כמו שהתנו עמה ונשבועו לה נראה שיש בסחורה שהביא המורשה די לח' אלפים והות' לשמעון ולוי לקצ' הסחורות שלהם וכי תימא במה שכתוב שמכח הדין נתנו זכות ליורש ראובן והב"ד שדנו צריכים ליתן טעם לדבריהם: ענין תביעת האלמנה כתובת' מסחורות אלו אם היו ידועות לשמעון ולוי לא היה לה דין לנכות כתובתה מהן כי אין שעבו' לאשה על עסקא או על שותפות שביד בעלה כשמת אלא מחלקו ואם טעו בזה שמעון ולוי שחשבו שהיה לה שעבוד על סחורותם הפשרה היא בטעות ואינם חייבים לתת לה אלא מה שהיה לבעלה בו זכות בסחור' שלו בשותפו' עם הסחורות שלהם ומצד השכירות שהלך בשליחותם במה שהיה זוכה בעלה היא לה זכות ולא ביותר ואפשר להליץ בעד ב"ד כי לא נתברר אצלם שאלו הסחורות שעלו מן הים ותפשמ היורש היו הסחורות שקנה ראובן ממעו' שמעון ולוי וטעו היורש שהכל היה לאביו או שהיו אות' הסחורו' שעלו מן הים של אחרים כי כמה סוחרים היו באים בסחורתם באותה ספינה ושאר ספינות שנשברו עמה או שהיה כבר אבודו' הסחורות ביאוש בעלים וזכה היורש אות' מן ההפקר אעפ"י כי כל זה היה צריך דקדוק הרבה ועכ"ז היורש היה יודע שמה שזכה ממה שעלה מן הים היה מכח הסחורות של השותפות

וידע שהאלמנה נתפשר' כבר עם שמעון ולוי ורצה לתת למורשה כל הסחורות מכח ההרשאה של האלמנה ושמעון ולוי ואם כן הדין הוא שכיון שהם נתחייבו ונשבעו לתת לה ח' אלפים לכתובתה בין יבוא מעט או הרבה כמו שכתוב בשאלה חייבים לשלם לה כל הח' אלפים מכח הקנין והשבועה כי החמשי' פרחים שנתן המורשה ליורש היה לתועלתם שמסר בידו כל הסחורות: שאלה ח ילמדנו רבינו מורנו מאור הגולה ראובן שהשי' את בנו ולא נתן לו אלא מאה פרחים של תכשיטי זהב לאשתו ומה שהיה נושא ונותן הכל היה של אביו ולא היה עושה מאומה כי אם ברשותו ולא היה לו קרן כלל ואביו היה מפרנסו ואוכל בשלחנו עתה נפטר בן ראובן ובתוך שלשים יום נפטרה אשתו ובא חמיו לתבוע מראובן הכתוב' של בתו יורנו מורנו אם יש לו דין לתבוע מראובן: תשובה אם בן ראובן היה דר עם אשתו בבית אביו סמוך על שלחנו אינה יכולה לתבוע מראובן חמיה או אביה בעדה כי אם כל מה שהוא יודע שהביאה מבית אביה בנדוניי' ומה שהוא מן התכשיטי' של מאה פרחים שנתן ראובן לבנו ובכל זה לא היתה צריכה שבוע' אלמנ' בפרט בנכסי נדוניית' וגם בתכשיטי' הנזכרים אם נמצאו בחדר שהוא מיוחד לה לישן אע"פ שהיו סמוכים על שלחן ראובן או בארגז המיוחדת לתכשיטי' ולבושי' אפילו בבית חמיה וראובן יקבל חרם סתם כי לא היה לבנו שום דבר אחר ולא נתן לו שום מתנה אחר כך חוץ מן המאה פרחים ואם השביעה על כתובתה קודם שמתה יש לה לגבות מכל מלבושי בעלה ודברים הידועי' לו אפילו הם בבית חמיה ואם היתה מוחזקת בהם קודם שתמות אפי' שלא נשבעה אין מוציאים מיד אביה או יורשיה ולפי קיצור השאלה באה התשובה ואם יש ביניהם טענות על זה נאם המבי"ט: שאלה ט נשאלתי על דבר ראובן שהשי' בתו לשמעון ונתן לה מלבושי' ותכשיטי' בנדונייא ונתחייב עוד לתת לו מאה פרחים במעות בעין ונכתבו בכתוב' ואחר זמן מתה בתו קודם שיפרע לחתנו המאה פרחי' ויש תקנ' בעיר כשמת אשה בלא ולד שתחזור לאביה חצי נכסיו או שלשיתה יורינו רבי' אם יזכה שמעון בחלק המגיע לו ממה שנתחייב לו חמיו או לא: תשובה על ההיא כהתא דפ' נערה כתב לה פירות כסות וכלים שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל בדברים הללו וכו' וחלקו המפרשים ז"ל שרש"י ז"ל כתב דמיירי דמתה מן האירוסין ורבי' תם פי' שמתה מן הנישואין ובא"ה סימן נ"ה הביא דברי ר"ת דאפילו אם ניסת אם מתה קודם שיבואו ליד הבעל אינו יורש אותם וכתב שכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל ומהרי"ק סימן צ"א כתב שכן הסכימו רוב פוסקי הלכות ושכן כתבו התוס' הלכה למעשה דאין יכול להוציא מחמיו והפסי' הכל כרבנן דברייתא וכן הלכתא מדמוקי לה כר' אלעזר בן עזריה וכו' והביא דברי כמה פוסקים שהורו כר"ת וכתב כי אעפ"י שיש פוסקים חלוקים על זה רבו הפוסקים כר"ת ולא יהא אלא פלוגתא דרברבת' המע"ה ושלא נמצא שום פוסק אחרון שיפסוק דלא כדברי רבי' תם וכו' על כל ובשני' שעברו בכמ' מגפו' בעונות שמתו כמה חתנים וכולם תוך שנתם ואחר כך והיו ביניהם מי שהיה חייב אביה לחתנו סך מה ולא הוציאו אותו מתחת ידו וחלק עם הבעל במה שכשאר בידו של בעל תכשיטי' או מטלטלין: שאלה י ילמדנו רבינו ראובן שמעון ולוי היו שותפין בחנות ונפטר לוי וחיי לרבנן ולכל ישראל שביק ולאחר מותו בא השופט והפיטלמאנו ואמרו שכל הנכסים היו למלך שלא הניח בנים ולסבת אמרם שכל נכסי השותפות היו שלו שהיו נכסים הרבה הוצרך להוציא ממון כדי להציל

הנכסים עכשיו טוענים השותפים ראובן ושמעון שאין להם לפרוע כלום מחלקם אלא מחלק הנפטר ויורשי הנפטר טוענים שאחר שלסבת רבוי הנכסים הוצרך להוציא ממון רב ראוי שיפרעו חלקם יורנו מורנו ורבינו הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים עוד ילמדנו רבינו הנפטר הזה היה כותב בפנקסו כל מה שהיה לוקח מהשותפו' וזה הנפטר הוציא בחייו הוצאו' אחרות שאינם כתובים בפנקס כמלבושי' וכיוצא כהיות שהיו לו נכסי' אחרים מלבד מה שהכניס בשותפות ועכשיו טוענים השותפים כי לא היה יכול להיות לו נכסים מיוחדים כי כל הנכסים שהיו בידו היו של השותפות יורנו מורנו הדין עם מי ושכרו כפול: תשובה לא מצינו לשותף חיוב לשותפיו במה שיתעסק בנכסי השותפו' כי אם בדבר שיש בו פשיעה או ששינה ממנהג השותפין או הסוחרים וגם במה ששומר שכר חייב כי הם כשומר שכר זה לזה כשאינו בבעלים ובנדון דידן איני רואה שום דין בטענת השותפין כי לסבת אמרם שכל נכסי השותפי' היו שלו הוצרך להוציא ממון רב להציל הנכסי' ושאין להם לפרוע כי אם מחלק הנפטר כי גם שלסבת אמרם שכל הנכסי' היו של הנפטר הוצרכו להוציא ממון רב לא בשביל זה נתחייב הוא לפרוע מה שנלקח כי סבה זו היא גרמא בעלמא ואינה דינא דגרמי ואפילו גרמא בעלמא דפטור הוא כשעשה הוא אותה הגרמא ד"מ שסלק הכרים מתחת הכלי שזרק חברו וכיוצ' בזה שבסבת החילוק שעשה הוא נשבר הכלי ואפי' הכי כיון שהוא לא נגע בכלי פטור לדעת רבים כמו שכתב בח"מ סימן שפ"ו שהוא גרמא בעלמ' ואפילו גרמא אחרת שהיא גרמא בעלמא לכולי עלמא סוף סוף מן הגור' באה ואפי' הכי פטור כיון שלא חשבינן לה דינא דגרמי אלא גרמא בעלמא ואפילו למאן דדאין דינא דגרמי כשהוא עושה וגורם ההיזק ההוא חייב ואם הוא אנוס בגרמא זו פטור אפילו בדינא דגרמי כמו ששרף שטר חוב של חברו באנוס וכיוצ' בזה ואם כן בנדון זה הגרמא או הסבה באה על מיתתו ועל כרחו מת ואפילו שבסב' מיתתו בא הפסד זה אין כאן אפי' גרמא בעלמא שהוא לא עשה קודם מותו שום סבה שיהא הפסד לנכסי השותפו' שאם היה הוא לוקח מנכסי השותפות והיה מניחם בביתו שלא מדעתם בבית אחרת ובאו השופט והפיטמלאגו והחזיקום עם נכסיו היה להם לשותפי' טענה שפשע בהם אם לא היה דרך ומנהג השותפים שיניחו נכסי השותפו' בשום בית מא' מהם אבל אלו הנכסים שנראה מן השאלה שהיו בחנו' בחזק' שלשתם לא עשה הנפטר קודם שום סבה שיעלילו על כל נכסי השותפות ומזלם גרם וההפסד על כולם ואפי' הכי נראה לי כי מלבד שלישי ההפסד שהוא על נכסי הנפטר מצד ד"ד יקחו גם כן מנכסיו שלישי שאר ההפס' שנפטר מנכסי השותפו' שחייב הוא גם כן היות בא שום הפסד בנכסי השותפות שהיה על כלם כי גם שכשמת אחד מן השותפין בטלה השותפות אפי' תוך הזמן של שותפות הביטול הוא שיכולים לחלק השותפו' היורשים והשותפי' אבל כל עוד שלא חלקו ונכסי השותפי' בחזקת שלשת' בלי נזק שיארע בהם הוא על כלם ונזק והפס' זה על כל נכסי השותפי' הנשארים שלא נחלקו עדיין היה ולכך הוא על שלשתם מלבד השלישי הנ"ל שדבדינא דמלכותא לקחו על נכסי הנפטר: ויש לטוען היודע לטעון ביד השותפים לומר שאין השותפין חייבי' שום דבר כיון שבא מחמת הנפט' ממה ששנינו בתוספת' שהביא הרי"ף והרא"ש פ' הגוזל בתרא: שותפין שמחלו להם המוכסין מחלו לאמצ' ואם אמרו משו' פלוני מחלו מה שמחלו מחלו לו ע"כ וידיע' ההפכי' א' שאם לקחו ג"כ יותר מן הקצוב במכס הכל באמצע ואם אמרו

בשביל פלוני לקחנו יותר מה שלקחו יותר יהי עליו מחלק שיש לו באות' סחור' והכא נמי לא שנא שאלו מה שלקחו הוא על נכסי הנפטר שאם לא היה הוא לא הי' לוקחי' שום דבר והרי אומרים בפ"י כי מנכסי המת לוקחי' ויש בחלקו שבאות' הנכסי' של השותפות כדי מה שלקחו על הכל אבל אני אומר כי ערביך ערבא צריך ולא נאמר בזה ידיעת ההפכים א' כי המוכס כשאומר משום פלוני אני מוחל מתנה הוא דיהיב ליה משלו ולא לשותפין אבל כשהוא לוקח ממה שהוא של כולם ולא ממה של אותו פלו' בלבד ואפי' שיאמר בפירוש כל זה שאני לוקח הוא עליך הפסד ולא על שותפין לאו כל כמיני' שכל הנכסים הם בשותפות ואין אדם יכול לחלוק בלא דעת חברו כ"ש המוכס שלא מדעת כלם והרי הוא כמי שנוטל מנכסים של אחרים ואו' לאחר בשבילך אני נוטל מאלו שאינו חייב כי אינו אפי' גרמא בעלמ' וכן זה הפלצומאני והשופט שלוקחי' השותפות ואומרים כי על הנפטר לוקחי' אע"פי שיחשבו שכלם הם נכסי הנפטר הר' הם לוקחים של אחרי' שהם השותפין כיון שהם בחזקת השותפו' ולא חלקום עדיין ומזלם גרם ואין חייבים יורשי הנפטר אלא בחלק הנוגע לנכסי הנפטר וחלק מה שיגיע לו ממה שלקחו יותר שהוא על שלשתם כיון שלא חלקו עדיין אעפ"י שנתבטל' השותפות כשמ' הוא כמו שכתבתי לבעלה: שאלה יא עוד בא בשאלה שהנפטר היה כותב בפנקסו כל מה שהיה לוקח מן השותפות והוציא בחייו הוצאות אחרות שאינם כתובים בפנקסו כמלבושים וכיוצא בזה המעות שהיו לו מלבד מה שהכניס בשותפות וטוענים השותפים כי לא היה יכול להיות לו נכסים מיוחדים כי כל הנכסים שבידו היו של שותפות: תשובה טענה זו של השותפין אינה טענה וצריך שיבררו הם לפני ב"ד כי נתחייב להשיב כל נכסיו בשותפות ושהניחם ולא נשאר לו שום מקום להוצאותיו כי אם מנכסי השותפות וכל עוד שלא יבררו זה לא יחשבו עליו מנכסי השותפות אם אלא מה שנמצא כתוב בפנקסו: שאלה יב ראובן ושמעון שהיה ביניהם ערעור על שדה אחת זה אומר שדה זו שלי הוא וזה אומר שדה זו שלי וכל אחד ואחד מהם הביא ראיות וחיזוקים לדבריו ושניהם עמדו בדין פה צובה והדיינים נתברר להם שהדין עם ראובן וכראות שמעון שנפסק הדין לזכות ראובן לא קבל עליו הדין והלך לו למדינת צפת והוציא שטרותיו וראיותיו לשני החכמים יצ"ו והחכמים יצ"ו פסקו הדין לזכותו על פי ראיותיו וטענותיו והביא פסק החכמים בידו ובא לצובה לערער על ראובן בעל דינו וכראות הדייני' אשר פה צוב' הפסק אשר ביד שמעון מחכמי צפת י"צו הסכימו לדעת' וזכו שמעון וחייבו ראובן אז אמר ראובן לשמעון איך חייבונני החכמים שלא בפני נלכה שנינו ביחד לפני החכמים י"צו ונסדר טענותינו לפניהם וכל מה שיגזרו עלי אני אקיים ושמעון כאשר ראה הזכות בידו לא רצה לטרוח פעם אחר' ללכת לצפת אז ראובן שנס את מתניו והלך אצל חכמי צפת יצ"ו וסדר להם טענותיו והביא לפניהם ראיותיו וכאשר היה ראובן בעיר צפת בא שמעון אצל חכמי צובה ואמר להם ראו מה עשה לי ראובן שכשראה שהדין עמי ברח והלך לו ולכן בבקשה מכם עיינו בדיני והוציאו לאור משפטי אז הסכימו לזכותו שלחו עמו שני יהודים שיעידו לפני הערכאות איך השדה היא של שמעון ואין לראובן בה שום דבר ומלבד השדה חייב ראובן לשמעון י"ז פרחים וכן היה שהלכו והעיד בגז' וכתב חג"ה אחת מהערכאו' מזה הענין אחר כל זה בא ראובן ובידו כתב מחכמי צפת יצ"ו כתוב בו שילכו ראובן ושמעון לעירם ויעמדו לדין בפני טובי חשובי קהלם ויסדרו

טענותיה' בפניה' וחשובי הקהל הנ' יכתבו כל טענותיהם מראובן ושמעון בפרטות אות באות וישלחו אותם אליהם ומה שיראה להם יעשו הן לזכות הן לחייב וראובן לקיום דברי חכמי צפת י"צו בא אצל שמעון ואמר לו דע כי הבאתי כתב מהחכמים יצ"ו שנעמוד שנינו בפני חשובי קהלינו ונסדר להם טענותינו ונוציא בפניהם ראיותינו ויכתבו כל טענותינו לחכמי צפת י"צו ושם יפסקו הדין או לזכות או לחיוב ושמעון בהיות כי היה בידו חזוק מהחכמים י"צו ומצורף לה חג"א מהערכאות לא הטה אזנו לדברי ראובן ולא לדברי החכמים אבל עשה דבר אחר שלא די שלא שמע לדברי החכמים אלא הלך וקבל על ראובן לערכאות כדי שיקיים החג"ה הנז' שכתב על ראובן פה צובה והערכאות שלחו אחרי ראובן ובא לפניה' והכחיש החג"ה הנז' ואמר מזוייפת היא ולעולם לא יעידו העדים עלי בדבר זה וכשמוע הערכאות כך תבעו משמעון שיביא העדים אשר הם מעידים על החג"ה ויעידו במה שהם יודעי ובעת ההיא מצא מהעדים לוי אשר העיד בצובה בחג"ה הנז' והוא בא לפני הערכאות ותבעו ממנו שיעיד האמת אמר מה עדות אוכל להעיד כי איני יודע שום עדות כלל ועיקר ולא נמצאתי בעת כתיבת החג"ה באופן שהכחיש מכל וכל וכראות הערכאו' כך החזקו החג"ה מזוייפת ובראו' שמעון כך אמר לערכאו' אני יש לי עדים שיבאו ויעידו על לוי העד שאמר בפניהם שהחג"ה הזאת נכתבה בפניו ונעשה הוא עד עליה ושמעון עשה כל זה לפי שהיה קרוב לשר המדינה ואוהבו כנפשו והיה עוזרו ומסייעו לעשות רע ובעת ההיא הביא שמעון שני עדים והעידו איך לוי אמר בפניהם שהחג"ה שביד שמעון נכתב' בפניו והוא היה אחד מעדיה בעת ההיא החזיקו לוי במזויף ומסרו אותו מערכאות לשר המדינה והוצרך להפסיד כל כך מעות יורנו רבינו אי זה דרך ישכון אור מי יתחייב לפרוע ההפסד אם ראובן אם שמעון הגורם או לוי העד ושכר כפול מן השמי': תשובה שמעון לא שמע למה שכתבו החכמים מצפת שיעמדו בפני חשובי קהלם ויכתבו טענותם וישלחו לחכמי צפת ולא רצה והלך לערכאות עם החוגיט ותבע מראובן וראובן אמר שהיה החוגיט מזוייפת ואמרו הערכאות לשמעון שיביא העדים הנז' בחוג"ט והביא את לוי ולוי כחש שלא היה עד ושמעון הביא עדים שהודה לוי שהוא היה עד בענין וע"ז הפסיד לוי מעו' שמעון חייב לפרוע ללוי כל מה שהפסיד כי לא היה חייב להעיד לוי בפני הערכאות והוא שהביא עדים עליו שכחש העדות חייב כל ההפסד אפילו שהיה אמת שכחש כיון ששמעון עבר על מה שצוו לו שיעמדו בפני חשובי קהלם וכו' וחרף וגדף לחכמים כמו שכתו' בכתב ומוסיף לחטוא ללכת בערכאות כי החוגט שכתב בפני הערכאות אפי' שהיה ברשות חכמי צובה היה על כי אמר שמעון כי ראובן ברח אח"כ נודע כי לא ברח אלא שבא לצפת והביא כתב החכמים שיעמדו בפני חשובי קהלם ואז חכמי צובה עצמם ראו שלא ברח אלא הלך להביא הכתב הנזכר ואחר שלא הטה שמעון אזנו לדברי החכמים וחזר והלך לערכאות שמעון חייב בכל מה שהפסיד לוי וחייב ללכת עם ראובן לחשובי קהלם לסדר טענותיהם ולחזור לעמוד בדין לפני חכמי צפת כמו שכתוב בכתב שביד ראובן: שאלה יג ראינו פסק דין שפסקו חכמי צובה הדיין הר"מ והחכם הר' משה הלוי נ' אלקביץ שראו ושמעו התביעות והטענות והראיות ושטרות ועדים וחוגה שביד עבדאלה בר יוסף וביד בעל דינו קרובו מנצור בר' יעקב וכתבו שהדין עם עבדאלה ואחיו ושגזרו על מנצור שיחזיר להם שלישי חצי הפרדס ושאיין לו בו שום זכות ולא שום תביעה ולא שום שעבוד ולא

שום חזקה כלל ע"כ ומפני שחזר פה מנצור ונתרעם על שהיו לו עדויות או ראיות אחרות נגד הפ"ד נתננו לו כתב שיברר זכיותיו וחזר עבדאלה להביא פה כתבים חתומים נגד מנצור וחזרנו לכתוב שיבררו שני הכתות כל טענותיהם בעירם שיודעים כל מה שאירע ביניהם מתחלה ועד סוף וידענו על פי כתב חכמי צובה שלא רצה מנצור ושהלך לערכאות על עבדאלה והיה רוצה לאמת חוגיט אחת נגד עבדאלה ולא רצה העד להעיד והפסיד העד על ידו ממון וחיי' מנצור לפרוע לו מה שהפסיד כי בדין עשה העד שלא רצו להעיד באופן שנראה ודאי כי מנצור הוא המסרב בדין תורה ולכן אנחנו מקיימים הפסק דין שביד עבדאלה שהוא חתום בידי מיד הדיין הר' משה והחכם הר' משה ן' אלקביץ הלוי ועם כל זה לפני משורת הדין יחזרו לראות הראיה או העדות שיש למנצור הנז' אם לא ראוהו אז כשפסקו הדין כי בפסק דין כתו' שראו כל טעכותיה' ואם ראו אז מה שיראה עתה אין צריך שיחזרו לראות עתה אבל אם לא ראו יחזרו עתה לראות אם יש לו שום ראיה נגד מה שפסקו קודם ויכתבו מה שיראה להם ואם יסרב מנצור יכריזו עליו על כמה פעמים שעבר וגם אנחנו נכריז אותו פה בכל קהילותינו בחרם ונידוי בכל שבת עד שישוב בתשובה ושלום על כל ישראל: שאלה יד ראובן קדש לו אשה על אשתו וקמו קרובי אשתו זאת וערערו עליו על שרוצה לקחת אשה על אשתו ראשונה והוכרח לקבל עליו לאסור המקודשת וזה לשון האיסור שלו אסר עליו הנאת תשמיש פלונית בת פלוני בקרבן וזה בכח חרם ונידוי שקיבל עליו לדעת חכמי תוגרמא וחכמי ערבישטאן וחכמי אשכנז וקיבל עליו נזירות שמשון בכל תנאיו עליו לקיים איסור זה בכל חייו ע"כ ועתה אירע שמתה אשתו ורוצה ראובן לכנוס המקודשת שלו והיא גם היא צועקת שאינה רוצה לישאר כך כי יודעת באמת שראובן נשבע כמה שבועות שלא לגרשה: יורינו מורנו אם יש היתר לאחר זה אם לאו ואם ראובן עבר וכנס אם תצא ממנו אם לאו: תשובה כיון שנזירות זה לא קבלו אלא על ערעורי קרובי אשתו שלא יקח אשה אחרת בחייה הוא דבר פשוט שלא כיון אלא בחיי אשתו וכבר מתה ואפי' שקבל עליו לקיים איסור זה כל ימי חייו הוא בהיותו נשוי עם אשתו כל ימי חייו ואחר שמתה אין כאן נזירות ולא איסור ולכתחילה יכול לכנסה כ"ש שלא תצא אם כבר כנס: שאלה טו החכם הר' שמואל גדול וטוב גם עם ה' גם עם אנשי' ראיתי שאלותיך ונפניתי ביום אחד מימי חול המועד של סוכות להשיב עליהם כי החכם הנעלה הר' יהודה בן החכם השלם האח וריע לי הר' משה עונקנירה אמר לי שהיו הולכים אנשים דרך שם מיד אחר החג והיה דבר האבד אצלך גם אצלי כי אולי לא יהיה לי פנאי אחר החג ממשא מלך מאן מלכי רבנן ושרים מאן שרים תלמידי חכמים במשא ומתן בדברי תורה ושאלות אחרות מבחוץ וטורח בעלי דינים וריבם מלבד קביעות למוד הישיבה עם החכמים והתלמידים יצ"ו: וראיתי את שאלותיך ה' ובאורח צדקה התהלכת בראשונה וממנה אתחיל להשיבך על מה שכתבת מי שנדר בקונם לצדקה ורוצה לשנותה למצוה אחרת קודם שתבא ליד גבאי שיש מי שפסק כרבינו ברוך שכתבו התוספות פ"ק דערכין שיכול לשנותה למצוה אחרת ויש מי שפסק כבעלי התוס' שאינו רשאי כי אם ללוות' בלבד ויש מי שהאריך המדה ופסק דאפי' אחר שבאו ליד גבאי יכול הנודר לשנותה וכו' ילמדנו רבינו על איזה פסק נסמוך למעשה ע"כ לשונך ואני ראיתי כמה חילוקים אחרים בענין זה מכמה סברות מיו"ד ובב"י באיזה שנוי יהא מותר ובדבר רשות באיזה רשות ותמהתי

על זכות שכלך שלא הרגשת מה שיש קושי בענין זה בין הפוסקים כי אתה כתבת כי לרבי ברוך שיכול לשנותו למצוה אחרת קודם שתבא ליד גבאי ולבעלי התוספות שאינו רשאי כי אם ללוותה בלבד וכמו שכתבו התוספו' הילכך נראה לומ' דללוותה קאמר אבל לשנותה ודאי אסור כי נמי לא באת ליד גבאי כו' ורבינו יעקב סימן רנ"ט כתב משבא ליד גבאי אסור בין לו בין לגבאי ללוותו ולפרוע אחר תחתיו אבל יכולין לשנותו למצוה אחרת אפי' לא יפרעו אחרת תחתיה ע"כ והרי כאן סברא הפוכה שהוא דוחק גדול כי לדעת התוס' לשנותה אסור בין באת ליד גבאי בין לא באת וללוות' כי לא באת הא באה ליד גזבר מיהא מותר נר' כי יש יותר קולא בהלוואה מהשינוי ולרבי' יעקב יש יותר קולא בשינוי יותר מבהלוואה שכתבו משבא ליד גבאי אסור לכל ללוותה ויכולין לשנותה ועל זה צריך לתרץ כי יש צד בהלוואה שיהיה יותר קל משינוי מפני שחוזר ופורע לקיי' הראשונה ובשינוי אינו חוזר לפרוע לקיים הראשונה ויש בהלוואה צד חמור שהוא משתמש במעות לדבר רשות מה שאין כן בשינוי וכן בשינוי קולא וחומרא חומרא שמשנ' המצוה של צדקה לצדקה אחרת ולא יוכל ללוות לדבר רשות וקולא שאינו צריך לפרוע לצדקה הראשונה ועל זה סומך כל אחד סברתו אע"פ שתהיה הפוכה ואם נחזיק לחומרות של שניהם יהיה אסור בין ללוות לאי זה רשות שיהיה בין לאי זו מצוה שתהיה: אבל ענין שאלתך היא פרטית על מי שנדר כך וכך לצדקה ורוצה לשנותה למצוה אחרת כי סתם צדקה היא לעניים ומצדקת עניים יש כמה מיני מצוה לאכילה או למלבוש או לנישואי ויש מצוה אחרת שאינו לעניים' כמו לבית הכנס' או לס"ת ותכשיטיו או ת"ת וכיוצא בזה ונראה לי כי לדעת כולי עלמא יהיה מותר לשנות למצוה אחרת שצריך אותה לפי שעה ולפרוע אחר כך לצדקה ובזה יש שינוי והלוואה השינוי הוא למצוה וההלוואה לחזור ולפרוע הרי חוזרת מצות הצדקה למקומה ואם כן שאלתך אם הוא רוצה לשנות למצוה אחרת עד שיגבו לאותה מצוה אחרת ויפרעו לצדקה הראשונה לכ"ע מותר שהרי שמש צדקתו לשתי מצות אבל אם השינוי הוא שהצדקה הראשונה' שנדר לה תבטל במצוה אחרת אפי' שתהיה האחרת גדולה מן הצדקה שנדר אליה לא יוכל לבטל דברו ממה שנדר דכתיב בפ"ך זו צדקה ואם השינוי הוא בצדקת עניים והכל לעניים בין אכילה או מלבוש או נשואין אף על פי שמזון קודם למלבוש אם רואי' כי צריכין אז העניים מזון כי לא יחסר להם ובמלבו' יחסר להם אם לא יעשו עתה יהיה מותר לשנות אפילו בלא פרעון אבל במצוה שאינה לעניים לא יוכל לשנות: שאלה יו ועל מה ששאלת מי שחרף את חברו שקראו בן שפחה וקפץ חברו ונידהו אי הוי דינו כדין הקורא עבד ואם נידויו נידוי שאינו ת"ח ואם הוא מנודה לכל ישר' כבר ידעת כי הקורא לחברו עבד הוא אחד מכ"ד דברים שמנדין את האדם כמו שסדרם הרמב"ם ז"ל פרק ששי מהלכו' תלמו' תורה וב"ד הוא שמנדין מכ"ד דברים ולכן הוא מנודה לכל ישראל ולא שנא שקראו עבד או שקראו בן שפחה כי בן שפחה הוא עבד ואם יאמר מי שקראו בן שפחה כי כוונתו היתה שקרא אותו בן שפחה אבל הוא לא היה עבד כי כבר נשתחרר גם בעבד יוכל לומר כי כבר נשתחרר ואפי' הכי הוא בן נידוי כמו כן בן שפחה חייב מפני שהוא פוסל אותו כי מי שקורא לעבד עבד אעפ"י שמתבייש אינו בן עונש אבל אם הוא כבר משוחרר הרי הוא בכלל הקורא לחברו עבד מפני שהוא פוסל אותו שהשומע יחשוב שהוא עבד עדיין ובנדון דידן שקרא לחברו עבד אפי' ב"ד היו מנדין אותו שהוא מכ"ד

דברי' ולכן הוא עצמו שנדהו נידוייו נידוי כיון שקרא לו עבד אבל אחר שאינו ב"ד אינו מנדה כיון שאין זה ת"ח אבל הוא עצמו אעפ"י שהוא עם הארץ היה יוכל לנדותו וכמו שהביא בהגה באש"רי על מי שמסרב לפרוע לחברו כת' לא מבעיא אם שמעון זה תלמיד חכם הוא שנדויו נידוי אלא אפי' כל אדם שאין ת"ח בכה"ג נידויו נידוי ע"כ ונר' הוא כה"ג ולענין זמן הנידוי אמרו לדידהו ל' ימי' לדידן ז' ימים ובמקומות אחרים אמרו טוט אסר וטוט שרי שנראה שמיד יכולים להתירו וכמו שהאריך בזה בקונ' משפט החכם ובנדון דידן נ"ל כי אחר שיקבל המנודה הנידוי וניחם ורוצה לשאול ממנו מחילה כל שהו' מרצה ומפייס אותו לפי ראות חבריהם שמספיק לאיש אשר כמוהו שיתחייב למוחלו ולהתיר לו נדויו: וכל זה הוא שקראו בן שפחה מבלי שהוא חרף אותו חירוף מגונה כי אם גם הוא חרפו שאמ' לו בעל עבירות או מוסר או מלשון כיוצא באלו החירופים שהם פוגמים את האדם בעיני אלהים ואדם בפרט אם קדם הוא ואחר כך קראו זה בן שפחה או עבד אינו זה בכלל הקורא לחברו עבד שמנדין אותו כמו שאר הכ"ד דברי' שמנדין עליהם הן מבלי קדימת שום דבר הוא מזלזל בדבר א' מד"ס או קבעו לא ולא בא וכיוצא בהם כן שקראו עבד מבלי שחרפו כי אפי' המבז' שליח ב"ד שמנדין אותו היינו כשבזהו על כי הי' שליח לקוראו או למה שצוה לו ב"ד אבל אם לא הי' על שליחות ב"ד הרי הוא ככל אדם וגם שבא בשליחות ב"ד ושנה ממה שצוה לו ב"ד וע"ז בזהו אינו בכלל המבזה שליח ב"ד כמו כן אם א' חרף ובזה את חברו בכיוצא מחירופים הנזכר והוא קראו עבד לא יהיה בכלל הכ"ד אלא ב"ד משערין מה שחרף האחר ויחמירו על מי שקרא עבד כיון שדינו קצוב שמנדי' אותו מה שאינו קצב בחירופין אחרים שישאל ממנו מחילה או אי זה עונש קל מנידוי שיראה לב"ד ואפילו היה החירוף אחר שקראו עבד הרי נתקרר כעסו במה שהוא חרפו גם כן אבל אינו שוה א' מאותם החירופים לחירוף קריאתו עבד שהם פגם משפחה מלפניו ואחריו ובכיוצא בזה בנזקין אמרו כשהזיקו זה את זה משלמין במותר נזק שלם וגם זהו בשוים שאם הא' תלמיד חכם אעפ"י שחרף לא' והאחר חרפו יכול לנדותו: שאלה יז עוד שאלת על עיר שהסכימו שכל מי שיבא מעיר אחרת להסתחר בעיר בחנות ויעמוד שלשי' יום שיסייע במסי העיר במחצית מה שיסתחר אם רשאים להסכים בכך ואם רשאים אם יסרב מלפרוע אם יכולים לנדותו ואם יסרב אם יהיה מנודה לכל ישראל ע"כ כל מה שנאמר בגמרא ובפוסקים דבר מתא מצי מעכב לבר מתא אחריתי שלא יפתח חנותו כיוצא בזה הוא כשאין זה בר מתא אחריתי פורע מס למושל העיר ההיא אבל מי שפורע מס גלגלתו למושל ההוא לא מצי מעכב ואם כן במלכות המלך אדוננו יר"ה אשר כל הארץ לפניו וכל הכרכים ועיירות הם תחת ידו ורשותו ועבדיו הם עומדי' במקומו הכל נקרא מושל אחד כ"ש בכסף גלגלת שבכל העיירות והכרכים מקבצים אותו בכל שנה ושולחי' למלך יר"ה הרי כלם שותפין בכך שכל העיירות הן תחת המלך הא' שלוקח כסף גלגלת מכל העיירות והרי כל העיירות הן כא' לענין זה אעפ"י שכל א' פורע בעירו הכל הולך אל מקום א' וכשבא א' מעיר אחר ופותח חנות בעיר של המלך שפורע לו מס פותח ויש רשות מן המלך לכל מי שפורע מס גלגלתו שיסחר במקום שירצה וזהו כמו דינא דמלכותא ואינם יכולים לעכב עליו ולא לעשות הסכמה כזו וכן תמצא בתשובת הרא"ש ז"ל ואחריו בב"י סימן קנ"ו בח"מ: שאלה יח עוד כתבת נוסח הסכמה שכל זמן שיהיה

נפטר בעיר מבן ה' שנים ולמעלה שלא יפתחו החנויות ולא יעשו שום מלאכה וכו' זולתי אם יפטר ביום ב' שהוא יום השוק ויום ה' אחר חצות וירצו להשהותו עד למחר שיהיו רשות ביד ראש הקברנים לצוות כאשר ירצה וכשישלח שליח שיסגרו החנויות יהיו מחוייבים לקום לילך ללות המת ע"כ: פירוש לשון הסכמה זו הוא שאם מת בלילה או ביום קודם פתיחת החנויות שלא יפתחום זולתי ביום ב' שיוכלו לפתוח אם מת בלילה או בבקר ואחר כלות משא ומתן שבשוק יש רשות לראש הקברים לשלח לסגור החנויות משעה שיהיה שהות לקוברו באותו יום כי ידוע הוא שלא ישהא אותו למחר כיון שמת בבקר וכ"ש אם מת בלילה ואם מת ביום ב' אחר פתיחת החנויות ג"כ קודם חצות או אחר חצות מעט שיש שהות לקוברו בעוד יום לא ילינו אותו אלא כשיראה לראש שיש שהות לקוברו באותו יום יקברוהו ויום ה' אחר חצות אם יש שהות לקוברו יש רשות לראש לצוות זולת אם קרובי המת ירצו להשהותו ליום ו' לאחר חצות מפני שיזכה שלא יהיה לו חיבוט הקבר רשאי לצוות ביום ו' בשעה שיראה לו שיסגרו החנויות וכן אם מת ביום ו' אפ"ל מת בלילה או בבקר יוכלו לפתוח החנויות כי לא יקברו אותו בבקר אלא אחר חצות כשיראה לראש לצוות שיסגרו חייבים לסגור ללות המת לקוברו קודם לבין השמשות כי מה שכתוב בהסכמה בסוף כי יש רשות לראש הקברים כו' וכשישלח שליח יהיו מחוייבים חוזר לכל מה שכתוב למעלה בכל הימים כפי מה שכתוב למעלה וכמו שפירשתי יהיה לו רשות לצוות וכן הוא משמעות הלשון וגם כוונת מתקני ההסכמה לא היתה אלא לפי הדין כמו שכתבתי: שאלה יט עוד שאלת ראובן שהיתה לו סחורה והקנה אותם לשמעון בקנין גמור שיוליכנה בשותפות למוכרה במקום פלוני ואחר זמן חשב ראובן שמא שמעון ימכור סחורתו קודם שימכור סחורת השותפות ואמר לו איני רוצה לתת לך הסחורה אלא שתמכור קודם סחורת השותפות אז שמעון כדי שלא יעכב את דרכו מודה לו על דבריו ולא האמינו עד שנטל קנין שמעון ע"ז ואחר כך התל בו ומכר סחורתו קודם ואחר כך מכר קצת סחורת השותפות ונשאר קצתה ותובע ראובן שיפרע לו חלקו מסחורתו שמכר תחלה ושמעון טוען שהוא קנין דברים: תשובה אם בשעה שמסר בידו הסחורה היה מתנה עמו על מנת שימכור אותה קודם סחורתו לא היה קנין דברים ואפ"ל בלא קנין היה חייב לקיים תנאי שהתנה עמו בשעת מסירת הסחורה אבל אחר כך שמסרה ולא היה בידו לכופו שיחזיר לו הסחורה אחר שמסרה לו למוכרם לריוח שניהם כמו שכתבו הפוסקים ז"ל מה שא"ל לא תמכור סחורתך עד שתמכור שלי אפילו נטל קנין הוא קנין דברים כי מקודם היה ברשות: או אח"כ כי אין קפידה במקבל עסקא או שליח כשנתן לו חברו מעות למחצית שכר לא יקח בשלו חטים ובשל חברו שעורים אלא הכל חטין או הכל שעורין כדי שיהיו מעות שניהם שוות בקבלה כמו שכתב ביו"ד בסוף סימן קע"ז נראה כי אחר שהסחורה שלו ושל עסקא היא סחורה א' אינו חייב אח"כ למכור שלו באחרונה אלא כמו שירצה כי אחר ששתי הסחורות הן ממין א' הן כמו שוות וכמו שתמכר זאת תמכר זאת ובנדון דידן נר' שקצת הסחורה של העסקא נמכרת ג"כ וכבר היה אפשר שתמכר ביותר אח"כ הסחורה הנשארת ומזל של כ"א גרם ויכול בעל העסקא להשביע את המתעסק בכמה מכר או אם היתה מכירת סחורתו ראשונה לסחורת המתעסק כיון שכלה הית' סחורה אחת היה אפשר שיהי' איזה חילוף ונפניתי בא' מימי חוה"מ של סוכות להשיב על שאלותיך ולעשות את בקשתך

כפי הדין והאמת וראיתי תשובתך על ענין הקהל יצ"ו כי לשנה הבאה ישלימו מה שלא יכלו להשלים בזאת השנה ותזכו לחיים טובים ואתה שלום וביתך שלום וכיון שנתמנית על הציבור תנהיג אותם בנחת והיה לך שכר בעוה"ז ובעוה"ב.

נאם המבי"ט: שאלה כ גרסינן בירושלמי פ"ק דיבמות אעפ"י שנחלקו ב"ש ובית הלל בצרות ובאחיות ובגט ובספק אשת איש ובמקדש בשוה פרוטה והמגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי והאשה מתקדשת בשטר וכו' לא נמנעו ב"ש מלישא מבית הלל ולא מבית הלל מב"ש אלא נוהגים באמת ובשלום שנאמר האמת והשלום אהבו ממזרות בנתי' ואת אמרי הכין היך עבידא קידש הא' בשוה פרוטה והב' בדינר על דעתיה דבית שמאי מקודשת לשני והולד ממזר מן הא' על דעתיה דבית הלל מקודשת לא' והולד ממזר מן השני ר' יעקב בר' אחא בשם ר' יוחנן מודי' ב"ש לבית הלל לחומרן מעתה ב"ש ישאו נשים מב"ה דאינון מודו להון וב"ה לא ישאו נשים מב"ש דלית אינון מודו להון ר' אילא בשם ר' יוחנן אלו ואלו כהלכה היו עושים אם כהלכה היו עושין כדא' תנינן שלחו להן ב"ש ופחתו' דב"ש אומרים עד שיפחות רובא אמר רבי יוסי בר' בון עד שלא בא מעשה אצל ב"ה היו ב"ש נוגעין בו משבא מעשה אצל ב"ה לא היו ב"ש נוגעין אמר ר' אמברי יאות מה תנינן טימא טהרות למפרע לא מכאן ולהבא ר' יוסי בר' בון אמר רב ושמאל חד אמר אלו ואלו כהלכה היו עושים וחד אמר אלו כהלכתן ואלו כהלכתן ממזרות בנתים ואת אמר הכי המקום משמר ולא אירע מעשה מעולם כהדא דתני כל הרוצה להחמיר על עצמו לנהוג כחומרי ב"ש וכחומרי ב"ה על זה נאמר והכסיל בחשך הולך בקולי אלו ואלו נקרא רשע אלא או כדברי ב"ש או כדברי ב"ה כקוליהון וכחומריהון הדא דתימא עד שלא יצא בת קול אבל משיצאת בת קול לעולם הלכה כב"ה וכל העובר על ב"ה חייב מיתה תני יצא בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הם אבל הלכה כב"ה לעולם באיכן יצאת בת קול רב ביבי בשם רבי יוחנן ביבנה יצאת בת קול ע"כ: משום דבמתני' תנן אף על פי שאלו אוסרים ואלו מתירים אלו פוסלים ואלו מכשירים לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מב"ה ולא ב"ה מבית שמאי כל הטהרות והטומאות וכו' תני הכא דלאו בצרה בלבד דפליגו בהו הכא לא נמנעו וכו' אלא בכל מה דנחלקו בדוכתי אחרני נמי בדיני אשה לא נמנעו מלישא אלו מאלו ומשמע הכא ובמתניתין דלא נמנעו מלישא אלו מאלו לפי שהיו מודיעים להם אפילו במה שלא היה בו צד ממזרות והיו פורשים ממה שהיו אוסרים וכדא' בגמרא וכדמשמע מסיפא דכל הטהרות והטומאות וכדמייתי בגמרא וכדמסיק' בהאי מתני' אלא נוהגים באמת ובשלום דבהודעת האמת אלו לאלו היה שלום ואהבה ביניהם ופריך סתמא דגמרא אפילו שהיו מודיעים סמכינן אהודעא דמידי דלית בה צד ממזרות אבל במה שיש בו צד ממזרות בנתים כלומר בין אלו החלוקות שהזכירה הברייתא כמו צרות וקידושין לא סמכי' אהודעא דשמא יטמעו אחר כך בממזרות ועוד דבית שמאי וב"ה גופייהו מה שהיה נעשה על פיהם בהוראתם היו יודעים ומודיעי' ואותם ששמעו סברתם והיו עושים שלא מדעתם על פי הוראתם לא היו יכולים בית שמאי וב"ה להודיע והמורים אחריהם שמא לא היו מודיעי' ויש צד ממזרות במחלוקות אלו ולחזק הקושיא הזכיר מחלוקת הקדושין מפרוטה ודינר שהוא מצוי יותר ויש בו צד ממזרות בין לב"ש ובין לב"ה ובצרות אין בו ממזרות אלא לב"ה ותירצו בשם רבי יוחנן שלא היו צריכין להודיע דמודים ב"ש לב"ה לחומרין שהיו

חוששים בנשים שנושאים מב"ה לקידושין של פרוטה ושלא ליבם הצרות כב"ה והיו מצריכים להם חליצה לחומרא שהם זקוקות לדעתם ושיהיו פסולות לכהונה וגם היו מצריכין לגרש למי שקדש בדינר אחר שקדש אחד בפרוטה מה שאין כן לב"ה והיינו דקאמר לחומרין חומרי ב"ה וחומרי ב"ש אבל ב"ה שהלכה כמותם לא היו צריכין להודיע לב"ש הצרות שהיו פטורים מן החליצה כדי שיפרשו מהם וגם לא מה שקידש בדינר אחר שקדש אחד בפרוטה אבל בנשים שלהם לא היו חוששים לקדושין פרוטה ולא לחלוץ הצרות אלא ליבם ופריך מעתה ב"ש ישאו וכו' וב"ה לא ישאו כיון דמאי דקאמר לחומרין אינו אלא לנשי ב"ה שהיו חוששין לקידושי פרוטה ושלא ליבם הצרות שלהם כב"ה ולא לנשים שלהם ותירץ ר' הולא בשם רבי יוחנן עצמו שמה שאמר רבי יוחנן לחומרין היינו לחומרא בכל הנשים של ב"ה ושל ב"ש שאלו ואלו כהלכה של ב"ה היו עושים למעשה ולא חלקו ב"ש אלא להלכה ולא למעשה ופריך אם כהלכה של ב"ה היאך שלחו ב"ש ופחתוהו וכו' ומשני רבי יוסי עד שלא בא מעשה אצל ב"ה היו ב"ש נוגעין בו והיו עושים כסברתם כיון שעדיין ב"ה לא עשו כסברתם ולכן שלחו ופחתו אבל.

אחר שעשו ב"ה מעשה כסברתם לא היו נוגעים בהם והיו עושים כהלכה של, ב"ה אמר ר' אמברי יאות מה שתוצת על פחתוהו אבל מה דתנינן טמאו טהרות למפרע נראה שהיו חולקים ועושים כל א' כסברתו ומשני לא מכאן ולהבא אחר שעשו מעשה ב"ה אמר רבי יוסי בר בון רב ושמואל חד אמר וכו' וחד אמר אלו כהלכתן ואלו כהלכתן והדר פריך להאי ממזרות בנתים ותימר הכין שכל אחד היה עושה כסברתו ולא מצי לשנויי עתה לחומרין כיון שכל א' היה עושה כסברתו ומשני המקום משמר ולא בא מעשה לעולם אף על פי שלא, היו מודיעים אלו לאלו ולא יאונה לצדיקים מה שהוא און לדעתם אפילו לב"ש קודם בת קול ומתניתין דקתני לא נמנעו מלישא וכו' שהיה כל אחד סומך על שהמקו' היה משמר שלא יאונה אליו מה שהוא אסור לו כהדא דתני כל הרוצה להחמיר על עצמו לנהוג כחומרי כולם הכסיל בחשך הולך כקולי, שניהם רשע אלא כ"א מהם לחומרא ולקולא והיינו כמ"ד כל אחד היה עושה כסברתו לקולא ולחומרא ומשיצאת בת קול לעולם הלכה כב"ה ואפילו לב"ש: שאלה כא נערה שהגיעה לפרקה והיה לה בית א' ומכרתו לשמעון והתנו שאם בתוך ג' שנים תרצה הנערה הבית לדור בו היא בעצמה או כדי למוכרו לאחר שיחויב שמעון לצאת מהבית ולהחזירו לנערה המוכרת ובין כה וכה מכר שמעון כל הכח והזכות שקנה מהנערה הנז' ללוי אחר כל אלה הדברים הלכה הנערה בתוך הג' שנים ונשאת לראובן וכפי הנראה עשה קנוניא עם שמעון והשכיר לו הבית בלי ידיעת לוי וכשראה לוי שעברו הג' שנים ולא שאלה הנערה הבית כמו שהתנו אמר לשמעון שיצא מהבית שהוא שלו והשיב שמעון ואמ' כבר החזרו לו הבית בתוך הג' שנים והיא חזרה והשכורתו לי והשיב לוי לא היה לך להחזירו לו כי התנאי היה אם תרצה היא הבית בעצמה לדור בה או למוכרה לאחר ולא, נתקיים התנאי כמו שהתנו והמכר שמכרת לי קיים יורנו המורה הדין עם.

מי: תשובה אחר שמכר שמעון ללוי כל כח וזכות שקנה מן הנערה לא היה לו רשות להחזיר הבית לנערה כי כבר נסתלק זכותו ממנה ואם הנערה לא היתה יודעת שמכר שמעון ללוי זכותו והחזירה לו המעות שנתן לה היה צריך שמעון להודיע ללוי כי החזירה

לו המעות והוא יחזיר ללוי המעות שקבל ממנו כשמכר לו כל זכותו ואז אם היה חפץ לוי לקבלם ולמחול לו התנאי שהתנה שהיא בעצמה תדור בה או כדי למוכרה לאחר הרי טוב.

ואם לא היה רוצה היתה נשארת מוחלטת לו וכיון שעברו כל הג' שנים ולא הודיעו ללוי שום דבר נשארה הבית מוחלטת לו וחייב שמעון למוסרה ביד לוי אם המכיר' והתנאי שמכרה הנערה לשמעון ושמעון ללוי היו עשויים כהלכתן בשטר וקנין גמור: אך אם תאמר הנערה כי על כוונת קיום התנאי חזרה ליקח הבית משמעון ולא הספיקה עדיין להעתיק דירתה לשם או שכדי למוכרה לאחר חזרה ליקח אותה ולא עלה בידה עדיין למוכרה כי אין המכירה בידה עד שימצא לה קונה ובין כך וכך עד שתמצא השכירה לשמעון החזרה קיימת והיא תקיים תנאה כי לא קצבו זמן לתנאי בפרט תנאי כדי למכרו לאחר צריך זמן ולכך אם יעבור זמן שהי' נמצ' קונה לבית כפי ערך שוויה לפי ראות אנשי' ברורים יותר ממה שמכרה קודם לשמעון ולא תמכרנ' הרי לא קיימה התנאי ותחזור הבית ללוי וכן בתנאי הדירה אם קאמר שרוצה לדור בה אם לא תבא לדור בה תוך חדש ימים שתדע ענין זה אם הוא בימות הקיץ או אחר ימות הגשמים אם היא דרה בשכירות שלא תוכל לצאת בימי הגשמים אז תחזור הבית ללוי והשכירות שהשכירה לשמעון לזמן יותר מזה הוא בטל כי לא היה לו רשות להשכיר לשום אדם אלא לדור בה או למוכרה כשתחזור לקנותה משמעון או מבאי כחו שהוא לוי: שאלה כב אני המביט נשאלתי על קברי הצדוקים הנקראים קראים אם נחשבים כעכו"ם שאין הכהנים מוזהרים מליכנס בבית קברותיהם או נחשבים לענין זה כישראלים או לאו: תשובה בפרק הבא על יבמתו ארשב"י כתיב אדם כי ימות באהל וכתיב ואתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם אתם קרויים אדם ואין אומות העולם ע"א קרויים אדם ואמר רבינא נהי דמעטינהו קרא מטומאת אהל דכתיב אדם כי ימות באהל ממגע ומשא מי מעטינהו קרא וכו' וכן כתבו כל הפוסקים ורמב"ם ז"ל פרק א' מהלכות טומאת מת כתב אחד המת מישראל או מן הע"כ מטמא במגע ובמשא ואין הגוי מטמא באהל ודבר זה קבלה הוא וכו' ע"כ ואמרינן בנזיר פרק כ"ג לענין טומאת מגע או בקבר זה קבר שלפני הדיבור ופירשו ז"ל כל שהיה קודם הדיבור קודם מ"ת בין של עכו"ם בין של ישראל קרי ליה קבר בן נח וקברי הגויי' לאחר הדיבור כקודם הדיבור שאין טמאים באהל לפי שלא ניתן להם תורה ומ"ה קרי ליה קבר שלפני הדיבור ע"כ משמע דמשום שלא ניתן להם תורה אין טמאים באהל והני צדוקים ניתן להם תורה בכלל כל ישראל וקבלום אבותם בהר סיני אלא שאח"כ כפרו בתורה שבע"פ וא"כ הם מטמאים באהל כישראלים וגם מדמעטי עכו"ם מדכתיב אתם קרויים אדם ואין אומות העולם ע"א קרוי' אדם משמע דאוה"ע שהם העכו"ם לבד הוא דאין מטמא באהל דהא מילתא חידוש שחדשה תורה דאע"ג דגוים נמי מטמאים במגע ובמשא אין מטמאין כדילפינן מדכתיב במדין כל הורג נפש וכל נוגע בחלל דבעי טומאת שבעה וגבי מגע אשכחן נוגע בעצם או בחלל ולא כתיב אדם ואפ"ה ממעטים להו מטומאת אהל מדכתיב אדם חדוש הוא בגוים ואין לך בו אלא חידוש דהני צדוקין אינם נכללין בכלל גוים ותולעת יעקב הן מכלל ישראל ולענין עירוב אמרינן דישראל המחלל שבת בפרהסי' או שהוא עובד ע"ז הרי הוא כגוי לכל דבריו ואין מערבין עמו ואין מבטל רשות אלא שוכרים ממנו כגוי וכמו שכתב הרמב"ם

ז"ל פ"ב אבל היה מן המינים שאין עובדים ע"ז ואין מחללין שבת בפרהסיא כגון צדוקים וביתוסים וכל הכופרי' בתורה שבעל פה כללו של דבר כל מי שאינו מודה בתורת עירוב אין מערבין עמו לפי שאינו מודה בעירוב ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כגוי אבל מבטל הוא רשותו כישראל הכשר וזו הוא תקנתו וכן אם ה' ישראל א' כשר וזה הצדוקי בחצר ה"ז אוסר עליו עד שיבטל רשותו ע"כ הרי שהגוי שוכרין ממנו ואינו מבטל רשותו והצדוקי אינו כגוי ומבטל רשותו ואין שוכרין ממנו וא"כ לענין טומאת אהל אינם כגויים ואין הכהנים רשאים ליכנס בבית שהמת בתוכו או בבית הקברו' שלהם כמו שהם זהירים בקברי ישראל כך צריכין ישראל להיות זהירין מקברי הצדוקים והביתוסים' כי כלם טעות א' גרם להם להכחיש תורה שבעל פה וכן כתב בטור סי' שפ"ה לענין עירוב צדוקי הרי כישראל ומבטל רשותו וכן אדם וחוה נתי' י"ב חלק י"ו ואפילו לאותם שפוסקים שצדוקי' הם כגוי לענין ערוב היינו משום שאינו מודה בעירוב אבל לענין טומאה שמודי' בה והם זהירים בה אעפ"י שאנחנו מחזיקים אותם בטומא' שם דיני טומא' יש להם והם כישראל לענין זה וגם מטעם שלא נתמעטו אלא הגוי' כמו שכתבתי למעל' והם תולעת יעקב כו' אפי' המומרי' והמינים שבישראל שאין להם חלק לעולם הבא אם מתו בלא תשובה אינם יוצאים מכלל ישראל לענין טומאת אהל שאעפ"י שחטאו ישראלים הם ולא יצאו מכלל ישראל ואלו הצדוקים אינם גרועים מאלו כי הם תועים בשוגג כי אבותיהם הראשוני' הם שכפרו במזיד אבל בניה' שגדלו על סברת' הם כתינוק שנשבה לבין הגוים שהוא אנוס אף על פי ששמע אח"כ שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס וראוי לקרבם וכו' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ג' מהלכות ממרי' והכותים נראה לי שאינם מטמאי' באהל שהם גויי' ממש אין ביניה' מזרע ישראל כמ"ש ויבא מלך אשור מבבל ומכותא כו' ויושב בערי שומרון כו' וישלח ה' בהם את האריות כו' ויצו המלך אשור לאמר הוליכו שמה א' מהכהנים ואמרו במדרש שלח המלך לזקני ישראל כו' ויאמרו הארץ אינו מקבלת גוי אמר להם תנו לי מכם שנים וילכו וימולו אותם וכו' ושלחו את דוסתאי בן ינאי ואת ר' סבי כו' כמו שהביאו בפסיקתא והביאו הילקוט במלכים על אלו הפסוקים הרי שכלם גוים ולא היו ביניהם כי אם אלו הב' חכמים ונתבטלו ביניהם בכל הזמנים מאז והלאה ולכן אין הכותים מטמאים באהל שהם גוים והנ"ל כתבתי נאם המביי"ט: שאלה כג ראובן נתן לשמעון האורג מטוה לאורג ושמעון נתנו ללוי אורג אחר שלא מדעת ראובן וקצב עם לוי פחות ממה שקצב ראובן עמו ואחרי שארג לוי הבגד תובע ראובן משמעון כי הבגדי' שארג הוא לו לא נכנסו בהם כל כך ערב כמו שנכנס עתה שנתנו לאורג אחר וטוען שמ"ש לוי השאי' מן הער' אצלו וטוען לשמעון אותך הייתי מאמין ולא ללוי ועוד שפחתת לו מן השכירות שקצבתי עמך כי אם היה נותן לו כל מה שקצבתי עמך אולי לא היה משאיר אצלו מן הצמר שלי יורינו רבינו: תשובה תנן כל האומנים שומרי שכר הם וכמו שאין שומר מוסר לשומר ואין שוכר רשאי להשכיר כן אין אומן רשאי למסור לאומן אחר דטעמא שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר בכלהו איתא וכן זה נאמן אצלו לישבע וזה אינו נאמן שייך באומן וכמו שאם עבר שומר ומסר לשומר אחר חייב כשהיה חייב שבועה שיאמר בעל החפץ אתה נאמן אצלי לישבע וזה אינו נאמן כן באומן אם טען האחר דבר שהיה חייב שבועה ישלם לבעל החפץ שיאמר לו אתה נאמן אצלי בשבועה והוא יעשה דין עם האומן האחר שמסר לו

וגם בטענה זו אף על פי שלא היה מחוייב שמעון שבועת השומרים שאין חיוב שבועות שומרים כי אם בטענה נגנבה או נאבדה או נאנסה וכו' אפילו הכי בשאר טענות שבין השומרים כמו השאלתיך או השכרתיך או הפקדתיך והלה אומר לא היו דברים מעולם נשבע שבועת היסת כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ב' מהלכות שכירות והטור בסימן רצ"ו וכיון שאם היה טוען בנדון דידן ברי לי שנשאר לו צמר משלי היה חייב שבועה לוי ואומר ראובן אותך הייתי מאמין ולא ללוי היה חייב שמעון לשלם והוא ידון עם לוי כן כשטוען ראובן כי בשאר הבגדים כמו זה כשהיה אורג אותם שמעון לא הי' נכנס לו כל כך צמר ערב ואם היה שמעון אורג בגד זה והי' טוען עליו ראובן שנשאר בידו צמר לפי מה שהיה נכנס בבגדים אחרים שהיה אורג לו אף על פי שאינה טענה וראיה היה חייב שמעון לקבל חרם שלא נשאר אצלו משלו כלום אף על פי שכתב הרמב"ם ז"ל פרק א' מהלכות טוען כשטוען התובע שמא שפטור הנתבע אפילו משבועת היסת ולא כתב שחייב חרם סמך על מה שכתב על טענת שמא שחייב חרם כמו שכתב סוף פרק א' מהלכות שלוחים ובטור סימן פ"ח כתב על הטוען דבר שאפילו יודה הנתבע לא יתחייב מעות שאינו חייב לא היסת ולא חרם משמע שאם כשיודה על טענת שמא של התובע ויתחייב מעות גם כדמכחיש בטענת שמא יחייב חרם ובספר התרומה סימן ל"א כתב בפירוש שחייב חרם סתם ועתה שנתנו לאחר יוכל לומר לך הייתי מאמין כשהייתי מקבל חרם ולא ללוי כמו שהיה יכול לומר לו כך כשהיה חייב שבועה אפילו בשבועת היסת בין בחרם שאף על פי ששבועת היסת היא תקנת חכמי הגמרא והחרם הוא תקנת הגאונים סוף סוף הכל מדרבנן והחרם ארור בו אלה בו שבועה בו ואף על פי שכתב בטור סימן קכ"ג על מי שהרשה את חבירו לתבוע חובו מפלוני שהיה הנתבע חייב שבועה ואמר איני נשבע עד שאחרים בפני המרשה על מי שטוען עלי שקר אין שומעין לו שאין חרם זה אלא מתקנת הגאונים ואין מעכבין שבועה משום תקנה זו כבר כתוב שם גם כן וי"א שב"ד ישלחו כתבם לבית דין שבמקום המרשה ויחרימו בפניו ואחר כך ישבע זה הרי שמעכבין ושבועה משום תקנה שזה וזה הם תקנה וזו היא סברת הר"ם ב"ר יצחק ז"ל שהביא בעל התרומה ואפילו למה שכתוב קודם שאין מעכבין שבועה משום תקנה זו אפשר לומר דהיינו בשבועת של תורה המודה מקצת שכתב למעלה או כעין של תורה אבל בשבועת היסת יודה שמעכבין אותה משום תקנה כסברת הר"א ב"ר יצחק ז"ל וכן מצאתי אחר כך בתשובת הרא"ש כלל ס"ב שכיון שאין שמעון כאן לקבל החרם לא ימנע בשביל זה דין תורה נראה כי בשבועת היסת מיהא ימנע השבועה בשביל התקנה ואם כן בנדון דידן כיון שהיה חייב שמעון בטענה זו חרם סתם זה והיה צריך לענות אמן בב"ד כמו שכתב הר"מבם ז"ל יוכל לומר ראובן לשמעון כמו שמסרת הבגד לאחר לך הייתי מאמין כשתקבל חרם ולא ללוי ותחייב לפרוע מה שאמרו שני אנשים בקיאים אם יוכלו לברר שנשאר צמר ערב ביד לוי לפי מה שנכנס צמר הבגדים האחרים שארג שמעון כיון שהוא עבר שנתן הבגד ללוי בלא רשות ראובן וגם אם קצב שכר אריגת הבגד עם לוי בפחות ממה שקצב עמו ראובן חייב להחזיר לראובן מה שיש בין שתי הקצבות שלא נתרצה ראובן לתת מה שקצב עמו אלא ע"ת שיארוג הוא הבגד ולא יתננו לאחר ואולי אם היה נתנן הוא ללוי כל מה שקצב ראובן עמו היה לוי עושה לו מלאכה טובה ולא יעשה הוא סחורה באריגת בגד חברו וכיון בפחות ממה שקצב הוא

הריוח לבעל הבגד וכמו שכתבו הפוסקים ז"ל על סרסור שאמר לו בעל החפץ אם יתנו לך חמשים בחפץ זה תמכור אותו שאם מכרו בששים הכל לבעל החפץ והכא נמי לא שנא: שאלה כד ראובן אנוס נפטר באיי הים והניח בנות ואשה ונכסים שהיו עמו ושלה הנכסים לאשתו להשיא את בנותיו ובעודה בארץ נכרים אנוסה בכלל האנוסים השיא' א' מהבנות ואחר כך שמה לדרך פעמיה לחסות תחת כנפי השכינה היא ובנותיה גם הנשואה עם בעלה אחר כך השיא' השנייה ונתנ' לה גם כן נדונייא ונכסים כמו לראשונה אחר כך השיא' את השלישית לכן אחיה ואמרו בשעת הנישואין שתתן לה כא' מבנות' השיבה אם הבנות שלא נשאר לה כי אם מעט מזער לזקונותה אבל אחר מיתתה תהיה הכל לבתה ועל זה סמכו מצד החתן ונשא ואחר שנשא שלח כתבי' אבי החתן לאחיו לפרנקיאה באמרו למה הנחת את אחותנו לבא בביתה בלא נדונייא ונכסי' השיב האח שבפרנק' לאבי החתן הנה כתבנו לידה מעזבון נכסי בעל' להשיא את בתה יותר מת"ק סולט' בתכשיטין ומעו' גם מטלטלי בית ולכן תקח ממנה נדוניית בתה אחר כך נפטרה הזקנה לבית עולמה ונמצאו פה שתי הבנות בירושת אמן הנשואה ביניהם עם נדונייא רבה והנשואה בחופה וקידושין בלתי נדונייא ואין לה עוד שום יורש כי אם אלו הבנות ועתה ילמדנו רבינו אם הדין לחלוק על הבנות בירושת אמן או אם תקח הבת הנשואה כל נדונייא הכל הואיל והבטיח' הזקנה בשעת הנישואין שאחר פטירתה יהיה הכל לה ומה גם בהראות כתב אח הנפטרת שכתב לאבי החתן שתקח ממנה הנדונייא שמסר הוא לידה לתת לבתה מנכסי עזבון בעלה: איברא שהדברים שהבטיחה הזקנה לתת עזבון נכסיה אחר פטירתה לבתו הקטנה אלא הדברים עברה בינה ובין החתן ואביו להיותם קרובי' ואחים לא עבר זר בתוכם.

ומאור תורתנו יורינו רבינו: תשובה אף על גב דקיימא לן כמאן דאמר בכתובות שניה ויתרה היינו כשמת האב ונשאר בן וב' בנות וקדמה ראשונה ונטלה עישור ומת הבן כל מה שנשאר מנכסיו הן שוות בחלוקה ולא תקח הבת השניה אלא חצי הירושה די ויתרה על מה שלקחה אחותה וזכתה בעישור שלה הבת על בת אין לה עישור נכסים אבל בנדון דידן כשמת האב ירשו השלשה בנות שלא היה לו בן ועדיין לא נשאת שום אחת מהן ונשארו כל הנכסים לשלשתן חלק שווה וכיון שהאם השיאה שתי הבנות ונתנה להם מנכסי אביהן נדונייא רבה כמו כן היתה חייבת לתת לקטנה כי כל הנכסים שבידה היו בחזקת אביהן שהיא לא הראה שום כתובה ולא תפסה מה שנשאר בידה לכתובתה ולא נשבעה אפילו היה לה כתובה ומה שהשאירה בידה אמרה שהשאירה לזקונתה כי בזה מודות שתי הבנות הנשואו' אלא שהן מכחישות מה שכתב בשאלה כי אחר מיתתה תהיה הכל לבתה ואפי' לא היתה אומרת כן כל הנכסים הם בחזקת אביהן וכמו שהשיאה ונתנה לשתי הבנות היתה חייבת גם לשלישית ואם מה שנשאר בידה היה שלה לכתובתה לדעתה גם שלא היה לה שום שטר כתובה למה נתנה לשתי הבנות לכל אחת כתובה מרובה ולשלישית לא נתנה אפילו רביע ממה שנתנה לכל אחת מהן היה לה לחלק שליש לכל אחת ממה שנתנה לשתי הבנות ואם נתנה לשתיים כל מה שנשאר מנכסי אביהן כי מה שנשאר בידה אמרה שהוא שלה היא היתה חייבת לפרוע לזו משלה כיון שנתנה חלק המגיע לה מנכסי אביה לשתי אחיותיה שלא היתה יכולה לומר שכל הנכסים שנשארו בידה מבעלה שכלם היו שלה והיא רצתה לתת משלה לשתי הבנות מה שנתנה

ולא לשלישית מפני שכל הנכסים היו בחזקת אביהן ושלשתן יורשות בשוה ומעולם לא נמצא לה כתובה אלא אפילו בחוקי הגויים שנשאת שם ביניהם ולא תבעה כתובה פה בב"ד ולא נשבעת ומתה אם כן הכל היה בחזקת הג' בנות היורשות נכסי אביהן וזאת הירושה שנשארת עתה אחר שמתה היא אינה ירושה משלה אלא משל אביהן וכבר לקחו השתים חלקן ויותר אחר מיתת אביהן ומה שנשאר עתה ראוי לזו השלישית עד כדי סך כתובה כל אחת מן הב' אחיות ואם ימצא יותר כל אחת תטול חלק שוה: עוד יש ראייה לביטול זה כי כל מה שהיה ביד אמן כתב אחיה מעיר פירארה כי אחר שהשיאה השתי בנות ונתנה להן לכל אחת יותר מאלף פרחים שהיתה מביאה להשיא הבת השלישית כי נתן בידה מנכסי בעלה להשיא את כולן וגם כתב אחר מבעל אחות זו היה כותב שהיתה מביאה יותר מאלף פרחים הכל לזה הבת וגם אחות זאת אם הבנות יודעת כל זה גם זו הבת המחזקת עתה בירושה כפי' דבריהם ועל זה נרא' לי שנוכל לדון בדין תורה שתקח זאת השלישי' ממה שנשאר מאמו סך כמו שלקחו הב' ואם יראה לדיינים לעשות אי זו פשרה במה שנשאר קרוב לדין זה יעשו כמו שיראה להם: שאלה כה ראובן ושמעון שהיה ביניהם דין ודברי' ובררו שני דיינים לדון כל התביעות שביניהם ועמדו לפניהם וטענו על קצת דברים והעתיק הטענות סופר הקהל לשתי הנוסחאות ונתן אחת לכל דיין לעיין בהם אחר זה כתב שמעון לדיינים לפסוק הדין ושיפרע לו ראובן המעות שתבע ממנו והשיבו לו הדיינים שלא נתברר החשבון ולא עיינו הטענות ולא פסקו הדין עדיין עד עמדם שנית לדון כי היו רוצי' לשמוע שאר תביעותיהם ולחתוך ביניהם מכל וכל אחר כך אירע שהוצרך אחד מהדייני' להעתק דירתו אל עיר אחרת ובראות ראובן שלא היו יכולים לטעון על שאר תביעות לפני הדיינים ההם וגם כי אמר לו אחד מהדיינים שאחר כתיבת הכתב היה שמעון הילך ובא לתבוע שיפסקו הדין ויפרע לו ראובן שלא יענו את דינו ולסבות אלו השתדל ראובן ופסקו הדיינים התביעות ששמעו ויצא ראובן זכאי ונשאר שמעון חייב לו עתה מתרעם שמעון איך פסקו הדייני' התביעות ששמעו בהיות שכתבו לו שהיו רוצים להמתין על עמדם שנית לדון וראובן משיב שאינו מן הדין בהיות לאדם עשר תביעות להיות אחת תלויה באחרת ומה ששמעו פסקו ומה שלא שמעו לא פסקו כ"ש שגם הם היה רצונו לפסו' הכל אלא שהוצרך הא' להעתיק דירתו ולא יכלו עוד לשמוע שאר הטענות יחד ועוד ששמעון דבר להם אחר הכתב כמה פעמי' לפסו' הדין ועוד דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי והם יודעי' למה כתבו אותו הכתו' שמעון ולמה פסקו אח"כ וכיון שיש בידו פסק דין אין לו להשיב על דברי שמעון כלל ואינו זקוק להשיב מילי דעלמא שכתבו לו יורינו רבותינו אם יש ממש בדברי שמעון לבטל מה שפסקו הדיינים ולדון לפני ב"ד אחר ושכרם כפול מן השמים: תשובה אף על פי שהשיבו הדיינים לשמעון שכת' להם לפסוק הדין שלא נתברר החשבון ולא עיינו הטענות ולא פסקו עד עמדם שנית לדון היו יכולים אח' כך לעיין הטענות ולפסוק הדין כפי הטענות הכתובות אצלם כיון שגם ראובן נתרצ' אחר כך שיפסקו הדין הרי באו מוסכמים שיפסקו על פי הטענות הכתובות אצלם בפרט שהיה הולך אחד מהדיינים ונראה לדעתם לדיינים כי למה שהיו פוסקי' עמה לא היו צריכים אלא הטענות הכתובות אצלם ואם אמרו קודם כי היו רוצים שיעמדו שנית לדון היה על שאר התביעות שביניהם לחתוך ריבם מכל וכל כמו שכתוב בשאלה: ולכן מה שפסקו חייבים לקיים אפי' שנתהפך

הדבר ששמעון היה תובע ונעשה נתבע שנשאר הוא חייב לראובן לפי מה שפסקו הדיינים ואין לשמעון תרעומת עליהם אחר שהוא קדם לומר שיפסקו וראובן ג"כ נתרצה: אך אם בשאר הטענות והתביעות שלא פסקו ביניה' יש תביעה לשמעון שאפש' שיתחייב לו ראובן באיזה דבר יונחו המעות שחייבו לשמעון ביד שלישי עד שיגמר הדין ביניה' בכל התביעו' בפני דיינים אלו או אחרים כי נזקקים לתובע תחלה ושמעון נראה שהיה התובע כיון שכת' שיפרע לו ראובן מה שתבע ממנו ואם בתביעות האחרות יתחייב ראובן לשמעון אפוכי מטרתא למה לי שישלם הוא ואחר כך ישלמו לו וגם אפילו למה שפסקו כבר מחוייב שמעון לשלם לראובן יוכל לטעון הורוני מהיכן דנתוני בפרט הענין זה שנרא' שהוא כמו שנים שנתעצמו בדין שלכ"ע יכול לומר הראוני מהיכן דנתוני שיכתבו טענות שניה' כמו שהיו כתובות אצלם ויכתבו על אותם הטענו' שחייב שמעון לראובן ואם כנים דבריהם שאר החכמים יחתמו גם כן בפסק דינם ואיש על מקומו יבא בשלום ושלום לכל דייני ישראל נאם הצעיר משה בר' יוסף זלה"ה מטראני: שאלה כו ראובן נתן לשמעון נ' פרחים בתורת עסקא ואחר כמה חדשים נפטר והיו ערבניות אשתו ואמו על החמשים פרחים וצוה הוא בעת מותו שמהחמשים פרחים שהיו לו פקדון מראובן יש לו מהם בידו ל"ה פרחים ובא ראובן והוציא שטר שנתן בידו בתורת עסקא חמשים פרחים ושאשתו ואמו הן ערבניות על החמשים פרחים ואשתו רוצה להנשא ולא הניחה לינשא עד שנתחייב מי שנשאה על החמשים פרחים ילמדנו רבינו אם חייבת האשה הנ' פרחים הכתובים בשטר או הל"ה שצו' הוא: תשובה אחר שהשטר שביד ראובן הוא שטר עסקא ואו' בפירוש בשטר שהם שותפים ושיחלקו שוה בשוה הריוח ויקח שמעון שכר טרחו שהוא מתעסק בחמשים פרחים והחמשים האחרים שהניח הוא חתי' א' כל חדש הרי זה שטר עסקא שהיה נאמן שמעון בשבוע' לומר שהפסיד מן הכל שלשים פרחים באופן שלא נשאר לראובן קרן מן החמשים אלא ל"ה וא"כ מה שצוה שמן הנ' על ראובן שיש לו מהם בידו ל"ה ירצה לומר שהפסיד בכל המעות שלשים והט"ו הם על ראובן כפי תנאם ולא נשארו בידו כי אם ל"ה ואינו יכול ראובן לטעון שאלו הל"ה הם פקדון אחר מלבד הנ' שהרי בלשון הצוואה אמר שמהחמשים פרחים שיש לו פקדון מראובן יש בידו ל"ה נראה שאלו הל"ה הם מהחמשים וגם שקרא אותם פקדון היה על שהיו בתורת עסקא שחציה מלוה וחציה פקדון כ"ש שהשטר עצמו שמוציא ראובן אמר בפירוש שנתן בידו חמשים פרחים בתורת עסקא א"כ דבר פשוט שעל אלו החמשים שבשטר הוא שצוה שהיו בידו מהם ל"ה וא"כ נפרש שנשארו לידו ל"ה שהיא הפסד בסחורה ואין לראובן על נכסי שמעון בדין כי אם ל"ה.

אך יש לספק בלשון המצוה למה לא אמר בפ' שהיה הפסד בעסקא ולא נשארו בידו מן החמשים אלא ל"ה שהפסיד ט"ו והיה מגיע לראובן הפסד ט"ו כפי התנאי שביניהם כי מה שצוה שיש בידו מן החמשים ג"כ יש לפרש שנשארו בידו ל"ה ושמא יש לו חוב ביד אחרים מן העסקא ונשארים שם הט"ו או ביד אמו או אשתו שהיו חייבות גם כן בערבנות הנ' פרחים ההם.

ולכן נראה לי שחייבות אמו ואשתו לישבע שאין בידן שום דבר מאותם הנ' פרחים ושאינם יודעות שנשארו מאותם הנ' פרחים כי אם הל"ה שצוה הוא: שאלה כו ראובן מכר ביתו לשמעון ואח"כ עשה לו שמעון הטבה שכל זמן שיבא לו מעותיו יחזור

וימכרנה לו ואח"כ חזר ראובן ומכר הבית הנז' ללוי ואחר שמכרה לשמעון שכרה ממנו לסך ידוע כל חדש או שנה וכן שכר הבית מלוי אח"כ נודע לשמעון כי מכרה ושכר ללוי וכן נודע ללוי שמכרה ושכרה לשמעון ובאים שניהם לתבוע שכירות מראובן ילמדנו רבי' למי יתן: תשובה מה שמכר ללוי אחר שמכר ושכר משמעון אין המכיר' כלום ולא קנה לוי וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק תשיעי מהלכות גזלה וז"ל המוכר שדה שאינו שלו אין ממכרו ממכר וכו' ע"כ וכיון שמכר זה קודם לשמעון הרי הבית אינה שלו ואין ממכרו ממכר וחייב לתת השכירו' לשמעון ונקרא גזלן על שמכר מה שמכר קודם לאחר וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל אח"כ חזר הגזלן אחר שמכר ולקחה מבעליה ונתקיימה ביד הלוקח מן הגזלן וכו' הרי שקראו גזלן מפני שמכר מה שמכר כבר והריב"ש ז"ל תשובת תקט"ו כתב היורד לכרם חבירו שלא ברשות לעבדה כדי שלא תאבד ולא תשם אינו נקרא גזלן דמחזיק בקרקע חברו ואומר שהיא שלו ותולש ואוכל הוא שנקרא גזלן וכו' ע"כ וזה שמוכר וחזר ומכר לאחר הרי החזיק בבית שאמר שהיא שלו ומכרה וחזר ולקח דמי הבית שהו' יותר גזלנו' מתולש ואוכל שנקרא גזלן כיון שידוע שאינה שלו ומכר' אבל אם ירשה ומכרה ונמצא שהיתה גזולה ביד אביו או ביד מורישו והוא לא ידע לא יקרא גזלן: וגם בנדון דידן שעשה לו שמעון הקונה הטבה להחזירה לו כשירצה לחזור ולקנותה ממנו כל שלא יקרא גזלן אם היתה שוה הבית כדי מה שמכרה לשמעון וללוי כי מסתמא כשקונה א' ודעתו לעשות הטבה למכור אינו נותן אלא פחות משוויה וזה שמכר סמך במכירתו ללוי על כי היתה שוה הבית כדי מה שמכרה לשניהם ולא היתה דעתו לגזול וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל שאם חזר הגזלן ולקחה מבעליה נתקיימה ביד הלוקח שמפני זה טרח הגזלן עד שקנאה כדי לעמוד בנאמנותו ואעפ"י שטרח לקנות קראו גזלן שאח"כ נמלך לחזור לקנות לעמוד בנאמנות אבל בנדון דידן שנעשה לו הטבה במכר ראשון כשמכר שנית אח"כ על דעת לחזור לקנותה ולהעמידה ביד הקונה השני היה ולא יקרא גזלן אפי' בשעת שמכר בפרט אם שוה הבית כדי סך שתי המכירות נראה שלא היה בדעתו לגזול: ולענין השכירות כיון שהמכיר' השניה אינה כלום אינו חייב אלא קרן לבד שהרי הוא פרע שכירות לשמעון הקונה האחר שהבית היא שלו כי מה שכתב הרמב"ם ז"ל לשם גזל שדה ומכרה והשביח' הלוקח אם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה מבעל השדה וכו' והקרן נוטל עם שאר השבח מן הגזלן היינו מפני שהשביח גוף השדה מחמת הוצאתו אבל בנדון דידן לא השביח הבית שום דבר על ידי הוצאה והשכירות שהוא השבח של הבית לא בא מחמת הוצאה והלוקח לא דר בבית שהוא באכילת פירות השדה אלא מי שמכר הבית הוא שאוכל הפירות שהו' השכירו' שנתחייב קודם לפרוע ללוקח הא' ואם יפרע ג"כ שכירות לשני נראה רבית כיון שהמקח אינה כלום שכבר מכר לראשון אבל אם זה השני היה דר בבית חשוב כאוכל פירות השדה והיה משלם השכירות ללוקח ראשון ואח"כ היה גובה מן המוכר דכיון שדר בבית דהיינו אכילת פירות קודם שנודע שהית' מכורה לאחר בהיתר אכלם וכיון שלקחם ממנו הלוקח הראשון יכול הוא לקחתם מן המוכר ואפי' למה שכתב הרמב"ם ז"ל שאעפ"י שאכל הלוקח הפירות נוטל הנגזל ממנו אבל לפירוש רש"י ז"ל על מה שאמרו בפרק הניזקין לאכילת פירות ושפירש שזרעה הלוקח וצמחה ועשתה פירות ובא הנגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח ע"כ משמע שאם כבר אכל הפירות כמו זה שדר כבר בבית

שאינו משלם השכירו' לנגזל ולא יצטרך שיגבם אח"כ מן הגזלן וכן נראה מההיא דשנים אוחזין כגון שגזל שדה כו' כמו שכתב מ"מ פרק ט' מהלכו' גזלה ואעפ"י שהביאזה התוספות שאפי' שאכל הפירות ישלם ממה שכתוב השב לה את כל תבואת השדה מיום עזבה את השדה ועד עתה לפירוש רש"י הוי דינא דמלכותא ואפילו לדעת התוספות שמשלם הפירות שאכל היינו כשירד לה בתורת גזלנו' מההיא דפ' חזקת הדר ארעא והדר' פירי כשמחזיקין אותו שאכלו בגזל ובנדון דידן אם היה דר בה בהיתר אכלה שלא הכיר בה כשקנאה שקנאה אחר קודם שאם הכיר בה אפילו להרמב"ם ז"ל יש חילוק בין הכיר או לאו שכשהכיר שאינו גובה מן הגזלן אלא הקרן בלבד אעפ"י שפרע לנגזל הפירות שאכל וכשלא דר בה זה שקנה אחר כך אלא המוכר כמו שכתו' בשאלה לא יוכל הקונה השני להוציא ממנו שכירו' כיון שפורע לקונה הראשון דאע"ג דבשבח דאתי ממילא כגון דיקלא ואלו' או העלה שרטון כתבו המפרשי' שמשלם הגזלן השבח היינו משום שהוא או אריסו עובדי' השדה ומוחזקים בו ושבחא דממילא ממילא זוכה בה אבל בנדון דידן אעפ"י שקנה והחזיק הבית מן המוכר שנק' גזלן שמכר לו מה שמכר כבר לראשון אפ"ה כיון שנשאר זה המוכר בבית מכח הקונה הראשון שהשכירה לו אין זה הקונה השני זוכה בשכירות הבית שהשכירה גם הוא למוכר כי הוא דר בה על שכירות הראשון והשכירות השני אינו חל כיון שמכירות הראשון היא קיימת עוד אני אומר כי מה שזוכה בשבח דממילא היינו שבח הנראה בקרקע כמו דיקלא ואלים שנראת אלימותו בקרקע וכן העלה שרטון השבח נרא' בקרקע מה שאין כן בשבח השכירות שאין השבח שהם מעות השכירות נראה בבית: שאלה כח שטר שכתוב בו שחייב ראובן לשמעון סך מעות ונתחייב לפרעם לו קצת בחובו' שחייבם וקצת' בבגדי' וקריזיאש ומנטא"ש כפי מה ששמו אותם כפי מה ששויים במעות בעין לא כמי שהולך למכור ומוזיל גבי הקונה אלא מה ששוה במעות כשיבא סוחר לקנות ואם יפול שום ספק בין השני שמאים יבררו להם מכריע והב' אנשי' שהובררו מפי שניהם בקנין גמור לא הוצרכו למכריע והסכימו שניהם ושמו הבגדים בט"ו חתיכות האמה והקריזיאש בז' וחצי אח"כ צועק שמעון על השומא הנזכרת ואמר שטעו בשומא שלא היו שויים כמו ששמו אותם וחזרו ב' אחרים ושמו אותם בי"ד הבגדים ובז' הקריזיאש בלי ידיעת ראובן כי לא היה שם בעיר יורינר רבי' אם שומא האחרונה היא קיימת: תשובה מה ששמו הראשונים אין שום אחד מהם יכול לחזור בו כיון ששניהם נראה להם כי כך היו שויים לסוחר אחד שבא לקנו' ואולי השמאים השניים שמו אותם כמו שבא למכור לצרכו שמוזיל גבי קונה ואפילו שאומר ששמו כפי מה ששויים לסוחר הבא לקנות מאי אולמייהו דהני מן הראשונים שנבררו מפי שתי הכתות כיון שהם שמו אותם בט"ו וכשבעה וחצי ועדיין עומדים בדיבורם ששויים כך ואפי' שלא היו שוי' אלא ארבעה עשר וז' כמו ששמו האחרונים שומת הראשונים קיימת בין שלא טעו בכדי שתות שכל פחות משתות אפילו בשומא מחילה היא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ג מהלכות מכירה וכתב בח"מ סימן קג' שמוה ג' ואמר הלוי ישומו אותה שלשה אחרים הבקיאים יותר בשומא אין שומעין לו וכן כתב הרמב"ם ז"ל סוף פרק שמונה מהלכות מכירה ואם כן אפילו ב"ד לא היו רשאים למנות שמאי' אחרים שלא מדעת ראובן ומה ששמו הראשונים הוא קיים ואפילו א' שעשה שומא על פי המוכר והקונה כתב הרא"ש ז"ל כלל ק"כ שיכול שמעון הקונ'

לחזור בו אם יש בו ביטול מקח כו' משמע שכשאין ביטול מקח ואפ' דין אונאת שתות אין לו כמו נ"ד אינו יכול לחזור: שאלה כט זה כמה ימים שהראה כ"ר משה חסון שטר חוב על ר' משה חדידה תושב טבריא על כ"ח פרחים ושנתחייב לפרעם לאביו תוך שנה תמימ' וזמן כתיבת השטר היה ביום שני ימים לחדש ניסן שנת השי"ח ליצירה פה צפת תוב"ב וערער עליו ר' משה חדידא והראה שטר מחילה גמורה שעשה לו אביו כ"ר אליה חסון אשר בשמו היה כתוב השטר שהיה חייב לו חדידא בכ"ח פרחי' והמחיל' שעשה לו כ"ר אליה היתה ביום א' ראש חדש ניסן שנת השי"ח ועתה בשנת השל"ב הוציא ר' משה בנו שטר זה עליו וטען ר' חדיד' כי עברו בינו ובין אביו כמה קטטו' על משא ומתן שביניהם וזה החוב של כ"ח פרחים היה מקודם ונכלל בכלל המחילה כי אחר המחילה נשארה מריבה בין שניה' ואיך אחר יום א' נתן לו שמונה ועשרי' פרחים אחרים: עוד ערע' על זה ואמר שהחתימות של החכם הר' אלעזר נ' יוחאי ז"ל ושל ר' שלמה נטיאל היו מזוייפות כי באותו יום שלאחר המחילה לא היה פה החכם הנז' אלא בטבריא שהוא נמצא שם ביו' א' במחילה שנעשית פה וגם ביום שני שנכתב השטר הזה לא היה פה ועוד אחר י"ד שנה שעברו משנת השי"ח עד השל"ב איך לא תבע חוב זה כי הוא ידוע כי היו בדוחק זה רבי משה ואחיו שלא היה להם על מה שיסמוכו ולמה לא הוציאו השטר חוב זה בזמן צרכם שנראה שהמתינו עד שימותו העדים וגם עדי הקי' שלא יגלה הזיוף כי העדים עצמם יאמרו שלא היתה חתימת' כו' משה השיב כי שטרו הוא קיים כי המחילה היתה לזמן קודם השטר ושלא היה יודע הוא בכל אלו השנים משטר זה אלא שיום אחד בהיותו מחפש בכתיבות אביו מצא שטר זה עם שטר אחר של סך גדול מזה מונחים תוך שטר כתובה אחד ועל זה אז הייתי נבוך מלחייב את חדידה לפרוע כי גם שלא היה בכלל המחילה כיון שנכתב יום אחר אחריה אפילו הכי היה נרא' דבר זה אחר כמה מריבות ושעשה לו מחילה ומיד יתן לו כ"ח פרחים גם ראיתי חתימת החכם הר' אלעזר נ"ע משונה מחתימות אחרות שלו גם ההגזמות והשבועות שהיה עושה ר' משה חדיד' כי לא היה חייב שום דבר אלא שהיה השטר חוב מזוייף דייני הקיום לא היו בחיים והייתי מסתלק ולא הייתי מחייבו לפחות שיהיה כמו דין מרומה ובין כך וכך נתקוטט חדידה עם ר' משה חסון והוציא סכין א' חדידה על ר' משה חסון להכותו ועל זה נכנסו אנשים ביניהם שלא בפני ועשו פשרה מן הכ"ח י"ז פרחים אחר כך הוציא כ"ר משה חסון שטר של יותר ממאתים פרחי' על החכם ה"ר משה צהלון מאותו הזמן שהיה גנוז תוך הכתובה עם שטר זה כפי דיבורו והחכם הנז' כחש בו כי מעולם לא קבל מה שהיה כתו' באותו השט' וחקרתי אני הרבה על אותו שטר וחתימותיו וכתבתי עליו עשר' ראיות שהיה מזוייף ובטלתי אותו ורצה רבי משה חסון להתלות בערכאות ועל זה עשה פשרה ביניהם בדבר מועט ומאז נתתי אל לבי לאמת כי גם זה השטר שעל ר' משה חדידה היה מזוייף כיון שנמצא עם שטר מזוייף כדין שטר של יתומי' שנמצא בין שטרות פרועי' וחקרתי עוד על שטר זה וראיתי שלא היה כתוב מיד סופר ולא מיד יודע בטיב כתיבת שטרות כתיבה בלתי מיושרת בהיות בעיר ת"ל כמה סופרים מומחי' ואם לא היה שום זיוף בענין היה נכתב על ידי סופר מתא ולא נודע מי היה זה הכותב שטר זה כתב קודם קנין במקו' שבועה ואחר כך מיד כתב וגם נשבע שבועה חמורה וכתב אדעת המקום ברוך הוא ואדעת הנשבעים באמת כמו לשון לעז ולא ידע לכתו' לדעת וחכם שלם כמו

ה"ר אלעזר ן' יוחאי ז"ל לא היה חותם בשטר כמו זה אלא שנר' שזייפו חתימתו וכך נרא' חתימתו שהיא מכתיבת השטר עצמו למי שרואה אותו והביאו לפני כמה כתבים של החכם ז"ל שמו חתום בהם ואין חתימה זו דומה לשום אחד מן החתימות ולא בצורת האותיות ולא בצורת השרטוטין המורגלים בחתימתו והביאו לפני פנקס אחד שהיה בטבריא שהיה כותב וחותם בו החכם משא ומתן שבין אנשים והסכמות של הקהל ומניתי בו ל"ג חתימות שלו והיו בהן רובן אלעזר כתב א"ל וקצתן אלעזר האלף מחצי אות ובכל הל"ג לא נמצא אלא חתימה אחת מאלף שלמה אלעזר כמו שכתוב בחתימה של שטר זה וגם זאת אינה דומה לחתימה של שטר זה לא בתבנית האותיות ולא בשרטוטין וגם חתימ' שלמה נטיאל העד השני אינה דומה לחתימתו במקום אחר וגם החכם הנז' לא היה ראוי שיחתום עמו ומכל זה אני מבטל שטר זה ומאמת שהוא מזוייף ובא מתלאה קטנה מזו היו כופתין בעלי הגמרא את מי שהיו חוששין בו שזייף כמו שהוא דאנח ידיה אזורנוקא וחתם כדי שיהיה דומה לחתימת רבא שהיתה ידו מרתתת היה כשהיה חותם ואנחנו אין בנו כח ליסר כדי להוציא הדבר לאמתו אבל בראיות אלו נרא' לי לבטל שטר זה כמו שכתבתי וראוי דיינין שבעי' לעשות גדר וסייג לדבר זה לשבר יד המזייפים ולשבר מתלעות עול המוציא שטר להוציא מעות שלא כדין נאם המביט: שאלה ל ראובן שכר בית רחים של מים שהיו של גואקיף לעשות באטאן זה כמה שני' בו כפה ועשה בו כל הצריך לתקוני הבאטאן לכטש בו הבגדי' ונתפשר עם המשכיר לפרוע לו שכירות כל שנה כ"ה פרחים בשביל המים כי הבנין היה של ראובן כמה שנים ואחר כך העליהו לו עד י"ב פרחים שכירות כל שנה והוצרך הוא או הבאים מכחו למכור קצתו שליש או חצי והקונה היה פורע בכל שנה החלק שהיה מגיע לו מן השכירות לערך חלקו עתה רוצים בעלי הגואקיף להעלות השכירות לכל שנה עד כ' או כ"ה והקונה תובע מראובן או מבאי כחו כי הוא לא קנה אלא על סך השכירות שהיו פורעים וזה שרוצי' להעלות הוא על המוכר כי כן קבל עליו אחריות בשטר המכר עד כל ערעור או תביעה שיבא על המכר הנזכ' בין בדיני ישראל בין מהאומות בין שיהיה התובע יהודי או יהיה ארמאי יורנו רבינו: תשובה מה שטוען הקונה שכתב לו בשטר המכר אחריו' בין בדיני כו' משמעותו הוא שחייב באחריות המכירה אם שום אדם יערער על המכר שמכרו לו או נתנו או משכנו או שחיי' לשום אדם הבאים לערער על הקונה מצד המוכר בין שיתברר על ערעור היוצא בזו בדין ישראל או בדין אומות העולם בין שיהיה התובע יהודי או ארמאי אבל תביעה זו השכירות אינה נמשכת מצד המוכר אלא מצד השכירו' עצמו שמעלין השכירות על כל הבאטאן בין מה שנשאר ביד המוכר בין מה שמכר והרי זה כמו החזקות של הבתי' אם מכר יהודי א' חזקתו לחברו ושיפרע השכירו' לגוי והיה רגיל המוכר לפרוע סך ידוע שכירות לעכו"ם ועתה רוצה להעלות על השכירות אינו יכול הקונה לתבוע מן המוכר ואם לא ירצה התוספות ויצא מן הבית אין שום יהודי יכול ליכנס בה כי החזקה שלו ואין שום חיוב על המוכר אלא אם כן יבוא שום תובע על חלק הבטאן שמכרלו מצדו שחייב לשום אדם על הבאטאן וכיוצא בו כמו שכתבתי למעלה: שאלה לא המלך יר"ה היו לו שני בתי ריחיי' שלמי' ונעשה בטאניש שכוטשים בהם הבגדים ומאז השכירם המלך והשוכר האחד החזיק בהם זמן מה ואח"כ מכר חזקתו לאחרים ואחר לאחרים זה נ' שנה חזקה זו לבעליה גם לא היה רשות לשום אדם לעשו'

בטאן אחר שהיו מבטלי' שכירו' הבטאניש הנז' והוציאום מיד היהודי המחזיק בם והיו מצירים לישראל בעלי הבגדים בכטישה שלא היו עושי' המלאכה טובה כאשר בהיות הבטאניש ביד היהודי' כי מי יוכל לדון עם שתקיף ממנו עם שבהשתדלו' והוצאה רבה הוציא היהודי בעל החזק' הבטאני' מיד התוגרמי' ונפל הפרש בינו ובין בעלי הבגדים על ההוצאות ועל זה נתפשרו בתנאי שרירין וקיימים בקנין ושבועה וחומרות שקבלו עליהם ועל הבאים אחריהם וא' מן התנאים שהתנו ביניהם שלא יוכלו הטראפיריש לעשות בטאן אחר באי הזה בהיות הסדר הזה קיים ביניהם ועתה קמו שמעון ולוי אומר' שהם אינ' מכלל הטראפירו' ובפרט שמעון שהוא גר מארץ אחרת וקנו מקום באי הזה לעשות בו באטאן חדש וראובן על חזקת הבטאניש בזמן זה מעכב על ידם יודיענו רבינו אם יוכל לעכב מדין תורה או מדינא דמלכותא או לגרום העיכוב בדין על ידי האומות בכל אופן שיוכל לבטל הבטאן החדש ואם יוכלו אז שמעון ולוי לומר למלכות שהם יפרעו כל מה שהיה פורע ראובן כדי שלא יגיע נזק לממון המלך ויסגרו הבטאניש הראשונים ויעשו בחדש אפילו שיאמר ראובן למלכות שהוא מסתלק מן הבטאניש כיון שהם נותנים רשות לעשות אחד מחדש ואם יוכל ראובן למחות ביד הטראפירוש שלא יעשו מלאכ' בבאטאן החדש על מה שנתחייבו לו בשטר ואם נתינת המלך רשות הוא דינא דמלכותא או דגזלנותא מאחר שהשכיר לראשון על מנת שלא יהיה באי הזה באטאן אחר כלל ועל כל זה נותני' טענות רבות ראובן לשמעון ולוי והם לו כל א' טוען לזכותו: תשובה ראיתי מה שהטיב החכם השלם כה"ר חיים בסאן נר"ו לחלק בדין זה שלשה חלקי' אי עכוב ראובן הוא מצד חייתו אם מטעם חזקה ואם מטעם מה שנתחייבו לו הטראפירוש בשטר כמו שכתוב למעלה: ועל החלק האחד האריך להוכיח כי מטעם פסקת לחיות אינו יכול לעכב על לוי כי בר מתא דיליה הוא וכמו שכתבו כל הפוסקים אשר הביא אבל על שמעון שהוא גר מארץ אחרת יוכל לעכב ואינו פורע מס גלגלתו למושל העיר ההוא יוכל לעכב בדין תורה דלאו בר מתא הוא אפי' שירצה עתה לפרוע מכאן ולהבא כמו שהוכיח מדברי רש"י והרמב"ם ז"ל במה שהאריך בזה ואני אומר כי אם שמעון זה שהוא גר בארץ ההיא אינו דר במלכות אדוננו המלך יר"ה אלא בארץ אדום נק' שאינו בר מתא ולא שייך בכרגא דמתא כי כל מה שכותבים הפוסקים האחרונים על זה הוא באותם הארצות שיש מושל לכל עיר ועיר או מלכ' קטנים שכל אחד מושל בעירו ויכול למחות במי שאינו בן עירו שלא ידור בעירו אבל במלכות אדוננו המלך יר"ה אפילו שהוא מחלק מדינותיו ועיירות ביד עבדיו פאשייש וביגיש כולם תחת ידו לעשות בהם כרצונו וכסף הגולתא של כל איש ואיש מן הדרים במדינות ובעיירות אין לשרים של אותם המקומו' שום זכות בהם אלא המלך יר"ה שולח מעבדיו בכל שנה לגבות כסף גולגולתא בכל עיר ועיר ושולחים לגנזי המלך והרי שכל ישראל הדרים במדינות ובעיירות של המלך יר"ה כולם חייבים בכסף גולגלתם למושל אחד והוא המלך יר"ה הגדול על כל השרים ואין שום אחד מן השרים הגדולים או קטנים ממדינות או מעיירות שיוכל לעכב את שום אדם או יהודי או ארמאי שירצה ללכת ולדור ממדינה למדינה או מעיר לעיר כי כלן הם למושל אחד והוא המולך על כלם כי הם עבדיו והמסים והסחורות אחרות מלבד כסף גולגלתא הבאי' מאת המלך לפעמי' במדינות או עיירות מיוחדות כמו עבאריש ונזוליש וכיוצא בהם אעפ"י שאינו כולל לכל מלכות המלך אינו נקרא שאינו

בר מתא מי שבא לעיר שפורעי' אלו הדברי' מעיר שאינם פורעים כי ברשות המלך הם כל המקומו' ואין שום אחד יוכל למחות בשום אחד שהו' דר במלכות המלך שלא יפתח חנות או לא יסתחר בעירם וגם שיש מסים ג"כ השייכים לשרי המדינות ולא למלך לפעמים יש מס בעיר אחת ולא באחרת לא בשביל זה יוכלו לעכב לבני עיר אחת שאינה פורעת באותו המס שלא יפתח חנות וכיוצא בעירם כיון שבני כל המקומו' שוים לכסף גולגלתא למלך כי עיקר המניעה היא על כסף גולגלתא וגם מה שלוקחים השרים בכל מדינה או הוא גזלנו' או הוא חק שיש להם מן המלך יר"ה בכל עיר ועיר כפי מה שהוא מנהג שם באותה העיר לפרוע הן מועט הן הרבה אין מעככים אחרים מלבוא שם שכל המלכו' של מלך הוא כמו עיר אחת שכלם שייכי' בכסף גולגלתא של המלך יר"ה והם כמו בני עיר אחת כמו שהארכתי ודין זה מסתבר ומצאתי בחזקה התנופה שכתב ובארץ שכלם לשר אחד שכלם פורעים לו מס המוטל עליה' בני עיר א' יכולים לעשות עסקא בעיר אחרת אעפ"י שאינם דרים שם סברא ע"כ בח"מ קנ"ו וכתוב בב"י ג"כ בס' הנז' וכל אלו הדינים במי שאינו פורע מס גולגלתא למושל העיר הזאת אבל מי שפורע מס גולגלתא למושל העיר הזאת אין יכולי' בני העיר לעכב עליו וכמו שנתבאר כו' ע"כ ואם כן אם זה שמעון הוא דר בעיר שהיא תחת ממשלת המלך יר"ה אינו כבר מתא אחריתי אעפ"י שאינו שוה למיהדר בחודש עצמה כמו שאפרש אחר כך בע"ה לדעת קצת פוסקים: כתב עוד החכם הנז' שמה שאינו יכול לעכב היינו ב"ד כלו' שאין ב"ד מונעין את לוי לעשות הבטאן אבל יוכל ראובן למנעו ולבטלו על יד המלכות או באיזה צד אשר תשיג ידו ופשיטא דהרשות בידו ושכיוצא בזה כתב מהררי"ק ז"ל שורש קצ"א על הבא לדור בישוב חברו על כרחו וראיתי כל אותה תשובה שהאריך להוכיח ולהפליג דבר זה בפשיטות דהאי דאמרין דלא מצי מעכב היינו על ידי בית דין אבל אם יוכל לסגור הפתח לפניו שלא יבוא פשיטא ופשיטא שהרשות בידו והביא ראייה מפירקא קמא דמצינא ממה ששנינו ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה מי שהחזיק בה זכה ואף לכתחיל' מותר לעשות כן מדתנן בריש פאה נטל מקצת פאה וזרק על השאר אין לה בו כלום נפל לו עליה ופירס טליתו עליה מעבירין אותה הימנה והלא דברים ק"ו התם שכבר זכה במקצת וגם קדם הוא לזכות אפ"ה יבא השני ויעביר אותה הימנו כיון דהוי מיילי דהפקר הכא שזו רוצה לזכות בהפקר זה לפי דבריהם שאו' שהוא עדיין לא זכה בו כלל אלא אדרבא בני העיר קדמו וזכו ביישוב העיר לא כל שכן שיעבירו אותו מן הבא לזכות בו אם יוכלו מי הוא החסר דעת שיטעה בזה וכו' הא למה זה דומה למי שפירס טליתו על הפאה ובא אחר להעבירו ממנו שהרי יכול לעשות כן מפני שהוא הפקר ומ"מ וכו' פשיטא שאם הא"ה שפירס טליתו עליה בתחלה יכול לעכב ולהתגבר וכו' ויקדים ויטלנה בידו ממש דבר פשוט הוא שהוא זריז ונשכר ע"כ ואין משיבין את הארי אחרי מותו ועכ"ז נראה קל וחומר פריכא דכתב התם שכבר זכה במקצת וגם קדם הוא לזכות אפי' הכי יבא הב' ויעבר כו' אם זה שכתב שזכה במקצת הוא על נטל מקצת פאה היה יכול השני להעבירו ממנו כדין אלא שאנסו אותו להעביר את כלה ממנו ואם מה שכתב שזכה במקצת הוא על נפל לו עליה דמתניתין דמציאה ומתניתין דפאה נפילתו עליה אינה זכיה כלל כיון שאם החזיק בה אחר זכה ואיך כתב שזכה במקצת וכן מה שכתב וגם זכה הוא לזכות הא לא זכה אכתי כלל במה שנפל לו עליה וא"כ כוונתו לומ'

שזכה במקצת בנפילתו עליה רצה התחיל לזכות ולא שוה לו וקדם לזכות ר"ל שקדם
בכוונה לזכות בה אבל עדיין לא זכה כלל וכיון שכן דין הוא שהשני שהחזיק בה זכה
כיון דהוי מילי דהפקר שמה שנטל ראשון הרי הוא כמי שלא נטל כיון שקנסוה אבל
בנדון דידן דלא מצי מעכב לו בבית דין מלבוא בעירו נרא' שכבר יש לו זכות לבא בעיר
כמותם ולמה יהיה לו רשות לסגור לו הפתח על ידי המלכות כיון שבדין תורה אינם
יכולים לכופו שלא יבא לעיר לפתוח חנות כו' ואינו דומה אלא למי שזכה כבר במקצת
פאה ולא זרק על השאר במה שנטל הוה בדין שלו ואין כאן קנס שאם בא אח' ליטלו
ממנו אינו יכול ואינו דומה למי שפירס טליתו עליה ובא אחר להעבירו ממנו כמו שכתב
הרב ז"ל שיכול לעשות כן ופשיטא שאם הראשון שפירש יכול להתגבר על הבא
להעביר אותה הימנו והיה חזקה ויקדים ויטלנה הוא זריז ונשכר ע"כ שהרי קדם הוא
לזכות כיון שגבר על האחר אבל בנדון דידן כיון שאין יכול לעכבו על פי בית דין הרי
הוא כמי שזכה ולמה יסגור לו הפתח על ידי המלכות כמו שכתב אחר כך וגם על תשובת
הרא"ש שהביא בח"מ סימן קנ"ו שכתב שאין בני העיר יכולי' לעכב עליו כתב מהררי"ק
דפשיטא דעל פי ב"ד קא"ט אבל אם תגבר יד בני העיר לסגור הפתח על ידי השר כו'
הרשות בידם ולו תשובת הרא"ש שכתוב בה וכי קנו אותו הראשונים בחזקה ע"כ
דמשמע מלישניה שאין להם שום זכות להעבירו מן העיר כיון שאין יכולים ע"פ ב"ד
וכן על מה שהביא ממה שפסקו כל הפוסקי' דמאחר דמספקא לזה לרב הונא בריה דר"י
ובר מבואה אבר מבואה מצי מעכב ונשאר בתי"קו שאין יכולי' לעכב עליו מספק כתב
דאי אמרת בשלמא דהאי לא מצי מעכב היינו דלא מצי בדין שאין ב"ד מונעין אותו
מלבוא ולעשות אותו אומנות משום הכי דין הוא שכיון שנשאר בספק אין להם לבית
דין לכופו לזה ולמונעו מלעשות שם אומנותו שהרי כלל גדול בדין שהמע"ה וזה הוא
כמוציא מחברו כיון שרוצים לכופו שלא יבא והוי דינו כל דאלים גבר כיון דלא שייך
כאן תפיסה מידי דהוה זה אומר של אבותי וזה אומ' של אבותי דפרק חזקת אלא אי
אמרת דלא מצי מעכב שאמרו דינו אפילו אם יגבר אדם לבוא ב"ד מעכבים על ידם
מלמונעו תימא על עצמך דלמה ימנעו ב"ד מבני ביתו שאפילו מלעכב על ידו של זה אם
תגבר ידם כיון דסלקא בתיקו הוה לן למימר כל דאלים גבר כדפיר' אלא ודאי כל הני
דאמרן דלא מצי מעכבי אין הכוונה לומר שאם תגבר ידם לא יעכבו עליו מקל וחומר
דנפל לו עליה וכו' כדפי' לעיל אלא הכוונ' היא דלא מצי מעכב ע"פ ב"ד שלא יבא אם
תגבר ידו ומשום הכי דין הוא דכיון דסליק בתיקו אי בר מבוא' אבר מבוא' אחריתי מצי
מעכב או לא דמספקא לא יעכבוהו ב"ד אלא כל דאלים גבר וכדפיר' על פ"ד ועל האי
דכתב אלא אי אמרת דלא מצי מעכב שאמ' דהיינו אפילו אם יגבר ידם למונעו מלבוא
ב"ד מעכבין עליו מלמונעו תימא על עצמך דלמה ימנעו ב"ד מבני ביתו מלעכב על ידו
של זה אם תגבר ידם כיון דסלקא בתיקו הוה לן למימר כל דאלים גבר כדפי' ע"כ אני
אומר כן דלא מצי מעכב שאמרו היינו אפילו אם יגבר ידם מעכבי ולא יהיה תימא על
עצמי כלל דכיון דמשום ספקא אי מצי מעכב או לאו כתבו המפרשים שאין יכול לעכב
כיון שנשאר בתיקו המע"ה והרי זה שרוצה לכופו שלא יבא הוא כמוציא מחברו וכמו
שכתב הרב ז"ל עצמו למעלה ומוציא מחברו בלא ראייה מוציאין מידו כמו שכתב בהג"ה
סימן פ"ט מטוען ובסי' מ"ט בתשובו' של ספר משפטים שכל דבר שתחלת דינו המע"ה

אם תקפו המוציא אין תקפתו כלום ומפקינן מינייהו וכו' ואינו זה דין דכל דאלים גבר כי כל דאלים גבר משמע גבר על חברו וזוכה במה שמתאבק על חברו שחברו עדיין לא זכה בו אלא שהיה רוצה לזכות ובא חברו וגבר עליו ואח' שגבר הא' וזכה בו חברו יכול לחזור ולהתגבר עליו לזכות בו וכמו שכתוב בהגה' ספ"י דטוען ד"י מפסקי ה"ר חזקיה דאפי' הא' גבר ונטל אם יכול השני לחזור ולתקפה זוכה וכבר מבואר כיון שנשאר תיקו אי מצי מעכב מלבא אבר מבואה שלו או לא וכתבו המפרשים ז"ל כיון שנשאר בתיקו דלא מצי מעכב הרי כשהוא בא למבוא' הוא כמי שזכה ואם יבא האחד להתגבר עליו הרי הוא כמוציא מחבירו שאין לו רשות בזה ומוציאין אותה ממנו ומהררי"ק ז"ל ארכיב דין זה אתרי ריכשי זה נגד זה כל דאלי' והמע"ה: ועוד שאינו דומה ביאת בר מתא אבר מתא למציאה ופאה וכל דאלי' גבר דאיתמר גבי ספינה וכיוצא בה דהתם שניהם משתדלי' ומתאבקי' לזכות ולתפוש בחפץ א' ידוע ומי שיקח ויזכה בו זכה אבל בר מתא הבא למתא אחריתי לפתוח חנות וכיוצא בו הם מתאבקי' על דבר שאינו בעין והוא עתיד לבא ואין בו ממש שהוא ריוח ההלואה או הסחורה ההתגברות יהיה כשיבא א' לקנות או ללוות מא' מהם יתגבר א' על חברו למכור או ללוות ומשיגבר בכל פעם יזכה אבל להתגב' על ידי המלכות קוד' שיגיע הדבר שחולקים עליו והוא הריוח של הלואה או מכירת סחור' מבר מתא לבר מתא אחריתי אין שום סברא שיגזר כן כיון שאין יכול לעכב על ידי ב"ד ומפלפולו חדש סברא זו שלא הוזכרה בשום פוסק אפי' ברמז סברא זו הפשוטה למהררי"ק ז"ל והחכם הפוסק בענין הבטאן ראה גוזמת הפשיטות שכת' הרב מהררי"ק ז"ל וכתב הוא גם כן בנדון של הבטאן דפשיטא ופשיטא שאעפ"י שאין ראובן יכול לעכב על לוי בדין שיוכל לבטלו על ידי המלכות וסמך על סברא זו: ואפילו מהררי"ק ז"ל לא כתב סברא זו אלא על מי שבא לדור בישוב חברו על כרחו והחכם יצ"ו למד ממנה ללוי גם כן שהוא דר בעיר של ראובן שיש לו כח ממה שיש למי שבא מעיר אחרת וכיון שבדין כת' שאינו יכול לעכבו מלעשות בטאן אחר מטעם דפסיק חיותיה פשיטא שאין יכול למונעו על ידי המלכות שיבואו שניה' לידי מסירה ומלשינות זה על זה ולידי הפסד מעות ואני אומר כי על שמעון שהוא בן עיר אחרת אפילו שפורע כסף גולגלתא למלך ולא הוי כבר מתא אחריתי כמו שכתבתי למעלה יוכל לעכב מלעשו' בטאן אחר ממה שכתב בח"מ סי' קנ"ו וזה לשונו ואפי' בן עיר אחרת אם הוא פורע מס עמהם בעיר הזאת הרי זה כבני העיר ואין יכולי' לעכב עליו בני העיר ובלבד שלא יכנס במבוי שיש שם בני אומנותו ע"כ שנראה שאפילו שכשנותן מנת המלך שם כיון שאינו דר באותה עיר יכול ליכנס אפי' במבוי שיש שם בני אומנותו כמו שכתב למעלה שאם הוא מזאת העיר אינו יכול לעכב עליו אף על פי שאינו דר עמו במבוי ואין צריך לומר שאם א' מבני מבוי יכול לקבוע חנות כו' שאינו יכול למחות בידו וכיון שיכול למנוע את עיר אחר' שלא יכנס במבוי לפתוח כו' גם בנדון דידן בענין הבטאן יכול ראובן למנוע את שמעון שלא יעשה בטאן בכל אי רודאש כי לענין זה הרי הוא כמבוי א' כיון שאין אלא שני בטאניש כמו אם היה בטאן אחת תוך העיר אפילו שיעשה אחר רחוק ממנו במבוי אחר הוא כמבוי אחד שהו' ידוע שבעשיות בטאן אחר ימעיש את הבאים והרגילים לכטש בבטאן האחד שאינו זה כשני מבואות שיש חנויות בשתייהן והפותחים חנות במבוי זה אינו פוסק חיות מן המבוי האחר כי בני המבוי האח' יקנו מחנויות שבמבוי שלהם

אבל בבטאן אינו כן כי לא היה שם אלא בטאן א': ומה שכתבתי למעלה שכל מי שדר במלכות המלך יר"ה ופורע גלגלתא למלך הוא כפורע מס בעיר ההיא שרוצה לפתוח בה ושאינם יכולי' לעכבו היינו שאינו כבר מתא אחריתי אבל אין דינו כבר מתא ממש שבר מתא יכול לפתוח למבוי שאינו שלו לעשות אומנות שבאותו מבוי ובר מתא אחריתי אינו יכול אלא במבוי אחד כשפורע מס המלך ההוא שאם אינו פורע שם ואינו דר שם אינו יכול לפתוח בשום מבוי ומה שכת' אם הוא פורע מס עמהם בעיר הזאת אינו יכול לעכב עליו ובלבד וכו' ה"ה נמי אם פורע כסף גולגלתא למלך כמו שפורעי' בני מתא זו כי היותם שוים בכסף גולגלת' למלך א' הוי כמי שפורע שם מס באותה עיר וכמו שבפרעון מס באות' עיר כתב ובלבד שלא יכנס במבוי שיש שם בני אומנותו כן כשהם שותפים בפרעון כסף גולגלתא למלך א' כמו המלכות שלנו לא יכנס במבוי של בני אומנותו אבל יכנס במבוי אחר ולפ"ז הם שלש דינים מי שאינו דר באותה העיר ואינו פורע שם מס ולא כסף גולגלתא למלך של אותה עיר יכול לדור בעיר ואינו יכול לפתוח שום חנות באותה עיר ואם פורע שם מס כסף גולגלתא ואינו דר שם יכול לפתוח חנות במבוי שאין שם בני אומנותו ואם פורע ודר יכול לפתוח אפ' במבוי שיש שם בני אומנותו אפילו הוא דר במבוי אחר זהו למה שכתב בח"מ ולתוס' ומ"מ הביא גם כן ענין זה בשם המפרשים ז"ל ואם כן יוכל ראובן שהוא מוחזק בעיר למחות בשמעון שאינו מוחזק עדיין ויוכל לומר קים לי כהני מפרשים ז"ל כיון שהוא מוחזק בבטאן שלו לעשות בו כל הבגדים בעיר ההיא כיון שאין לבעלי הבגדי' בית מנוס לעשו' בגדיה' הרי הוא כאלו הם ברשותו ובחזקתו וזה שמעון בא מחדש במבוי שלו לפסוק חיותו ולכטוש הבגדים שהם בחזקתו שהיה הוא רגיל לכתוש דהוי כמבו' א' כמ"ש: החלק השני מצד החזקה אינו יכול לא לוי ולא שמעון לערער על הבטאן של ראובן כמו שהם מגזמים עליו שיפרעו למלכות מה שהיה הוא פורע על הבטאן שלו כדי שיסגרו אותו מה לי שיקחו אותו הם חזקתו של הבטאן לעשות בו או סגרו אותו בין כך וכך מבטלים חזקתו ואם הם רוצים לעשות אחר שאינם נוגעים בחזקתו כבר כתבתי למעלה כי שמעון אין לו רשות לפתוח בטאן אחר לא מפני חזקת הנהיגה אלא שפוסק חיותו אשר הוא מוחזק בה אבל אם התנה עם גזברי המלך יר"ה שלא יוכל שום אחד לפתוח בטאן אחר גם לוי שהוא מבני העיר אין לו רשות לפתוח בטאן אחר כל שכן שמעון שאינו דר שם ונראה לי שצריך שיהיה תנאי זה מדעת הקהל ומרצונם שאם לא כן יוכלו לומר לו ולמה תסתור הפתח לפנינו כמו שאתה רוצה לעשות בטאן לתועלתך גם אנחנו רוצים ואם עשה שלא מדעתם יש להם רשות אם יוכלו לבטל תנאו וליקח גם הם רשות לעשו' בטאן אחר ואם התנה תנאי זה מדעתם ומרצונם אינם יכולי' עתה לבטל התנאי וליקח מן המלך בטאן אחר וכמו שנראה מתשובת מהרי"ק ז"ל ל שהביא החכם הפוסק משורש קל"ב שכת' על ראובן שפזר מעותיו לעשו' תנאים עם הצבור ועם אדוני הארץ להחזיק שם חנות ולהלוות והלך גם שמעון וליקח רשות מהם שיכול לעכב עליו והביא מההגהות גדולות מסמ"ק בשם התוספות פרק האומר שכתבו מכאן מדקדק ר"ת שאם קנה אדם עיר אחת מן השר על מנת שלא יבא שם שום יהודי לדור עמו בעיר שיוכל לעכב עליו שהרי יורד עמו לחייו ועל זה כתב מהרי"ק הרי לך בהדיא שאם קנה אדם הישוב מן השר שיכול לעכב עליו והכריח גם שם בראיו' וכת' החכם הפוסק יצ"ו אם כן בנדון דידן שאם על

מנת כן השכירו יכול לעכב על כל הבא לבטל זכותו אפי' שיעשה ברשות המלך ואני אומר שאינו יכול לעכב אלא א"כ היה התנאי בדעת הקהל ואעפ"י שר"ת לא הזכיר צבור היינו מפני שלא היה שם עדיין שום ציבור אבל כשיש שם ציבור דרים בעיר שיכולים גם הם או אחד מהם ליקח מה שהוא לוקח לא יוכל הוא להתנות עליהם כ"א ברצונו ובנדון דידן כתוב בשאלה שאחר שהתוגרמי' היו רוצי' לבטל הטראפירו' נתפשרו עמו שיקח הוא הבטאן כמו שכתוב בשאלה שנראה כי הטראפירוש לבד נתחייבו ואם יתברר שהקהל נתרצו ונעשה התנאי מדעתם גם כן הוא יכול לעכב על כלם: החלק השלישי כתב החכם שהוא מכח השטר שיש לו עם הטראפירוש שנתחייבו שלא לעשו' בטאן צריך לבאר אם מחמת קנין שנטלו אם מכח השבועה אם מכח ההסכמה ואם מכח הקנין כתב שנראה שהוא קנין דברים וכן הוא אבל מכח השבועה כל אותם החתומי' שנשבעו חייבים לקיים שבועתם כמו שכתבו בשטר ואינ' רשאי' לחייב את אחרי' בשבועת': אמנ' מצד ההסכמ' שהסכימו כל הטראפירוש כמו שכתו' בהסכמה איך כל בעלי אומנויו הבגדים קבלו עליה' לקיים כל מה שיצוו עליהם או יתקנו הממוני' בחומרות ואלות ויש פוסקי' שסוברי' כי הסכמת הרבי' אפילו בלא קנין קיימת אבל אחר שכתוב כי כל הטראפירוש קבלו חומרות גדולות לקיי' וט"ו מהם נשבעו וחתמו פשי' כי אליבא דכולי עלמא הדבר קיים כמו שכתוב בהסכמה: ובענין המנטירוש אם הם נכללי' בשאר הטראפירוש בהסכמה זו או לאו נראה לי כי אם באותו זמן הטראפירוש היו ידועי' וניכרי' שלא היו עושים מאנטי"ש והמאנטירו"ש היו ידועי' וניכרי' שלא היו עושי' בגדי' אם המנטירוש אינם חתומי' ואונס נזכרי' בהסכמה אינ' חייבי' הם לקיימה אבל אם הטראפירוש הם רבי' מהמאנטירוש וגם כן היו עושי' מאנטא"ש אפילו שעיקר מלאכת' היה בגדי' והמנטירוש שהיו מועטי' היו גם כן עושי' בגדי' אלא שעיקר מלאכת' היה מאנטאש כמו שהוא רגילות פה צפת תו"כב וגם המנטירוש היו מיעוט בערך הטראפירוש שהמאנטירוש הם נגררי' בכלל הטראפירוש כי גם הטראפירוש הם מחוייבי' לקיי' ההסכמה אפילו במיעוט המאנטאש שלה' וגם המנטירוש היו מחוייבי' לקיי' ההסכמה אפילו במיעוט הבגדי' שלה' ואם כן כל' נגררי' ונאחזין בהסכמה וכיון שהרוב היו טראפירוש כל' מחוייבי' לקיי' ההסכמה כמו שהיא כתובה: ולענין אם חל חיוב על אותם שנעשו אחר כך טראפירוש כיון שהי' בימיהם אדם חשוב שבעיר והוא ב"ד העיר שכתוב בהסכמה בהיות שענין זה נעשה בפנינו ב"ד ח"מ יקויי' זה בכל הזמני' הבאים לפני ב"ד בין מן הטראפירוש בין הנמצאי' אתנו פה היו' הן מהטראפירוש שעתידין להיות בארץ הזאת לא ישתנ' זה כלל ע"כ נמצא שכל הטראפירוש אפי' אותם שלא היו אז טראפירוש הם בכלל ההסכמה וגם המנטירוש כפי מה שכתוב למעלה: ולענין אם אחרים שאינם נכללים בכלל ההסכמה יעשו בטאן אחר אם יוכל אח' מאלו הנכללי' בהסכמה לכטש בגדיהם בבטאן ההוא נראה דבר פשוט שאינם יכולים כל עוד שבטאן זה קיים כי גם שאינו כתוב בפירוש בהסכמה שלא יוכלו לכטש בבטאן אחר כיון שבעלי הבגדים הצריכום לבטאן והיו רוצים לעשותו נשבעו שלא לעשות נראה להם כי לא יקום שום אחר לעשות בטאן ולכן לא כתבו תנאי זה בפירוש כי כל כוונת ההסכמה שלא יעשו בטאן אחר היה כדי שלא יתבטל בטאן זה מלעשות בו מלאכתם והולכים אחר כוונת ההסכמה כמו שכתב החכם הפוסק יצ"ו ממה שהביאו מתשובת הרי"בש ז"ל

והרי כתוב בהסכמה שלא יוכלו לעשות בטאן אחר באי ההוא ולא פרשו לעשות בטאן אחר לכטש בו כי עשיית הבטאן ולא יכטשו בו אינו מעלה ומוריד לראובן שיעש' אלא הכוונה היתה שלא יכטשו בבטאן שיעשו אף על פי שלא נכתב בפירוש וכן היתה הכוונה שלא יכטשו בשום בטאן שיעשה שום אדם אף על פי שלא נכתב בפירוש: גם מה שכתבו בשאלה הארוכה מטענותיהם על ראובן אם יסתלק מן הבטאן שלו לגזם על המלכות שיבטלו בנין בטאן חדש אם יוכלו שמעון ולוי לקבל עליהם שכירות הבטאן ההוא למלך כדי שלא יפסיד מה שהיה נותן ראובן כתב החכם הפוסק יצ"ו שאם שמעון ולוי אינם עושים דבר שלא כדת ושלא כדין מן הטענות שכתב למעלה שיכולים הם לקבל עליהם כל ההפסד דאיהו אפסיד אנפשיה: ואני אומר כי אפילו לדעתו אינם שוים בזה שמעון ולוי כי לוי הוא מתושבי העיר ואינו יכול למונעו שלא יעשה בטאן ואפילו הכי כתב החכם יצ"ו שיוכל ראובן למונעו ולבטלו על ידי המלכות כמו שהאריך למעלה והביא תשובת מהר"ק ז"ל ראייה לדבריו ואם יכול למונעו ולבטלו לדעתו בקום ועשה כ"ש בשב ואל תעשה שמסתלק מהפרעון הבטאן כדי לגזם למלכות שיבטל הבנין החדש ואם כן איך כתב החכם יצ"ו שראובן איהו הוא דאפסיד אנפשי' ויכולין שמעון ולוי לקבל עליהם כל הנזק ואם לדעתו הוא יכול לבטל הבטאן ע"י המלכות איך כ' באיהו אפסיד אנפשי' ושהם יכולים לקבל עליה' כל הנזק והרי נותן להם מקו' שיבטל חזקתו כי הנהוג בחזקות הוא כי אפי' שיניח בעל החזק' את חזקתו על אי זה סבה שרוצה כגון להעלות השכירות או לאי זו סבה כיוצא בה שאין שום אדם יוכל לקחת אותה מן הגוי וזה ראובן שמסתלק מחזקת בטאן שלו לא מרצונו הוא מסתלק אלא מפני שמחדשים בטאן אחר והוא סיבת ביטול הריוח שהיה לו וגם לא יוכלו לומר' כי אינם לוקחים חזקתו כיון שאין עושים בו מלאכה אלא שיהיה סגור כי סוף הם מבטלים מלאכתו וחזקתו שלא יעשה מלאכה אם הם יקבלו עליו ההפסד ושמעון שהוא גר במדינה ולדעת החכם הנז' יכולים למחות בו שלא יעשה בטאן אחר כ"ש שאין שמעון יכול לקבל עליו הבטאן וכל הנזק ואין שום מקום לשמעון לדעת החכם שלא יעשה שלא כדין שכיון שיכול ראובן למחו' בו שלא יעשה בטאן בשום אופן הרי הוא עושה שלא כדין לקח' בטאן חדש כ"ש הבטאן שהוחזק בו ראובן מכמה שנים אפי' שמסתלק ממנו ראובן כיון שאינו מסתלק אלא מפני שרוצים לבטל חזקתו בעשות בטאן אחר מחדש: ולמה שכתבתי אני כי שמעון אפילו שאינו דר בעיר רודאש כיון שהוא פורע כסף גולגלתא למלך יר"ה כמו שפורעים בעיר רודיש ובכל מקומות מלכותו דלא הוי כבר מתא אחריתי ואפילו הכי אינו כבר מתא זו כמו לוי שהוא דר שם כדרך שכתבתי למעלה ויכול ראובן למחות בו שלא יעשה בטאן אחר שם שהוא כמו מבוי אחר כמו שכתבתי למעלה פשיטא שאם יסתלק ראובן מן הבטאן יש לו מפני שיבטלו הבטאן החדש שרוצים לעשות הרשות בידו כדין ולא יוכל שמעון לקבל עליו כל הנזק כמו שכתב הוא כי ראובן יכול למחו' בשמעון שלא יעשה שום בטאן חדש כ"ש שלא יקח שלו וגם לוי שדר בעיר אפי' שיוכל לעשות בטאן מחדש אינו יכול לקבל עליו הבטאן של ראובן כמו שכתבתי למעלה כי גם שלדעתי אין ראובן יכול לגרום היזק ללוי ע"י הערכאות כמו שכתבתי למעלה מה שהוא מסתלק מן הבטאן הוא בשב ואל תעשה ואין יכול לוי לקבל עליו הבטאן כמו שהארכתי: ועל הטענות שטענו זה על זה טענו שמעון ולוי שלא היה ראובן בטוח בחזקתו דשמא יוציאנו המלך

וכת' החכם כי אפילו שיוציאונו המלך לא הפסיד חזקתו וכדין כתב ועל מה שנשאל אם עובר הבונה הבטאן משום ולפני עור לא תתן מכשול כשיבואו המושבעים עם הבטאן הראשון לעשות מלאכתם בבטאן החדש כתב החכם כנז' שאין כאן משום ולפני עור שאינו דבר ידוע שיעברו המושבעים על שבועתם כ"ש שאין כאן הושטת יין לנזיר בבנין הבטאן שהרי אינו קורא למושבעים שיבואו לכטש בבטאן שלהם ע"כ: ואני אומר כי מה שאינו דבר ידוע שיעברו הוא קודם שיבאו לכטש ובענין הבטאן אין משום ולפני עור לא תתן מכשול אבל אחר שיהיה עשוי אעפ"י שהוא לא יקראם כיון שהוא מקבל עליו לעשות מלאכתם ועושה אותה כ"ש אם יקרא אותם לא לבד נותן מכשול אלא ג"כ הוא בכלל מחטיא את הרבים שאם הוא לא היה מקבלם לא היו עוברים כלל כי לא היו מוציאים מי שיכטש להם ולא היו עוברים על שבועתם משא"כ בהושטת יין לנזיר כי אפילו שיהיה בתרי עברי נהרא היה יכול הנזיר ללכת שם ולשתות ואפ"ה אם הושיטו הוא עובר ובנדון דידן אין למושבע דרך לעבור על שבועתו אם בעל הבטאן החדש לא יעשה מלאכתו אם לא שילך מעבר לים לכטש בגדיו מה שהוא דבר רחוק: ועל מה שטענו שמעון ולוי כי התנאי שלא יעשו בטאן אחר היה מן המלך שנפטר ובנו שמלך תחתיו יחדש גזרותיו השיב החכם יצ"ו כי אינה טענה כל זמן שלא חדש חקי אביו גזרותיו קיימים וכו' הכל כמו שכתב הוא: ומה שטענו שהוא תועלת רבים ובשביל יחיד לא נדחה תועלת הרבים הרי אלו הרבים הסכימו וקבלו עונש על הסכמתם והחזיק ראובן כמה שנים ואינם יכולים לבטל חזקתו.

שאלה לב קהל שהסכימו הסכמה וכתבו וחתמו וקבלו שבועות וחרמות וכל אלות להסיר את ראובן אשר מקדמת דנא היה שייך בעל העלילות ושלא ישתרר שום אדם עוד עד שלש שנים רצופות לא באונס ולא ברצון לא בחלויי' ופתויים וערמות או ביד רמה בכח האומות ותחבולות כי אם שמעון הטוב בעיניהם לצאת ולבא ישגיה בכל פרטי זוטי זוטרת ימים ולילות כי אותו ראו צדיק לפני' לא נמצא עולה בשפתיו אשם גזלות אשם מעילות ואם גם הוא יטה לדרך לא טוב ירדפוהו ייסרוהו יעבירוהו משררתו יורידוהו מגדולו' וישימו אחר תחתיו מי שלא היה שייך מימיו אך את ראובן לא ישימו בשום אופן כי ידעוהו בחנוהו כרום זולות ואם יקום שום איש לעשות ביד רמה בכח המלכות להיות שייך מלבד שלא יכנסו הקהילו' להתפלל עמהם יהיה פתו פת כותי ויינו יין נסך ולא ימנה לכל דבר שבקדוש' במנין הקהילו' עוד הסכימו שלא תהי' התר' להסכמה זאת כ"א ברשות כל החתומים ופירשו עוד שאם א' מן החתומי' יהרהר על ההתרה לא תחול ההתרה כלל ובהמשך זמן מועט בא ראובן במפעליו הרעי' ומעלליו לא טובים ואיים וגזם ונעשה שייך וברוב פתוייו נטו מנו קצת מהחתומים או מרצונם או מפחד ואיומים התירו והנשארים החתומים צועקים בשוקים הנאנחי' והנאנקים לאמר מדוע לא תקימו את דברתכם והנה קמתם הסכמתכם שלא תופר ותנתק קשר ההסכמה כי אם בהסכמת כלנו וכאשר אסרנו במנין כך התרתנו במנין ועוד שלא נמצא שום חטא ואשמה בשמעון ועוד אפילו אם המצא ימצא שום פשע ועון בשמעון הסכמנו לשום אחר תחתיו מי שלא היה שייך מימיו שהכונה שראובן לא ישתרר עלינו עוד ואיך לא מחיתם את ראובן העושה ביד רמה ילמדנו רבינו נר ישראל עמוד הימיני אליך תלויות עינינו להורו' וללמד

בני יהוד' דרך ישכן אור ואל ישלול בעונם כי ההסכמה הזאת היא קיימת אחרי שלא הודו בה כל החתומים וגם לא נמצא עולה בשמעון כלל.

עוד הוסיף ראובן לעשו' בכח איומיו והשביע את שמעון נזירו' שמשון שלא יהיה שייך בחלב וכל באי שער עירנו הכרנו באונסו בגופו ובממונו בממונו שהלשין והוציא יותר מת"ק פרחים ובגופו מה שאין הלבבלר יוכל לכתוב וכבוד אלהי' הסתר דבר יודיענו אם חל הנזירות באונס הזה ועוד שאינו מנפש וחפץ הנשבע ופיו דבר ולבו רחוק ממנו ועוד שהרי מושבע ועומד הוא בהסכמת שתי הקהילו' לשרת ולעבוד שלש שני' רצופות על הכל יאיר עינינו ויוציאנו ממחשכי הזמן ושלוש רב על כל ישראל ועל רבנן: תשובה כיון שכתו' בהסכמה שקבלו החתומי' עליהם גזרת נח"ש להסיר את ראובן ולקבל את שמעון לג' שנים אם לא ימצא כל פסול במלאכתו השייכות שאם ימצאו יעמידו אחר שלא היה שייך מעולם וכל מה שיקום תוך הזמן הנז' להיות שייך יבדלו ממנו והיה פתו פת כותיים ולא יהיה התרה לחומרא כי אם מדעת כל החתומים ועבר ראובן ופתה קצת מן החתומים ונעשה שייך שלא מדעת כל החתומי' הוא בכלל חומר הנז' פתו פת כותיים וכו' ואם לא יוכלו להעבירו שתהיה ידו תקפה במלכות לא יכנסו בבית הכנסת כל זמן שהוא שייך ואינם יכולים להתיר כל זמן שא' יעכב בהתרה אפילו היה אחר מי שנתמנה שייך שלא מדעת כלם כ"ש ראובן עצמו שהעבירו כבר אותו ופרשו בהסכמה שאפילו שיסכימו כלם להתיר לאחר שיהיה שייך לא יתירו לראובן ונמצא עונשו כפליים עד שיסכימו כל החתומים אין גם אחד שיעכב בהתרה דרך כלל לשייך אחר ואח"כ יתירו לו אם ירצו בהסכמת כלם ובעוד שלא נעשה כך זה ראובן שהעמיד עצמו לשייך שלא בהתרת כלם כמו שכתבתי הוא בעונש הנזכר ואם עצמה ידו במלכות על כרחם לא יוכלו להתפלל עמו בבית הכנסת כמו שקבלו בהסכמה אלא שיכולים כלם להתיר גם זה שקבלו עליהם: וקודם כל זה צריכים לעשות התרה על גזרת נח"ש שקבלו עליהם שיהיה שמעון שייך עליהם שלש שנים ולא אחר כיון שלא נמצא בו שום סבה להעבירו אלא שראובן הוא שהסירו לאונס עדיין בחומרא תוך הג' שנים ואם יעלה בידם להעביר את ראובן וירצו לעשות התרה להעמיד אחר הרשות בידם כמו שכתוב למעלה ונזירות שמשון שקבל שמעון שלא להיות שייך לא חל כלל כיון שהוא מפורסם לכל שהיה אנוס כמ"ש בהסכמה: נאם המבי"ט: שאלה לג על דבר שובר שהיה כתוב שמחל שמעון בן יוסף לראובן החוב שהיה חייב לו וערער שמעון בן יוסף כי לעולם לא עשה מחילה וגם העדים אמרו לו לשמעון בן יוסף מעולם לא ראינוך אבל יהודי אחד גר בארץ אמר לנו ששמו כשמך וכתבנו מחילה לראובן ממנו ואנחנו מכירים את האיש בצורתו ולא היינו מכירים אותך קודם לכן לשנחשוד אותו לרמאי ואנחנו יודעים בבירור שאין אתה האיש שכתב המחילה נשאלתי על זה וראיתי על זה פסק לחכם הר' שלמה א' והביא מפרק גט פשוט מההיא תברא זהוה חתים בה רבה בר רב חנן ומההיא זהוה חתים בה רב יהודה והוכיח מהם שהיו יכולים העדים לומר על זה חתמנו ועל זה שמעון שבפנינו לא חתמנו והאריך בהוכחה זו: ולדידי אין משם הוכחה דדוקא בצורבא מרבנן אמרו שאעפ"י שאמר קודם שלא היתה אותה אשה שכתבה השובר שהיה יכול אחר כך לומר שהיא הית' דצורבא מרבנן לא דייק באתתא אבל באיש אחר לא ואפי' צורבא מרבנן בעדות איש או עם הארץ או אפילו בעדות אשה אינם יכולים אחר שאמרו ע"ז שבפנינו חתמנו

לחזור ולומר על אחר חתמנו וכן נמצא בספר התרומות בשם הראב"ד שדקדק מההיא עובדא דלצורבא מרבנן מקבלינן לגברא אחרא דאורחיה למידק לא מקבלינן דודאי מידק דייק והשתא הדר וקמשקר ע"כ: אבל בנ"ד דמעיקרא אמרו העדים כי מעולם לא ראו את זה שמעון בן יוסף ולא כתבו עליו שטר מחילה כ"א על אחר שהעלה שמו שמעון בן יוסף הם נאמנים בין ת"ח בין עם הארץ כי אין בכאן שום חזרה במה שהגידו כי על שמעון בן יוסף אחר חתמו ולא על זה והם נאמנים וכמו שכתוב בטור ח"מ סי' מ"ט על שני יוסף בן שמעון בעיר אחת שאין שום אחד מהם יכול להוציא שטר על חבירו ולא אחר יכול להוציא שטר עליהם שכ"א יאמר לא עלי נכתב שטר זה אלא על חברי אלא א"כ באו עידי השטר בעצמם ואמרו זהו שהעדנו עליו וכו' ע"כ ובנדון דידן ג"כ אומרי לא העדנו ע"ז אלא על אחר שאנחנו מכירים אותו בצורת פניו וגם הרשב"א כתב סי' אלף ס"ד בשעדי השטר מעידים על אחד מאלו השנים יוסף בן שמעון איזה מהם הוא שלוח שאפשר שאינו גובה ממשעבדי כיון שאינו מוכיח מתוך השטר אלא מפי העדים אבל רש"י ור"ת חולקים נראה דלכולא עלמא כשאמרו העדים ע"ז העדנו אם גובים ממנו אי ממשעבדי אי מבני חרי: ונ"ל כי אפי' בשני יוסף בן שמעון בעיר אחת לכתחילה יכולים לכתוב ולחתום שט"ח על א' מהם כשניכר להם וכשאינן כתב ידם יוצא ממקום אחר שאין השטר יכול להתקיים אלא על פיהם והם יאמרו על מי מהם חתמו כיון שמכירי אותו ואפי' בשכתב ידם יוצא ממקום אחר שלא יצטרך שהם יעידו על חתימת ידם יכולים לכתוב שט"ח על א' מהם הניכר להם כי המלוה אינו יכול לגבות משום א' מהם שכ"א יאמר לא עלי נכתב שט"ח זה כ"א על חברי כמ"ש הפוסקים ואין לו דרך למלוה לגבות מא' מהם כי אם ע"פ העדים החתומים שמכירים מי מהם הוא שנכתב עליו השט"ח ועליו חתמו וליכא חשש קנוני' אלא כשאינן מכירין שם זה הכותב עליו שט"ח שמא יעלה לו שם של אחרים ויכתוב עליו שחייב לפלוני אבל כשיודעי' העדי' כי שם זה הוא פלוני בן פלוני אפי' יש אחר בעיר ששמו כשמו אין שם חשש קנוני' כיון שמכירי' העדים על מי משניהם חתמו אפי' כשאינן מכירין שם זה שכותב עליו השט"ח אלא שמכירים אותו בצורת פניו נר' שיוכלו לכתוב עליו שט"ח כשאינן כתב ידם יוצא ממקו' אחר שאם העלה שמו בשם אחר כשיוציאו השט"ח על האחר לא יוכלו לגבות בו כ"א ע"פ החתומים בו שיקיימו חתימתם והם יכירו אז כי לא ע"ז חתמו ואעפ"י שיכולי' להעיד על כתיבת ידם שלא בפני הלוה אלו שיודעים שחתמו ע"ז שלא הכירו שמו כ"א על פיו לא יעידו על חת"י עד שיודיעו על מי חתמו שהם מכירי' אותו בצורת פניו ואם הוציאו שט"ח זה על א' יאמרו הם לא ע"ז חתמנו אלא שאין ראוי לעשות כן לכתחילה כי שמא ישכחו בשעת הקיום לומר כי לא הכירו שמו כ"א על פיו ויתקיים השטר או שמא חתמו שטר' אחרי' אח"כ ויתקיים שטר זה על חתימתם היוצא ממקו' אחר: ובנדון דידן שאמרו כי יהודי אחד גר בארץ בא לפניה' ואמר ששמו שמעון בן יוסף ושיכתבו מחילה ממנו לראובן לא טוב עשו בפרט אם כתב ידם יוצא במקו' אחר והיה מתקיי' השטר שלא בפניהם והיה זה שמעון בן יוסף נספה בלא משפט אם לא היה הולך לעדים או שהלכו למדינת הים או מתו ואפי' הכי לא מחזקי' להו ברשיעי דבכי האי גוונא עבדי אנשי למטעי כמו שכתב הר"ק ז"ל בשטרי חוב המוקדמים דאפי' שהם פסולים גבי מבני חרי דעבדי אינשי למיטעי בהכי כו' וה"נ לא יפסול כיון שהם סומכים על כי הם מכירים

אותו ואפ"י שלא היו יודעים שמו כי אם על פיו לא היו צריכים עדות גמור על שמו כי אפ"י על אשה או קרוב היו יכולים לסמוך דמלתא דעבידא לאיתגלוויי היא כמו שכתבו המפרשים ז"ל ובח"מ סימן מ"ט וא"כ בנידן אין מחילה זו קיימת על זה שמעון בן יוסף כיון שהעדים אומרים כי לא עליו חתמו ומפני שראובן הוציא שטר מחילה זה על שמעון בן יוסף זה מסתמא הוא מחזיק מחילה זו על שמעון לומר כי הוא עשה לו מחילה זו גם כי לפי הדין אין המחילה מועילה כמו שכתבתי אפ"ה ראוי לב"ד לחקור ולדרוש על עדות זה שהוא כמו דין מרומה וידעו אם העדים הם אנשים נאמנים שלא נשמע עליהם כל און מימיה' וגם יחקרו על ראובן שבידו המחילה כו' חושד אל העדים שעל שמעון זה חתמו ועתה מכחישים וגם אם יש שום אדם שהוא מכיר האיש אשר אמרו עליו העדי' כי הוא היה המוחל אם הוא איש טוב או איש רע מעללי' ואם היה לו שום משא ומתן או קורב' על ראובן והעלה שמו בשם זה שמעון בן יוסף כי על ידי זה אפשר יתגלה הענין ויצא הדין לאמתו וצדיק החכם ה"ר שלמה שכיון להלכה שנאמנים העדים לומר על זה חתמנו ולא מטעמיה אלא ממה שכתבתי וראוי לכל פוסק פסק שיעיין קודם כל הדינים שיש להם אי זה שייכות עם הדיין הנשאל ממנו ולא ידמה דבר לדבר אלא שיהיה לו אי זה סמך מאי זה פוסק בדמיון ההוא: שאלה לה על ש"ח שנמצא ביד יורשי ה"ר אברהם צהלון נ"ע על ה"ר עזרא העיד ה"ר יהושע שפעם אחת היה ה"ר אברהם הנז' בבית כ"ר עזרא ואמר ר' עזרא לה"ר אברהם בנך מצער אותי בכל יום שתובע ממני שאומר שאני חייב לך ולכן תעשה עמי חשבון אם אני חייב לך אפרע ואם לאו תעשה מחילה ושהשיב לו אברהם על ראשי לא מחילה אחת אלא שתים אעשה יום ד' אדר השל"ב ע"כ כתוב בפנקס הסופר שנתקבל עדות בפני הכתו': עוד העיד ה"ר יעקב שקרא אותו ה"ר אברהם צהלון מחוץ לקייצאריאה הקטנה ואמר לו תבא תכתו' שטר מחילה לר' עזרא ונכנס עמו לקייצאריאה והיה רבי עזרא עם ישמעאלים מוכר ואמר לו רבי אברהם הנה הסופר והשיב לו רבי עזרא שהיה לו עסק עתה ואמר שיעיד זה בפני הבית דין ובפני הכתות: תשובה העדות הראשון שאמר לו תעשה עמי חשבון וכו' ושהשיב לו על ראשי לא מחילה א' כו' אמר שיעשה ולא עשה ועוד המחילה היתה אחר שיעשו חשבון אם לא יהיה חייב לו כמו שאמ' ואם לאו תעשה לי מחילה ועל זה השיב עלי ראשי אעשה ולא באו אח"כ לידי חשבון חשבון אין כאן מחילה אין כאן: גם העדות השני מודה כי המחילה היתה על חשבון אם לא יהיה חייב כי מה שקרא ה"ר אברהם לרבי יעקב שיבא לכתו' מחילה לר' עזרא אם היתה המחילה בלי עשיית חשבון לא היה צריך שיבאו לר' עזרא אלא שיאמר ה"ר אברהם לסופר ולעד אחר תכתבו מחילה לר' עזרא וכיון שהיה צריך לר' עזרא נראה שהיה לעשות עמו חשבון לפני הסופר ואם לא ישאר חייב לו שום דבר או אם יהיה אי זה הפרש ביניהם יתפרשו בפני הסופר ויעשה לו מחילה ואם כבר עשו חשבון מסתמא נראה שנשאר חייב לו אי זה דבר ואח' שיודה ר' עזרא שנשאר חייב לו יכתוב לו המחילה שאם לא על אחד מדברים אלו לא היה צריך לבא אצל ר' עזרא לכתוב המחילה וכן מורה תשובת ר' עזרא שהשיב שהיה לו עסק עתה נר' שהיה צריך פנאי לעשות חשבון כדי שיעשה לו מחילה שאם לא כן היה אומר לו אעפ"י שהיה לו עסק יעשה לי מחילה כי שלא מדעתו ג"כ היה יכול לעשות המחילה וגם לדעת ה"ר עזרא נראה שהיה נשאר חייב לו קצת מן השטר חוב והחשבון היה על קצת פרעונות שהיה

אומר ר' עזרא שפרע והיה הפרש ביניהם כאלו ואם היה רוצה ה"ר אברהם לעשות לו מחילה היה על מה שהיה הפרש ביניהם לא על מה שהיה נשאר חייב לו אי זה דבר היתה המחילה ובין כך וכך אין כאן שום מחילה כי לא נודע לשום אחד מאלו העדים על אי זה חוב היה רוצה רבי אברהם לעשות מחילה כי לא זכרו שטר חוב זה ואולי על עסק ממון אחר שהיה ביניהם משא ומתן כמו שידוע כי כמה שנים היה ביניהם משא ומתן מלבד ש"ח ועליה היה רוצה לעשות מחילה ואפילו על אלו היה צריך שיהיה בפני עזרא על אי זה תנאי שהיה ביניהם כשיעשה המחילה בכלל כי השטר חוב הוא בחזקתו ביד היורשים ואחר שבועת היורשי' חייב הר' עזרא לפרוע מה שנשאר בשטר אחר שינכו הפרעונים הכתובים בשטר ומפני שעבר זמן הרבה על שטר חוב זה יקחו שני תלמידי חכמי' שיעשו איזה פשרה קרובה מעט לדין זה ויפרע עתה קצת ויתנו לו אי זה זמן על הנשאר: שאלה לו ראובן היה רוצה ללכת מעירו לעיר אחרת ושלא בפניו הביא שמעון לבית ראובן הנז' חפץ אחד שיוליך עמו לעיר ההיא וכשבא ראובן לביתו וראה שם החפץ ההוא ואמרו לו שהוא של שמעון שם אותו תוך טינקי אחד עם נכסיו בלא כסף ובלא מחיר והיה לו עוד טינקי אחר לראובן כלו מנכסי עצמו ועוד ד' שקים מלאים נכסים גם הם שלו ויקר מקרהו במלון ונגנב אותו הטינקי אשר אותו חפץ של שמעון היה בתוכו ועתה טוען שמעון שפשע ראובן שלא שכב על אותו טינקי וגם כשהניח אותו טינקי לצד החוף ולא פנימה בצד הקיר וראובן משיב כי היו לו ד' שקים וב' טינקיש ולא היה יכול לישן על כלם כי אם פעם על זה ופעם על זה ומקרה קרה הלילה ההוא שהיה על האחר וגם מהיותו בלתי סמוך אל הקיר ג"כ פעמים אחרות בלילו' אחרות היה בהפך ושלא במתכוין כאשר יזדמן כי גם כל הטינקי הזה הוא מנכסיו זולתי החפץ ההוא אלא שנזדמן כך יורנו רבינו הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים: תשובה כיון שלא מסר שמעון הפקדון לראובן היה יכול ראובן להניח הפקדון ולא להוליכו ועתה שהוליכו היה יכול לומר כי לא קבל עליו שום שמירה כהלכה והוי סתם דלא קבל שמירה וכיון שהניחו עם חפציו עשה שמירה יותר ממה שקבל עליו ואפילו היה מוסרו לידו והיה מקבל עליו להוליכו כיון שהניחו עם נכסיו במקום הראוי לשמירה לא יהיה חייב לישן עליו ואין כאן שום פשיעה כי לא ישן גם כן על כל נכסיו אלא על המשא שנזדמן ולא היה יכול לישן על כלם וגם מה שלא הניח אותו הטינקי אצל הקיר אינו פשיעה כי כל הולכי דרכים אינם מקפידים על זה אלא כפי מה שיזדמן ורוב פעמים אינו מזדמן שיוכל אדם לשום כל הטינקיש שלו אצל הקיר כי גם האחרים רוצים אצל הקיר ואין הענין ברשות כל אחד ולפעמי' הוא יותר שמור באמצע טינקיש אחרים מלהיותה אצל הקיר ובין טינקיש אחרים גם כן יכולי' לקחתו אם לא שיהיה מסובב בטינקיש או בדברים מכל ארבע צדדיו וא"כ אין כאן שום פשיעה ואינו חייב ראובן עתה דב' כי אם שבוע' שבאותו הטינקי שנגנב היה הפקדון של שמעון אפילו היה מקבל עליו שמירה ש"ח: שאלה לז ראובן ושמעון לקחו מסוחר גוי סך ידוע מסוחרה בשליש יותר מכדי שוויה במעות בעין בהקפה לזמן קצוב וכתב עליהם הגוי הנזכר שטר חוב בערכאות שלהם שניהם קבלנים ערבנים פרעני' זה לזה רצה מזה גובה רצה מזה גובה וראובן ושמעון הנז' מכרו הסוחרה הנז' במעות בעין והפסידו בה השליש הנז' ובבוא מועד הגוי הנז' תפס את שניה' והאסיפם במשמר עד שראובן הנז' הוציא הב' שלישים הנז' שהוא הקרן שנכנס לידו

וחצי ההפסד של השליש האחר ושמעון הוציא חצי השליש האחר של ההפסד הנז' ופרעו את הגוי הנז' ונפטרו ממנו ועתה תובע שמעון את ראובן שיפרע לו החצי השליש הנז' שפרע לגוי כי אומר שהוא לא היה שותף עם ראובן בסחורה הנז' רק ערב לבד דרך אהבה או קורבה ועוד כי בעת שהוציא הוא חצי ההפסד הנז' לפרוע לגוי הנז' כתב שטר על ראובן הנז' שנתחייב בשבועה חמורה ובכל חזוקי סופר לפרוע לו החצי הנז' שהוציא מהמעות הראשו' שירויה שיוציא מהם כדי מזונותיו לבד והשאר יתן לו עד תשלום פרעון הסך הנז' ועוד חזוקים אחרים כתובים בשטר שהוא אשר ביד שמעון וראובן טוען כי שניהם כאחד לקחו הסחורה הנז' על הסתם מהגוי הנז' ביותר מהשליש מכדי שוויה במעות בעין ושניהם כא' מכרוה והפסידו השליש הנז' וגם הקרן שהו' הב' שלישים במעות בעין שנכנסו לידו נפסדו גם כן בזמן מועט כדי שידוע לכל שלקחום לשחד בהם השלטון לתועלת שניהם כמו שידוע שמעון ואם האמת כדברי שמעון שהוא לא היה ערב רק דרך אהבה וכו' למה לא בירר הדבר בעדים ובשטר בעת לקיחת הסחורה הנזכרת או בעת מכירת' עם ההפסד הנז' שהוא לא יהיה לו חלק בהפסד כלל רק קרוב לשכר וכו' ואם נתחייב לו אחר כך ראובן בשטר הנז' בעת פרעון הגוי הנז' היה מחמת הניכר לכל אף על פי שכתב לו בשטר הנז' בלי טענת אונס כלל יש לו עדים שהכירו באונסו שלא נתחייב בשטר שהוא כי אם מפני שלא היה ספק בידו לפרוע כל הסך ההו' לגוי הנז' כדי להפטר מבית הסהר ועתה אחר שנפטרו מהגוי הנז' רוצ' ראובן לתבוע את שמעון שיפרע לו חלקו גם מהב' שלישי' שנאבדו על ידו בהוצאו' ושוחדות כמו שידוע לכל שהוא לא פרע אז כל המעות הנז' לגוי הנז' כ"א לפי שלא היה יכול לסבול לשבת בבית הסהר ושמעון היה רוצ' לשבת בבית הסהר ולא להוציא מעות יורנו רבינו הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים: תשובה אם הדבר ידוע מתחלה בעדות כשלקחו שניהם המעות מן הגוי שהיה לתועלת שניהם לשחד בהם השלטון כמו שכתו' בשאלה אעפ"י שלא נכנס המעות כי אם ביד ראובן אינו נאמן שמעון אחר כך לומר כי דרך אהבה או קורבה הוא שנתחייב לגוי ולא היה שותף עמו בסחורה רק שנעשה ערב דרך אהבה כל שכן אם כתוב בשטר של ערכאות שניהם קבלנים וערבני' רצה מזה גובה רצה מזה גובה שנר' שהיו שניהם שוים בנטילת המעות מן הגוי ובחיוב הפרעון ואינו נאמן לומר כי דרך אהבה כו' נכנס עמו ונתחייב ואפילו היה כתוב בשטר שלא היה אלא ערב אם הוא יודע כי לתועלת שניה' נלקח המעות לשחד כו' ג"כ אינו נאמן לומר דרך אהבה כי לפעמי' שני שותפים שלוקחי' סחורה בהקפה א' לוקח וא' נעשה ערב ואינו יכול לומר אח"כ דרך אהבה כיון שהיה יודע שהיו שניה' בשותפו' ולתועלת שניה' לקחו הסחור' כי אפי' בלי ערב' אם ידוע שהם שותפים וכל מה שישא ויתן כל א' מהם הוא ידוע ומוסכם ביניהם כי הוא לתועלת שניהם יכול המלוה לתבוע גם מן השותף אפי' שלא נעשה ערב וכל שכן כשנעשה ערב וכ"ש כששניהם נתחייבו בשוה לגוי בנדון דידן שאינו נאמן שמעון לומר דרך אהבה וכו' אם הוא ידו' כי תועלת שניהם לשחד וכו' לקחו מן הגוי והגוי תבע וגבה החצי של ההפסד מכל אחד מהם כי ראובן הודה כי הקרן נכנס בידו לתת לשלטון וההפסד גבה לחצאין: ומה שטוען שמעון שכתב שטר על ראובן בשבוע' שיפרע לו אם יש עדים ברורים לראובן שהיה אנוס שהודיע להם שלא היה מתחייב לשמעון שיפרע לו מה שהיה פורע עתה שמעון לגוי והיה מתעכב בבית האסורים וגם כי שמעון

גם כן היה עמו שם שהיו יודעים הם גם כן שלא היה חושש היותו בבית האסורים כמו שהיה חושש ראובן זו היא מודעה טובה לבטל הש"ח ונשארה עתה ע"פ תביעת שמעון שדרך אהבה נכנס ערב או נתחייב בעדו וישבע ראובן כי לא היה אלא שלקחו הסחורה מן הגוי לתועלת שניה' שהיו שותפין בסחורה ההיא לשחד השלטון כמו שכתוב ואם ימצא ראובן עדות אפילו מעד אחד שידע ששניה' לקחו הסחורה לתועלת שניהם כו' אז יפטר מן השבועה כמו שכתבו המפרשים שכמו שעד אחד מחויב שבועה כן פוטר מן השבועה כשהוא מעיד על טענתו: שאלה לח יורנו מורנו על כותל השותפין שרצה אחד מהם להגביה אותה שלא מדעת חברו אם יוכל חברו לעכב ואם עבר והגביה ובנה אם הוא חייב לסתור: תשובה כתב הרמב"ם ז"ל פרק ג' מהלכות שכנים כותל חצר המבדיל בין שני השותפין שנפל יש לכל אחד לכופף את חברו לבנותו עד גובה ארבע אמות כו' רצה האחר והגביה הכותל יתר על ד' אמו' אם בא ובנה כותל אחר גבוה כנגד שביניה' מחייבו אותו חלקו וכו' נראה בפירוש שיכול האחד להגביה בלי רשות חברו ובחשן משפט סי' קנ"ז י"א רצה האחד להגביה יותר מד"א הרשות בידו שיד שניהם שוה בו וכל אחד יכול להשתמש בשלו וכו' ובלבד שלא יגביה כל כך שיתקלקל הכותל בכך לדעת הבקיאים וא"א הרא"ש ז"ל כתב שחברו מעכב עליו לומ' חצי המקו' של כותל שלי ואיני רוצה שתתמעט האויר שלי כי אני רוצה להשתמש על חצי המקום שלי ע"כ ונרא' לי כי מה שכתב הרא"ש ז"ל הוא דווקא על כותל שבין שתי חצרות שהגבהת ארבע אמות שכופין זה את זה הוא משום היזק ראייה יכול חברו לעכב שלא יגביה יותר כי הוא רוצ' להשתמש בחצי אויר הכותל שלו שהו' נוח להשתמ' בו בגובה ארבע אמות אבל כשהוא גבוה הרבה שאינו משתמש בחצי אויר הכותל אינו יכול לעכב עליו ועל זה כתב רבינו ירוחם שכופה לסתור אם בנה למעל' מארב' אמות כיון שהיה יכול להשתמש בו כשהיה גבוה ארבע אמות ועתה שהגביהו אעפ"י שאויר חצי הכותל שבצדו הוא מגולה ג"כ כמו שהיה קודם אינו נוח לו להשתמש בו מצד גובהו ואם כן דשהכותל גבוה יותר שאין משתמש בחצי האויר של כותל שאינו נוח תשמישו אפי' לדעת הרא"ש ז"ל יוכל להגביה יותר כל כמה שאין הכותל מתקלקל לדעת הבקיאים והביא לשון רבינו יונה ז"ל שכתב כותל המשותף בין שנים ובא אחד מהם לבנות עליו ולהגביהו חברו מעכב עליו כיון שלא התנו מתחלה להגביהו יותר משיעור זה ואם נהגו השותפין להגביהו כל זמן שירצה הכל כמנהג המדינה ע"כ ובחידושי רבי יונה ז"ל מצאתי לשון זה וכתב יותר לפי שאין הכותל הגבוה מתקיים כל כך כמו הנמוך ואם נהגו השותפין להגביה וכו' הכל כמנהג המדינה וכן שנינו בתוספתא מקום שנהגו לבנות שתי' ושלוש דיוטות בונין הכל כמנהג המדינה ע"כ וכתב אחר כך שיש מן הגאונים ז"ל שאומרים שיכול השותף להגביה ולבנות בכותלו ולשלם לחברו כפי מה שנפחת בכותל מפני הכובד שהכביד עליו כו' ונראה כי לדעת רבינו יונה אין טעם עיכוב ההגבה' מפני שיוכל להשתמש באויר חצי הכותל שלו כמו שכתב הרא"ש ז"ל אלא מפני כובד הכותל שאינו מתקיים כל כך כשמגביהין אותה יותר ואפילו הכי כתב שאם נהגו להגביה' כל זמן שירצ' הכל כמנהג המדינה שנראה שאפי' שידוע שאינו מתקיים כל כך כשמגביהין אותה הולכים אחר מנהג המדינה להגביהה וכמו ששנינו בתוספתא מקום שנהגו לבנות שתיים או שלש דיוטות בונין הכל כמנהג המדינה ואם כן בנדון דידן אם כותל זה הוא בין חצר

לחצר שאינה גבוהה אלא ארבע אמות לדעת הרמב"ם ז"ל וליש אומרים שהביא בחשן משפט הרשות בידו להגביה יותר וגם לרבינו יונה יכול להגביה כיון שהטעם הוא משום כובד אין עכוב זה אלא כשבא להגביה הרבה שכתב כיון שלא התנו מתחלה להגביה יותר משיעור זה ולא כתב שלא התנו יותר משעור גובה ארבע אמות ואם הנדון דידן הוא שמגביה הכותל לעשות עליה על גב ביתו הרי כ' רבינו יונה ז"ל אפי' שהכותל כשמגביהין אותה אינ' מתקיימת כל כך הכל כמנהג המדינה והוא ידוע כי בכל אלו המדינות הוא מנהג לבנות עליות מריוחות על רוב הבתים וגם בכותלים שבין שני שותפים בונה כל אחד עליה על ביתו וכותל משותף ביניהם וא' שרוצה לבנות עליה בונה ומגביה הכותל ואם שכנו השותף באותה הכותל של הבית שלמטה רוצה לבנות גם הוא עליה אז פורע לו חצי הוצאה כותל העליה וכן אנו דנין פה צפת בכל יום וכמו ששנינו בתוספתא שנים או שלשה דיוטות שהן כמו עליו' וזהו בכותל שותפין ואם הכותל כלו של אחד פשיטא מי מעכבו לבנות עליות גדולות בצורות בשמים ואפילו לדעת רבינו אשר ז"ל אין כאן טעם שרוצה להשתמש בחצי אויר שלו אם הבתים של שני שותפים הם בנויות ובא אחד מהם לבנות עליה על ביתו ומגביה הכותל שבינו לבין שותפו בכותל של מטה וגם רבינו ירוחם ז"ל לא כתב אפילו בנה יסתור אלא על טעם הרא"ש ז"ל שיכול להשתמש בחצי אויר של כותל שלו בכותל שבין חצר לחצר שנבנית משום היזק ראייה ד' אמות ונוח תשמישו כמו שכתבתי וגם לדעת יש מן הגאונים אפילו שהי' נפחת הכותל בהגבהה כתב שיכול לבנות ולשלם כפי מה שנפחת אבל אחר שהמנהג הוא לבנות עליות בין השכנים אין שום אחד שיוכל לעכב בדין תורה והגידו לי כי בנדון דידן אינו בונה עתה עליה על הבית אלא שרוצה להגביה ביתו של מטה וצריך להגבי' הכותל שבינו ובין שכנו כמו קומת אדם פחות או יותר והוא דבר פשוט שיוכל להגביהו לכ"ע כמו שכתבתי למעל' ואם ירצה שכנו גם כן להגביה ביתו יוכל וישלם חצי הוצאת ההגבהה שהוציא זה: שאלה לט' ראיתי טופס שטר שותפות שהיה בין ה"ר אברהם צייאת ובין ה"ר אהרן נ' תיפ' על דבר שתוף הספרות לב' שנים ושאהר הב' שנים יהיה הספרות כולו לה"ר אברה' לקהלות מוסתערב אשר בדמשק כל זה בחומרא ושבועה בשנת השכ"ו ואחר הב' שני' שנשאר כל הספרות לר' אברהם נטרעם על ה"ר אהרן שהיה עובר וכותב שטרות בהחבא ועתה נמצא הרשאה אחת שכתבה ה"ר אהרן והיה חתום בו הוא ואמר לשלחה למצרים בשנת השל"א וכששמע ה"ר אהרן שנתגלה ענין הרשאה זו אמר כי עשו לו התרה ואפילו היה שעשו לו התרה היתה ההתר' אחר שכתב השטר על ההרשאה וכבר עבר על השבועה מהחומרא הכתובה בשטר השתפות ועוד כי אפילו היתה ההתרה קודם כתיבת שטר ההרשאה אין ההתר' מועילה על מה שנשבע לדעת ה"ר אברהם הנזכ' ולא היה שום נדנוד מצוה בהתרה כדי שיתירו לו: גם ראיתי הסכמה שעשו הקהלות הנז' יצ"ו בשנת השכ"ט בחומרא גדולה שהיו ממנים את ה"ר אברהם הנזכר לסופר על הקהלות הנז' ושלא יהיה רשאי שום אדם לכתוב שטר וכל מין שטר שימצא כתוב שיהיה פסול גם בזה עבר על ההסכמה הזו ה"ר אהרן ופיסול ההרשאה שכת' לעונש: גם כתיבת הפרוזבל' נכללים בהסכמה שכתוב בה כל מין שטר שימצא כתוב שיהיה פסול והפרוזבל הוא בכלל שטרות כי שם שטר הוא שם כולל כל כתב של בית דין או עדי' וכיוצא בזה ועל זה אנחנו אומרי' שטרי מקח או שטרי מתנ' או

שידוכין וקידושין נקר' שטר שהאש' מתקדש' בו וכן הפרוזבול שנקרא שטר פרוזבול וכן כתב הרב ה"ר עובדיה ז"ל בפ"י משנה ואלו כותבי' וכו' בפ'.

ואלו מגלחין והלל תקן פרוזבול שטר שכותבין בו מוסר אני לכם וכו' ואם כן היה נכלל בכל מין שטר הכתוב בהסכמה ולא היה יכולת לשום אדם לכותבו כי אם ה"ר אברהם הנזכ' וכל מי שיקום לבטל ההסכמ' שעשו במינוי ה"ר אברהם הוא עובר על ההסכמה כי היא נעשה בהסכמת ראשי הקהלות החתומים בה ואף על פי שלא היו מכריזים אותה היא קיימת כי ההכרזה אינה אלא להודיע לכל הקהל ענין ההסכמ' כדי שלא יעברו בשוגג וכ"ש כי הכריזו אותה בקהלות וכלם הודו כפי הנשמע והיא קיימת על כולם קטן וגדול: נאם המבי"ט: שאלה מ אלמנה שלא תבעת כתובתה בב"ד ובא האפטרופו' כדי לתת לה חפצים ומטלטלים ביותר משווים ופרע לו רוב כתובתה וכלי זהב וכסף שהיו ברשותה לקחם ועתה הוא בא להשלים הפרעון של הכתובה והיא אינה רוצה לקבל עד שיפרע לה מזונות מזמן שלא נתן לה כי היא היתה מעובר' ונכסי בעלה היו הרבה לא היתה חוששת לתבוע כתובה אלא האפטרופוס רצה לתת לה מפני החפצים של כסף וזהב שהיו ברשותה ועתה אינו רוצה לתת לה מזונות באמרו שכבר נתקבלה רוב כתובתה ילמדנו רבינו וכו': תשובה אם לא תבע' כתוב' בב"ד לא איבדה מזונות אפילו היתה תובעת לאפטרופוס מה שאינו נראה כן מן השאלה ואפילו נפרעת ממקצת כתובתה או רובה על ידי האפטרופוס כיון שלא גבתה כלה עדיין יש לה מזונות כדתנן פרק אלמנה נזונית מכרה כתובתה או מקצתה וכו' ותניא מכרה כתובתה וכו' אין לה מזונות דברי ר' מאיר רבי שמעון אומר אף על פי שלא מכרה אלא מקצתה וכו' וליתא לדרבי שמעון וכו' כמו שכתב הרי"ף ז"ל דרבי מאיר אתי כחכמים דמתני' דאמרי מוכרת היא אפילו ד' או ה' פעמים ומוכרה למזונות שלא בב"ד ופי' רש"י ז"ל מוכרת היא לכתובה אפילו לפרקים ואעפ"כ מוכרת בנתיים למזונות וכו' דמשמע מוכרת מנכסי בעלה ואף על גב דתניא פרק נערה משכנה כתובתה מכרה כתובתה ופירשו מכרה לאחר בטובת הנאה כו' דומיא דמשכנה או עשה אפותיקי אין לה מזונות לאו דווקא מכרה לאחרים אלא אפילו מכרה לעצמה מנכסי בעלה דוקא כשמכרה כולה אין לה מזונות אבל מקצתה יש לה מזונות דמה לי מכרה לאחר או שמכרה לעצמה וכדתנן מוכרת היא אפי' ד' או ה' פעמים וכו' דמשמע מוכרת מנכסי בעלה ואפילו הכי יש לה מזונות כשלא גבתה כלה וכדתניא נמי פרק אלמנה מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי משמע אחרי שמכרה כתובתה מכרה למזונות ועל מה שכתב הרי"ף לתובעת לא שנא תובעת כתובה בב"ד ולא שנא תוספת אין לה מזונות כתב הר"ן איכא למידק דהא אסיקנא דמקצת כסף ככל כסף כלומר שאפילו נפרעה ממקצת כתובה יש לה מזונות בשביל אותו מקצת כסף שנשאר מכתובתה ואפשר דתובעת שאני וכולי משמע שאפילו שנפרעה היא עצמה מקצת כתובתה יש לה מזונות ולא דוקא מכרה לאחר: שאלה מא שלחו אלי משלוניקי העיר המהוללה בחכמה וביראת חטא פסק דין מן הח"ה כ"ר יצחק אדרבי על מודעא שנמסרה על גט אחד וכת' החכם הנז' כי המודעה היתה בטלה בביטול המודעה שבטל הבעל אחר כך ופסל עדיה וראיתי דבריו נכוחים סמוכים לאשלי רברבי מהפוסקים הראשונים: ועם כל זה נראה לי שצריך דקדוק באיכות המודעה והאונס הכתוב בה כי החכם נר"ו כתב שנכתב הגט בפני בית דין מומחה ויודע בטיב גיטין וקודם כתיבת הגט

ובשעת נתינתו בטל הבעל ר' חיים כל המודעות בלשון כולל כסדר הרמב"ם ז"ל ופסל על עצמוכל עד שיעיד על שום דבר שיגרום פסול בגט כו' ושברצון נפשו נתן הגט בט"ו אלול השכ"ב ושאהר זמן הוציא ר' חיים הנז' שטר מודעה בשני עדים בט"ו אלול הנז' שאמר רבי חיים בפניהם אתם עדי לפני אלהים ואדם כי לא אוכל לסבול היסורין והפצעים והמכות ואני מוכרח לגרש את אשתי דונא ואף שאתן לה גט כדת ואבטל כל מודעות עד סוף העולם ואפסול כל עדי מודעה ואונס וכל דבר שיגרום ביטול או ניגוד לגט הכל הוא מחמת האונס אשר עיניכם רואות והמודע' הזאת אשר אני מוסר בפניכ' לא תהיה לה ביטול עולמית ואתם עדים נאמנים עלי כמאה עדים אף שאפסול כל עדות שבעולם עדות זו יהיה שריר וקיים ומודעה זו תהיה קיימת ושרירא כל זמן שלא יהיה לה קרע ב"ד ואנחנו חתומי מטה הכרנו באנסו ולהיות אמת על מה שראו עינינו בבית הסהר חתמנו וכו' וכתב החכם שהגט כשר שכל הפוסקים הסכימו שבלשון שתקן הרמב"ם ז"ל לבד אפילו בלא פיסול עדים שתקן הרשב"א ז"ל סגי וכמו שכתב הר"ן ז"ל פרק השולח וז"ל מה שהזכיר הרמב"ם ז"ל נראה שהוא מספיק לכל מודעו' שמסר כו' ע"כ אף בשאר גיטין אפילו מסר מודעי ומודעי דמודעי אעפ"י שאנו מאמינים באונס דהא אונסא דגיטא גלוי מילתא בעלמא היא כדאיתא פרק חזקת הבתים משום דמה לו לשקר אפילו הכי כל שחזר ובטלן יש לנו לומר שנסתלק אונסו ושחזר ונתרצה ולפיכך כתב ז"ל אמור בפנינו כי כל הדברים שמסרת שגורמים כשיתקיימו הדברים יבוטל גט זה הרי הם בטלים והוא אמר הן לפי שאלו לא אמר שהוא מבטל המודעה הרי עדיין לא בטל מודעת הביטול ואפילו בטל ג"כ מודעת הביטול שמא מסר מודעה על ביטול שביטל ואין לדבר סוף ולפיכך תקן שיאמר כל הדברים וכו' שעכשיו אין ספק שבטל כל מה שאמר שיהא גורם פיסול לגט זה ובדבר זה האחרון נתבטלו דבריו הראשוני' ובהכי סגי וכ"כ הרב המגיד שאחר דברי האחרון אנו הולכין וכיון שהוא כולל כל מה שקדם כל מה שאמר תכלול בדבריו האחרונים והכל בטל וכתב שגם מה שהתנה עד שיקרע המודעה קריעת ב"ד נכלל בביטול מודעה זו ושכן כתב הריב"ש ז"ל סימן קכ"ז וז"ל כיון שקודם כתיבת הגט ביטל כל המודעות בלשון כולל הרי כלן בטלות ואפילו מסר מודעה על הביטול בלשון כולל הנה כיון שבביטול המודעות אמר לשון כולל כל מודעו' וכל דבר הגורם הנה הולכים אחר דברי האחרון שכמו שביטול פרטי האחרון הוא מועיל לבטל מודעה פרטית שקדמה לו כן ביטול כללי מועיל לבטל מודעה כללית שקדמה לו וכתב שם גם הראשונים הקלו יותר והסכימו שביטל מודעה שקדמה כו' וגם בסי' קפ"ב כתב שאם המודעה היתה בלשון כולל אם הביטול היתה גם כן בלשון כולל המודעה בטלה ובנידן דידן איכא תרתי לטיבותא ביטול המודעה בלשון כולל וגם פיסול העדים שיעידו על שום דבר שיגרום פיסול לגט כמו שתיקן הרשב"א ז"ל ופשי' דמהני וכת' וא"ת נהי דבטל כל המודעו' והן בטלות מחמת הביטול הכולל מכל מקום ביטול המודע' אינו אלא סילוק המודע' ולעשותה כמו שאינה אבל אינו כנותן ברצון וכמ"ש הרשב"א ז"ל בתשובותיו סי' תקע"ג וכיון שכן אעג"ב דאין כאן מודעה מכל מקום לא הוי גט כיון שגלה דעתו שנותנו באונ' דבגט בגילוי מלתא בעלמא שמגלה דעתו שנותנו באונס סגי אעג"ב דלא מסר מודעה וכמו שכתב הר"ן ז"ל הביאו ב"י סימן קל"ד וזה לשונו כל היכא דידעין באונסיה אעג"ב שלא מסר מודעה גיטו ומתנתו בטלה וגם הריב"ש כתב

סימן תפ"ב וז"ל אמנם יהיו דברי אלה במי שלא ידענו שהוא אנוס אבל אם ידענו שהוא אנוס חליצתו פסולה ואפילו שבטל המודעא והיא כמי שאינו מ"מ האנוס במקומו עומד ופוסל החליצה וגם בנידון דידן אף על פי שבטל המודעא האנוס במקומו עומד והגט בטל י"ל דבנדון דידן לא ידעינן שזה המגרש הוא אנוס אלא מעדו' העדי' ולא מפיה' אנו חיים שהרי פסלה על עצמו כמו שנתקבל עדות בב"ד שכשנכתב וניתן הגט עשה תיקון הרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל ופיסל עליו העדים וכיון דשוניהו לנפשיה בעדים נמצא דלא ידעינן אונסיה וכיון דלא ידעינן ודאי באונסיה וראינו שבטל מודעות ופסל ג"כ עדי המודעא ודאי דמהני וכמו שכתבו התוספות פרק חזקת דמ"ח במתנה אי ידעינן באונסיה לא מהני ביטול ולא גמר ומבטל ומיהו אי לא ידעינן באונסיה ומבטל מודעא מדעתו נראה שבטלו בטל וכן פסק הרא"ש ז"ל בפסקיו דאע"ג דמתנ' היכי דידעי באונסיה אפי' לא מסר מודעא לא הויא מתנה מכל מקום אי לא ידעינן באונסיה אפילו מסר מודעא אם אחר כך בטלו מהני הביטול כיון שלא הכירו באונסו ולהכי נהיגי לכתוב ביטל במתנה: ואף אם נאמנו במה שכתבו בשטר המודעא שהיה אנוס מ"מ אינם מעידים שהיה אנוס אלא קודם שהלך לכתוב הגט בשעה שהיה בבית האסורים אבל אחר שהוציאוהו משם והלך לכתוב הגט העדים נשארו בבית הסוהר וכיון שאחר כך צוה המגרש לכתוב הגט ובטל המודעא ופסל העדים אנן סהדי שנסתלק אונסו וחזר ונתרצה וכמו שכתב הר"ן פרק השולח וזה לשונו אף בשאר גיטין אפילו מסר מודע' ומודעי דמודע' אף על פי שהיו מאמינים באונס דהא אונסא דאורחא גילוי מילתא בעלמא היא כדאמרינן בפרק חזקת משום דמה לו לשקר אפילו הכי כל שחזר ובטלן יש לנו לומר שנסתלק אונסו ושחזר ונתרצה ע"כ ואע"ג דידעינן שבשעת כתיבת הגט ונתינתו היו וריגטס שומרים למגרש בפתח החצר כבר העידו עדים נאמנים החכם המסדר ועד אחר שלא היו שומרים בשביל נתינת הגט אלא כי הגט היה נותן אותו ברצונו אלא שבאו אתו לשמרו כשיצא מבית האסורי' לסך ארבעת אלפים לבנים שהיה חייב לפלוני בשביל קנס גזלותיו ואח' שנתן הגט החזירוהו בבית הסוהר ועמד ימים במשמר וגדול' מזו כת' הריב"ש סימן קכ"ז וז"ל והרי זה כפי שהיו נושין בו ממון והיה תפוס בבית הסוהר בעד החוב ואמרו לו קרובי אשתו אם תגרש אשתך נפרע אנחנו אותך ונתרצה וגירש היאמר אדם שזה יהיה גט מעושה וכו' הרי לא היה תפוס כדי שיגרש אלא בעד חובו ע"כ ובנדון דידן איכא תרתי לטיבותא שלא היה תפוס כדי שיגרש אלא בעד הארבעת אלפים ואפילו שגרש לא יצא מבית הסוהר ועל כל זה בטל המודעא ופסל העדים והביא מה שכתב רבי' אפרים בתשובותיו אמר רבא לא כתבינן מודעא אזבינו משום טעמא שאין אדם יכול לבטל מה שעתידי לעשות ואחרי כן נותן ואפילו הוא אנוס דכיון דעדי' ראו אונסו ועשה בפניהם מודעא ואחר כך מכר בפני אחרים בשתיקה וכתבו וחתמו הרי אלו העדי' שהיתה מכירה גמורה ושנים ראשונים מעידים שהיה קודם לכן אנוס הואיל ונוכל לקיים דברי כלם דנימא בסוף נתרצה הילכך לא כתבינן מודעא אזביניה אלא כי ההוא פרדסא דאותם עדים עצמם שעושים אונסו הם החתומים על המכירה הלכך נראה לומר כל אדם שעושה מודעא על מחילה או על קנין שעתידי לעשות ואחר כך מחל והקנה בפני ב' אחרים אין המודעא כלו' הרי דאפי' במחיל' דהוי מודע' אפי' לא ידעינן אונסו כשמס' מודע' בפני אחרי' לא חשוב מודע' אף גבי גט דדמי למחיל' ומתנ' בהא דבגילוי' מילת' בעלמ' סגי ולא

בעי הכרנו באונסו הוי נמי דינא הכי דבשאין עידי המודע' עידי הגט אין המודע' כלו' וכן הביא בב"י בח"מ סי' כ"ה על דברי ר' אפר"ו והוא הדין לגט כשאין עדי המודע' עדי הג' אין המודע' כלום וכו' כמו שכת' שם ונ"ד הכי הו' שאין עדי הגט עדי המודעא ונתקימו דברי שני הכתות שמתחלה היה אנוס ואחר כך נתרצה כ"ש שבטל ופסל והגט כבר נתנה מותרת לינשא לכתחילה ע"כ תורף דברי החכם: ולמה שכתב בנתינת הגט מבטל מודעות בלשון כולל כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ופיסול העדים כמו שתיקן הרשב"א ז"ל כל זה היה מועיל לביטול המודעא בלי אונס כי כן היא מודעא סתם כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ששי וכן מי שאמר לב' גט שאני כותב לאשתי בטל הוא ואח"כ כתב גט ונתנו לה בפני שנים אחרים הרי זה בטל וזו היא מסירת המודעא על הגט וכן אם אמר להם כל גט שיכתוב לי פלוני בטל או כל שאכתוב בבית דין פלו' הרי גט בטל או כל גט שאכתוב מכאן ועד ב' שנה בטל הרי זה גט בטל וכו' וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי הוא בטל ע"כ א"כ מה הוא תקנ' דבר זה שיאמרו אמו' לפנינו שכל הדברי' שמסרת וכו' וכתב הרב מ"מ שכשאומר דבר כולל דברו האחרון קיים אפי' שבמודעא אמר דבר כולל ומפני שבמודעא אמר לשון כולל כתב הרשב"א ז"ל שצריך לצאת ידי כל ספ' שיבט' ועוד יפסול כל עד שיעיד שמס' מודע' בפניו וכו' וכל שהוא פוסל עדיו אף הוא מבטל מודעא ע"כ וכתב הרב מ"מ ז"ל ודע גם כן שאין דברים אלו אמורי' אלא במי שאינו אנוס אבל האנוס כבר נתבאר דין גט המעושה בסוף פ' שני עד כאן: ולפי זה כל סדורי התיקוני' של הרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל הם על ענין ביטול המודעא וביטל כל מה שיבטל ולא נזכר כאן שום אונס אבל כשיש אונס אין ביטול המודעא מספיק להכשיר הגט כמו שכתב מ"מ בפ"ו ואם כן כל מה שתקן החכם שנותן הגט בבית דינו לא הועיל אלא לבטל המודעא לא לאונס הכתי' במודעא אתם עדי כי לא אוכל לסבול היסורים והפצעים והמכות ואני מוכרח לגרש וכו' ואף שאתן לה גט ואבטל כל מודעא ואפסל כל עידי מודעא וכו' הכל מחמת האונס אשר עיניכם ראות ומודעא זו לא תהיה לה ביטול עולמית וכו' כל זמן שלא יהיה לה קרע בית דין ואנו חתומי מטה הכרנו באונסו ומה שראינו בבית הסוהר חתמנו וכו' וכיון שסדר תיקון ביטול המודעות דרך כולל לא הועיל אלא לביטול המודעות ר"ל שבמודעא גלה שלא היה נותן הגט ברצונו אבל לענין האונס הכתוב במודעא שהיו מכין אותו נשאר במקומו ואם לא היה סבה גלויה שבדין היו כופין אותו הוא גט מעושה כי העדים מעידים שהכירו אונסו בבית הסוהר שהכרה זו נראה שהוא מה שכתבו במודעא שאמר שלא היה יכול לסבול היסורים והפצעים והמכות ושהיה מוכרח לגרש ועל זה כתבו הם שהכירו וראו אונסו אם עדים אלו יהיו נאמנים וכשרים בעיני בית דין הרי זה אונס גדול והריב"ש ז"ל כתב כמו שהביא למעלה החכם נר"ו אמנם יהיו דברי אלה במי שלא ידענו שהוא אנוס אבל אם ידענו שהוא אנוס חליצתו פסול' ואעפ"י שבטל המודעא וכו' האונס במקומו עומד וכו' כמו שכתבתי למעלה בשם מ"מ ז"ל: הרי שאפילו בביטול מודעות דרך כולל ופסול העדים כתב כי אם ידענו שהוא אנוס במקומו עומד ומה שכתב החכם נר"ו להשיב על זה כי אין האונס ידוע כי אם על פי אלו השני עדים וכבר פסל' הרי במודעא של החליצה שכתב הריב"ש ז"ל ג"כ היה פיסול עדים ואפי' הכי כתב שהאונס במקומו עומד ואפילו שלא יהיה עדי המודעות של החליצה עדים באונס אלא עדים אחרי' הרי פסל בדרך כולל כל

עדים שיעיד נגד הגט ואפ"י הכי כת' הריב"ש שהאונס במקומו עומד: והטעם כי עדות המודעא הוא דיבור הבטל שאו' כי באונ' נותן הגט כי לא היה רצונו לגרש והמבטל המודעא הוא דיבור ג"כ אתי דיבור ומבטל דיבור ומפני כי הדיבור הראשון היה בפני עדים פוסל אותם אעפ"י שיעידו שלא בפניו על המודעא אבל כשיש עדים על האונס אעפ"י שיפסל העדו' שראו האונס במקומו עומד שבדבורו שפוסל העדי' אינו מתבטל באונס שהיה בפועל אלא א"כ נודע שנסתלק האונס כשנתן הגט או שנודע כי אעפ"י שאנסו אותו אחר כך הניחוהו ופייסו אותו בדברים או מעות ונח מרוגזו ואמר שהיה מגרש ברצונו אבל כל שנודע שנאנס ולא נודע אח"כ שנסתלק אונסו אלא שגירש נראה כי מחמת האונס רצה לגרש כמו שאמר שלא היה יכול לסבול עוד ומה שכתב החכם נראה שאעפ"י שנאמנים שהיה אונס זה היה קודם שהלך לכתוב הגט אבל אחר שהוציאוהו מבית הסהר וצוה לכתוב הגט ובטל המודעא ופסל העדים אנן סהדי שנסתלק אונסו ואיני יכול לצייר איך נאמין או נעיד שנסתלק אונסו אם היה הוא אומר בפירוש לעדים לא אוכל לסבול עוד היסורי' וכו' ואף שאתן לה הגט וכו' ואותה שעה עצמה נשאר שם בבית הסוהר והלך הוא וגירש הרי שלא גירש אלא על מה שאמר לעדים שיגרש ויבטל ויפסיל כי לא פייסו אותו אז ולא היה שהות לשינוח מרוגזו וישוב ויתנחם על המודעא הגדולה שמעידים שעשה באותו יום ט"ו אלול ובאותה שעה שאמר שלא היה יכול לסבול שנראה שהכוהו על כך כיון שאמרו הם שהכירו אונסו שהוא כל מה שכתב במודעא והוא תלה הסתלקות אונסו על קריעת המודעא קרע בית דין אם היה מגרש ברצונו שנסתלק אונסו היה אומר עשייתי מודעא אם נכתבה הביאו אותו וקרעוה אלא ודאי אם נאמין לעדים לא נסתלק עדיין האונס כשצוה לכתוב הגט ומה שהביא ממה שכתב הר"ן ז"ל שאעפ"י שאנו מאמינים באונסו וכו' אפילו הכי כל שחזר ובטלן יש לנו לומר שנסתלק אונסו ושחזר ונתרצה זהו שהיה שהות וזמן בין האונס ונתנית הגט לשנוכל לומר שנסתלק האונס וכמו שכת' מהרר"ק ז"ל שורש ס"ג על דבר הגט שמתחלה נאסר הבעל ולבסוף הותר וגירש בביטול מודעות לפי דעתי באנו וכו' והיכא שהאנס מאנס לעשות דבר אחר ושוב מתירו מאותו אונס ולמחר מבקש ממנו לעשות אותו מעשה עצמו אשר עליו אנס אותו מתחילה מאן לימא לן דלא חשיב אונס כיון שבידו לחזור ולאנס אותו כבתחלה וכ"ש באיסור אשת איש החמור שראוי להחמיר עליו כמו שכתבתי וכו' ואח"כ כתב ואשר שאלת היכי שאנסו אותו ליתן גט ויהיה מא' שאין כופין להוציא כו' ואח"כ נתפייס ליתן גט אם מחמת ממון אם מחמת יראה כו' ומכירים אנו שמגרש לאונסו במה יודע שנסתלק האונס כו' לע"ד נראה דודאי עומד הוא בחזקתו הראשו' עד שיתברר לנו שנשתנה הענין כלומר שאין ביד האנס לאונסו כאשר בתחלה דאז אין לתלות ולומר מחמת האונס הראשון עשה כיון שנשתנה הענין חשיב כדברי' שבלב אם באנו לתלות ולו' שעוד ירא פן יאנסנו פעם שניה כיון שהסבה הראשונה הלכה לה ואע"ג דאפשר לומר דעדיין יש כח ביד האנס לאונסו מ"מ כיון שתשש כחו בקצת אין לנו לבדות מלבנו אונס אחר כדי לבטל המעשה הנעשה בפנינו דחשיב כדברים שבלב עכ"ל הרי שאין אנו אומרים שנסתלק האונס כשיש ביד מי שאנסו בתחילה כח לאנסו עתה אעפ"י שהתירו אותו וגם לידע שנסתלק האונס צריך שיתברר לנו שנשתנה הענין שאין ביד האנס לאנסו: ובנידון דידן באותו עת שהיו

אונסים אותו ועשה המודעא בפני העדים שראו אונסו הביאו מבית הסהר וגרש אפילו שבטל כל המודעות דרך כלל על כוונה זו בא מבית הסהר שאמר לעדים שלא יוכל לסבול היסורין שראו הם ושהיה מודיע להם שהיה מבטל כל הביטולין שיעשה ושמודעתו היתה קיימת לעולם והרי הוא גלוי כי לאונסו גרש כיון שאנו מאמינים את העדי' כי לא היה שום טעם ושום שהות זמן לשנאמר שנסתלק האונס: עוד יש רעותא בגט זה ממה שכתב החכם נר"ו שהיו וירגיטאש בשעת כתיבת הגט ונתינתו אלא שהעידו אנשים נאמנים שלא היו שומרים אותו בשביל הגט אלא בשביל ד' אלפים שהיה חייב לפלוני והיה ירא הבעל חוב שמא יברח אחר נתינת הגט ויפסיד מעותיו ולכן הפקיד שומרים וכו' והראיה שאחר כך הוליכוהו לבית הסהר וכו': ואפילו שהיה כך שלא באו הוירגיטאש אלא על החוב אולי הוא חשב כי גם על נתינת הגט היו באים כיון שבאותה שעה הוכה שם בבית הסהר על נתינת הגט כפי עדות העדים ומפני האונס שבפניו יגרש: שאלה מב אשת איש אומנית שאמרה ששלחה הכלי על ידי הקטן שחייבת לשלם ואמרה בעלת הכלי שהוא שקר ושהוא בידה חייב' להחזירו לה תשבע שאינו ברשות' שנתנתו לקטן ומה שכתב הרא"ש ז"ל כשכפרה אין אני רגיל להשביעה כיון שאם היתה מודה אין לה ממה לשלם הכא בנידן דידן אם מודה חייבת להחזירה לה ואם מכרה אינה מכירה ואם אין הקונה מצוי אם יש לה שום דבר ממה שמכרה תשלם ואין הבעל יכול לעכב שאין לו שום זכות בכלי של אחרים או במה שנשאר ממנו ואפילו הוציאה מה שקבלה מן הכלי בבית אם נהנה בעלה במה שהוציאה בבית יפרע מה שנהנה והשאר לכשתגרש או תתאלמן תפרע היא ומעתה יכתבו פסק דין עליה כל זה שאין נכסי צאן ברזל או נכסי' משועבדים אלא כתובת מנה מאתים ותוספות לבד אבל אם יש לה תמכור בטובת הנאה כמו שכתוב בחושן משפט ויכרחו בית דין על כך שאלה מג ילמדנו מרנא ורבנא בית של שני שותפין שאין בה דין חלוקה ובאו לבית דין לדין בגוד או אגוד ופסקו בית דין לעלות בדמים והעלו בדמים לפני ב"ד וכל אחד הוסיף על חבירו עד שעלה לסך יותר משוויה שלשה פעמים עד שנשאר על אחד מהם ונתרצה המוכר למכור והקונה לקנות וקוד' שהחזיק הקונה באחד מהקניינים חזר בו המוכר ואמר שלא היה בדעתו רק על תנאי אחר שלא הוזכר אז בב"ד והקונה אומר אני קניתי בלא שום תנאי בעולם והילך מעותיך ויש מי שהורה דלא מצי הדר ביה המוכר מאחר שנעשה המכירה בב"ד ועל פי ב"ד אעפ"י שלא החזיקה קונה באחד מהקניינים ולא נהירא בעיני דמאי רבותא במה שנעשה בב"ד מאחר שלא קנה בא' מהקניינים נ"ל דמצי הדר ביה וכן בטור ח"ה פרק קע"א סי' ל"ג וז"ל וכי תבע חד לחבריה בדינא דגוד או אגוד אעפ"י שנתרצה השני לגוד או לאגודי לחבריה בסכום שהסכימו עליו יכול התובע לחזור בו וכו' כל זמן שלא הקנו זה לזה באחד מן הקנייני' וכן נתבע נמי יכול לחזור בו מגוד לאגוד או מאיגוד לגוד כל זמן שלא יקנה זה לזה כו' אלא שאיני סומך על דעתי במקום שיש מורה צדק זעירא דמאן חבריא מנחם בכמ"ר יעקב זלה"ה יכול החכם החתום למעלה לסמוך על דעתו מאחר שלא קנו באחד מן הקניינים יכול לחזור בו וכן מן הראיה שהבי' גם כי לא נזכ' שם שנתרצו בפני ב"ד הדין הוא כך אפי' בפני ב"ד יכול לחזור וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ז' מהלכות סנהדרין על מי שקבל עליו קרוב או פסול לדון או להעיד או מי שנתחייב שבועה בב"ד ואמר לו דור בחיי ראשך או מי שהפך השבוע' על היסת של

חברו או מי שלא היה חייב שבועה ואמ' אני אשבע לך בכל אלו אם קנה מידו אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יכול לחזור בו כמו שכתב שם וכל שכן בנדון דידן שהוא קנין קרקע שיש מי שסובר שדין קנין אינו בלא כסף כמו שנר' ממה שכתב הרב מ"מ בפ"ה מהלכות מכירה והר"ן כתב בהלכות פרקא קמא דקדושין והיכא דקנא מיניה בקניין סודר כתב הרב אל בר"גלוני ז"ל דפלוגתא בין רבוותא דאית מאן דאמר דדיני בשטר ולא קנה עד שיתן דמיה וכו' הכלל שיכול כל אחד מהם לחזור בו נאם המבי"ט: שאלה מד ראובן מכר לשמעון מנטש על מ' פרחי' ונתחייב לפרוע לו עליהם בככר אחר בקאם מהטוב שהביא כבר מהיום עד סוף החדש כ"ב פרחי' והשאר יתן לו פוסטיטי מהיום עד סוף תשרי כל ככר כ"ה פרחי' בלי שום עיכוב וכו' ובלי שאלת זמן וכו' ועבר זמן סוף החדש והוזל או הוקר הבקם והפושטיטי אחר הזמן אם הוקר אומר שמעון שאינו רוצה לתת לו אלא מעות ואם הוזל אומר ראובן שאינו רוצה אלא מעות ב' פרחי' יורנו רבי' הדין עם מי: תשובה אם היה לו לשמעון הבקם לתת לראובן בזמן שקצבו ביניהם אף על פי שהוזל כשנתנו לו מ"ב פרחים או מ"ה פרחים או הוקר ששעה יותר מנ' או מ"ה הוא שאין אחד מהם יכול לעכב מלקבל או מלתת הבקם והפושטיטי על הסך שכתבו קודם אעפ"י שעתה שוה פחות או יותר וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ט' מהלכות מכיר' על גזבר שקנה להקדש ונתן דמים אם הוקרו קנה בדין תורה אעפ"י שלא משך שהכסף קונה מן התורה משמע דלהדיוט נמ' אם קנה קנין טוב כנדון דידן שנטל קנין אם הוקר קנה אפי' מדרבנן גם אם הוזל ברשות הקונה הוזל דדוקא גבי גזבר אמרו שם אם הוזל חוזר שהרי לא משך אבל גבי הדיוט אם קנה באחד מן הקנייני' כמו בקנין ברשות הקונה הוזל אבל אם עבר הזמן והוזל אחר עבור הזמן יכול ראובן לעכב שלא לקבל אלא מעות או יותר מככר מכדי מה שהוזל שאם היה נותנו לו בזמן שקצב עמו היה שוה כ' והיה מכרו כ"ב שלא היה ממתין עד שיטול ודמי להא דפ' החוב' שבת דהדקיה באונדרונה ובטליה שחיי' דמי שבתו ואע"ג דכת' הרא"ש שאם כבר היה בחדר וסגר עליו דהוי גרמ' הכא שאני דמעקרא הכניס הבקם לביתו ואם עבר הזמן והוקר אחר כך גם כן יוכל שמעון לערב שלא לתת לו כי אם במעות או פחות מככר בכדי מה שהוקר שאם יתן לו ככר יראה רבית כי מפני שנתארך זמן הפרעון נותן לו יותר אלא שיש לומר כיון שאינו נותן אלא ככר כמו שהתנה אף על פי ששוה עתה יותר מב' אינו רבית אם היה אצלו ככר בזמן הפרעון כי מה שהוקר אחר כך ברשו' ראובן הוקר כיון שהיה חייב שמעון לפרוע לו בהגעת הזמן והיה כבר בידו כי אז לא היה שוה יותר ומה שהוקר אחר כך הוי כמי שהוקר ברשו' ראובן אבל לא היה אצלו בזמן הפרעון כמו זה הככר שנותן לו עתה אחר הזמן אלא שהיה לו קצת בקאם כשקנה המנטאש מזה לתת לו בקאם בסך ידוע לא היה יכול למכור עליו כמה בקם אחר דדוקא בהלוואה הוא דלוה על סאה א' שיש לו כמה סאין ולא במכר ודוקא בפירות ולא במיני סחורה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות מלוה מההיא דביקש ר' ישמעאל לעשות כן בכל פשתן ולא הניחו ר' שאין מיני סחורה.

מצוין בפירות: שאלה מה משנת הרצ"ב שנת שמטה עד שנה זו שנת תשל"ד שהם שנות ששה שני שמטו' כתבתי בכל שמטה מהן שפירות הגדלים בקרקע הגוי בא"י שאינם חייבים בתרומות ובמעשרות בשנת השמטה אפי' מירחן הישראל כמו היין שהוא ממורח

ע"י ישראל וגם שהגדל בקרקע הגוי בשנת השמטה יש לו דין פירות שביעית כמו שכתוב בתש"ו תשובה י"א כו' ורכ"ד וש"נ כי גם כי בתשובות הראשונות הבאתי הראיות הנז' עם כל זה בכל שנת שמטה הייתי מוסיף לקח בראיות ממה שנתחדש לי מספרי' ופוסקים שלא הבאתי קודם ומי שירצה יעמוד על עיקר הראיות בתשוב' שהזכרתי ועתה בשמטה זאת שנת השל"ד אשר יש כמה בעלי תורה יראי ה' ובעלי מעשה אשר נדבה לכם לנהוג דיני שמטה נדרשתי מקצתם להורות להם באי זה אופן יתנהגו באכילת הפירות או תבואה שגדלו בא"י בקרקע ישראל ושגדלו בקרקע של גוי במירווחו או מירווחי ישראל כדגן ותירוש ויצהר ושאר אילנות וירקות בארץ ישראל ובכיבוש ראשון ובעבר הירדן ובסוריא וחוצה לארץ קודם הביעור ואח' הביעור במיני האוכלי' שהם עיקר המזון דגן תירוש ויצהר והזרעני' והירקות ומאכל בהמ' ומיני סמנים וכיוצא בהם רוב שנת שביעית אנחנו אוכלים דגן תירוש ויצהר ממה שגדל בשנה ששית כדכתיב וכי תאמרו מה נאכל וכו' וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השני' שהתבואה והזרעונים של שנה ששית כלם נגמרי' בשנה הששית כ"ש דאזלינן בהו אחר השליש בתבואה וזתים כדאמרינן פרקא קמא דר"ה ורבי' שמשון פרק ב' שביעי' וכן רוב פירות האילן מהם היה יכול האדם להתפרנס כל שנת שביעית כפשטי' דקרא וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת' את התבואה לשלש השנים ואפילו בצלי' ושומים הם ניכרים אותם שהם משנת ששית כמו האפונים והפולים ושאר זרעונים שהם ניכרים גם יכולי' לקנותם קודם שיגדלו הזרעוני' של שנה שביעית והירקו' שאינם מתקיימי' אין שום דרך לאכלם בשביעית משנה ששית דאזלינן בהו אחר לקיטה אלא שמסתפקים בירקות של גוים בקדושת שביעית בא"י ויין ושמן כיון שראויים הענבים והזתים לאכל' בסוף שנה ששית קודם שיכנס שנת שביעית אעפ"י שאינם בוצרים ומוסקי' אותם אלא תוך שנה שביעית הרי הם משנת ששית כמו בענין המעשר שאנו הולכים אחר השנה שהיתה בה הפרי ראוי לאכילה כי הית' שנה של שמטה מעשר ראשון ושני אעפ"י שבשעת הבצירה והמסיקה הוא שנה שלישית שהיתה מעשר עני במקום שני אפילו שנגמר בשולן בשלישית מתעשרין לשעבר וכן לענין שביעית דגמר בישול דשביעי' בטל לגבי בישול הראוי לאכילה בששית וגם האורז ודוחן ופרגין ושומשמין אזלינן אחר השרש' כדתנן פרק ב' וממה שהשריש קודם ראש השנה של שביעית יכולי' ליקח מהם שהם משנה ששית וגם האורז של חוצה לארץ הוא ניכר מן האורז של ארץ ישראל ומיני תבלין יבשים ניכרי' שהם משנה ששית וגם מיני בשמי' יבשים ג"כ ידועים אותם שהם מחוצה לארץ ומה שגדל באילנו' בשנת השמטה רוב' הם בסוף השנה ויאכלום בסוף השנה בקדושת שביעית וכן במוצאי שביעית עד זמן הביעור ולא נתבאר בפירו' זמן ביעור כ"א בארבע' מינים שנכתוב להלן וכן דבר שהוא דרך לזורעו אין אוכלי' אפי' מספיק ומי שלא הכין מזונות אלו של שנה ששית ורוצה לאכול מתבואה ומפירות שביעי' של גויי' יאכלם בקדושת שביעית לקיים דיני תורת שביעי' ממה שזרע הגוי בארץ ישראל וצריך להיות זהיר הרבה בדיני שביעית אפי' שהן מן הגוי כי רבו מלספור כמו שכתבו התוספו' בפרק לולב וערבה בענין הסחורה בהם ולא ימכרו במדה ובמשקל ומנין ואם לקח בפירות שביעי' מאכל אחר שאינו משביעי' ומזה לקח אחר האחרון נתפס בשביעי' והפרי עצמו של שביעית הוא כמו שהיה ושניה' חייבי' בביעו' אחרון וראשון ואין משנני

פירות מבריינת ודינים אחרים כמו אלו אין שום צמח מן האדמ' שיצטרך לנהוג בו קדושת פירות שביעית בכל שנה שביעי' כלה כי אם הירקות של גנה של גוי שהולכים בהם אחר לקיטה ואינם מתקיימו' לימים אם לוקט מהם קודם ראש השנה של שביעית אבל דגן וזרעונים שזרע גוי שאין גמר גדולם בשביעית אלא עד הפסח ומפסח ואילך לבד יאכלם בשביעית בקדושת פירות שביעית עד הביעור בשנה שמינית ותירוש ויצהר בסוף שנת שביעי' וכן רוב פירות האילן גמר בישראל בסוף השנה ויאכל מהם בקדושת שביעית עד שעת ביעורן בשנה שמינית כשיגדלו פירות האילן של שנה שמינית יאכל מהם והפירות שהגיע שעת ביעורן קוד' שיגדלו פירות של שמינית אינו יכול לאכול בשנה שמינית מפירות שביעית אחר הביעור ולא מפירות של שנה שמינית מפני שעדיין לא גדלו וזמן ביעור לא נתפרש כי אם בד' מיני פירות ששנינו בתוספתא של שביעית ומייתי לה פרק מקום שנהגו אוכלים בגרוגרות עד חנוכה ובתמרים עד הפורים בענבים עד הפסח בזיתים עד עצרת ומחנכה של שנת שמינית עד סוף השנ' לא יאכל גרוגרות לא על שביעית שעבר זמן בעורן ולא על שמינית שעדיין לא נגמרו עד קרוב לסוף השנה וכן לא יאכל תמרים מפורים ואילך ולא ענבים ויין מפסח ואילך ולא בזתים ושמן מעצרת ואילך אלא א"כ ימצא מפירות יבשים אלא משנת ששית לשמינית כדכתיב לשלש השנים או יאכל מחוצה לארץ ובשאר דברים שלא נתפרש זמן בעורם אלו דרך כלל בזמן שכלה לחיה מן בשדה כלה לבהמתך מן הבית שאם הביא אל ביתו פירות או זרעים של גוים יוכל לאכול מהם עד שכלו מן האלנות או מן השדה וכל זמן שיש מפרי א' באי זה אילן משלש ארצו בגליל עליון ותחתון ותחום טבריה שכל שלשתן בארץ א' ואוכלין בכלם א' מהם עד שיכלה האחרון שבה כדתנן פ"ט לא שאינו ידוע וברור זמן כליה כל פרי שהוא שעת הביעור לכל א' אלא בגרוגרות עד חנוכה ובתמרים וענבים וזתים זמן הכתוב למעלה ובענבי' וזתים שרובם ליינן ושמן נרא' כי זמן ביעור היין והשמן ג"כ לפסח ולעצרת ואמרינן פרקא קמא דראש השנה ועשת את התבואה לשלם השנים אל תקרי לשלש אלא לשליש וזתים בכלל תבואה וכן ענבי' וכתוב ותבואת יקב כמו שכת' רבינו שמשון פרק ב' בשם רש"י ז"ל וזמן ביעור התבואה לא נודע כי אם נאמר שאחר קצירה לא נשאר לחיה בשדה ויהי' זמן ביעור הוא זמן קצר קודם שיכנס שנה שמינית וכל זמני הביעור שנתפרשו הם תוך שנה שמינית ואם נאמר עד סוכות של שנה שמינית דכתיב באספך את מעשיך מן השדה דמשמע שאז אוספים מן השדה והוי כלה לחיה מן השדה אפי' שהיתה התבואה בשדה אינה הפקר כיון שהיא נשמרת וגם אין משמעות כלה לחיה מן השדה אלא כשהיא מחוברת לקרקע ונראה שהוא עד זמן חרישת השדות של תבואה כי אז כלה שארית העשב לחיה מן השדה ושאר פירות שלא נתפרש זמן ביעורן כשיכלה לחיה מן השדה כל מין מהם עד שיכל' האחרון שבשלש הארצות יהיה זמן ביעורם והתירוש של ענבים שקנו מכרמים של גוים שמירחו הוא על ידי ישראל הרי הוא כמו שהיה גדל בשדה של ישר' בשאר השנים מפני שאנחנו מפרישים ממנו תרומה ומעשרות מפני שמירחו על ידינו וכן בשנת שמטה הוא מירחו על ידינו כמו אם יהיה גדל בשדה של ישרא' אלא שאנחנו אוכלים אותו מפני שזרעו הגוי שאינו מצווה בשמטה שלא לחרוש ושלא לזרוע ואפילו שמירחו על ידינו אין אנחנו חייבים להפריש תרומות ומעשרות כי אין שום שם תרומה ומעשר בארץ ישראל בשנת השמטה וכמו

שכתבתי בכמה תשובות בשמטות שעברו ובתשובת ש"ג כתבתי שיש שבעה רועים ומנהיגי' אותנו על קדוש' פירות שביעית בשל גוי והרב הכפתור נראה בכמה מקומות בפרק י"א ופ' מז' ופ' מ"ח בשם הראב"ד ז"ל ואין מי שיחלוק עליהם וכיון שנוהגים בהם קדושת שביעית פשיטא שאין מפרישין מהם שום תרומה ומעשר אפילו נתמרחו על ידי ישראל כמו היין וכמו שכתבתי כמה ראיות על זה בתשובותי והיותר קשה שהיה בעיני בהנהגת קדושת בפירות שביעית של גוי הוא ענין זמן ביעור הפירות שכתבתי למעלה כי אחר זמן הביעור צריך לבער בשנה שמינית כל מה שגדל בשנת השמט' ולא ימצא לאכול מאותם מינים שמבערי' כי אם מחוצה לארץ כי בזמן ביעורן לא נתבשלו עדיין פירות ותבוא' של שנה שמינית אלא שמצאתי אחר כך לרבי' הזקן שכתב דאע"ג שיש כאן קדושת שביעית כדמוכח בדוכתי טוב' איסור' הוא ודאי דלא פקע אבל ביעור הדב' תלוי בממון להפקי' ולסלק לעניי' ומצי למימ' אתינ' מכח גבר' דלא מצית לאשתעווי בהדי כדא' שלהי פ"ק דבכורות גבי לוקח טבלים וכו' ע"כ ונראה לי דמהאי טעמא נמי נקל בדיני הסחורה כפירות שביעי' דהא דאמרינן לאכילה ולא לסחורה היינו בפירות ישר' שלקחום מן ההפקר משדות ישראל אבל מה שלקח בדמים פירות שביעית מן הגוי הרי תחלתו בסחורה ומצי למימר אתינא מכח גברא וכו' אבל בשאר דיני שביעית שרבו לא מצאתי שום סמך להתיר וצריך להזהר שלא ישנה פירות שביעית מברייתן מה שנאכל חי לא יבשל ושדרכו לאכול מבושל אין אוכלין אותו חי וכן שאר הדינים התלויים בזה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ה' ופירות המיוחדים לאדם לא יאכילם לבהמה וענין הסיכ' דבר שדרכו לסוך וענין הכביס' שאין מכבסין בפירו' שביעית אלא בכורות ואהל וכתוב לאכילה ולא למלוגמא ולא לזלף ולא להקיא ולא למשרא ולא לכביסה מכל מה שמיוחד לאכילת אדם כגון חטים תאנים וענבים וכיוצא בהם וכמו שכתב שם: וכן בדיני מוכר פירות שביעית עצמן שאחרון נתפס בקדושה לאכלו בקדושת שביעית לא לענין ביעור וסחורה שכבר כתבנו שאפי' בפירות שביעית עצמן של גוי אינם חייבים אלא לענין שלא לשנות פירות אלו מברייתן כמו שכתוב למעלה גם שלא למכור למי שאינו נאמן לאכול בקדושת שביעית: מה שצריך ליזהר מי שרוצה לנהוג קדושה בפירות שביעית של גוי כמו שסופרים כמה פוסקים שכתבתי בתשובת ש"נ א' שלא לשנותם מברייתן אלא לאכלם כדרך אכילת' ב' מאכל אדם ושלא בהמה לבהמה ג' שאין לסוך מה שאין דרכו לסוך ד' ענין הכביסה שלא לכבס במה שהוא ראוי לאכול ה' שלא לעשות מלוגמא וכיוצא בו במה שראוי לאכיל' ו' במכיר' פירות שביעית שאחרון נתפס לאכלו בקדושה ולא לשנותן מברייתא ופרי עצמו של שביעית נשאר בקדושתו למה שמכרו שיאכלנו בקדושת שביעית ז' שלא למכור ולא לתת פירות שביעית למי שאינו אוכלם בקדושת שביעית ח' שלא להוציא פירות שביעית לחוצה לארץ ואפילו לסוריא כל דינים מפורשים פ"ה להרמב"ם ז"ל מי שהיה נזהר בפירות של נכרי' בא"י לאכלם בקדושת שביעית בשנה ח' התבואה ה' מינים והזרעוני' הכל היה משנה שביעית ויוכלו לחקור על תבואה שמביאין פה מח"ל מן הכפרי' שמן הירדן ולהלן למזרח וכן שמן ותאנים ושאר פירות ואם לא ימצא מהם יאכל מארץ ישראל בקדושת שביעית עד בין פסח לעצרת שתבשל התבואה של שנה שמינית ולענין תרומות ומעשרות אין שום דין תרומה ומעשר בשנה שמטה אפילו בשל גוי אפילו מירחן ישראל

כמו היין וכמו שכתבתי בכמה פעמים בשמטות שעברו: ממה שכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע וכו' וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים נראה כי אין שום דרך לאכול משנה שביעית כלל ואם כן מהו שכתוב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך כו' ולבהמתך ולחיה כו' תהיה כל תבואתה לאכול לא נשאר מה לאכול כי אם הספיחין שכתוב בהם את ספיח קצירך כו' אלא שחכמים אסרום כדי שלא יבא לזרוע ויאמר ספיחים היו וגם פירות האילנות הגדלי בלא עבודת קרקע יאכל בקדושה שביעית כמ"ש לאכול ולא לסחורה ולא למלוגמא כו' ומה שכתו' וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה וכו' היינו על התבואה שהם חמשת המינים וכיוצא בהם שהם עיקר אכילה ומזון ומה שכתוב בשביעית תהיה כל תבואתה לאכול הוא על ספיחי התבואה שמן התורה מותרים לאכול בקדושה שביעית ופירות האילנות אפילו מדרבנן בקדושה: שאלה מו נשאלתי על היהודים בני הכפרי' בארץ ישראל שזורעי' בכל שנה חטים ושעורים וזרעונים וצמר גפן ושאר דברים האיך יתנהגו בענין התרומות ובמעשרות ושביעי' שהוא שנתנו נשיב בה בענין ואח"כ בתרומות ומעשרות: והוא ידוע כי אסור מן התורה לזרוע בזרעים ולזמור בכרמים כדכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור וקצירה בזרעים ובצירה בכרם הם גם כן אסורות מן התורה וזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה והם שני אבות ושני תולדות ועל תולדות אלו לוקה ולא על שאר אבות ותולדות ואחד כרם ואחד שאר האילנות וכל זה הוא על הקדמה כי שביעית היא מן התורה בזמן הזה: אבל יש פוסקים הרבה שפוסקים דשביעית בזמן הזה דרבנן ועל זה אכריז ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא פרש"י ז"ל מס שגובה המלך מן התבואה וכתבו התוספות ומשום ארנונא התירו זריעה איסור דאורייתא וי"ל דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן וכן גבי אגיסטון אני בתור' פירש ר"ת אגיסטון בקרקע שמקבלי' מן המלך לפרוע כך וכך לתבואה בשנה וכו' א"נ קסבר דשביעית בזמן הזה דרבנן וגבי מלך התירו ובספר התרומה כתב ומטעם זה נוכל לומר דשביעית מותר לחרוש ולזרוע בקרקע הגוי אפילו מדרבנן וזה שמכריז ר' ינאי הוא אפי' בקרק' ישראל כיון שאין איסור אלא מדרבנן ובספר כפתור ופרח פרק מ"ז הביא לשון זה בשם בעל התרומה וכן הביא בעל התרומה ראי' מתרומות שהיא ג"כ מדרבנן וה"נ בשביעית ובסמ"ג סי' קמ"ו הביא הירושלמי מנין שאין השביעי' נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג וכתב דשמטה נוהגת בזמן הזה דרבנן ושכן פי' רבינו יעקב דהלכה כרבי וכו' ובפ' ו' דשביעית כתב רבי שמשון אפי' למאן דאמר מעשרות דבר תור' מודה דשביעית מדרבנן וכן בפרק ח' והרמב"ם ז"ל פרק ראשון דתרומות כתב התרומה בזמן הזה מדרבנן מדכתיב כי תבאו ושנראה לו שהוא הדין במעשר ומהאי טעמא נראה שסובר שהוא הדין בשביעית וכמו שהארכתי בזה בתשובתי סימן תכ"ז ומכלל כל זה נראה כי ישראל שיש לו שדה שמכר מן הגוי או אפילו שהיה שלו ממש ויש למלך או לעבדיו חלק מכל מה שיצא מן הזריעה ואפילו לא יזרע אותו יכריחנו לתת לו החלק הנהוג אם היה זורע אותו שהוא מותר לחרוש ולזרוע בו דהוי כמו ארנונא לפי' רש"י ז"ל וכל הני רבוותא דסברי דשביעית בזמן הזה דרבנן פי' זה ואינו צריך שיהיה אונס גדול ואם כן אם יש מי שזרע בזאת השנה של שמטה בשביל הארנונא שהוא חלק הנוגע למלך יר"ה או לעבדיו שהיה ברור וידוע לכל שיקחו ממנו שיווי החלק שהיה

נוגע להם אם היו זורעי' ומפני זה זרעו אין עליהם אונס או קנס שעקרו כי על זה הכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעי' משום ארנונא כדאי' פרק זה בורר ומשום דשביעית הוי דרבנן בזמן הזה וכמו שכתבתי למעל': ואני הייתי מפרש כי לא התיר ולא הכריז רבי ינאי לזרוע אלא בכדי חלק הארנונא ולא יותר שנמצאו זורעים כרצונם במותר אלא שלא ראיתי שום מפרש או פוסק שהביא ענין הכרזת רבי ינאי שיפרש כן אלא הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ראשון משרבו האנסי' והטילו מלכי אומות על ישראל לעשות מזונות לחיילותיה' התירו לזרוע בשביעית דברים שצריכים להם עבדי המלך בלבד עכ"ל דמשמע לפי הפשט שלא יזרע אלא מה שהוא צריך לתת להם שאם יודע כל השדות שיש למלך חלק חומש וכיוצא בזה בהם כדי ליתן החומש למלך הרי נשארים אצלו ארבעה חומשין ממי שזרע בשנת השמטה אלא שאפשר לפרש התירו לזרוע דברים שצריכי' בלבד במיני זרעים שהם צריכים לתת להם יזרעו אפילו הרבה ולא מינים אחרים שאין צריכין לתת מהם: ואם נאמר שבשביל הארנונא יוכל לזרוע כל השדה כי אי אפשר לצמצם חלק הארנונא וכיון שצריך לזרוע יותר לחלק הארנונא יזרע כל השד' אפילו הכי מה שישאר אחר שיתן חלק המלך יצטרך לנהוג בו מנהג פירות שביעית שלא יחזיק בו הוא אלא שיהיה הפקר והוא יזכה ממנו כמו האחר' שזוכים מן ההפקר וכלם יהיו חייבים להפקיר מה שנשאר בזמן הביעור וגם כי אפילו הספיחים שעלו מאליהם בשדה של ישראל אסרוה וכל שכן מה שזרע הוא כיון שמפני הארנונא זרע יהיה מותר לאכלם בקדושת שביעית כמו פירות האילן ואפי' שיש קצת מאלו שזרעו שעשינו להם התראה שלא יזרעו בשביעית ועברו וזרעו והיה הדין לעקור אם יתברר שהיו לוקחי' מהם החלק הנוגע למלך אפי' שלא יזרעו לא נאסור עליהם הפירות מלאכלם בקדוש' שביעית כי גם אנו המתירים אם היינו יודעים שהיו לוקחים מהם אפי' בלי זרעוה לא היינו מתרים בהם וגם פירות אלני הזתים והכרמים והתאני' וכל שאר האילנות אין לבעליהן שום זכות יותר מאחר' אלא הם הפקר לכל ויקחו מהם לביתם ויאכלו מהם לחים ויבשים כמו שירצו בקדושת פירות שביעית עד שעת הביעור וגם העלים על כל האילנות של תותים שלוקטים להאכיל לתולעים המגדלים המשי הם הפקר לכל אין לבעליהן אלא כמו האחרים ואינם יכולים ללקוט אלא הצריכו' להם מדי יום ביום וכן על גפנים הרכים שמלקטי' לכרוך בהם בשר לתבשיל הם הפקר לכל ומי שאינו צריך לאלו העלים של תותים או של גפן אינו יכול ללקטם או למכרם לאחר' שאין עושי' סחורה בפירו' שביעית אלא אם כן לקח לעצמו והותירו לו מעט יכול למכור ולאכול המעות בקדושת שביעית ומה שמוכר לא במדה ולא במשקל וכו' ולא אגורו' אלא באכסדא ואין קץ לדיני שביעי' כמו שכתבו התוספו' פרק לולב וערבה והנהגת קדושת פירות שביעית שגדלו בקרקע של ישראל א' שלא להשנותן מברייתן מה שנאכל חי לא יבשל ומה שנאכל מבושל לא יאכל חי ב' מאכל אדם לאדם ומאכל בהמה לבהמה ג' שלא לסוך מה שאין דרכו לסוך ד' ענין הכביסה אלא לכבס במה שהוא ראוי לאכול ד' שלא לעשות מלוגמא וכיוצא בו במה שראוי לאכילה ה' במכירת פירות שביעית שאחרון נתפס לאכלו בקדושה ולא לשנותן מברייתן ופרי עצמו של שביעי' נשאר בקדושתו למי שמכרו שיאכלנו בקדושת שביעית ו' שלא למכור ולא לתת פירות שביעית למי שאינו אוכלם בקדושת שביעית ז' שלא להוציא פירות שביעית חוצה לארץ ואפי' לסוריא ח'

לבער מן הבית כל מין ומין בשעת ביעורו כגרוגרו' עד חנוכה של שנה שמינית בתמרים עד הפורים בענבים ויין עד הפסח בזתים ושמן עד עצרת בתבואה עד סוף חשון בשעת חרישת השדות שכלה לחיה מן השדה ובשאר הפירו' כשאין מאותו מין בשדה ט' שלא לעשות סחורה בפירות שביעית ופרטי דינים אלו כתובים בפרק חמשי להרמב"ם ז"ל: שאלה מז יצאתי לישע פיסות עם הדרים בארץ ישראל לענין הפרשת חלה שרוב ישראל הדרים בארץ ישראל אינם מפרישי' כי אם כל שהו כיון ששורפים אותה ויחידים יראי חטא מפרישי' אחד ממ"ח כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק חמישי מהלכות בכורים בזמן הזה שאין שם עיסה טהור' מפני טומאת המת מפרישין חלה א' בכל ארץ ישראל א' ממ"ח ושורפין אותה מפני שהיא טמאה ויש לה שם מן התור' עכ"ל ובסמ"ג סי' קמ"א כתב אבל עכשיו שאין שום תרומ' טהורה בארץ ישראל ודאי יפריש של אור ולא יפריש של כהן וכן כה"ג סי' ט"ו כתב ותרומה ומעשרות בזמן הזה נוהגין בארץ ישראל וחלה בארץ ישראל אין מפרישין אלא א' ושורפין אותה ע"כ ולא הזכירו שיעור מ"ח ונראה לי כי גם הרמב"ם ז"ל לא כתב שיעור אלא כשנותן החלה לכהן כדי שיהיה כדי נתינה לכהן אעפ"י שמן התורה אין לה שיעור' אפ"י כשעור' פטר את כל העיס' ואסמכוה אתתן לו שיהא בו שיעור נתינה ובחלה טמאה נמי כשהוא נותנת לכהן צריך שיהא בה שיעור כדי נתינה שראויה לו להסיקה תחת תבשילו ובכל בו סי' פ"ט כתב בסופו ואין שיעור לחלה רק בזמן שהיו נותנים אותה לכהן נתנו בה חכמים שיעור כ"ד ומ"ח ע"כ ובס' יראים סימן קפ"ג כתב תתנו לה' תרומה עד שתהא בה שיעור נתינה מכאן אתה אומר שיעור חלה של בעל הבית א' מכ"ד ושל נחתום א' מכ"ח ובמקו' שיש בהם מקבל צריך ליזהר לתת בשיעור שאמרו חכמים ע"כ נראה מכל זה שאין קפידא בשיעור ואפ"י מה שכתב הרב ז"ל יהיה כשנותנה לכהן אבל בזמן הזה שאין רגילות לתתה לכהן כי אפ"י לה כשיעור כשהיא טמאה אינו חושש על הנאת הסקה תחת תבשילו ובעל כרחו המפריש אותה הוא שורפה בלי הנאת הסקה תחת התבשיל מוטב שתהיה כל שהוא ממה שתהיה הרבה שלפעמי' יבא לידי תקל' להסיק' תחת תבשילו מה שאינו מותר לו ודרשו בספרי הרי שלא הפריש חלה מן העסה שומע אני שלא יפריש מן הלח' ת"ל כתבוא' גורן וכתב בספר יראים על זה ואחרי שהוקשה לתרומה אין לה שיעור כתרומה גדולה ע"כ גם סמ"ק כתב בסימן רמ"ח ואין שיעור רק בזמן שהיו נותנים אותה לכהן.

והרי תרומה גדולה שאין לה שיעור מן התורה אפילו חטה אחת פוטרת את הכרי וחכמים נתנו שיעור עין יפה ובינונית ורעה כתב הרמב"ם ז"ל ריש פרק ג' שבזמן הזה שהיא עומד' לשריפה מפני הטומאה יש לו להפריש כל שהוא לכתחלה עד כאן ובפ"א כתב הכפתור שרוב הגאונים פסקו שבזמן הזה שהוא לשרפ' אפילו לכתחלה יפריש כל שהוא ואחר שהקשה חלה לתרומה למה לא הפריש כל שהוא לכתחלה בחלה גם כן כמו בתרומה והרי חלה אין בה חיוב מיתה אלא מפני שנקרא' תרומ' שכתוב בה מיתה ועוד דלכולי עלמא בזמן הזה הוא מדרבנן ובתרומה יש פוסקים שהיא מן התורה אפ"י בזמן הזה יש כמה דינים שיש חומרא בתרומה יותר מבחלה שהתרום' אפילו משבולת א' חייב בתרומה וחלה לא חייבה תורה כי אם בחמשת רביעים קמח ודינים כיוצא בזה ואם בתרומה לכתחלה מפריש כל שהוא בטמאה שהיא לשרפה כ"ש בחלה אלא משום דתרומה גדולה שאין לה שיעור מן התורה אוקמינן לה אדאורייתא בכל שהו כשהיא

טמאה משום דאיכא קמה תרומת מעשר דאית בה שיעור מן התורה ולא מיפקע שם תרומה מההיא תבואה אבל חלה אפילו טמאה בעי שיעור כדי שיהי' כדי נתינה לכהן כשנותנ' לו כי היכי דלא ליפקע שם תורת חלה מההיא עסה אלא אחר שהכהן אינו מקפיד ללוקחה להסקה ובעל העסה שורפה בלי הסקה תחת תבשיל מוטב שישרוף מעט ממה שישרוף הרבה נאם המבי"ט: שאלה מח בימי חורפי מקדמוני משנת הרפ"א הייתי מן הראשונים לכל דבר שבקדושת ארץ ישראל בצפת תו"בב נדרשתי לאשר שאלוני נמצאתי לאשר בקשוני כל הספרדים אשר באו פה צפת מאז ועד עתה סוף ערב ראש השנ' הבאה עלינו לשלום שנת הש"לה ונתן ה' בלבי לבנות חרבותיה ואני עומד עליהם ברוב בניינם לבלתי ישיג איש גבול חברו ולכל דברי חלוקי קרקעות ונזקי ראייה ונזקי אורה גם בבתי כנסיות שנבנו בכל אלו השנים אשר נפרדו כל איש ואיש ללשנותם ועשינו תקנות בכל הקהלות יצ"ו על כל הבאים מח"ל מדי שנה בשנה ממלכות תוגרמא ומלכיות אחרת שכל א' ילך לבית הכנסת של בני לשונו כדי שמתוכם יתפרנסו ויחסו עניי עם בני הלשון ההוא ומפני כי הספרדים מגירוש ספרד הם רבים משאר כל לשון ולשון משאר הלשונות הוצרכו להם שתי בתי נכסיות אשר ככו שמם קהל גדול וקהל בית יעקב ובתחלה היה כיס אחד לכלם לצדקות ולמסים ולארגוניות בהיותם כלם בני לשון אחד ואח"כ מצד מריבות נפרדו להיות לכל קהל כיס א' לבדו לעניי קהלם לכל הדברים ועל אותם הבאים מחוץ היינו עושים תקנות והסכמות שכל אחד על מקום רצונו וחפצו יבא בשלום ולא יסיג שום אחד מקהל א' גבול הקהל האחר: ואני מנהגי מיום היותי מרביץ תורה בקהל בית יעקב זה לי נ' שנה משנ' הרפ"ה עד תחלת שנת השל"ה אשר באה אלינו לשלום הייתי נמנע מלילך לדבר לשום יחיד עשיר מהבאים מחוץ שיבואו להיות מתפלל בקהל שלי אלא כפי ההסכמה שהיתה בין שתי הקהלות ועתה באלו השנים נתעוררו כמה אנשי' ומהם חכמים מבני ק"ק קהל גדול אשר הולכי' להקביל פני האנשים העשירים הבאים מחוץ מיד שהם נכנסים בשערי העיר מפתים אותם שילכו לבית הכנסת הגדולה כי לגדולתה ולראשי העם אשר בה ראוי שכל העשירים ילכו אליה וכוונתם על נדבותיהם לרבות כיס צדקותיהם וכיס חברתם ולהמעט כיס צדקה בית יעקב אשר אינם יכולים להספיק לעניי קהל' ולבעלי תורה שבתוכם וש"צ והם יש להם קרן ממון מקובץ מן הנדבות הרבות ונותנים אותו לריוח אשר לא כדת שאין משתכרין בממון עניים כדי שיהיה מוכן לעת הצורך ועל זה אני קובל על ההולכים להקביל ולהדר פני עשירים שילכו לקהלם כי עושים הם שלא כדין והם חוטאים ולא להם כי גוזלים מדלים של בית יעקב לדלים של קהלם ושלמה אמר אל תגזול דל כי דל הוא שנוכל לדורשו בדרוש הזה אל תגזול דל אעפ"י שדל הוא הגזול את חברו דל כל שכן אחרים גבאים וכיוצא בהם להשתדל להרבות לעניים מיוחדים ולמעט לאחרים אשר אפשר הם מוצרכים יותר וכל שכן אם אינם מחלקים הכל לעניים אלא שהם מסגלים מעות לריוח אפילו שיהיו קצתם לדבר מצוה לפרוכות ולמעות וליפות בנין בית הכנסת כי הם נכללים על מה שאמר הנביא וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות וכמו שדרשו חכמים ז"ל והמותר מניחים אותו לריוח ואינם מספיקים אפילו לעניי קהלם כל הצריך להם וגם לעניים הבאים מחוץ בכל יום אפילו שיהיו מספרדים אינם רוצים לעמוד בעת צרתם אשר מוליכים אותם החמרים המביאים אות' לערכאות

וחובשים אותם בפרט באלו הימים אשר יש אנשים ונשים מסורים ביד החמרים על שכירות הדרך ואני צועק לממוני הקהילות יצ"ו ואינם משגיחים בהיות לאל ידם לתת מן המקובץ ומונח לריוח או מן מכס הבשר: ועל נדון דידן אני חוזר על ההולכים לפתות לעשירי' הבאים מחוץ שילכו לקהל' שהם יורדים לחיי עניי ק"ק בית יעקב כי אם לא היו הולכי' לפתות' אפשר שקצת' היו באי' מעצמם לבית יעקב והיה אי זה ריוח לענייה' ומצד הדין אני אומר כי זה הוא לפחו' גזל מדבריה' ודומ' למפריחי יוני' שהו' גזל מדבריה' וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ו' מהלכו' גזל דברי' הרב' אסרו חכמים משו' גזל והעובר עליה' הרי הוא גזלן מדבריה' כמו מפריחי יוני' וכו' וכן אסרו חכמי' לצוד יוני' בתוך הישוב וכו' ואין פורשין נישובין ליונים וכו' ואם היה ישוב כרמי' אפי' מאה מיל לא יפרוש היוני' הם של בעלי כרמים וכן לא יפרוש בתוך הישוב אעפ"י שהם שלו או של נכרי או של הפקר ואעפ"י שהרחיק מן היישוב מאה מיל מפני שהיוני' באות ליישוב הישובין ע"כ הרי שאפילו שיש יוני' של נכרי שהוא מותר או של הפקר שהוא הפקר לכל אין פורשין אעפ"י שאפשר שלא יצוד אלא מן ההפקר או משל נכרי שהוא מותר שמא של שובכין אחרים שיש להם בעלי' הוא צד שהיוני' של אחרי' באי' לשובכי אלו ואפשר שצד מאותם שיש להם בעלי' ובנדון דידן נמי אלו המפותי' וצדין בפיה' את העשירי' שילכו לבית הכנסת שלה' אינ' כהפקר גמור שהזוכ' בהם זכה שהוא ידוע שאם לא היו מדברי' להם ומפתי' אות' קצת' היו באים לבית יעקב' מעצמ' הרי הוא כיוני' שיש להם בעלי' כי אף על פי שיש שם יוני' אחרים שאין להם בעלי' אינם יכולי' לצוד וכן אעפ"י שיש מאלו הבאים שהיו הולכי' לקהל' יש מהם גם כן שילכו לקהל בית יעקב שהוא כגזל ביד המפתי' את כלם שילכו לקהל' כי קצת' מעצמם היו הולכים לקהל בית יעקב וגם אלו אינ' כהפקר כי ההפקר שכל אדם זוכה בו הוא הפקר שאין לו דעת וכוונה להמלט ממי שרוצה לזכות בו וכשזוכה בו זה הוא על כרחו כמו הצדים דגי' וחיות ועופות אבל האכשי' שהם בני דעת אינ' ניצודי' ונלכדי' בפתויים על כרח' שאם אינ' רוצי' לא יועיל פתויי' ואם כן אם כוונת קצת' היתה ללכת לקהל יצ"ו אין הפתוי של המפתיים כזוכים מן ההפקר אלא כזוכי' בשל אחרים כיון שאפשר שכוונת קצתם היתה ללכת אל הקהל האחר שהוא מפורס' לכל שכשאינ מי יפתה שקצת' באי' לקהל א' וקצת' לקהל אחר ועוד היום אחר פתוייה' ברשות' ללכת לאי זה קהל שירצו אם כן אין בהם דין זכיה מן ההפקר: עוד יש ראייה לענין זה מפני המוקף בראש הזית של שכחה ובא עני אחר ונטלן מעל הארץ ה"ז גזל מדבריה' ויש מי שפוסק שהוא גזל גמור ואם שני עניינים מנקפי' או שני בעלי בתי' מנקפי' בשביל שני עניי' ואחד מהם נטל הכל מעל הארץ הוא גזל בידו מדבריה' או גזל גמור ונדון דידן הוא כן שאנחנו ביחד כותבים בכל שנה לכל קהלות הקדש שישלחו לסיוע פרנסת העניי' שבקהלותינו ומתוך כך באים בכל שנה מעות לכלל העניינים ומתוך מה שאנחנו כותבי' באי' גם כן עשירי' ונדבת' בידם לזכר עולי רגלי' וגם לדור כאן להיות' סניפי' ומסייעי' לפרנסת עניי כלל קהילותינו והרי אנחנו חכמי העיר הכותבי' על צורך העניי' ובעלי תורה אנחנו במקו' העניי' המנקפי' בראש הזית לזכות לכל' ואם כן כשבאי' עשירי' ואחד ממנו כמו קהל אחד לוקחי' הכל הוא גזל מן הקהל האחר נאם המבי"ט: שאלה מט קנא קנאתי במהללים את עצמם ליקר ולהוסיף על שיווי האתרוגים של מצוה אפילו להדור מצוה יותר על שלישי במצוה שהוא

סבה ליקר שיווי הכשרים אף על פי שיש אחרים שהם הדר והם מראים שאינם כשרי' אותם האחרים ומתפארים על שהולכים כמה בני אדם רובם הדיוטות לבית אחד שיצא לו שם בעיר שקנה אתרוג בשני פרחים ושהוא מהודר ליטול אותו אתרוג ומזלזלי' באתרוגים הכשרים שלהם שהם קנויים בממונם והם כשרים ואינם רוצים לצאת מחובת מצוה נטילת לולב ואתרוג מאליהם ונוטלים בשל אחרים כי אולי בעל האתרוג אין נותן אותו במתנה גמורה בכל לבו או על מנת להחזיר די לדעת ס"ה צריך להזהר בארבעה דברים שהתנאי מתקיים בהם: ולכן בפיסול האתרוגים והכשרן בענין החזזית והפטמת צריך לדקדק כי כל העולם נמשכין אחר הדין כולל בחזזית שאם עלתה על דדו ואפילו כ' שהוא פסול ועל נטילת פטימתו פסול אבל אין הדבר פשוט בכל מה שקוראי' העולם חזזית ובכל האתרוגים שאין להם פטמת כי רש"י ז"ל פירש חזזית כמין אבעבועות דקות וכתב עוד אין זה מעין גרב שיש באתרוגים שלנו עד כאן ובמגיד משנה כתב ופירש חזזית הוא כעין גרב הנעשה באתרוג כדמתרגמי' או ילפת או חזזון ופיסולה מפני שאינו הדר ולפיכך אף על פי שאינו מגיע עד הלבן פסול ע"כ ונר' לי כי מה שכתב רש"י ז"ל כמין אבעבועות דקות הוא שיש בזה שאנו קוריי' חזזית כמין ב' אבעבועות לפחות וכן הוא לשון חזזית ולשון התרגום חזזון שנראה ריבוי אבעבועות ומיעוט רבי' שנים כי לא כ' כמין אבעבוע א"כ אבעבוע אחת אפי' בדדו הוא כשר וכ' עוד אין זה מעין גרב שיש באתרוגי' שלנו ואם כן גם זה שיש באתרוגי' שלנו אינו מעין גרב ואינו חזזית כי הגרב דמתרגמינן חזזון הוא אבעבועות שעולו' בבשר האד' ועל אבעבוע אחת אינו נקרא גרב וכן באתרוגים שלנו שהוא מצוי ליגדל בהם נקודות קטנות כל שהן אינן גרב שמה שהוא כעין גרב הוא שמעצמות האתרוג הוא וזה שאנחנו קוראים חזזית אינו מרעותא של האתרוג אלא נולד אותה הנקודה כמו תפוח או סרוח או מנומר או ירוק מן הקוצים ברקני' שבאילן האתרוג שעוקצין בו ובאותה העקיצה כשהו' גדל באילן משתנ' מקו' העקיצה ונעשה מקומה כמו אדום וקורין אותו חזזית ואינו אלא מצד העקיצה לא מצד ריעותא שבאתרוג שנקר' חזזית כמו גרב שבאד' דמתרגמינן חזזון שהוא מרעותא שיש באד' תוך גופו וממנה פורח לחוץ אותו גרב שהוא חזזית ואפילו בחזזית עצמה שהוא כעין גרב אינו פסול בכל דהו אלא כשהיא כל דהו שיש בו ממשות שמקומו ניכר במשמוש כמו שכתוב באורח חיים סימן תר"מח וכתב הרא"ש שמקומו ניכר במשמוש שהוא גבוה משאר האתרוג וזה שקורין חזזית באתרוגין שלנו רוב אותם שיש בהם כל שהו אינו ניכר מקומן במשמוש ואינו גבוה משאר האתרוג אינן פסולי' וטוב הוא ליצא בהן ידי חובת שהוא קנוי בממונו מלרדוף אחר זה שאין בו אח' מאלו ואינו שלו וצריך שיקנהו לו במתנה ואולי אינו גומר בלבו להקנותו ונמצ' יוצא ידי חובת נטיל' לולב ואתרוג וגם הקונה אותו להידור מצוה לא היה לו רשות לתת ולהוסיף על יותר משליש במצוה אם הוא סבה להעלו' ערך האחר' הכשרי' שאינם כל כך מהודרי' כמוהו אעפ"י שאמרו עד כאן משלו מכאן ואילך של הב"ה שיוסיף לו הב"ה בחייו היינו כשאינו סבה ליקר האחר' אלא לפרסום הידור המצוה כמו ר"ג שקנה אתרוג באלף זוז ונוכל לומר ג"כ כי לא קנאו על ההידור אלא שבאותה שנה לא נמצאו אלא מועטי' כשרים וענין הדור המצוה אינו מעכב מן התור' אלא לכתחלה שצריך האדם להתנאות לפניו במצוה כמו שדרשו על זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוה וכו' ואפי' באתרוג שכתוב הדר אינו

לענין הידור אלא להודיע אי זה פרי עץ הוא שהוא הדר משנה לשנה והוא אתרוג ומשום דפשטוה דהדר הוא לענין הידור באתרוג החמירו חכמים לפסול חזזית משום שאינו הדר כמו שכתב הרא"ש ז"ל וכתב שהירושלמי שלמי סבר שאפילו בהדר לא מיפסל אלא ביום ראשון כיון שנר' שפיסולו הוא מדרבנן מקלינן בספקא דהדר שהרי נקלף ונשאר כל שהוא ממנו כשר וזה אינו הדר: ואלו האתרוגים שלנו שאנחנו רגילים לפסלם משום חזזית כל שהוא רובם אינם נרגשים במישוש וגם אינם אלא בנקודה אחת ואפילו שנקרא אותה אבעבוע אינה חזזית כיון שאינו בשני אבעבועו' כמו שכתב רש"י ז"ל ואינו נרגש כמו שכתב הר"אש ז"ל ואין מי שיחלוק עליהם וכתב באורח חיים על מקום שמתחיל לשפע ואם עלתה בו חזזית בענין שפסל שנר' שיש ענין שאיכו פוסל אפילו במקום שמתחיל לשפע והיינו שאינו אבעבועות ואינו נרגש במשוש כמו שכתב הוא למעלה גם יש ספק ומחלוקת בענין חוטמו אם הוא מעובי גובהו עד הפטמת פוסל חזזית כל שהו או כעובי גובהו שנראה שם לענין יותר וכו' שכתב הרא"ש משמע מתוך פי' רש"י ז"ל שאין כל השיפוע עד הפטמת נקרא חוטם אלא עובי גובהו שממנו משפע ויורד וזה שאנחנו רגילים לקרוא חזזית כשהוא למטה יותר ממה שכתב רש"י בחוטם אפילו שיהיה חזזית הוא כשר שאין פוסל חזזית כל שהוא אלא בחוטם: עוד אני אומר כי אפילו שהיה חזזית זה שהוא מצוי באתרוגים שלנו אינו נקרא כל שהוא אלא כשנראה לכל אדם א' שאינו הדר אבל באתרוגים שלנו שרוב אלו שאנו קוראי' חזזית אינם נראים לעין מחמת דקותם וצריך להסתכל בהם הרבה כדי שיהיה נרגש בראיה שאדם אחד רואה האתרוג כלו הדר בלי שום רושם ואדם אחר שיש לו ראיה זכה יותר רואהו אינו נקרא זה כל שהו והדר נקרא למי שהו' בידו כי מראית עיניו עד ידו אינו נראה אלא כשמסתכל בו הרבה וכל שכן אחרים שרואים אותו אפילו הם אצלו שאינם מרגישים בו כי אם בהסתכלות טוב ונקרא הדר ובמה שכתבתי ימצאו אתרוגים הרבה כשרים לכתחלה ולא יצטרכו לצאת ידי חובת באתרוג א' של איש א' ושילכו אליו רוב עם רובם הדיוטות לצאת ידי חובת כאלו האחרים שלא נטלו אותו לא יצאו ידי חובתן וחסרון וחרפה גדולה היא לעיר מהוללה בארץ ישראל מקהלות קדושות כחכמים רבים ומפורסמי' כן ירבו שיאמר כי לא נמצא בכל הקהלות אתרוג כשר אלא אותו אתרוג בהיות בעיר גנות ופרסים שיש בהם ריבוי אתרוגים כשרים והלוקטים אותם הם מחבאי' הטובי' ומיקרים אותה ונ"ל כי בענין מה שכתבתי ימצאו אתרוגי' כשרי' הרבה ומי שירצה להוסיף שלישי בהידור או יותר יש לו שכר טוב ולא יצטרך שילכו אליו אחר שיהיה לכלם אתרוג כשר: וגם יש הכשר גם כן באתרוגים הרבה שנמצאים שאין בהם שום חזזית אפילו כל שהו אלא שאין להם ניכרים שמתחלת גדילתם אין להם פטמת לא שהיה להם ונפל או נשבר אלא שמקטנותם לא גדל בהם פטמת שהם ניכרים כי יש במקום הפטמת כמו גומא מתחלת בריאתם והם כשרים לכולי עלמא כיון שלא היה להם מקודם: ולפי זה ימצאו הרבה אתרוגים כשרים ובזול הרבה ממה שהיו שיוכל כל עני לקנותו ולצאת בו ולא יצטרך לאתרוג של הקהל וידמה זה להא דתנן פרק א' דכריתות שעמדו קנים בדינר זהב ונמנעו העניות להביא ומשום עת לעשות לה' נכנס רשב"ג לבית דין ואומר אשה שיש עליה ה' לידו' ספק או ה' לידות ודאית מביא' קרבן א' ואוכלת בזבחי' ואין השאר עליה חובה ועמדו קנים באותו יום ברבעתי' שני קנים בשני רבעי' כסף שהו' אחד מכ"ה בדינר

אחד של זהב ונמצא שהוזלו מדינר זהב לכל קן עד רביע דינר כסף לכל קן הוא מביאה לאחד ובאתרוגים יוזלו מעשרה לאחד: שאלה נ ראובן שהי' חייב לשמעון מנה ונתן פתקא בידו שילך או ישלח למקו' פלוני אשר נכסיו שם ביד פ' שיפרע לו מנה שחייב לזה ושמעון שלח הרשא' ללוי למקו' פלוני עם הפתק' של ראובן כדי שיפרע לו מי שנכסיו ראובן הם בידו והלך לוי והראה הפתק' של ראובן לפלו' וההרשאה של שמעון ופרע לו עשרי' מן המנה ואח"כ נתן לו סחור' שימכור אותה שהי' שוה שלשי' אחר' וכתב לוי לשמעון גם אודיע לך איך מהפתק' ששלח' לא קבלתי כ"א עשרי' וסחור' פלוני שנתן לי שאמכור אותה ששוה שלשי' באופן שישארו חמשי' לכן תראה איך תעשה כו' ע"כ אח"כ כתב לו כי פלוני שנתן לו העשרי' פרחי' והסחור' למכור אחר שידע שנפט' ראובן הוא תובע לו הסחור' שנתן לו למכו' כי יש על ראובן כתוב' אשה וחובו' הרבה שהם קודמים לו: נראה שאין בטענתו ממש אחר שהתחיל לפרוע לו מכח הפתקא שכת' לו ראובן וההרשאה שהי' לו ללוי משמעון לתבוע ממנו מסתמ' מה שנתן לו הסחור' למכו' היה על כוונת שיקח המעות הסחור' בפרעון החוב וכהבין מדבריו לוי כיון שכתב לשמעון שקבל עשרים והסחור' שנתן לו למכור שהי' שוה ל' ונשארו חמשי' נר' שהסחור' הי' לפרעון החוב וגם שמסר' הוא על הסתם הרי היא בידו ויכול לתפוס בעד החוב של המרשה אותו דאע"ג דאמרינן דהתופס לחברו לא קנה חברו היינו כשתפס שלא מדעת מי שהי' בידו אבל הכא בנדון דידן בהיתר בא לידו ותפיסתו אח"כ תפיסה בשביל שמעון אם לא גבה כל חובו ממקום אחר נאם המבי"ט: שאלה נא ראובן נשא בת שמעון ונשבע שלא לישא אשה אחרת עליה בחייה ואחר כך נסמית משתי עיניה.

ילמדנו רבינו אם פטור מן השבועה ויכול לישא אשה אחרת או לאו: תשובה כל המומים הפוסלים בכהנים ומומים אחרים ג"כ פוסלי' בנשי' שאם קדשה על מנת שאין עליה מומים ונמצאו בה מומים אינה מקודשת ואם קדשה סתם ונמצאו עליה מומים צריכה גט מספק ואין לה כתוב' אבל אם נולדו בה מומי' תחתיו נסתחפ' שדהו ומזלו גרם ויש לה כתוב' אם מת או גרשה וכיון שהדין הוא שנסתחפה שדהו ומזלו גרם כל העשר' דברי' שכתב הרמב"ם ז"ל שחייב האיש לאשתו חייב זה שנולדו מומי' לאשתו תחתיו ג' מן התורה שארה כסותה ועונתה וז' מדברי סופרים עיקר כתובת' לרפאתה לפדותה לקברה לזונה אחר מותו ומזונו' הבנות וכתובת בנין דכרין וכמו שעיקר כתובה הוא קיים כשנולדו בה מומים כן שאר התנאים שהם תנאי כתובה קיימי' שכל הז' הם מדברי סופרים ובחדא מחתא מחתינהו וכיון שתנאי בית דין קיימים במי שנולדו בה מומים תחתיו הכי נמי התנאי שהתנה הוא עמה שלא ישא אחרת עליה הוא קיים אפי' בלא שבועה כל שכן אם נשבע על זה שהתנאי קיים מן התורה כמו שארה כסותה ועונתה ונפשטה שאלה זו שאפי' נסמית מעיניה תחתיו אינו פטור מן השבועה ועם כל זה נרא' לי שיוכל לשאול התרה על השבועה ויתירו לו כי אעפ"י שמזלו גרם ונסתפחה שדהו ואינה מפסדת זכות תנאי כתובתה אפי' הכי כיון שבסימוי זה היא מגרעת קצת מזכויות שיש לו עליה כמו מעשה ידיה שאינה יכולה לעשות מה שהיתה עושה קודם לסבת סמוי שתי עיניה ג"כ יהיה לו אי זה רשות לגרע קצת מזכות' וגם מציאה אין לה אדרבה מפסדת וגם ממלאכות שמקצת הנשים עושות לבעלם כמו מבשלת ואופה אינה יכולה לעשות ומן המלאכות שכל אשה עושה לבעלה אפילו יש לה כמה שפחות כמו מוזגת לו

את הכוס ומשמשת בפניו אין זו הסומא יכולה לעשות לו כהוגן ומום זה הוא גדול מכל מומי הכהנים שמנו י"א מומים בשנוי העינים כמו שכתב הר' מבם ז"ל בהלכות ביאת המקדש ולא נמנה סומא שאם שינוי הראות הוא מום כל שכן סומא מכל וכל ואפילו סומא באחד מעיניו הוי מום גדול כדתנן פרק המדיר אלו הן המומים גדולים פי' רבן גמליאל נסתמא עינו נקטעה ידו נשברה רגלו ע"כ באיש וכל שכן באשה וכ"ש סמוי ב' העינים דהוי מום גדול יותר וגם כי עם היותר מום גדול תלינן ליה אמזליה ונסתחפה שדהו אפילו הכי כיון שהיא מבוטלת מכמה מלאכות שחייבת לו גם הוא יפטר מאי זה זכות שיש לה עליו כמו תנאי זה של נשואין שיכלה להתיר לו שבועתו והרי נשתטית שכתב הרב פרק י"א מהלכות גירושין שמניח ונושא אחרת אעפ"י שמזלו גרם שטותה ונסתחפה שדהו אפילו הכי כיון שאין אדם דר עם נחש בכפיפה יוכל לישא אחרת משמע אי זה טעם לנישואין אם יש לו רשות ובנדון דידן מצד המלאכות אשר עליה לעשותן לבעלה כמו שכתבו למעלה ואינה כדאית עתה לעשותן יהיה לו רשות כי אף על פי שהשטות הוא מום יותר גדול עד שאין יכול לדור עמה הרי יש בה יותר חומרא שאין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה ואינו מאכילה אלא משלה אבל בנדון דידן שיכול לדור עמה שהיא בת דעת חייב מכל תנאי ב"ד ומפני מה שמגרע' ממה שהיא חייבת לעשות שימוש לבעלה יוכלו לעשות לו התרה אפילו שלא מדעת אשתו דאפילו בנדר עד"ה הביא הר"י קולון ז"ל סימן ת"כ בשם הר' אביגדור שנדר על דעת רבי' אם התירו לו הוא מותר וכן הרמ"בם ז"ל כת' כל נשבע לתועלת חברו אין מתירן לו לכתחל' בשו' צד שלא מדעתו וכל ב"ד שנזקק לכך ראוי להסירו ולהוכיחו אבל מכל מקום אם התירו לו מותר כדברי רבינו תם ז"ל ובנדון דידן שיש טעם נכון להתירה וגם יש צד מצוה משום שלו' בין איש לאשתו מן המלאכות שהיתה צריכה לעשות לבעלה בכל יום ואינה עושה אף על פי שהכנסה צרה לביתה יש קטטה ומלחמה בבית אחר שהיא תשרת במקומה את בעלה לא תרע בעיניה וגם לא יהיה אשם על המתירים בכוונה זו כיון שיש סבה ידועה להתיר' וגם כי מעקרא יש לה פתח להתיר שלא על אונס כזה נשבע שהוא מום גדול משאר מומי' כמו שכתוב למעלה מה שאין כן בכל המומים הנמנים שפסולים בכהנים ובנשים שאין שום מום מהם מבטל אותה ממה שהיא חייבת לעשות לבעלה כמו מום זה גם כי היה מי שסובר שלא היה צריך התרה מום גדול כזה אני נר' לי שהוא צריך התרה ושהיו יכולים להתיר לו וקריינאי דגרתא הוא פרוונקא והתרתיו לו במעמד ב"ד שלשה ומותר לו.

נאם המבי"ט: והחכם הר' אלישע יצ"ו כתב על שאלה זו דהוי מילתא דלא שכיחא טפי לא נכלל בשבועה והביא מה שכתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ט אבל אם נפסק הנה' וכו' שהוא אונס שאינו מצוי ואינו בכלל זה ואני אומ' כי אין משם ראייה דהתם התנה בפ' על כל אונס שיוולד ואותו אונס של נפסק הנהר אינו בכלל זה אבל מי שנשא אשה ונשבע שלא ישא עליה לא הזכיר שום תנאי בשבועה זו כמו שהזכיר במכ' של קרקע: גם מה שכת' ולא חלה השבוע' אלא על תנאי התנאי היה שלא ישא עליה ובשבוע' ולא הזכיר בזה שום תנאי שעל מנת כך היה נשבע וא"כ כן השבוע' במקומ' עומד'.

גם מה שכתב כלל גדול בנדירים ובשבועו' שהולכ' אחר הכוונה כלל זה הוא במי שנשבע לדעתו מעצמו שאנחנו אומרים לזה נתכוון ולא לזה אבל במשבי' את חברו לא אזלינן

בתר כוונתו כי לדעת אחר הוא נשבע ולכך הנודר לדעתו אינו יכול להתיר אלא לדעת' כמי שנשבע לפרוע לחברו ובנדון דידן השבוע' היתה לדעת אשתו וקרוביה ולא שייך הכא אומדן דעתיה דמוכח: גם תשובת הר' שבם ז"ל היינו כששדך וכן תשובת הראש כלל ל"ד על שדוכין שהתנו ביניהם קנס ואחות המשודכת יצאת מן הכלל וכפרה בעיקר שכת' דבאונס כזה לא היה משדך בנו ופטור מן הקנס וכן אם הית' שבוע' ביניה' היה פטור והיינו משו' דכשאירע האונס לא היה ביניהם אלא שדוכין דקיימי לקדושין ונשואין ולא להאי אונס כיון לישאנה אבל בנדון דידן שאירע אונס זה אחר הנישואין נסתחפה שדהו כיון שנולד אונס זה תחתיו כמו שהוא הדין בכל המומין הפוסלין בכהנים שהם מום בנשים שאם נולד אחד מהם תחתיו נסתחפה שדהו וכמו שהביא הר"אש ז"ל בסוף אותה תשובה דדווקא כשנתארסה אמרינן מזל דידיה גרם ונסתחפה שדהו וכל שכן בנדון דידן שאחר נשואין כמה שנים אירע לה סימוי עיניה וכמו שאינה מפסדת במומים שנולדו תחתיו כל הי' דברים שחייב האיש לאשתו ג' מן התורה וז' מדברי סופרים כן שאר התנאי' כמו תנאי זה שלא ישא עליה קיים וכ"ש כשנשבע ועם כל זה נרא' לי שיוכל ליטול התרה על השבועה על הדרך הנז' למעלה: חזר וכתב החכם על מה שכתבתי כי במכר התנה על אונס וכו' ובאשה לא התנה שכאש' יהיה המכר סתם אין המוכר חייב באחריות שום אונס וכשקבל כל אנסא דמתייליד חייב באחריות כל אונסי' חוץ מאונס שאינו מצוי ואיך נייפה כח הסתום מן המפורש הרי כאן יציבא בארעא וגירא כו' ואני לא יפיתי כח הסתם יותר מן המפורש במכר שהרי כתב למעלה מזה בפ' הרב ז"ל כשלא התנה שאין המוכר חייב באחריות אונס כשהוציאו המקח מן הלוקח בדין המלך או הערכאות אפי' מחמת המוכר אבל בסתם שבועה של האשה בא מחמת בעלה שמזלו גרם שנסתחפה שדהו ואם היה מתנה בשבועה זו שלא ישא עליה אפי' יולד לה כל אונס אז היה אפש' לחלק בין אונס מצוי לשאינו מצוי דאמרינן כיון שירד להזכיר אונס נר' שלא נתחייב אלא על אונס מצוי הרי שהיה אפש' שיפה כח האשה בשבועה שבסת' ממה שהיה אם היה מפרש בשבועה אפילו על כל אונס ועל זה כתבתי כי באשה לא הזכיר שום תנאי ונסתלקה קושית יציבא בארעא וכו': ועל מה שכתבתי כי מה שהביא כלל גדול בנדרים שהולכים אחר הכוונה שכלל זה לא נאמר אלא כשנשבע מעצמו לדעתו לא כשמשביעו חברו הביא תשובת הרא"ש ז"ל כלל ח' על מי שנשבע ליתן לבתו ה' אלפים וכו' שאין לראובן לפורעו כו' שהוא פטור משבועתו.

ואני אומר שאין דנין אפשר משאי אפשר דפשיטא אם אין לו האיך יתן ומסתמא לא נשבע על מה שאי אפשר לו שאין לו אבל בנדון דידן אפשר לו לעמוד עמה אפילו שהיא סומא: ועל מה שכתבתי דאמר אירוסין לחוד הוא דאמרינן נסתחפה שדהו ומזלו גרם כתב תיובתא לא חזינא כלל מענין מקח טעות הוא דאמרינן הכי שחייב בכתובת' ותנאיה שהם נוגעי' לקיומה עמו כשאר נשי דעלמא עם בעליהן במציאות נישואיהן ואינו יכול לגרוע ממנו דבר בטענת אונס זה באמרו שהוא מקח טעות וכו' אבל בנדון דידן שאין הערעור על קיומה עמו ולא על הדברים שחייב לה מן התורה ומדברי סופרי' שהם נוגעים לעצמות מציאות נישואיה אלא תנאי מבחוץ לישה אשה אחרת אינו מן הנדון הרחק כמטחוי קשת וכו' ע"כ: ולא נתברר אצלי חלוק זה דכי היכי דאמרינן שנסתחפה שדהו ולא הוי מקח טעות גבי מומים וחייב בכתובה וכל התנאי' שחייב האיש לאשתו

שהם דברים נוגעים לקיומה עמו כן הוא תנאי זה של נישואין כי מפני המומי' של סימוי עיניה שהוא סבת ביטול קצת ממה שחייב היא לבעלה אעפ"י שמזלו גרם יש רשות להתיר לו כמו שכתבתי בפסק שלי ואיני מבין מה כל דברים נוגעים לקיומה כי כל התנאים שבין איש לאשתו נוגעים לקיום או ביטול נישואיהם בפרט כל הבא מצד מומי' שנולדו בה שמזלו גרם אין רחוק ביניהם כמטחוי קשת ולא בפחות מג' טפחים דכלבוד דמי: שאלה נב על דבר כתובה שכתוב בה ראשונה התנו ביניהם שאם ח"ו תפטר היא קודם ממנו שהוא ירש מנדונייתא שלש מאות לבני' כו' ואם ח"ו יפטר הוא קודם ממנה בלי זרע של קיימא שהיא תגבה לה כל נדונייתא בשלמות כמו שתמצא בין חדשה בין ישנה ומה שלא תמצא תהא נפרעת שיוויה כמו שנישומה לעיל עם השליש יותר וגם תקח לה ד' מאות וחמשי' לבנים בתורת (מתנה) וגם תקח לה התוספת כלו לעיל ע"כ לשון הכתובה: ושמעתי שיש מי שמערער בלשון כתובה זו כי לא נתחייב החתן אלא אם ימות בלי זרע ועתה שהשאיר אחריו בת אחת ממנה שאין לה שום דבר וזהו טעות גדולה כי אין צריך לכתוב בשום כתובה שאם ימות שתגבה כתובתה משלם אלא בכתובה זו הוצרכו לכתוב ושתמות היא בלי זרע שהוא יירש מכתובתה שלש מאות לבנים וזה מצד התנאי לא מצד הדין כי בדין תורה הבעל יורש את אשתו גם ברוב המקומות יש מנהג שהבעל יורש החצי מן הנדונייא כשתמו' בלי זרע אבל אם ימות הוא וישאיר זרע ממנה לא נתן ליכתוב בשום כתובה שהיא תגבה כל כתובת' וגם אם ימות הוא בלי זרע גם כן לא היה צריך ליכתוב שהיא תגבה כתובתה אלא מפני מה שהתנו שתקח חפציה בין חדשי' בין ישני' ומה שלא ימצא תהא נפרעת כמו שני שומה אם השליש יותר וגם לה ארבע מאו' וחמשי' לבנים וגם התוספת הנה שלא נכתב בכתובה אלא כשימות הוא או היא בלא זרע אבל אם ימות ותשאיר זרע ממנו דבר פשוט שתגבה כל כתובתה אלפים ותר"ן זה: שאלה נג על דבר החלונות הפתוחות לגגות של אחרים אם יכולי' להשתמש בגג אי זה שמוש קל כמו שטיחת בגדימוכיוצא בזה נראה שיכול בעל הגג למחות בו אפילו שברשותו פתח החלון אבל לא יוכל למחות בו מלצאת לגג לטייל או לישב בו כיון שחלוננו פתוח לגג בלי רשו' והיא נמוכה אצל הגג שאין צריך סולם לירד לגג אם כן על הסת' יכול לצאת דרך החלון לגג לטייל או לישב בו שאין זה קרוי שום תשמי' ואין בזה היזק לגג אדרב' הוא תועלת לגג של מעזיבה שידושו בו בפרט כשאין לבעל הבית של מטה מקום מוכן לעלות לגג תמיד ואינו עולה אלא כשיצטרך איזה תיקון ואין לו בו שום תשמיש קבוע בגגו אינו זה כמו חצר חברו שחבירו משתמש בו שאין לו רשות למי שיש לו חלון פתוח לחצר לצאת לחצר כי אם ברשו' בעל החצר המשתמש בחצרו ואפילו שהחלון סמוך לקרקע החצר ופתוח בלי רשת הוא כדי שיוכלו להשאיל או לתת כלים מזה לזה וכמו שאין בעל החצר יכול ליכנס דרך החלון הפתוח לחצרו לבית חברו כי אם ברשותו כן אין בעל החלון יכול ליכנס דרך החלון לחצר שהחצר תשמיש' קבוע ותדיר מה שאין כן בגג כיוצא בזה שאין לו לבעל הגג פתח או חלון מביתו לגגו כדי שיהיה נוח לו להשתמש בגגו ולכן אין לגג זה דין חצר הגע עצמך שדרך חלון זה נתגלגל לו לבעל החלון כלי א' פשוט הוא שיוכל לעבור מן החלון ליקח הכלי שלו כיון שהחלון נפתח ברשות בעל הגג בלי רשות מסתמא רשות פתיחת החלון הוא שיוכל לצאת דרך החלון לגג לטייל או לישב בו דבר שאינו עושה שום היזק כיון שאין

משתמשים בו שום תשמיש מה שאין כן כשפתוחה החלון לחצר חברו שאפילו נפל או נתגלגל לו כלי דרך החלון לחצר אינו יכול ליכנס לחצר כי אם ברשות בעל החצר: ובנדון דידן שקנתה אשה בית א' מישמעאל עם חלון פתוח מן הבית לגג ישמעאל והיתה עוברת מן החלון לגג ומשתמשת בתשמיש קל כמו שטיחת בגדי' וכיוצא בזה ואחר כך קנה יהודי אחר הבית של גג זה מישמעאל שקנה מהישמעאל שקנתה האשה ורוצה לעכב את האשה שלא תצא מן החלון לגג שלו אינו עולה בידו ואינו יכול לעכבה כיון שהחלון פתוח בלי רשת מסתמ' יכולה לצאת לגג כמו שכתבתי למעל' וכל שכן אם היתה יוצאת לגג בזמן שהגג היה של הישמעאל ולא מיחה בה הישמעאל בדיניהם שלא תצא דרך החלון והחזיקה לצאת ולבא בגג ולהשתמש בו באי זה תשמיש קל כמי שטיחת בגדים שפשוט הוא שהיהודי הקונה אינו יכול לעכבה מכל מה שהחזיקה להשתמש בגג בזמן שהיה ברשות הישמעאל שאם היה יכול הישמעאל למחות בה שלא תשתמש היה מוחה דנכרי מיפעא פעי וכיון שהניחה להשתמש היהודי הבא מכחו לא עדיף מיניה ומה שטועין שהיה רשת בחלון ההוא אפילו שהיה אמת אחר שהוסר הרשת וכ"ש אם מה שאומר' האשה שמעולם לא היה רשת קבוע בחלון אלא שבזמן שהיו גנבים מצויים שם היא עשתה עצים כמו רשת והיתה מניחתם בלילה מפני הגנבים וביום היתה מסירה אותם שלא היו קבועים העצים במסמרי' ואפילו היו קבועים מסמרים אם היא עשתה אותם מעצמ' מפני הגנבים היתה יכולה אחר כך להסירם ואינו דומה למה שכתבו הפוסקים ז"ל כי מי שהיה לו חלון פתוח לחצר חברו ובסתמה הוא מצד חוץ והניח חלל מן החלון להשתמש בו שאם ירצה אחר כך לחזור ולפותחה אין הרשות בידו כיון שנר' שסתמה להשתמש בחללה אבל הכא כיון שלא הניחה הרשת אפילו במסמרי' אלא מפני הגנבים ואח' כך הסירה ולא מיחה בה הגוי והיתה יוצאה דרך החלון ומשתמשת בחצר כל מה שהיתה עושה בזמן שהיתה הבית של הגוי יכולה לעשות עתה כ"ש יציאה והכניסה דרך החלון לטייל או לישוב בגג שאין יכול למחות ומנהג בכל העיר בחלונות הפתוחו' לגבי חבריהן שעוברי' דרך החלון ומשתמשים בשטיחת בגדים וכיוצא בתשמיש קל כזה ואין הבעלי' מקפידים ואין מוחים בידם כל זמן שאין שום היזק לגג בשימוש ההוא אדרבה ברובם יש תועלת בדריסת רגלו ובדריסת הגג כמו שכתבתי והמוחה בענין כזה אינו אלא מדת סדום או איבה ותחרות שיש ביניהם וראוי לדיינים להשלים ביניהם ואמת ומשפט שלום ישפטו בשעריהם.

אחר כך העיד לפני הר' יהוד' בי"בם ויעיד בפני ב"ד שקוד' שקנתה האשה ראה אותה החלון שהיתה סתומה מבחוץ מצד הגג וכשקנתה היא אמר' שהיתה רוצה לפתוח החלון ואז דברו לישמעאל בעל הגג ואמר הישמעאל עד עתה הייתי מקנא בשביל אשתי ששום ישמעאל לא ידרוס על גגי אבל עתה איני מקפיד שהחלון יהיה פתוח ויצאו ויכנסו בה ומאז והלאה היתה יוצאת ונכנסת ומשתמשת בגג מיום שקנתה הבית ועד עתה כמו ששה שני' אפילו אחר שקנה היהודי מן הגוי לא מיחה זה היהודי אפילו שלא היה חשש במחאה שלו ועתה מצד מריבה ואיבה נרא' שהיה רוצה למחות ואינו עולה בידו מצד כל מה שכתבתי קודם גם מצד עדות שהגוי מחל על היציאה והביאה ותשמוש קל כל זמן שאינה שלו ועל חזקה זו שהיה לה קנה היהודי הקונה ומפני שאומ' שזאת חזקה שאין לה טענה הרי כ' הרמב"ם ז"ל הרי שפתח חלון לצד חברו ומחל לו בעל החצר או שגלה דעתו וכו'

אינו יכול לחזור וכו' והרי יש עדות שהגוי מוחל ויש לו חזקה ואם יטעון היהודי שקנה מן הגוי שהרי הוא כגוי ויוכל לסתום כמו שכתב הר' אש בתשובה שהביא בחשן משפט סימן קנ"ד הרי כתב מיד וראיתי תשובה לגאון שאוסר לו לקונה לסתור וכו' דלא קאי ישראל במקום גוי אלא לגריעותא ומה גוי אין לו חזקה אלא בשטר וכו' וכן בתשוב' הרשב"א שהביא שם בב"י כתב שלא אמרו הבא מחמת הגוי הרי הוא כגון אלא להחמיר וכו' ואם היה רואה הרא"ש תשובת הגאון אולי לא היה חולק עליו וכמו שכתב מהר"ק דהלכה כקמאי היכא דאיכ' למימ' שלא ראה סברת קמאי מפורסם אלא בתשובת שכת' ודאי תשובה לגאון כלומ' שלא ראה אותה אביו שאלו ראה אותה לא היה חולק: 'שאלה נד על דבר בת הר' שמואל בן החכ' הר' שמעון בן שוראת שנשאת לכ"ר שמעון בן אחי החכם ז"ל על פי צוואתו שכתב שיתנוה לו ולא היתה אמה רוצה ליתנה לו על איבה שהיתה בינה ובין אביו ואמו של ר' שמעון הנז' אלא שנכנסו אנשים קרובים ביניהם ונתפייסה ונשאת לו זה כמה חדשים מחג הפסח בחזקת שהיא נערה ובאלו הימים אחר שנשאת היתה קטטה ביניהם על עזבון החכם ז"ל הנז' ואני פשרתי ביניהם פעם ופעמי' על זה כמו שכתו' בידם ולהיות שהחכם ז"ל צוה שיכנס בידה כל מה שיגבו מן הגוים שהיו חייבי' לו שמן ויין ושאר דברים עד שיבא בנו הר' שמואל הנז' עתה באלו הימים ושמע שנפטר הר' שמואל הנז' אבי הבת ועל זה הייתי נותן רשות לרבי שמעון הנז' שיוכל לגבות מן החוב ויביא לידה ויתפרנסו כלם ביחד ולא רצה היא ונתייעצה לבקש עדיות להוציא את הבת מחזקתה שנשאת בחזקת נערה ועתה אחר ב' חדשים או יותר אומרת שהיא קטנה כדי להשאר גברת על כל הנכסים והביאה עדויות על זה בפני ב"ד וכתוב בקבלת העדות שאמ' צדקה חליבי בתור' עדות שהיה לומד אצל החכם ה"ר שמעון ז"ל וידע בבירור שבזמן המגפ' אשר נפטר בה החכם ה"ר אליעזר שלם ז"ל היתה הבת של בן החכם הנז' כבת ז' או ח' חדשים ולא יותר ע"כ וזה העד עצמו צדקה הביאה אותו היא לפני והעיד אז לפני כי בזמן המגפה הנז' היתה הבת הנז' כבת ז' או ח' חדשי' אמרתי לו מהיכן אתה יודע שהית' בת ז' או ח' אם מפני שראית שהית' יונקת בחיק אמה אפשר שהיתה בת שנה וחצי כי לפעמים תינוק או תינוקת נראה בן ז' או ח' חדשים והוא בן שנה או יותר לפי חולשתו או לפי קוטן גופו והשיב שלא היה יודע אלא שכך היה נראה לו ועל זה לא קבלתי עדותו כי לא אמ' שהיה יודע בבירור כמו שכתו' בעדות שנתקבל בב"ד גם לא אמר ולא יותר כמו שכת' הסופר בקבלת העדו' בב"ד כי מהיכן ידע הוא בבירור כי לא היה לו יותר מז' או ח' חדשי' ואפשר שהיו ט' חדשים או עשר' שאינו ידוע לשום אדם הפרש תינוק או תינוקת בן ח' חדשים או ט' וי' ואפי' בבן ח' לבן שנה וכמה חדשים לפעמים אינו ניכר לפי גידול התינוק או התינוקת בבריאות או חולי או לפי טבע קומת האב והאם ארוך או קצר שמן או רזה אין מי שידע בדקדוק ימי התינוק והתינוקת כי אם אביו ואמו שידועי' יום לידתו או שכניו ומיודעים לו שדקדקו וידעו יום או חדש לידתו בבירור כי גם הנערים בני עשרה או י"ב שנים לפעמים נראה א' בן ח' כבן עשרה ובן עשרה כבן שני' עשר וכן להפך בן עשרה כבן ח' ובן שנים עשר כבן עשרה אין עדות זה תלוי במראה וקומה לפי ראות העין לא בתינוקות ולא בנערים אלא כשיודעים בבירור זמן שנולד בו לא כמו שהעיד זה אעפ"י שיאמר בבירור כי מאין נתברר לו וגם כי לא היה לו אלא ח' חדשים ולא יותר מאין ידע הוא שלא היה יותר

אולי היו תשעה וכיון שאפשר שהיו ט' אפשר ג"כ בת שנה ויותר אם לא אמר בבירור שידע שנולדה בחדש פלוני משנת פלוני כל שכן כי לפני העיד קודם ולא אמר בבירור ולא ג"כ ולא יותר ואין בעדותו ממש להוציא אשה מתחת בעל' במיאון כל שכן שנשאת בחזקת גדולה וקומתה ג"כ מעידה עליה ואברהם בן דקושי' שהעיד שידע בבירור שנולדה בשני ימים לחדש אב שהיתה בת ח' חדשי' קודם המגפה כו' ואין ב' עדיות אלו מכוונים לזמן א' שכן כתוב בעדות האחד כי בזמן המגפה שנפטר בה החכם היתה הבת בת ז או ח' ולא יותר לא אמר קודם המגפה אלא בזמן המגפה שנרא' באמצעה או בתוך המגפה וכיון שהזכיר בזמן המגפה שנפטר בה החכם הוא ידוע שנפטר בחדש סיון והוא ידוע כי המגפה התחילה באותה שנה בין פורי' לפסח כי קודם הפסח כח' או עשרה ימים יצאנו מן העיר לכפרים כי כבר מתו כמה אנשים ממגפה וא"כ פטירת החכם שהיתה בסיון הרי היא בתוך המגפה באמצעה כי קודם ראש השנה נעצרה המגפה ואם כן לפי עדות זה שלא היתה יותר מח' חדשים בזמן המגפ' הוא על חדש סיון ואפ' שלא נמנה סיון בכלל הח' חדשים אלא שנמנה אייר ניסן אדר שבט טבת כסלו חשון תשרי הרי ח' חדשים למפרע אם כן לפי עדות זה נולדה בראש השנה שהוא תחלת תשרי ויש הפרש בין שתי העדויות שני חדשים פחות שני ימי' והשנה שהיתה השכ"ג היתה מעוברת יש הפרש ג' חדשים פחות שני ימים שנולדה בחשון שהם ח' חדשים עד סוף אייר כי העד השני העיד כי בשני ימים לאב נולדה וגם בעדותו שהעיד כי קודם המגפה היתה בת ח' לא צדק שאם נולדה בשני ימי' לאב קודם המגפה היתה בת ט' חדשים שלמי' כי בר"ח ניסן היתה תחלת המגפ' ואנחנו יצאנו ח' או עשרה ימים קודם הפסח לכפר' מחמת המגפה ואפ' שירצו הב"ד מקבלי העדות לפרש כי בזמן המגפה ר"ל בזמן תחלת המגפה עדיין אינם צודקים בעדות' שהעידו שניהם על שמנה חדשים והם תשעה ועוד כי אם היה עדות א' לבד שהיו מעידים בזמן המגפה אפ' במשמעות בזמן המגפה הוא כשהמגפה היתה הוא בעיר היינו יכולים לפרש ג"כ שבזמן המגפה ר"ל בתחלת המגפה אבל כשקבלו אח"כ הבית דין עצמו עדות אחר כיון שראו שהראשון אמר בזמן המגפה וזה אמר בתחלה הוה נראה שהיה מכחיש האחד שאמר בזמן ואין עדותם צודק: וכשנתקבל עדות זה י"ו אב השל"ד כבר היתה גדולה לפי דעתם ועדיין לא מיאנה בו ביום א' קודם יום זה כתבו הב"ד עצמו בפני בעלה שהיתה מורדת ושתחזור לו המתנות כמו שכתוב בפסק דין ואם היא מורדת עתה עדיין היא אשת איש והסופ' אמר כי בר"ח סיון בב"ד הקוד' מיאנה בה ע"ת שיקובל העדו' אחר כך אם היתה קטנה ואני תמה על מיאון זה אם היה בפני בית דין קוד' שיתברר שהיא קטנה כי נוסח גט מיאון הוא ביום פלוני מיאנה פלונית בפנינו בפלוני בעלה וכו' והרואים שמאנה יתירוה לינשא ואולי לא נתברר אחר כך שהיתה קטנה ובכ"י סימן קנ"ה מצאתי שכתב רש"י ב"ד שאין לעשות כן וכו' ואפ' לא יכתבו לה וראיה כו' ע"כ: עוד יש ענין אחר במיאון זה שיש ספק אם יכולה למאן והוא כי עד עתה היה אביה בחזקת חי וגם כי כתב הר"מבם ז"ל פרק שלישי שאם נתקדש' קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת ואפילו נתרצה האב אחר כך כרבינא אפילו הכי יש מפרשים סוברים שאם נתרצה האב אחר כך שחוששין כמו שכת' הרב בעל מ"מ ובהגה' שם כתוב דכשנתרצה האב לא פליג רבינא והסכימו למעשה שהם קידושין אם לא נתאכלו המעות בשעת ריצוי אב ובנדון דידן אעפ"י שמפי כתב שמת

בעלה תהיה אשתו מותר' לינשא הקלו חכמי' כדי שלא ישארו בנות ישראל עגונות שהוא דבר מצוי לנשים שהולכים בעליהן גם מתוך חומר שהחמרת בסופה הקלת בתחלתה דדייקא ומנסבא מה שאין כן במיאון דאפשר דלענין מיאון הבת שהלך אביה למדינות הים וע"פ כתב מת כי נ"ד לא סמכינן אעדות זה וחיישינן שמא חי הוא וכשישמע קדושי הבת יתרצה וטבעת הקידושין הוא קיים עדיין והוא קרוב יותר בנדון דידן לומ' שיתרצה על כי הניח אשתו ובתו בבית אביו החכם שיפרנסם ונתרצה במה שיעשה הוא בה והוא צוה לפני מותו שתנשא ליה ועל צואתו נשאת ואפשר גם כן ששמע צואת אביו שנפטר זה יותר מג' שנים ונתרצה שתקבל קידושי' מזה ואם היה חי בשעת הקידושין הו' קידושין על דעת הפוסקים שכתבתי כי לענין המיאון של הבת לא מחזקינן ליה בחזקת מת ואפילו לא שמע צואת אביו קרוב הוא שיתרצה אם הוא חי ועל ספק זה לא תוכל למאן אפי' היתה קטנה בודאי והר"אש ז"ל ס"ל דעד אחד אינו נאמן ביבמה להתירה לעלמא ומ"כ דהיינו טעמא דכשיש לה עד אחד שמת יבמה לא דייקא ומנסבא משום דזימני סניא ליה והני נמי אם יוצאה במיאון כששמעה שמת אביה לא דייקא ומנסבא ואפשר דאביה חי ונתרצה בקידושיה ואיכא משום ערוה של תורה לשון ולא תימא דוקא אינו נאמן עד אחד משום שלא העיד אלא לדבר זה אבל כשהוא מעיד ומועיל עדותו להתיר אשת איש יועיל ג"כ לירושה ולמיאון דהא אשה נאמנת לומ' מת בעלה לינשא ואינה נאמנת לצרתה ואין היורשים נכנסים על פיה ועד א' נאמן להתיר אשה ולא לנחלה הרי שמחזיקין אותו מת להתיר אשת איש ומחזיקין אותו חי לענין נחלה וכן כשהיא מעידה על עצמה מחזיקין אותו חי לצרתה וה"נ בנדון דידן שנתיר אשתו על פי כתב לא נתיר בתו במיאון כי שמא יתרצה אם הוא חי כשישמע ועדיין לא נתעכלו קידושיה ואפילו יתעכלו קודם יש מי שסובר שכשנתרצה האב לא פליג רבינא כמו שכתבתי למעל' ולא יועיל לה המיאון כמו שכתבתי אפי' בספק זה אם חי אם מת דלמילתא חדא חשבינן ליה מת ולמלת' חדא חי ועל כל חששא שיש בעדות קטנה למיאון וכיוצא בדיני חששות אמרו גם כן הרחק מן המיאון וכל שכן על כל מה שכתבתי מצד הדין: ועל חששות קלות שאין בנו מי שיוכל או ידע להכריע בין ההרים הגדולים החולקי' בענין סימני נערות וגם שמא יעשו המיאוני' בפני עמי הארץ שאינם בקיאי' בזמן המיאון ובשאר עניני' התלוי בזה תקנו באשכנז שלא למאן בזמן הוא כמו שכתב מהר"ר יודא מינצי ז"ל בתשובת י"ג והאריך בסברות בסימני נערות על ההיא דפרק עשרה יוחסין מתייחד אדם עם אמו ובתו וישן עמהם בקירוב בשר כו' תינוקת בת ט"ו תינוק בן י"ב כו' ואם סימן העליון מצטרף לתחתון אם כן אפי' לבת ט' שנים ולמעלה אינה יכול' למאן כמו שכתב שם אפי' לדעת רבינו ברוך וגם כי אנחנו סומכים על רוב הפוסקי' הגדולי' המקילי' בדברי' אלו ואנחנו מצוי' לקבל עדויות על שנות הקטנה ועל הסימנים אפ"ה אנחנו חייבי' לדקדק הרבה ולא לקבל עדו' השני' אלא מפי יודעים הדברים בבירור בלי שום ספק ולא נסמוך על שום עדים שמעידים שיודעים בבירור כי עדות השנים מעת לידת הנערה אינו מבורר לכל גם המיאון שמיאנה קודם בפני ב"ד צריך לידע שמיאנה בו על הקידושין שנתקדשה כי גם לפני אמרה כמה פעמי' על מה שמניתי את בעלה על גיבוי החובות היתה אומר' אינה רוצה כי בלשון ערבי היתה אומרת מארי"דו האיירודו ולא היתה על כוונת מיאון על הקידושין כי עדיין לא אמרו שהיתה קטנה אלא שהיתה

אומרת מאיריזו על היות' מורדת בו כדי שלא יזכ' לגבות נכסיו ואם לשם בב"ד לא הזכירה שמחמת קטנות היתה ממאנת לא היתה הכוונה אז למיאון אלא למרד כמו שכתבתי כ"ש כי אפילו הית' ממאנ' בפ'י על שהית' קטנה עדיין לא הועד עליה אלא עד אחד זמן הי"ב שנה לפי עדות' וגם החששות האחרות שיש בעדויות ובמיאון אחר שנשאת ואם הם היו יודעי' שהיא קטנה היתה ממאנת אלא שאחר שנשמע פטורת בעלה ושארתי כי זה שמעון יגבה החובו' אז נתייעצו על המיאון והביאו לפני אשה אחת שאמרה שהיא ילדה אחריה לחנוכה שקודם המגפה ועל זה חפשו ודרשו על שנותי' והעידו מה שהעידו ולא יועיל לה מה שמיאנה כמו שכתבתי וחכמי הב"ד יצ"ו ידקדקו בכל מה שכתבתי: נאם המבי"ט: שאלה נה ילמדנו רבינו ומורינו ראובן ושמעון שירשו רביע חצר בשותפו' מיעקב אביה' ונפטר ראובן והניח בן קטן וגבתה אשתו כתובתה ונשאר שמינית החצר ליתו' וכמו עשרה פרחי' ביד דודו שמעון ונפטר גם שמעון וגבאה אשתו כתובת' שלא בשומת בית דין כלל ואפ' הדיוטות כי אם על ידי א' ששם לה לבדו והוא בעצמו נשאה אחר כך לבן אחיו אחר שבעת ימי' לשומתו וכפי חשבוננו נשאר עדיין מלגבות תשלו' כתובתה ונשבעה שבועת אלמנה וקוד' שנשאת הלכה לחצר ומצאה בית אחד פתוח מהשמנה בתי' שבחצר והטילה עליו מנעול וכעת היא שואלת לגבות מהחצר שמינית שבו לתשלו' פרעון כתובתה חלק בעלה: וקרובי היתו' טוענים ואומרי' מי שם ליך כי שומת אותו ששם לה אינה שומא ואלו היו שמי' לה שלשה היו הנכסי' יותר מכתובתה ומה גה שהשיאה לבן אחיו ואינו נאמן בשומתו במקום שחב ליתום ועוד שהם רואים בפ' כי נשבע לשקר כי תכשיט אחד של זהב שעשה לה בעלה לא שמאתו כלל ואחר השומא שמאתו לבעלה השני וכן מטלטלים אחרים שכסתה ולא שמאם גם טוענים שהיא פרעה באלמנותה לחובות ע"פ ומי אמר לה שתפרע לבעלי חובות במקום שחב ליתום ועל מה שתפסה לחצר אינה כלום שהם דרים בחצר והם זכו לקטן קודם תפיסתה על הכל יורנו וילמדנו מורנו ורבנו הדין עם מי ושכר האדון כפול ומכופל: תשובה בה הרמב"ם ז"ל כתב פרק יז' אבל אם שמה לעצמה לא עשה כלום ואפ' הכריזה וכל שלא היו שם בשומא שלש' בקיאין בשומא אפ' הם הדיוטות הוי כשמה לעצמה ולא עשת כלום אפ' שהיה עמה בשומא איש א' וכ"ש אם האיש ההוא היה מצד' והשיא מיד לבן אחיו דאיגלאי מילת' שבזבז בשומא לחובת היתום והשומא אינה קיימת דאמרינן לה מאן שם ליך כיון שלא היו בשומא שלשה בקיאים שאם שמה מדעתם היו מעשי' קיימים כמו שכתב הרב מ"מ שם לדעת הרמב"ם ז"ל וא"כ צריך שיחזרו ג' הבקיאים לשום כל מה ששמה היא לעצמה: גם מה שנשבעה שבועת אלמנה לא נפטרה בשבועה זו שכיון שהשומא אינה כלום היא נשבעת על מה שעלה שומתה לדעתה ואפילו היתה השבועה על פי ב"ד אין ב"ד משביעין את האלמנה אלא כשתבא לגבות כתובתה ואז שמיין לה ב"ד אחר שנשבעה שלא הטמינ' ולא בזבזה וכו' כמו שהוא נוסח שבועת אלמנה ואם גבתה היא דבר ששמ' לעצמה אין משביעין אותה עד שידעו כמה עולה מה ששמ' לעצמה כדי שידעו ב"ד מה ששמה לעצמה אם עולה כדי כתובתה או פחות או יותר וכל שכן אם יתברר כי נשאר בידה אי זה חפץ או מטלטל שלא הראה אותו ולא נכנס בשומא כי בזה יתגלה כי עברה על השבועה ואין לה רשות לתבוע מה שחסר לה לדעתה לתשלום כתובתה ואין לה זכות להחזיק בביתו אם יתברר שהיו עשרה פרחי' מן היתום ביד בעל'

שהיה דודו של יתום הוא קודם לגבותם אפילו לא היו בנכסי בעלה כדי כתובתה כי אלו העשרה פרחים היה כמו אפטרופס עליהם ולא היו שלה ולא חל שעבוד כתובתה עליהם ועל ב"ד מוטל לפקח בזכות היתום ועליהם תבא ברכת טוב: שאלה נו זה כמה שנים בשנות המגפות שעברו שמתו בחורים ובחורות בנישואין כתבתי בענין ירושת הבעל כשמתה האשה בלי זרע וגם כשמת הוא ובאה היא לגבות כתובתה ותוספת באי זה אופן תגבה החפצים שהם מנדונית' כי הרמב"ם ז"ל הביא פרק כ"ב הוראת הגאונים שכל חפץ שהביאה הכלה ועושה מעין מלאכתו נוטלת אותו כמו שהוא עתה כי כן מנהג העיר פה צפת תוב"ב בין תושבי העיר ואנחנו הספרדים ושאר הלשונות שבאנו פה באות' השני' נמשכנו אח' המנהג הזה כמו שנמשכנו אחריה' בכל מנהגי תנאי הכתובות וגם לפסוק בכל הדיני' כדע' הרמב"ם ובנדון זה הרמב"ם ז"ל מבי' סברת הגאונים' סוף פרק כ"ב וכתב ומנהג פשוט הוא זה וכל הנוש' על מנהג זה וקבל עליו אחריות הנדוני' וכשם שאינו מחזיר פחות וכו' וכתב מגיד משנה שהגאונים' סוברי' כי אחריו' הבעל כנכסי צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו היינו בגניבה ואבידה ולא בכחש ופחיתת דמים ורב אלפס חלק עליהם וכתב כי מדין הגמרא הוא חייב בכל אלא מיהו אעג"ב דדינא דגמרא הכי לא מחייב ליה לבעל השתא בכחישה ובפחיתת דמים דכיון דלא נהיגי עלמא הכי כל מאן דמקבל לנכסי צאן ברזל אדעתא דמנהגא הוא דמקבל הילכך לא מחייב אלא לפום מנהגא הרי הרי"ף ז"ל אעפ"י שחולק עליהם מצד הדין הוא מורה על פי מנהג העול' והרמב"ם ז"ל כתב בפירו' הגאונים' ז"ל וכתב ומנהג פשוט הוא זה ואני כתבתי אז כי מלבד המנהג סובר הרמב"ם ז"ל מצד הדין סברת הגאונים וקצת חכמי' חלקו עלי בזה לומר כי מצד הדין סובר הרמב"ם ז"ל סברת הרי"ף כי כן היה נראה מתשובת הריב"ש ז"ל תשובה ק' וכ"א ואני הכרחתי אז כי סברת הרמב"ם ז"ל הוא כסברת הגאונים כמו שהארכתי בתשובתי תשובת כ"ו וכיון שאנחנו פוסקים בכל הדיני' כהרמב"ם ז"ל גם בזה אנחנו חייבים ללכת אחריו בדין זה כל שכן שכתב הוא שהמנהג היה כן פשוט ומצאתי לי רב שהוא ה"ר דוראן ז"ל הר"ש בן צמח שכתב בשם הרי"ף אם משמשים מעין מלאכתם אעפ"י שכלו נוטלתם כפי שומא הראשונה ושכן כתב הרמב"ם ז"ל והוסיף עליו בשם הגאונים' השביחו ג"כ לאשה וכן כ' ה"ר צמח בן בנו של ר"ש ז"ל שאין חייב בפחיתת דמים ושכן כתב הרמב"ם ז"ל וכן כתב בתשובת ה"ר שלמה אביו גם כן שכשהן משמשים מעין מלאכתם כשבא לגרשה נוטלתן כשומא הראשונה ושכן כתב הרמב"ם ז"ל וכתב כי אין הפרש בין קרקע ובין מטלט' שכלם נקראים נכסי צאן ברזל ונוטלת בשומא שהכניסה לבעלה ע"כ: וכתבתי גם כן אז כי אפילו לדעת הרי"ף מצד הדין שחייב אפילו בכחישה ופחיתת דהיינו ממה שהיו שוים בזמן השומא לא כפי מה ששמין אותם יותר משווים כפי מנהג הארץ משום כבוד אבי הבת מעלים לפחות רביע יותר ממה ששוים והתוספת שליש יותר באופן שמעלים אותם בכפלים ממה ששוים עם התוספות ולכן כשלא נפחתו ששוין מחמת תשמישן או מחמת זול אינו חייב לפרוע לה העלוי שהעלו אותם בשומא יותר משווין אפילו לדין הרי"ף אלא שתטול אותם כמו שהם כיון שלא פחתו כלל מזמן ששמו אותם לא נאמר עתה אינו שוה חפץ זה אלא עשר' ושמו אותו בשנים עשר יפרע לה שנים והחפץ וגם שהפחת הוא עליו כפי הדין של הרי"ף וחשבו אותו הפחת כפי מה שהיו שוים בזמן השומא לא כפי

מה שהעלו אותם יותר משוויים דרך משל חפץ אחר שהוא ידוע לשמאים שלא היה שוה אלא עשרה והעלו אותו לשנים עשר ועתה פחת ואינו שוה אלא ששה אינו משלם הפחת ששה כפי מה ששמוהו והעלו ל"ב אלא ישלם ארבעה תשלום העשרה שהיה שוה בשעת השומא וכן כתב שם ומסתברא שאם שמו אותם בשעת הנשואין ביותר מכדי דמיהן וכו' או בלו קצת מחמת שנשתמש בהם תטלם בשומא ואם פחתו מחמת שנזלזלו שבזמן השומא היו ביוקר אותו פחת הוא לבעל זהו לפי הדין של הרי"ף לפי המנהג שכתב הרי"ף עצמו וגם הרמב"ם ז"ל אינו חייב לשלם שום פחת בשום חפץ שמשמש מעין מלאכתו הראשונה וכן דנתי כמה שנים שהאלמנה נוטלת כליה בשומא ששמו אותם כל שמשמשין מעין מלאכתם דדוקא באותם שבלו כבר ואינם משמשים הוא שישלם כל מה ששמו אותה אפילו מה שהעלו אותם בשעת השומא ביותר משוויים וכיון שהוא מצד הדין לדעת הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל ולדעת הרי"ף על המנהג לא שנא אלמנה או גרושה אינו חייב הבעל לפרוע פחיתת החפצים כל שעושי' מעין מלאכתם וכמו שהבאתי למעלה לשון ה"ר צמח שכתב כשבא לגרשה וכו': ובאלו הימים שמו שמאים נדוני' א' שבאו לידי גרושין ונתרעם הבעל על השומא שיש דברים שלא פחתו כלל ושמו אותם בשעת השומא בעשרים פרחים ועתה שמו אותם בעשרה או מעט יותר ובחפצים שפחתו שמו אותם כמו ששויים עתה מהם פחו' ממה ששויים עתה אפי' שעושים מעין מלאכתם ואמרתי שהיתה שומא בטעו' כי כל אותם החפצים שמשמשי' מעין מלאכתם אינם צריכים שומא אלא נוטלתן כמו ששמו אותם ואם אינו ידוע בכמה שמו אותם ישערו אנשים בקיאים בשומת הכתובות בשעת הנישואים בכמה היו שמים אותה בעילוי יותר משוויים כמו שרגילי' להעלו' השומא ועל אותה שומא תקח האשה ואותם שנאבדו או בלו ואינם משמשי' מעין מלאכת' יפרע כמו שישערו ששמו אותם בעילוי וכתב הכתובות נשאר פנקס ביד הסופר שומת החפצים כל א' בפני עצמו אעפ"י שאין כותבין בשטר הכתובה אלא דרך כלל מה ששמה כל הנדונייא לא כמנהג המוסתערבי' שכותבים כל חפץ וחפץ בכתובה כמה ששמו אותו ומי שיש לו פנקס מיד הסופר בשומא כל חפץ וחפץ תטול האשה החפץ שעושה עדיין מעין מלאכתו כמו שכתוב שם ושמעתי בשם הרב כמה"ר דוד א' אבי זמרא ז"ל כי אפילו לאותם שהם נוהגים לפי הדין של הרי"ף לא לפי המנהג אם יש בידם שומת החפצים כל א' בפני עצמו שהוא כמו אם היו כתובים בשטר הכתובה כמו המוסתערבי' שכותבים כל חפץ וחפץ ויועיל להם שתקחם האשה כפי השומא הראשונה וזה המגרש יש בידו מאז פנקס הסופר על כמה שמו כל חפץ וחפץ ועם מה שכתבתי אינו צריך כי המנהג הוא פשוט לעלמא כמו שכתבו הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל ואינו חייב הבעל לפרוע הפחת כשהחפץ משמש עדיין מעין תשמישו ופשיטא שלא ישומו הפחת אלא לפי שיוויו אז לא לפי העלוי לאותם שאינם נוהגים כפי המנהג אלא כפי הדין שכתב הרי"ף ז"ל שאלה נז מארץ רחוקה בא אלי מבלבולי דבריי אשר עברו זה כמה שנים בין אנשים טובים וברים ושינו טעמיהם וטענותיהם בפני החכמים אשר בחר כל אחד מהם וכל א' פסקו בידו זה לפיטור על פי החכם הנברר לו לבדו וזה לחיוב על החכם הנברר לו לבדו זה לביתו פנה בפיטורו וזה לדרכו כחו ענה בעברו והמציאו לפני נוסח שני הפסקים ודבר והפכו איש באחיו מדובקים להבין ולהורות אי זה מהם יכשר למאורות מכדי להגיע לתכלית המבוקש שלא לקושש קש

נישא וניתן בדבר דבר ולבור תבן מן הבר בטענת שפוטרים והמחייבים אם אפשר למצא פיתור מתוך טעם החיוב או חיוב מתוך טעם הפיתור: וסידור טענות שני הכתות הוא על תביעת עבד המלך יר"ה והטיפטיש על כל הבאקיש של כל המוריאה ובכללם נמצא כתוב איך שמואל בן יוסף היה חייב בחסיאה של חורמוסו לג' אלפים לבנים ויחואל סקי ערב פרען ולא מצאו את יחיאל ותפסו את סימן טוב אחיו ואמר כי מעולם לא נכנסו לא הוא ולא אחיו יחואל סאקי במלאכת המלך והשיבו לו כי כן כתוב בפנקס המלך שמואל בן יוסף ויחיאל סאקי ערב השיב סימן טוב יחיאל אחר שכינויו חזן הוא שחייב למלך במלאכות השמסרליגה שהיא מלאכת אלני התותים והחסיאה היא מלאכת מעשרות התבואה ונראה שנתחלפו בפנקס המלך מיחיאל חזן ליחיאל סאקי וממלאכת השמסרליגה למלאכת החסיא' והעבד והטיפטיש השיבו לו אין אנחנו רוצים ביחיאל חזן אלא לאחיך השיב הוא תשימו אותו בבית הסהר ואם לא יפרע אני אפרע בעדו ושלה לנכדו עם גאוש לבית יחיאל חזן ונתפס בנו והוכרחו לפרוע יחיאל חזן וחביריו ותשובת ס"ט אנוס הייתי ומצוה עשיתי שאתם חייבים למלך ואנחנו אין אנחנו חייבים דבר והשיבו יחיאל חזן ונסים חכים לא אנסו אותך שתראה את יחיאל חזן אלא שתראה את אחיך ואתה היית יכול לינצל שלא נכנסת למלאכת המלך לא אתה ולא אחיך והיית יכול להביא ראיה על זה כמו שנפטר ר' סעדיה צורור על חוב אמת שהיה חייב למלך סעדיה אחר וזה סעדיה צורור הביא ראיה שמעולם לא נכנס למלאכת המלך ונפטר והיה יודע שהיה סעדיה אחר חייב ולא רצה לגלותו ונמלט גם כן סעדיה האחר עד היום שלא פרע וכן היית יכול אתה לעשות גם כן והיינו נמלטי' אנחנו שלא באנו בכתובים ואתה היית יכול להמלט יותר מסעדיה על כי לסעדיה צורור היו תובעים על אותה מלאכה שהיה חייב הסעדיה האחר ולא נתחלפו אלא מסעדיה לסעדיה אבל לך היו תובעים על מלאכת החסיאה ואנחנו היינו במלאכת השמסרליגה אשר לא נזכר ביניהם ואיך הא מתחלפי' מחסיא לשמסרליגה ומיחיאל חזן ליחיאל סקי ערב על שמואל בן יוסף ואתה היה יכול לינצל וגם אנחנו כי גם שהיינו חייבים למלך היה לנו טענות לפטור עצמינו כמו שנתפטרו הכהנים של לארטה שהיו במלאכת המלך ובא גזרת המלך שיקחו מהם הנמצ' ועל השאר פטרום ואחר כך בא נזיר חדש וחזר ותפושם והלך א' מהם לשער המלך ונתנו לו חוקים ונמלטו וכן קרא לנו ג"כ שהיינו בשנה ראשונה שהיינו במלאכת השמסרליג' כמו ז' חדשים ואדונינו המלך יר"ה קצה להוציא כל העומדים במלאכו' ובאו"ג ואיביש ולקחו ממנו ומאחרים פנקס כל אחד והנמצאים כתוב לקחו ועל השארית פטרו כי אין שכירות משתלמת אלא לבסוף ולאחר זמן באו גם כן המלך וקראו אותנו עם נאמנים אחרים והראנו להם הטענות עם החוקים מאת המלך יר"ה ונפטרנו כמה פעמים וגם עתה אם אתה לא היית מזכיר אותנו לא היו חוקרים עלינו מסבה שלא באנו בכתובים ומי היה עולה בדעתו לומר שטעו בשער המלך מחסיא לסמסארליג"ה מיחיאל חזן ליחיאל סאקי ומפני שמצאו את אחיך כתוב לערב וחשבו שהיה החוב שלך כמונח בקופסא כשהלשנת עלינו לא הונח לנו ולא יכלנו להמלט מידם ולא שמעו טענותינו והוכרחנו לפרוע בסבתך וראיה לדברינו כי השני דיינים של לארסו ודיין של קארו סואי אמרו מי הוא זה ואי זהו אשר מלאו לבו לעשות כן שתפרעו אלו המעות ואמרו לדיין שחייב אותנו שהיה גזל וכמו בשר חזיר באוצר המלך ונפלו פניו מהבושה כי על פי

המסירות של ס"ט עשה שנפרע וגם נמצא עם לוטפי הנאזיר שהיה מחייב אותנו ואמר גם אני שאלתי אלו המעות מאלו היהודים והדיין אמר שלא אקחם כי היה גזל אחר שהמלך יר"ה פטר אותם וגם הדיין של שאלוניקיו שלחנו אליו ואמר שבעול לקחו ממנו כי כבר פטר המלך יר"ה לכל אותם שהוציא מן המלאכו ועל טענות אלו חייבו חכמים את סימן טוב שיפרע מה שהפסידו יחיאל חזן וחבריו וזה ס"ט טען לפני החכם שפטרו מלשלם כי כשאמר סימן טוב כי אחיו לא היה חייב שום דבר למלך כעס העב' עם ס"ט ושמו בכבלי ברזל עד שיביא לאחיו יחיאל סאקי והיה סובל יסורין שלא לגלות הענין אחר כך אמר לעבד יש הנה יהודי אחד ששמו יחיאל שיש לו כינוי אחר שאינו הכינוי של אחי והוא חייב למלך ולא אחי אז אמר לו העבד לך והביאנו אמר ס"ט אין הגון לי להביא אחר כך הכריחו העבד לס"ט שיביאנו ואז שלח נערו והראה לבן יחיאל חזן כי הוא ושני יהודים אחרים שותפים עמו היו חייבים למלך אחר כך הלך העבד לעיר אחת קרובה אשר עיקר הפנקס היה שם וראה שכינויו של יחיאל היה מסכים למה שאמר ס"ט שהיה נחבש ביד העבד ואז פטרו מן המאסר ותפס ליחיאל חזן ופרעו הוא ושני חבריו ל"ג אלפים לבנים ועתה תובעים אלו הג' לסימן טוב שיפרע וישלם לו ועל טענות אלו פטרו החכם הר"י פורימה ופלפל עוד לפוטרו אפילו על קצת הטענות הראשונות והביאו ראיה בעלי טענות הראשונות לאמות טענותיה' מעשה ב"ד כי ביום שנתפס ס"ט סאקי שמע רבי יצחק כהן שאמר הנזיר לס"ט הנז' הבא המעות שאתה חייב למלך והשיב ס"ט אינו חייב דבר ומעולם לא נכנסתי במלאכת המלך יר"ה אמר הנזיר הרי כתוב בפנקס המלך יחיאל סאקי ערב בעד שמואל יוסף בחסיאה ואמר לו הנז' יחיאל חזן הוא שהוא במלאכ' הסמסרליג"א ואם ימצא שאחי נכנס מעולם במלאכת המלך יחתכו את ראשי וזה העדות היה בפני ס"ט בב"ד והכחיש כי מעולם לא דבר דברים אלו ושלא היה לשם ואז ר' יצחק הנז' נשבע מאליו שבועת התורה שמה שהעיד בפני הב"ד הוא אמת דברים כהוייתן וגם קודם שהעיד גזרו עליו שיעיד האמת בפני כמו שכתוב במעשה ב"ד וכתוב עוד שהעיד מרדכי טראבולוסי איך בהיותו בשוק ראה שני משרתים של הנזיר מוסטפא הנז' ומהמוט ג' איש קרוב לחצי היום והלך אחריהם לבית מהמוט ואחר כך אמר לו ס"ט לר' מרדכי אינך מדבר למוסטפא שיתירני מבית האסורים ובא אצלו ואמר לו למה אתה מחזיק אותו יחיאל חזן הוא שחייב ולא יחיאל אחי ותתפיס ליחיאל חזן ואם לא יפרע אני אפרעם ואמר לו מוסטפא איני רוצה ליחיאל חזן אלא ליחיאל סאקי שיש בו ממשות כי יחיאל חזן אין בו ממשות השיב ס"ט תשימם בבית האסורים ואם לא יפרעו אני אפרע בעדם כל זה הועד ביום ו' חשון שנת השכ"ג משה הכהן ב"ר שלמה.

שלמה בכר' יעקב צמאש: יאיר כהן בן שבתאי ז"ל. עוד מעשה ב"ד על ר' משה שאלוניקיו ור' שלמה זכור שהעידו בפני' בשם רבי שאול טוויל שאמר כי באותה לילה שתפסו התוגרמים לרבי משה חזן שהיה רוצה שאול להצילו ושואמר לו סאקי אל תלך להצילו כי אני שלחתי אותו לכתחלה להראות הבית יחיאל חזן ובעודו מדבר עם סאקו בא משה חזן ואמר לו סאקי מה עשית והשיב הוא כבר הראתי הבית של רבי יחיאל חזן ולקחו את בנו שלמה חזן כל זה העידו שנים הנז' בשם רבי שאול וחתומים במעשה כ"ר יוסף פורמון מנחם בר' שלמה משה יצחק ב"ר שמואל אלבלנסי עוד הראשונים שטרות

מעשה ב"ד שהעידו בפניהם יצחק כהן ושלמה זכאי איך כשהיו ב' דיינים של לארסו ושל יניגי לחקור על ענייני לוטיפי הלך הנזיר רבי ניסים וחבריו להתרעם על מה שלקחו מהם ואמרו הדיינים הנז' ששלא כדין עשו להם והראו הברא שבידם ואמרו לדיין של אלסונה בפניו כי שלא כדין עשה ליקח מהם ושהיו אותם המעות כמו בשר חזיר באוצר של מלך ושלא היה עתה כח בידם להחזיר' עד שיביאו חוקים מן המלך וגם הדיין מופטיש לא גזר שיקחום וחתומים בשני השטרות של ב"ד באחד יוסף פורמון מצליח צלח גרשון שלוניקי ובשני גם כן יוסף טרמון והשני הנזכ' עד מעשה ב"ד אחר חתומים בו שלשה עדים ונעשה קיום ב"ד עליהם בשלוניקי חתום בו החכם שמואל די מדינא ושנים אחרים והעידו כי נמצאו לפני הדיין שופט כל הארץ והובא לפניו שיגיל שחייבואת ניסים חאכים על אלף לבנים ואמר הדיין הנז' בפני רבי' ונכבדים שעשו לו שלא כדין ושלא כדת ושמי שחייבו היה עליו עון גדול: עוד מעשה ב"ד אחר על יוסף מוזהבי חתנו של סימן טוב סאקי שאמ' למוסטפא גיליבי על מה שהי' כתוב יחיאל סאקי שהיה יחיאל אחר בקהל שהיה יחיאל חזן שהיה במלאכת הסמסרליגא ושומר שילך ויביאהו ואמר לו תשלח אחד מנעריך ויביא אותו כל זה העיד יוסף אלמושנינו על מוזהבי ואמר שהיה זה ביום שהיה סימן טוב סאקי אסור בבית מהמוט' גילבי וחתומים על זה בית דין של שלשה שלמ' משה מנגאגון שלמה משה ב"ר יעקב יאיר כהן: ואחר ראות טענות שני הכיתות ועדות שנתקבל בפני כמה בתי דינים על כי ר' ס"ט כדי להציל עצמו ואחיו אמר לעבד יחיאל חזן הוא שחייב למלך ולא אחיו ושלה נערו לתפוס אותו והביאו את בנו ואסרהו והוכרחו לפרוע מה שלא היו חייבים הוא דבר פשוט שחייב ס"ט וחבריו לפרוע ליחיאל חזן וחבריו כל מה שפרעו ומה שהפסידו באותו תפיסה ואפילו שיחיאל סאקי לא היה חייב שום דבר היה יכול לינצל בהבאת עדיות כי לא נכנסו מעולם במלאכ' המלך כמו שכתבו שניצולו אחרים בטענה זו ולא לשום אחר תחתיו והרי הוא מוסר את חברו ביד האומ' לענות גופו ולהפסיד ממונו וחייב ואפילו היה חייב יחיאל חזן למלך יר"ה לא היה לו רשות להזכירו כיון שעב' המלך לא היה מזכירו וכ"ש שלא היה חייב שום דבר לא בדין שלה' ולא בדין' דמלכותא עם הכראגו שהיה להם על כי המלך יר"ה פטר את כל אותם שהיו במלאכות שלו ושלא יקחו מהם כי אם מה שנמצא כתוב עליהם ושאר הזמן יהיו פטורין כי אין שכירות משתלמת אלא בסופה וכמה דייני המלך יר"ה שאמרו שהיה עול גדול וגזל גמור מה שלקחו מהם כפי מה שכתו' בקבלת העדויות ואפילו לדעתו בלי ראיה שהיה אנוס כי היו מכים אותו לא היו מכים אותו אלא על שיביא את אחיו או יפרע מה שנעשה אחיו ערב על שמואל יוסף ולא הזכירו הם את יחיאל חזן ופשע בזה ואפילו שאומר שאחר כך אנסוהו להביאו הוא הביא האונס על עצמו והוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס שהוא חייב שהאונס בא מחמת הפשיעה כמו שכתבו הפוסקים ועוד שהרי זה אנסוהו להראות בשלו והראה בשל חברו אפילו היה באונס כשהראה של חברו כיון שלא היו אונסים אותו מקודם אלא על שלו כיון שהזכיר את של חברו אפילו הראהו באונס חייב לרוב הפוסקי' ז"ל הרי"ף וחבריו ונשא ונתן ביד ג"כ יש כאן שלא די שהראהו ביתו של יחיאל חזן אלא ג"כ הלך בעת שהיה בנו בבית ותפסוהו שהיה יכול להערים ולהודיע שהיו באים לתפסו כדי שיחביא עצמו ולא ימצאוהו כשילכו לביתו ועתה שהלך לכתחלה בעת שמצאו אותו הוי נושא ונותן ביד

עוד אני אומר דלא שייך דינא דידן להא דתניא פרק הגוזל ישר' שאנסוהו נכרים להראות ממון והראה ממון חברו דפטור ואם נשא ונתן ביד חייב וכו' דהתם לא קפיד אנס אלא שיבוא ממון לידו יהיה ממי שיהיה כבר האנס יודע שהוא גוזל מה לו שיהיה מזה או מזה ולכן יש מקום להקל כשהוא מראה ממון של אחרים ובנדון דידן אינו כן שזה העבד של מלך אינו אנס לגזול אלא הוא אנס לגבות בכח ממי שהוא חייב למלך ואין לו כח לתבוע ממי שאינו כתב בפנקס המלך שהו' חייב מעו' ולכך מי שאומ' לו עבד המלך תראה לי מה שחייב למלך והוא אונס אותו על כך מי שאינו חייב ומראה לו פנים וצדדים שיוכל לגבות ממנו כנדון דידן שאמר יחיאל חזן הוא החייב ולא יחיאל סאקי והראה לו את בנו של יחיאל חזן שהיה ידוע שלא היה חייב שום דבר בגזר' המלך יר"ה והוא לא היה בידו לתפוס את מי שלא היה חייב וגם לא היה כתוב בפנקסו וגם כל השופטים של המלך אמרו שהיה גזל מה שלקחו ממנו וזה סימן טוב הראה פנים וצדדין לעבד שיוכל לגבות ממנו והראהו לו ופשיטא שהוא חייב כל זה הוא אפילו שלא אנסו העבד אלא שהראה לו מי שחייב למלך וכ"ש בנדון דידן שאמר לו אתה חייב למלך והיה אונסו שיפרע והוא אמר לו אני איני חייב אעפ"י שהיה אמת שהו' לא היה חייב שפלוני חייב ולא הי' חייב אותו פלוני והראהו דפשיט' ופשיטא שהוא חייב מדין מוסר שהרי כתבו המפרשים ז"ל כשהראה המוסר מעצמו בלי אונס אעפ"י שלא היה אונס אותו אלא להראות את מי שהוא חייב וס"ט כבר היה יודע שלא היה חייב יחיאל מכח הבראטו כמו שניצולו אחרים וגם כל השופטים שהיו גוזרים כן שלא היה חייב שום דבר אלא גזל לקחו ממנו וכ"ש בנדון דידן הוי כנשא ונתן ביד שהראה את בן יחיאל חזן בביתו ולא היה יכול לימלט מידם דהוי כנשא ונתן ביד ובלאו הכי חייב כמו שכתבתי ובזה נסתלקנו מלישא וליתן בברייתא של אנסוהו נכרים להראות וכו' מכמה פירושים וחילוקים שיש בין המפרשים ז"ל ומה שהוסיפו לפלפל בכולם החכמ' או שכוונו אל אמיתו' הדין שחייבי' לשלם מה שהפסידו יחיאל חזן וחבריו ומהר"ר יוסף פורמו נר"ו ראיתו חתום בקצת שטר מעשה ב"ד שהעידו שסימן טו' שלח את הנער לתפוש את יחיאל חזן ושהשופטים כלם פה אחד אמרו שהיה גזל מה שלקחו ממנו ועם כל זה חתר למצוא לסימן טוב מחתר' להצילו ולא עלה בידו כמו שהשיגו עליו החכמים החכם השלם כמה"ר שמואל קלעי והחכם השלם כמה"ר מנחם רוסו: אך צריך לבאר אם יוכלו להשתלם גם כן מן הנער אשר שולח ברשת ברגליו הבן שתפסו וגם את מוזהבי שגם הוא הלשון ואמר יש יחיאל אחר בקהל ושלחו בעדו ולענין המוזהבי נרא' מן העדיות שמה שאמר הוא היה אחר שדבר סימן טוב מה שדבר וגם אמרו לו שילך ויביאהו ולא רצה ולא נזכר בעדות שלו ששלחו ביד יחיאל חזן על מה שדבר הוא על מה שדבר קודם ס"ט ולכך אינו חייב הוא כמו ההיא עובדא שכתב מהר"ם מאותו שעשה הסעודה כי האחרון הוא פטור כמו שכתב החכם השלם מה"ר שמואל קלעי נר"ו: ועל דבר הנער נ"ל ג"כ שס"ט הוא החייב ולא הנער שהלך לתפוס את יחיאל חזן ולא מצאו ותפס את בנו כי אף על פי שאין שליח לדבר עיברה והשליח חייב ולא המשלח היינו כשאין שום הנאה למשלח במה שעוש' השליח אבל שהוא נהנה במעשה השליח הוא חייב כדאמרי' בפרק ב' דקדושין צא בעול הערוה שהוא חייב ושולחיו פטור שלא מצינו בכל התורה זה נהנה וזה מתחיי' וכמו כן אם נהנה המשלח ולא השליח: ועוד

כשאמר ס"ט לנער שילך בפני העבד הכריחו אותו במכות שילך ויביא אותו במצות האדון שלו ומה שאמרו אין שליח לדבר עבירה הוא כשהוא עושה לרצונו אבל בנידון דידן האדון שלא אנסו שילך כיון שאמר לו בפני העבד שילך לביתו וסימן טוב הוא האונס וחייב לא יתחייב השליח כמו מי שאמר לחבירו קח לי טלה מעדר זה ותנהו לי ולקחו ונתנו לו כשיבא בעל הטלה יקח טלה שלו מיד המשלח ואפי' אכלו ישתל' ממנו ואם לא שלח לו זה יקח מן השליח והשליח מן המשלח כמו לוקח מן גנב שלא עשו בו תקנת השוק אלא ליקח מן זה שקנה והוא ילך לגזלן וכ"ש כשעשאו שליח ליקח שהוא חייב ובנידן דידן לא היה שליח בעלמא אלא נערו ושולחו לכל הדברים פשיטא שהמשלח חייב וגם הנער לא לקח מעות אלא סימן טוב שנפטר מתביעתו במה שפרע יחיאל חזן: מכל זה נראה לי דבר פשוט שס"ט שתובעים ממנו הוא חייב על כי סבב הא' הוא ימסר את יחיאל חזן שפרע מה שהיה תובעים מאחיו ונפטר בזה הוא חייב לפרוע ליחיאל חזן ולחבריו שנשתתפו בפרעון ולא הקרן שפרעו למלך לבד חייב אלא כל מה שהפסידו בהוצאות על ענין זה כפי מה שיתברר בפני ב"ד ויש תימא על כל קהלות הקדש אשר במוריאה איך לא שתו אל לבם להציל עשוק מיד עושקהו ולהיות מעירים לעזור לכ"ר יחיאל ולחביריו עד שישלם ס"ט מה שהפסידם כי ת"ל יש חכמים ויודעי מדע ואחר שהיה מבורר בפניהם גופא דעובדא היכי הוה איני מאמין ששום חכם יפטור את ס"ט מלפרוע מה שהפסיד כי החכם מהר"ר יוסף פרמון לא כתב אלא על מה שסדרו השאלה בפניו שהיה אנוס גמור והחכמים שסייעו אותו כפי הנשמע תלמידים חברים שלו והחכמים האחרים בפרט החכם השלם כמהר"ר שמואל קלעי הם פסקו על סידור הטענו' שנתבררו ונחקרו ונחתמו בבתי דינים וגם מה שאני כתבתי הוא על בירור ואימות הטענות כפי מה שהיה הענין: ולכן ראוי לכל יראי ה' ובפרט לאנשים אשר שמעו או למדו תורה מפי החכמים אשר פסקו כי ס"ט הוא חייב להיותם נקבצי' ולהיות' אבירי לב להציל עשוק מיד עושקו ומוסרו ולהכריח את סימן טוב שיפרע מה שהופסד על ידו כי יש בידם למחות אם יתנו לב על זה והא לית' יתן בלב כל ישראל לעבדו ולאהבו: שאלה נח סברות החכמים על פי תקנת טלטולה בענין הנישואין סבר' החכם השלם ה"ר משה אלפרגני' ששלח להרב ר' יצחק אבוהב ז"ל שיאמר לו סברתו וזה לשונו חכם ונעל' לשם ולתהל' אחרי הדברי' האלה דברי שלום ואמת אבקש כבוד תורתך ודרכי עיניך הזך תשתדל בכל עוז לעיין הפסקי דינין השלוחי' אליך ועמה' לשו' תקנת טלטולה וכשיפט' הבעל בעודנו נשוי עם אשתו וכו' עד וישאר החצי השני ליורשיו ויבא נא דברך רשום בכתב אמת עם אי זה מהם תסכים יותר כי כפי הנר' מפסק דין הדייני' הנכבדים דין משה הלוי אבולעפיא ודון דוד הכהן קרישפין עם אנשי עצתם החכמים ז"ל כוונתם בלשון התקנה אבל ממון נדוניתה וכו' פי' שטר נדוני' הכתובה לחוד שהודה הארוס שקבל מארוסתו סך פלו' יחזור כלו בעין לה לבדה וכו' כוונו שתגבה כל סך ממון הנדוני' משלם ואין לה לקחת בלאות שבלו וא"כ יחלקו הנכסי' ממחציתם תגבה כתובת' ותוספת ומתנה יספיק או לא יספיק ומחצית' אחר פרעון החובו' שהם בקנינו ולא בקנינה יחלקום בין היתומים וזה הפי' קשה בעיני מכמה פנים א' כי א"כ איפה היאך תקנו קדמוני עולם לתת ממנם לנשותיהם להנשא לאחרים ובניהם יחזרו על הפתחים ויתקיי' בהם ועזבו לאחר' חילם ב' כי יראה בעיני בזמן התקנה לא היו כותבים שטר נדוני' לחוד כמו

בזמננו זה והעיד על זה לשון ה"ר יעקב באבן העזר יש כותבין שטר חוב לנשותיהן בשעת הנישואין שמחייבין בסך ידוע וקורים אותו כו' אבל הכל היה כתו' בכתיבה זווי מאתן ותוספ' ונדוני' ומתנה אגב ד' אמות קרקע והנה עתה נדונית כתובה בשתיים לבדה ועם זולתה והם לא דקדקו בכפל זה ג' מצד לשון התקנה כי אם זאת כוונת המתרעם אינו מן הראוי לבלבל הענינים בלשון התרעם אלא ולקצר ולומר כשתוציא האשה שטר כתובתה יוציאו מראש ממון תכריכים וצרכי קבורתה והחובות שבקניינו וקנייניה ואחר כך כל סכום נדוניית' שלם ומה שנפל לה בירושה ואח"כ ממחצית הנכס' הנשאר' תגבה כתובת' ותוספת ומתנה יספיק או לא יספיק ומחצית הנשארת יחלוקו היתומי' להם ומה לו להפסיק ולומר זה ובממונו וקניינו ועוד שני' כי אין זה התיקון אלא במה שידוע שהיה ממון הבעל וקניינו ומה לו בממונו או בממונה כי לעולם כפי כוונת' תגבה סכום נדוניית' שלם בין יהיה מצוי ממונה ותכשיטי' בין לא ולו הונח יסכום פירושם מכל צד ומכל עבר מן הראוי לעיין עתה בזכות היתומים ולקפק בכתובות הנוהגות עתה בפנים ארבעה ה' כי כל חצי הכתובות והתוספו' ונדוני' ומתנו' סדר א' להם כי אין איש מדקדק בהם כי הכל דרך כבוד ומצו' אנשי' מלומדה וכפי מה שהסכים הסופר לכתוב ב' כי אין בהם עדים מיוחדים ודרכי כתיבת השטרות הקמות בקיום בני שיטי או על הגרר ולהחזיר בשטה אחרונ' מענייני שלטא ג' כי בחתימתם אינם מדקדקים בקורבה ובפיסול החתומים כי נראה כי זה בעיניהם לכבוד ולתפארת אבל נראה כי בנדוניית' לחוד הם מדקדקים בכל אלה הנזכרים.

ד' כי סכומי אדפרנשיאה אינם ידועים אצלנו ויד בעל השטר על התחתונה והמוציא מחבירו עליו הראיה ועוד יש לעיין אם ראוי לסמוך על מאמר קבלה ומסור' בדינו שזהוב אדפרנשיאה שוה עשרים זהובים ולכן הנראה יותר הוא הפי' השני המובן אצל הכתב הקצר מהחכמים כר' יוסף קמחי ז"ל ורבי שלמה קנפטון ס"ט והנכבדים רבי יצחק הכהן סופר טוליטולה ור' יעקב חלנזה סופר מנקידה כי גם המה יעידון גידון שכך נהגו ביניהם מימי עולם ושנים קדמוניות וגם אתה ידעת כמה גדול כח המנהג כמו שנזכר בהשוכר את הפועלים הכל כמנהג המדינה ובפרק הגוזל תני' שייר' שהיתה במדבר ועבר עליה גייס וטרפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ולא ישנו ממנהג החכמים פי' שאם מנהגם הפך מדין תורה לא ישנו ממנהגם והרבה כיוצא בהם וכן בפ"ד דבתרא ובפרק מציאת האשה רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה וכל מקום ששנ' רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וכל מקום שיש הלכה רופפת הלך אחר המנהג ובפרק הפועלים הכל כמנהג המדינה וגרסינן עלה בירושל' זאת אומרת מנהג מבטל הלכה והנה הלכה למעשה על יד מרביץ תורה שלטלאביד' שתי אלה הקהלות הקדושות טוליטולה ומנקידה וחכמיהם וסופריהם מעידי' על זה מנהגם וגם לשון התקנה יפורש כהוגן במנהגם וזה פירושו אבל ממון נדוניית' ומה שהכניסה לו אם קרקע כו' פי' אם תיכף שנכנסה לחופה נתאלמנ' ועדיין המטבע שהביאה מבית אביה הוא בעין וכמו כן בגדים ותכשיטי' או קרקע שנפל לה בירושה כי זה כולו מאחר שהוא בעין והביאת' מבית אביה יחזור כולו לה בעינו פי' כמו שהיה בעין בין חדש בין בלוי מבלי חלוקה כלל בכל זמן שימצא בין קרוב לנשואי' בין רחוק בין רב למעט וזה בזכות נדוניית' ושטרי חוב שלה ובזכו' כתובתה ותוספ' ומתנה תגבה כל הסכום ממחצית הנכסים בין יספיק בין לא יספיק כו'

ממונו וקנינו כו' ואם יש מסכים ע"י נפשין חשא למנהג הזה ולכן האח החכם אל נא תעזוב אותנו מלכתו' על ספר בדיו דעתך הכולל כי ע"כ ידעת חנותינו במדבר ועמק הבכא מנהג ותקנה זו וגם ברכו' יעט' מור' ומשום תן לחכם ויחכם עוד שורות' אלו כתבתך מרוב לחצי בטרדות זמניות יראו וירצו עוד אני מדבר בתחילה תעיין בפסק דין הארוך במאמר' אין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו נכון לעשות כן או יהיה הדין בנדוניית' ותוספת כמו בכתובה שנזקקין משום חני' כמו שנזכר בפרק אלמנה ניוזנת ומה ראו על ככה שנתנו דבריהם לחצאי' בחצי הנדוני' אין נזקקין ובחצי האח' ובתוספ' ומתנ' נזקקין כי אין דעתי סובלתו ועל הכל בעצתך תנחנו באר הטב הטוב והמטיב לכל העולם יטיב אחריתך מראשיתך כנפשך החשובה והטהורה ונפש אני אחיך מזומן לכבודך משה אל פראנגי: תשובת מרנא ורבנא ר' יצחק אבוהב זלה"ה חכם ונעלה הגיעוני שאלותיך במה ששאלת להודיעך קוצר דעתי בענין תקנת הנישואי' של קהל טוליטולה בעבור שראית סברת הקדמונים מזקני וחכמי עמנו על זאת התקנה בשיפורשו דברים אשר לה בין מצד הלשון ומצד הענין הנה לפי הנראה סברתם היא זאת בענין הכתובה כשתמו' היא וישאר הוא שתקח האשה חצי הממון שלו בשנים דרכים כשתהיה הכתובה שוה לחצי העזבון או כשהיה יותר אבל כשהיה העזבון יותר מסכום הכתובה אין לה לגבות אלא סכום הכתובה ובענין נדונייתה אמרו שתגבה האשה הנדוני' הכתובה בפני עצמה בכל הסכום שהיא כתובה שיגבה אותה בשני זמנים החצי הא' בעודם קטנים וחצי האחר יגבה לכשיגדילו והביאו ראיה על זה כשאמרו שהרי הנדוני' היא כמו שטרי חוב והלכה פסוק' שאין נזקקין לנכסי יתומי' עד שיגדילו זהו העולה מסברת' והנה הקשית לשאול בענין הכתובה שראוי לחכים בה בד' דרכים א' כי כל סכום הכתובות וכו' אין איש מדקדק בה אלא הכל תלוי ברצון הסופר ב' כי סכומי הארפונשיאש אינן ידועין אצלנו ויש לעיין אם באולי לסמוך על קבלתם ג' כי אין בהם עדים מיוחדים בדיני כתיבת השטרות בקיום ביני שיטי וכמה זקדוקים אחרים כי בהסכמתם אינם מדקדקים בקורבה ובפסול החתומים כי זה אינו אלא לכבוד אבל בנדוני' לחוד מדקדקים בכל זה ד' כי סכומי הארפונשיאש אינן ידועין אצלנו ויש לעיין אם ראוי לסמוך על קבלת' בשתיים הנה אלו הדברים שנסתפקת בענין הכתוב' כפי סברת הזקנים ואני תמה עליך היאך נתבררו לך הדברים האלו לפי סברתך שתפסת סברת החכמים האחרונים ועל הראשונים נסתפקת.

והנה החילוק שכתבתי בענין הכתובה כשיהיה יותר מחצי העזבון מסכום כתובתה שיגבה סכום כתובה במה שיתברר הוא חילוק אמיתי שאי אתה יכול להכחישו שהרי כתב הרא"ש ז"ל תשובה שאלה בענין רחל אשת יעקב שנסתלקת לבעלה מקרקע ידוע כו' שזה הסלוק ר"ל ואם תתאלמן או תתגרש ויהיה חצי עזבון המתנות מכתובתה שאז תטרוף כתובתה משל תקנת טליטל' אז לא תגבה כתובתה מאותו קרקע כי מתחילה שעבוד' עליו אלא תגבה כתובתה משלם משאר נכסי המת כי לא מחלה ולא פחתה כתובתה.

ובשאלות אחרות פי' זה ג"כ ומכח הלשון ג"כ נראה חלוק זה במה שאמר סכום כתובתה שהרי נר' שיש לחוש לסכום ועוד במה שאמר ממחצית ולא אמר מחצית והנה לפ"ז לפ"כ היה לנו לחוש בכתובה שיהיה סכומה וכתובה וחתומה כראוי שהרי אנו משגיחין

בכל זה כשהי' יותר מסכום הכתובה העזבון אבל יש לך לומר שבמקומות שאין משגיחין על זה הוא בעבור שעל צד המעוט יקרה שיהיה חצי העזבון יותר שהרי הבעל רוצה לכתוב על עצמו בתוספ' הכתוב' תוספ' שיהיה יותר או לפחות שוה ובעבור זה אין שואלין דעתו אבל עכ"פ נראה שאפילו בזמן הזה ראוי לדקדק בענין החתימות שיהיו שני עדים כשרים החתומים בראשונה ואח"כ לכבוד חותמין הקרובים וכל מי שירצה וכבר כתב הרא"ש ז"ל בפ' גט פשוט וכן בענין הכתיבה ראוי לדקדק וכן ראיתי שנוהגי' זהו הנר' בענין הכתוב' ובענין הנדוני' יראה שיש בכאן ג' דרכים שאפשר שיהיה כ"א א' מהם מתקנ' התקנה הא' כשנאמר שיפו כח האשה בשתטול ג' חלקים מכתובה ומה שימצא בעין מה שהכניסה ומה שקבל על עצמו בנדוניא הכתובה לחוד שזאת נקראת שטר חוב.

והנה זה הדרך רחוק מאד שאיך יעלה על הדעת שנאמר שיעשו האחרונים תקנה מכל וכל הפך דין תורה שיהיה הדין שיהיה גרוע כח האשה בכתובה ולפי' נוטלת זיבורית ועכשיו יפו כחה כל כך שתטול הממון כמעט כולו והבנים והבנות ישאלו על הפתחים הב' הוא שנאמר שתטול האשה הדברים שהכניסה לא דבר אחר ואם לא ימצא כלל לא תקח כלל אלא נחוש לנדוניא הכתובה בפני עצמה שאינה גובה ממנה כלל וזה הדרך הוא המנהג האחרות ששלחת אצלי והנה יש ג"כ זכות בה שהנה לפי זה כל העולם טועין בכתיבת הנדוניא האחרונה ללא תועלת שבו בראשונה והרי אנו רואין מעשים בכל יום כמה קנטורין על ענין זאת הנדוניא באופן סכומה ומה להם לצרה הזאת הרי לא יגבו אלא מה שימצא וא"כ הג' שנאמר שתטול האשה סכום הנדוניא הכתובה בפני עצמה ולא תטול דבר אחר ממה שהכניסה שזאת הנדוניא לא נעשית אלא בשביל שומת הדברים שהכניסה לו ובעבור זה אנו רואים שמדקדקים בה הרבה ולפי דעת זו שהיא סברת החכמים ואנשי השם במה שאמרו שתטול האשה חצי הנדוניא בזמן שהם קטנים והחצי האחר לאחר שיגדלו והריני מיישב דעתם עם לשון התקנה ואסלק מעליהם המון קושיותיך האמת הוא כמו שכתבת שתקנת טוליטולה כשמזכיר נדוניא אמיתית אינה מדברת אלא בנדוניא הכתובה בגו כתובה אבל עכ"פ אנו צריכים להודות שאפילו בזמן שנתקנה התקנה היה נוהג מי שירצה לכתוב זאת הנדוניא בפני עצמה והיה המנהג לגבות בה כל הסכום שבה כמו שתמצא בתשובת שאלה להרא"ש ז"ל ראובן הוציא שטר על שמעו' ומצא לו מטלטלים ורוצה לגבותן ומוציאה אשת שמעון נדוניית מוקדם לשטר ראובן נמנעו לגבות המטלטלים וטוען ראובן תקרע אותה כדי שלא תגבה בה פע' אח' כו' הרי שבזאת הנדוניא היו גובים סכום מעות מאיזה מטלטלים שיהיו לה דברים אחרים ולפי זה אינה הנדוניא שבגו כתובה ועוד כתב בשאלה אחרת למטה ממנה מת' לאה בחיי ראובן והניח שטר נדוני' שנתחזק לה על בעלה ולפי התקנה נפטר ראובן מחצי הנדוניא לפי שמתה בחייו הרי מבוא' שאפילו בא לה בעל יורש יפרע חצי הנדוניא הכתובה כשהיא כתובה לבדה והסבה בזה היא שהבעל שכתב הנדוניא רוצה לעשות עם אשתו פשרה שלא יהיה מחלוקת ביניה' כשיבואו לחלוק ומעכשיו הוא מקבל על עצמו הדברי' שהכניס' בזה הסכו' והנה זאת הנדוניא מצד א' היא מתנה שהבעל רצה לחוב עצמו בכל מה שהכניס' ורוצה לפרוע אותם כמו שהם עכשיו ומצד א' הוא נדוני' אחרת הנזכרת בגמרא שהרי אינו מקבל על עצמו אלא בעבור מה שהכניסה ובעבור זה הוא נוהג כמנהג

תקנת' הרי נראה מבואר שמאחר שמקפידין בזה יגבו אותו כמו שכתבו אם אין בזה מנהג פשוט שמבטל זה והנה כשתעיין בזה נסתלקו הג' שאלות ששאלת על הג' חכמי' מפרשי התקנה הא' שכתבת שאיך יגדלו היתומים אין בכאן גזל שזה האיש רוצה לעשות פשר' עם אשתו בזה הסכום ולפעמים יהיה לטוב לו או בהפך.

וכי מפני השוטים שרוצים לתת מנה תחת י' נאמ' שזה שלא כדין הב' שאמרת שלשו' התקנה מורה שאי' זו נדוני' הכתובה האמת הוא כך אבל כבר אמרתי לך שהחכמים לא כתבו זה אלא על מה שרואים שהיו נוהגים מתחלה לדקדק הענין ולפסוק כל חצי בשויין כדי שלא יהיה אח"כ מחלוקת ביניה' לומר זה הכניסה וזה הכניס' והג' ג"כ שדקדקת מצד הלשון היא ג"כ מתורצת ובענין שכתבת עליהם שנפלאה הפלא ופלא במה שאמ' שחצי הנדוניא יגבו בעוד' קטני' והחצי האח' לאחר שהם גדולים עם השורש שאמרתי לך ללמד זכות עליהם וזה שהם ראו שמן הדין הוא שיגבה חצי הממון כלו בעוד' קטני' ממה נפשך או נאמר שזאת האשה כבר פרע לה הבעל נדונייתא ולכשיגדילו הקטני' ימצאו שובר וא"כ לפי זה הממון כלו הוא מן היורשים א"כ ראוי הוא שזאת האשה תטול חצי הממון הראוי לה מכח הכתובה כשיהיה הממון שלו שהרי כמו שכתבתי בכל מקום ימצא שיהיה הכתובה יותר מהחצי ואם נאמר לכשיגדלו לא ימצא שובר א"כ איגלאי מילתא למפרע שהיתומים חייבי' עדיין חצי הנדוניא האחר' ובדין גבתה מה שגבתה סוף דבר הדרך שאני הולך היא זאת הדרך שהי' אמצעי' בין שתי הדרכים ואני אומר שזאת היא סברת החכמים ואנשי השם וראוי לצאת בעקבותיהם ואני תמה עליך ג"כ במה שכתבת שראוי להחזיק במנהג האחרונים שהם החכ' ר' יוסף קמחי נ"ע ור' שלמה קנפנטון י"א וכתבת על זה שגדול כח המנהג וכי מנהג הראשוני' אינו מנהג ועוד שמאלו הב' להא' אתנו והרי הח"ר יוסף קמחי ז"ל הוא כתו' ביני שיטי כסברא הא' והדרך דרך קצרה כשתמו' היא וישאר הוא יפרע חצי הנדוניא הכתובה ליורשיו וכשימו' הוא ותשאר היא אם היתומים גדולים יפרעו לה סכום הנדוניא כלה וחצי הממון הנשאר מעזבון המת יגבו מכח כתובתה אם לא היה החצי יותר ואם יהיו קטנים יפרעו לה חצי של נדוניא מיד עם חצי הממון של עזבון המת והשא' לכשיגדילו וזו היא סברת הקודמי' וראוי לצאת בעקבותיהם יצחק אבוהב: שאלה נט כתיבת השמות לבני ה"ר שלמה יצ"ו ששאל ממני יש ספר א' תשוב' שאלות מן הרב מינצי ומן הרב דר"מ די פדואה כו' מביא כל סדר הגט ואם לא תמצא ספר זה שאינו מצוי שם תמצא בס' מצות קצר שנקרא עמודי גולה יש בו סדר הגט והשליח ושליח קבלה וקצת שמות ואעתיק לך ענין השמות מן השאלות הנזכרות כל שם יש להסתפק אם תכתוב ה"א בסופו או א' אושעי' עקיב' סעדיה כל שהוא בלשון הקדש לא תמצא במקרא כי אם בה"א אדם שנשתנה שמו מחמת חולי יכתבו שם אחרון קודם אע"פ שקורין אותו תדיר בשם הא' לאיש יכתוב פלו' דמתקרי' ולאשה שנשתנה שמה דמתקרי' ועיין בתרומת הדשן קל"ח שם משלם חסר וכן הוא בעזרא קלונימוס מלא:.

פינחס מלא. אבשלום או אבישלום עיין בתוספתא ריש פ' דייני גזלות: אביגדור יש ספרים שכתוב מלא ויש חסר בד"ה דוד חסר ואם יש דויד מלא יו"ד הוא כדי שלא יעלה בגמטריא כמו דואג פדהצור עמינדב תיבה אחת בשורה אחת גט שהיה כתוב בו משלם בן אורי המכונה ביבש פסלוהו כי המכונה חוזר למשלם והיה צריך לכתוב משלם המכונ'

ביבש בן אורי בנימן חסר מומר יכתוב לו שם של יהדות וכל שום וחניכ' אין כותבין אלא פלוני בן פלוני ולא חכם ולא מהר"ר אשה שהוא ספק אם היא בת כהן או בת לוי כתב הרב הנז' שיכתבו שני גיטין אבל אנחנו נוהגים שלא לכתוב לא כהן ולא לוי אלא פלוני בן פלוני כשנותנין שני גיטין כשיש ספק בשמות נותנין שניהם ביחד לידה וצריך שיכוין שתתגר' באותו שנכתב כדין ירחמיאל ביו"ד ויש מהם חסר היו כותבין אותו גרשם גרשן כמו שקוראים אותו ועל עובדיה ששאלת אם מלא או חסר בכ"ד הגדול של דפוס חזון עבדיה חסר וכן כל עבדיה שבמלכים חסר וא"ו ובכ"ד גדול של קלף א' כל עבדיה ועבדיהו חסר ובכ"ד אחר קלף כל עובדיה ועובדיהו מלא לכן נ"ל שתכתוב עבדיה חסר.

כתיבת הזמני' אייר בב' יודי"ן כסלו חסר הב' יודי"ן תמוז מלא שמנה חסר שלשה שלש חסר שלישי רביעי חמישי מלא ששי בלא יו"ד ביום מר"ח אייר יכתוב ביום ל' לירח ניסן שני ר"ח אייר וכן בכל ר"ח שהוא ב' ימים ויש מי שדוחה מלכתוב הגט באותו יום וכן כשיש ב' ימים ר"ח יכתוב באחד לירח פלו' ויש דוחין ליום אחר יש חלוק בר"ח אם יכתבו ביום א' בחדש כמו שכתוב בתחילת חגי או באחד לחדש כמו שכתוב בחומש הפקודים באחד לחדש השני ועל זה יש דוחים ליום אחר אדר הראשון ואדר השני וחסר יו"ד בין שי"ן לנו"ן באחד ועשרים ולא בעשרים ואחד ימים בלשון זכר בה"א ארבעה שלשה ושנים בלשון נקבה בלא ה"א שלש ארבע חמש בימים עד עשרה ימים מכאן ואילך יום אח' עשר יום שנים עשר יום וכן כלם כתיבת הגט יצוה לסופר בפני עדים כשרי' לכתוב גט לשם אשתו פלונית בת פלוני עד שיהא כשר לדעת הרב וכן יאמר לעדים אתם פלוני וכו' חתמו בגט זה לשם אשתי פלו' בת פ' בגט שיהיה כשר לדעת הרב קודם כתיבה יבטל המודעות וכל דבר שגורם לבטל הגט ושמגרש לרצונו בלי אונס ובמומ' אין צריך להזכיר לו אונס כי אפי' באונס מותר כשיאמר רוצ' אני יאמר העד בשעת חתימה אני חותם לשם פלוני ימסור הדיו והקולמוס במתנה לבעל וזו היא לכתחילה.

כי כשכותבין גט למי שצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום גט כריתו' לאשתו אינו מוסר דיו כי אינו מצוי לפעמים כשהולך אדם לדרך במהירות ואין שהות לכתוב גט ליתנו הוא שירצה שלזה ע"ת צריך שיהיה הוא מצוי שם עד שיכתבו ושלא יזכור שום תנאי קודם כתיבה אלא בשעת נתינה ואין שהות בזה לכתבו בפניו וליתנו הוא בידו ואינו יכול לומר לסופר ולעדים שיכתבו ושיותן ע"י השליח על תנאי שלא תהיה מגורשת אלא לזמן פלוני או תנאי אחר שכיון שמזכיר תנאי קודם כתיבה פסול או בטל אליבא דמאן וכשאיין שהות לזה אני מצוה שיאמר לסופ' שיכתוב גט כשר לאשתו ושיחתמו העדים בו וא' מן העדים או הסופר או אחר יהיה שליח לתתו לאשתו ויאמר לה הרי זה גיטך ששלח לך בעליך פלוני בן פלוני ולא תתגרשי בו אלא לסוף ב' שנים מהיום או ג' שנה הוא גט שדומה לתנאי ואינו תנאי וצריכה לשמור הגט עד סוף הזמן ואז תראה הגט לפני ב"ד ותהא מגורש' מאותו היום והלאה וזה אני עושה בדוחק כשאי אפשר לכתוב הגט בפניו כמו שכתבתי מפני התנאי מפני שיש חשש בגט זה שמא ימות תוך הזמן ולא יחול הגט לאחר מיתה אם אין לו בנים ולכן אין עושין זה אלא כשיש לו בנים או אין לה יבם ובדוחק עושים אפי' אין לה בנים ויש יבם: שאלה ס' ראובן ושמעון הדרים בעיר פלוני'

והיו מתפללים בכנסת אחת מארבעה אשר היו במדינה ובאותו הכנסת היו קובעים תפלתם ונותנים נדבותם תמידין כסדרן מדי חדש בחדשו ומוספין כהלכתן מדי שבת בשבתו ובחג ויום מועד כל איש אשר ידבנו לבו וכל אשר נשאו רוחו להקדיש ולהרים ידיו תביאנה אשר הוקדש ואשר הורם ויתנהו על יד איש טוב גזב' הכנס' אשר בידו כלי הקדש וכל תרומות זהב וכסף הוא העומד על הפקודים אשר פוקד על פי כל אנשי הקהל על מלאכת עבודת הקדש ראשון לכל דבר שבקדושה לפזר ולתת לאבינוני' די מחסורם מדי שבוע בשבוע כי באמונה הם עושי' ויהי היום יום כפורים הוא לאל נורא עלילות בתת איש כופר נפשו לה' לכפר בעדם אחת בשנה בקרו' איש להשתחות לפני מלכו של עולם את כל הון ביתו יתן ואת כל אשר לו בעד נפשו הכריז שמש הכנסת לכל מרים תרומת כסף לאמר כל נדרי ולהוציא ספר זה אומר בכ"א וזה אומר בכ"ה נשאר על ראובן בכ"ה פרחים ובשמיני חג עצרת כדת להיות לעד לאות לשמוח בחגם שלש פעמים בשנה כאשר צוה ה' צבאות וכרוזא קרי לכל אשר נדבה רוחו להיות מסיים ומתחיל תורת אלהינו: ואחרי אשר היו ארבעה או חמשה יחידי הקהל נותנים כך פרחי' להיות א' מהם מסיים וא' מהם מתחיל הוסיף שמעון עליהם ולהפיק רצונו שראו כי היה חפץ בדבר לא ענו עוד ונשאר עליו בכך פרחים ויהי אחרי זאת אין מוקדם ומאוחר פרחה האיב' בין ראובן ושמעון ושארית הקהל ויתנכלו שניהם וירגנו באהליהם ומלבם יוציאו מלין הבל ואין בם מועיל וכל יום ויום המחלוק' הולך ורב על דרך אחד לא ימשכו ועל דעת א' לא יסמכו זה הין וזה לאו בהא מכלל לא תעשה ורפיה בידיה סרו מהר מן הדרך דרך האחו' ויקהלו שניהם וקרוביהם וכל הנלוה אליהם ויועדו עדה ויאמרו נתנה ראש ונעשה לנו שם קהל בפני עצמו ויאמרו ידינו רמה וימהרו לעשות אותו ויצאו שניהם וכל עדתם כמו עשרה אנשים ויאמרו כי לא רצו לתת המעות אשר לקחו בם המצות יום כיפורים ושמיני חג עצרת ושאר' חשבון הצדקה כאשר כתב בפנקס הגזבר כי לבדק ביתם אשר עשו יתנהו: והגזבר טוען כי הצדקה נדרו אותו לדעת רוב אנשי הכנסת והם המעוט ושאינם יכולים לשנות כיון שזכו בהם העניים ויד העניים על העליונה ועוד שכיון שהמצות היו ביד אנשי כנסת אשר נשארו בהם והם הותירו ולקחום מידם למלאת רצונם והעניים נשארו כולם על גזבר הכנס' לחלוק די ספוקם בכל שבוע כמנהג ואפס כסף בכיסה של צדקה לתתם שאול ישאלו מעמם את המעות אשר הם חייבים לחלקם לעניים והם הקשו את ערפם לתת מאומה מאנו שמוע ובהיות כי העניים האומללים צועקים ופיהם אל חייכם דבקה ברעב ובצמ' ובחוסר כל.

והגזבר אין לאל ידו כי תם הכסף חנון יחנן קולו אל מול הדרת יקרת צפירת תפארתכם הורונו הורונו אתם אדם רועי צאן ישראל אשר המשרה על שכמם ישאו. תורו הדין המשפט והאמת על מתכונתו באר היטב הדין עם מי או עם ראובן ושמעון ויעלה בידם לשנות כפי רצונם או עם הגזבר ויוכל לכופם בדין לתת המעות לעניים כמאמר ומגחלת שלהבת דבריהם דברים ישרים ותורת אמת לא נטה ימין ושמאל מיני הדרך אשר תאמרו נלך בה ולא חיי נתחנן ירוממכם יגדלכם ינשאיכם ויעלכ' למעל' למעלה על גפי מרומי ההצלחות ולא להי הצבאות נפרוש כפינו יראה בעניינו ויוציא לאור משפטינו יקום את סוכת דוד הנופלת בימיכם ובימינו תושע יהודה ובה לציון גואל: תשובה תנן בפרק קמא דקידושין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ופי' אם אמר שור זה עולה אפי' בסוף העולם

קנה כמו אם היה מושך ההדיוט הבהמה ותניא בפ"ך זו צדקה ואמר רבא וצדקה מחייב עלה לאלתר ועל זה כתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות מתנות עניים הצדקה הרי היא בכלל הנדרים לפי האומר הרי עלי סלע לצדקה או הרי סלע זו לצדקה חייב ליתנה לעניים מיד ואם איחר חייב בבל תאחר כו' וכן כתב ביורה דעה סימן רנ"ה אמירת אדם לגבוה וכו' ופירוש מי שנדר לצדקה אינו יכול לחזור בו ע"כ ותניא נמי בפ"ך זו צדקה וכת' יצא מפי צדקה אלמא בדיבור מחוייב הוא לאלתר דהא קיימי עניים וכתב הרא"ש ז"ל דיכול אדם להפריש מעות לצדקה שיהיו מונחים אצלו ליתנם לעניים מעט מעט ואינו עובר ע"כ.

כל זה הוא כשנודר מדעתו לעניים שנותן הוא עצמו מיד לעניים או מעט מעט כשהפרישם אבל בקופה שנודרים לתת בכל שבוע או בכל חודש חייב לתת ביד הגבאי ומי שישב במדינ' שלשי' יום כופין אותו ליתן צדק' לקופ' עם בני העיר כמו שכת' הרמב"ם שם ומעל' הצדק' היא הנותן ולא ידע למי נתן וגם העני לא ידע ממי לקח וקרו' לזה הוא הנותן לתוך קופה של צדקה ולכך כופין ליתן לקופה והקופה לעניי אותה העיר בלבד כמו שכתב שם.

ונלמוד מכאן כי כשיש כמה בתי כנסיות בעיר ומחלקים ביניהם עניי העיר ויש קופה בכל קהל וקהל כל מי שהוא קבוע להתפלל באיזה קהל מהם חייב לתת קופה באותו קהל כי על דעת כן הם נותנים קופה בכל קהל שיתחלק לעניי אותו קהל ולא לקהל אחר כמו קופת בני העיר שאינה נותנת אלא לעניי אותה העיר וכן כשעושי' נדבות בקהל שאינו מספיק מה שנותנים בקופה חייבים כל בני הקהל לתת מה שהתנדב כל א' לגזבר אותו קהל שהרי הוא כמו הקופ' לחלק לעניים של אותו קהל וכן כל מה שמתנדבים בעלייתם לספר תורה בסתם צדקה הוא לעניי הקהל ההוא כי על דעת כן מתנדבים ואם אח' עוקר דירתו מן העיר חייב לתת כל מה שחייב לשעבר לקופה או לכל מה שהתנדב בבית הכנסת אפי' מי שהלך בסחורה ופסקו עליו אנשי העי' שהלך שם צדקה הרי זה נותן לעניי אותה העיר אלא א"כ היו רבים שנותנים כאן וכשבאי' מביאין אותה עמהם כמו שכתבו המפרשי' ז"ל וכמ"ש פרק בני העיר וכל שכן כשהוא מבני עיר זה שאעפ"י שעוקר דירתו חייב ליתן כל מה שחייב מקופה לצדקה והוא הדין למי שרוצה לקבוע בקהל אחר שבעיר אם יש לו רשות לזה שחייב לפרוע לגבאי כל מה שהתנדב שהרי כל קהל הם כמו עיר א' כיון שהעניים ידועים לכל קהל וקהל ואתאן לנ"ד על ראובן ושמעון שקנו מצות ס"ת של כל נדרי והמסיים והמתחיל בשמיני חג עצרת בכמה פרחים והחזיקו במצות הנז' שעשו אותם ואח"כ לסבה מה יצאו מב"ה לב"ה אחר או שרוצים לבנות ב"ה אחר לעצמם ולקרוביהם והנלוים עליהם דפשיטא שכול' חייבים לפרוע המצות שקנו וכל מה שחייבים לקופה ולצדקה עד עת שיקבעו עצמם בבית הכנס' האחר או יעשו ב"ה אחר ובפרט בענין המצות שקנו הם חייבים כיון שכב' עשו המצוה שקנו כי אפילו בהדיוט בעין זה שאמר לראובן ד"מ תניחני שאכנס לכרם שלך לאכול אשכול ענבים או ב' תאנים ואתן לך כסף א' ונכנס ואכל חייב לפרוע לו אפי' בדיבור אם אין בו אונאה והכא בהקדש אין אונאה בהקדש דכתיב לעמיתך וכ"ש כשנדר מעות לעשות מצוה ועשא' אפי' בכמה פרחים חייב לפרועם בבית הכנסת שעשה המצוה כמו כוס של ברכה ששנה מ' זהובים ואפי' שלא היה עושה עדיין המצוה היה חייב לפרוע ויעשה כמו

מי שהקדיש שדה ופודין אותו דתנן בערוכין אמר אחד הרי היא עלי בעשר סלעים ואחד אמר בעשרים ואחד בל' וא' במ' ואחדבנ' חזר בו של נ' ממשכנים מנכסיו עד עשר וכן באחרים שחזרו ואם חזרו בבת א' משלשין ביניהם בשוה הרי שבאמירה לבד בהקדש חייבים וכן זה שאמר שיתן ג' או ה' פרחים חייב ליתנם ואינו יכול לחזור בו ואפי' שאח' היה נותן ב' פרחים והוא הוסיף ונתן ג' אינו יכול להפטר כשיתן אחד שהוסיף אלא חייב ליתן כל הג' ואינו כדין תוספת על שדה ההקד' שכבר פשט המנהג בקהלות שמכריזין על מצוה א' וא' נותן פרח וא' מוסיף על חבירו כבר נסתלק הראשון והשני חייב הכל ויעשה המצוה וכ"ש בשכב' עשא' כנ"ד שהוא חייב לפרוע באותו הקהל שעשה המצוה כי כל מה שנותני' על אלו המצות הוא לעניים ונכנס לקופה כי לא היה מספיק בשום קהל מה שנותנים בכל שבוע או בכל חדש לקופה כ"א בנדבות שמתנדבים כשעולים לס"ת ובמה שנותנים על עשיית מצות כאלו כי הכל לעניים וחייבים לתת כמ"ש סלע לצדקה אעפ"י שאינם אומרים בשעת הקניה של המצוה שמה שיתנו על עשייתה כבר הוא ידוע בכל הקהילות שהוא לעניים או לתלמוד תורה כמו שיסדרו הגבאים ולכן חייבים ראובן ושמעון לפרוע באותו בית הכנסת מה שנדרו על עשיית אותן מצות וכל מה שחייבים מקופה ונדבות וכן כל הנלוים אליהם לצאת מאותו בית הכנסת ולא לחנם נדרו מה שנדרו על המצוה אלא לעשותה וכבר עשאוה ואם היתה חזרתם מנדרם קודם עשיית המצוה היו יכולים הגזברים לחזור ולהכריז על המצוה והיו אחרים מבני הקהל קונים אותה כמו שבא בשאלה ולא היו חייבים אלו ראובן ושמעון כי אם במה שיחסר ממה שנדרו הם ולא היה כל כך הפסד לעניים אלא היו נותנים אותו החסרון אבל עתה אחר שכבר עשו המצות עבר יומן בטל קרבנם שאינם יכולים עוד למוכרם עד שנה אחרת ומפסידים העניים ואין צריך לומר מה שמתנדבים בבית הכנסת שהיא לאותו בית הכנסת אלא אפי' הצדקה שמתנדב אדם בסתם חוץ לב"ה שיתן אותה לב"ה שהוא מתפלל בו שהביא המרדכי פ' בני העיר שנשאל הר"מ על מי שאמר אם אשחק בקוביא אתן ה' זהובים לצדקה ועבר על נדרו ואמר ליתנם חוץ לעיר וכתב נראה לי דבר פשוט שיתנם בעירו והביא ראיות לדבריו וכל מי שהוא קבוע בבית הכנסת הוה ליה כעיר אח' ואינו יכול ליתן לקהל אחר כמו שכתבתי למעל' ומה שכתבו ז"ל שיכול האדם לישאל על מה שנדר לצדקה כל זמן שלא יצא המעות מתחת ידו כמו שכתב ביו"ד סי' רנ"ח הכא בנ"ד שעשה דבר המצוה שקנה כבר נתחייב במעות שנדר והוי כמו כשנכנס ביד הגזבר דתו לא מצי לישאל עליו דאפי' בהדיוט כי האי גוונא חייב לשלם מה שהתנה עמו כמו שכתבתי למעלה.

נאם המבי"ט: שארה סא ילמדינו רבינו נר ישראל ראובן היה לו שטר חוב א' מסך מאה פרחים על לוי וזבולין לזמן קצוב בש"ח מצד סחורה שלקחו ממנו ומשמעון ונכתב ונחתם הש"ח בשם ראובן לבדו לסיבה ידועה ביניהם שלא נתפרשה ואחר כמה ימים שנכתב ונחתם הש"ח בא יהודה מצד שמעון וחלה פני ראובן בפני יחידי סגולה ובפני הלוויים הנזכר' עצמם שהיו שם ובפני הסופר שכתב הש"ח הנז' שיקרע אותו הש"ח הנז' שיש לו על לוי וזבולון מסך המאה פרחים ויחלקהו לשתי שטרות' מסך חמשים פרחים כל שטר ושטר ויכתוב האחד על שמו והשני על שם שמעון וראובן היה מסרב לבלתי קרוע הש"ח הנכתב על שמו מכל סך המא' פרחי' לסיבה מה שלא נתפרשה כשנכתב

הש"ח כנז' עד שנדר לו יהודה הנזכ' הבא מצד שמעון לתת לו עשרים פרחים כדי שיתפייס ויתרצה לחלוק השט' ולכתוב ב' שטרות כנז' ועדיין היה ראובן הנז' מפציר עד שהרבה עליו רעי' הסופ' והאחרים העומדים שמה ופייסוהו ונתרצה להם ע"מ שיתחייב יהודה הנזכר לתת העשרים פרחים לראובן הנז' בעד שמעון ואז נתחייב יהודה הנז' בפני הסופר והעומדים שמה על העשרים פרחים לראובן מצד שמעון וחזר מיד הסופר וקנה שנית מלוי זבולון החייבים הנז' לחייבם בסך המאה פרחים בשני שטרות כל א' מחמשים פרחים אחד על שם ראובן וא' על שם שמעון ונכתבו השני השטרות ונחתמו כדין וכשורה ונמסרו כל אח' לבעליו ויש כתיבת יד וחתימת הסופר ועד א' עמו מגידים ומעידים היות כל הנז' אמת ויציב שעבד בפניהם ונפטרו ראובן ויהודה לבית עולמם וחיי לרבנן ולכל ישר' שבקו ובאים עתה יורשי ראובן לתבוע מיורשי יהודה הנזכ' העשרים פרחים שנתחייב יהודה אביהם לתת לראובן בעד שמעון כנזכר ויורשי יהודה טוענים ואומרים שגם שיהיה הענין כך אינו כתוב בעדות הסופר והעד האחר הכתוב עמו והחתום עמו שקנו מיהודה אביהם על חוב העשרים פרחים בעד שמעון כ"א שחזרו שנית לקנות מלוי זבולון החייבים הנז' כדי שיתחייבו בשני שטרות א' לראובן ואחד לשמעון כל א' מסך חמשים פרחים וא"כ מה שנתחייב יהודה על העשרים פרחים דברי' בעלמ' נינהו שהרי לא קנו מידו כנזכר ולכן יורינו מורה צדק באי זה הדר' ישכון אור אם יתחייב יהודה ויורשיו בסך עשרים פרחים הללו ליורשי ראובן ויהיו יכולים יורשי ראובן לגבותם מיורשי יהודה או משמעון בדין או לא.

ושכרו כפול מן השמים: תשובה יש דברים כיוצא בשאלה זאת שאינם צריכין קנין אלא הדב' נגמר בהשלמת קיום הדיבור כמו דיני שליחו' ושכירו' פועל שאינם צריכין קנין שאם שלח אדם את חברו שיקנה לו דבר או ימכור לו דבר כיון שקנה או מכר כמו שאמר לו אינו יכול לחזור בו ולומר נחמתי ממה שעשיתי אותך שליח כי לא נטלתי קנין ודברים בעלמא היו אלא חייב לקיים דברי שלוחו שהוא כמותו כיון שעשה כבר שליחותו גם אם התנה ליתן לו כך וכך על שליחותו חייב לתת לו מה שהתנה כיון שעש' כבר שליחותו על תנאי כך וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ראשון מהלכות שלוחין האומר לשלוחו צא ומכור לי כו' וכל מעשיו קיימים ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים אלא באמירה בלבד כו' ובפרק שני כתב הסרסור שליח הוא אלא שהוא נוטל שכר שליחותו לפי' אם שנה דעת הבעלים ע"כ וכיון שהוא שליח אין צריך קנין גם על מה שהתנה ליתן לו וכן הביא דבריו בחושן המשפט סי' קפ"ג וקפ"ה ובסי' ע"ג הביא תשוב' הרא"ש ז"ל על מי שהיה לו משכון מחבירו וכשהגיע הזמן אמר לו צא ומכרו והלך ומכרו אם יכול בעל המשכון לומר לו לא כיונתי אלא לדחותך שלא הקניתי לך וכתב דבר פשוט הוא אם אמר אדם לחבירו מכור חפץ זה וטול הדמים ומכרו שאין צריך קנין שלא הוזכר קנין אלא לקיים מכר או מתנה או שכירות אבל כשאדם מצוה לחבירו לעשות דבר פלונית ועשה צויו אין צריך קנין עכ"ל וכן לענין שכירות אם שכר פועל לעשות מלאכה כיון שהתחיל במלאכה נתקיים ביניה' השכירות וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ט' מהלכות שכירות בד"א כשלא הלכו אבל הלכו החמרין ולא מצאו וכו' אם לא בקר נותן להם שכר' וכת' בעל המגיד משנה דוקא הלכו הם עצמם שאז נתקיים ביניהם השכירות ששכירות פועלים נגמר בהתחלת מעשה כו' ע"כ דדוקא בשוכר בית

או בהמה צריך חזקה או משיכה אבל שוכר אדם למלאכתו תלוי בהתחל' המלאכ' ואפי' שלא גמרה כגון שלא מצא שם ולא הביא או לא הוצרך מה שהביא נותן לו שכרו שלם כמו שכתב שם ובחושן המשפט סי' של"ה וכ"ש כשגמ' המלאכה כמו שהתנה והועיל שחייב לשלם לו משלם ולא זה בלבד אלא אפי' שליחות דברים אם קיים השליח לדבר מה שצוה המשלח חייב לשלם לו מה שהתנה עמו כדמשמע ממתניתין דקדושין פ' האומר על מנת שאדבר עליך לשלטון כו' מקודשת ואמרי' בגמרא והוא שנתן לה שוה פרוטה דע"מ תנאה משמע ואם אמר בשכר שאדבר עליך לשלטון אינה מקודשת משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוא ליה כמלוה אבל אי אינה לשכירות אלא לבסוף הוא מקודשת ואי נמי ישנה לשכירות וכו' הא דאינה מקודשת הוא משום דהוי כמלוה כדאמרינן אבל ממונא הוי וחייבת לשלם לו מה שדבר עליה לשלטון הרי שאם אמר' לו דבר לי עלי לשלטון או כיוצא בזה ודבר מה שנצטוו' חייב לשלם ובהגהות מרדכי כתב מעשה בראובן שתבע משמעון תן לי עשרה זהובים שנדרת לי שאדבר עליך לשר ולא היה שום קנין והשיב המורה שחייב ליתן לו דהוה ליה כפועל ואין צריך קנין וכו' דנראה שישלם כל מה שפסק לתת אפילו יותר מכדי טורחו וכמו שכתבו התוספות גבי שכרוהו להביא תפוחים לחולה דמשמע יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו מדקאמר נותן לו שכרו משלם וכתוב בהגהה פ' ט' מהלכות שכירות פי' הר' חזקיה דוקא אם עסוק במלאכה שהפסיד כ"כ אז נותן לו שכרו משלם אפי' יותר מכדי טרחו הרבה אבל אי לאו הכי לא יתן אלא שכר טרחו דדמי לבורח מבית האסורים וכו' וטעמא דהוי מסוכן וחייב הספן להציל ויטול שכר טרחו וא"כ מצוה להביא רפואה לחולה אבל בכל שאר מלאכות חייב לתת בכל אשר התנה והר"מ בסי' כ"ב לספר נזיקין נסתפק בשכר שדכן אם יהיב ליה כל מה שהתנה או שכר טרחו לבד וכתב שם דבא"ז פסק בשם רבינו שמחה דשכר שדכנות רגילין לתת הרבה יותר מכדי טרחו ובהשבעת שדים על דבר גניבה פסק ר"י לתת לו כל אשר התנה וכן בס"ה בשם רבי' יהודה דה"ה רפואות דרך ליתן דמים מרובי' וכן נמצא בתוספות פרק מי שמת אהא דהמבשרני במה נפטר רחמה כו' דנרא' דהיינו כמו שכר אמירה דאמרי' פרק איזהו נשך דשקיל אם אמר לפ' שילוהו ומהתם הוא דייק ר' אהני סרסור דשקלי מן הדין כו' דאסמכתא ליכא וכו' ע"כ מכל הדין משמע דבשכר אמירה חייב לשלם אפי' בלא קנין ואם כן בנדון דידן שהתנה ונדר יהודה לתת לראובן עשרים פרחים על שיתרצ' שיכתבו שני שטרות מחמשים פרחי' כל א' וא' ויתן הא' ליד שמעון שיוכל לגבות בו החמשים פרחים מלוי וזבולון חייב לתתם לו כיון שקיים ראובן מה שהתנה עמו יהודה דזכות הוא לשמעון שיכתבו החמשים פרחים על שמו שיוכל הוא עצמו לגבותם מלוי וזבולון מה שלא היה יכול קודם וגם שמא לא היו כל החמשי' של שמעון אלא מקצתם ולכן היה נותן יהודה לראובן העשרים פרחים כדי שיכתוב לו בשמו כל החמשים או לסיבה אחרת שלא נתפרשה כמו שכתוב בשאלה וגם הוא היה צריך לחלות פני לוי וזבולון שיתרצו לעשות עליהם שני שטרות במקום שטר אחד אפי' לא' כ"ש לשני בני אדם ואפי' לא היה מגיע לשמעון' שום הנאה בזה כי גם ראובן כשהיה גובה כל המאה היה נותן לו חלקו אפ"ה נותן לו מה שהתנ' כמו מי שהביא לצורך חולה ולא הוצרך כמו שכתבנו למעל' וכן על שאדבר עליך לשלטון כיון שדבר מה שצוה לו חייב לתת לו מה שהתנה עמו ואינו יכול לומר לו לא הועיל לי מה שדברת כיון שלא

התנה אלא על הדיבור לבד וכמו שכתבו התוספות ואינה יכולה לומר למלאכ' זו לא הייתי חפצה ודברים אלו לא חפצתי ואפ' היה השכר מרובה כמו מה שכתוב למעלה שנדר עשרה זהובים על שידבר עליו לשר ומסתמא היה מועיל לו הדיבור יותר מן העשרה זהובי' שהיה נותן לו והשר לא היה מרוצה לעשות כי אם על ידי זה וכן בנדון דידן ראובן רצה והרצה את לוי וזבולון לכתוב לשמעון ש"ח בפני עצמו הכל ע"י יהודה לכן חייב יהודה לשלם מה שהתנה עמו ואפ' ששמעון עצמו לא התנה עמו אלא יהודה מסתמא לא התנה אלא על דעת שמעון שאמר לו שיתנה והוא יהיה חייב לפרוע ליהודה מה שהתנה עם ראובן כי שלוחו היה ועשה שליחותו ואפ' עשה הדבר מעצמו מסתמא לא לחנם עשה אלא לאיזו כוונה של תועלת לו או לשמעון וחייב יהודה לשלם לראובן מה שהתנה עמו כיון שעשה ציוויו וכן שמעון ליהודה כמו מי שאמ' לחבירו אמור לפלוני שילו' ואתן לך דינר שהוא מותר משום רבית וחייב ליתן לו כדאמר' שכר אמירה הוא דשקיל ועכשיו שמתו יהוד' וראובן אם מת ראובן קוד' הוי מתמלוה בחיי לוח ואפ' היה ש"ח ביד יורשי ראובן היו נשבעים ליורשי יהודה הלוח שבועת היורשים שלא פקדנו אבא ואם מת יהודה בחיי ראובן הוי מת לוח בחיי מלוה ואח' כך מת מלוה דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכשמת מלוה קודם ואין ש"ח ביד יורשיו כנדון דידן אם הדבר ידוע שלא פרע יהודה לראובן ואין לו ולירשיו טענה אלא שהיו דברי' בעלמא בלא קנין חייבי' יורשיו לשלם מנכסיו וכן יכולי' לתבוע משמעון שיקבל חרם שלא שלח הוא את יהודה להתנות עם ראובן מה שהתנה והוא ישלם: ועוד אני אומר דכיון שעל ידי תנאי זה שהתנה יהודה עם ראובן נתרצו לוי וזבולון לעשות שטר חוב של חמשי' סולט' עליהם לשמעון ונטלו קנין מזה ונגמר הענין חייב יהודה לשלם מה שהתנה על שיתרצה שיעשה הש"ח בשם שמעון ונעשה בקנין ונתחייב יהודה בקנין זה לשלם ודמי למה שכתבו המפרשי' הרא"ם והרמב"ם ז"ל והביאו הרב בעל המגיד משנה פרק כ"ג על לוח שהביא בידו ש"ח שהוא חייב לפלוני מנה וטען שמדעת פלוני כתבו שכופין אותו להלוו' לו כיון שנשתעבדו לו נכסי לוח בחליפין מעכשיו והכא נמי בנדון דידן נשתעבדו נכסי לוי וזבולון לשמעון על יד ראובן מדעת יהודה שליח שמעון וחייב יהודה לשלם לראובן מה שהתנה עמו כיון שנטלו קנין לוי וזבולון ברצון יהודה ועשו הש"ח עליהם כמו שרצה יהודה ואפ' לדעת הרשב"א ז"ל שחלוק בזה בנדון דידן נראה שיודה נאם הצעיר המבי"ט: כפי ענין השאלה נראה כי מה שנכתב הש"ח בשם ראובן לבדו אעפ"י שלוי וזבולון לקחו בסחורה מראובן ומשמעון היה מפני שהיה לו לראובן חלק יותר במאה פרחי' ממה שהיה לשמעון ועל זה לא היה רוצה ראובן לחלוק השטר ולהודות שהיו החמשים פרחים לשמעון ועל זה בא יהודה מצד שמעון שנתפשר עם ראובן שיתן לו עשרים פרחים כדי שיחלקו הש"ח של מאה לשנים ויתן ש"ח של חמשים ביד שמעון ששיערו שהיה לו לראובן באותו הש"ח שבעים פרחים ושמעון ל' או שהיה חייב שמעון לראובן עשרים פרחים ונתחייב יהודה לפורעם לו וישאר חצי החוב של מאה פרחים לשמעון ויכתבו לו לוי וזבולון שהיו חייבים לשמעון חמשים פרחים וזו היא הסיבה ידועה ביניהם שלא נתפרשה בשטר בפני העדים: ואחר שעל דבר יהודה שנתחייב לתת לראובן עשרים פרחים ונקרע השטר אותו של מאה שהיה לו לראובן על לוי וזבולון ונעשה ש"ח שהיו חייבים חמשים מן המאה לשמעון נתחייב יהודה בדין לפרוע לראובן

העשרים פרחים כמו שכתוב בפ"ד בארוכה וכיון שמת ראובן ואחר כך מת יהודה אין ליורשי יהוד' טענה אחרת לפטור עצמם כי אם שלא נטל אביה' קנין על פשרה זו כנראה שמודים שלא פרע חייבים לפרוע מנכסי אביהם ליורשי ראובן כמו שכתוב בפ"ד כי מסתמא יהודה נתפרע משמעון העשרים פרחים שנתחייב לפרוע לראובן אחר שיתן לשמעון הש"ח של חמשים פרחים ואפילו שלא פרע לו חייבים יורשי יהודה לפרוע ליורשי ראובן והם יתבעו משמעון מה שפרעו הם העשרים פרחים בשביל מה שנתחייב יהודה אביהם על הש"ח של חמשים פרחים שנכתב שהיו חייבים לוי וזבולון לשמעון אחר שמדעת שמעון נתחייב יהודה לפרוע הכ' פרחים כי די שיחלק הש"ח לחצאין אלא שהיה נאמן שמעון לומר שכבר פרע לאביהם כמש"ה שם נאמן לומר שפרע לאביהם יהודה ובשבועה או אם היה טוען שיהוד' שלא מדעתו נתפשר לתת העשרים פרחי' כי הוא לא היה חייב לראובן שום דבר שחצי השטר היה שלו ואפי' שהיה חייב שום דבר הוא לראוב' היה ענין זה פורע חוב חבירו שלא מדעתו דהוי כמכרי' אבי כו' ויעמדו לדין על זה ואפי' הכי היה חייב יהודה לפרוע לו אותם העשרים פרחים שעליהם נתרצה ראובן לחלוק השטר וכמו שכתוב בפ"ד שאפילו עשה הדבר מעצמו חייב ואם יטענו יורשי יהודה כי שמעון אביהם פרע לראובן העשרים פרחים אעפ"י שלא נטל קנין יתחייבו שבועה או יקבלו חרם שלא ידעו שפרע אביהם או לאו שאם ידעו שלא פרע חייבים הם לפרוע וגם יכולים לתבוע משמעון אם לא ינכו מיורשי יהודה ונתחייב שמעון לקבל חרם שלא היה יהודה שלוחו ושלא היה חייב לראובן שום דבר מחצי החוב וחצי החוב היה שלו ואם היה שלוחו יקבל חרם שכבר פרע לו העשרים פרחים הכלל שאם יטענו יורשי יהודה שלא פרע אביהם מפני שלא נטל קנין חייבים לפרוע ואם יטענו שמא כבר פרע יקבלו חרם שאינם יודעים אם פרע אם לאו ואחר כך ילכו לשמעון ויקבל חרם כמו שכתוב למעלה: שאלה סב ילמדנו רבינו נר ישראל ראובן מוכס א' ממוכסי המלך יר"ה שנפטר וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק והניח אחריו חובות וחורבה א' בצידון אחורי בית הכנסת והניח בנות ובזמן נשואי הא' מהן לשמעון נתנו לו בנדוניה מירושת אביה שלישי החובות ההם וחצי החורבה ההיא וכתבו ונתנו כתב זכרון ביד שמעון קודם שנכנס לחופה עם בת ראובן הנזכר מהסך שנתנו לו בנדוניית אשתו וזה לשונו אות באות על דבר החובות של ראובן נ"ע אשר נשאר במקום פלוני כל מה שיגבה מהם השלישי הוא לחתן שמעון אשר יזכה בו מצד אשתו הכלה פלונית בת ראובן הנ"ל גם החורב' של צידון של ראובן הנ"ל החצי הוא של החתן הנ"ל מצד אשתו הכלה וכאשר יזכה החתן הנ"ל בשום דבר מהעניינים הנ"ל בין בשלישי החובות הנ"ל בין בחצי החורבה כל מה שיגבה ויעלה בידו מן הדברים הנ"ל יהיה מחויב לכתוב הסך ההוא לכתובת הכלה הנ"ל ולהוסיף עליו התוספת כמנהג על כל והיה נודע לכל שבזמן פטירת ראובן לא היה חייב שום דבר למלכות מהמכס שהיה בידו כי כבר פרע הכל בחייו וקם אחרי פטירתו האימין שהיה עמו והעליל על ראובן שהיה חייב למלכות ושלח יד בחורבה ההיא למוכרה וכראו' ראשי ק"ק צידון שהיה רוצה למוכרה חששו שמא יקנה אותה שום ישמעאל או שום אדם ויגיע אליהם ח"ו היזק ונזק מצד היותה סמוכה לב"ה שלהם וקמו הם וקנאוה מן האימין על ידי הערכאות בסך שנתפשרו עמו ועתה קם שמעון וערער על חצי החורבה ההיא היותה שלו מצד ירושת אשתו כנ"ל וחמיו ראובן הנ"ל

לא היה חייב למלכות דבר והאימין בעלילה בא עליה ושלח בה יד וראשי הקהל שקנאוה קנו דבר שלא היה זכות למוכר בה כי בעלילה בא עליה וקנייתם אין קנוי ואינהו דאפסידו אנפשייהו יורינו מורנו מורה צדק אם זוכה שמעון בטענתו לקחת חצי החורבה מיד ראשי הקהל או לאו ואם יהיה שזכו בה הקהל אם יכול לסלק' בסכום דמיהם שנתנו הם בעדה לאימין בעצמם או אם יכולים הקהל ליקח ממנו בעדה הסך שירצו כדי לתתה לו ואפילו שיהיה יותר הרבה מהסך שקנאוה ושכרו כפול מן השמים: תשובה אעפ"י שהיה ידוע בין היהודים שלא היה חייב שום דבר ראובן למלך אם בדיניהם נמצא שהיה חייב ונתנו לו רשות לאימין שימכרנה אין יכולת ביד שמעון להוציאה מיד הקהל ואעפ"י כן אם ידוע בין היהודים שלא היה חייב ראובן למלך שום דבר יכול שמעון לסלק את הקונים כשיתן להם סכום מה שנתנו עליה כי מסתמא קנאוה בזול: שאלה סג מעשה שהיה כך היה שאיש א' מאנוסי הזמן מת שם בפראנקיא בגיות זה כמה ימים ושנים ובשע' מיתתו צוה ומסר לאשתו קצת מעות ואמר לה שתתנם פה בשאלוניקי ליורשיו הקרובים לו ויהי אחרי הדברים האלה באה האשה הנזכר פה בשאלוניקי והביאה עמה המעות הנז' ונקראת שמה רייבא ויהי כי באו לה ימי פקודתה שנפטרה לבית עולמה מסרה המעו' הנז' ביד ב"ד ק"ק מאיור יצ"ו כדי שיתנום ליורשי המת הנז' הקרובי' אליו ויהי בהמשך הזמן באה בת א' מן האיש הנז' הנפטר בעל המעות ושאלה ירושתה כי היא יורשת להיות כי לא היו לאיש הנז' כי אם ב' בנות ולכן ק"ק מאיור נתנו לה חלק ירושתה לה ולבנה אשר עמה ונשאר בידם שארית המעות באומרם שהיום או למח' תבא אחותה או זרעה ויקחו שארית המעות כי להם משפט הירושה ויהי כי עברו שם הימים באה בת בתו הב' של האיש המת הנז' והביאה בת נערה עמה ותבעה שארית המעות באומרה שהיא יורשת השאר' הנמצאת ואמר לה הקהל שידעו נאמנה שהיה לה אח זכר והוא הוא היורש האמיתי שבמקום זכר אין הנקבה יורשת ולא היו רוצים לתת לה מאומה כי אם לתת המעות ביד היורש האמיתי כאשר צוה המת הנז' ויהי כראות בת הבת הנז' את כל הדברים האלה התחננה לפני הק"ק הנז' באומרה שהיה לה בת נערה שהגיעה לפרקה והיא נצרכה לנדונייתה כי הגיע זמן נישואיה ואז הק"ק יחד עם החכם השלם אשר בתוכ' נתנו לבת הנער' הנז' שנים אלפים לבני' ע"מ ותנאי שתתחייב הנערה ובעלה אשר נשאה כי בכל עת וזמן שיבא מן הגיות הן ממקום אחר איזה יורש אחר יותר קרוב ממנה לירושה הנז' תיכף ומיד שיהיו נדרשים יחזרו ויפרעו הב' אלפים לבנים ועל זה נתחייבו בקנין גמור ושלם מעכשיו בביטול כל מיני מודעות וכו' ויהי כי ארכו הימים בא מפראנקי' אח אמה של הנערה הנז' שהוא בן בתו של האיש המת המצוה הנזכ' ושאל חלק ירושתו שהוא היורש האמיתי וטען בעל הנערה הנז' כי אשתו היא היורשת האמיתית להיות כי קדמה לבוא לחסות תחת כנפי השכינה לעבוד את ה' ודודה אחי אמה שבא עתה מחדש היה מדת אחרת ואיכא מאן דאמר דעל כן אינו יורש את אביו ואפילו למאן דאמר דיורש את אביו דאעפ"י שחטא ישראל הוא מכל מקום מודה דאפקעינהו רבנן לירושתי' מיניה דהפקר ב"ד הפקר וכיון שכן נמצא שהקנין אשר נתחייבו היה בטעות שעלה במחשבה שהייתי חייב מן הדין להחזיר המעות אבל עכשיו שאין הדין כך נמצא שזכתה זוגתי במעות הנזכרו' ואיני מחויב להחזירם יורני מורינו הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים: תשובה כתוב בשאלה שא' מאנוסי הזמן מת שם בגיות זה כמה

שנים כו' ושומר לאשתו שתתן המעות בשאלוניקי ליורשיו הקרובים אליו והיה ידוע כי לא היו לאיש הזה אלא שתי בנות ולא הזכירם כנר' שהבנות היו שם בגיות ולא היתה כוונתו לתת להן דבר אלא ליורשים אחרים הקרובים לו שהיו בשאלוניקי כולם ביהדות והיתה יכולה אשתו או ב"ד של הקהל הנז' לתת המעות לקרובים לו כל זמן שלא באה א' מן הבנות ליהדות ואפי' שתבאנ' אחר כך לא היו מוציאו' מאותו הקרוב שום דבר שכב' זכה בהם במצות המת אפי' שלא היה יורש אמיתי כי בנות היו לו אלא שרצה לזכות לקרובו שהיה כבר בשאלוניקי בלשון מתנה כמו שכתוב בשאלה שתתנם ליורשים הקרובים אליו והוא דרך מתנה וכיון שלא ניתנו לשום קרוב אחר שלא נמצא ובאת אח"כ בהמשך הזמן בת א' אם באת משם מפראנקייה ואחות' נשארה שם היו יכולים לתת לה כל המעות כי לא צוה המת שיתנו המעות כי אם בשאלוניקי כלומר במקום יהדות וזאת שבאה קודם קדמה לזכות לבדה כיון שאמר שיתנם בשאלוניקי ליורשיו הקרובים לו מי שתמצא קודם זכתה וכיון שלא נתנום לה ובאה אח"כ משם בת אחותה והביאה עמה בת אחותה נערה גם כן היו יכולים לתת לה כל הנשא' אם אחיה היה שם בפראנקייה אפי' שבא אחר כך כיון שכבר זכתה היא במה שנתנו לה אפי' שנתנו לה ונתחייבו בתה ובעלה שיחזרו ויפרעו הב' אלפים לבנים לדודה אינם חייבי' כי בטעות נתחייבו כיון שהיה הוא עדיין בגיות כשנתנו לה שארי' המעו' ואין אנחנו צריכין עתה לטענת שמי שעובד ע"א אינו יורש את אביו ולא משום הפקר ב"ד כי מכח צוואת המת זכתה זו בת הבת שקדמה לבא וכנראה מלשון השאלה כך היה סדר ביאתן מפראנקייה הבת האחת באת קודם והיתה זוכה בכל כיון שלא ניתנו לקרוב אחר וכיון שלא ניתנו לה אלא חצי המעות זאת שבאה אחר כך זכתה בכל כי אחיה היה עדיין בפראנקייה כמו שכתוב בשאלה ויהי כי ארכו הימים בא מפראנקייה אמה של הנערה וכיון שכן אינה חייבת הנערה ובעלה להחזיר ולפרוע לו מה שנתחייבה לפרוע על ידי ב"ד הגדול יצ"ו כמו שנז' כי חיוב זה היה בטעות שאם היו נותנים לב ב"ד הגדול של הקהל לכוונת דברי המת כמו שכתבתי היו יכולים לתת הכל לבת הראשונה ונשארה אחותה שם וגם מה שלא נתנו לה היו יכולים לתת לבת אחותה הבאה משם אחריה כיון שאחיה היה עדיין שם בפראנקייה ומה שעשו הב"ד שנתנו לנערה על מנת שתתחייב היא ובעלה היו יכולים לתת לה מבלי שום חיוב כמו שכתבתי ואי אפשר לומר שלא היתה כוונתו כשאמר שתתנ' ליורשיו הקרובים אלא על הבנות כי כבר היה יודע הוא שהיו לו ב' בנות ולא הזכירן מפני שהיו בגיו' או נסתפק שמא תלך אח' מהן ליהדות ועל זה צוה שיתנו ליורש קרוב שלו המעות הנזכ' לקודם ביהדות מתן הכל אבל כל עוד שתעמודנה בגיות לא היה דעתו אלא אם ימצאו אחרי' יורשים קרובים לו וכיון שלא נמצא הבאת קודם קודמת וזכת' והבאה אחריה זכתה במה שלא נתנו לראשונ' ואין לאח הבא אחר כך משם שום זכות לתבוע מן הנערה ובעלה כי החיוב היה בטעות וכמו שכתבתי ונתנה: המבי"ט: שאלה סד אשה א' צותה ונתנ' במתנ' גמורה כל כתובת' לבעלה מתנ' קיימת בתנאי שיקח לאשה אחת משתי קרובותי' שתי בנות אחים שלה וכתוב בצוואה שאם יקח א' מהן לאשה תהיה כל כתוב' מתנה גמורה לאישי הנזכ' ואם לא ירצה אישי הנז' ליקח לא' מהן אז יפרע הכתוב' כמו שכתוב בכתובה ובא בעלה ואומר שלא רצו שום א' מהן להנשא לו ושהוא זוכה בכל הכתובה ואני אומר שאינו זוכה בכתובה מפני שאומר הוא שלא

רצת' כי אולי רוצה האחת מהן איזה תנאי להנשא לו והוא אינו רוצה אותו תנאי ולכן ישלחו ב"ד לכל אחת מהן אם תרצה להנשא לו הרי טוב ואם תאמ' תרצה כך בהחלט בלי שום תנאי אלא שתאמר שאינו נאה לה זיווג ואינה רוצה בו וכן האחרת אז יתנו לו ב"ד כתב שהוא זוכה בכתובה כמו שכתוב בכתובה ואם תאמר איזו מהן שרוצה בו על תנאי כך יראו ב"ד אם התנאי הוא דבר הנהוג בזיווגים או דבר שיכול הוא לקיים ואינו רוצה אז לא יזכה בכתובה ומה שכתבתי שזוכה בכתובה על צוואתה הרא"ש ז"ל כתב בתשובה שאינו זוכה בצוואת' זהו לפי לשון התקנה של טוליטולה אבל במקום שאינם נוהגים כן כמו בטוליטולה יכולה אשה לתת לבעלה מה שראוי ליורשי' וכמו שכתב ה"ר שלמה בר ל"ש ז"ל והביאו בספ' בית יוסף בס' קי"ח.

המבי"ט: שאלה סה ראובן קבל נזירות שמשון בכל תנאיו שאם לא תתן לו אשתו רשות לישא אשה עליה שיגרש אותה תוך שלשים יום לכניסתו לעיר צפת ושלא יקח שום אשה כי את פלונית גם קבל עליו לבא לקדש אותה מהיום עד שנה תמימ' וגם אם יהיה דבר שיגרש את אשתו שלא יוכל להחזירה כי אם ברשות פלוני' הנזכ' גם קבל זה בכלל הנזירות הנז': תשובה הבנת לשון קבלת נזירות שמשון זה הוא כשלא תתן לו אשתו רשות לישא אשה אחרת עליה שיגרשנה ושיקח את פלוני' ולא אחרת ושיקדשנה תוך שנה ולא יחזיר את אשתו כי אם ברשות פלוני' על כל זה חל הנזירות אבל אם אשתו תתן לו רשות לישא אחרת יכול לישא את פלוני' או אחרת אבל אינו חייב נזירו' בזה כי כל קבלת נ"ש היה אם לא תתן לו רשות אז יגרשנה וישא פלונית ולא אחרת ויקדשנה תוך שנה ולא יחזור לישא אשתו בכל אלו הדברים חל הנזירות ולא הזכיר בנזירות אם תתן רשות שיכול לישא את פלונית ולא אחרת כי חשבו שאם תתן רשות מיד יקח את פלונית ולא נתנו לב לומר שכשתתן רשות שיקבל גם לישא את פלוני' אם כן כשתתן לו רשות אשתו לישא אחרת תהיה מי שתהיה או פלונית או אחרת אין עליו שום חיוב נ"ש כמו שכתבתי אלא שיש כתב אחר של חיוב על ראובן זה בקנין ובשבועה חמורה שאם תתן לו אשתו רשות או יגרשנה שחייב לקדש ולישא את פלונית וקנס חמישים פרחים ביניהם ומצד שבועה זו חייב לישא את פלונית כשתתן לו אשתו רשות או יגרשנה ומכאן גם כן ראייה למה שכתבתי למעלה שאם תתן לו רשות שאינו בכלל שום נזירות כי פירשו כאן בשבועה שאם תתן לו רשות או יגרשנה כלומר כשלא תתן לו רשות שאז חייב לישא את פלונית נראה כי בכתב הנזירות שלא פירש אפילו כשתתן רשות שאינו בכלל הנזירות ומן הלשון עצמו מובן כמו שכתבתי גם בכתב קבל' נ"ש אחר שכתוב שאם כשילך לצפת לא יתנו לו חכמי צפת רשות לישא את פלונית שיגרש את אשתו ולא יחזירנה גם בנ"ש זה אינו חייב אלא כשלא יתנו לו חכמי צפת רשות לישא את פלונית אבל אם יתנו לו חכמי צפת רשות כיון שהיא נתנה רשות אין על זה שום נ"ש כמו השטר הראשון כל שכן כי נ"ש זה עשה מודעה עליו בפני העדים של הנזירות ואין לראובן זה שום חיוב לישא את פלונית אפילו תתן לו רשות כי אם מצד השבועה ואם יראה לב"ד כי יש מצוה בהתיר לו השבועה כי אשתו היא אשת נעוריו ויש לו וולדות ממנה ואם ישא את פלונית יצטרך לגרש אשתו ראשונה ויקראו בניו או בנותיו וולדי גרושה יכולים ב"ד להתיר לו וישב עם אשתו בשלוה ואינו חייב לישא אחרת ומפני שיש לו רשות אם ירצה אחר כך לחזור ולהשבע לה להפיק רצונה שלא ישא אשה אחרת

עליו הרשות בידו ותבא עליו ברכ' גם בנ"ש כתוב שאם לא תתן לו רשות וכו' שיגרשנה שהוא בלשון שבועה שהיה לו לומר אם לא תתן לו רשות אם לא אגרשנה אהיה נ"ש כו' כי יש פוסקים הרבה שאומרים כי נדר בלשון שבועה לא חל נאם המבי"ט: שאלה סו בעיר אחת יש ק"ק יצ"ו אשר שולחים להם משאר ארצות סך מעות בכל שנה ושנה כפי נדבת לבם כדי שיחלקו אותם לעניים ולומדי התורה מיחידי הק"ק הנז' והנה יש קצת בעלי תורה עניים מיחידי ק"ק הנז' אשר קבעו ישיבה ולימוד בבית אחד ותורתם אומנותם והממוני' מהק"ק הנז' אינם רוצים ליתן לבעלי תורה הנז' חלקם או ההספקה הנוגע להם בחלקם מהמעות הנשלח משאר הארצות לשמם באומרם אם תרצו חלקכם תבואו ללמוד תוך הכנס' כי כן הסכמנו אנחנו הממוני' שלא ליתן הספקה רק למי שלומד תוך הכנסת ובעלי תורה הנז' טוענים ואומרים מי שם אתכם להיות לכם ממשלה על מעות אלו לא לכם אלו המעו' באים לשמינו ואין רצונינו ללמוד רק במקום שלבינו חפץ תנו חלקנו הנוגע לנו ילמדנו רבינו אם הממונים יכולים לעשות הסכמה כזאת או אם חייבים הממונים ליתן חלק הנוגע לבעלי תורה: תשובה כמו שאמרו חכמים אין אדם לומד תורה כי אם במקום שלבו חפץ שר"ל עם הרב שלבו חפץ כן אין אדם לומד תורה בכוונה כי אם במקום מיוחד שהוא חפץ בו ואיפשר שגם במאמר זה נכלל מקום הלימוד שהוא במקום שלב הלומד חפץ בו ובלאו הכי כל מקום שמיחדים אותו ללימוד תורה הוא בית המדרש שקדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת שזה חיי עולם וזה חיי שעה ובבית הכנסת שהוא מיוחד לתפלה ולצרכי צבור למעמדות וכיוצא בזה אינם יכולים ללמוד בקבע כמו בבית המדרש שאין בו שום עסק כי אם הלמוד ולכן אין להם רשות לממונים להחרים שלא לתת הספקה למי שלומד בבית מיוחדת לת"ת ואפילו כל הקהל ביחד אין להם רשות להסכים בכך וכל שכן כשיש ישיבה א' שלומדים בבית הכנסת שלא יכריחו את בעלי ישיבה אחרת שילמוד עם תלמידין בזוית אחר בבית הכנסת מפני שהם מתבלבלים במשא ומתן ההלכה בהרמת קולם במשא ומתן של ההלכה ובר מדין אלו המעות שמחלקים לבעלי תורה אינם של הקהל אלא של קהלות אחרות ששולחים לעניים ולבעלי תורה ודעתם וכוונת' לכל הלומדים בקבע כראוי באיזה מקום שיהיה בעיר ששולחים שם המעות ונמצא שאלו הממונים עוברים על דעת בעלי המעות ואין להם רשות בזה נאם המבי"ט: שאלה סז ראובן חכם בן חכם שלם בן רב גדול ומפורסם נתקוטט עמו שמעון איש כהן גדול ועשיר וגבה לבו לחרף אותו ואמר לו מלעון כנזיר והחכם השיב לו אתה מלעון וחזר הכהן והשיב לו נעלת אלה עלא וולדקי אביך או גידיק ואז אמר החכם לנצבים עליהם העידו עליו שחרף גם את זקני הרב ז"ל והשיב לו תעידו עלי כי אמרתי אביו מלעון אבל לא הזכרתי את זקנו ויש עד א' שמזכירו ויש אחרים גם כן אלא שמחפי' עליו יוריני רבינו מה דינו: תשובה הראשונה שבארבעה ועשרי' דברים שמנדין האדם מנה אותם הרמב"ם ז"ל המבזה את החכם אפילו לאחר מותו ואמרו אפילו לאחר מותו כלומר אפילו שאינו מצטער הוא בעולם הזה חייב נידוי וכל שכן אם הוא חי אפילו שלא בפניו יצטע' כשידע וכל שכן אם הוא בפניו ובנדון דידן הוא קרוב להיות כמו שהוא חי על כי חרפו בפני בנו ונצטע' על חירוף אביו וזקנו יתר על מה שחרף אותו והצדיקים מצטערים בקבר על צער בניהם והוא ברור שחייבים החכמים של בני עירו לנדותו עד שישוב וישאל מחילה בפניהם ועלה בדעתו לומר שיתחייב לישב בנידוי ב'

או ג' פעמים על חירוף כל א' כי אם איש א' יחרף ב' חכמים בבת א' אם ישב בנידוי פ"א כל א' יוכל לומר כי על מה שחרף אותו לבוד היא שנידוהו וחזרתי בי כיון שבבת א' היה קים ליה בדרכה מיניה כיון שנתנד' על א' הגדול יצא ידי חיוב האחר ואם הם שוים וידוע כי על שניהם נתנדה ועם כל זה נראה לי שצריך להודיע בעת הטלת הנידוי כי על שניהם נידוהו וכן הוא לפי הדין שצריך להודיע בשעת הנידוי על מה מנדין אותו כדכתי' אורו מרוז וכו' כי לא באו לעזרת וכו' ובנ"ד חייבים ב"ד אשר שם להודיע כי מלבד מה שחייב נידוי על מה שהזכיר את הרב הגדול ז"ל אשר כולנו חייבים בכבודו אם התברר שהזכירו חייב ג"כ על מה שחרף את החכם השלם בנו כה"ר אברהם ז"ל ואת בן בנו החכם ה"ר משה יצ"ו כי אם גם הוא השיב לו אתה מלעון והשוו בחירוף שאמר לו הוא קודם מלעון אפילו היו שוים הוא הוסיף אחר כך נעלת וכו' ואדם באדם משלם במותר נזק שלם ועל כן גם עליו חייב נידוי וגם כי האיש הכהן ידוע כי הוא איש כשר וגדול המעלה ראוי לחכמים יצ"ו ללחוש באזניו אשר לא טוב עשה ויכבד וישב לפניו לכבוד הרב ז"ל ולכבוד זרעו ויצא ידי חובת המתים הצדיקים אשר במיתתם קרויים חיים וידי חובת החיים בניו החכמים יצ"ו וכל החכמים אשר בדור הזה אשר מהם תלמידיו ומהם תלמידי תלמידיו וכולנו חייבים בכבודו ואם שם לא יצאו ידי חובת זו נצטרך אנחנו לצאת ידי חובת זו כאן אני המבי"ט: שאלה סח כי שמעתי דבת רבים אומרי' אין נפשינו ודעתנו נוחה במה שראינו אנשים חכמים וידועים וכשרים אשר הם נפרשים ממנו ממאכלינו ומשתינו וכליהם מכלים שונים ועושים במה לעצמם להתקדש במה שמותר לחכמים גדולים מהם ובסעודות של מצוה אינם רוצים להזדמן אפי' לקרוביהם משרם לא יאכלו ואח' כל ירוק ידרושו גם מבני ביתם הכשרים כמות' נפרשים בשולחנם במאכלם בשנים א' אוכל בשר וא' אוכל גבינ' או א' אוכל חולין וכהן אוכל תרומ' וקרובי' ליפרד בברכ' זימון ג"כ ואין תרעומת זה עלינו לבדינו אלא גם לזרים אתנו האומרים איזהו מקומן של זבחים שחיתתם אם בצפון או בדרוםכמוהם ואין אוכלים מבהמה שהורו בה חכמים להתיר ויש בזה חילול התורה בפני האומו' כי חושבים אותה כשתי תורות.

ועל כן יצאתי לפניהם לשחר פניהם ולמצוא חן בעניהם אל יהיו חסידים הרבה ודי להם מה שאסרה תורה טוב וישר הוא להיות' יראי חטא דוגמת רבי שמעון בן נתנאל לחקור על הבשר שאוכלים אם נשחטה ונבדקה ע"י מומחה ושתהיה מנוקרת הטב ושיבדלו מספק איסור ולהזהיר לביתם על מליח' הבשר ועל כלי הבשר והגבינה וכיוצא בדברים אלו שנזהרים מהם רוב ישראל הכשרים לא לחדש מה שלא גבלו ראשונים בשחיטה לצפון או לדרום ועל מה שאומרים השוחט קודם ברכה.

גם מה שמשקים ברגליהם בגן הירק ומלקטים בידיהם כדי שיתמרחו על ידם מה מרויחים אם לענין הפרשת תרומות ומעשרות בברכה אפי' ביין שנתמרח על ידינו אנחנו מפרישים בלא ברכה מספק אם אנו מחוייבים להפריש או לאו ואם אינם מברכין על הפרשה מה תועלת בטרחה למרח כיון שגם שיהיה המירוח ע"י גוי מותר לאכלם שאין עליהם שום חיוב כי מה שאנחנו ממרחים היין הוא בהכרח שאי אפשר על ידי גוי וחל עלינו חובת הפרשת מספק אדרבנן כל שכן כי גם במירוח של ירקות על יד ישראל אין בהם חיוב תרומת המעשר כלל כי דוקא בדגן תירוש ויצהר שהם מן התור' בזמן שכל ישראל שם אנחנו חוששי' לספק לא לפירות האילן וירק שלעולם היו מדרבנן ויש כמה

גזרות ולא גזרת גזרה לגזרה בזמן שדגן תירוש ויצהר היו מן התורה אילן וירק היו מדרבנן והשתא דדגן וכו' הוה מדרבנן אילן וירק הוה גזרה לגזרה אפי' בשדה של ישראל ובשד' דגוי במירווח ישראל הוי גזרה שלישית ולוקח נמי הוי גזרה ואפי' נאמר בשתי גזרות כולה חזא גזרה היא בתלתא וארבעה לא מצינא ובכפתור ופרח כתב פ"ה די"ו דהיכא דדגן תירוש ויצהר הוי דרבנן אילן וירק פטור לגמרי ולמעלה כתב על זה ויהיה גזרה לגזרה ע"כ ואפילו למאן דאמר דדגן תירוש ויצהר הוי דאורייתא בזמן הזה במירווח ישראל בשל גוי בירק איכא גזרה לגזרה ומשום גזרה בעלי כיסין אפילו לפי רש"י ליכא בירק: ומפני שהיה נמשך מחומרות אלו מחלוקת בסעודו' של מצוה ובין איש לאשתו אשר הנשים עצלניות הן להיותן זהירות בחומר' אלו הסכמנו זה כמה שנים בגזרות חכם וחתומים בו כל החכמים שלא יוציאו תרומות ומעשרות במה שאינם חייבי' לדעת הרמב"ם ז"ל והוא.

ידוע כי לדעתו אין שום חיוב במירווח ישראל בשל גוי בירק כמו שכתבתי למעלה וכמו שכתוב אצלי עוד באהבה ואפי' היה איזה ספק בחיוב בעיני החכמים הפרושים האלה החרם הוא וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי והפרושים הקדמוני' שהיו אוכלים חוליהם על טהרת הקדש או על טהרת חטאת היה להתנהג לכשיאכלו הקדש האל ית' מקדש ישראל ברוך הוא ומבורך ומברך ישראל נאם המבי"ט ודרוש שלומכם וטובתכם ביני לביניכם ולא יצטרך להשמיע במרום קולכם נאם המבי"ט: שאלה סט ילמדנו רבינו מורינו מעשה שהיה כך היה ראובן שאמר לשמעון אני חייב לך מכמה הטבות שעשית עמי אם תרצה שאעשה לך שרות או איזה הנאה אמר לו שמעון מה שאני רוצה ממך הוא שיש לי סחורה פלונית ביד פלוני ואינו מוצא למוכרה אמר לו ראובן תשלח אותה ביד אחי שהוא בקושטאנטינה והוא ימכור לך וכן עשה ושלחה אותה על ידי שלישי ביד אחיו של ראובן ואחר כמה ימים משהגיע' הסחורה בידו נפטר אחיו של ראובן שהיה הסחורה בידו ונשאר הסחורה שלא נמכרה עדיין ויש עדות שאמר הנפטר קודם פטירתו זאת הסחורה היא פקדון בידי מפלוני ואחרי פטירתו מכר האפוטרופוס אותה סחורה ופרעו לאלמנה כתובתה וכתבו לה בהיות כי יצא הקול שאותה סחורה של פלוני אם יבא היום או למחר לתבוע אותה יגבה משאר נכסי הנפטר ואם ימצא שום כתב שכתב שמעון לאחיו של ראובן שהיה לו לראובן איזו חלק ג"כ בסחורה לא כתב אלא כדי שישתדל למוכרה בטוב ויש ג"כ מעשה ב"ד איך הוליך שמעון לראובן אחי הנפטר לב"ד על ענין אותה סחורה והשיב ראובן הסחורה היה ביד אחי הנפטר ואין לי ולא לאחי הנפטר שום דבר כי אם היה פקדון בידו עתה שמעון תובע דמי סחורתו כי היה פקדון ביד הנפטר כאשר יש עדות ברורה מכמה עדים על פי הנפטר יורנו מורינו ורבינו אם יכולים לעכב עד שיגדלו היתומים או אם יכול שמעון לתבוע דמי סחורתו כל עוד שהי' פקדון על הכל יורנו מורינו ורבינו ושכרו כפול ומכופל מן השמים: תשובה הסחורה פלוני' אמר שמעון שהיתה ליקי והיתה ביד פלו' זה פלוני הוא ה"ר יעקב שהוא באנגורא והוא עד שכתב לו שמעון שישלח הליקי לאחיו של ראובן וששלחו לידו בשם שמעון ואחי ראובן עצמו קודם פטירתו צוה שאותו הליקי היה של שמעון גם ראובן השיב בב"ד כי הליקי היה ביד אחיו ושלא היה לו ולאחיו הנפטר שום דבר כי אם היה פקדון בידו ואחר שפלוני הנפקד שהוא רבי יעקב וראובן ואחיו מודים כי זאת הסחורה שהיא

הליקוי היא של שמעון ידוע הוא כי מה שכתב שמעון כי היה לו לראובן איזו חלק בסחורה לא היה אלא לחזק לב אחיו של ראובן שישתדל למוכרה בטוב ואם כן איך עלה על לב האפוטרופוס למכור הסחורה של אחרים לפרוע לאלמנה כתובת' אפי' שלא היה אלא יציאת קול שהסחורה היתה של שמעון כ"ש שהיה דבר ברור והאפוטרופוס פשע בזה וחייב באחריות כל הסחורה ואם מכרה אז בפחות ממה שהיתה נמכרת אחר כך כדי לפרוע לאלמנה כתובת' חייב לפרוע כפי מה שהיתה נמכרת אז גם אם לא ימצא בנכסי הנפטר כדי לפרוע כל הסחורה חייב הוא בתשלדומיה נאם המבי"ט: שאלה ע ראובן שנתן פקדון לשמעון שיוליכנו' מדמשק לצפת ויתנהו לפלוני ומפני שאירע לשמעון נזק פעם אחרת על קבל' פקדון רצה להתרחק מלקבל פקדון זה עד שהפצי' בו ראובן ואמר לו שמעון לא אקבל אותו אלא על מנת שלא אתחייב בשום דין מדיני פקדון אפילו שאעשה פשיעה בו ועל תנאי זה בקנין נתנו לו ראובן וקבלו שמעון ואחר שיצא שמעון בשייר' חוץ לדמשק יצא אחריו ראובן ואמר לו זה המלבוש שעליך שבו תפרת המעות של פקדון תלבש אותו סמוך לחלוקך כדי שיהיה שמו' היטב ואם לאו תחזירהו לי והשיב שמעון כשאגיע למלון אלבש אותו סמוך וזה היה על פי עד א' ועד ב' מעיד כי בהיותם עוד רחוקים מן העיר בין קברי הגוים שמע את ראובן שאמר לשמעון זה הבגד שבו המעות בהגיעך למלון שימהו סמוך לחלוקך שיהיה שמור היטב והשיב לו שמעון בהגיעי למלון אשים אותו ובהגיע למלון אמר העד לשמעון למה לא תשים מלבושך סמוך לחלוקך כמו שהבטחת לראובן והשיב לו שמעון מפני שהוא מצער אותי עוד העידו ב' עדים כי ביום שקמו להגיע לצפת היה יום סגריר גשם ושלג ושתו ושכרו עם שמעון והוא נפל ארצה והרכיבוהו על הסוס והלכה לה השייר' לא נשאר עמו כי אם יהודי א' והמוקירי ואז נאבדו או נגנבו המעות וראובן טוען כי אע"פ שפטרו מפשיעה כבר בטל אח"כ התנאי שהתרה בו כמו שנז' ושמעון טוען כי גם בשעת מסירת הפקדון שהיו תופרים אותו בלבושו הודיע לו ולפלוני אחר שמסר לו גם כן מעות פקדון כמותו שלא היה יכול ללבוש אותו המלבוש סמוך לחלוקו כי היו המעות בקשר עגול כאגוז ועל דברי העד הראשון מכחיש ראובן שלא אמר לו חזור לי פקדוני אלא בחייך שתשי' המלבוש אצל חלוקך כדי שיהיה שמור היטב ושהוא א"ל אני אשים אם לא יצער אותי וכשבא למלון הרגיש שאף שהיה המלבוש למעלה היה מצער אותו כל שכן אם היה משים אותו סמוך לחלוקו עוד משיב כי אפילו לדברי עד זה הכוזב היה צריך לחזור לביתו לפשוט מלבושיו והשייר' היתה הולכת ואם היה קורע מקום תפירת המעות לקחתם היה צריך להתיר האזור שהיה על הקפא שלו לחפש ולהסי' הפקדון והיה מכניס עצמו בסכנת הדרך במקום עוברים ושבים ועל ב' העדים או' כי לא נשאר יחידי אלא שהמעות של פקדון נגנב בלילה כשישן פלוני אצלו כי גם היה לו פקדון מעות הרבה ולא נגנבו יוריניו רבי': תשובה כבר כתבתי על ענין זה פעם אחרת כי מי שמקבל פקדון והניחו במקום משומר המפקיד ואח"כ נטלו משם והניחו במקום אחר משומר ונגנב משם פטור כיון שלא גרע שמירתו וראיה משומר שמסר לשומר אעפ"י ששנה משומר לשומר שהוא נאמן לבעל הפקדון פטור כיון שלא גרעו בשמירה וכמו כן אם אמר לנפקד הניחהו במקום זה כמו בתיבה זו והניחו בתיבה אחרת פטור אם נגנב משם וכמי שצרר המעות על סדינו דדוקא הפשילו לאחוריו חייב אבל לפניו בין לצד ימין או

שמאל פטור כיון שהם לפני הכל שוה דלא גרע בשמירה: וכמו כן בנדון דידן כל כך שמור היה בבגד העליון שלא היה נראה מבחוץ כי היה לו בגד אחר עליו כמו אם היה סמוך לחלוקו ואדרבא באופן אחר כשהיה למעלה היה רואה אותו כל שעה והיה ממשמש בו ולא היה כל כך מצוי לעינים אם היה אצל חלוקו גם המפקיד סייע לתפור המעות במלבוש שראה שלא לובשו על חלוקו ואע"פ שעל אם הדרך חזר לומר לו שילבש סמוך לחלוקו לא היה אלא ע"צ היותר טוב כמו שהבין שמעון מדבריו וכיון שהתנ' קודם שאפי' יפשע בפקדון לא יתחייב ונטל ראובן קנין על זה מה שלא היה צריך אלא לגילוי מלתא שלא היו דברים בעלמא אלא תנאי גמור לא היה מתבטל תנאי זה במה שאמר לו שילבישהו אצל החלוק ואפי' היה אמת שאמר לו ואם לאו תחזור לי הפקדון לא בשביל זה נתבטל התנאי אפי' שלא החזירו שהיה צריך לומר לו ואם לאו תתחייב בפשיעה ואם היה לו איזו סיב' שלא לתתה אז עדין התנאי הראשון היה קיים וכהא דתנן בפ' הגוזל תנין או שהפקיד לו ביישוב לא יחזיר לו במדבר, וכתב הרי"ף א"נ פקדון דאתפקד גביה ביישוב לית ליה רשות למאר' פקדונא תביעי' לחברי' בגוייהו בדבר' היכא דליתנהו גביה וה"נ בנדון דידן אע"ג דלא הוה כדברא והוה פקדונא גביה הרי היו כבר על אם הדרך והשייר' היתה הולכת והיה לו נזק בעיכובו והוי כדברא וגם הפקדון הוי כאילו לא הוי גביה כיון שהיה צריך לפשוט על אם הדרך בגדיו ולהתעכב שם והיה בזה סכנה ג"כ והפסד אם היה נשאר שם והיתה הולכת השייר' וכיון שהתנ' קודם התנאי הנז' בסיבה מועטת שלא היה יכול להחזירה לו יפטר והרמב"ם ז"ל כ' פ"א הפקיד אצלו בירושל' אינו יכול לתבוע בנוב ואם החזיר לו בנוב מקבלו ממנו נראה כי מה שאינו יכול לתבוע בנוב הוא אפי' היה הפקדון אצלו בנוב שאם היתה בירושלם במקום שהפקידה לו פשיטא שאינו יכול לתבוע' בנוב עד שילך לירושל' ויתננה לו ואם היתה הפקדון אצלו בנוב למה אינו יכול לתבוע בנוב אלא שצריך לומר שהיה לו איזו סיבה שהיה לו איזה טורח או הפסד להחזירה לו שם ואם היה בירושלים במקום שהפקידה לו היה חייב להחזירה אפי' יהיה לו טורח או הפסד בהחזרתו לו והוי דומיא דנדון דידן ועל טענת השכרות אפילו היה כן ויהיה פשיעה להשתכר כשהוא שומר פקדון הרי התנה כי אפי' שיפשע שהו' פטור ולא נתבטל תנאי זה כמו שכתבתי ומה שטוען ראובן שתפס מנכסי שמעון שהיו ביד אחר ושהוא מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה הרי ראייה ששמעון פטור וחיי' הוא להחזיר מה שתפס ממנו כי אין לו שום טענה אפי' לפי דבריו שיתחייב שמעון לפרוע לו כיון שמודה תנאי דפשיעה ודיבורו הראשון והשני אינו מבטל התנאי כמו שכתב' גם השכרות אפילו יהיה פשיעה שלא ישתכר האדם בעוד פקדון בביתו מה שאינו הרי התנה אפי' שיפשע ויהיה פטור וחייב ראובן להחזיר לו כל מה שתפס מנכסיו.

נאם המבי"ט: שאלה עא טבילה אחת שמימיה באים מן ההר תחת הקרקע ובקרקע יש כמה חביות טמונות בארץ וסמוך לפיהם יש נקב שבו נכנסים המים לחבית וכנגד נקב זה יש נקב אחר בחבית עצמה שמשם יוצאים המים והולכים לחבית אחרת וכן על זה הדרך עד בית הטבילה ונהגו היהודים משנים קדמוניות לנקוב תחתית החביות כדי לבטלם מתורת כלי ועתה נודע להם שיש חביות חדשו' בתוך בתי הגוים שאינם מנוקבות בתחתיתם אלא סמוך לפיהם הם מנוקבו' ועתה ילמדינו רבינו אם די בנקיבה שסמוך לפיהם לבטלם מתורת כלי או לאו וכן שואבים הגוים מים מחביות אלו ומכניסים כדיהם

בתוך החבית ובאותו זמן ששואבלי הגוי' מים מהחביו' מפסיק קילוח המעין ועתה יורינו הדין אם היא טביל' כשרה או לאו: תשובה הנקב שבכל חבית גדר חבית חבירת' אף על פי שתהיה כשפופרת הנוד אינו מבטל את החבית מלהיות כלי שאינו מבטל כלי מן הצד מלהיות כלי אלא כשהוא מן הצד למטה אצל שולי החבית קרוב לשוליו וכשפופר' הנוד שאינו יכול לקבל שום מים ממנו ולמטה ואז נתבטל מתורת כלי כמו שכתב רבינו יעקב סימן כ"א ואם הנקב הוא בשוליו אפי' כל שהוא אינו חשוב כלי לפסול המקוה כמו שכתב שם למעלה וגם הרמב"ם ז"ל כתב תשוב' רל"א ובתוספת' גבי קיסטלון משמע שאם ניקב הכלי בקרקעיתו אפי' נקב קטן כל שהוא כמחט יצא מתורת כלי שלא לפסול המקוה כשנופלים ממילא כמו שכתב בסוף ולכן נהגו היהודים משנים קדמוניות לנקוב החביות בתחתית' כדי לבטלם מתורת כלי כמו שכתוב בשאלה שהנקב הסמוך לפיהם אפי' הוא כשפופרת הנוד אינו מבטלם מכלי כי נקב מן הצד אפי' כשפופרת צריך שיהיה סמוך לקרקעיתו כמו שכתבתי ואפי' שמושיבין אלו החביות בקרקע ונדבקין בחור טיט ועפר וסותם הנקב אפי' הכי לא הוי סתימה אלא בעירוב סיד וגבסית ובלאו הכי לעולם נוטפים מים אפי' שיהי' נקב כל שהוא ומה שאמרנו שלא יחשב כלי בנקב כל שהוא בשוליו הוא לענין המי' הבאים מן הנהר או מן המעין דרך כלים אלו למקוה של ארבעים סאה אבל להטביל בתוך כלי זה הנקוב בכל שהוא אפי' יש בו מ' סאה יש מחלוקת בין הפוסקי' בנדון דידן נראה שהנקבים של החביות אשר הם ב' נקבים לכל חבית זה כנגד זה המי' שלמט' מן הנקבי' בלבד הם שאינם מגיעים מהמים לנקבים עד שהחבית מלאה עד מקום הנקבים אבל המים שבאים אחר כך דרך הנקבים אינם תוך חלל הכלי אלא צפים על המי' שבחבית שאצל הנקבים אינם שאובין ואם כן לא היה צריך שיהיו נקובים מלמטה להכשיר המים היוצאים דרך הנקבים למקוה כי כן אינם שאובין אלא אותם שהם בחבית למטה מן הנקבים דהא דתנן במקואות בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת ויוצאה ממנו לעולם הוא בפיסולה עד שתחשוב שלא נשאר מן הראשוני' ג' לוגין היינו לגבי מים שבבור שהם שאובי' אבל בנ"ד שמים שבטבילה הם כשרים אעפ"י שעברו אלו המים על מי החביות שהם שאובין אינן פוסלים הטבילה שהן עצמן לא היו שאובין מעולם שהרי יורדי' ממעין שבהר ומה שנהגו משנים קדמוניות לנקוב תחתית החביות נראה שהיו עושים כך ע"צ היותר טוב כי לפעמי' כשיהיה נפסק הקילוח מן ההר אותם המים שיורדין אז ממקום פסיקת הקילוח עד הטבילה הן כשאובות ואולי אז לא היו מ' סאה שלימות ומה שכתוב בשאלה ששואבים הגוים מן החביות ובזה נפסקים מי המעין וקילוחו לטבילה אין בזה שום חשש אם הטבילה יש בה כבר מ' סאה מן המי' שירדו לה ואחר ששואבי' מן החביות חוזר החבית להתמלאת וחוזר הקילוח ללכת דרך החביות לטבילה וצריך שתהיה לטבילה זו רושם ידוע בכותל הטבילה שידעו כי כשהמי' מגיעים שמה יש בה מ' סאה או יותר כיון שלפעמים נפסק הקילוח של המעין והטובלת בטבילה זו טבילת' כשרה והיא מותרת לבעלה ותזכה היא וכל בנות ישראל לבנים זכרים וכשרים נאם המבי"ט: שאלה עב ראובן שהוא' פאטור ונוהגים הסוחרים שכותבים לו שיקח מעות מן הגוים ברבית כדי להשלי' אותה סחור' ואח"כ הם פורעי' הריוח לגוים ושמעון נשתתף עם ראובן זה ולא היה לו כל סכום המעות שמשים ראובן בשותפות וכתב לו שיקח מה שחסר מסכום שלו מהגוים ברבית וכן עשה ונשתתפו והרויחו מלבד

מה שפרעו לגוי' הק' ורבית ואח' כך תבע שמעון מה שנתן לגוי רבית ואמ' כי אינו חייב לפרוע רבית וראובן משיב כי כך מנהג הסוחרים שלוקחים מן הגוים על ידו ברבית ופורעים ושהוא פרע ברצונו ועל כל מה שפרע הרויח יורינו מורינו אם חייב ראובן להחזיר לשמעון הרויח שפרע לגוי בעדו אם לאו: תשובה מנהג זה של הסוחר' מבטל ההלכ' מה שאינו בדין כיון שהישראל לוקח המעו' ומתחייב לתת הרבית לגוי אפי' שיאמר כי לצורך ישר' פלו' לוקח אותם הוא הרי הם מלוה עליו וכשנותנם לישראל ברבית אע"פ שיהיו המעות של גוי בעצמם ושיאמר בשבילך לקחת' מן הגוי והרבית שתתן אתן אותם לגוי אפ"ה אסור כיון שהמעות הם כבר מלוה עליו ומלוה להוצאה ניתנה והרי הם כשלו והוא חייב לפורעם לגוי ונמצא שהוא מלוה אותם לישר' וכשנותנ' לישראל ברבית והוא רבית קצוצה כמו שנראה מן הברייתא פ' איזהו נשך וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה ישראל שלוה מעות מן הגוי ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר כו' הרי זו רבית קצוצה אפי' העמידו אצל הגוי עד שיטול הגוי כו' ואפ"ה נראה לי דבנדון דידן ליכא רבית קצוצה כיון שראובן לקח המעות ברבית מן הגוי והוא פרע לו הרבית ממה שהרויח במעות שלקח מן הגוי לא בא שום רבית מיד שמעון ליד ראובן ואפילו יהיה רבית דרבנן כיון שהיו כבר ביד ראובן וגם נתנו כבר לגוי אינו יוצא בדייני' ואינו חייב ראובן להחזיר לשמעון מה שפרע לגוי ואפי' היה בידו עדין לתתו לגוי נאם המבי"ט: שאלה עג ילמדינו רבינו נר ישר' ראובן שיש לו בתים במקום אחד בנויות וטובות ובצד דרומית בתיו יש לו לשמעון בית אחרת שהגג שלה היא יותר נמוכה מגגות בית ראובן ונתפטר אז ראובן עם שמעון ונתן רשות שמעון לראובן לפתוח לו חלונות בכותל דרומית ביתו באותו המקום שכותלו היא יותר גבוה מגגו' בית שמעון ופתח ראובן חלוניו ברשות שמעון על גגות ביתו והחזיק בהם זה כמה שני' יותר משני חזקה ואחר כן מכר שמעון ביתו ללוי וכבר היו פתוחות החלונות כשקנה לוי הבית וגם עבר זמן רב אחר שקנה לוי הבית ולא ערער על החלונ' הנז' שהיו פתוחות על גג ביתו ונפטר לוי לבית עולמו וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק וקם יהודה בנו ורוצה לבנות עליה על גגות ביתו שירש מלוי אביו ולסתום החלונות שפתח ראובן מזמן רב בהיות הבית תחת רשות שמעון וראובן מערער על יהוד' על שרוצה לסתום חלוניו ולהאפילם מאח' כי ברשות שמעון פתחם וכבר זכה והחזיק בהם ואם רצונו לבנו' עליה על ביתו שיתרחק מחלוניו הרחקה ראוייה ע"פ דין התורה יורינו מורינו הדין עם מי ושכרך כפול מן השמים: תשובה כיון שראובן פתח חלונותיו על גגות שמעון ברשותו אף על פי שמכר שמעון אחר כך הבתים שלו ללוי ולוי מת וירשם בנו יהודה אין שום כח לבנות עליה על ביתו אלא בהרחקת ד' אמות מחלונות ראובן כיון שברשו' שמעון פתח החלונות אין ללוי ולא ליורשיו זכות לסותמן כי לא מכר שמעון ללוי אלא הזכות שהיה לו והוא לא היה לו זכות לבנות נגד החלונות תוך ד' אמות כיון שנתן רשות לפותחן ואפילו ששמעון יטעון שלא נתן רשות לראובן לפתוח החלונות על גגו אחר שיש לו חזקה מכמה שנים שהחלונות פתוחות על גג בית שמעון אין שום א' יכול לסותמן וזה דבר מבואר אינו צריך ראיה.

המבי"ט: שאלה עד ילמדינו רבינו נר ישראל ראובן הדר היום בעיר אחת ויש לו בעיר אחרת בתים מקורות וגינה מוקפת מחיצות בצד דרום הבתים וכל מחיצות הגינה הם

בגבול ותחום ראובן בארבע רוחותיה וראובן עשאם מכיסו ומממונו גבוהות כראוי כדי לגדור גינתו ומצד דרום הגינה היה מקום פנוי וחרב לגוי א' ושמעון קנה המקום ההוא הפנוי החרב מהישמעאל זה כמה שנים ובנה בו מאז בית דירה סמוך למחיצת דרומית הגינה ברוח מזרחית המקום ההוא הבנוי וחרב עד כדי חצי מחיצת דרומית הגינה ושארית רוח מערבית המקום ההוא השאירו בלי בנין במקו' חצר לפני הבית שבנה ועתה רצה שמעון לימות ביתו וחצרו והרס כל מחיצת דרומית הגינה הן מה שהוא אצל הבית והן מה שאצל החצר והפילה לארץ עד הקרקע בלי ידיעת ראובן בעל הגינה שמחיצת הגינה היא כולה שלו שבנאה מכיסו כנזכר כדי לגדור גינתו והיא בתחמומו כנזכר ולא היה ראובן בעיר כשהרס שמעון מחיצת דרומית גינתו לערער עליו לבלתי הניחו להרוס אותה כי היה דר בעיר אחרת כנז' ועם כל זה קרובי ראובן ואוהביו ערערו עליו כשהרסה והוא לא חש לערעורם ורוצה עתה שמעון לחזו' ולבנו' אותה ולעשו' בה חור ושטאניש מצד ביתו ולפתוח חלונות בה לגינתו והודיעו הדבר קרובי ראובן לראובן וכשידע ראובן בכל אלה עמד וערער כי מי נתן רשות לשמעון להרוס כותל שאינו שלו ואינה בתחמומו ואחר שהרסה שלא ברשות ועבר על המחאת קרובי ראובן שיחזור לבנותה להוצאתו כמו שהיה בתחלה מבלי שיעשה בה שום חור ושטאן ומבלי שיפתח בה שום חלון כלל לגינתו כי אין רצונו שיהיה לו שום זכות במחיצת גינתו שהיא שלו יורינו מורינו אם הדין עם ראובן שחייב שמעון לחזור לבנות מחיצת הגינה בלי שום שינוי ותמורה כלל כמו שהי' מתחלה ושכרך כפול מהשמים: תשובה אחר שהוא ידוע לשכני הבתים והגינה שהגינה היתה מוקפת בארבע מחיצות והיתה חורבה בצד דרום הגינה בלי שום בנין כמו שהמחיצות מזרח ומערב וצפון הוא ידוע שהן מחיצות של הגינה כן מחיצת דרומית היא של הגינה ומי שקנה החורבה של הישמעאל אין לו שום זכות במחיצות של הגינה ועם כל זה היה יכול לבנות בחורבה אצל מחיצת דרומית של ראובן אלא שלא היה יכול להעמיס בה שום קורה ולא שום דבר אלא שאחר שהיה בונה אצל המחיצה והיה נהנה ממנה שהיתה מחיצה ג"כ לבי שכנה היה חייב לפרוע הוצאות קצת המחיצה אעפ"י שלא העמיס עליה יפרע דבר מועט כפי מה שיראה לדייני' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' שכני' כיון שהוא נהנה ממנ' שאם לא היתה נבנית היה צריך הוא לבנות' לגדור כל ביתו מארבע רוחותיה ופנותיה ואחר שכבר בנה ביתו ונהנה מן קצת המחיצה של דרום בבנין הבית ושאר המחיצת דרומי' היה נהנה בה ג"כ שהיתה מחיצה לחצירו מה עלה בדעתו להרוס כל זה המחיצה שהיא מחיצת ראוב' ובנויה כולה בתחום הגינה וכיון שהוא הרסה חייב לחזור ולבנותה כמו שהיתה מקודם והיא של בעל הגינה ואינו יכול לעשות שום חור ושטאן בצד ביתו תוך המחיצה כיון שאינה שלו וכל שכן שאינו יכול לפתוח חלון לגינה כמו שאינו יכול לפתוח חלון לחצר חבירו נאם המבי"ט:שאלה עה ראובן קבל נזירות שמשון זה נוסחו הריני מקבל נזירו' שמשון בר מנוח בכל תנאיו שלא לדור בטוקאת אחר חופתי אלא ג' שנים שלימות ואח"כ אבא לצפת תוב"ב ואם לא אמצא אז שייר' אעקור דירתי מהעיר טוקאת ואעמוד בכפר הקאטרא"גיש עד אמצא שייר' לבא ועתה שאל השואל אם יש היתר לנזירות זה: תשובה אעפ"י שהנזירות הוא בלשון שבועה יש רוב פוסקי' שאומרי' שחל הנזירות ועליהם אנו סומכים לעולם כשאין שום טעם אחר לצרף עם זה שלא יחול הנזירות ונזירות זה לעלות לאר' ישראל הוא אפי'

שהיתה שבועה שיש לה התרה אין מקום להתירה כי היא לדבר מצוה וחייב לקיים נדרו לעלות ולפייס את אשתו שתבוא עמו כיון שאמר לעקור דירתו ואם לא יוכל יקיים הוא והאשה מפסדת תוספת אם אינה רוצה לעלות וראיתי מה שכתב החכם מאריה דארעא טוקט מרביץ תורה בקהל' כהר' יוסף מזרחי נר"ו וצדד צדדים והאריך להיתר נדר זה להיותו בלשון שבועה שלא לדור בטוקאט ומזה כמה שנים נשאלתי כמה פעמים על נזירות שמשון כיוצא בזה בלשון שבועה ומעולם אני המיקל בהתרת שבועות ונזירו' בזמן הזה לא הקלתי בטעם זה שבלשון שבועה מפני שיש מחלוקת פוסקים בזה אלא בצירוף טעם אחר כמו אם לא אמר כל תנאי נ"ש כי יש גם בזה מחלוקת מפרשים אם חל הנזירות אם לאו וכיוצא בזה אז אני סומך על ענין לשון שבועה וגם חכמים מפורסמים בדור אינם מקילים בנזירות בלשון שבועה ולפעמים אני מקל אפילו בנ"ש כשהוא באופן שאם היה נדר או שבועה היה כעין טעות שלא היה צריך התרה אלא מדרבנן גם כשהוא נ"ש בתנאי אינו חל מן התורה וכיון שאין בו התרה אינו חל והיות הנדר או השבועה כעין טעות הוא כשניתר הנדר על ידי פתח ולא בחרטה לחודא שיש שלשה אופני התרה בחרטה על הנדר או על השבועה או בחרטה דפתח איהו פתח לנפשיה או דפתחי ליה פתח ב"ד אדעתא דהכי מי נדרת כמו שהארכתי בכל זאת בתשובת ק' ותשובת תל"ד מתשובתי שנמצא שלא היה מעולם נדר אלא כעין ד' נדרי' כמו שכתב הרא"ש ז"ל והריטב"א גם כן כתב אין חכם מתיר אלא כעין ד' נדרים פירוש שיש לו פתח ברור נראה לעולם שדומה לנדרי טעות או נדרי שגגות וחביריהם ואם כן בנ"ש דנ"ד אם יתחרט בסוף הזמן דפתחי ליה פתחי שמים אם התר זה גורם למצוה ולשלום וקיומו גורם עבירה וקטטה נראה דמשוו ליה כעין נדר טעות ולא הוה בעי התר חכם אלא מדרבנן אי הוה נזירות לחודיה והשתא דהוי נ"ש דליכא שאלה שרינן ליה בלא התרה דבנדר ושבועה דמדאורייתא בעו התרה תקינו רבנן דאפילו דלהוי כעין טעות דאינו חל אלא מדרבנן שיתירו לו מדרבנן אבל בנ"ש אי הוי כעין טעות לא תקנו לו התרה כיון דבנ"ש דחל מן התורה לית ביה התרה ואע"ג דנ"ש דנ"ד הוי לדבר מצוה לעלות לארץ ישראל אפ"ה אי פתחי ליה ב"ד פתחי שמים דאיכא מצוה טפי ושלום בביתיה עם אשתו ומזונו' רווחין ולא אתדר ליה בא"י אשוו ליה להאי נ"ש טעות ושרו ליה בשיקול דעתם ביראת ה' המבי"ט שאלה עו יורנו מורינו הסכמה שכתוב בה וז"ל קבלנו עלינו את פ' לחכם ולדיין וכל זה היה ממנו בקנין ושבוע' חמורה בשמים לדעת הראב"ד ז"ל שאפי' שתותר השבועה אינה התרה ובפיסול כל מיני מודעות וכו' ובפיסול עידיהם על דעת הרשב"א ז"ל דלא כאסמכת' וכו' עכ"ל ההסכמה.

ועתה יש קצת מהחתומים שאומרים שאמת שחתמו אבל לא בטו בשפתם ולא הוציאו בשפתם ומפיהם שום שבועה כלל ולא קבלו עליהם שום דבר רק החתימה שחתמו לבד להפיק רצון המסכים יורנו מורינו אם הם נאמנים בדבריהם אלו אם לאו ואם הם נאמנים אם יהיו נאמנים בדבריהם לבד או יחייבו אותם שבועה שהאמת כך שלא הוציאו שבועה מפיהם כנז': תשובה כיון שלא נכתב שטר בעדי' שמעדי' על בני אדם שקבלו עליהם חכם בקנין ושבועה אלא האנשים חתומים בשטר זה שכתו' בו כל זה היה ממנו בקנין ושבועה נאמן כל א' מהם שחתם על מה שכתוב למעלה אלא שלא נטל קנין ושבועה אלא שאמרו לו שיחתום וחתם והוא פטור מן השבועה כיון שיודע שלא נטל קנין ולא

שבועה כי אין קנין בלא נטילת סודר ואין שבועה חלה אלא כשגמר בלבו לישיבע ובטא בשפתיו השבועה ואפילו היה שטר בעדים והודו העדים שלא קבל בביטוי שפתיו אלא שהודה לפניהם על מה שכתוב למעלה אפי' כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים כמו שכתבתי בתשובותי תשובת רמ"ח שכל דבר שהעדים מצויין לטעות בו יכולים לברר דבריהם ואין בזה משום חוזר ומגיד שחשבו העדים שבהודאה שהיה מודה לפניהם היה מספיק וכן בחתימת ידיהם יכולי' לומר' שחתמו שחשבו שלא היה צריך לישיבע בפ' כיון שהי' מודי' על השבועה והבאתי ראיה מתשובת הר"ן ז"ל תשובת מ' ותשובת הרשב"א אל"ף י"ב על חתימת העדים אפי' כתב ידן יוצא ממקום אחר שנאמנים בדבר שאינו בפ' בשטר ונראה כי בקנין שצריך לעשות פועל שהוא קנין סודר אינם נאמנים העדים כשכתב ידם יוצא ממקום אחר לומר שלא נטל קנין אבל בשבועה שאינה אלא בדיבור מצוי לעדים לטעות לחשוב שכיון שכתו' בשטר שבועה והוא מודה מה שכתוב למעלה שיכולים לחתום על פיו וכן בחתימת ידיהם כנ"ד יכולים החתומים לומר שחתמו ולא נשבעו בפ' אלא שחתמו על מה שהיה כתו' שנשבעו בו בעל השטר נתרצה בחתימת' לבד אפי' שלא נשבעו ולא נטלו קנין וכל זה הוא על קבלתם אותו לחכם שהקנין אינו מעלה ומוריד בקבלת חכם לדיין שאין כאן דררא דממונא איך אם כתוב בשטר שהם נתחייבו לפרוע לו פרס כך והוא מכחיש אותם ואומר שנטלו קנין בפועל וגם נשבעו הוא נאמן על הקנין וחייבים לפרוע לו אבל על השבועה אינו נאמן לפוסל' וגם על הקנין אם הם טוענים לו אתה יודע שלא נטלנו קנין חייב לישיבע שנטלו קנין כיון שהם חתומים על הקנין ופרעו לו בשבועתו וזהו לאות' שחתמו לו לחכם א' שבא לעיר אבל אותם שהביאו אותו והסיעוהו מעירו לעירם על תנאי שיתנו לו כך וכך בשבוע חייבי' לפרוע אפילו בלא קנין כיון שעל ידי דבורם עשה פועל ובא אליהם דהוי כשכיר שאמ' לו בע"ה שילך לעשות מלאכה בשדהו והלך שאינו יכול לבטלו אחר זמן שכירות פועלים שאינם מוצאים להשתכר אפילו בלא קנין וכן יהיה דין החכם שהוליקוהו מעירו לעירם חייבים לפרוע לו מה שהתנו עמו אפי' בלא קנין כל עוד שגם הוא עושה מלאכתם כמו שהתנו עמו שמתנהג עם הציבור לשם שמים כהוגן וכראוי ודן אותם לכף זכות כמו השכיר שחייב לעשות מלאכת בעל הבית בכל כחו לתועלת בעל הבית ואם עושה מלאכת בעל הבית רמיה יכול לבטלו נאם המב"יט: שאלה עז נשאלתי על עיר שיש בה ארבעה בתי כנסיות ולהם הסכמה שנתייסדה על פי ארבעה גדולים והמה חכמי' מחוכמים הרב החסיד כמה"ר יחיאל אשכנזי ז"ל היום ל"ג שנה ובהסכמת מוהר"ר חייא ברוקא"ש ז"ל ומהר"ר יעקב פאפו ז"ל וגם הרב מוהר"ר משה חנן ז"ל קיימה וקבלה עליו ואחר שעברו עשרה או שמונה שנים עמד א' מהם שלא היה מנהיג של אלו הקהלות אלא שהיה מתפלל בקהל א' מהם והתיר לבני קהלו שיהיו מופרשים משאר הקהלות בהסכמה שהיתה ביניהם מאז שיהיה העונש והקנס על כל מי שיעבור איסור או הסכמה שיהיה נידון ע"פ ממוני הד' קהלות והוא התיר שלא יהיה נידון ונענש אלא על פי ממונה קהל שלו ושאר הג' קהלות נשאר ביחד שיהיה נדון העובר מאיזה קהל שיהיה ע"פ ממוני' של כל הג' קהלות ואחר כך נפטרו לבית עולמם החכם הנז' ובא באותה העיר חכם א' מרביץ תורה ויושב בישיבה ובזמנו נשתתפו כל הד' קהלות כמו שהיו בראשונה כי ראם החכ' הנז' בספר ההסכמות של הקהלות הסכמה זו שיהיו נידונים על פי ממוני כל הד' קהלות

וממוני הד' קהלות היו קונסים ומענישים ולפעמים היו שואלים את החכם כי ע"מ כן קבלוהו שהם יהיו מענישים ואם ירצו ישאלו את פי החכם ובתוך זמן זה עבר עשיר א' ונדו אותו כל ממוני הד' קהלות ועל זה קם הוא וחבריו וקרוביו וראו כי נענש יותר מדאי לדעתם על כי היו ממוני שאר הקהלות מתטפלים בכל שאם היה ממוני קהלות לבד לא היו מחמירים עליו ובזה היו כל שאר הקהלות מתרצים להיות כל איש שורר בקהלו ובפרט העשירים והחכם הנז' היה מוחה בידם על כי ראה ההסכמה כתובה בס' הקהל ואז הסתירו ההסכמה הנז' וכתבו ההסכמה שכל א' יהיה נידון על פי ממוני קהלו של נענש ונתרב' המחלוק'.

וגברה יד העשירים וחתם החכ' ג"כ וידעו שהחכם היה ישר וכתבו שהממוני' לבדם יענישו ויקנסו ולא יטפל החכם בזה ונמשכו בזאת ההסכמה כמה שנים ובסוף אלו השנים ברחו רוב היהודים מפאטרין והלכו בליפטו והנשארי היו מענישים לפעמים על פי כל הקהלות ולפעמים על פי ממוני קהלו' ואחרי שהשלימו הויניציאני עם הישמעלים חזרו כולם לפטראס וחזרו לפקח על תקוני הק"ק וראו כי כל קהל הממונה שלו היה מהפך בזכות היחיד שלו ונתעוררו לבטל ההסכמה שעשו ולהסכים כפי ההסכמה הקדומה שיהיה נידון ונענש העובר על פי רוב ממוני כל הקהלות כי בהיות אגוד' אחת יהיה תקנה גדולה שלא יתרבו הפריצים וגם נמצאת עתה ההסכמה הקדומה מל"ג שנים בספר הקהלות והחזירו עטרה ליושנה גם ממונים שסברו לבטל ההסכמה הקדומה הסכימו בזה כי ראו ההסכמה הקדומה מל"ג שנה והתירו ההסכמה שעשו זה ז' שנים עם שהחכם היה אומר שלא חלה ולא היתה צריכה היתר וקהל א' לא רצו להכנס בזאת ההסכמה כי אמרו כי החכם שהיה בקהלם עשה התרה להם לאותה ההסכמה הקדומה והג' קהלות אומרי' כי אותה ההתרה לא היתה התרה עוד ילמדנו רבינו בעיר הזאת יש בה חכם מרביץ תורה בכל הד' קהלות והוא זקן וירא שמים שלם בעיון ובמעשה וראש ישיבה ושופט עליהם לזמן שלשה שנים וקרוב לט"ו שנים שהוא מרביץ תורה ביניהם ובתוך הזמן היה דין ודברי' לקהל א' עם הג' קהלות על ענין ההסכמה הנז' וקם קהל א' והביאו להם חכם אחר ובעטו בחכם מרביץ תורה זה כמה שנים ואותו החכם שמנו הוא בן כ"ו שנה יניק ולא חכים לפי שכשבא לעיר הזאת היה בן י"ח שנה ולא הלך לישיבה ולא היה קובע לימוד אלא דרך עראי ורוב הזמן מטייל ושוחק בכתבים וגם סנו שומעני' וגם תבע ירושות בעש"ג שלא כדין ובדברי שקר ובסכנת נפשות ילמדנו אם רשאים הקהל להקים עליהם חכם זה לדרוש ולהורות בפני החכם המרביץ תורה בכל העיר: על כל מה שכתוב למעלה השיב החכם השלם מוהר"ר יוסף פורמין נר"ו והשיב והרחיב הדבור על חכם שהשיב על דברי ריבות אלו לכת הא' לבלתי שמוע טענות הכת המנגדת והדין עמו בנדון שלו מן הטעמים שהביא מתשובות הריב"ש והר"י קולון ז"ל אבל מה שהשיבו על מורינו כמהר"ר יעקב ביריב זצ"ל כבר השיב הוא על נכון ואנחנו נוהגים להשיב לשואל א' כששואל בשם ראובן ושמעון כי אינו ידוע מי הם או מי אביהם אם הם אוהבים או שונאים כי גם שיבואו אחר כך טענות אחרות הרי הוא כמו ריב אחר ומה שכתוב בשם ראובן ושמעון לא היה כנושא זה ואינם צודקים כל כך בענין זה הב' טעמים שכתבו בעלי התשובות ז"ל ועל עיקר דברי השאלה השיב החכם המשיב לכת האחד שישבידו טעם נכון וטוב שמה שרוצים להכריח על ענין הקנסות שיהיו על פי רוב הממוני' של

הקהלו' יש בו פסידא להאי ורוח' להאי והם באים להפסיד לזה ולהרויח לזה ואתו לידי מחלוקת וכתב החכ' המשיב לו כי אין דבריו נכונים' לו דמאי קאמר דאיכא פסידא להאי ורוחא להאי הרי הממונים נתמנו לקנוס לכל מי שהוא ראוי ומה ריוח יהיה לממוני הג' קהלו' אם יקנסו ליחידי הגריני הרבה הרי כל הקנסות שקונסים לגריני הוא לת"ת של הגיריני ומאי רוחא מטי לג' הקהלות באותו קנס הא אין אדם חוטא ולא לו ואם חשב שהקנסות הם בשותפות אכתי לא ידעינן שייכו' רווחא להאי ופסידא להאי כנדון דידן שהרי קונסים בין כולם ובהסכמ' החכם ומה ריוח לג' הקהלות אם יענישו לנענש על פי הממונים סתם אם על פי רוב קהלות ומה הפסד יהיה לגיריני אם יהיה העונש על פי רוב הממונים סתם אדרבא איכא רווחא להאי ולהאי לג' הקהלות ולגיריני אם יהיה העונש על פי רוב הממונים שחכם גדול לענוש בין כולם והחכם נר"ו הבין בדברי החכם החולק כי פסידא להאי ורווחא להאי שכתב הוא חוזר לממוני' במה שכתב ומה ריוח יש לממוני הג' קהלות וכו' ומאי רווחא מטי להו לג' הקהלות באותו קנס והא אין אדם חוטא ולא לו נרא' שחוזר לממונים ואינו כן כי החכם כתב והם באים להפסיד לזה ולהרויח לזה ואפי' נפרש שגם החכם נר' שכתב ומה ריוח יש לממונים רוצה לומר כי ריוח קהלם נחשב ריוח שלהם כי הם רוצים בריוח בני קהלם וכן נראה ממה שכותב אח"כ ומה ריוח מטי לג' קהלות ולא הזכיר ממונים וכן אח"כ כתב ומה ריוח יש לג' קהלות וכתב אדרבא יש ריוח להאי ולהאי והדין עמו דליכא הכא פסידא להאי ורווחא להאי דמאי דאמרינן פסידא להאי ורווח' להאי היינו כשמתקנים בדבר של ממון דרך משל כשמתקנים וקוצבים שער על התבואה ומאכלות לזמן כך דלפעמ' איכא פסידא למוכרים ורווחא לקוני' ולפעמים בהפך ולפעמים יש פסידא למי שקנה ביוקר בעתה ורווחא למי שקנ' בזמן הזול וכיוצא באלו התקנות שלקצת יש ריוח בהסכמ' או תקנה ההיא ולקצתם יש הפסד או המוכרים עצמם אם עושים תקנה שלא ימכרו אלא בשער שיש ריוח להם והפסד לקונים אין התקנה קיימת אלא כשיש אדם החשוב בעיר ביניהם וכתב הר"ן שפי' הרא"מ אדם חשוב הממונה פרנס על הצבור ואי ליכא אדם חשוב שלא נטלו רשות ממנו כיון דאיכא פסידא לאחריני בהדייהו דהא מיקרי תרע' ומפסדי לוקחי' לאו כל כמינייהו להתנו' אלא א"כ נטלו רשות מאותו פרנס הממונה פרנס על הצבור אבל היכא דליכא פסידא דאחריני תנאייהו תנא' וכן אי ליכא אדם חשוב בעיר תנאייהו תנאי אפי' היכא דאיכא פסידא ורווחא: ואם כן בנדון דידן דליכא פסידא להאי ורווחא להאי דאין תקנה זו על דבר ממון אלא לקנוס העוברי' על דברי תור' או דברי סופרים או על תקנות שעושי' למיגדר מלתא שלא יבואו לעבור על איסור תור' או רבנן או הסכמת מיגדר מלתא יכולים הקהל לתקן ולקנוס אפי' אין שם בעיר אדם חשוב כל שכן בהסכמת אדם חשוב שבעיר ומה שקונסים לזה ממון ומלקות ולזה ממון ולא מלקות או הפך בין רב למעט אינו נקרא זה להאי פסידא ולהאי רווחא כי הצד השווה שכולם נענשים ולפי מה שעובר כל אחד מענישים אותו כפי חומר מה שעבר לפי ראות הממוני' ואדם החשוב: ולענין אם ג' או ד' בתי כנסיות בעיר א' אם יכולים רוב מנין ורוב בנין הבתי כנסיות לכופף את המיעוט אפילו הם קהל א' שיקבלו עליהם הסכמת רוב הקהלות האריך בזה החכם נר"ו להכריח שיכולים לכופף רוב קהלות שבעיר א' לקהל אחד שבעיר שיסכימו עמהם בכל מה שיש בו מגדר מלתא דאיסורא ונראה לי שהדין עמו גם בזה ובתשו' של הרשב"א והריב"ש

שכתבו שאין קהל א' יכול להכריח את קהל אחר להסכי' הסכמתם נראה שהקהל א' קורא כאן בני עיר א' כמו שכתב החכם נר"ו וכמו שנראה מלשון תשובת' אבל בתי כנסיות של עיר אחת יכולים להכריח הרוב את המיעוט שיקבלו עליהם הם במה שהיא למגדר מלתא דאסורא כפשטה דברייתא פ"ק דבתרא רשאים בני העיר להתנות וכו' ולהסיע על קיצתן וכן כל הפוסקים כתבו רשאי בני העיר וכו' סתם דמשמע בני עיר א' בין שיהיה בה קהל א' או כמה קהלות כי אין פירודם בשני קהלות או ג' או ד' אלא מפני שאין מקום ב"ה המועט מחזיק את המרובים כמו בבית המקדש שהיו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים וצריכין בכל עיירות ישראל שיש בהם עם רב לעשות בתי תפלה אם מפני שאין ב"ה יכול אותם כמו שכתבתי אם מפני שהעם רב והעיר רחבת ידיים ואין כל אדם הדר בקצה העיר יכול להשכים ולהעריב לבית הכנסת ואין כולם זוכים לשכר פסיעות וצריכין ב"ה בכל שכונה ושכונה ולא מפני זה יהיו נפרדים בתקנותיהם אלא כולם הם אגודה א' ולב א' לכל מה שהוא למגדר מלתא דאסורא וירושלים העיר רבתי עם היו בה בתי כנסיות כמנין מלאתי משפט ואמרו כך הי' מנהגן של אנשי ירושלים וכו' נראה כי כל הבתי כנסיות שבה היה מנהגן כך וכן היה בכל התקנות שתקנו בירושלים התקין ריב"ז שיהא לולב ניטל במקדש ז' ובמדינה יום א' ושיהא יום הנף כולו אסור וגם כי זו וכיוצא בה היתה תקנה לכל ישראל לא לעיר ירושלים לבדה מפני שהיתה על פי נשיאי ישראל וב"ד גדול נלמוד אנחנו גם כן אפילו בזמנינו להיות אגודה א' בעיר אחת בתקנות בפרט כשנעשה על פי חכם חשוב שבעיר כי אין לך אלא שופט שבימך וכן צריך שיהיה בכל ענייני העיר שיהיו כולם אגודה א' כמו שהם מיוחדים באל א' ותורה א' ומשפט א' כך יהיה גם כן בתקנות שיש בהם מגדר מלתא דאסורא שחייבי' המיעוט להיותם נגררים אחרי הרוב בכל עניינים אלו אפילו שיהיה כמה בתי כנסיות בעיר א' רוב מנין גולגלתא או קרקפתא דגברי חשיבי שבעיר ורוב בנין דבתי כנסיות יכולים לכוף את המיעוט בדבר שנראה להם לפי הזמן שצריך לעשות תקנה וגדר שלא יגעו באיסור תורה או אפילו דרבנן אם רואים שהוא קרוב או מצוי לעבור עליו ולא נאמר די לנו מה שאסרה תורה ומה שאסרו חכמים כי ההסכמה או התקנה מעמדת ומקיימת איסור תורה ודברי סופרים: אלא מה שיש לעיין בנדון דידן הוא כי גם שיוכלו שלשה הקהלות להכריח הקהל האחד שיכנסו בהסכמתם לייסר את העוברים אם הם אומרים אנחנו מסכימים בתקנת ובהסכמת שלכם אלא שאנחנו רוצים לענוש את העובר את ההסכמה לפי ראות עינינו אם יכריחו אותם גם על העונש שיהיו כל העונשים על פי כל ממוני הקהלות ביחד כמו שכתב החכם נר"ו כי גדול כח הרבים שיוכלו לענוש את הזדים והפושעי' יותר מן המועטים ממוני קהל שלו לבד כי גם הקהל שלו וממוניו יהיה להם איזה טעם לומר שיענש על פיהם כי יהיה נשמע להם יותר שיודיעוהו כי לא להנקם ממנו עונשים אותו אלא בטובתו על שעבר על הסכמ' כוללת לכל הקהלות שבעיר ואינם רוצה שיתבייש בפני כל ממוני הקהלות בזה יש לספק אם יכריחום גם על זה או דוקא על קיבול ההסכמה וזהו בתחלת תיקון ההסכמ' אבל אחר שנתרצו כל הארבע הקהלות מכמה שני' בתחלת ההסכמה לענש ולייסר את העובר כל ממוני הקהלות ביחד אינו יכול קהל א' אח"כ להפרד ממנו בזה לומר כי הם יענישו את העובר מקהלם כל שכן כשנעשית ההסכמה היתה על פי החכמים החשובים שבעיר ההווים והבאים אחריהם

כמו שכתוב בשאלה דפשיטא שאינם יכולים ושייך שפיר טעם החכם נר"ו כי גדול כח הרבים שהם הד' קהלות והתרת ההסכמה שהתירו אינה הסכמה ובפסק מוהר"ר דוד נר"ו בארט"א על הסכמת שלא יכנס הארוס בבית הארוסה שכתב שלא יוכלו שאר הקהלות להכריחם על כך גם כי אני מלשונם ומבני משפחתם אני אומר כי תקנה זו היא תקנה ותיקון וכן תקננו גם כן פה זה כמה שנים ועמדה התקנה כל זמן שענשנו לעוברים עליה ובהיות יושבי העיר רובם שנאספו איש ואיש מעיר א' ושני' ממשפחה מח"ל ובאים ארוסים וארוסות מחוץ ומתחדשת להם תקנה זו ואנחנו מעלימים עין ממנה אבל במקומות אחרים שנותנים אל לבם להתחזק בקיום תקנה זו ברוכים יהיו כולם והמרובים יכולים להכריח את המועט בהסכמה זו שיש בה גדר וסייג לתורה שלא יבואו (לעבור) על ד"ת באיסור כרת כמו שכתב החכם נר"ו וכ"ש שהם בני עיר א' ומתחתנים אלו עם אלו אלו יש להם הסכמה ואלו אין להם ויבואו לידי מריבה ופירוד אך ראיתי שכ' שהסכימו הסכמה זו בסייגים וחומרות כו' ואין ראוי להחמיר בה כל כך אלא לאפרושי איסורא כמו שהיינו נוהגים אנחנו בה שלא יכנס הארוס לבית הארוסה אלא משבת לשבת עם אביו או אחיו הגדול דרך הקבלת פנים בעלמא ולא יאכל שם כי אם כשיש לחמיו איזו שמחה בחברת אחרים יכנס וכשיצטרכו שום דבר בימות החול מן הפתח ידבר וישיבו לו וקרוב לנישואים יוכל להכנס בכל יום לצורך החופה ובכמו זה יוכלו לתקן דבר שאפשר לעמוד בו רוב הקהל ולא לתת מקום שיהיה קרוב לעבור על ההסכמה וממוני הקהל של ארטא יעשו הטוב והישר ובדברים טובים ידברו על לב קרובי ואחי בני הקהל פולייא אשר שם שיתרצו בהסכמה זו שתעשה על האופן הנז' ושלום לכל ישראל.

וגם כי החכם השלם נר"ו מוהר"ר יוסף צדק בהוראתו זאת כפי מה שבא בשאלה ולא היה צריך להאריך כל כך עליה הרחיב לשונו יותר מדאי על החכם השלם כמה"ר שמואל קלעי יצ"ו כי הוא מפורסם אצלינו בחכמה ויראת חטא ולדעתו היה מכוין בדין זה להלכה ואין לדיין אלא מה שעניניו רואות וכשיראה רבים חולקי' עליו יהי' דעתו לדעתם בפרט הלכה למעש' וראוי להדרת חכמתו לפייסו בדברי' טובי' את והב בסופה ועל השאלה השנית שיש בעיר חכם א' מרביץ תורה בכל הד' קהלות והוא זקן ופרקו נאה ושל' בעיון ובמעשה וראש ישיבה ויש לו שטר על הד' קהלות שיהיה עליהם שר ושופט ומרביץ תורה לזמן קצוב ויש זמן שהוא מרביץ תורה ביניהם ועל דבר הסכמה א' שהיה מחלוקת בין הג' קהלות שבעיר עם קהל א' בעטו קהל זה בחכם והביאו חכם א' שהוא בן כ"ו שנה יניק ולא חכים כי לא למד בישיבה וגם לא למד בביתו כי אם דרך עראי וגם סני שומעניה כו' אם ענייניו הוא כמו שכתוב בשאלה אין זה צריך לא שאלה ולא תשו' כי אפי' שלא היה שם באותו קהל שום חכם לא היה ראוי למנותו מרביץ תור' בשום קהל אך אם לא סני שומעניה אף על פי שלא למד כ"כ ואינו ראוי להיות חכם ומרביץ תור' ראוי לחכם לקרבו כיון שהקהל רוצה בו לא שידרוש להם ויאמר פסק כמו שרגילין ללמוד בבית הכנסת לא להורות בפני החכם ולא לשום הנהגה אלא שיהי' הוא ובני הקהל הנז' כפופים להחכ' נר"ו כמו שהיו עד עתה וזה יהיה אם ירצה החכ' בחסדו שראוי לוותר בכמו זה לבחורי' כדי שיתנו לב לשקוד בעיון אבל לפי הדין אינו רשאי אפי' אחר גדול מזה הבחור להשיג גבול חכם א' שיש לו חזקה באות' הד' קהלות מכמה שני' והם

מחוייבי' להחזיקו עליה' בשופט כמו שכתוב בשאל' וכמו שכתב החכם נר"ו על זה ראיות מוכיחות ענינו הוא האריך בשתי השאלות ואני קצרתי אבל כל הד' קהלות חייבי' לנהוג בו כבוד הראוי לרב כמוהו אשר האיר' הארץ מכבודו ופסקיו מורי' על בקיאותו בגמרא וחכמתו והמכבד את התורה גופו מכובד על הבריות ושל' לו ולכל חכמי ישראל וכל הארבע קהלות יצ"ו נאם המבי"ט: שאלח עח טבריה עיר שעל חוף הים ויש לה פחד מזמן מערלי' ורוב אנשי העיר מהעשירי' ברחו להם לעיר קרוב' להם כצפורי לטבריה וקצתם נשאר' בטבריה והניחו שם קצת ממטלטלי בית' והולכי' שבר ברוב הימי' לראות בתיה' ושדותיה' אשר להם שם וכולם יש להם בתים וגנות ופרדסי' ועתה קבעו דירתם כמו ב' שני' ובמלאות להם שנה אמרו אנשי ציפורי לאנשי טבריה הנה אתם שנה א' ישבתם בארצנו והרי אתם חייבים בכל מיני מסים וארנוניות וכל מיני עולות המלך יר"ה לבד מן הכראג"י ואתם חייבי' מצד הדין שעמדת' יותר מי"ב חדש פה ומצד המנהג לכל הבא לעיר א' ואנשי טבריה טוענים שלא באו ברצונם אלא שברחו מחמת המציק הנז' ונכנסו תוגרמים בבתיהם ופרצו והרסו וגם להם פזור גדול בברח' מטבריה וגם בטבריה הם מוכרחי' לפרוע כפי נימוס הדין כיון שיש להם בתים שם וגם כי קצת' נושאים ונותני' בציפורי מעט גם בני ציפורי הולכים ושבים לטבריה למשא ומתן ואין בני טבריה יכולים למחות בידם ועוד שלא ניתוסף על בני ציפורי שום משא עול מלך ושרים בין בכראגיש בין בלום קלי וכיוצא בו שהוא לפי הכנאש ושתחייבם לפרוע כל דבר שיתוסף על ציפורי בשבילם ילמדינו רבינו הדין עם מי: תשובה ראיתי מה שכתב החכם השלם כה"ר יוסף פורמון נר"ו בפטור אנשי טבריה הבאים לציפורי מן המסים והרבה להאריך בראיות לפיטורם ואני אתנהלה לאיטי לרגל הראיות ואחר כך אגלה דעתי ובמילא בהתבטל אחת מן הראיות יתבטל מה שעליו הראיה.

כתב ראשונה על מתניתי' דפ"ק דבתרא כמה יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חדש למסים וארנוניות כדאמרינן בגמרא שיש לחלק דמיירי במי דאתא מעלמא ואין לו דירה קבועה במקום אחר או שיצא מרצונו לדור בה דמוכח מילתא דדעתו להשתקע שם ואילו אנשי טבריה ברחו מחמת המציק ודעתם לחזור שם לבתיהם ושם פורעים מס ואין ראוי שיפרעו בשני מקומות כמו שהביא מתשובת הרשב"א ז"ל וכתב כי מה שנראה מן הגמרא שאפילו שלא בא אלא לגור שם חייב במסי העיר מדלא תלי מלת' אלא בזמן וכמו שכתבו הריב"ש ונמוקי יוסף וגם המרדכי ראיית הגמר' דהוי לגור שם ולא להשתקע ליתא דאע"ג דמתני' איירי בבא להשתקע פריך במכ"ש וכתב דלהני רבוותא צריך לחלק מאנשי העיר י"ב חדש למנהגי פרק מקום שנהגו וקריאת מגילה דאזלינן בתר דעתיה לכ"ע נמי צריך לחלק דהתם גבי איסורא נותנים עליו חומרי המקום שיצא וכו' ובמגלה פרוז בן יומו וכו' מילתא דלא שייך במסי העיר והתם נמי אזלי' בתר מנהגא דאסר ולא גבי פסי העיר דנהגו אנשי ציפורי לחייב להם ו' חדשים: ואיברא דפשטא דמתני' דכמה יהיה בעיר י"ב חדש אפילו לא יהיה דרך שיקוע לחוד כהני רבוותא רצון מיה' בעי דהא מרדכי דמשמע די"ב חדש הו' אפילו בא לגור הריב"ש הוא גופיה כתב דאם בא מחמת אונס אפי' שהה יותר משנה כפי מה שריוח ישא בעול וכן בהג"ה אשרי כמו שהביא החכם נר"ו וכשבא מרצונו אפילו דעתו לחזור אם שהה י"ב חדש חייב בכל מסי העיר וכן במנהג העיר כשידע מנהגם מקודם דאיכא פסידא להאי ולא מיחה אבל

הבאים באונס כאנשי טבריה אינם חייבים במנהגי ציפורי והחכם יצ"ו האריך בדיני המנהגות ובדרשים לשון הדיוט אפילו אינו כתוב בהני תנאי הלל ותלמידיו: וכתב ועוד יש לפטור לבני טברי' מהק"ו דפירכא מסייע לבני מתא שאם לא הוכבדו בשבילו אינו חייב אפילו היה מבני העיר כל שכן לבורח לציפורי ועוד מדינא דמלכותא שמחייב את אלו שהלכו לציפורי לפרוע עם בני טבריה ודה"ה ואינו דין שיפרעו בשני מקומות כמו שכתב הרשב"א ז"ל כדלעיל כיון שאין מוסיפין על בני ציפורי שום דבר על בני טבריה ובכי האי אזלינן בתר דינייהו כמו שכתב בתרומות הדשן מתשובת מוהר"ם ובארו החכם נר"ו הרבה בדינים המחייבים בפרעון מסים וארנוניות אגב נ"ד והעלה דבני טבריה פטורים ממסי ציפורי אלא על מה שנתרבה אליהם בשבילם וצדק בכל זה ועם כל זה אם בא חיל על העיר וצריכין שמיר' או משודדי לילה גם הם בסכנה שמא ישללום וחייבים ואפי' בתיקון חומת העיר אם צריך לפי שעה מהשוללי' אפי' שנשאר התיקון אחר כך כשילכו אלו מן העיר סוף סוף כל התיקון שנעשה היה צריך גם עתה וכ"ש שכר השומרים בלילה בשכונת היהודים שהם שומרים גם כן לבני טבריה נאם המבי"ט: שאלה עט ראובן צוה מחמת מיתה והקדיש מנכסיו עשרת אלפים לבנים כדי שיעשו בהם פרי האפוטרופוסים שהוא ממנה והבא מכחן באופן שלעולם הקרן יהיה קיים ומהריוח ישלחו לארץ ישראל שני שלישים והשליש האחר יחלקו כפי מה שיראה להם והאפוטרופוסים על נכסיו ועל נכסי ההקדש ועל נכדתו בת בנו ז"ל פלו' ופלו' ולמכריע ביניהם את פלו' שנת הש"ו: והאפוטרופוסים שלחו כמה שנים לארץ ישראל השני שלישים ואחר כמה שנים אחר שנשאת בת בנו הנז' הגיעה לדוחק מזונות והאפוטרופוסים באומד דעתן שלחו לה אחר שבאה לישאל השני שלישים שאמרו שלא עלה על דעת המצוה שיהיה זרעו מבקש לחם וינתנו נכסיו לאחרים וגם היא בארץ ישראל ועתה תובעת גם כן על פי אומדן דעת זה שישלחו לה גם כן ריוח השליש האחר כי עניי קודמים יורינו מורינו הדין: תשובה על ב' שלישים הראשונים עניי ארץ ישראל מצטערים והיא באה להוסיף גם על השליש האחר דאומדן דעתה בעי אומדנה אלימתא ודעתא צילתא דאבוהון דכולהו אומדני רבי שמעון בן מנסיא בכותב נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר אין מתנתו קיימת וכן מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב כל נכסיו לאחר מתנה גמורה ואחר כך בא בנו אין מתנתו קיימת שהדברי' מוכיחין שאילו ידע שבנו קיים לא היה נותן לו כל נכסיו לפי' אם שייר כל שהוא מתנתו קיימת כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו וכן כתב כל נכסיו לבנו בין הבנים או לאשתו לא עשאם אלא אפוטרופוסים כשלא שייר אבל אם שייר כל שהוא זכו במתנה הרי כתב הרמב"ם ז"ל שהדברי' מוכיחים שאלו ידע שבנו קיים לא היה נותן לו כל נכסיו ואם שייר כל שהוא זכו במתנה ואע"ג דהכא נמי איכא אומדנא ששמע שמת בנו ועל זה נראה שנתן המתנה שאילו ידע שהיה קיים לא היה נותן אפי' הכי אינה אומדנא אלימתא דכשלא שייר בשכתב כל נכסיו לאחרים נראה שנתתיאש מן החיים להכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב שאם ימות יתקיים המתנה ואם יעמוד תחזור לו כמו שכתב הרשב"ם ז"ל על מתניתין דשכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר דאמר רב נחמן רבי שמעון בן מנסיא היא דתני הרי שהלך בנו למ"ה ושמע שמת וכו' וכתב כל נכסיו לאחר ולא פירש שבשביל שמת עושה אלא נתן סתם ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה רבי

שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה אע"ג דלא פירש דאומדן דעתא הוא שאלו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן אבל שייר כל שהוא מתנתו קיימת שלא נתייאש מן החיים ואמר התם בגמרא רב ששת אמאי לא מוקים לה כרבי שמעון בן מנסיא ומוקי לה כ"ר שמעון שזורי ומשני אומדנ' דמיתה שאני שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד שנודע שמת וכו' משמע דבעי' אומדנא אלימתא דמיתה וכשכתב לאשתו כל נכסיו דאמרינן לא עשאה אלא אפוטרופא וליכא כל כך אומדנ' משו' הכי אמר דהוי מהני תלת דהוו הלכתא בלי טעמא וכתבו בתוספות דף קמ"ד קצת טעם יש וכו' וכן בכותב נכסיו לאשתו או לבנו מסתמ' לא ליתן נתכוון אלא לכבדם שלא היה מניח בניו בלא כלו' ע"כ ובהנהו תלת הוא דהוו הלכתא בלא טעמא אלימתא אלא קצת טע' אבל בשמע שמת בנו איכא טעמא אלימתא כמו שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרי' וכו' ובח"מ בבית יוסף סימן ר"נ הביא תשובת הרשב"א ז"ל על יעקב שנתן קרקע א' לבנו מתנת בריא לאחר מיתה ואחר כמה שנים צוה מחמת מיתה והניח אות' קרקע לבנו שמעון ולא פירש שום דבר מן המתנה שנתן והשיב הדעת נוטה ששכחה גרמה לו אבל מאי נעשה ואין אומדן דעת זה לחזק כל כך בידינו שנוכל לסמוך עליו לבטל מה שצוה שאם יסרב א' מהם שלא יטול כלום ושמא דבור היה באותה שעה וכו' נראה דבע"י אומדנא אלימתא גם רבינו ירוחם סוף נתיב כ"ד כתב ודוקא בדבר ברור אמרינן אומדנא לגבי שכיב מרע זה אבל בדבר מסופק לא אמרי' אומדנ' ומתנתו קיימת אפי' עמד ונחזור לאומדנא דנדון דידן דאני אומר דליכ' אומדנא כלל כיון שהניח לבת בנו כל שאר נכסיו דמסתמא הוו נכסי טובא שהוא הקדיש עשרת אלפי' לבני' והוא היה עשיר והשאר לנישואי זאת הבת שהיו ל' אלפי' לבני' או יותר להשיאה לפי כבוד זקנה ובני משפחת' ועל נכסיו נשאת ועברו כמה שנים שהיתה נשואה בכבוד ונתאלמנה וחזרה להנשא בכבוד עם נדונייתא הראשונה אעפ"י שאחר עשרים ושלישים שנה מזמן הצוואה עד עתה באת לידי דוחק מזונות לא כוון זקנה שיתנו לה מן הריוח של העשרת (אלפים) לבנים ולא מן הקרן שנתן כי אומדנא מי ששמע שמת בנו וכתב לאחרים אומדן דעתא הוא מהשתא שחי הוא ואביו אינו יודע אבל בנדון דידן הרי הוא יודע שיש לו בת בנו והניח לו כל צרכיו ויותר והחזיקו עניי ארץ ישראל כמה שנים בשני שלישי הריוח איך תבא אחר כמה שנים להוציא מחזקת' דאע"ג דגבי הא דשמע שמת בנו דאפי' החזיק מקבל המתנה כמה שנים ואחר בא בנו מוציא מיד המחזיק היינו משום שמזמן הצוואה היה בחיים והיה ראוי מאז להוציא מזה אלא שלא הודע אבל הכא בנדון דידן לא הגיע עד האומדנ' להוציא מיד המחזיק כי אם אחר כמה שנים שבאת הבת לידי דוחק מזונות וככי האי גוונא לא אמרינן אומדנא ובכותב נכסיו לאחרים ג"כ נמי היא אומדנא דמהשתא אמדינן דעתיה בשלא שייר ועמד דלא כיון למתנ' גמור' אם יעמוד שימות ברעב ובנדון דידן כיון שמנה האפוטרופוסים על נכסי נינתו ועליה ועל נכסי ההקדש שכמו שירווחו מעות ההקדש ביד האפוט' כך ירווחו נכסי הבת על ידם וידע זקנה שלא היתה צריכה ויתן ריוח הקדש כי במעותיה יהיה כפלים ויותר ריוח מכל ההקדשות לפרנס' נינתו עד שתגדל וכשתנשא יהיה קיים כל הקרן וקצת מן הריוח ומי שישאנה יקבל אחריות כל הנדונייא ותוספת ופרנסתה נאם המבי"ט: שאלה פ' ראובן היה חייב לשמעון מאה זהובים ולא היו בידו מעות ושלא להפסיד הרבה אם היה מוכר את ביתו לפרוע נתפשר עם שמעון ומכר את ביתו בסך

החוב ההו' אם היותו שוה מאה וחמישים זהובים כדי שידור וישתמש בו שמעון בשכר מעותיו שהם בטלים אצלו אלא כדי שלא יהיה רבית מכר לו סתם ואחר כך כתב לו שטר הטבה וז"ל איך אחרי עבור שנה וחצי מיום פלוני' בכל עת שיבא ראובן או שום א' מבאי כחו ויתן לשמעון המאה זהובים שתיכף ומיד יפנה שמעון הבי' ויתנהו ביד ראובן או ביד באי כחו או ביד כל מוציא שטר זה אפילו בלא הרשאה ברצון גמור וקנו מיד שמעון ונשבע על זה ויהי כי ארכו הימים ובא בנו של ראובן בשטר הטבה זה אחרי מות אביו להוציא הבית מיד שמעון בק' זהובים שנוטל בהלואה מלוי בהלואת חן או לקנות הבית ממנו לחלוטין במאה זהובים שנותן לו לפדותה משמעון ועוד חמשי' שיוסיף לו ושמעון מעכב כי טוען כי לא היתה ההטבה אלא בכוונה אם ירצה ראובן או בנו לפדותה לעצמו אבל לא לאחרים והשיב לו בן ראובן הנה מעיקרא לא היה המכר גמור רק הערמה מסותרת כדי שתרויח בדירת הבית כפי מה שהיו מרויחים המאה זהובים בידך גם שהבית שוה יותר הרבה עד זמן שאביא מעותיך ומה לך אם אביא משלי או משל אחרים ואם תרצה לקנות אתה קנה לך בסך מה שנותן לי זולתך ולא שיוחלטלך בית שוה ק"נ זהובים במאה יוריני מוריני הרב הדין עם מי ויכפל שכרו מן השמים.

תשובה זה כמה ימים וכמה פעמים דנתי ופסקתי על ענין אלו ההטבות שרובן נעשות באיסור כי הסרסור מדבר קודם לקונה ואומר כי לא ימכור זה אלא על שיעשה לו הטבה אע"פ שבזמן שנוטל שכר על המכר הוא בסתם אפי' הכי הוא רבית כי הוא סומך על מה שנאמר לו על יד סרסור שיעשה לו הטבה אלא הדרך הישר הוא כי לא ימכור אלא לאיש נאמן שיודע שלא ישאר עם ביתו ויכול לומר המוכר עצמו לקונה אני מוכר לך לחלוטין בלי שום תנאי אבל אני סומך על ישרותך שאתה יודע שהבית שלי שוה יותר הרבה ואיני מוכר אלא מצד דוחק שיש לי למעות ואם אני אביא לך המעות אחר זמן מה אני סומך עליך שתחזיר לי את ביתי אבל אינו מתנה בפ' ע"מ שתחזור למוכרה לי וכאלו הדברים שדבר לו אינם תנאי ואם הוא רוצה למכור ימכור ואם לאו מצד הדין אינו חייב ולכן אם יחזור אחר כך לכתוב לו הטבה שייטיב לו שיחזור למוכרה לו הוא חייב למוכרה כיון שהיה בידו שלא לעשות לו הטבה כי לא נעשה תנאי ביניהם אלא שסמך על דבורו וכבר מלא דיבורו אח"כ שעשה לו הטבה כי לכן נקראת הטבה שבשע' שעושה זה הוא לעשות טובה עמו שאינו חייב מצד הדין אבל כשקודם המכר על ידו או על יד הסרסור או אחר אומר לו שיעשה לו הטבה על תנאי זה קנה אע"פ שבשע' המכר לא הזכיר שום תנאי וכשעושה ההטבה אחר כך אינה נקראת הטבה כי חייב הוא לעשותה ואחר שחייב לעשותה הרי הוא תנאי מעיקרא ונמצא שבשכר המעות שנתן הוא יושב בביתו חנם שהרי הוא כמו הלואה והוי רבית ובנ"ד אם לא נעשה בכמו ענין זה שכתבתי הוא רבית ויחזור לו הבית ושכירות' יגבה מן המעות שקבל ואם נעשה בהיתר כמו שכתוב למעלה ההטב' היתה מרצונו וחייב עתה לקיי' מה שכתוב בה שימכרנה לו או לבאי כחו ומה שטוען שמעון כי לא היתה ההטבה אלא בכוונה אם ירצה ראובן או בנו לפדותה לעצמו אבל לא לאחרים אינה טענה כי דברים שבלב אינם דברי' ויכול בן ראובן לפדותה בין ממעותיו בין ממעות אחרים או שימכור אותה לאחרים אבל יכול שמעון לקחתה כמו שמוכרה לאחרים דלא גרע ממשכנתה שהוא קודם לקחתה כשמוכר אותה (קודם לאחרים) וטענת ראובן כי לא היה המכר גמור אלא הערמה אינו נאמן ואם

טוען בן ראובן שיכול לברר שלא היה המכ' גמור שקודם המכר התנה עם הקונה בפ' שיחזור לו ביתו כשיחזור לו המעו' אז יהיה רבית אבל על הסתם נאמן הקונה לומר כי לא נעשה תנאי אלא שהו' מרצונו רצה לעשות הטבה שכשיחזור לו המעו' יחזור לו ביתו וכמו שכתבתי למעלה שאעפ"י שהזכיר לו החזרה בלי תנאי אלא שסמך עליו מותר דומה למה שאמרו לענין חמץ בפסח למי שבא בספינה בערב פסח ויש לו חמץ שמוכרו לגוי ואע"פ שאומר לו בשעת המכר עד שאת' לוקח מגוי קח מישראל ועד שאתה לוקח במנ' קח במאתי' שמא אצטרך ואקנ' ממך שמות' לישראל' המוכ' לחזור ולקנותו מן הגוי אחר הפסח כיון שאינו תנאי גמור שאם לא ירצה הוא לקנותו מן הגוי אינו חייב וגם הגוי אם ירצה למוכרו לו או אם אינו רוצה (בו ישראל) אינו מוכרח שאין כאן תנאי כמו כן כשאומ' לו מוכר לך אני ואני סומך עליך שתרצה למכור לי אינו מוכרח למכור וכשעושה לו הטבה מרצונו הוא עושה נאם המבי"ט: שארה פא ילמדנו מוריננו ורבינו נר"ו ראובן נשבע בנזירו' שמשון בר מנוח בכל תנאיו לשמעון אהובו שלא יגלה הסוד שהיה יודע בו ואדם אחר לא היה יודע בלתי ראובן ואחר זמן גלה הסוד הוא ואירע לראובן מקרה אחד שניזוק ופשפש במעשיו ונתן אל לבו לאמר הנזק בא לי מחמת שעברתי על שבועת הנזירות ולכן קבלתי עלי בנזירות שמשון בכל תנאו וגו' כשאלך ואדור בירושלי' או בצפת תוב"ב שאהיה נזיר ועת' חשקה נפשו לדור בא' משני מקומות הללו לסבת שיקיים המצות הנוהגות עתה בארץ וגם ללמוד תורה בארץ ומפחד שלא יחול עליו הנזירות כי אינו יכול להיות נזיר מכמה סיבות ובפרט התגלחת אין לו יכולת לישב מעט זמן וכ"ש תמיד כי אפי' בזמן המועד שאין אנו רגילין לגלח הוא מגלח כי בזמן מועט שלא יגלח עולה לו בראשו חטטין ומסתכן ועתה נרא' לו מאחר שמתחלה לא היה נזירות כי אם שבועה אדעת' ראשונה קבל הנזירות האחרונה אבל בטעות היה מה שהיה ואע"פ שיעלה לא"י למקומות הנז' לא יהיה נזיר וגם אומר עתה מי יימר הנזק שבא לו לא היה אלא מחמת גלה סודו אולי היה לסבת עון אחר שאין יודע בו כי אם הש"י ולא הוא שגיאאות מי יבין וכו': תשובה ראובן זה היה ע"ה כשנשבע בנזירו' שמשון שלא יגלה הסוד וגם שתלה הנזק שבא לו על שבועת הנזירות ועל זה קבל עליו בנזירות שמשון שיהיה נזיר כשילך לדור לירושלים או לצפת ואח"כ נתחכם שכתוב בשאלה שעתה נראה לו מאחר שמתחלה היה נזירות כי אם שבועה אדעת' ראשונה קבל הנזירות האחרונה ואם כן בטעות היה ולא יהיה נזיר אעפ"י שיעלה לא"י וכן הוא כמו שנרא' לו שמה שנשבע בנ"ש אין שבועה חלה עליו שאין נזירות שמשון שו' חפץ של מצוה לישבע עליו וגם כי מי שאומר שבועה שלא אעשה כך או אעשה הוא חייב במה שנשבע לעשות או שלא לעשות היינו שבועה סת' אבל כשתלה השבועה בדבר אחר שאין נשבעין עליו לא חלה השבועה וגם נ"ש לא חל עליו שלא אמר הריני נ"ש או אהיה נ"ש ואחר שלא חל עליו לא שבועה ולא נ"ש אם כן טעה במה שחשב שהיה חל עליו ושהיה עליו חטא ועל זה קבל נ"ש כשילך לא"י שיהי' נזיר והוי בטעו' שחשב שהיה חייב ושנענש על הנ"ש הראשון וגם בנ"ש זה השני אינו חייב שנרא' שהוא לשון שבועה שלא אמר שקבל נ"ש אלא שקבל בנ"ש שכשילך לא"י יהיה נזיר כלו' כמו שבועה בנ"ש כשילך לדור בא"י שיהיה נזיר סתם ואינה שבועה ואפי' היתה שבועה או שהיה מקבל בפ' הנ"ש שכשידור בארץ ישראל יהיה נזיר זהו נזיר סתם בלא שמשון ויכול לישאל עליו ואם

אמר בפ"י שהיה מקבל בנ"ש כשידור בארץ ישראל שיהיה נ"ש גם זה אינו נ"ש שהוא כמו נשבע בנ"ש שאמר אני מקבל בנזירי' שמשון ולא אמר אני מקבל נ"ש ואם כן הכל היה בטעות ואין כאן נזירות כלל המבי"ט: שאלה פב אלמנה שהיה לה שטר חוב על ראובן לזמן קצוב ורצת' ללכת אל ארצה אשר יצאת משם והפקידה ש"ח הנזכר ביד שמעון כדי שבמלאת ימי זמן הפרעון הקצובים וכתובים בש"ח הנז' יגבה ויקבל בעדה דמי החוב הנז' מיד ראובן הנזכר ובוזה הלכה לארצה ואף גם זאת בהיות בארץ מושבה לא השיבה ידה מכתוב תמיד לשמעון הנז' למען ה' יעמוד על משמרתו ואל יתרשל ח"ו בגביית החוב הנז' כי נפשה מרה לה גם היא נאנחה ודואגת איך הניחה מעות יתומיה על קרן הצבי בלי שום בטחון ומשכון שלא כדת ודין כל נכסי יתומים ואלמנות וכדי להזהירו ולזרזו עוד על הענין כתבה לו איך כבר גדל א' מהיתומי' והגיע פרק' להנש' ויצטרכו המעות בהכרח לכן למען ה' ישתדל לגבותם ולשלחם לה עם הקודם על כל פנים ושמעון זה האטים אזנו ולא שמע לדברי האלמנה ואדרבה עשה הפך דבריה ושינה מדעתה ורצונה וחזר ונתן המעות הנז' לראובן הנז' בתורת עסקא לשנה עם היות שראובן היה רוצה לפרעם לו אז כדי שישלח' לאלמנה הוא לא רצה כי אם להניחם בידו של ראובן הנז' עוד לזמן שנה שלא ברצון האלמנה כאשר מעידה עליו כתב ידו שכתב והשיב אז על כל דבריה הנז"ל ואמר איך ראובן היה בדעתו ורצונו לפרוע לה ורצה להלוות' ברבית ולתתם לו תיכף כדי שישלחם לה עם הקודם כאשר כתבה בכתבה והוא עיכב בידו בתורת עיסק' לזמן שנה ולטובתה והנאתה נתכוון כי ראה בדוחק אותה העיר אשר היא יושבת בה ואין לאל ידה להרויח שם דבר ואם רצונה להשיא את בנה הן עוד היום גדול ומה טוב והמטיב להשביח במעות היתומים ומה גם עתה בהיותם עתה בטוחים על משכונות טובות ואינם על קרן הצבי כמו שהיו עד עתה כל זה השיב שמעון זה לאלמנה הנז' כאלו ליועץ נתנוהו ועצה טובה קא משמע לה מה שאינו רק לעצמו היה דורש ותואנה היה מבקש שיתעכבו שמה המעות לזכות גם הוא לקחת אותם לשנה הבאה ולהסתחר בהם וסופו מוכיח כי לסוף השנה הנז' כתב לה תתן לי המעות הנז' בתורת עסקא כמו שהיו ביד ראובן הנז' והיא השיבה לו שאם (ישלח לה כתב חתום איך אותם המעו' הם בידו קרובי' לשכר ורחוקי' להפסד שאז תהיה מרוצת ועל דבריה אלו חזר שמעון הנז' וכתב לה איך כעת ראובן הנזכ' אינו בעיר וכפי הנשמע בתוך חדש ימים יבא לביתו ואז יתבע ויגבה המעות ממנו ובתת ראובן הנז' המעו' הנז' בידו אז יכתוב וישלח לה הכתב החתום הנז' ואם שנסתפק בענין אם יהיה עולה כדין או לא כד עיין שפיר ראה ומצא מציאות יפה והגון עולה בדין לעשות כרצונה וככל אשר שאלה ממנו ויותר טוב וחזק כאשר תראה בעינייה בע"ה ויהי כאשר בא ראובן הנזכר גבה שמעון ממנו כל המעות הנז' משלם והחזיק בהם ועירבם יחד עם מעותיו ונתן הכל ביד אחיו לוי והם בהם נשתתפו יחד אין זר אתם כי אנשים אחים הם ובתוך כך נודע אליו כי מתה האלמנה ואז משך ידו מכתוב ומשלוח הכתב החתום הנז' שנתחייב לשלוח לה כאמור וכבוד אלהים הסתר דבר.

עתה באים היורשים בני האלמנה ותובעי' משמעון הנז' המעות הנז' באומרם כי אמם מעולם לא רצתה להניח המעות הנז' בידו כי אם בתנאי שישלח לה הכתב החתום הנז' והוא הודה לה בזה ונתחייב בו כאשר אותותיו מעשה אצבעותיו בכתב ידו אשר כתב אז

לא למנה יעידון יגידון בפניו ואיה מוצא שפתיו אשר שמר ומה שנתרחק מדבר שקר איש אמוני אשר כמוהו כי זה לו ימים ושנים שלקח וקבל המעות מיד ראובן הנז' ולא כתב ולא שלח הכתב שנתחייב לשלוח לא בחיי האלמנה ולא אחרי מותה ועתה אין אחר מעשה כלום ומה שהיה כבר היה וכעת יתן להם המעות תיכף ומיד בלי שום איחור ועיכוב כי זה לו עידן ועידנין שהם בידו מסתחר בהם ומה לו עוד חלק ונחלה בהם כי לא לנצח ניתנו בידו גם טוענים חלקם המגיע להם מן הריוח מכל השנים שעברו ואחר שבתורת עסקא הם בידו: זאת ועוד האלהים עשה בעד בני האלמנה הנז' ואינה לידם אגרת שלוחה מאת שמעון הנזכ' ליהודה קרובה אשר הודיעו מיתת האלמנה הנזכר ובראותו כי מתה שינה סדרי בראשית וכתב לו מה שעלה על רוחו לא ברוח ה' ולא זכר דבר ממה ששאל הוא המעות וממה שהשיבה לו האלמנה ושלוח הכתב חתום הנזכ' אשר נתחייב לשלוח הנז' ל' הכל הכחיש והטמין תחת לשונו כי אמר עת לעשות וכדי לעמוד על נכון הנה כתובה לפניו תשובתו הרמתה אות באות כאשר המה בכתובי' בלשון לעז ככל היוצא מפיו כי כתבו מתקיימ' בחותמיו ויוצאה מכמה מקומ' אחר' ידועה ומפורסמ' דהיא היא כתיבת ידו: טוב עם אלהים ועם אנשי' רב פעלי' גביר ומאד נעלה יצו ביין פינשי שיניור די אישקושר אישטות רינגלוניש אגורא טאנטו דוקא פור שיר איל פורטארו' איל קי איש די אישקוזארו איש איל אישקריביר קוזא די חידוש די פור אקא פירו דישפואיש קונסידרי קי שאלדריאה די שו וילונטאד קי ויאו לוקי פור אישטא מי אישקריביש קו אוש אישקריבא טודו לוקי פור אקא פאסא על כן ראיתילכתוב אישטא ברבי אין רישפואישטא די לא שוייא אי דיגו פרימירא מינטי קי פארא לוקי אקי אישטאבא די לה קי דיקאנסו טינגא אין פודיר די ראובן שאברי' שיניר קי מאראש מי וינו אונא ליטרא די נע דיזיינדו קי לוש טומאשי די ראובן אי לוש פוזיישי אין אוטרא פארטי קי מי פאריסיישי מיגוד אינקי היזי כל השתדלותי פורקי מילוש דיירא קי טיניאה מוי ביין אינקי פונידלוש את גנאנסייא פואיש אין אקילואש קומידייאש שינטיולו אחי לוי קי אנדאבא יו פור טומארלו דישומי קישי לוש דיישי אאיל אה ננאאנסייא קי איל לוש טומאריאה קומו לו טיניאה ראובן אינקי פור מונגו קי מיגורו אי מי דישו נונקא קונמי אובו מציאות קי שי לי שקיגירא דאר איקי קומו וידו קי פור אישטא ויאה נו פודיאה קון מי פואישי אה אבלאר אל דינו ראובן קי למען ה' היזיישי קון מיגו קי שילוש דיישי קיאישטאריאן מוי שיגואוש אי קי שריאה גנארלו אאיל אינקי מי לו דינו' פעמים רבות אי מאי רציתי להטות אזני אינקי קומו ויירון קינון קיריאה אי ויירון קי יו אישטאבא פארא פארטירמי למצרים פוזו א"ג אקיש מיל דיזיינדו קינו לושטציאה אאון.

אינקי קומו וידי קי נו אביאה מציאות איקי טאנטו מי אהינקאבן דישילי און דיאה קי פואיש קי אנשי אירה קי פיקוראשי די אבריד לוש איגוש אי קי לי דאריה אקיליוש אה גנאנסייא אי לידאריאה אוטרוש טאנטוש מיאוש מאש אין טאל קיטראטאשי קומו לאש גינטיש איקי יו מי דישאריאה די מי ויאגי אי טומילי שבועה חמורה קי קארא קואנדו קישי לוש דימנדאשי אנשי אונוש קומו אוטרוש קי דיינטרו די וינטי דיאש קי לוש אביאה די דאר אינקי פור אקורטאר דישילוש טורוש גונטוש אי אינפיסו אה טראטאר אינקי שיגיינדו איל טראטו טומו און ניגרו אוסו בלחו אי אונא מנא ינא די שבת קי איל פואי אה תפל' אולבידו לא לייאבי איניל שאיו די חול אי איל ערל קי אנדבא אלא לירט'

טומו לא לייאבי אי אבריו איל קאשון אי טומו די אונא בולסא סו גילייש קי טינאה איני לייא אי טיניא איניל קאשון איש טונשיש מאש די נ' מיל לבנים איקומו טומו אקיליו הינ הינגול"ו איל אוג"ו אי דישו איל רישטו אי נו פאריסיו עד היום והיו' בכלל אנשי קי דיש פואיש וידי יו קונקי שכל ריגיא"ה אינפיישי אה דימנדארלי גינטיש אינקי נו טומי דיל מאש קי וינטי אי טאנטוש מיל לבנים קומו שינטיו קי יו קריאה ליבאנטאר איל דינירו די איל די לוקי טיניאה שירו קון טורו אלה באנדא שין מאש קיריד דאר מאש קואינטא ני דאזון שינון קי אביאה פירדידו אוטראש פירדידאש איקי אביאה פגאדו אינקי אל פין לוקי מידישו קין קון איל טיינפו גאנאשי קי איל מיפא גאריאה אישטו איש שיניור לוקי מירישפונדיו טאנטו די לו אונו קומו די לו אוטרי טנביין מיפוזו אה בואליטש די שוש אישפארזידוראש דיל דינירו קי אביאה אין פירישטאדו אה שו יירנו דילייא קואנדו אישטובו אקי ב' מיל או נ' לבנים לוש קואליש ליש דיבי אאון קי אילייא שילוש טייני אישטו איש בעוונות טודו לוקי שי טייני היגו די אקיליו אי די לוקי קון איליו שו אגונטו כעת קון בייני טיניד פאסינסייא אי אשפיראר אה לוקי דירה איל זמן שיגנארי אברה אגלון מציאת קוניל פור בייין קי די אוטרו מודו נאדא נון באלי ני אפורוביגא על כל דברי האגרת הזאת טוענים היורשים בני האלמנה הנזכר לשמעון ישמעו אזניו מה שמוציא מפיו דברי' דסתרי אהדדי כאשר יראה ויבין כל ישר הולך ובכל הדברי' אלה אשר דבר מודה ומתוד' על פשיעתו אשר פשע ומעשיו מוכיחי' כי משעה ראשונה לבו לא נכון ולא נאמנה עם האלמנה אחר שראובן היה רוצה להלוות' עליו ברביית ולפורע' לו כדי שישלח' לה בפע' הראשונה והוא עיכב בידו וחזר ונתנ' לו מדעתו ורצונו ושלא ברצון האלמנה כנז"ל ופשיעה גוררת פשיעה ופשע גם באחרונה כאשר פיו ולשונו ודעת שפתיו ברור מללו וכו' בכתבו הנז' לכן יבא נא דברו אלינו ויורינו על כל דבר פשע אשר באגרת הזאת וילמדינו היצלח הימלט כל עושה אלה ואם באלו הדברי' שאין להם שיעור יוכל להפטר מפשיעותיו אשר פשע באלו המעות הנז' אחר שהכל נהיה בדברו וחסרונו' על כל מה שפשע ועשה הוא לבדו מדעתו ורצונו ולא ברצון האלמנה כנז"ל: תשובה על הטענה ששמעון האטים אזנו ממה שכתבה לו האלמנה שאל יתשל בגביית החוב והוא לא כן עשה אלא אפי' שראוב' היה בדעתו לפרוע לו הניח' הוא בתור' עסקא לשנה אחרת אין לשמעון שום חיוב בזה כיון שכתב לה כי להנאתה עשה כך שירויוחו המעות ושעתה היו בטוחים על המשכונות טובות ולא היו על קרן הצבי כמו שהיו מקודם אבל על מה שכתב אח"כ יש עליו חיוב שהשיבה היא לו שאם ישלח כת' חתום שהמעות היו בידו קרובי' לשכר ורחוקי' להפסד שאז תהיה מרוצית ועל דבריה אלו חזר וכתב לה כי בתת ראובן המעות בידו נתנם לאחיו לוי ולא שלח לה הכתב החתו' כמו שכתב לה מקוד' ואחר כך כשידע מיתת האלמנה כתב תואנות להראות כי לא מדעתו היה נתינת המעות ללוי אחיו אלא מפני מה שהפצירו עמו ראובן ואחיו וסכות אחרות רעועות שכת' נתן המעות ללוי אחיו ושאח"כ נגנבו מבית אחיו ר"נ פרחי' והפסדות אחרות שלא היה יכול להציל ממנו אלא עשרי' אלף לבני' או יותר מן מעותיו ולא חשש על הצלת מעות האלמנה והיתומים וסוף הדבר כי עם הזמן ירויח אחיו ויפרע ושיתנו אל לבו להתרצות ולהמתין לזמן שאם ירויח יהיה איזה מציאות בדרך שלם ע' כי באופן אחר לא יהיה שום תועלת ע"כ דברי האגרת הזאת שקצרתי והעתקתי

מלשון לעז ללשון הקודש חייב שמעון לפרוע ליורשי האלמנ' כל המעות שקבל מראובן שפשע במה שנתן ללוי אחיו המעות בלי רשות האלמנה שכתבה לו שיהיו המעות בידו קרובים לשכר ורחוקים להפסד והוא הוציאם מידו לאחיו שהיה יודע שלא היו בטוחים המעות בידו ונתן סבות רעועות אשר לא עולות בדין ומקודם כתב לה שהיו המעות בטוחי' במשכוננו' טובות ועתה היה ראוי לו כיון שרצה להפיק רצון אחיו שיקח משכונות טובו' ממנו להיות בטוח ממה שגנבו לו או מה שהפסיד כי נכסי יתומים היו אפילו בחיי האלמנה והיו יכולים לתתם רחוקים מהפסד.

גם מה שכתב בלשון לעז כי כשנתן המעות ללוי אחיו כדי שיהיו יותר בטוחים נתן לו ממעותיו גם כן כמו סך מעות היתומים שנשבע לו שכשיתבע ממנו כל המעות בין של יתומים ושל שיתנם תוך עשרים יום ושנתנ' כולם ביחד ושאח"כ כשראה הגניב' וההפסד תבע ממנו מעותיו ולא היה יכול לגבות ממנו כי אם עשרים אלף וכמה לבני' ע"כ וכיון שנתנ' כולם ביחד מעות היתומים עם מעותיו איך אמר שגבה ממעותיו העשרים אלף לבני' והניח של יתומי' ביד אחיו הרי זו פשיעה שהיה יכול להצילו מה שהציל בעד היתומים ומצד הדין אפילו שהוא אומר שמה שגבה גבה לעצמו על מה שנתן הוא ממעותיו אינו כן שכיון שנתנם ביחד עם של יתומים מה שגבה גם כן הוא חצי ליתומים נמצא שחצי מה שגבה הם בידו משל היתומים והשאר הוא חייב לפרוע על כי פשע בנתינת' ללוי אחיו כמו שכתבתי כי לא נתרצית האשה אלא שיהיו בידו קרובים לשכר ורחוקים להפסד ועל החצי שגבה אם נשא ונתן בהם והרויחו חייב גם כן לפרוע חלק הרויחו ואם הפסיד הוא עליו ומדבריו הוא עצמו שכתב נראה שפשע בנתינת' לאחיו כי כתב שהיה מפציר בו אחיו שיתן המעות לידו והוא לא היה רוצה לתת' לו אפילו שהיה משביע אותו ושהלך לו לראובן שהיו המעות בידו שידבר לאחיו שמעון שיתנם בידו ושהוא לא רצה להטות אזנו נראה מכל זה שהיה נראה לו שלא היו בטוחים ביד אחיו לוי ולכן לא היה רוצה לתת' לו וא"כ במה היה בטוח אח"כ שנתנ' לו כי הסבה שהיה מוכן ללכת למצרים וראובן לא היה רוצה לפרוע לו כי היה אומר שלא היה לו מעות הוא תואנה שכותב הוא מה שלא היה כי אם ראובן היה אומר לו גם כן שיתנם לאחיו לוי נראה שהיה לו מעות לפרוע ואיך כותב הוא שאמר לו אחר כך שלא היה לו מעות גם מה שכתב שמפני שהיה הולך למצרי' עשה תואנו' אז ואמר שלא היה לו מעות הרי הוא הסכי' אחר כך שלא ללכת והיה יכול לגבות' שיהיו בידו הכלל כי מכלל כל מה שכתב בכתב זה פשע הוא שנתנם ללוי אחיו וחייב לפרוע ליתומי' כל המעות עם חלק הרויחו שהרויחו בהם בכל זמן שהיו ביד ראובן או בידו כל זה הוא אחר שיתברר מה שכתוב בכתב בשמו שהוא כתב ידו או שצוה הוא לכתוב ומה שנראה לי כתבתי וחתמתי כי הוא דבר פשוט שאין צריך להביא ראיות עליו נאם הצעיר המבי"ט: תשובה אחר מה שכתבתי זה ימים על חוב האלמנה שמסר' לשמעו' השטר של החוב שהיה לה על ראובן והוא פשע בו שגב' החוב ונתנו ללוי אחיו בלי שום בטחון כלל כדי להועיל לאחיו שהיה חייב לשלם לאלמנה וליתומים כמו שכתוב שם בתשובה חזר וטען טענה על הכל כי אחיו היה ראוי לתת בידו המעות ויותר מהמה כאלו אמר שהיה בטוח אלא מה שלא היה רוצה מקודם לתת בידו היה מפני שלא היה רוצ' ליטפל עם קרוביו בעסק משא ומתן ושאר כך פחד פחד ויאתייהו ואין בטענתו זו ממש כי כבר כתב הוא כי מפני שלא היה

הוא בטוח לא נתנם לו כי כמה פעמים הפציר הוא ואחרים שיתנו בידו שהיה עושה טובה עמו כמו שכתב בכתב איקיסילוש דיישי קיסיריאה גנאר לו אאיל כנראה שלא היה בטוח ונתנם לו להועילו וכתב שנתן לו גם כן משלו ואחר שראה שהפסיד שאמר לו אחיו שגנבו ממנו יותר מר"נ פרחים גבה הוא ממה שנתן לו משלו קצת ושלא רצה אחיו לתת לו יותר ממה שהיה חייב לאלמנה וליתומי' כי אמר שהיה חייב גם לאחרים ולימים ושנים ירויח וישלם וכבר כתבתי בתשובה כי אפי' שלא היה פשע בנתינתם כיון שנתן הוא גם כן סך מעו' במעות של האלמנה אחר שגבה קצתם מה שגבה הוא לפי ערך מה שנתן הוא מנכסיו ומה שהיה חוב האלמנה ובלאו הכי היה חייב בכל סך מעות האלמנה כיון שכתב לה כי בתת ראובן שהיו בידו קודם המעות אז יכתוב וישלח לה הכתב חתום שהמעות היו בידו קרובים לשכר ורחוקים להפסד כמו שכתבה היא לו ומה שהיה קרוב לשכר עשאה הוא קרוב להפסד שמסר' ביד אחיו בלי שום בטחון וחייב בכל בין שיהיה טעם בנתינה ליד אחיו מפני שהפציר הוא בו ואחרים או שנתנו' לו שחשב שהיה בטוח אינו כן כי לפי מה שכתב הוא לא היה בטוח והיה פושע וגם כתוב בכתב שאמר קי פירקוראסי די אברי' לוש א' גוש אי קי טראטאסי קומו לאש גונטיש נר' שהיה חושש עליו שלא ישא ויתן כראוי ואם כן לא היה יכול ליתן לו מעו' היתומים בלי שום בטחון או משכון כי אפי' למי שהוא בחזקת בטוח אין סומכין על החזקות בנכסי יתומים אלא שיהיה ידוע לכל שהוא בטוח גם על מה שטוען עתה שהודיע לאלמנה נתינת המעות ללוי וכתבה שנתרצית על ככה אי אפשר זה כי כשגבה המעות מראובן אמר לחתנה של האלמנה שנתנם בריוח בטוחים על חזקות ואם יכחיש שלא אמר לו כך הרי הכתב ביד האלמנה ששלח לה על יד חתנה שנתנם בכל כך חזקות ולא אמר שנתנו' ללוי אחיו ומה שמשיב שמעון עתה שאמת שאמ' ושכתב אלא שחשב אחר כך והיה ישר בעיניו לתתם ללוי אחיו הראיה שנתן לו גם כן ממעותיו יחד ושחזר לכתוב לה שנתנם ללוי אחיו ושהיא השיבה לו שסברה וקבלה כל זה בודאי אין לו טעם שאם מקוד' כתבה היא שלא היתה מרוצי' שיהיו המעות אפי' ביד ראובן שבטוח היה כיון שפרע אחר כך אלא שנתנם לו בלי משכון והיתה רוצה שיתנם במקום יותר בטוח וכתב לה שנתנם במקום בטוח על כל כך חזקות כרצונה ולבבה איך חשב אחר כך לתתם ביד לוי אחיו אשר מעולם לא היה רצונו לתתם לו אפי' שהפצירו בו כמושכתב שלא היה רוצה לתתם בידו וכמו שכתב למעלה בכתב שלו הלשונות שמורים שלא היה בטוח ואיך עלה בדעתו שלא לתתם על בטחון בחזקות ונתנם ללוי על קרן הצבי וגם היא מי יאמין כי יסופר שכתב לו מקודם שנתנם על חזקות בטוחות ושאהר כך כתב שנתנם ללוי אחיו ושהיא כתבה שנתרצית אפי' היתה אלמנה זה דעתה קלה יותר משאר נשים שדעתן קלות לא היתה מרוצי' בזה וכל שכן שכתב שכבר נתנם בפועל במקום בטוח על כל כך חזקות ואחר כך אמר שכתב כי בתחל' חשב לתתם על כל כך חזקות והרי מחשבה זו כתב קודם כי צרכה למעשה שכתב שכבר נתנם על החזקות ודבריו סותרים זו את זו ופשע פשיעה גדולה כי אפי' לראובן לא היתה היא מרוצי' שיהיו בידו אלא במקום יותר בטוח ונתנם ללוי אשר היה בחזקת שהיה צריך סמך מאחרים וכל שכן שבמציאות אי אפשר שכתב כך ושהשיבה היא לו כי הזמן הספיק ליציאת האמת כמו שמשיבין היתומים כי הוא כתב ענין נתינת המעות על כל כך חזקות בכ"ג לכסליו שנת השל"ג ומיד מוביל הכתב שם לדרך פעמיו

והגיע לדמשק עם הכתב יום י"א לשבט מן השנה הנז' כמו מ"ח יום אחר כתיב' הכתב ולמחרת יום הגעתו מתה האלמנה אשר לא הספיק לראות ולהבין ענין מה שכתב לה בענין החזקות ואם כתב לה אחר זה הכתב שנתנם ללוי אי אפשר שהגיע לידה כי מתה אפי' על ידי כך שהיה כותב לה מה שלא היה לא היה מגיע לידה ואם הרץ או מי שהביא הכתב השני שאומר הוא היה אמת כבר היה נודע והכתב שלו היתה מצויה מה שלא נמצאת כתב זה מעולם וכ"ש מה שכתב שהיא השיבה לו שהיתה מרוצית אפי' הוא או' שנאבד' ממנו והדבר ידוע כי כל דבריו השקר והעול בלי שום סברא: שאלה פג ראובן הלך למדינת הים וחלה ועשה צוואה שמנכסיו יפרעו כתובת אשתו וממה שיותר לו יתנו מאתים פרחים לבן אחיו אם ישא את בתו ואם לאו ישאר הכל ביד אמו שתעשה מה שתרצה ועל זה צוה שיתנו נ' פרחים לפלוני וכ"ה לעשות מסילה בצפת במקום הצורך לזכות הרבים עוד צוה מה שיש לו בנכסיו ומה שחייב ומה שחייבים לו שיתנוהו לקרוביו ואחר כך קם והלך בשוק כמו ח' ימים וחזר ונפל למשכב ומת ואינו ידוע אם מחולי הראשון מת או מחולי אחר לדעת אם צוואתו קיימת או לאו: תשובה כתב הרמב"ם ז"ל סוף פרק ח' מהלכות זכיה ש"מ שניתק מחולי אל חולי אם לא עמד ולא הלך על משענתו בשוק מתנתו מתנה עמד בין החולי שצוה בו ובין החולי שמת ממנו והלך על משענתו אומדין אותו על פי הרופאים אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו קיימת ואם הלך בשוק בלי משענת אינו צריך אומדן אלא בטלו מתנותיו הראשונות עד כאן ובנדון דידן אינו ידוע באותם הח' ימים שהלך בשוק אם הלך על משענת במקל או בלא משענת וגם אם היה חולי אחר שמת בו או מהחולי הראשון או אם היה מין חולי אחר או שחזר וחלה אח"כ ממין החולי הראשון כי אפילו שהיה מין החולי הראשון אם עמד בחוץ בלי משענת בין חולי לחולי בטלו מתנותיו כ"ש אם היה חולי השני מין חולי אחר ועמד בין שניהם בחוץ בלי משענת שמתנותיו בטלים כי מה שכתב הרמב"ם שניתק מחולי אל חולי ובין החולי שצוה בו ובין החולי שמת בו כי ל"ש מין חולי שני או שחלה אחר כך ממין ראשון אלא שהלך בינתים בלא משענת וחזר וחלה מחדש אלא שכשחזר וחלה מאותו החולי עצמו הוא קרוב יותר לומר כי מחמת החולי הראשון חזר לו החולי עצמו אף על פי שעמד והלך בלא משענת ואם כן אחר שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו צוואתו קיימת עד שיודע בודאי על פי ב' עדים שהיו שם ויודעים שעמד והלך בחוץ בלא משענת שאינו כתוב בשאלה אלא שהלך בשוק כמו ח' ימים ולא הזכיר משענת וגם זה צריך עדות גמור בפני ב"ד ואפשר שלא הלך בלא משענת ויהיה צריך אמידת רופאים אם מצד החולי הראשון חזר וחלה ממין החולי הראשון עצמו או אפי' מן חולי אחר ומצד איזו פשיעה שפשע בעצמו באכילה או כחום וקור היה סבה ששלט בגופו חולי אח' מפני שלא היה בר' מכל וכל מן החולי הראשון שאם לא היה חולשת החולי הראשון לא היה מזיק לו פשיעת האכילה או חום וקור או כיוצא בו ולאמיד' זו היה צריך שיהיו הרופאי' מצוים פה במקום תביעה בעלי המתנות והיורשים ואולי שבמקום ההוא שמת לא נמצאו רופאים שיחקרו מהם ב"ד וכל שלא תתברר האמידה הצוואה קיימת דדברי שכיב מרע ככתובי' וכמסורין דמו כ"ז שלא נתבר' בב"ד שמחולי אחר מת אע"פ שאם היו אומדי' היה אפשר שתהי' האמיד' שמחולי זה מת או מחולי הראשון והוי ספק עכ"ז כל שלא נעשית האמידה שלא היה אפשר לעשותה המתנ' קיימת וכן נרא' ממה שאמרו שאם עמד

והלך בלא משענת הוי כמי שחזר ממה שצוה שאפילו מת מאותו חולי מתנתו בטלה ומת חזר בתוך חולי הוא בידוע שחזר בין עמד והלך בלי משענת הוא שהוא ידוע שהלך שאם אינו ידוע מתנתו מתנה כמו אם אינו ידוע שחזר בו בתוך חוליו שמתנתו מתנה וכן כשעמד והלך במשענ' דאמרינן דאומדין אם לא אמדו אינו ידוע שאותה עמידה היתה בבריאות גמור מן החולי הראשון והוי מתנה קיימת כיון דמעיקרא שוו רבנן לדברי ש"מ ככתובין וכמסורין בעינן ידיעה גמורה שנתרפא מכל וכל לבטלה ואפילו היינו אומרים דכשלא נתברר או לא אמרו דהוי ספקא כדמשמע ממימרא דר' אלעזר בפ' מי שאחזו דמייתי לה הרי"ף ז"ל פרק מי שמת וכתב וסוגיא דשמעתא התם כשלא עמד והלך על משענתו אבל עמד בין חולי לחולי והולך על משענתו אומדין אותו אם מחמת חולי ראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה דאי דייקי מרישא דאם מחמת חולי ראשון דמשמע דאמדו בודאי דמחולי ראשון מת הויא מתנתו מתנה הא אם לא אמדו לא הויא מתנה אימא סיפא ואם לאו כלומ' שאמדו ודאי שלא היה מחולי ראשון אלא משני אינה מתנה הא אם לא אמדו כך מתנתו מתנה וקשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא אלא דבעי למימר דדיוקא דרישא אם לא אמדו שהיה מחולי ראשון דהוי ספק וכן דיוקא דסיפא אם לא אמדו שמת מחולי זה הוי ספק וכן כתב בנמקי יוסף ז"ל שם פרק מי שמת דכשהלך על משענת דאמדי' הוא משום דאיכא לספוקי כשנפל אח"כ למשכב ומת אם הוא מחולי אחר והוי כאילו נרפא מחולי ראשון והויא (חזרה) או דלמא מאותו חולי עצמו והויא מתנה כיון שלא חזר בפ' הילכך אמדינן ליה ע"כ דמשמע דאם לא אמדו כמו אם לא היו רופאים מצוים דהוי ספקא ואי תפסו בעלי המתנה לא מפקינן מינייהו דאע"ג דבשאר ספיקי כמו אם הקדיש או הפקיד עלו בתיקו ומפרשים כיון דלא איפשיטא הוו נכסי בחזקת נותן כמו שהביא בטור סימן ר"נ הרי כתב ג"כ סברת הרא"ש שאין מבטלין ההקדש וההפקר כו' דאין מבטלין מעשיו אלא היכא דבריר לן האומדנא.

ונ"ל דדוקא כהני ספקי דהקדיש או הפקיר או נתן לעני' דמבעי לן אי הוי דינן כמו נותן וחוזר אם יעמוד או לאו דוקא הוא שכתבו המפרשי' דכיון דעלו בתיקו הוי בחזקת נותן דכיון שעמד ונתבטלה הצוואה לענין שאר מתנותיו בהני נמי הוו בחזקת נותן כיון דלא איפשיטא בעיין אבל בכי האי ספקא דהוי בצוואה עצמה דדבריו ככתובים וכמסורים דמו ומספקינן אי נתבטלה העמידה במשענת כשלא אמדו או לא דאמרי' דכיון שלא אמדו נשאר דבריו בחזקת ככתובים ומסורים כמו שכתבתי למעלה דעמד דומיא דחזר או אפילו נאמר דאכתי ספקא הוי אי תפס נותן לא מפקינן מיניה דכל שלא נודע בודאי דנתבטלה הצוואה בחזקת' קאי כיון דהוו דבריו דמעיקרא ככתובין כד"א: ואם כן בנדון דידן אם לא נתברר בעדות גמור לפני ב"ד שעמד בין חולי לחולי הצוואה קיימת ואם יתברר שעמד ואינו ידוע אם בלא משענת או במשענת המתנ' בטלה דאי בלא משענת פשיטא דבטלה ובמשענת בעו אמידה דהוי ספק ספקא בלא משענת והוי בטלה ואם תמצא לומר במשענת אכתי הוה בעי אמידה אי מחמת חולי ראשון או לא אבל אם נתברר שעמד במשענת דבעי אמידה כיון שלא נעשה לא נתבטלה הצוואה כפי מה שכתבתי למעלה ואפילו נאמר דהוי ספק כמו שכתבתי אח"כ אי תפס לא מפקינן מטעמא דפרישית ובמה שצוה שיתנו לצורך מצוה אפי' לא תפסו הוי קיי' דכשעמד הוא דהוי ספקא לא כספי' אי איכא עמידה או לא או כדבעי אמידה ולא אמדו וכל חילוקים אלו הם לענין

המתנות אבל לענין אמו שהניח שלטת על כל נכסיו דהויא אפוטרופא נמי שנפרש אפילו עמד בלי משענת לא נתבטלה דבגילוי מילתא דהאי איניש הוה מהימן קמיה ש"מ והוה משויה ליה אפוטרופוס סגי וכמו שכתוב הר"ן ז"ל פ"ק דנזיקין גבי אין ממנים אפוטרופוס נשים ועבדים ואם מינן אפילו יתומים הרשות בידם דלא להוי כאפוטרופוס דמפסיד דמסלקי להו ושכתב ר"י ז"ל דהרשות בידם גרסי' וה"פ אם מינן אבי של יתומים בחייו שהיה רגיל להפקיד להם הרשות ביד ב"ד למנותם עכשיו דאנן סהדי דניחא ליה לאב ע"כ וכן כתב הרשב"א נמי שהביא בבית יוסף סימן ר"צ והכא נמי בנדון דידן כיון שמנה המצווה את אמו אפילו שעמד מחולי זה נשארה במקומה דניחא ליה בה כיון שמנה אותה ואינה צריכה שימנו אותה ב"ד ואינם יכולים למנות אחר ומה שכתב בצוואה שאם לא ירצה אחיו לישא את בתו שישאר הכל ביד אמו שתעשה מה שתרצה זהו מינוי אפוטרופוסות כמו שכתב הריב"ש ז"ל סי' ע' על מי שאמר לשכיב מרע רצונך שאהיה שליט על נכסיך ואעשה בהן כרצוני ואמר לו כן ייטב בעיני כי לשון שליט מועיל להיות אפוטרופוס כמו שמצינו ביוסף הוא השליט ועל זה היה מנהיג על כל ארץ מצרים וכ"ש שאמר שאעשה בהם כרצוני ובנ"ד נמי אמר שישאר הכל ביד אמו הרי זה כמו שלטה ופי' עוד שתעשה מה שתרצה ועדיף טפי ממה שכתב הריב"ש ז"ל ועוד דהוא מעצמו אמר כך ולא על ידי שאלה כמו מה שכתב הריב"ש ז"ל וכן נראה ממה שצוה קודם שיתנו כתובת אשתו ומה שישאר יתנו ק"ק פרחים לאחיו אם יקח את בתו ואם לאו ישאר הכל וכו' ואם יקח אחיו את בתו לא היה צריך אפוטרופוס כי הכל של בתו ושל אחיו שישא אותה וכמו שכתב ומה שישאר שנשמע שכל נכסיו שישארו אחר פרעון הכתובה יהיו הק"ק פרחים לאחיו אם ישא בתו ועל זה לא נרא' לו להניח אפוטרופוס כיון שישא אותה הכל שלה ושלו אבל אם לא ירצה היתה צריכ' אפוטרופוס ועל זה היה מניח הכל ביד אמו נאם המבי"ט: שאלה פד בפנינו בית דין ח"מ הועד בתורת עדות גמורה איך הר' אהרן בן טיפא יצ"ו התיר ליהודי אחד אשר באה לו שמועת אחיו שמת קודם יום הכיפורים והשמועה לא נשמע' לאחיו רק אחר עבור יום הכיפורים והתיר לו שיסתפר ערב חג הסוכות יום שמוע' כיום קבורה ואם קבר מתו קודם החג אחר יום הכיפורים בטלה ממנו גזרת ז' וזה ששמע אחר יום הכיפורים אם היא שמועה קרובה בטלה גזרת ז' ומונה אחר החג ט' ימים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ד"י ולא היה יכול זה להסתפר אלא אחר החג ט' ימים עוד הועד כי אמר שיום טוב שני של ר"ה שאינו עולה למנין אבילות וגזר על היהודי האבל שיתאבל יום אחד כיון להלכה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ספ"י גם בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו כי ביום שבת הביאו נער למול אותו והמוהל אמר זה הנער הוא מהול והר' אהרן הנז' היה בצד המוהל וסלק למוהל והטיף הוא תיכף ממנו דם ברית ורננו הקהלות אחריו ואחר גמר התפלה קראוהו קצת חכמים לצד א' מבית הכנסת לשמוע מפיו איך עשה המעשה ההוא ולא רצה לבא ולא לומר שום התנצלות וטענה ואח' כך יום ראשון הביא הוא הנער עצמו לבית הכנסת ואמר שהיו לו ציצין המעכבין את המילה ושמל אותו ואמרו לו כי כל האנשים העומדים מסביב ראו כי היה מהול ושלזה לא מל אותו המוהל הראשון והנה אם האמת כדבריו היה לו לומר באותה שעה הנה מאחר שיש מחלוקת בדבר באו עד הנה חכמי העיר הביטו וראו אם הנער הזה מהול אם לא או היה לו לשאול אם יש מוהלים אחרים בעיר יבואו ויראו

הרמב"ם ז"ל ואחרים כתבו שאין מחללין את השבת להטיף ממנו דם ברית ומה שאמ' אחר כך שהיו ציצין אינו נאמן כנגד העדים עוד הועד כי ביום שבת אחר אחר שמל רחץ הסכין אשר בו מל ושהה זמן ברחיצה אין סחיטה בשער ובעור כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ט והוא הדין בברזל וכתב מגיד משנה ומיהו איסורא איכא ע"כ כיון שאינה צורך שבת ואינו כמו סכין שהוא מטונף שרוחצין אותו לחתוך בו אוכל עוד הועד ששחט עופות בבית הכנסת לפני היכל שחיטה בבית הכנסת יש בו ביזוי כי אפילו בחצירו מקפיד האדם כ"ש בבית הכנסת לפני היכל ה' עוד הועד כי השוחטי' המובהקים בעיר הטריפו כבש א' והוא הכשיר אותו וחתך מיד הסרכה ואח"כ ראו מקום הטרפות חכמי העיר בפניו והטריפו אותו והוא שלח אנשים שיביאו לו מהכבש ההוא ושיאכל ממנו לא טוב עשה לחלוק על חכמי העיר וכ"ש לומר שיאכל ממנו עוד הועד איך התיר נזירות שמשון אשר הנוזר אמר אכון נזיר וכו' אין כאן אעבור לבית אחי מן אל יום לשנת"ן והנוזר היה בא לשאול לכל א' וא' מחכמי העיר ולא מצאו לו התר ואחר עבור שנה וחצי ולא היה נשאר לו זמן רק חצי שנה והתר לו נזירותו ואמרו לו קצת מחכמי העיר איך מצא התרה לזה ואמר הנוזר אמר לי שאמר אכון נזיר שמשון וכו' אין מה אעבור לבית אחי מן אל יום לשנת"ן ואמרו לו חכמי העיר כי הנוזר בהמשך הזמן שכח נוסח הנזירות ושעתה אינו נאמן כי כשבא לשאול התר מקודם אמר הלשון אשר אמר לעיל והוא עדין עומד בסברתו ואומר שאפילו התרה אינו צריך לפי שאמר אכון נזיר שמשון וכו' ולא אמר כשמשון כי אי אפשר שיהיה הוא שמשון ולהיות כל הכתוב למעל' אמת ויצי' חתמנו שמותינו פה שמוא' בכ"ר מרדכי נ"ע משה בכר' סעדי': אינו יכול לחזו' בו במה שאמ' לפני מי שבא לפניו' שיתירו לו גם מה שאמר מפני שלא אמר כשמשון כי אי אפשר שיהיה הוא שמשון אם היה או' אהיה שמשון היינו אומרים אי אפשר שיהיה שמשון אבל כשאמר אהיה נ"ש משמע שמקבל עליו הנזירות של שמשון כיון שגמר בלבו והוציא דבר שמשמעות שיהיה נזיר וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק א' אם היה נזיר עובר לפניו ואמר אהיה הרי זה נזיר הואיל ובלבבו היה שיהיה כמו זה הרי שלא אמר כמו וחל עליו נזירות אע"פ שלא פי' ואני גוזר עליו שלא יורה שום הוראה להקל כי אם בהצטרפותו עם חכמי העיר בכל מקום שימצא נאם המבי"ט: שאלה פה ראה ראיתי הסכמה ופסק דין השלוח משאלוניקי עיר המהוללה ומפורסמת בחכמה ויראת חטא ההסכמה היא על ב' כיתות ק"ק שלום שבשאלוניקי שיצאו קצתם מבית הכנסת ובררו ד' חכמים מן הב' כתות ונשבעו ונטלו קג"מ בהסכמת כל הקהל לקיים כל מה שיגזרו עליהם ד' החכמים המפורסמי' בעיר וכתוב בהסכמת שהסכימו החכמים וגזרו שההסכמה אשר הסכימו הקהל עם החכם השלם הר' יצחק אדרבי נר"ו על דבר רבי שלמה אבזרדל שהיא קיימת ובענין ההסכמה הד' נבררים בררו שעד ר"ה של שנת השל"ה וכל השנה ישרתו לקהל ארבעה נכבדים אשר נקבו בשמות ושיתנהגו בכל תיקוני הקהל ביושר ובאמונה כו' וכתוב בהסכמה ועוד גזרנו שמסוף הזמן הנז' והלאה יבררו אנשים מעמד הקהל אחרים וכו' לא יזכר עוד ברירת ד' וכן גזרנו שלא יהיה ביניהם שום פירוד כו' רק שיהיו כל הקהל יחד באחדות שלמה כו' וכל השבועות והחייובי' אשר ביניהם להיותם נפרדים וכו' יבטלום וכו' וקודם שהודיעו להם גזרת הסכמתם נתחרטו על שבועות הפירוד והתירו להם ואז הודיעו להם מה שגזרו ביניהם ופרסמו להם גזרתם וגזרו

עליהם כל החומרות והחרמות הכתובות בתורת משה רבינו עליו השלום וכו' והלכו ולא שתו אל לבם מה שקבלו עליהם לקיים ומה שגזרו עליהם ונודע כי חכם א' הקשה את רוחם אחר שמת א' מן הארבעה אשר בררו לשרת לקהל עד ראש השנה וכל השנה שאמר להם נדר שניתר מקצתו הותר כולו וכיון שמת א' נתבטל כל מה שגזרו אפי' ענין ההסכמה ועל זה כתב החכם השלם כמה"ר יצחק הנזכר פסק דין והאריך להוכיח כי אין ענין זה בכלל נדר שהותר מקצתו הותר כולו שאפילו שאסר דבר א' בלשון כולל שאם לא החליף דבריו בין שעת איסור לשעת חזרה לא הותרו האחרים כמו אם אמר קודם איני נהנה לכולכם והיה שם אביו אם אמר אם ידעתי שהיה שם אבא הייתי אומר כולכם חוץ מאבא לא החליף דברו והאחרים אסורים ואם אמר הייתי אומר פלוני ופלוני וכו' אסורים ואבא מותר הוי מחליף דברו והוי נדר שהותר מקצתו הותר כלו וכתב וכ"ש כשלא אסרן בלשון כולל דפשיטא דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו וכו' כמו שאמר איני נהנה לזה לזה לזה כל אחד הוי נדר בפני עצמו כיון שלא אמר לזה ולזה בוי"ו כמו שכתב הרמב"ם פ"ד דנדרים ובנדון דידן חשיב כל פרק ופרק מההסכמה הסכמה בפני עצמה ואפילו להרמב"ן ז"ל ואחרים דסברי דהלכה כרבי שמעון לא חשיב נדר כל א' בפני עצמו אפי' לזה לזה בלא וי"ו עד שאמר לזה קרבן לזה קרבן שחוזר לומר קרבן בכל א' כמו אם אמר גם כן איני נהנה לזה ואיני נהנה לזה וכו' מי בנ"ד הוי כי האי שכתוב וגזרנו על כל פרק ופרק ולא כללום בגזרה אחת ואני אומר כי בחנם טרח החכם יצ"ו לחשוב ענין זה כנדר שהותר מקצתו ושלא הותר כולו מהני טעמי דבלאו הני טעמי לא הוי ענין זה נדר שהותר מקצתו כי לא הותר קצת לא על ידי פתח ולא על ידי חרטה ולא על ידי שגגה כמו כשאמר כולכם והיה אביו עמהם וחזר והחליף דיבורו ואמר אם הייתי יודע הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבי מותר ופשיטא דכל פרקי הסכמתם קיימים בפרט הסכמת הפירוד שהיא האחרונה הכתובה בפני עצמה וכן גזרנו עליהם וכו' ואין צריך ביאור אלא על הסכמת שירות הד' באותו זמן אם במיתת הא' נתבטל שירות הד' באותו זמן.

וכבר נשאלתי על כיוצא בזה מחכמי מצרים זה לי יותר מי"ז שנה על עשרה בעלי תורה שנשבעו שלא להסכים ולא לחתום בשום הסכמה מן הקהלות וכו' ומת א' מהם אם השבועה קיימת ואז כתבתי מה שכתב באדם וחזה נתיב י"ד בשם המפרשים ז"ל על שנים שנשבעו לעשות דבר א' ואחד מהם עבר על השבועה השני פטור וראיה מדוד וכו' וכתבתי דלאו דוקא עבר אלא אפילו היה פטור א' מהם מדינא מאיזה סבה שתהיה השני פטור וכמו שכתב הרא"ש כלל ח' על שבועת ה"ר יעקב וה"ר חזקיה לעלות לארץ ישראל וכתב שאם נשאר ה"ר חזקיה או בדין או שלא בדין אין עליך נדר ועל זה כתבתי אז שכיון שנפטר א' מהם האחרים יהיו פטורים כיון שהא' איננו בין באונס בין ברצון אלא שראיתי בתשובות שבשם הרמב"ן והם להרשב"א שכתב שכבר נהגו הקהילות שתהיה ההסכמה קיימת אפי' שנעדרים קצת ממקבלי ההסכמה ונודרין ומחרימין על דעת הנהגות ועם כל זה כתבתי שם כי זה הוא בהסכמות ומנהג הקהילות אבל באלו הי' שנשבעו כיון שמת א' מהם נתבטלה השבועה שכולם יחד כל אחד לדעת חבריו נשבעו שלא גזרו דבר אלא בהסכמת רובם אחר משא ומתן במעמד י' וכיון שנפטר א' לא יהיה המשא ומתן שלם ואינו במעמד ראשון ואלו היה זה אומר איזה טעם במעמד שיהיה

נכשר בעיני כולם וכמו שכתב הרא"ש ז"ל כלל ו' על קהל שבררו ברורי' לתקן תקנות שאם מת א' מהם נתפרדה חבילה כיון שתלו הדבר בדעת כולם ואין לנשארים כח בלתי אם שמו הקהל אחר ואפי' שנתבררו מתחלה ללכת אחר הרוב אם מת א' מהם בטל' בריר' וק"ל שאינו חולק זה על מ"ש הרמב"ן מן המנהג וכתבתי כי אותו נדון עדיף יותר שלא נתבררו על פי הקהל אלא ע"פ עצמם שלא להסכים אלא מדעת רובם וכו' ועתה נחזור לנ"ד שכתוב בהסכמה ובענין הסכמת הד' נבררי' בררנו מעכשיו שמר"ה הבא ראשון ועד שנה א' בע"ה ישרתו החכם ה"ר משה עמרם והר"י ה"ר יהודה פיראנו והנבון ה"ר יהודה נ' אלטביב והמעולה ה"ר שמואל גיקו והננו גוזרי' עליהם כל חומרות התורה שיתנהגו וכו' באמונה וביושר וכו' ואחר שנפטר החכם ה"ר משה עמרם לפי מה שכתבתי למעלה נתפרדה חבילת הד' ועם כל זה אני אומר שלא נתפרדה אלא שיבררו הברורים אחר במקומו שיהיו ארבעה וכמו שכתב הרא"ש ואין לנשארים כדי לעשות בלתי אם שמו הקהל אחר כי ענין זה דומה יותר לענין ההסכמות של הקהלות שכתב הרמב"ן שכבר נהגו שתהיה ההסכמה קיימת אפילו שנעדרים קצת ממקבלי ההסכמה וגם אלו הד' לא נבררו אלא נשבעו הם בעצמם להיותם משרתי הקהל כדי שנאמר שאם מת א' מהם נתפרדה חבילה בנדון העשרה אלא נבררו מצד הסכמת הקהל ומה שכתב החכם הנז' בפסק דין וליכא למימר הרי כלל הכל בבית א' לבסוף שכתב כל הנזכ' לעיל גזרנו על הכיתות הנז' לעיל בגזירת נח"ש וכל החומרות וכו' הרי שכלל הכל ביחד ואזלינן בתר תחתון כד"א בעלמא כו' ליתא דהיינו כשיש שני לשונו' דסתרי אהדדי כמו אם כתוב למעלה בשטר מאה ולבסוף מאתי' אבל היכא שאפשר לקיים שניהם לא עדיף תחתון מעליון ע"כ ואני אומר כי גם זה הוא חילוק אבל לא היה צריך לזה כי במה שכלל אחר כך לא חזר וכלל לומר שהיו גוזרים עליהם כל הדברים הכתובים למעלה אלא שלמעלה כתוב על כל פרטי הגזרות גזרה בלי עונש כי אם על הארבעה שהטילו חומרת התורה שיתנהגו ביושר ובאמונה כו' ובשאר הגזרות לא כתבו שום עונש ועתה במה שכתבו בסוף הטילו עונש על כל הגזרות של מעלה שיתקיימו ואין זה חזרת כולל בעצמו' הגזרו' אלא בחומרא שחייבים לקיים מצד החומרא וכענין זה כתב גם כן החכם נר"ו בסוף התירוץ גם במה שכתב על שהיו יכולים לומר דאיכא פתח לעקור ההסכמה שאם היו יודעים שימות משה נ' עמרם לא היו מקבלים ההסכמה וכו' והשיב שאין פותחין בנולד ומיתה הוי נולד.

ואני אומר כי בחנם דחק בזה כי מעיקרא דדינא ליכא פרכ' שאלו הד' לא נבררו על ידי הד' ברורים מב' הכיתות עד שיוכלו הם עצמם או כת אחד מהם לומר לא בררנו אלו ולא קבלנו' בחומרה אם היינו יודעים שימות אחד מהם ה"ר משה נ' עמרם אלא שנתבררו על ידי החכמים יצ"ו וגם הם אם היו יודעים שימות ה"ר משה תוך הזמן פשיטא שלא היו מבררי' אותו בכלל הארבעה והם לא היו מושבעי' לברור אלא מרצונם יצוו שיראה להם בין ב' הכיתות ואין עליהם שום דררא דפתח או חרטה גם הד' של ב' הכיתות לא ידעו מה שצוו הד' חכמים עליהם כי הם גזרו ג' או ד' גזרות וא' מהן שיהיו ברורים לשרת הקהל שנה אחת אותם הד' ואם יאמרו אלו היינו יודעים שימות פלוני לא היינו נשבעים לקיים מה שתגזרו עלינו עדיין לא היו יודעי' אם יבררו ד' או את מי יבררו ואיך יאמרו אלו היינו יודעים שימות כי בשלמא אם הם היו מקבלים עליהם חומרא

שישרתו אלו הד' היו יכולים לפתוח פתח אלו היינו יודעים שימות וכו' ואז לא היה מועיל להם משום שהיה נולד אבל עתה שנשבעו לקיים כל מה שיגזרו ובכלל מה שגזרו הוא שישרתו אותם הד' צריכי' לפתוח ב' פתחים אלו היינו יודעים שתבררו ד' אנשים ואלו היינו יודעים שימות א' מהם ואם בפתח אחד הוא נולד ואין פותחים בו כ"ש בשמים ואפי' שנאמר שהכל נכלל בפתח א' אלו היינו יודעים שתבררו ד' ושימות א' מהם לאהיינו נשבעי' אפ"ה הוי נולד כמו שכת' החכם יצ"ו ולפי מה שכתבתי למעלה כיון שהם לא בררום אלא החכמים מכח החומרות שקבלו ב' הכיתות גזרו עליה' אותם ההסכמות אשר מכללם ברירת ד' האנשים והרי זה כהסכמות הקהלות שנהגו שאפי' יעדרו א' מהם לא נתבטלה ההסכמה והכא נמי כשמת זה יעמידו אחר במקומו ולא נתבטל הג' וכ"ש שאר ההסכמות בפרט הסכמת ביטול הפירוד שהיא קיימת ומי שעובר עליה הוא בכלל הנח"ש ושלוש לכל חכמי ישראל המבי"ט: שאלה פו ילמדנו רבינו יעקב שאמר קדשתי את לאה בפני ראובן ושמעון היום כך חדשי' וראובן העד האחד מת ושמעון בא בפני ב"ד והעיד שבפניו ובפני ראובן קדשה כמו שאמר יעקב ולאה מכחשת את יעקב ואת שמעון העד ואומרת שמעולם לא נתקדשה ליעקב הנז' מי אמרינן הואיל ומת ראובן ואין כאן בפנינו אלא עד א' דמיא להא דאמרינן המקדש בעד אחד אין חוששין לקדושי' שפסקו רוב הפוסקים כמ"ד הכי ואעפ"י שיש חולקים או דילמא לא אמרו דאין חוששין אלא במקדש בעד א' בלבד שלא נמצא בשעת הקדושי' אלא עד א' בלבד אבל בקדושי' אלו שטוען יעקב שבפני שנים קדש כדת וכהלכה וכן מעיד שמעון העד האחד חוששין וחוששין וכן נראה מדברי הרב בעל תרומת הדשן שכתב בשאלה רי"ב וז"ל ואפילו לדברי הגאונים דפסקו אין חוששין היינו במקום דלא הוו רק חד סהדא אצל הקדושי' ולא יותר כלל בכי האי גוונא אין חוששין משום גזרת הכתו' הוא דילפינן דבר דבר מממון דאין לך דבר שבערוה פחות משנים וכו' עד אבל עובדא דידן דהוו תרי סהדי אצל המעשה והאחד מעיד שנעש' קדושי' בפניו ובפני חבירו ואף על גב דחבירו מכחישו מכל מקום לפי דבריו של זה הרי הן קדושי' גמורין אם האמת כדבריו שחבירו משקר וכה"ג כולי עלמא מודו דחוששין וראיה וכו' עכ"ל ואף על פי שהרב ז"ל שם חזר וצדד לסתור הראיה מ"מ במסקנא דמילתיה כתב וז"ל וא"כ בנ"ד נמי איכא למימ' נחמיר משום חומר' דאשת איש להאמין לע"א שהוא וחבירו ראו ושמעו בקדושי' עכ"ל: ובנדון זה איכא למימר דפשיטא דחוששין ואפי' לזה לפי מה שצדד הרב שהרי כל מה שסתר שם אינו מפני שחבירו העד היה מכחישו בפנינו אבל בנדון דידן שראובן העד האחד מת מוקמינן לשמעון העד השני אחזקתיה חזקת כשרות ואמרינן דאלו היה ראובן חי לא היה מכחישו אלא מעיד כמוהו ומעתה אף על פי שמהר"י קארו נר"ו הביא בטור אבן העזר סי' מ"ב דברי הרשב"א בתשובה שנראה חולק על בעל תרומת הדשן על עד א' שאמר בפני ובפני שנים אחרים נתקדשה ושניהם אומרים לא נתקדשה בפנינו דהרי זה כמקדש בעד אחד דאין חוששין לקדושי' אפשר לומר דדוקא התם שהכחשוהו העדי' הוא שכתב הרשב"א דהוה ליה כמקדש בעד א' אבל כאן דאין עד מכחיש את העד גם הרשב"א ז"ל יודה לדברי בעל תרומת הדשן דחוששין או דילמא לא שאני ליה להרשב"א ובכל גוונא אין חוששין כיון שאין בפנינו אלא עד א' ואת"ל דכיון שאין בפנינו אלא עד אחד אית ליה להרשב"א דאין חוששין היכא שנשמע מאותו זמן שאומר

יעקב שקדש מאז ועד עתה נשמע קול הברה בעיר קלא דלא פסיק שיעקב קדש את לאה אבל לא הוחזק הקול בב"ד מי הוא אמתלאה לחוש לדברי העד הזה או לא דאין דבר שבערוה פחות משני' סתמא אמרו יורנו רבי' כי ממנו תצא תורה ודבר ה' להאיר אפל' מבוכתינו ושכרו כפול מן השמים תשובה סמ"ג לבדו הוא המפורסם בסברא שחוששין לקדושי עד א' כי כל הגאונים והפוסקים סוברין שאין חוששים למקדש בעד א' ומה שהביא השואל ראייה מתרומת הדשן אין לו ראייה משם שהרי סתר הוא עצמו הראייה שהביא ומה שכתב השואל כי במסקנא דמילתא כ' הרב שנחמי' להאמין לע"א לא צדק לומר כי במסקנ' (החמיר) [אחר] אותו לשון מיד כתב אמנם כי דייקי בתוספות בפרק ב' דכתובות לא צרכינן בעובדא דידן לכל הני טעמי וכו' ועובדא דידן ליתנהו הני צדדין ולכך מוקמי אחזק' פנויה ולא הארכתי אלא כדי לבאר חילוקים שיש בהם נפקותא במקום אחר ע"כ מסקנת תשובת השאלה של בעל תרומת הדשן ומה שכתוב בשאלה כי מה שסתר הרב הראייה שהביא קודם היה מפני שהעד האחר היה מכחישו בפנינו אבל בב"ד שמת העד שאמר עליו שמעון שהיה עמו בקבלת הקדושין מוקמינן לשמעון העד החי בחזקת כשרות ונאמר שאלו היה ראובן חי היה מעיד כמוהו ואני אומר אדרבא כי יותר חומרא היה באות' עובד' מנ"ד מפני ששם היה ידוע ששניהם נמצאו שם באותן הקדושין אלא שהא' אמר שלא היו קדושין כלל אלא דרך שחוק כמו שכתוב שם באותה שאלה ובנ"ד לא נמצאו שם שנים אלא לפי דבור עד זה וכמו שהיה תולה הרב חומרא לשם במה שכתב ואם כן בב"ד איכא למימר דנחמיר משום חומרא דאשת איש להאמין לעד א' שהוא וחבירו ראו ושמעו בקדושין ולא נחוש בהא אי חבירו שהוא תולה בו מכחיש כיון דלאו סברא ברורה זו ע"כ ובנ"ד ליכא למימר האי חומרא כי על פי עדות שמעון זה אנחנו שומעים שהיה ראובן שם ושהיה מודה בקידושין אם היה חי ובאותו נדון גם בלא עד זה ידענו כי היה עמו עד אחר אלא שמכחיש אופן נתינת הקדושין וכיון שהיו שם שנים נאמין לאמ' מה שאין כן בב"ד שאין אנחנו יודעים שהיו שנים כי אם על פי זה העד ואם היה חי אולי היה מכחישו ולכן יש קולא בב"ד יותר מאותה תשובה כל זה הוא למה שהיה רוצה להחמיר בעל תרומת הדשן שיש צד להחמיר בעדות עד א' ובנ"ד שמא לא היה מחמיר אבל כלל הגאונים והפוסקים כתבו סתם שאין חוששין לקדושי עד א' ולא חלקו והרשב"א ז"ל כתב בפ"י כי אפ"י שאומר העד הא' שהיו עמו אחרים אין חוששין לדבריו כיון שהם מכחישים דהוה ליה כמקדש בעד א' ואפילו אמר העד האח' שנתקדשה בפניו ובפני הא' אינו כלום דכל שאו' שלא בפני ב"ד מיקרי ואמר ויכול לחזור ולהעיד בב"ד שלא נתקדשה כמו שהביא תשובה זו בב"י סימן מ"ב וכ"ש בנדון דידן שאין כאן אלא עד א' וכתב אחר כך ואף על פי שחזר ואמר בפני ב"ד אם היה אמת שאמר כן והודה שאמר כן וכיון שהב"ד שאלוהו אם יראה הוא הקדושין והשיב הוא שלעולם לא יאמ' עדו' אחרת אין לנו לעגן את האשה אם מת אותו העד ולא העיד בבית דין שנתקדשה כיון שקראוהו ב"ד ולא העיד כלום אבל עכשיו שעדין חי יש לחוש שמא למחר יבא ויעיד ונוציא את האשה ונמצאו בניה ממזרים אלא שאחר כך חזרתי והתרתי מפני שהשלשה אמרו בפני ב"ד כשנחקרה עדותן בב"ד שלא ידעו בקדושין וכו' וכל עד שאמר בפני ב"ד איני יודע אינו יכול אחר כך לומר נזכרתי ויודע אני כמו שמבואר בפרק שבועת העדות ואם הדבר כן הרי היא מותרת בלא גט ע"כ הרי

שאפי' אמר עד שני חוץ לב"ד שנתקדשה ואחר כך בב"ד אמר איני יודע אינו יכול עוד להעיד ואפי' אמר שלא בב"ד שנתקדשה ומת אין לחוש לעדות הראשון שהוא עד א' ואין חוששין לו כ"ש בב"ד שמת העד שאמר עלי' שהיה עד עמו שאין חוששין לדבריו ואין כאן אלא עד א' ואלו היה רואה בעל תרומת הדשן תשובה לא היה כותב מה שכתב ומה שכתוב בשאלה ענין הקול שיצא לא ידע כי אינן חוששין לקול אלא כשהיא משני עדים שהעידו על ב' עדים שהלכו למ"ה שהם היו עדי הקדושין עוד אני אומר כי אפי' למי שחושש לקידושי א' היינו כשהיא פנויה עתה אבל אם נתקדשה קידושין גמורין אף על פי שהביא עד א' שקדשה הוא קודם אין חוששין לכ"ע כיון שעתה שאומר שהוא קדשה קודם על ידי א' נמצא' היא מקודש' בודאי לא יחושו לעד א' כיון שעתה היא אשת איש וראיה מהא: שאלה פז עד א' המעיד שנתקדשה פלוני' לפלו' בפניו ובפני אחר שמת הרי הוא כעד א' שאין חוששין לקדושיו ואפי' יש מי שאומר ששמע מאותו העד קודם שמת שנתקדשה בפניו כל שלא העיד בב"ד אינו כלום וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה שהביא ב"י סי' מ"ב על עד שהעיד שבפנינו נתקדשה כיון שהאחרים אומרים שלא נתקדשה בפניהם אין חוששין לו דלא הוי אלא חד וקי"ל דאין חוששין לקדושיו ומה שאמר העד השני באותו מעמד האחר שבפניו ובפני חבירו נתקדשה אינו כלום דכל שאומר שלא בפני ב"ד מיקרי ואמר ויכול לחזור ולהעיד שלא נתקדשה שכל מה שאומר חוץ לב"ד אינו כלום כמו שמפורש בפ' שבועת העדות וכל שלא העיד בפני ב"ד שנתקדשה אינו כלום אלא שיש לחוש שמא למחר הוא בא ויאמר שנתקדש בפניו ונמצאו בניה ממזרים וכו' וכל עד שאמר בב"ד איני יודע אינו יכול לחזור ולומר נזכרתי ויודע אני כמו שאמרו בשבועות ואם הדבר כן הרי היא מותר' בלא גט ויתירוה ב"ד ויכתבו לה ב"ד לראיה וכתב אחר כך ואעפ"י שחזר ואמר בפני ב"ד כששאלוהו באותו מעמד האחר אם היה אמת שאמר כן והודה שאמר כן כיון שהב"ד שאלוהו אם ראה הוא הקדושין והשיב הוא ואמר שלעול' לא יאמר עדות אחרת אין לנו לעגן את האשה אם מת אותו עד ולא העיד כלום בב"ד שנתקדשה ואפי' קול בעלמא ליכא כיון שקראוהו ב"ד ולא העיד כלום שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו אבל עכשיו שהוא עדיין חי יש לחוש שמא למחר יבא ויעיד את האשה ונמצאו בניה ממזרים ע"כ הרי בשאלה זו שהיה עד א' ואמר על עד אחר שבפניו גם כן קדשה וזה העד השני אמר במעמד אחר שבפניו ובפני חבירו נתקדשה אינו כלום כיון שלא היה בפני ב"ד ואפי' שהודה אחר כך בפני ב"ד שאמר כך וכששאלוהו אם היה אמת שראה הקידושין השיב שלעולם לא יאמ' עדות אחרת ואפי' שהעד הא' אמר עליו שהוא היה בקדושין עמו וגם הודה חוץ לב"ד וכשהביאוהו לב"ד הודה שאמר כך חוץ לב"ד וכששאלוהו אם ראה הקדושין אמר כי לעולם לא יאמר עדות אחרת ועל כל זה כתב הרשב"א ז"ל שאין חשש בזה והאשה מותרת אם מת זה העד.

וכל שכן בב"ד שאין לפנינו אלא עד א' ועל העד השני יש רבים שאומרים משמ' שלא היה בקדושין וגם שאומר' אחרים שאמר שהיו קדושין (לא) אמר שהוא היה עד אלא שהיתה מקודשת ואולי ע"פ העד הראשון אמר כך ואפי' שהיה אומ' בפ' שראה הקדושין כל שלא העיד בב"ד ומת אינו כלום כמו שכתב הרשב"א וכמה שכתוב למעל' ואם היה רואה בעל תרומת הדשן ז"ל תשובה זו לא היה כותב בתשובת רי"ב שהיה מצדד

להחמיר בכיוצא בזה שהעיד עד א' כי בפניו ובפני אחר נתקדשה אשה א' שהרי כתב מהר"ק ז"ל כי מה שאנו אומרים הלכתא כבתראי היינו כשדברי קמאי כתובי' על ספר מפורסם אבל אם הם בתשוב' או כיוצא בזה אפשר שלא ראה האחרון דברי הראשון דאלו היה רואה לא היה חולק עליו כל שכן בהיות הרשב"א ז"ל רב קדוש ומפורסם ולא מצאנו מי שחלק עליו בדבר זה וסברתו נכונה בראיה מן הגמרא בשבועות גם יש אמתלאות על כי זה העד הוא מכזב כי אחר הקידושין שהוא מעיד עליהם הביאו לה מדמשק זיווג א' והוא היה הסרסור להשיאה וגם אחר שקבלה קדושין מאחר צעק הוא על כי זה האי' שמעיד עליה שקדשה אשר הוא שהפסיד ג' פרחי' שהיה נותן לו אם הית' נשאת לו ולא הזכיר שהיו ביניה' קידושין ואם היה יודע הוא שהיתה מקודשת לזה ויד' שנתקדש' עתה למה לא צעק לחכמי' לומ' שנתקדש' אח' שהיו לה קדושין מאחר ולא צעק אלא שהפסיד מה שהיה נותן לו אם היתה נשאת לזה וכיוצא באמתלאות כיוצא באלו בעדויותיו ועוד כי זה עד נודע שיש בו פסול להעיד על כמה שבועות שעבר וגם גזם לעשו' מסירה לאשה זאת וכתוב בהגהות אשירי פ' זה בורר דאיניש דסני לחברי' וא"ל בפני רבים אזילנא ומסרנא לך רשע הוא ופסול לעדות ואעפ"י שלא התרו בו ולא יהיה מוחז'לן דהוא סני ליה וגם אמר בפני רבים שהעיד פניו כל כך חזקתו שימסור והרי הוא פסול וכמו שהביא בב"י סי' ל"ד וכן בכל בו בשם רב פלט"י בסופו וכ"ש אם הוא מעיד נגד האיש דסני ליה דפשיט שהוא פסול לו מיהא כי נ"ד שהוא מעיד על האשה שנתקדשה קודם אחרי שהוא ידוע שהיא מקודשת עתה: נאם המבי"ט: שאלה פח תני' סוף פ"ב דיבמות הנטען מן האשה אסור באמ' ובבתה ובאחותה ופי' רש"י ז"ל שמ' לאחר שישא אותה תזנה זו עמו ובזנות קמא לא הוא מיתסר בקרובות דקי"ל נושאין על האנוסה וכו' דלא נאסרו קרובות האשה על האיש אלא אם כן קדש את הראשונה דאישות וקיצה כתיב וכו' וקיימא נטענת עליו בכרת ומפני כך חששו שמא יזנה עם הנטענת שלו ע"י שהיא רגילה בביתו ולא אסרום עליו אלא בחיי הנטענת ע"כ ובתוספתא תניא הנטען מן האשה לא ישא את אמה וכו' ואם כנס לא יוציא גבי מתניתי' דהנטען על השפחה ונשתחרר' על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין מידו גרסי' בירושלמי קדש כמי שכנס אמרו שלא לכנס וכנס מוציאין מידו והיינו מפני שעבר על דעת ב"ד ונראה לי דדוקא בשפחה ונכרית וכיוצא בהן שאמרו אם כנס אין מוציאין מידו הוא דאמרי' בירוש' שאם אמרו לו ב"ד שלא יכנס וכנס הוא דמוציאין מידו משום דכנס האש' שנחשד עליה ממש או שאסרו' חכמי' עליו כי הא דתנן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה הוא שאמרו שאם אמרו לו ב"ד שלא יכנס וכנס יוציא אבל זו שלא נאסרה עליו היא עצמה שלא נחשד עליה ולא אסרוה אלא מפני שמא יזנה עם הנטענ' אפי' אמרו לו ב"ד שלא יכנס וכנס אין מוציאין וכ"נ ממה שכתב נמוקי יוסף שם ספ"ב שהביא התוספת' דגבי לא ישא את אמה שאם כנס לא יוציא וכתב כיון שאין כאן חשש איסור שבגופן אלא חשש נטענת שתזנה עמו בסבתה ע"כ דמשמע דקילא האי ממי שנשא הנטענת עצמה שהיא כשפחה או הנכרית או אותה שאסר החכם דאם עשו התראה ב"ד מוציאין אבל האי אפי' התרו לא יוציא דהא הירושלמי לא בא אלא (על) פסק' דמתניתין דהנטען על השפח' כו' הרי זה לא יכנס כתב הירושלמי על זה קדש כמי שכנס אמרי' שלא לכנס וכנס מוציאין מידו גירש

מהו שיחזיר אם אומר את כן לא נמצאת מוציא לעז על בניה ע"כ דמשמע דהתראה לא נאמר אלא על מי שנשא הנטענ' עצמה כמו שכתבתי וראיתי בתשובת הרשב"א ז"ל שהביא ב"י בא"ה סי' י"ג ששאלו לו על הנטען מן הנכרית הרי זה לא יכנו' ואם כנס לא יוציא אם עמד זה וגירש מהו שיחזור הרי זה כלכתחילה או כדיעבד וכתב שהשואל כתב לו שמצא בירוש' גבי הנטען מן האשה לא ישא את אמה כו' גירש מהו שיחזו' כו' ועל זה הוצרך להשיב לו לפי מה שכתב לו שמצא אלא שכתב לו אח"כ ואעפ"י שאותו הירושלמי שאמרת לא ידעתי בשום מקו' אבל מה אעשה וגבי הנטען מן השפחה ומן הנכרית עצמן היא שנוייה בירוש' ע"כ שנרא' דדוקא גבי נטענת עצמה אמרו כן ולא בנשא את אמה כו' וכן הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות גירושין הביא דיני שפחה ונכרית וחכם שאסר ועליהן הביא מ"מ האי ירושלמי ובפ"ב של הלכו' איסורי ביאה הביא דין זה על הנטען מן האשה לא ישא את אמה כו' ולא הזכיר מ"מ זה הירושלמי על זה וכן בא"ה סי' י"א הביא בב"י ירושלמי זה על שפחה ונכרית וחכם שאסר כו' ואפ"ל שלא נאמ' בירוש' אלא על אלו יש גירסא אחרת בירוש' כמו שהביא הרמב"ן כי לפי אותה גירסא אפ"ל באלו כל שכנס לגמרי אין מוציאין וכתב הריב"ש ז"ל סי' רמ"ב וכיון שיש חילוף גירסא' ספקא הוי ומספיק' אין מוציאין ומה שכתב הרא"ש ז"ל סי' רמ"ב על השליח שהביא הגט ועדי הגט לא היו בעיר שאסורה לו ואם כנס אחר התראה תצא דוקא בזו שהוא עצמה אסורה לו לא באמה של נחשדת שלא אסרוה אלא שמא תזנה עם בתה כמו שכתבתי המבי"ט שאלה פט מי לא יראך מלך מלכי רבנן מי זה ערב לבו לאמר אע"ג דאיהו לא חזי נחזי אנן מי בעל דברי' ירים קולו יאמר מאי דאיהו לא גריס גרסינן מי הקשה אליו וישלם מי זה אמר והא תניא והא תנן הא תנן תנן ואם אמנם אני הוא שקמתי עצמי חוץ ממקומי ובמה הצד פירכ' כל דהו פרכינן ידעתי אבי ידעתי כי מקדם קדמתא נודע ביהודה ובישראל שמו מימי עולם ושנים קדמוניו' לא מן יומא דנן מפרק הרים בפלפולו משבר סלעים בבקיאותו עוקר הרים וטוחנן גם אתמול גם שלשום בהיו' חי מורי ורבי בהלו נר"ו עלי ראשינו אתה אלופינו מסובל בכל מיני אופני סוגי האושר ומיני היית המוציא והמביא את ישראל ועבדך היתוש בתוכם שקדתי על דלתו' בית מדרש הטהור יום יום בהיר הוא לא מעונן והיה כעץ שתול על פלגי ההוראות אשר פריו יתן וכל הפושט ידו ליטול ועלהו רענן ואשר יריח ריח תורתו הטהורה סמוך לבו לא יירא ישב במשכנות מבטחים בטח ושאנן ואיככה אוכל וראיתי להשיב על אמריו אמרים אמת ואנכי בא אל הדר כבודו והודו בעב הענן אך ברוב טובו וחסדו אעבור בסך התלמידים הקטני' אשר לפניו והילדים אשר תנן ואומר לגאוני יאיר עיני תורה היא וללמוד אני צריך אמר מר עוד הועד כי אמר שי"ט ב' של ר"ה שאינו עולה למנין אבלות וגזר על היהודי האבל שיתאבל יום אחר כיון בזה להלכה כמ"ש הרמב"ם ספ"י יאמר העבד בטחתי בחסידות האדון יודה לי כי הרב קודם דבר בענין המנין ואמר המקומות שעושין ב' ימים טובי' מונה הז' מי"ט ב' האחרון אע"פ שאינו נוהג בו אבלות הואיל ומדבריה' הוא עולה לו מן המנין ומונה אחריו ו' ימים בלבד ומונה ל' יום מיום הקבורה כמו שאמרנו ועתה מדבר הרב בענין אם נוהג האבלות בי"ט ב' וכתב הקובר את מתו בי"ט ב' שהוא י"ט האחרו' או בי"ט ב' של עצרת נוהג בו אבלות הואיל וי"ט ב' מדבריהם ואבלות יום א' של תורה ידחה עשה של דבריה' מפני עשה של תורה אבל אם

קבר ב"י"ט ראשון של ר"ה אינו נוהג בו אבלות ששניה' כיום ארוך הן מטעם שבארנו בהלכות קדוש החדש ע"כ הרי שאינו מדבר רק בענין אם נוהג אבלות ב"י"ט שני ולזה לא הזכיר חילוק הר"ה משאר ימים טובים כשדבר בענין המנין ואדרבא נתן כלל הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנין ומהאי טעמא דין הוא ג"כ שיעלה י"ט ב' של ר"ה והרב בעל הטורים העיד על הרמב"ם היות זה דעתו סוף סי' שצ"ט ז"ל ויש אומרים דב"י"ט שני של ר"ה אין מתאבלין כלל דקדושה א' להן אעפ"י שעולה אינו נוהג בו אבלות וזהו דעת הרמב"ם ז"ל אמר מר עוד הועד כי ביום שבת אחר שמל רחץ הסכין אשר מל בו ושהא זמן ברחיצה אין סחיטה בשער ובעור כמ"ש הרמב"ם פ"ט וה"ה בברזל וכתב מ"מ ומיהו איסורא איכא ע"כ וכיון שאינו צורך השבת ואינו כמו סכין שהוא מטונף שרוחצין אותו לחתך בו אוכל יאמר העבד מחמת מוקצה ומחמת הרחיצה נגעתי בה כי סכין של מילה מוקצה הוא כדכת' הרא"ש פ' כל הכלים ומאחר שגמ' מצותו חזר לאיסורו וברחיצתו ממחה וממחק הדם שלא לצורך: אמר מר עוד הועד כי השוחטים מובהקים שבעיר הטריפו כבש א' והוא הכשיר אותו וחתך מיד הסירכא ואח"כ ראו מקום הטרפות חכמי העיר בפניו והטריפו אותו והוא אמר שיאכל ממנו: לא טוב עשה לחלוק על חכמי העיר וכ"ש לומר שיאכל ממנו יאמר העבד הלואי בחמי חמין יכזה ויסלד בחילה כ"ש בכתו' האדון לא טוב עשה אלא מאור אש דת למו ולנו ולכל ישראל יצתה דבר מלכות מלפניו ומקלו מטה עז מקל תפארה בידו היד החזקה מט ופה קדוש לפידי' יהלוכו יגיה שביב אורו וזיקיקי' די נור יעשן אפו וקנאתו קנאת ה' על כל הטעיות שעשה ועל הכשלתו את הרבים אשר הוא מכ"ד דברי' שמנדין את האדם: נא אל תהי ברכתו קלה כי אם כלה ונחרצה באיומים עצומים אדוני רמ' ידך בעל יחזיון רפיון בגזרתו גזרת עירין ובמאמרו מאמר קידושין ובכן אפטר מלפני האדון כעבד נרצע שח ושפל תפל מבלי מלח קטן שבתלמידיו משה הלוי הגיענו כתב ממשה הלוי עם משה הישראלי ושמא גרים אשר משית מים אין מים אלא תורה שפלפלת במה שכתבתי והדין עול"ה עמך אם אירע ביום שני ואם קודם יום שני אין הדין עולה עמך שאינו עולה כיצד מי שמת לו מת בערב ר"ה ולא היה לו שהות לנהוג בו אבלות שחשך מיד או היה שהות ולא נהג בשוגג או מזיד וכן אם מת ב"י"ט א' של ר"ה ונקבר ע"י עממין וכן אם מת ב"י"ט ב' ונקבר ע"י ישראל אינו נהוג אבלות אפילו ב"י"ט ב' דכיומא אריכתא הוי ולענין אם עול' י"ט הב' של ר"ה למנין ז' נראה שיש חילוק כי בשני חלוקו' הראשונות י"ט הב' גם כן אינו נוהג אבלות ואינו עולה למנין כו' דהוי כיום ארוך כיון שאינו עולה למנין ז' ואם מת ב"י"ט ב' דהוא יום מיתה וקבורה אפילו דאבלות יום א' מן התורה אינו נוהג בו אבלות דהוי כיום ארוך כמו שכתוב הרמב"ם ז"ל ספ"י עולה למנין ז' כיון דהוי יום מיתה וקבורה דלא כתב דהוי כיום ארוך אלא לענין שאינו נוהג מנהג אבלות וא"כ מה שכתבתי שכיון להלכה שאינו עולה י"ט ב' של ר"ה למנין ז' כיון ולא ידע מה כיון והוא כשלא נהג אבלות בערב ר"ה או שמת ונקבר ביום א' של ר"ה אם מה שהועד היה שלא מת ביום ב' ועל זה כתב בטור סימן קצ"ט וזו הוא דעת הרמב"ם ז"ל על מה שהביא דברי הג' ומאן דשכיב ליה שכבא ביום ב' וכו' וכתב וי"א דביום ב' של ראש השנה אין מתאבלין כלל דקדושה א' הן אף על פי שעולה וכו' וזו היא דעת הרמב"ם ז"ל דוקא קאי אמאן דשכיב שכבא ביום ב' גם מה שכתבתי על שרחץ סכין מן הדם אחר שמל דאיסורא

איכא כיון שאינו לצורך שבת ואינו כמו סכין מטונף שרוחצין אותו לחתוך בו אוכל לא הבנתי מה שכתבת מחמת מוקצה דלא כתב הרא"ש וכן נמי סכין של מילה אסור לטלטל אלא כשאינו צריך לו למול (ואין מ) שום קפידא אבל כשהוא מטלטלו לצורך המילה אינו מוקצה ובעוד שהוא בידו מותר לרוחצו שיש בו קפידא גם כן שלא יפגם אלא משום שאינו צורך שבת כמו רחיצ' סכין לאכול כתבתי מה שכתב מגיד משנה דאיסורא איכא ועל מה שהטריפו חכמי העיר הכבש והוא הכשי' שכתבתי לא טוב עשה לחלוק וכו' והתפאר שיאכל ממנו נראה שלא אכל ועל שחלק לבד כתבתי לא טוב עשה ומכלל הן אתה שומע לאו והוי לאומרי' לרע טוב טוב ה' לקוויו וכו' הצעיר המבי"ט: שאלה צ ראובן שמעון לוי ויהודה שותפי' בחנות והתנו ביניהם שיהודה יעמוד בחנות מתעסק ושאר השותפים ישלחו לו סחורות משאלוניקי ויקח יהודה כל צורך מאכל להוצא' כולם באמונתו ומה שיצטריך יות' יקח לחשבוננו ומדי שנה בשנה היו באים ומקבלים חשבון וחוזרים ומקיימים השותפות מחדש אחר כך חלה יהודה ובעת פטירתו צוה שסך נכסים שיש לו מלבד חלקו בחנות עם השותפים הנז' שיש לו עם ראובן א' מהשותפין קרן וריוח וכל מה שימצא החצי לו והחצי של ראובן והשותפין אחרים אין להם שום חלק בזה וצוה כי בחצי הסך הנז' המגיע לחלקו שיהיה פקיד יוסף אוהבו עד שיבא אביו מצפת תוב"ב ולא פי' בצואתו על איזה סך היה אומר ולא כמה היא ולא ביד מי הוא אותו סך ונפטר לבית עולמו ואמר יוסף הפקיד שמעיקרא אמר לו יהודה שיהיו כל נכסי הארגז בידו ושלא ידע אדם מאומה אלא מפני שלא יוכל להוציא יחידי הארגז מיד התוגר אמר שראובן שותף עמו ושהמחצה שלו והנה טרח ראובן בכל עוז עד שהוציא הוצאות והוציא הארגז מיד התוגר לחלקו בינו ובין יוסף הפקיד ונמצא בארגז קרוב לק"י אלפים לבנים שהיו בה כמה חתיכי כסף ומרגליות ודברים אחרים ובתוכם היו כמה דברים שידוע בודאי ויש עדים שהיו משותפות החנות ועתה שמעון ולוי השותפים הנשארים תבעו לדין את ראובן ויוסף הפקיד שלו ואומרים כי הכל הוא משותפות החנות מן הסחורות שהיו מוכרים בה ושהם מכירים כמה חתיכי כסף עצמם אשר לקחו בשאלוניקי ושלא היו נכסים ליהודה חוץ מן החלק שהיה לו בחנות ובתוך זמן שותפותם באו בדברים עם יהודה לומר שהיה עשיר ושקפץ בשבועה שלא היה לו אלא מה שהיה בחנות בשותפות עם שאר השותפים עוד שכל העולם יודעים שלא היו לו נכסים זה זמן מועט ולא היה יכול להשיג כל כך מעות שבארגז אלא שודאי לקחו מן השותפין עוד כי ראובן שאמר עליו שהיה שותפו ושחצי הארגז שלו מודה לדברי השותפין ושאינו רוצה אלא לחלק עם השותפין כי כל הארגז היתה מן החנות ומפני שלא היה יוסף כדאי להוציא הארגז מיד התוגר אמר יהודה ליוסף הפקיד שחציה היתה של ראובן.

עוד טוענים השותפי' כי לא הזכיר בצואה על איזה ממון היה אומר ולא כמה ולא ביד מי היה ודאי שלא על אלו הנכסים של הארגז היה או' אלא על נכסים אחרים כי אלו של הארגז של החנות הם כמו המרגליות ודברים אחרים ואולי הם על ק' פרחים שהביא איש א' לצאת ידי שמים ואמר הוא לו שיסתירם ויתנם ליורשיו ויוסף הפקיד משיב כי אין אדם גוזל בשעת מיתה ולמה שאומרים שנשבע שלא היו לו נכסים אלא חלקו בחנות אולי אחר כך ירש או מצא מציאה או נתנו לו מתנה ומה שמודה ראובן שלא היה לו חלק מיוחד עמו בארגז אינו נאמן לחייב היורשים ואולי יהודה היה חייב לו איזה דבר

או היה לבו גס בו ורצה לתת לו חצי הארגז ולמה שאומרים שלא אמר על עסק הארגז הוא נאמן על זה שאלו לא היה מגלה אות' לא היו יודעים מאומה יורנו רבינו הדין עם מי.

תשובה הדברים שנמצאו תוך הארגז שיש ראייה ברור' או עדות ברור שהיה של השותפים בחנות אעפ"י שנמצאו בארגז עם דברי' אחרי' אפי' ידועי' של יהוד' אינם יוצאי' מחזק' של שאר השותפי' ואין יהוד' יכול לטעון שלקח' משאר השותפי' או שניתנו לו במתנה ושנאמ' לשותפי' שהמוצי' מחבירו עליו הראייה אלא הרי הם בחזק' השותפי' עד שיביא יהודה או יורשיו ראייה שלקחם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שותפין ומלשון שכתב אע"פ שהוא ברשו' א' מהם נראה דלא שנא אם הם בביתו בפני עצמם או הם תוך נכסיו בארגז כמו באיזה אופן שיהיו ברשותו אם הם ידועים שהיו של השותפין הם בחזקתם והידיעה והבירור בנ"ד יהיה אם על חתי' כסף צרוף שנמצאו בארגז אם יביאו השותפי' עדים ששלחום ליהוד' כמו שהיו שולחים לו סחורות אחרות לשותפות החנות והכירום במשקל ובמד' כל א' או שראום בחנות עם שאר סחורות שבחנות והכירום כמו שנמ' או שקנאם יהודה בפניהם מנכסי השותפו' וכיוצא בבירור זה עד שיתיישב לבן של בית דין להאמין כי אלו היו בחזקת השותפין ואם על המרגליות אם הן מחרוזות ידעו ויכירום במנינם ובמשקלם ועביין ועל שאר הנכסים שבארגז נראה שאינ' בחזקת השותפין כיון שנמצאו ברשות יהודה וראיתי שני חכמים חולקים על ענין זה אשר לא ידעתי אכנס א' מהם כתב שהם בחזקת השותפין והביא ראייה מן התוספתא שהביאו הרי"ף והרא"ש ז"ל בפ' איזהו נשך המושיב חבירו בחנות לא יהיה לוקח ומוכר דברים אח"כ וכו' ואם לקח ומכר בממון עצמו חצי השכר לבעל החנות כאלו הלוה מעותיו לבעל החנות משמע שמי שיושב בחנות אין לו לעשות שום עסק אחר ואם עשה אפי' בממון עצמו השכר לאמצע ואין הפרש בזה בין עסק לשותפו' והכא אי אפשר לידע כמה הריוח וכמה הקרן עכ"ל והחכם שכתב שהארגז בחזקת היורשי' השיב כי זה יהיה כשנשתתפו סתם ויהודה זה היה יכול לטעון שכך היה תנאי ביניהם שיוכל לישא וליתן בשאר ממון וגם היורשים יכולים לומר שממון זה לא על ידי עצמו הרויח אלא איש אחר שהיה שותף עמו הרויח ונתן לו חלקו ע"כ ואני אומר כי אין קושי מאות' תוספת' ומלשון הרא"ש ז"ל שלא יעשה עסק אחר כי בנ"ד לא היה עושה יהוד' שום עסק במה שהיה מונח בארגז כי היתה מופקדת ביד התוגר.

עוד הביא ראייה לזכות השותפין כי יהודה לא היו לו נכסים להתעסק בהם שיש עדים שנשבע שלא היו לו אלא מה שיש לו חלק בחנות ולא נאמר מציאה מצא או ירושה ירש והביא ראייה מההיא דאחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו חובות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמא אמר רב עליו להביא ראייה ואמר רב חסדא לא שנו אלא באין חלוקין בעיסתן אבל חלוקין אימא מעסתיה קמיין ונ"ד הוי אין חלוקין בעיסתן שהיה מתפרנס מתוך החנו' ועליו להביא ראייה שאלו הנכסי' הם שלו ומה שאמרו בגמר' ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראייה והכא נמי דמת המוריש יהודה על השותפין להביא ראייה כתב דלא דמי דדוקא התם שהשטרות יוצאות על שמו ואז אלו היה חי עליו להביא ראייה אבל היורשים אינם בני ראייה כנז' אמנם בנ"ד שאינו דומה לשטרות' הכתובי' בשמו אפילו מת מפקינן מן היורשים דכה"ג

כתבו התוספות שם בהדיא לתרוצי אתקפתא דרב פפא וכן כתב הריב"ש ז"ל סימן קס"ט וכתב שכן דעת הרשב"א וכן כתב רבינו ירוחם ז"ל נתיב כ"ו ח"ב יש מי שכתב דאם מת דמטלטלי בחזקת האחין דלא דמי לשטרות שיוצאות על שמו אבל בחייו דין א' להם עכ"ל ושמעיון מהא דהנכסים הם בחזקת השותפין ועל היורשים להביא ראיה.

והחכם החולק עליו כתב שאין בטענה זו ממש שאם מפני השבועה אפשר שכשנשבע כבר הפריש אלו הנכסים ואסרם עליו בהנאה וראיה מתשוב' הרשב"א ז"ל על ראובן שהיה חייב מנה בשטר וטען שהוא פרוע והראיה שלא כתב חוב זה במזכרת נכסיו כאשר נשבע לתת מזכרת כל נכסיו לגבאי המס והשיב כי שמא שכחו עד כאן ובנ"ד אע"פ שלא שכח נכסים מרובים של הארגז אפשר שאסרם כמו שכתב ועל ראית האחין כתב דדוקא באחים שמת אביהם וידענו שמעולם לא היו חלוקין בעיסתן הוא דאמרינן שעליו להביא ראיה אבל בשותפין אלו שנודע שהיה לכל א' מהם מעות מלבד החנות נאמר שגם לזה היה כן וגם יורשיו יכולין לטעון כן ואנן נמי טענינן ליתמי ועוד דהתם מיירי שראינו השטרות קודם שטען הוא שהיה שלו ואז צריך להביא ראיה אבל בנ"ד שקודם שראינו הארגז אמר הוא שהיו שלו אינו ענין לאחים ועוד האריך להביא ראיה דשטרות ומטלטלין שוים בדין זה ואני אומר כי מה שהביא ראיה שהן בחזק' השותפין על שנשבע שלא היה לו אלא החלק של החנות שאין מביאין ראיה ממה שישבע איש א' מספר עם חבירו שיכול לומר לא היה בלבי לישבע אלא על דבר אחר וטעיתי בלשוני או בלבי היה על תנאי כך ואינו לוקה על שעבר אותה שבועה שחשב מי ששמע שנשבע עליה עד שיודה קודם בפני עדים על מה שנשבע בודאי וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות שבועות ודוקא כשאמר על דעתכם אני נשבע הוא שאינו יכול לומר כך וכך היה בלבי כמו שכתב שם ובנ"ד נמי יוכל לומר שנשבע שלא היו לו נכסים אחרים ברשותו כי אם החלק של החנות כי הארגז לא היתה ברשותו אלא ברשות הישמעאל או שלא היו לו נכסים אחרים שיהיה מסתחר בהם אלא החלק שהיה לו בחנות שהיה מסתח' בהם וכיוצא בטענות אלו שהיה בלבו תנאי אחר כמו בטענות שטוען האדם חוץ לב"ד שיכול לחזור בו ומה שטוען בב"ד אינו יכול לחזור בו ולא נצטרך לדחוק ששכח או שאסרם שאם אסרם מי התירם לו אחר כך שצוה שהיו לו נכסים מלבד מה שיש לו בחנות ושיהיה יוסף פקיד עליהם וכו' ומה שכתב הרשב"א ז"ל שמא שכח היה בענין כתיב' כל פרטי נכסיו שאפשר שישכח וקרוב הוא לשכוח דבר א' בין דברים הרבה אבל כשנשבע על דבר פרטי כמו אם היו לו נכסים אחר כך זולת חלק החנות לא שייך שכחה כי אם היה אומר יש לו כך וכך נכסים זולת החנות ולא היה מזכיר ארגז זה היה יכול לומר ששכח על שהזכיר כמה דברים ושכח זאת אבל כשלא הזכיר דברים אחרים לא יוכל לטעון ששכח זו כי לא היה לו נכסים אחרים זולת החנו' כי אם הארגז ולא היה שוכח הכל גם על ראיית האחים אין אנו צריכין לומר' שהיו לשותפין מעות מלבד החנות וגם ליהוד' אלא מה שאמרו אין חלוקין בעיסתן הוא שכל האחים אוכלים מתפיסת הבית שלא חלקו עדיין ירושת אביה' אבל בנ"ד כל א' מן השותפין חלוק בעיסתו שאוכל משלו אלא שהתנו עם זה יהודה על כי הוא מתעסק בחנות שיהיו הוצאות אכילתו על כולם מנכסי החנות ואפילו היה נ"ד כמו האחים שאינם חלוקין בעיסתן מה שאינו כן כיון שהם חלוקי' בממון אחר שכל א' מאלו השותפין יש לו ממון בפני עצמו מלבד שותפות החנות הוי

כמו חלוקין בעיסתן וכמו שכתב רבינו ירוחם נתיב ט"ו ח"ב ואם חלוקין בעיסתן וכ"ש בממון אחר אימ' מעיסתו קימץ והחכם החולק עליו כיון לרבינו ירוחם במה שכתב כי בשותפין אלו שהיה לכל א' מהם מעות מלבד החנות נאמר שגם לזה היה כן כמו שכתב למעלה ועל הקדמה שנ"ד הוא אין חלוקין בעיסתן כתב החכם המחזיק השותפין שממה שאמר ומודה אבא שאם מת על האחים להביא ראייה בנ"ד נמי כיון שמת המוריש יהודה היה נראה שעל השותפין להבי' ראייה כנגד סברתו וכתב דלא דמי דהתם שהשטרות היו יוצאות על שמו היה צריך ראייה וכשמת היורשים אינם בני ראייה ובנ"ד שאינו דומה לשטרות הכתובות בשמו אפי' מת מפקינן מן היורשים ע"כ ולא הבנתי הטעם כי על כי השטרות היו יוצאות על שמו היה צריך הוא להביא ראייה כי אדרבא מפני כך יש לו ראייה שהם שלו אלא שאינו נאמן מפני שאין חלוקין בעיסתן ולכן צריך הוא להביא ראייה והחכם החולק עליו הרגיש זה וכתב הוא דלא דמי דהת' מיירי שראינו השטרות קודם שטען הוא שהיה שלו ואז צריך להביא ראייה אבל בנ"ד שקודם שראינו הארגז אמ' הוא שהיה שלו אינו ענין לאחים והכוונה היא שכיון שראינו קודם השטרות אע"פ שהיו על שמו כל זמן שהוא לא טען שהם שלו מסתמ' הם של כולם כיון שהוא נושא ונותן בתוך הבית ולכן צריך להביא ראייה ובנדון דידן לא ואני אומר כמו שכתב רבינו ירוחם ז"ל שם ועליו להביא ראייה ואם מת והניח בנים על האחין להביא ראייה פי' ואע"גב דלא טענינן ליתמי מה שלא היה יכול לטעון אביהם שאני הכא דמן הדין מוקמינן נכסים אחזקייהו וגם מן הדין היה אף באביהם חי לולא שמחמירין עליו להביא ראייה בחייו אבל לא במותו ע"כ ומה שהיו מחמירין עליו אע"פ שמן הדין מוקמי' נכסים אחזקייהו כלו' השטרות שכתובין על שמו ומחמירין עליו מפני שהיה נושא ונותן בתוך הבית ולא היו חלוקין בעיסתן ובנ"ד מוקמינן נכסים אחזקייהו אפילו בחייו ולא יחמירו עליו כיון שהוא ידוע שיש לו ולהם נכסים זולת שותפות החנות וכל שכן שאין כאן טענת שלא היו חלוקין בעיסתם כמו שכתבתי למעלה וטענינן ליורשים מה שהיה יכול לטעון אביהם עוד כתב מי שמחזיק ביד השותפין אמנם בנ"ד שאינו דומה לשטרות הכתובים בשמו אפי' מת מפקינן מן היורשים דכה"ג כתבו התוספות וכן ריב"ש סימן קס"ט בשם הרשב"א ורבינו ירוחם ז"ל כתב יש מי שכתב דאם מת המטלטלים בחזקת אחים דלא דמי לשטרות הכתובי' על שמו אבל בחייו דין א' להם עכ"ל וזהו שכתב הוא שאינו דומה לשטר' ר"ל שאם מטלטלי' שאינם מסיימים על שמו כמו השטרות שיוצאים על שמו וכתב שמעינן דהנכסים האלו הרי הם בחזקת השותפין ועל היורשים להביא ראייה וכו' ואני אומר שכל זה הוא על שאינם חלוקין בעיסתם ונ"ד חלוקים הם כמו שכתבתי ושטרות ומטלטלין הכל בחזק' יהוד' ויורשיו גם מה שהביא ראייה מתשובת הרא"ש ז"ל שכל מה שיקנה א' מן השותפין מן הדברי' הנמכרי' בחנות בחזקת שניהם כבר השיב עליו החכם נר"ו המחזיק ביד היורשים מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ה ששותף יכול לקנות לעצמו ותירץ דברי תשובת הרא"ש שלא יהיו נגד הרמב"ם ז"ל וגם ראיית הכותל שנפל דמלתא דידיע לתרי שותפי אע"גב דאיתא ברשו' דחזד לא נפיק מחזקתיה דאיך ועוד שהרי כתב מלתא דידיע וכו' והחכ' החולק על דבריו האריך בענין ידיעת מה שהיה מן השותפות גם אני כתבתי בתחילה כי אם יש בארגז דבר ידוע מכבר בבירור שאין יהודה יכול לומר שלקחם אפי' שנמצאו בין חפצים הידועים של יהודה אבל לומר

בהפך כי גם החפצים שאינם ידועי' לשותפו' שיהיו גם כן של שותפין נפני שנמצאו בארגז אצל הידועים זה דבר שאין לו ראייה ולא סברא גם מה שכתב שלא הזכיר בצואתו על איזה נכסים היה אומר ולא ביד מי ולא כמה הם כבר השיב ג"כ החכם נ"ר על זה ואני אומר כי אחד שסמוך לזה צוה שיהיה יוסף אוהבו פקיד על זה עד שיבא אביו הרי שהזכיר על איזה נכסים היה אומר וביד מי היה וכמה היו כי יוסף אומר שאמר לו הנפטר שיהיו כל נכסי הארגז בידו ואמר לו שהיה ביד התוגר.

ומה שנדחו דברי המחזיק ביד השותפין רצה החכם נר"ו להביא ראייה לקיים זכות היורש מתשובת הריב"ש הביאה ב"י סימן ע"ה ותשובת הרמב"ן הביאה סימן ע"ב על מי שטען על חפץ שתבע חבירו ממנו שהיה חייב לו עליו מנה שהוא שלו ועכ"ז מהני נאמנותו כיון דליכא עדים שראוהו קודם הכחשה כ"ש בנ"ד שקודם שראו הארגז הכחיש ואמר שגוף הארגז הוא שלו ע"כ וראיה זו מספקת אפ"ל נמצאו בארגז דברים ידועים מן החנות כיון שלא נודע שהיו בידו כי אם על פיו היה נאמן לומר שהיו חייבי' לו השותפ' עליו שהרי תשובת הרא"ש היא על שותף שתפש מדבר המשותף ואמר לשותפו כשתבעו אמת שעסק השיתוף בידי אבל אתה חייב לי כנגדו מנה וכתב דאי איכא עדי ראה לא נפיק מחזקת דאיך משמע דאי ליכא עדי ראה ואמר קודם שהיו שלו או שה' שותף חייב לו מצד אחר נאמן אפ"ל שאחר כך רואים אותו בידו והכא נמי לא שנא וטענינן ליורשיו מה שהיה יכול לטעון המוריש: ומה שהוצרך ראובן להוציא הארגז מיד הישמעאל שיוסף לא היה כדאי לא בשביל זה היה בחזק' השותפין כמו שכתב המחזיק בידם כי ראובן ג"כ לא הוציאו מיד התוגר אלא מכח שהיה ביד הישמעאל בחזקת יהודה וכמו שהאריך בזה החכם נר"ו.

גם טענת ראובן שלא היה לו חלק בארגז ושל שותפין היתה אינו מועיל כלל להוציא הארגז מחזקת היורשי' דאינו נאמן אלא על חלקו כיון שהודה יהודה שיש לו החצי אע"ג שאומר שאין לו בה חלק אפ"ל הוא אומר שכולה של שותפין יהיה נאמן על החלק שהודה יהודה שהוא של ראובן ואע"ג דמי שאו' מנה יש לך בידי והלה אומ' אינך חייב לי כלום פטור אע"פ שידוע שהוא חייב לו והיינו משו' דכיון שאמר לו אני חייב לך היה לו לשום על לבו ולדקדק ולא עשה כן אלא שאמר בודאי אינך חייב לי מחל לו בלב שלם ונשאר המנה ללוה כמו שכתב רבינו ירוח' נתיב ג' ח"ב אבל בנ"ד אע"פ שמחל כיון שהוא אומר שידוע שהוא של כל השותפין והוא יש לו חלק כיון שזוכה בחלק שיש לו יזכה לשאר השותפין באותו חצי והחצי האחר ליורשים כי כל מה שטוענים שמאין בא לו כל ממון זה לא היה חייב הוא בחייו לומר להם מאין בא לו אולי מציאה מצא קודם שנשתתף עמהם או מתנה או פקדון של גוי שמת היה בידו וזכה בו וכפי הנשמע מעות החנו' לא נגרע הקרן כיון שלא הזכירו בטענו' השותפין ששיווי ממון הארגז היה חסר בסחורות החנות וכיון שכן מאין להם כי נכסי הארגז הם מהחנות ולא שבאו לו ממקום אחר וכ"ש כי אפ"ל לדעתם חצי נכסי הארגז חוזרים לחנות כפי דבר ראובן ואפ"ל היו כל נכסי הארגז מן החנות הרביע היה ליהודה כי הוא שותף עמהם בכל נכסי החנות ואם כן אין להם תביעה אלא ברבע נכסי הארגז ואין להם זכות בה מן הטענות הכתובו' למעל' נאם המבי"ט: עת לאהוב ועת לשנוא עת מלחמה ועת שלום שאלה צא אני הצעיר ראיתי עת לאהוב אהבת קהלות דמשק של מסטערבים להחכם הדיין הכהן נר"ו בכתב החתומים

בה כמו עשרים בני אדם מראשי הקהלות הנז' שיהיה אדון ועטרה לראשם מהיום ועד עשר שנים מחשון השל"ד ושיתנו לו פרח א' כל שבוע מלבד הנדבבו' ומנהג השדוכין והחתנים ועל תנאי זה הלך מצפת לדמשק ובבואו שם חתמו כמה בני אדם אחרים בכתב ההוא ואחר זמן שעמד שם ראו קצת בני הקהלו' הנז' שהיו רוצים לעבור על מה שכתבו לו פה צפת וחזרו וקיימו בחדש תמוז השל"ד וקבלו אותו שנית לחכם ודיין וכו' ולקיו' כל זה נטלו קנין שלם וכו' והוסיפו עוד בכתב זה ושבוע' חמורה בשמי לדעת הראב"ד ז"ל שלא יועיל לה התרה ופיסול כל מיני מודעות ועידיה' לדעת הרשב"א ז"ל וחתומים בכתב זה יותר מארבעים בני אדם ועת לשנא כתבו הסכמה כמו נ"ד בני אדם בחדש אב השל"ה שעל שלא היה מתנהג החכם הנז' עם הצבו' כהוגן והיה מטיל אימה על הצבור שלא לש"ש ומוסר ממון יחיד הצבו' לא"ה שהורידו את החכם הנז' מגדולתו ומדיינותו ושלא להחזירו עוד עליה' ועל הנלוים עליהם והוסיפו איסר על נפשם שקבל כל א' מהם נזירו' שמשון בכל תנאיו ביום שיסכימו לחזור ולקבל להחכם הנז' לראש ולקצין.

עת מלחמה ושבא פה צפת כמו עשרים בני אדם מאלו שקבלו עליהם נ"ש בכל תנאיו לקחת חכם שיהיה מרביץ תור' ביניהם במקום החכם הנזכר. ועת שלום שדברתי על לבם שיחזרו בהם ולא ישתדל ליקח חכם מרביץ תורה ביניהם ומפני הנ"ש שקבלו עליהם שלא לקבל אותו לראש ולדיין לא יקבלו אותו מחדש לראש ולדיין אלא יעמדו בד' המדרשות כמו שהם עומדים שיש בכל מדרש בן תורה שאו' פסק וקובעים עתים לתורה ויטילו בתנאי שלו בכל שבוע לפי ערכ' ולענין הדיינו' מי שירצה לעמוד לפניו לדין יוכל לעמוד ואינו עובר על הנזירות שאינו בדרך חיוב לעמוד לפניו אלא ברצון נפשו כמי שכור' לפי שעה חכם א' שידון לו וכזה יתנו שלום בארץ.

עת לחשות חשו ולא ענו עוד לי מרב צער שיצטערו בדברי אליהם ועת לדבר דברו לי פרטי הענינים ממה שאומרים שלא התנהג עמהם כהוגן ושהטיל אימה עליהם שלא לש"ש ושהיה משנה את דינם והיה נותן רשות שילכו לערכאות בלי סבה ושהשתדל להוציא פסק מהפליל שלא יוכל יהודי להרים קול על דיין היהודי' ולא רצה הפליל ויש עדות שהלך לפליל לקבול על קצת יהודים שאמ' שהיו מצירים לו וכיוצא בדברים אלו שאין ראוי להעלותם בכתב גם הביאו עדות חתומי' בו ב' בעלי תור' שקבל עליו בחומר שבועה נידוי וחרם שלא לנדות לשום אדם לכבודו אם לא ברשו' ג' חשובי הקהל ואומרי' כי לימים מועטי' נדה בני אדם לכבודו וכו' ושבועות כאלו נשבע כמה פעמים והיה עובר ואמר שעשה התרה וכו' עת לבכות על דברים אלו שנאמרו על חכם מנהיגי צבור אם היו אמת והאי לישנא בישא אף על גב דלקבולי לא מיבעי למיחש ליה מיבעי ואף על גב דהאי רבנן דרתח אורייתא הוא דמרתחא ליה היינו במילי דאורייתא דחזי מאן דעבר (עבירה) ואורייתא מרתחא ליה לכעוס לא לכבודו כי אם לכבוד ה' וגם כי נשבעו שבועה חמור' וקבלו עליהם לדיין ולקצין גם הוא היה צריך להתנהג עמהם כראוי כי על הקדמה זו קבלו שבועה שאין הצבור מקבלים עליהם דיין ומנהיג אלא שינהיג' דרך ישרה וכן כתבו לו בכתב ששלחו לו שיבא אליהם שעניניהם עליו להגיד להם דרך ישר לא יכשלו בה והיה צדק אזור מתניו כו' גם בכתב השנית כתוב שקבלו אותו עליהם לכל דבר שבקדושה אם כן לא חלה השבועה עליהם אלא שיהא מיישרם ומתנהג עמהם לש"ש

בכל ענייניהם ואומרים שיבררו הם בפני ב"ד ובפניו אם ירצה לעמוד לפנייהם קצת דברים אלו שאמרו עליו ויהיו פטורים מן השבועות לדעת כולם.

ועל כי לפני נאמרו והועדו על חכם הנזכר שתיים או ג' מדברים אלו חששתי על השאר ואין לי פה להשיב לאנשים האלה ולמונעם מלקחת חכם מנ"ד לדיין אל' שבדברי ריצוי חיליתי פניהם שלא להוליך כעת חכם מכאן גם על השבועו' שאומר החכם שעשה התרה שבועות כאלו בפני רבים מפי ת"ח אינו נאמן לומר שעשה התרה שצריך שיהיה ההתר בפרסום כמו שהיה השבועה בפרסום והיה צריך התרה כמה פעמי' שנשבע ויש גם כן מי שסובר ששבועו' אלו בפני רבים כמי שנשבע ע"ד רבים שאין לו היתר אלא למצוה והאל יתברך יטע בלבינו אהבתו ויראתו ויברך את עמו בשלום אמן נאם המבי"ט: שאלה צב ילמדנו רבינו ראובן שנשא לאה וכתבו ביניהם בכלל תנאי הכתוב' שאם תפטר בלא זרע קיימא ממנו יפרע ליורשיה מצד ירושתם סך ידוע ובהיותה נשואה עמו חלתה חולי ארוך שאין לו קצבה וכן העידו הרופאים וכראות בעלה שנמשכה בחולי קץ מלפזר עליה ואמר לה טלי כתובתיך והתרפאי ממנה שאיני יכול להוציא עליך עוד אחר שאת חולה בחולי שאין לו קצב' והשיב' לו איני רוצה אלא שתהיה כתובתי במקומה עומדת ואתה תפזר עלי וכנגד זה אני מבטלת התנאי שעשינו בכתובה מצד הירושה בטול גמור מעכשיו ויהיה הדבר חוזר כדין תורה שהבע' יורש את אשתו וקנין שלם מורה על כל זה ושבועה שלא לערער בביטול כל מיני מודעות שבעולם ובפסול כל עידיהם מעכשיו מי אמרי' כן הואיל ועיקר הדין שהבעל יורש את אשתו והוא העמידה הדבר על דין תורה לכן מה שעשת' עשוי ועוד שעדיין לא זכה אדם בירושתה אחר שהיא בחיים יכולה היא לעשות בכל תנאי כתובתה כל מה שתרצה או לאו יורינו רבינו הדין עם מי ושכרו כפול ומכופל מן השמים: תשובה זה לי כמה שנים שכתבתי פעמים או יותר כי מה שכתב הרא"ש ז"ל שלא השליטו האשה לתת חלק יורשיה למי שתמצ' זהו על תקנת טוליטולא על לשון התקנה אבל בתקנות שלנו הכוונה היא לעקור קצת ירושת הבעל ולהחזירה ליורשי האשה כשתמות בלא זרע והרי היא כשאר המורשישים שיכולים לתת מנכסיהם למי שירצו והתנאי הוא עם הבעל שאעפ"י שהוא מוחזק בנכסי צ"ב ויש לו זכות בהם ליורשן ולהשתמש בהם והם באחריותו הוא מתחייב להחזיר ליורשיה חלק מהן כשתמות בלי זרע כי על תנאי זה הכניסתם האשה וכמו שהארכתי שם ולכן יכולה היא לתת מאותו חלק למי שתרצה כ"ש לבעלה כמו שכתב הר' שלמ' בר שמעון בר צמח ז"ל בתשובת צ"א שהאשה יכולה למחול לבעלה מה שהתנ' להחזיר ליורשיה כפי התקנה כי מדין תורה הבעל היה יורש הכל ואעפ"י שהתנה במעט סבה שהיא המחילה יחזור הדבר לדין תורה שהבעל יורש את אשתו כנראה כי באותה התקנה לא היתה האשה יכולה לתת חלק יורשיה לאחרים אבל לבעלה יכולה כיון שהוא יורש שלה בד"ת ולדידן לפי תקנותינו יכולה לתת לכל מי שתרצה וכ"ש לבעלה כמו שכתבתי וא"כ בנ"ד בלי תנאי רפוא' חליה היתה יכולה ליתן לבעלה מה שהתנה לתת ליורשיה ועל חיוב רפואתה לא היתה צריכה לבטל תנאי הירושה כי בעלה חייב ברפואתה בחולי שאין לו קצבה לדעת כל הפוסקים וכשיש לו קצבה יש מי שסובר שאינו חייב דלא הוי דומיא דמזונות שאין להם קצבה שוה לאלמנה שאין חייבי' היורשים ברפואה שיש לה קצבה אבל רוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל סוברי' כי באשת איש אין חילוק בין יש קצבה או לאו ואם כן

בנדון דידן בעלה היה חייב בכל מין רפואת' אפי' ביש לה קצבה כ"ש אין לה קצבה ואיך עלה בלב בעלה של זו לומר לה תלי כתובתיך והתרפאי ממנה שאת חול' חולי שאין לו קצבה אם היה אומר שאת חולה חולי שיש לו קצבה היה לו איזה טעם לומר שלא היה רוצה לרפואתה עד שתבטל התנאי כי יש איזה פוסק שסובר כן אבל כשאין קצבה לא היה לו שום טענה עליה כי חייב היה לכולי עלמ' לרפואתה וקרוב הדבר לומר כי מה שבטלה לו על התנאי ירושת יורשיה לא יעלה ביד' כי הוא בטעות כי חשבה שהיה יכול למנוע ממנ' רפואת' אלא אם כן היה הענין שידע' או הודיעו לה שבדין לא היה יכול למנוע רפואתה אלא שהוא היה כילי עמה ולא היה מספיק לה כל צרכי רפואתה וכדי שירחיב לבו לפזר עתה כל הצורך לרפואתה בטלה לו חלק יורשיה בכתובתה ואם לא היה כך תוכל לטעון שהיה בטעות ולא יועיל לבעלה מה שעשתה עד שתחזור ותבטל התנאי ברצון נפשה ותתן אותו החלק לבעלה בקנין גמור וכו' נאם המבי"ט: שאלה צג ראובן פתח חלון לחצר הגוי שהיתה מושכרת לישראל ולא הקפיד הגוי או לא ראהו ואחר כך קנה שמעון החצר מן הגוי ואמר לראובן שיסתום חלונו שמזיק היזק ראייה וראו' טוען שכבר החזיק בעוד שהיה החצר של הגוי הדין עם מי אי הוי שמעון במקום גוי ובגוי עצמו אי תלי טעמא בתחלת דינא דהיינו דלא מצי למחו' וכו' והשתא דבדיניהם מצי למחות מהניא חזקה או דילמא לא תלי טעמא אלא בסוף דינא שיכול הוא לסתום כל שעה שירצה והשתא נמי כך הוא דיניהם דאין חזקה להיזק ראייה ואע"ג דלא מיחה אין חזקתו חזקה וא"כ ישראל נמי דאתי מחמת' יכול לסתום וכו': תשובה שאלת חכם חצי תשובה ושאלתך היא תשובה שלמה שהשיב הרא"ש ז"ל כלל י"ח והביאה הטור סי' קנ"ב שהקונה מן הגוי יכול למחות שבא מכח הגוי ותשובת גאון בצדה הפך שאסור לקונה למחות אלא שידונו בדין ישראל כיון שיש לו חזקה והרי שני צדדי שאלתך פשוטים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולא היה לך לשאול אלו ראית התשובות אלא כמי תפסוק הלכה למעשה וכיון שיש בזה האי פלוגתא דרברבתא מי שבא לתבוע את חבירו שיסתום הוא כמוציא מחבירו ועליו הראיה ובעל החלון הפתוח יכול לומר קים לי כסברת הגאון ואסור לך למחות בי ולסתום חלוני שהחזקתי בה כמה שנים וגם זה פשוט ומה שאחדש לך בתשובתי זאת הוא שני דברים שאינם מבוררים כל כך בפוסקים האח' כי אפי' לדעת הרא"ש שיכול לסתום חלונו היינו שיכול לבנות בפני החלון ולהאפיל עליו האורה אבל כל עוד שאינו בונה נגד חלונו תוך ד' אמות אינו יכול (למחות) בו ולומר תסתו' החלון כי גם שהוא בא מכח הגוי עצמו אינו יכול למחות בו שיסתו' שהרי בדיניהם יכול כל אדם לפתוח חלון לחצר חבירו הגוי (לחה"י) או ישראל לחצר הגוי ואין הגוי יכול למחות בו שלא יפתח אלא שיכול לבנות כנגד חלונו כשירצה וכמו שכת' הרא"ש ז"ל באות' תשוב' אלא כל א' הוא פות' לרשו' חבירו וכשרוצה חבירו סותם את אורו בפניו וכלומר שבונה נגד חלונו שאם יוכל מיד כשפותח לסותמו א"כ אינו יכול לפתוח והו' כת' כל א' הוא פותח לרשו' חבירו והמרדכי פ' חזקת הביא תשובת גאון וכתב ובדיניהם לא היה הגוי יכול לסותמם אך אם רצה לבנות בונה הרי בפ' שכל עוד שאינו בונה אין יכול למחות בו שיסתום כ"ש הישראל הבא מכח הגוי לדעת הרא"ש שאינו יכול למחו' במחזיק הראשון שיסתום אלא אם הוא מקום שיוכל לבנות יבנה אפי' תוך ד' אמות מן החלון ובעוד שאינו בונה אינו יכול למחות בו שיסתום וכ"ת כתב

בשאלה שאמר לראובן שיסתום חלונו שמזיק לו בהיזק ראייה ובסוף השאלה כתבת וא"כ ישראל נמי דאתי מחמתיה יכול לסתום ולפי מה שכתבתי אפי' להרא"ש שסוב' שאין לו חזקה בחלון היינו שיוכל לבנות כמו שהיה יכול לבנות לא שיסתו' החלון בעוד שאינו בונה וא"כ בנדון דידן לכ"ע אין יכול מי שקנה החצר של גוי למחות בבעל החלון שיסתמו אלא שיוכל לדעת הרא"ש לבנו' תוך ד' אמות ולהאפיל עליו ובעוד שאינו בונה או שאין לו מקום לבנות שהמקום הוא חצר הצריכה לו להיות חצר אינו חייב בעל החלון לסתום אך אם יזדמן לו לקונה מן הגוי לבנות בית אצל כותל החלון שאז אין לחלון שום אורה נראה לי שיוכל למחות בבעל החלון שיסתמנו' כדי שלא ישקיף ויראה כל מה שמשתמשים בבית כי כשהית' חצר כיון שהיה נהנה באויר החצר לאוי' ביתו מן החלון לא היה יכול למחות שיסתום אבל עתה שאינו נהנה מן האויר שהחלון נשאר בתוך הבית יוכל למחות בו שיסתו' ואם בנין החצר אינו מגיע עד החלון שהחלון גבוה אינו יכול למחות שיסתום החלון אלא א"כ יבנה הבית בנין גבוה או יבנה עליה על הבית שבנה כל זה לדעת הרא"ש ז"ל אבל לדעת הגאון דיכול בעל החלון לומר קים לי כותיה והקונה הוי מוציא מחבירו אינו יכול בשום גוונא לא להאפיל תוך ד' אמות וכ"ש שלא יוכל למחות שיסתום ואפילו לדעת הרא"ש יש תנאי ידוע בדין זה כמו שהביא הרשב"א סימן י"ו בתשובות המיוחסות להרמב"ן ז"ל והן להרשב"א ז"ל והוא דדוקא שהוא ידוע שקדם חצרו של גוי לפתיחת החלון של ישראל זה שבא מכח חזקה שהחזיק בשל גוי כמו אם היה מחזיק מישראל אלא שהגוי יכול לסתום והוא בא מחמת הגוי אבל כשאין ידוע מי קדם הדין עם ישראל בעל החלון שאני אומר שחלונו קדמה לחצירו של זה וראוי לשואל דין א' בפרט אם הוא חכ' כמוך ומסתמא יש לך ספרים המצויים ביד כל אדם שהם מדפוס ובזול שיחפש קודם שישאל אם ימצא אותו דין פשוט בפוסקים וכשלא ימצא או יסתפק וישאל לגדול ממנו והרי דין זה היה פשוט בטור חושן משפט למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ובספרים אחרים' כמו שכתבתי למעלה ואם לא יהיה לך מקום לשאול אלא למי מקדושי' תפנה אם להרא"ש או לגאון או לבעל העיטור שכתב ג"כ כסברת הגאון ומרבה ספרים מרבה חכמה ואפי' שאני כותב שהדין היה פשוט אפי' הכי חדשתי גבי דעת הרא"ש ענין החלוף מסתימ' לבנין כמו שכתוב למעלה וגם לי היה חדוש שלא דייקתי בזה פעמים אחרות שבא לידי ענין חלון הפתוח לחצר הגוי ומה שכתב הרשב"א ז"ל מענין הקדימה כי אפי' לדעת הרא"ש יש צדדין שאינו חייב לסתום גם לשון שאלתך אינו מבואר והאדם ניכר בקולמסו ר"ל בלשון שכתוב בקולמוס ותן לחכם ויחכם עוד והנני מוכן להשיב על כל שאלותיך כפי מה שיוורני מן השמים אם יגזור ה' בחיים וחיים וטובה לך ולכל בני ביתך ובני קהלך ולכל ישראל נאם המבי"ט: שאלה צד ראובן שהיה לו שטר חוב על שמעון מסך מה והלך שמעון למדינת הים ונזדמנו נכסים משמעון ביד לוי ובא ראובן ועכבם מפני החוב אשר על שמעון ויהודה בשמעון שבאו נכסי' משמעון ליד לוי הוציא שטר חוב שהיה לו על שמעון מסך מה מוקדם על ש"ח ראובן וראובן טוען שאף שש"ח יהודה מוקדם משטר חוב שלו עכ"ז הנכסים מטלטלים הם ומטלטלים אין להם קדימ' זאת ועוד טוען ראובן שאף שש"ח יהודה הוא מוקדם עכ"ז זמן הפרעון שלו הוא מאוחר לפרעון של ראובן והוא הוא הזוכה בנכסים ולא יהודה שעדיין לא הגיע זמן הפרעון שלו כאמו' ועוד טוען ראובן ואומ' שהואיל וזמן הפרעון מהש"ח שלו הוא

קודם לפרעון מהש"ח של יהודה לפחות יהיו שניהם שוים לפרעון ליקח כל א' מהנכסים כפי ערך החוב וזה יזכה מפני קדימת זמן כתיב' הש"ח וזה יזכה מפני קדימת זמן הפרעון ילמדינו רבינו הדין מכל הפרטים האלה ולך תהיה צדקה: תשובה אם הנכסים של שמעון שהם ביד לוי נתנו אחר שנכתבו השתי חובות על שמעון אין שום קדימה ליהודה על ש"ח של ראובן כמו שכתוב בשניהם דקנאי ודאקני וכל הקודם לגבות זכה ואפילו הוא אחרון וכמו שכתב הרמב"ם פ"ב ובח"מ סימן ק"ד ואם לא תפס שום א' מהם ובאים לגבות כאחת ואין בנכסים כדי שיגבה כל א' חובו חולקין הנכסים ביניהם בשווה עד שיפרע כל א' מחובו כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל פ"ב ואם הגיע זמן פרעון המאוחר קודם זמן פרעון המוקדם כתב הרשב"א ז"ל בתשובה אלף קי"א דאם אמר בעל חוב שני כיון שהגיע זמן חובי גובה אני את שלי ולכי מטי זמן גוביינא טורפת ליה מינאי שהדין עמו והטעם לפי שהב"ח מוקדם אין לו כלום בנכסי לווה עד דמטי זמן גוביינא דיליה דהא קי"ל מכאן ולהבא הוא גובה הילכך כל זמן שלא הגיע זמן חובו אותו שהוא מאוחר והגיע זמנו טורף אותו בחובו ותדע דהא איבעי מריה דארע' לזבוני עד שלא הגיע זמנו של בעל חוב מצי לזבוני ולא מצי ב"ח לעכב וכו' ומה שכתב בח"מ בתחילת סימן ק"ד שכל מי שקדם זמן קנין של שטר קודם הוא לגבות אפי' אם הגיע זמן הפרעון של המאוחר וכו' היינו לכשיגיע זמנו אז יגבה מן הלווה או מן הלוקח או מזה המאוחר אם גבה קודם אבל בנ"ד ששניהם שוים בשעבוד כיון שהגי' זמנו של מאוחר יגבה הוא כדאמרינן ואפילו הכי נ"ל דב"ד אין מגבין למאוחר אלא כפי מה שיראה בעיניהם שלא יבא להפסיד הב"ח (פקודתי) המוקדם וכמ"ש הרשב"א בסוף תשובה זו שאם המאוחר אינו מן העיר והגבוהו מטלטלי דאפשר דבכי האי מוקד' מעכב שאם נגבה לו מטלטלין אלו יוליכ' עמו ונמצא המוקדם מפסיד לכשיגיע זמנו ע"כ והכא נמי כיון שיש זכות למוקדם באלו המטלטלי' לכשיגיע זמנו לא יפקיעו ב"ד זכותו להגבות עתה למאוחר כל חובו ולא ימצא המוקדם אח"כ ממה לגבות ואפי' היה זמנם שווה כי דין לווה ולווה ואח"כ קנה או לווה משנים ביום א' הכל שווה לענין גבייה ואם בנ"ד הנכסים שהם ביד לוי משמעון נקנו קודם שלווה שמעון מראובן אחר שלווה מיהודה ונשתעבדו הנכסים לו לבדו אפי' הכי אם תפס המאוחר אין מוציאין מידו שכבר פשט המנהג משום תקנת השוק שלא לטרוף מטלטלין מן הלקוחות כמ"ש בח"מ סי' ס' אבל אם הם עדיין ביד הלווה או ביד אחר כנדון דידן שלא לקח' ולא גבאם אחר בעל חוב המוקדם קודם כי לו נשתעבדו ולא למאוחר ולכן אין ב"ד מגבין מטלטלין אלו למאוחר' אפילו שקדם זמנו לזמן המוקדם נאם המבי"ט: שאלה צה יורינו מורינו הרב נר"ו מי שנדר בנזיר בלשון לעז וזה לשונו י"ו דיסיבו נזירות שמשון בר מנוח בעל דלילה מי שעקר דלתות עזה מי שנקרו פלשתים את עיניו די נון דיזיר תפלה אין איל ב"ה קי פלו' דיגירי: תשובה משמעות לשון זה הוא אם אותו פלו' הוא ידוע כבר שמתפלל בבית הכנסת פלו' אינו יכול להתפלל באותו ב"ה אפי' בזמן שאין אותו פלו' מתפלל שם אלא אם עקר אותו פלו' את עצמו מלהיות מתפלל בקבע באותו בית הכנסת ויכול להתפלל בכל בית הכנסת אחר שירצה אפי' שאותו פלוני מתפלל אז באותו בית הכנסת כיון שאינו דרך קבע כי אף על פי שאמר אין איל ב"ה קי פלוני דיגירי אין הכוונה אלא במקום שיאמר תפלה בקבע וכיון שהוא קבוע בבית הכנסת א' ידוע על אותו ב"ה הוא שנדר וכן על אחר שיקבע עצמו הוא שכיון שאמ' דיגירי ולא

אמר דיזי היתה הכוונה בכל ב"ה שיהיה הוא קבוע לתפלה ולא נאמר שיהיה הנדר בכל ב"ה שיתפלל פלוני אפילו דרך עראי שאם כן יהיה הנודר אסור להתפלל בכל הבתי כנסיות שבעיר כי על הסתם דרך עראי יזדמן לפלוני להתפלל תפלת עראי היום כאן ומחר בב"ה אחר ופשיטא שלא היתה כוונתו לאסור עצמו מלהתפלל בשום בית הכנסת ומה שהוציא הנדר בלשון שבועה אין אנחנו סומכים על מי שפוסק כן אלא אם כן בצירוף טעם אח' שימצ' באותו נדר ובנ"ד לא מציינו טעם אחר נאם המבי"ט: שאלה צו לקהל קדוש אשכנזים יצ"ו: אלה הם ראשי פרקי הסכמות אשר נעשו בקהל אשכנזים מצפ' תוב"ב על פי הממונים וקצת חכמים וקצת יחידים לזמן חמשים שנה מתחילים מי"ב יום לשבת שנת השל"ו ליצירה: א הסכימו שההסכמות הראשונות אשר עשו בק"ק הנז' בשנת השכ"ה ליצירה לזמן עשר שני' יתקיימו עד זמן חמשים שנה בכללו' ובפרטות: ב ועתה מחדש הסכימו והוספו על הראשונות שכל א' מיחידי הק"ק הנז' כשיקראו אותו לקרוא בתורה מלבד הקופה שנותן חייב לעשות נדבה מה שהיה נהוג לנדור: ג עוד הסכימו שלא יכתוב שום יחיד מהק"ק הנזכר לחוצה לארץ שום דבר שיגיע הפסד לק"ק ולא יכתוב לשום נברא שישלח מעות לשיבה או עניים ואם ישלחו לאיזה יחיד איזה מעות לחלק חייב אותו יחיד לתת אותן המעות ליד גבאי הק"ק הנז': ד עוד הסכימו שלא לתת הספקה לשום בעל תורה רק אם יבא ללמוד לבית הכנס' ואם ישלחו מחוץ איזה מעות ויכתבו בפ' שיתנום לפלוני הסכימו שלא ליתן לו מאומה רק אם יבא ללמוד בבית הכנסת: ה עוד הסכימו שלא יצא שום יחיד מהק"ק הנזכר להתפלל חוץ לבית הכנס' ולא יקבע מקום לתפל' שום זמנים מהזמנים בשנה או לפחות בכל יום שבת חייב כל א' לבא להתפלל בבית הכנסת: ו עוד הסכימו שלא יעשה שום אחד נדבה ביד שום נברא ולא לצנועים ואם איזה ספרד או אשכנזי יבא מחוץ וידור ביד פלו' שיחלקם כפי רצונו חייב אותו פלו' לתת אותם המעות ביד הגבאים: ז עוד הסכימו הרב שיגזור על תלמידו שלא יחתום באיזו הסכמה מכל אלו הנ"ל שהתלמיד ההוא חייב לחתום: ח עוד הסכימו שכל מי שיחתום יחתום ואם איזה יחיד או יחידים לא ירצה לחתום שירדפו ויכריחו ויענישו אותם בין בגופם בין בממונם בכל מיני רדיפה: ט ואם איזה חכם או חכמים מחכמי העיר יקום וינגד ויעזור למי שלא ירצה לחתום דבריו יהיו בטלים ומבוטלים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש: י והסכימו שאם החכמים והק"ק יצ"ו של העיר ינגדו ויעזרו למי שלא יחתום שיפרישו קהלם מהקהלות קדושות מהצדקות ומהקאריפסיריאש וכל הנ"ל קבלו עליהם ועל זרעם בחרם חזק ואמיץ וגזרו בחומרות והאריכו בהם אשר לא ניתנו להכתב.

יורינו רבינו אם חייבים הקהל לקיימם. תשובה ענין עשיית ההסכמות הנזכ' כתוב שנעשו על פי הממונים וקצת חכמי' וקצת יחידי הקהל לזמן נ' שנה וכו' אף על פי שיהיו הממוני' נמנמי' על פי רוב הקהל אין להם רשות להסכי' הסכמות כי אם מדעת רוב הקהל אלא א"כ נתנו להם רוב הקהל רשות בפירוש לעשות הסכמות כי עתה לא נעשו ע"פ רוב הקהל והחכמים כי אם בקצתם ובפרט הסכמות הנעשות לנ' שנה שהן לבניהם ובני בניהם צריך שיקבלום כולם כל א' עליו ועל זרעו כשבועת בני בנימין הסכמה ראשונה שההסכמות שהסכימו בשנת השכ"ה שיהיו קיימות עד נ' שנה בכלל ופרט ע"כ לא כתבו מה הן ההסכמות שנעשו אז לחקור עליהן אם הם בדין או לאו.

הסכמה ב' שיעשו נדבה כשיעלו לתורה מה שנהגו לנדור ע"כ הסכמה זו אין לה קיום אפילו לשנה א' כל שכן לג' שנה כי ה' מוריש ומעשיר זה ישפיל וזה ירים ולפעמים יוסיף על המנהג ולפעמי' יחסר כפי מסת ונדבת יד כל א' כן יעשה וגם כי לא יפול בו שינוי רש ועושר אולי נתן במקום אחר לצדקה הראויה יותר או לחיזוק תלמוד תורה וכיוצא בזה ולא יוכל לידור עתה כמנהג ויהיה נתפס ח"ו בעונש הכתוב בהסכמות.

הסכמה ג' שלא יכתבו לחוצה לארץ דבר שיהיה הפסד לקהל ולא יכתבו שישלחו לשיבה או לעניים ואם ישלחו ליד שום אדם לחלק מעות יתנם ליד גבאי הצדקה ע"כ גם זו ההסכמה רוב חלקי' שלא כדין למה לא יכתבו שישלחו לשיבה או לעניים ואולי ישלחו ליד גבאי הצדקה ואם ישלחו ליד יחיד שיחלק למה יעבור על דעת הנותן והשולח שיחלק הוא ויתנם לגבאי הקהל.

הסכמה ד' שלא לתת הספקה למי שלא ילמוד בבית הכנסת גם שיכתבו המתנדבים שיתנו לפלו' לא יתנו לו אם לא יבא ללמוד בב"ה ע"כ. גם הסכמה זו שלא כדין אם יש לו מקום מוכן ובית המדרש שקדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת למה לא יתנו לו הספקה כ"ש אם יכתבו בפיו שיתנו לפלו' אם לא יתנו לו מפני שאינו לומד בבית הכנס' גזלת העני בבתייהם וגם הם עוברים על דעת הבעלים הסכמה ה' שלא יצא שום יחיד וכו' הסכמה זו לא נפלאה היא לא רחוקה כשאר ההסכמות הרחוקות הסכמה ו' שלא לידור שום נדבה ביד פלו' ואם אחר חוץ מן הקהל יתנדב ביד פלו' שיתנם לגזבר ע"כ גם הסכמה זו שלא כדין כי לפעמים רוצה אדם להתנדב ביד פלו' שיודע שאותו פלו' יתנם לעני הגון או צנוע שלא יקבל משום אדם כי אם מיד אותו פלו' ומיד הגבאי לא יקבל ונמצא העני או הצנוע קרח מכאן ומכאן וגם עוברים על דעת בעל המעות הסכמה ז' שאע"פ שהרב יצוה על תלמידיו וכו' גם בזה הפליגו לעבו' על דין תורה שמור' רבו וציוו כמורא וציוו שמים כ"ש בהסכמה שלא כדין כי בלא ציווי הרב לא יוכל לחתום הסכמה ח' מי שלא ירצה לחתום שירדפו אותו בכל מיני רדיפות וכו' הורו בהסכמה זו כי כונתם לכבוד עצמם שיתקיימו דבריהם בהטלת אימה זו על הצבור בכל מין רדיפה להרוג את הרוצח בשוגג הסכמה ט' שאם שום חכם מחכמי העיר יעזור למי שלא ירצה לחתום שיהיו וכו' לא די מה שמסכימים על בני קהלם שלא כדין אלא ג"כ מסכימים שיבוטלו דברי חכמי העיר העוזרים למי שלא יחתום ודבריהם הם הבטלי' קמא קמא בטיל וחס ליה לירא חטא ה"ר יהודה אבמין שיחתום ויחזיק בהסכמות אלו וחס להו לכהנים הכשרים שבקהל יצ"ו ולבני סגני לוייה ולבני החכם מנדילא ובעלי מעש' וש"ט שבקהל שיחתמו הסכמות אלו שהן שלא כדין הסכמה י' שאם חכמי העיר ינגדו על הסכמותיהם שיתחלקו מן הקהלות וכו' אימה יתירה הטילו על הקהלות שלא לש"ש ואני בטוח ברובם שהם אנשי אמת שלא יעמידו דברי הסכמות אלו אחר שידעו שהן שלא כדין כי הממונים של הקהל שלהם שהם ראשי המסכימים הם בחורים ולא נכנס עדיין כל יראת ה' בלבם וכוונתם להתכבד ושרא להו מרייהו לקצת החכמים שנטו ונתפתו לעצת נערים שבנינם היא סתירה ותקנתם קלקול ונגד זקניהם כבוד ולאהבת האמת והשלום אולי יתוקנו ההסכמות כפי הדין לרצון כל הקהל והנ"ל כתבתי וחתמתי המבי"ט: שאלה צו ראובן שבא לעיר והביא עמו י"ב לוחות ג' אמילוטיש ומכר ט' לוחות מהם לשלשה סוחרים ושלחו הי"ב לוחות הנזכ' לויניציא השלשה לוחות לחשבון ראובן

המוכר והט' לוחות לחשבון הקונים הנז' אחר ב' חדשים באו לו לראובן המוכר הנז' ב' לוחות אחרות ומכר אותם ללוי אלו השני לוחות עם הג' לוחות שהלכו לחשבוננו באופן שמכר ללוי ה' לוחות ב' שהיו פה והג' בדרך ומכר אותם בהקפה לשני שנים ואלו הב' לוחות ראה אותם לוי פה ועל אלו הב' לוחות נגמר מכר החמשה לוחות ואלו הב' לוחות שהיו פה היו יותר גרועו' מאותם הג' שהיו בדרך ויניציאה אם בקומאש' אם שהיו כפולות שאינם שוות ואם היותם גרועות נגמר המכר עתה שלחו משם כי הגאמילוטי לא היו נמצאים לימכר כי היו בתכלי' הרוע טוען לוי אני לא ראיתי השלשה לוחות כי היו בדד' כשקניתיים אמנם חבירי ראו מה שקנו ובאלו השלשה לוחות יש בהם יותר מכדי הונאה וראובן משיב אם לא ראית הג' ראית אלו הב' לוחות שהיו גרועות הרבה ועל אלו הלוחות נגמר המכר עם היותם גרועות וביום שקנה אותן מכרם מיד ואם אינם נמצאים שם לימכר אינו מפני גריעותן רק שאינם נמצאים קונים וכן היא דרכן של סחורות ועוד כי כשקנית אמרת לי שהיית סומך על מה שראו הג' סוחרים שקנו הט' לוחות שראו קצת מהם ואתה סמכת עליהם וטוען לוי עוד כי אחר כמה ימים הביא ראובן מאלו הלוחו' עצמן ושמכר בריוח עשרי' למאה ועכ"ז היה יותר בזול הרבה ממה שמכר לו משיב ראובן שלא היה מאותו המין כי אם גרועים הרבה כאשר יעיד יגיד השליש בינינו הר' יעקב ששון שעל ידו נמכרו זאת ועוד כי הוצרכתי למעות ולחזור לביתי ולא דקדקתי במכירת' ועוד כי הסחורות מנהגן לירד ולעלות כפי הצורך וכפי הסוחרים ולכן אין ראיה ממה שמכרתי ועוד כי מה שמכרתי לך היה בהקפה לשתי שנים ומנהג הסוחרים שעולים השער כשמוכרים בהקפה ואין לך עלי דין אונאה על הכל יורינו מורינו ורבינו הדין עם מי ושכרו כפול ומכופל מן השמים: תשובה אם לוי שקנה הב' לוחות ידע שהיו גרועות מהג' ושהיה בהן אונא' ועכ"ז קנאן עם הג' אינו יכול לתבוע טענת אונאה על הג' שאם הב' שראה אותם היו גרועות מן הג' שלא ראן הרי נתרצה לקנות כולן אפי' שהיה בהן שיעור אונאה שאם בשלשה אומרים שיש בהן אונאה כל שכן בשנים שהיו גרועות מהן והוה ליה כאלו התנה אפילו על האונאה כמו שאמר יודע אני שאינו שוה כל כך על מנת שאין לך עלי אונאה ואם יאמר לוי שאף על פי שידע שהיו אלו השנים גרועות מן השלשה שחשב שיהיו שוות מה שקצב בהן עם ראובן ושלא היה שום אונאה באלו השתיים הגרועות וכ"ש בג' שיהיו טובות מאלו הב' ושעתה שכתבו לו משם שהיו גרועות ושהיה בהן אונאה הוא תובע אונאתן הוא צריך להביא ראיה מן התגרים שראו הב' שהיה בהן אונאה ואף על פי שהיה אונאה בהן אולי בג' שהיו טובות יותר לא היה בהן אונאה ונראה לי שאין דרך ללוי להביא ראיה על זה כי אם בזמן שקנה השתיים היו שם תגרים ולא הראה להם הרי מוחל על האונאה של אלו הב' וכ"ש על אונאה של הג' שהיו טובות מאלו גם נראה בפ' שמחל אונאת אלו השתיים כשמצא למוכרם מיד וכיון שידע שהאחרות היו טובות מאלו השתי' כ"ש שמחל עליהן במכירת אלו וגם במכירת חפצים על משכון או של לווה אין לך אלא מקומו ושעתו וכמו כן לענין אונאה משערים לפי מה ששוה במקום זה שהיה הקנין ובשעתו שאם עבר זמן מה שלא נמצא תגר אין משערין אלא לפי זמן הקנין וזה לוי קנה הג' לוחות שהיו בדרך וויניציא עם אלו הב' שהיו פה לפי מה שהיו שוים פה בזמן זה לא כפי מה שהם שוים בזינצי' אחר כמה זמן ואחר שלא נתברר שהיה אונאה במקום הקניה אין בהן שום טענת

אונאה כי מה שלא נמכרו הלוחות בויניציאה אולי שלא היה שם שום סוחר להם באותם הימים או שהוזלושם והנה האחרים שקנו הנז' לא נשמע שתבעו שום אונאה ואם לא היתה אונאה בט' גם באלו הג' לא היתה אונאה.

גם בהשערת האונאה בנ"ד שקנה לזמן ב' שנים היה צריך לשער האונאה כפי מה שנמכר במקו' הקנין באשראי לב' שנים שאפי' שלא היתה שוה הסחורה במעות בעין כי אם ה' ומכרוה בששה או יותר שיש בה אונאה אין בה אונאה אם הוא ידוע כי מי שיקנה סחורה לזמן ב' שנים אעפ"י שידע שאינה שוה אלא ה' קונה אותה בששה כדי למוכרה בה' ולהסתחר במעות זמן שתי שנים והוה ליה כמו שהתנה עם המוכר אני יודע שאינה שוה כל כך על מנת שאין לך עלי אונאה ואם כן אין כאן שום טענת אונאה וגם על טענת לוי שמכר ראובן סחורה כמו זאת בזול ממה שמכר לו ועם כל זה הרויח בה כ' לק' אינה טענה כי אולי אחר כך הוזלה אותה הסחורה במקום שהביאה משם והיה יכול ראובן להרויח בה במקום שמכרה וגם תשובת ראוב' לטענה זו מספקת לסתור טענת לוי כמו שכתוב בשאלה סוף דבר שאין כאן שום תביעת אונאה נאם המבי"ט: שאלה צח אשה שנשאת ויצא עליה שטר חוב מהו הדין: תשובה כל הפוסקים הסכימו שאשה שהיתה עליה מלוה בשטר ונשאת שב"ח גובה מנדוניה שהכניסה לבעל' בין שהכניסה לו מעות או קרקע או מטלטלין אם כתוב מטלטלי ואגב מקרקעי ואפי' כלו או נפסדו נכסי נדונייתה או נתאכל המעות חייב בעלה לשלם מנכסיו שאחריות כל הנדוניא עליו שהכל הוה משועבד למלוה קודם שנשאה וכל מה שיפרעו למלו' יפחתו (מעשר) [מנכסי] נדוניה' ואם ישאר לה איז' דבר מנדוניה' יהיה התוספת לפי הערך ואם לו ישאר שום דבר תשאר עם בעלה בכתובת מנה או מאתים ואף במלוה על פה כתבו רשב"ם ור"ח והרמ"ה שגובה ממנו כמו שכתב באבן העזר סי' צ"א אבל רב אלפס כתב כסברא ראשונה וכן כתב א"א ז"ל עד כאן והרמב"ם ז"ל כתב סוף פ' כ"א מהלכות מלוה דאינו גובה במלוה ע"פ אבל אם המעות בעין גובה מהם מה שכתבתי כלו או נפסדו הוא כשהוא חייב באחריותם תם פחתו פחתו לו שלא כמנהג המסתערבי' כי אפילו כלה אם עושה מעין מלאכתו אינו חייב הוא בתשלומו וכן כשנפסדו מכל וכל הוא חייב באחריותו ואם מכר בנכסי נדוניה' אשתו חייב לחזור ולקנות לה שלא היה לו רשות למכור והם באחריותו ואם היו מעות שהכניס' לו אעפ"י שיכול לשאת ולתת בהם הוא חייב באחריותם והרמב"ם והרשב"א והרא"ש ז"ל בתשובות כולם כתבו שמה שלותה קודם בשטר יפרע הבעל מנדוניה המבי"ט: שאלה צט יצאתי לישע יתומי ר' יעקב תיבה נ"ע על בית שהי' מוחזק בה זה שלשים שנה והורישה לבניו וכתב בצואתו שיתנו לאשתו מ"ט ולבנותיה הב"ה והבתים הקטנים שקניתי מן המאעלם ע"כ ונמצא בתוך כתביו אחרי מותו כתב א' שהקדי' המעל' אותם הבתים לבית הכנסת מאיור הקדש גמור וחומרות רבות על ההקדש שלא יוכלו למכור ולא למשכן אלא שיהיו קדש גמור לה' עד עולם ושמנה גזבר וממונה עליהן את כר' יעקב תיבה הנזכר וזה הכתב גנבה מביתו א' מהנכנסים והיוצאים בביתו ומסרה ביד הקהל יצ"ו והם תובעים הבתים הנז' מיד היתומות שנשאת כבר הא' מהן ונתנו לה בית א' מאותן הב' בת' כמו שכתוב בצואה ואני חושב כי אין להם יכולת להוציא בדין תורה מתחת יד היתומות כי גם שהכתב של הקדש נעשה בחומרות גדולות כמו שנזכר הוא ידוע כי לא זכו בה עדיין הקהל הנז' יצ"ו ולא החזיקו בה מעול' לשלא יוכל להשאל על

הקדשו כי אפי' שהכתיב המעלם הכתב ההוא של הקדש בחומרות גדולות כיון שלא מסרה ביד הקהל היה יכול להשאל עליו אפי' שבאמיר' לבד היתה קדש כ"ש בכתיבה בפני עדים.

עוד אני אומר כי אפי' שאלה לא היה צריך כיון שהכתב נשארה בביתו ובמותו אפשר שהיה חושב בעצמו שתהיה הכתב בידו ושלא יחול ההקדש אלא אחר שימסור הכתב ביד גזברי הקהל וכמ"ש ספ"ק דמציע' אמר ר' ירמיה אמר רב סמפון היוצא מתחת יד מלוה כו' אינו אלא כמצח' דא"ל ספר' אתרמי ליה וסב' אם יבא ב"ה לפרעיני ושם' אין שטרי בידי ואם לא יהיה שובר מוכן לא יפרע כלו' כמו שפי' רש"י ז"ל שם הכ' נמי בנ"ד אעפ"י שנכת' שט' על הבי' שהקדי' כיון שלקח' בידו עדי' לא חל ההק' עד שימסרנו' ביד הגזברי' אלא שמצא עתה סופר ועדים לחתום בה ושתהיה בידו להכשירה לתתה בידם ומאז יחול ההקדש ואפילו דבאמירה בעלמא הוא הקדש כמסירה להדיוט וכבר אמ' בשעת הכתיבה שהיה מקדיש אותה כיון שרצה לכתוב כת' ולהניח' בידו מגלה בדעתו כי מה שאמר שהיה מקדיש היה כדי שיכתבו דבריו ויותן הכתב בידו לכשירצה למוסרה אז יחול ההקדש לא שתהיה קדש באמירה זו שכתב כי לא אמר אלא כדי שיכתב ותהיה בידו ואפילו שכתוב בה שהקדיש הבית מעכשיו הקדש גמור כל זה הוא אחר שימסור הכתב כי מאז נקנ' עכשיו בשעת מסירה ויותר טוב וחזק היה להקד' אם היה אומר בפני העדים הוו עלי עדים שאני מקדיש בית זו הקדש גמור מעכשיו כי אמירתו זו היא כמסירה להדיוט או היה אומר ומכתיב ומוסר אבל האמירה שאמר שיכתבו כל אלו החיזוקים והחומרות ויתנו הכתב בידו נראה כי דעתו הוא שלא יחול ההקדש עד שעה שימסור כי לא גמר להקדישה אלא על ידי מסירת השטר וכמו מה שאמרו על שכיב מרע שדבריו ככתובין וכמסורין דמו אם אמר כתבו שמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והכי נמי שמא לא גמר להקנות אלא בשטר ועד שלא בא השטר בידם מכרה.

עוד אני אומר כי אפילו היתה קדש מאז שהקדישה באמירה לבד שהיא כמסירה אפילו כשכתב או שאמר אז בפ' לעדים הוו עדים כי מעתה אני מקדישה והשטר אינו אלא לראיה בעלמא בידי שבענין זה הוי אמירתו כמסירה אפ"ה עדיין היה יכול לחזור בו ולהשאל על נדרו והקדשו כמו שכתבתי כיון שלא זכו עדיין הקהל בבית ולא החזיקו בה היה יכול להשאל על נדרו כיון שהיא ברשותו ובחזקתו דהלכה כב"ה דיש שאלה להקדש בפ' שום היתומים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד דנדרים כשם שנשאלים על נדרי האיסר ומתירין אותו כך נשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותן בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית ע"כ.

ואם כן להוציא מיד היתומים צריך להביא ראיה שכתב זה שנמצאת ברשות היתומים שבאת קודם ליד גזבר שיזכה בה בשביל ההקדש או שלא נשאל על נדרו קודם שמכרה כיון ששטר הקדש בית זו היה לעולם ביד ה"ר יעקב הנז' והוא ידוע מי לקחו מביתו עתה באלו הימים ונתנו ליד גזברי הקהל הנזכ' ומיד הלכו לב"ד לתבוע הבית והב"ד אינם יודעים תוכן הדברים מזה שלשים שנה ונרתעי' על חומר ההקדש שכתוב בשטר חרמו' ועונשי' על קיום ההקד' ההוא ושאינו יכול לא הוא ולא הגזברי' למכור ולא למשכן

הבית הנזכר ואיך מכרה או איך קנאה ה"ר יעקב הנז' כיון שידע תוכן הכתב וגם שהוא היה גזבר עליה ומשנכנסה בידו זכו הקהל ועל זה אני מישב דעתם שלא יהיו מיריאי הוראה זו להקל בחומר ההקדש כי גם צריך שיהיו יריאי הוראה להוציא מחזקת היתומים מה שהוחזק ביד אביהם זה שלשים שנה עם הג' שנים ויותר שמת הוא והחזיקו היתומים בבית כי גם שלא היה הכתב בידם כבר נתפשט הקול פה ובדמשק מכמה שנים שכתב המעלם כתב ההקדש הנזכ' וכמה פעמים דברו ראשי הקהל שהיו בזמן ההוא ולא עלה בידם שום דבר ולא יאמרו כי ר' יעקב היה איש אלם ולא היו יכולים להוציא מידו כי ת"ל היו ביניהם אנשים רשומים אשר היה כח בהם להוציא בלעו מפיו וגם כמה בעלי דינים שהיה להם תביעה עמו בשנים שעברו והיינו כופים אותו על הדין ומכריחי' אותו לקיי' אלא שראשי הקהל ידעו בודאי שנמכרה לו הבית הנזכ' ע"י שליח של המעלם כשנמצא דחוק ואז אפש' ששלח הכתב של הקדש למוסרה לו כאלו היה מבטלה כדי שיוכל הוא לקנות' באופן שלא נכנסה בידו בתורת גזבר של הקדש ולא ביד שום אדם מן הקהל ובהיותה ביד המעלם משעה שנכתבה עד עת המכיר' עדיין לא חל ההקדש עליה מן הטעמי' הכתובים למעלה.

וכל אחד מאלו הטעמים היה יכול רבי יעקב להשיב לטוענים עליו על ההקדש הנז' וכ"ש אחר שמת הוא ונשאר הבית ליתומו' כמו שצוה הוא בצואתו שטענינו ליתמי מה שהיה יכול אבוהון לטעון. עוד שנינו במשנה הבא מחמת ירושה אינו צריך טענה שקנה או שניתנה לו במתנ' וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ד מהלכו' טוען הבא מחמת ירושה צריך להביא ראיה שדר אביו בשדה זו או נשתמש בה אפילו יום א' וכיון שאכלה הוא שלש שני' מחמת אביו מעמידין אותה בידו ע"כ ובנדון דידן כולי עלמא עדים שדר בה אם היתומות או השכירן ט' פעמים ג' שנים והיתומות יותר מג' שני' ואין צריכין עוד להביא ראיה כ"ש שניתנה קצת הבית ליתומה א' שנשאת ובעל הוי כלוקח ובא בטענת יורש ולוקח כי גם הלוקח אינו צריך טענה כי גם שיבא אחר ויאמר שהיתה שלו והביא ראיה טענינו ליורש וללוקח שמא אביהם קנאה ממנו או נתנוה לו כמו שהיה הוא יכול לטעון וגם יכולים לטעון עליהם אפי' שכתב ההקדש היתה נמצאת ביד הקהל והיתה כבר הקדש כי הקהל עצמו מכרוה לאביהם או נתנוה לו כיון שיש להם חזקה כי גם שכתוב בכתב ההקדש שלא יוכל למוכרה ולא להוציא' מרשות ההקד' ואפש' שכתוב ג"כ שאם ימכרו המכר יהי בטל או שתחזור לבעלים שהקדישוה כיון שניתנה על תנאי ועברו על התנאי עכ"ז יכולים להוציא המעות שניתנו על הקניה מן הקהל כיון שמכרו מה שלא היה להם כח למכור ומ"ש בצוואה שצוה כ"ר יעקב לבנותי' הבתי' שקנה מן המעל' אפשר שקנה קודם מן המעל' ואח"כ ידע כי עשאם קודש קודם ביד הקהל ואפי' ידע מקוד' קנאה מן המעלם על סמך שיקנה ג"כ מן הקהל ולא הזכיר הוא בצוואה כ"א הקניה הראשונ' של המעל' ובזה יתחייבו הקהל לחזור ליתומות מה שהיו שוות אז הבתי' או מה שנתן הוא להם על הבתים וכל זה הוא אפי' היינו אומרים שהגיע אליהם הכתב מקודם והחזיקו בה בתורת הקדש שאפי' הכי היינו יכולין לטעון בעד היתומות אבל האמת היא כי מעול' לא זכה ההקדש בבתי' כיון שלא נמצא הכתב בידם אלא ביד היתומו' וכמ"ש למעל' ולא היה לקהל שום זכות להוציאה מיד אביהם אם היה טוען מה שכתוב למעלה וכ"ש מיד היתומו' שאינן צריכו' לטעון שום דבר שהבא מחמת ירושה אינו צריך טענה וכן הלוקח

ומי שנשא היתומ' האח' וניתן לו הבית או קצת הוי כלוקח עוד אני אומר כי הוא ידוע ומפורסם כי גם בדמשק הקדיש קצת קרקע לבית הכנסת ואחר כך כשהמיר הדת חזר ומכרה לגוי' ובעונות היה זה סבה לחרבן הבית הכנסת הקדום בדמשק שהיה קבלה בידם שנבנה הב"ה על יד ר' אלעזר בן ערך תלמיד רבן יוחנן בן זכאי ואולי ידע כ"ר יעקב הנזכר וגם הקהל שימכור ג"כ בית זו לגוים ויהיה סבה ח"ו לחרבן ב"ה שאצלה ורצ' לקנו' אותה ממנו כדי שלא יבא שום תקלה עוד וגם ראשי הקהל שבזמן ההו' אם ידעו זה היו נותני' רשות שתמכר ליהודי כדי שלא יהיה יד הגוים באמצע גם זאת הטענ' היה יכול ר' יעקב לטעון וגם אנו נטעון בעד היורשים ובעד הלוקח טענה זו והטענות אחרות כי בכל א' מהן די לשלא יוכלו להוציא מיד היורשים והלוקח כמו שנאמ' כי לא רחוקות טענות אלו מלטעון אותם בעד היתומות כל זה הוא ג"כ (אף) על פי ההקדש חל מאז והאמת הוא שלא חל ההקדש כיון שנמצא' כתב זו ביד יורשי ר' יעקב ומעול' לא נכנסה ביד הקהל ואין שום מקום לשום דיין לחוש שמא ימעלו בהקדש כי אדרבא ישלהם לחוש ליתומו' כי ב"ד הם אביהם ובראשם אבי יתומים ודיין אלמנות וראוי לק"ק שלא להטפל עוד בהקדש זה כי יחשב ח"ו (לעון) לאות' שנתמנו על תביעה זו כי גם שהיתה שלהם היו משכירי' אותה לתועלת עניים ויתומות אלו שהן מבני לשונם והם היו חייבי' לתת להם פרנסה להשיאם יחשבו כי הם השיאו אותם בבתיים אלו וצדקה תחשב להם שלא לצער' יותר כיון שהם זוכות בדין תורה המבי"ט: שאלה ק החכם הרש"ו יצ"ו השיג עלי על מה שכתבתי כי אחר שהשאיר השטר בידו היתה כונתו שלא יחול ההקדש עד שימסור הכתב לקהל והביא הוא תשוב' הרא"ש ז"ל כלל ס"ו שכת' כיון שכתוב בשטר קנין שנתן ראובן מתנה אין צריך שיגיע השטר לידו או שיזכה בו ולא אחר בשבילו וכו' שזכין לאדם שלא בפניו ושגם בנדון של הקדש לא היה צריך שיגיע השטר לקהל כיון שכתוב בשטר וחתום שהקדש הבית הקדש גמור כבר זכה ההקדש דאמיר' לגבוה כמסירה להדיוט ואני אומר כי גם אני כתבתי כי באמירה לבד היתה קודש כמסירה בלא כתיבה אבל כשצוה לכתוב ושהיה בידו הכתב נראה שלא רצה שיגמר ושיחול ההקדש עד שיכת' ויהיה בידו הכתב וכשימסרנה אז יחול ההקדש כי גם במתנה שכתב הרא"ש ז"ל שאין צריך שיגיע השטר בידו הוא מפני שאחר שנטל קנין נגמרה המתנה ולא צוה הוא שיכתבו שטר ויתנוהו לידו ולכן היו יכולים העדים לכתו' וליתן כי השטר אינו אלא לראיה בעלמא כיון שנטל קנין קודם אבל אם היה נוטל קנין והיה אומר כתבו ותנו לידי גם במתנה היינו אומרי' כי לא גמר להקנות ולא נטל הקנין לגמור המתנה עד שימסור השטר למקבל כל זה הוא לדעת הרא"ש ז"ל אבל הרי"ף ז"ל כתב שטר מתנה בקנין לא קני עד דמטי שטרא לידיה והביא ראיה מנמצא דיתקי קשורה וכו' וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכן ר"ח כמו שהביא ה"ר שמעון בר צמח ז"ל בפ"י הכתוב' וכן כתב במשרים נ' ט"ו ח"א ואם כן בנדון זה כיון שנמצא שטר ההקדש ברשות רבי יעקב מסתמא המעל' מסרו לידו ולא בתורת גזבר כמו שכתו' בשטר ההקדש כיון שר"י אמר שקנאה מן המעל' ונמצא גם כן בין שטרותיו שטר שליחות והרשאה מן המעלם לחיים נערו שיבא פה וימכור הבתים נראה ששלח לו גם כן השטר של הקדש שהיה בידו בטל כדי שימכרו הבת' שאם לא כן לא היה קונה רבי יעקב ולא אחרים שיהיו חוששין פן נתן ומסר כבר השטר לקהל וכיון שר' יעקב היה יכול לטעון זה גם אנחנו

נטעון בעד היתומות ועל מה שכתב החכם יצ"ו דלא חיישינן לאימלוכי שמא נשאל על נדרו והביא ראיה ממה שכתב מהרי"ק שורש קכא ושדחה ההיא דפ"ק דמציעא כתובין היו ונמלך עליהן דכיון דנפל איתרע הכא נמי איתרע שטר זה טפי כיון שנמצא שמכר הבתים שהקדיש נר' שנמלך על שטר ההקדש ושמעול' לא מסרו לשם הקדש וכדתנן כתובין היו ונמלך וכו' וכל הני משניות שהביא מצא כלי וכתו' עליו כו' ואביהן שהטמין כו' דלא אמרינן שמא נמלך היינו משום דלא איתרעו במידי ומה שכת' כי מעשה האיש המקדיש היו רעים וחטאי' ולא נתלה דבריו לשו' זכות גם בהיותו שם יהודי קוד' שהמיר גם אני אומר כן כי אפי' בשטר שהקדיש שבש' יהודי היה מכונה לא היתה דעתו להקדישה אלא דרך יוהרא אמר כך כמו שעשה בדמשק בשאר הבתים ולכן השאיר בידו כתב ההקדש שאם יצטרך אח' כך למכור שיוכל למכור ואם כן לא טענינן להקדש שכבר מסר הכתב ושמעשה שאמ' כתבו הכתב יחול ההקדש אדרבא יש יותר מקו' לטעון ליורשי' לחובת מי שהיו מעשיו מקולקלים ומה שכתב דאין זו חזקה כי הקהל לא ידעו מענין ההקד' שהקדי' מאן לימא לן אני אומר שידעו ונתפרס' לכל בפרט לאנשי הקהל ואע"פ שלא היה השטר ביד' היו יכולי' לערער על ר' יעקב וגם שנאמר שחזקת ר' יעקב אינה חזקה כיון שהוא היה כמו אפוטרופוס של ההקדש כל זה היה אם חל ההקדש קוד' אבל כיון שמעול' לא חל כמו שכתבתי לא היה אפוטרופוס אלא שהיה מחזיק במה שקנה.

גם מה שהביא ממה שכתב בח"מ סימן קמ"ט שההקדשות בזמן הזה אין בהם חזקה כל זה הוא אחר שהוחזק שהוא הקדש מה שאין כן בנ"ד עוד אני מביא ראיה לענין זה שאין שום יכולת ביד הקהל להוציא הבת' מיד היתומות אפי' שהיה מתברר שהגיע כתב ההקדש ביד ר' יעקב בתור' גזבר ונתקיי' ההקדש ביד הקהל עם התנאי' הכתוב' בכתב כיון שאחר כך חזר המעל' באלמות ואנס ולקחה מיד ההקדש ומכרה לאחר.

והראיה היא מדין אנפרות שהוא גוי אנס בעל זרוע שתקף שדה ישראל ומכרה לישראל אחר אין הבעלי' יכולי' ליקח מיד הלוקח ואע"פ שדין זה הוא שבא הגוי מחמת טענה על ישראל שחייב לו או שזה ישראל הזיקו ויש לו עדי' ישראל על זה או הבעלי' הודו אלא שהגוי לוקח בחזקה שאינו ממתין שידונו לו בדיני ישראל או בערכאות של גוים כמו שכת' הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות גזלה הרי כתב גם כן שם בסמוך לזה וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכופף את הגוי שמכר לדין ולא תבעו הבעלי' את הגוי אינם יכולים להוציא מיד הלוקח אעפ"י שאינם מודים לגוי ואין שם עדים שאמת טען הגוי אומר הלוקח לבעלים אם גזלן הוא הגוי למה לא תבעתם אותו בדיני' ע"כ ובנ"ד הרי היה במלכות מלך ושר בעיר שהיה יכול לכופף אם היה גוזל אותם ולא תבעו כשידעו שמכ' ואינ' יכולין להכחיש שלא ידעו שהיתה הבית קודש ושמכרה אחר כך כי ההקדש היה מפורסם לכל מאז וגם ידעו ששלח פה את חיים נערו בהרשאתו למכור הבית ושקנאה והחזיק בה ר' יעקב והיו יכולין למחות בידו של שליח שלא ימכור ולר' יעקב שלא יקנה וכיון שאין להם ראיה שמיחו בכל השני' שידעו שהחזיק בה בתור' קניה אפי' היה הוא בחיים לא היו יכולים להוציא' מידו כל שכן מיד היורשים וזהו על הקדימ' שלא היה לו שום דין לגזלן ללוקחה מידם שאין לו עדים וגם הם אינם מודים כמו שכתב הרב אלא מפני שהיה להם לתבוע ולא תבעו לא יוכלו להוציא מיד הלוקח אבל בנ"ד היה לו דין בערכאות הגוים שאינו עולה בדינם שום קיום לגוי שמקדיש שום דבר לישר' שלא

היה להם טענה אחרת אלא ההקדש ואחר שהיה לוקחה בדיניהם מידם הרי נתיאשו מאז מפני שהיה יכול למוכרה לגוים שלא יצילה מידם ואולי שהיו עושים אותה בית טעות אצל ב"ה הסמוך לה והיה מגיע היזק רב והיה יותר טוב שיקנ' אותה ישר' וכיון שבדיניה' היה לו דין אף על פי שבדינינו לא היה לו דין כי הקדשו היה הקדש הוה ליה כמלך שכעס על א' מעבדיו ולקח שדהו שאינה גזל ואין הבעלים מוציאין אותה מיד ישר' שלקחה מן המלך ולא גרע זה שהיה יכול להוציאו בדיניהם החקוקים להם מן המלך שאין לו דין אלא מצד דינא דמלכותא ואפי' שהיה גזל ממש בדיניה' כמו שר שאנס קרקע מישראל ובא יהודי אחר וקנאו מן השר הביא המרדכי ריש פ' האומנין על נוטל מבע"ה מה שההנהו שיחזירנו ליהודי הראשון ויטול דמיו כמו השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דנוטל מה שההנהו וכן פי' ר"י פ' הכונס אעפ"י שרש"י חולק אנן קימא לן כפסק ר"ג ור"י וכן דן רבינו מאיר ז"ל וכן פסק המימוני פ"ה דגזלה עכ"ל ובח"מ סי' ר"ל כתב גוי שבא וכו' שהסכים הרא"ש ז"ל לסברת רבינו גרשום ז"ל ושגם בתשובה כתב הרא"ש ז"ל שאם הוציא הלוקח כדי להוציאה מיד הגוי עד כדי דמי בית צריכי' הבעלי' ליתן וכו' ע"כ וכן בנ"ד היו צריכין לתת לו מה שנתן על הבת' אם היו רוצי' אותם ואחר שלא נתנו לו אז נשארו לו הבת' בחזקתו מכמה שנים וכל שכן ליורשיו וללוקח ועל מה שכתבתי שאם רבי יעקב לא היה קונה אותה או יהודי אחר היה נמשך היזק הרבה לשכנים ולב"ה שאצל הבתים ושעל זה שתקו ולא מיחו כי היה טוב בעיניהם כיון שהקודש היה מתחלל שיהי' ביד יהודי ולא ביד גוי ושעל זה נתיאשו אזכיר לקהל מה שידעו קצתן מן הקדומים שבאותו זמן והענין הוא כי הב"ה שיש להם עתה הקדישו אז המעל' הנז' והחזיקו בו בחזק' קודש ואחר שבא המעל' הנזכר לידי דוחק וצורך כתב לראשי הקהל הנזכר שימחלו לו שהיה רוצה למכור הב"ה שהקדיש להם ושאם הם היו רוצים לקנותו שלא יתנו כדי שיווי אלא פחות הרבה ממה שהי' שוה ועל זה נתייעצו ראשי הקהל שבאותו זמן ושלחו לו כמו נ' פרחי' והחליט להם הב"ה הכלל כי כמו שהם הוכרחו לחזור ולקנו' ממנו מה שהיה כבר הקדש מוחזק בידם כן מחלו בסבתו המכירה שמכר לרבי יעקב כל זה הוא על מוכח שהחזיקו גם בבתים האלו בתורת קדש כל שכן כי לפי האמת לא זכו ולא החזיקו בה מעולם כמ שכתבתי למעלה המב"ט: שאלה קא ראובן צוה בשעת מיתתו וז"ל הצוא' אני מקדיש הנא' וריוח ג' אלפים לבני' מנכסי ושיהא בני פקיד עליה' וריוח והנאה הנז' יהיה עד י' שנים בעד ישיב' או ת"ת של עיר פלו' כפי מה שיראה בעיני בני עכ"ל הצוואה ונפטר ראובן ונשאר בנו הנז' לומד בישיבת רב מרביץ תורה באות' העיר שצוה אביו כי שם היה מתפלל אביו והוא תמיד ועבר כמו ב' שנים אחר מיתת ראובן שנשא' בנו בישיבה הנז' והיה מחלק הספקה לתלמידים מריוח הג' אלפי' לבנה הנז' כמו שצוה אביו עתה עלה בדעת הבן הנז' להיות נחלק מתוך הקהל הגדול הנזכ' שהיה מתפלל אביו והוא ושהישיבה הנזכ' קבועה בו ורוצה להתפלל בחצרו בבית א' ולהקהיל שם מנין להתפלל ורוצה לקבוע לו ישיבה שם מאחרי רבו הנז' ולתת ההספקה למי שילמוד שם ומי שלא יבא שם לא יתן לו גם רוצה שיהיה ראש ישיבה חכם אחר לא רבו אפילו שהיה רוצה לבא ללמוד עמו או שיהיו בביתו חברים בלא ראש ישיבה ואנשי הקהל טוענים כי מלשון הצווא' נר' שאין יכול לשנות ראש ישיבה ולא מקום קביעותה וכל שכן שכל זה הוא

נגד סברת רבו המובהק הנזכר שהוא ראש הישיבה ואם אביו הניחו פקיד היינו להיות פקיד ונאמן על המעות ושינתנו על ידו במקום בטוח לריוח וכן בבחירתו שינתן הריוח לת"ת או לישיבה לא שיבקש ישיבה אחרת או חכם אחר שלא כרצון אביו שהיה אהוב להחכם הנז' שודאי בתר דעתיה אזלינן כההיא דהכותב ההוא דאמר נכסי לטוביה ואיכא תרי טובי דאמדי' דעתיה דש"מ עם מי היתה דעתו מקורב' והכא נמי דעתו של אב היה עם הראש ישיבה המרביץ תורה עד שהמון העם אחר פטירת ראובן היו שואלים זה לזה מה זה שראובן לא הקדיש ריוח הג' אלפי' לבני' כי אם לי' שני' והשיב זקן א' נכבד כבר ידוע לכל אהבת ראובן עם החכם הנז' ושיער בשכלו ובדעתו שיחיה החכם עד י' שנים כי כבר הוא בן ס"ה שנים ולכך הקדיש עד י' שנים לבד הרי שגלוי ומפורס' לכל קירוב דעת הנפטר עם החכם לא שהחכם מתהנה מאלו המעות אלא להעמיד ישיבתו וכל הקהל יודעים שאין ראש ישיבה אחר ראוי והגון כהחכם הנזכ' אלא שהבן רוצה לקנתר ולחלוק על רבו דודאי לא היה דעת הנפטר נוחה בדברים אלו ולכן החכם והקהל אומרים לבן בחר לך איזה שתמצא אם תתן הריוח לחבר' ת"ת או מישיבה גם אנו שואלים אם בידו לומר אתנם לחבר' ת"ת שאסדר אני מכאן ואילך או לחברת ת"ת הידועה בק"ק של אותה העיר בזמן ראובן הנפטר ואני היושב על המשפט הצעתי לפני מכ"ה טענות השתי כתות ולדברו ייחלנו ומה' תהיה משכורתו שלמה אמן.

תשובה גרסינן בפ' הגוזל ופ' חזקת מייתי תוספתא האומר תנו מאתים זוז וכו' וכן הביאה הריב"ש פ' ח' מהלכו' מתנות עניים וביורה דעה סימן רנ"ח האומר תנו מאתים זוז או ס"ת לב"ה יתנו לב"ה שהוא רגיל בה ואם הוא רגיל בשתיים יתנו לשתייהן תנו מאתי' זוז לעניים יתנו לעניי אותה העיר ע"כ ובנ"ד הרי פירש ואמר בעד ישיבה אות"ת של עיר פלו' כפי מה שירא' בעיני בני רוצה לומ' לישיב' או לת"ת שיראה בעיני בנו וגם חוזר על מה שכתוב למעלה שהקדיש הנאת ריוח ג' אלפי' לבנים ושיהא בנו פקיד עליהם לתתם במקו' בטוח וגם על חילוק הריוח לישיבה או ת"ת כפי שיראה בעיני בנו לחלקם וכן נהג בנו בצוואת אביו שהיה נותן הספקה בבית הכנסת הגדול שהיה אביו מתפלל בו בישיבת הרב שלו שעליו כיון אביו כשציוה בעד ישיבה וכו' וא"כ אחר שרצה להיות נחלק מן הקהל ולעשות קהל בפני עצמו ע"י ריב וקובע ישיבה הוא עובר על צוואת ודעת אביו כי מעול' לא כיון אלא על הישיבה המצוא' בב"ה הגדולה ולא על הנולד אחר כך שעושה עתה ב"ה לעצמו וישיבה וגם הוא מורד ברבו לבקש ראש ישי' אחר ומניח את רבו אש' לישיבתו כיון אביו ומה שהניחו אביו פקיד היה על הריוח והחילוק בישיב' או בת"ת כפי מה שירא' בעיניו וכבר היה ישר בעיניו לחלק בישיב' הרב כי ידע כי כך הית' כונת אביו ואין לו רשו' עתה לשנו' וידו על התחתונ' וגם אין לו רשות לסדר חברת ת"ת אחר לחלק שם המעות ונ"ל כי גם לשנות מן הישיבה של רבו לת"ת של הקהל עצמו הידוע' גם כן אין לו רשות כיון שהיה ישר בעיניו מקודם לישיבה גם כי מקודם היה לו רשות לחלק הריוח לת"ת עתה שכבר נראה לו לחלק לישיבה אין לו רשות ע"י מריבה לחלק לת"ת וכל זה פשוט וגם שנמצאת תשובה להרשב"א ז"ל שהביאה בב"י בטור י"ד סימן רנ"ח שהיו נוהגים הגזבר' לחלק גם לעניי עיר אחר' אין זה שורת הדין ומה שנתן להם סברא שהמקדיש על דעת הנהוג הקדיש כבר כתב כי במקומותינו לא נהגו כך וגם אנחנו כל קהלות ישראל אשר במלכות ישמעאל לא נהגנו

כן וגם זה המנהג במקום שהיו נוהגים היה על מי שצוה סתם לעניים כי אעפ"י שסתמו הוא כפירוש שאם אמר תנו מאתים זוז לעניים בסתם הוא לעניי עירו עכ"ז היו מקילי' הגזבר' ליתן גם לעניי עיר אחרת וזהו דווקא בצוואה סתם אבל בצוואה זו שאמר בפי' ישיבה או ת"ת של עיר זו פשיטא שלא היו מקילים לנהוג לתת לעניי עיר אחרת שהיו עוברי' על דעת המצוה וראוי לבן הזה לחלוק כבוד לאביו שהביאו לעה"ז והשליטו על כל אשר יש לו גם כבוד גדול עשה לו במותו להניחו פקיד על מעות שהקדיש וגם יחלוק כבוד לרבו שמביאו לחיי ע"ה ובזה ירא' זרע יאריך ימים נאם המבי"ט: שאלה קב ראובן היה נשוי עם לאה והיו לו בנים ממנה ומת ראובן ואחר כך נשאת לשמעון והיה לה גם כן בנים משמעון ומתה לאה אחר כמה שנים שמת שמעון ולא נשבעה שבועת אלמנה לא לזה ולא לזה ויורשי שמעון טוענים שלא נשבעה שבועת אלמנה והנכסים שלהם לבד הקרקעות שהכניס' בנדונית' כמו שכתו' בכתובת' שהם של כולם ויורשי ראובן טוענים שכבר הוחזקה כמו י' שנים ואינה צריכה לישבע לשמעון ואם כן כל הנכסים בין מטלטלין בין מעות יחלוקו כמו אחים שכולם יורשים לאמם יורינו מורינו הדין עם מי: תשובה אם אחר שמת שמעון הבעל השני לא נשארו לו קרקעות אלא מטלטלין והחזיקה בהם והיו ברשות' לעולם קודם מיתתה אע"פ שלא נשבעה שבועת אלמנה ומתה כל בניה בין של ראשון בין של שני יורשי' כל מה שברשותה בשוה ובפרט אם הם נכסים ידועים לה מנדוניתה לא היתה חייבת שבועה עליהם אפי' בחייה אבל אפי' נכסים שלא היו ידועים שהיו מנכסי נדוניתה אם היו מוחזקים בידיה וברשותה אעפ"י שלא נשבעה ומתה כל יורשיה שוין בהם כמו שכתוב בפי' בקצת הפוסקים אשר כתבתי בתשובות אחרות נאם המבי"ט: שאלה קב ראובן שנתן צמר כמו ש' ככרי' ביד ד' אנשי' שיוליקו' לצפת תוב"ב וימכרו כפי אשר יראה בעיניה' לחשבוננו והמעות ילבישום בסחורות אחרות עם דמי סחורתם ולפי ערך מעותיו יהיה חלקו ונתן להם סך מעות להוצא' הולכת הצמ' ואם לא יספיקו יוציאו הם לחשבון ראובן ונתחייב לתת להם בשכר טרחם פ' פרחי' ובאו ארבעת' בספינת הצמר בתחלת שנת השלד עם הצמ' הנז' ועם הצמר שלהם ולא מצאו למכור מן הצמר של ראובן לערך שיהיה בה ריוח אלא מעט מזער וכשרא' ראובן הנז' שנתעכבו כל שנת השל"ד וחצי השל"ה ולא מכרו ולא הליבשו ולא באו אלא ב' מהד' אנשים שחזרו והגידו דברים הללו לראובן שלח איש א' בהרשא' לקבל מן הב' הנותרים בצפת הצמר וימכרנה כפי מה שיוכל ועתה אלו הב' מבקשי' מראובן כל הפ' פרחים שנתפשר עם ארבעתם שאומרי' שאותם הב' שהלכו ויתרו חלקם תשובה ראובן זה לא מסר הצמר למכור ולהליבש דמיה אלא לארבעתם ואחר שחזרו השנים היה יכול לקחת הצמר מיד השנים כי הוא לא האמין במכירת הצמר והלבשתם בסחורה אחרת כי אם לכולם ואם היו עושים אלו הב' הנשארים איזו פשיע' בצמר או היו אוכלי' דמיה גם הב' האחר' היו חייבים לשלם כי כולם היו חייבי' לשלם שהם כמו ערבים זה לזה כמו שנים שלוו מא' שהם ערבי' זה לזה כי לא האמין אלא לכולם ועל כן חייבי' למסור הצמר וכל חשבון מה שמכרו מן הצמר למורשה שלו.

עוד אני אומר כי אפי' היו ארבעתם פה ולא נמכרה הצמר שמחייבים למסרה למורשה שלו כי כשמסרה להם בסתם על הקדמה שתמכ' באותה שנה כמו שהוא דרך השולחים

צמר משם למכור שאינם יכולים להתעכב ומוכרי' כפי מה שיכולי' למכור ודומה לשותפי' שנשתתפו סתם ולא קבעו להם זמן הרי אלו חולקים כל זמן שירצ' א' מהם כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד ובנ"ד נמי כיון שלא קבעו זמן יכול הוא להסתלק מהם ולתת להם כפי מה שטרחו בהבא' הצמר שהוא כמו רביע השכר לארבעת' כי טרחם היה על ד' דברים הבאת הצמר ומכירתה והלבשת המעות בסחורה אחרת והולכתה וקצת שכר על קצת מה שמכרו וכל שכן כי נ"ד הוי בקביעת זמן תוך שנה א' כמו שהוא מנהג כל המביאי' צמר שמוכרי' באותה שנה ואם אינם יכולים למכור במעות יש לעול' חילוף בבגדים וכמה סוחרים בשנה שעב' ובשנה זו הביאו צמר למכור במעות ומצאו בחילוף וגם אלו היו יכולים לעשות כך כיון שכתוב בשטר שימכרו כפי מה שיראה בעיניהם וכמו שמכרו הצמר שלהם במעות וחלוף וגם שיאמרו שחששו אולי לא יתרצה ראובן שימכרו בערך שמכרו הם או בחילוף סוף סוף נשארה הצמר שלו בלי מכירה בזמן הנהוג לימכור תוך שנתה ויכול ראובן להוציאה מתחת יד' ואפי' המורשה שלו ששלוחו כמותו זהו אפי' היו ארבעתם פה על מכירתה ועתה שנסתלקו השנים ואפי' א' מהם היה מסתלק יכול הוא לומר לכולכם האמנתי במכירת הצמר ובהוצאות ולא למקצתכם ומכל אחד משני טעמים אלו יכול המורשה להוציא הצמר מתחת ידם ויתן להם מה שמגיע לשכר טורח שניהם כמו שכתבתי למעלה הצעיר המבי"ט: שאלה קד עיר שרובא דרובא גוים ומיעוט' ישראל' ויש ליהודי' שוק מיוחד כל א' בחנותו וכולם מוכרים מין סחורה א' כי כן מנהג העיר הגדולה שכל המוכרי' מין א' עומדים בשוק א' בין יהודים בין גוים והיהודים הנז' העומדים בשוק הנז' כל א' החזיק בחנותו מימים מקד' בדמים יקרים ויהי היום ר' העיר בנה שוק אחר ובהורמנ' גרשם מהשוק הנז' ונתן להם שוק אחר ובעלי חניות השוק הראשון מהם היו עומדים בעיר בזמן שהשר הנז' גרש' ומהם לא נמצאו בעיר ואותם שנמצאו נכנסו אנשים לפשר ביניהם וחלקו ביניהם החניות של השוק החדש כל א' כפי מה שהיה לו קודם אם א' א' ואם ב' שנים ולא נשאר שום חלק ונחלה לאותם שלא נמצאו בעיר בזמן הגירוש ונשארו קרחים מהחניות האלו ומהישנות שנתבטלו לגמרי שבאו במכר בעלי אומנו' בזוי ושסוי ועתה אלו שלא נמצאו בעיר תובעי' מהאחרים שחלקו החניות ביניהם שיתנו להם חלק וזכות בחזקת חנויות חדשות הללו כפי מה שהיה להם בשוק הקדום כי בודאי אם הם היו נמצאים בעיר הם היו הראשונים המחזיקים בחנויות הללו ילמדנו רבינו בענין זה מה דינו להשכית מהם דין ודברים ושכרו כפול מן השמים: תשובה אם השר צו' וגזר שכל בעלי חנויו' שהיו בשוק הקדו' שיתבטלו ויבואו בשוק שבנה הוא כל א' יזכה בשוק החד' בחנות א' כמו שהיה לו מקודם ואין יכול שום אחר שלא היה לו חנות בשוק הקודם לזכות בחזקת החדש בשום חנות עד שיזכו כל אותם שהיה להם חנות בשוק הקודם וגם אפי' אותם שהיה להם חנות בשוק הקדום אינם יכולי' לזכו' אלא בחנות א' כמו שהיה להם מקודם ואם היו לאיזה מהם ב' יוכל לזכו' בשתיים ואם לא היו בשוק החדש כל כך חנויות כמו שהיו בשוק הקדום מי שזכה בשוק החדש חנות במקום החנות שהיה לו בקדו' זכה ומי שלא זכה שלא מצא חנות שיזכה בה שלא נשאר חנות הפסיד זכותו כיון שכבר זכו בכולן אותם שהיה להם חנויות בשוק הקדו' כמו שנז' וא"כ אותם שהיה להם (חנות) בשוק הקדום ולא עקר דירתו מן העיר בביתו ועדיין היתה החנות ברשותו ונתבטל השוק ההוא מפני

השו' החדש יש לו חזקה בחנות אחת בשוק החדש אם לקח שום א' חנות א' יותר ממה שהיה לו או אם אחר שלא היה שום חזקה בחנות שבשוק הקדום החזי' בחנות א' בשוק זה זה שהיה לו מקוד' קוד' לו נאם המבי"ט: שאלה קה יוריננו מוריננו מורה צדק ראובן שמכר חצר ידוע עם הבתים ועם כל זכויותיה לשמעון בסך ידוע והתנה שמעון על ראובן שאם אחר כך ימשך איזה דבר גורם בביטול הקניי' ויאמ' שמעון שהוציא שום הוצאה לתיקון החצר והבתים הוצאה הכרחי' שיתחייב ראובן בהוצאה ההיא והנה אחר זה מצא ראובן כי אביו קודם פטירתו זמן רב עשה החצר והבתים וואקף לדורות בערכאותיה' והעיד על עצמו אז בעדים כשרים ואמר הנני מקדיש החצר והבתים אשר לי במקום פלוני לזרעי ולזרע זרעי מעת' ועד עולם ואם ח"ו יפסק הזרע שיהיו קוד' לעניי סוריאי ואם לא יהיו עניי בסוריאי יהיו לעניי ארץ ישראל ואם גם שם לא יהיו עניי שיהיו הקדש לאבוגא אל באליל ועתה ראובן שמצ' ההקדש הנז' שהקדיש אביו רוצה לחזור בו מהמכר אשר מכר לשמעון לקיי' מעשה אביו שמת עתה יוריננו אם המכיר' הזאת בטלה או קיימת ואם בטלה אם יתחייב שמעון לפרוע שכירות החצר והבתים לראובן כל זמן שדר בהם לערך שהיה משכיר קודם וינכה שמעון לראובן סך השכירות ההוא מדמי הקניייה גם יוריננו אם יטעון שמעון שהוציא שום הוצאה על החצר אם יתחייב ראובן בהם ואם החיוב יהיה בכל ההוצאות או בהוצאה הכרחית כאשר היה התנאי ואם יצטרך להביא ראיות ועדות על מה שיאמ' שהוציא ואם לא יהיה לו ראיה אם יתחייב שבועה או חרם סתם על כל מה שיאמר שהוציא דרך כלל או פרט על כל דבר ודבר: תשובה התנאי שהתנה שמעון על ההוצאה אם ימשך דבר גורם ביטול הקניי' בגדון זה אין כאן ביטול קניה כי כפי מה שנראה מן השאלה ראובן הוא שהוציא לחזור בו מצד הוואקף אם שמעון היה רוצ' לבטל המקח מצד הוואקף הרשות היה בידו כיון שהוא קנה קניייה מוחלטת לעולם אבל אם יאמר שמעון אני מרוצה בקנין החצ' והבתי' שקניתי אפי' שנמצאו וואקף כי אני אבטח בה' שלא יפסק זרעו של ראובן המוכר לעולם וישארו הבתים לי קנין לחלוטין לי ולזרעי ואם ח"ו יפסק זרע המוכר מעתה אני מרוצה שיחזרו לוואקף שהם עניי ישראל הרשות בידו אבל ראובן אינו יכול לחזור בו כיון ששמעון מרוצה בקנין כמו שנר' מן השאלה כי אין לראובן שום טענה לחזור בו כי הטענה שטוען שרוצה לקיים מעשה אביו אינו מתבטל מעשה אביו וכוונתו כיון ששמעון מרוצה בכך גם כן שיחזרו הבתים לזמן הפסק הזרע לעניי' כדין הוואקף זהו אם מנהג הוואקף הוא שיש לו רשות ליורשים של הוואקף למכור הוואקף ע"מ שהוא וואקף אבל אי דין וחק הוואקף הוא שאין לבעל הוואקף כח ורשות ולא ליורשיו למכור אפילו על תנאי שיחזרו לזמן הפסק הזרע גם זה ראובן יוכל לחזור בו כיון שטוען שלא ידע בענין הוואקף ושרוצה לקיים דברי המת אביו ואז יעמדו לדין על ענין ההוצאו' ומפני שנר' מן השאלה ששמעון אינו חוזר בו ונראה גם כן שיוכלו היורשים למכור על תנאי הוואקף אין צורך לכתוב דין ההוצאות נאם המבי"ט: שאלה קו חבר אני לכל יראי ה' זקן ורופא ובמחלקתם יזכר שמי לסלק מביניהם שנאה ותחרות ולהדר פני זקן חפצתי צדקו ולהיות תמים עמו על טענותיו ואשתמר מעון כי לא מצאתי און לו והרופא צדק בהשיבו על טענותיו והוא אסיא דאסי לגרמיה בדיר' הבתי' שניתנו לו מאת השררה אשר טען עליו החכ' הזקן שנכשל בארבע פינות הבית א' על עני המהפך בחררה שנית על תקנת ר"ג מ"ה שלישית

על הסכמ' קישור הק"ק והרביעית על לא תחמוד בית רעיק ועל זה כתב כי גדול עונו מנשוא ונדהו והחרימו והרופא רצה להיות מן הנעלבי' וכו' ועם כל זה השיב לו על נכון על כל ד' טענותיו גם מהר"י יוסף קארו נר"ו חז' ואמץ כל טענותיו עד כי לא הניחו שום מקום להתגדר בו בהיות הדבר פשוט הכפל בו יהיה מותר ואם הדברים אירעו כמו שבאו בה בכתבם הזקן צלל במים אדירים והעלה חר"ם בידו ולכן ראוי לזקנתו ולחכמתו לאוקיר לאסיא עד דלא יצטרך ליה כמאמר נ' סירא ויותר שניהם אין כאן נידוי אין כאן חרם הותרו הנידוי והחר' וחיים ושלום עליהם ועל כל ישראל אמן נאם המבי"ט: שאלה קז ראובן קנה משמעון ל"ג שקי צמר בסך כך הככר ונכתב ש"ח על ראובן ממה שעלה הצמר ואח"כ חלה ראובן ונפטר והאפטרופוסים שלו עשו חשבון עם שמעון המוכר ופרעו לו מנכסי ראובן על סך נ"ד ככרי צמר והחזיר שמעון השטר חוב שהיה לו על ראובן אחר כך נפטר שמעון גם כן ובאו יורשי ראובן לתבוע מאפטרופוס של שמעון ואמרו שכל ל"ג שקי צמר לא היו עולים אלא נ' ככר על ז' פרחים הככר ושהאפטרופוסים של ראובן פרעו לשמעון על נ"ד ככרים ולזה הביאו פנקס הסופר שהיה כתוב בו נ' ככרי צמר והאפטרופוס של שמעון טוען כי הוא מצא כתוב בפנקס של שמעון אשר כתוב בתחלתו שהי' דואג מהמו' שהיה זמן מגפה ח"ו וכתב כל משאו ומתנו ובכלל' כתב שהי' חייב לו ראובן הנז' נ"ד ככרי צמר על ז' פרחים ושמה שנמצאו כתוב בפנקס הסופר נ' אולי שמקודם נכתבו נ' ששיערו של"ג שקי צמר לא יעלו אלא חמשים ואחר ששקלו הצמר עלו הל"ג שקים נ"ד ואמר האפטרופוס שהש"ח החזיר שמעון לאפטרופוס ראובן ושם ירא' אם היו נ' או נ"ד והאפטרופ' השיבו כי אחר שהחזיר להם שמעון הש"ח נקרע או נאבד עוד הראה אפטרופ' שמעון הפנקס הנז' שכתב שמעון והיו כתובי' הל"ג שקים שמכר לראובן משקל כל שק ושק שהיה עולה נ"ד ככרי' יורינו מורינו הדין עם מי: תשובה נראה לי שאין כח ליורשי ראובן להוציא מיורשי שמעון כי אם בראיה ברורה כי הפנקס של הסופר אינה ראי' אחר שהוציאו השטר חוב מה שהיה כתוב בו הוא העיקר כי מעשים בכל יום שכותבים בפנק' משא ומתן ואח"כ כשנותן המוכר לקונה יש איזה שינוי בסך או בתנאים וכותבים הש"ח על מה שהסכימו בסוף ונשאר כתו' בפנק' מה שהיה כתוב מקודם ועוד חזקה לאפטרופוסי' אלו שהיו חברי' וידועי' ופקחי' במשא ובמתן שדקדקו היטב בחשבון בשעת הפרעון ולא יצא מתח' ידם דבר שאינו מתוקן לפרוע מנכסי המת יותר ממה שהיה חייב ראובן ואחר שהוא ידוע שהחזיר שמעון להם השטר חוב כשפרעו לו דבר פשוט הוא שראו כמה היה כתוב בו ומה שהיה כתוב פרעו לו ולא יותר שאם מצאו אחר כך שלא היה כתוב בשטר כי אם נ' ככר צמר והם פרעו נ"ד היו שומרים השטר ותובעי' מה שפרעו יותר וכיון שאומרי' שנאבד נראה ודאי כי לא חששו לשומרו שהיה פרוע ושלא פרעו יותר ממה שהיה כתוב בו כי אין שום אדם פורע אלא מה שהוא יודע בודאי שהוא חייב ואם יש לו איזה ספק אינו פורע עד שיראו לו הש"ח לידע כמה יפרע כ"ש אפטרופו' פקחים כמו אלו שלא היו מזלזלין בחשבון החוב של המת בפרט שהיה מי שמגיע לו הירושה קטן עוד יש אמתלא' כעין ראייה ממשקל כל שק ושק שהיו כתובים הל"ג שקים בפנקס ועלה משקלם נ"ד ככר וטענת אפטרופוסי' שמעון היא טענת ודאי וטענת האחרים היא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי כי הפנקס של הסופר אינו ראייה לענין זה כמו שכתוב למעלה

נאם המבי"ט: שאלה קח כתב החכם ה"ר שאול בן וירגא וחביריו בב"ד דתפיסה זו של יורשי שמעון היא תפיסה מספק ולא מהניא כדא' פ"ק דמציעא תקפו כהן מוציאין מידו ופסקו הרא"ש ז"ל בפסקיו שם וז"ל כללא דמילתא לטענת ברי מהניא תפיסה כיון שהוא טוען ברי ומוחזק בה אין לנו כח להוציא מידו אבל מי שהוא מסופק בדבר אם הוא שלו אם לא לא מהניא תפיסתו לאפוקי מחזקת מר"א קמא עכ"ל וכתב עוד ואע"פ שהרמב"ם ז"ל נראה שחולק על זה בהלכו' בכורות וסובר דתקפו כהן אין מוציאין מידו בספק גרוע בנ"ד יודה כו' עכ"ל ואני אומר שהיא תפיסה אין צריך לומר לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב שתקף כהן בכור של ספק אין מוציאין מידו אלא אפ"ל להרא"ש ז"ל טענתו טענה שמה שכתב הרא"ש הוא כשתפס בזמן הספק אבל תקף קודם שנולד הספק לא מפקינן מיני' כמו שכתב סמ"ג מצו' צ"ה וכתב שכן כתב רש"י ז"ל בכתובות גבי אוקי תרי וכו' וכן כתבו התוספות פ"ק דמציעא וכן הביא בהג"ה פ"ט מהלכות טוען וגם הרא"ש ז"ל כתב אבל מי שהוא מסופק בדבר אם הוא שלו או לאו לא מהניא תפיסתו משמע משום דתפס בזמן הספק אבל תפס קודם מהניא תפיסתו שהרי הסמ"ג סובר גם כן כמו הרא"ש ז"ל דמסקינן כרבא דאם תקפו כהן מוציאין מידו כמו שכת' ואפ"ה כתב דאם תפס קודם לא מפקינן מיניה ומה שכתב שאפ"ל להרמב"ם שאין מוציאין מידו כשתפס מספק בנ"ד יוד' שהו' ספק גרוע ובגריעו' הספק כתב שיש עדים שראו השט' שלא היה כתוב רק נ' ככרי' ובפנקס הסופ' ג"כ אני או' כי אפ"ל שאפוטרופוס שמעון יודה שלא היה כתוב בשטר אלא נ' ובפנקס של שמעון היה כתוב נ"ד וסכום המשקלות של ל"ג שקים וסכום המעות שהיו עולין השקי' ושקבל מן הלוח עצמו סכום מה שכתוב בפנקס שלו על חשבון הנ"ד אין כאן שום ספק לא גרוע ולא שלם כי על ודאי פרע לו הלוח עצמו הנ"ד ככרי' שאם היה לו שום ספק לא היה פורע לו אלא אפ"ל שידע הלוח שהיה כתוב בשטר נ' ידע הוא שאח"כ קבל ממנו הד' ואחר שכתוב כן בפנקסו הוא טענת ודאי והאפוטרופוס של ראובן הוא טוען טענת ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי כי אפילו בחיי הלוח והמלוה אם היה טוען הלוח טעיתי שפרעתי לך יותר מן ה"נ ככר הכתובים בשטר היה נאמן המלוה לומד צמר אחרת נתתי לך או מלוה אחרת היה חייב לי כמו מי שטוען מה שפרעת לי סטראי נינהו והיה נשבע ונפטר ואע"ג דטענת סטראי גרועה היא דבעינן דליהוי בה מיגו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ד מהלכות מלוה ובתשובות מהר"ם סימן ס"ג בתשובות השייכות לפ' משפטים היינו כשבא להוציא מלוה מלוה אחרת בשטר שאו' הלוח כי על אותה מלוה פרע לו אבל בנ"ד שהלו' הוא שתובע למלוה שפרע יותר ממה שהיה חייב לו נאמן זה לומר אמת שכבר פרעת לי החוב שהיית חייב לי בשטר וזה שפרעת לי אחר כך על חוב אחר שהיית חייב לי נאמן אפ"ל בלא מיגו וישבע ועתה שמתו שניהם אין כאן שבועה אלא יטילו חרם סתם בפני האפוטרופוס שהיה שותף המלוה על כל מי שיודע בודאי שנטל המלוה יותר ממה שהיה חייב לו הלוח וגם כשמסר השטר שהיה כתוב בו נ' אפ"ל שהיה צווח העומד על החשבון שלא היה כתוב אלא נ' ושגבה יותר לא היה מועיל לו כיון שהמלוה גבה כבר מה שגבה מן הלוח עצמו כמו שכתבתי.

על מה שכתבתי למעל' כי גם מדברי הרא"ש ז"ל משמע שכשתפס קודם שנולד הספק שאין מוציאין מידו ומהניא תפיסתו והוכחתי כן מלשונו כתב לי חכם א' מחשובי המעייני' וז"ל דברים שאמר מר דברים שנאמרו למשה בסיני ומורינו רצה להסכים

דברי הרא"ש עם דברי הסמ"ג וכתב כן מסברת דעתו הרחבה ולסתום פיהם של חולקי מצאתי להרא"ש ז"ל שכתב כן בפ"ב ב' דכתובו' אהיה דאוקי תרי להדי תרי וכו' שכתב וז"ל והא דמהני תפיסה מספק כתבתי בפ"ק דמציעא גבי תקפו כהן מוציאין מידו ומיירי בדתפס קודם שנולד הספק אי נמי שאני הכא דטוען ברי ע"כ כלו' ההיא דתקפו כהן התם תקף אחר הספק דהיינו לשון תקף ולפיכך מוציאין מידו והכא מיירי דתפס קודם שנולד הספק אי נמי אפי' נימא דהכא מיירי נמי שתפס אחר הספק שאני הכא שטוען ברי אם כן אף לפי תירוץ השני לא ביטל התירוץ הראשון ולעולם סבור שכשתפס קוד' הספק מהניא תפיסה אלא שבא לישב דאפילו תימא דמיירי הכא כשתפס אחר הספק שאני הכא וכו' ע"כ לשון החכם יצ"ו דברי פי חכם חן הרא"ש תשואות חן חן לו המבי"ט: שאלה קט במותב תלתא וכו' העיד יחזקאל איך בהיותו בראשי"ד שאל את רבי עמרם על דבר בעלה של אסתר שטבע בבוגאס שיאמ' לו היאך נטבע ואמר לו עמרם דע כי באותה ספינה של מחמוד לא היו יהודים כי אם אני ובעל' של אסת' הנז' ואני יצאתי בשלום והוא לבדו נשאר שם עם ישמעאלים ונוצרים ובלילה באה סערה ונטרפה הספינה ונטבעו כולם ע"כ דברי עמרם ובעודו מדבר יחזקאל עם עמרם ויהודים אחרים על דבר הספינה בא גוי א' מסיח לפי תומו ואמר איך אותה הספינה של מחמוד נטבעה בבוגאס ושהלך הגוי הנזכר עם גוים אחרים על שפת הים ומצאו האנשים הטבועים שיצאו אחר ג' ימים וקברו היהודי שבתוכם והישמעאלים והנוצרים יחד כל זה אמר הגוי הנזכ' מסיח לפי תומו לפני יחזקאל ולפני יהודים אחרים יורינו מורינו דין אשה זו: תשובה בעדות עמרם יצאה אסתר מחזקת אשת איש למי שנשאה בדיעבד כדין מים שאין להם סוף שהעיד שנטרפה הספינה ונטבעו כולם אשר מכלל היה בעלה של אסתר זו ולא היה שהות שיצא מן הספינה כי ביום יצא הוא ובלילה נטבע' כפי מה שראה או ידע הוא שנטבעו כל האנשים שהיו בה ובכללם היה יהודי זה ובעדות הגוי מל"ת הותרה אסתר זו לינשא לכתחילה כי הוא העיד איך אותה ספינה של מחמוד שהיו מדברים עליה שנטבעה ומצאו האנשים הטבועים אחר ג' ימי' לטביע' וקברו היהודי שבתוכה שנרא' שהכירו אותו או במיל' או בציצית וגם קברוהישמעאלים והנוצרים שנר' ג"כ שהכירו הנוצרים מן הישמעאלים מפני שהנוצרים הם ערלי' מכל וכל והישמע' אין להם ערלה אבל אינם עושי' פריעה הכלל כי אסתר זו מותרת לינשא לכתחילה נאם המבי"ט: שאלה קי ילמדנו רבינו נר ישראל ראובן בהיותו עומד במקו' א' עוסק בעסקיו פגע בשמעון ולוי ואמר להם יש לי מין סחורה פלונית במקום פלו' אם רצונכם לקנותה ממנו אמכרנה לכם בהמתנה לכמה שנים במעט ריוח שתתנו לי כי אין רצוני להעלות שכרה כי אם מעט לערך עשרים למאה די לי ואתפייס ואמכור ועל פי דבריו אלה נתפייסו הב' אנשי' כנז' שמעון ולוי ונתפשרו עמו והודו לו לקנותה ממנו מיד שיביאנה שמה וקודם שהביא ראובן הסחורה הלך שמעון לעסקיו למקום אחר וצוה ללוי כי כשיביא ראובן הסחורה שיקחנה ממנו בשותפות לשניהם והלך לדרכו ואחר זמן הביא ראובן הסחורה ולקחה לוי ממנו וכתב עליו ש"ח מהסך שעלה קרן וריוח לזמן שנתפשרו וכתוב בשטר שאמר לוי שהיה לוקח אותה סחורה חצייה לו וחצייה לשמעון וכו' ולא נזכר בשטר שלא חשבו הריוח כי אם לערך עשרים לק' כפי התנאי שאמר להם ראובן ושמעון לא נראה אחר כך עם ראובן וכשלקח לוי הסחורה שכח ולא הזכיר לו התנאי

הנז' ושלח הסחור' לויניצי' לחשבוננו ולחשבון שמעון ואחר כך בא שמעון ונמצא עם לוי והודיע לו לוי ענין הסחורה כמו הנז' והראה לו השטר וכראות שמעון השטר חשב שעל פי התנאי הנזכר של ערך עשרים למאה נכתב החוב הכתוב בשטר ונתחייב בו אע"פ שאינו נזכר בפ' בשטר עכ"ז עלה טינא בלבו בראותו סכום החוב הרב הכתוב בשטר אולי יש בו טעות חשבון ולא דקדק בו לוי כשנתחייב או אולי הערים ראובן וחשב הריוח ביות' מערך כ' לק' כי אי אפשר להיות הסך המרוב' הכתוב בשטר לערך הנ"ל שנתפשו בו ביניהם ואז חקר ודרש שמעון ומצא שהעלה ראובן הריוח ביותר הרב' מכל' לק' שהתנ' ובכך ערע' על ראובן כי איך העל' הריוח יותר ממה שנתפש' עמו וראובן או' כי כשנתן הסחורה ללוי לא נזכר תנאי זה וכבר נתפייס לוי בסך הכתוב בש"ח ונתחייב בו משיב שמעון כי לוי עבר מדעתו התנאי הנזכר ושכחו ולא הזכירו כי נסמך עליו שלא יעשה לו ערמה וכאשר הודיע לו לוי כל הנעשה חשב שדקדק לוי בחשבוננו קוד' שיתחייב וע"פ אותו תנאי עשה חשבוננו ונתחייב ועתה מצא הוא שהעלה הריוח ביותר הרבה יורינו מורינו הדין עם מי ושכרך כפול מן השמים: תשובה לפי מה שכתוב בשאלה לוי אינו תובע שום דבר מראובן ויש לו לראובן ש"ח עליו והוא קיים בכך הסך שכתוב בו ושמעון הוא שטוען בשם לוי כי כשלקח לוי הסחורה שכח ועבר מדעתו התנאי של עשרי' למאה ולא הזכירו ואם לוי בעצמו טוען טענה זו ושלא עשה שום תנאי אחר עם ראובן לשיהיה סך השטר מה שכתוב בו אלא שחשב שעל התנאי הראשון של כ' לק' היה עולה הסך הכתוב בשטר אז יתחייב ראובן שבועה כי כשנתן הסחור' ללוי אמר לו בפ' שהיה מוכר לו על הסך הכתוב בשטר' ושידע לוי שהיה יותר מכל' לק' ואם לא יוכל לישבע על זה אינו חייב לוי לפרוע לראובן אלא לפי ערך כ' לק' כמו שהתנו קודם ואח"כ בסתם נתן לו הסחורה שנראה שהיה על התנאי הראשון ועדיף זה ממי שהיה נותן על חפץ ק' והמוכ' היה תובע ק"נ ואם המוכר אמר ללוקח קח החפץ בסתם לא יפרע לו אלא ק' כמו שהתנו מתחילה וכ"ש בנ"ד כי שניהם הסכימו בכ' לק' ואחר כך נתן המוכר ולקח הלוקח בסתם שעל תנאי ראשון הי' ומה שנמצא כתו' בשטר יותר היה טעות סופר שחשבו שסך זה היה עולה על כ' לק' כמו אם כתוב בשטר א' שמכר פלו' לפלו' ק' אמות בעשרה חתי' כל אמה שעולים אלף וק' חתי' ואינם עולים אלא אלף הרי ברור שהסך של אלף וק' הוא טעות ולא נאמ' נלך אחר לשון אחרון שהם אלף וק' כיון שכותב שעולים וכתבו המפרשים כיון שאומר דאינון בודאי טעות חשבון הוא בא' הלשונות והילכך המוציא מחבירו עליו הראיה כו' בסוף הלכות מלוה ובנ"ד כיון שהוא ידוע התנאי הראשון של עשרים לק' הוא ידוע כי מה שכתוב סך יותר הוא טעות כיון שאפי' ראובן מודה התנאי הראשון ואחר כך נתן הסחורה בסתם כמו שכתבתי כל זה הוא אם טוען לוי טענת שמעון אבל אם אינו טוען כך נראה שנתרצ' במה שכתו' בשטר ויש לו דין לשמעון על לוי כי כשהלך צוה ללוי כשתבוא הסחורה שיקחנה והיינו על התנאי הראשון והוא לקחה ביותר וחייב על המות' ולא יפרע שמעון החצי כי אם על כ' לק' כיון שעבר על דברו ואם לא ירצה לוי לפרוע המותר של חצי שמעון יוכל לומר לראובן אני לא קניתי אלא החצי לעצמי והחצי לשמעון כמו שכתו' בשטר וחשבתי שיתרצה במות' כמו שקניתי אני וכיון שאינו רוצה קנין החצי שקניתי בעדו הוא בטל שכבר הודעתי לך שהחצי הייתי קונה לשמעון וגם כי נראה מן השאלה כי כשבא שמעון

נתחייב גם הוא במה שכתו' בשטר אם חוזר הנתחייב לשמעון הרי כתוב שחשב שע"פ התנאי הנז' קודם נתחייב ואחר כך עלה טינא בראותו החשבון הרב ויכול לומר כי בטעות נתחייב כיון שעשו קודם תנאי כ' לק' אלא אם כן יאמר ראובן שידע שמעון שהעלו על כ' לק' מה שכתו' בשטר ועל הכל נתחייב או שידע שלוי הודיע לשמעון וישבע ראובן על זה והסחור' שתשאר על ראובן אם לא ישבע כמו שכתוב למעלה שכבר היה יודע שהיה קונה אותה להוליכה למקום אחר ואינו יכול לומר החזיר לי מקחי פה אלא הוא מטפל להביאה או למוכרה שם כמו שכת' הרמב"ם ז"ל פי"ו מה' מכירה ומשלם דמי הולכתה לשם.

נאם המבי"ט: שאלה קיא ראובן שהוציא ש"ח על שמעון שחייב לאביו סך מעות והשטר הוא מכמה שנים וטוען שמעון שכבר פרע לאביו ושהניח השטר בידו ויש לו עד שמעיד כך שפעם א' היה אביו של ראובן בבית שמעון ואמר לו שמעון בנך מצער אותי בכל יום שתובע ממני שאני חייב לך ולכן תעשה עמי חשבון אם אני חיי' לך אפרע ואם לאו תעשה לי מחילה והשיב עלי ראשי לא מחילה א' אלא שתים גם סופר א' מעיד שיום א' קרא לו אביו הנזכר והלך עמו לשוק לחנות שמעון ואמר לו תכתוב מחילה לשמעון ושמעון הנז' היה עסוק ולא ידע הסופר על מה היתה המחילה ולא על כמה והלך לו ולא כתב דבר גם עד אחד מעיד שאמר שמעון לאביו של ראובן הנז' בנך מצער אותי ותובע ממני שאני חייב לך ואמר העד הנז' לאביו ש"ר מה זה הענין והשיב אינו חייב לי דבר או איני שואל ממנו דבר ושאינו זוכר אם אמר כך או כך ושואמר לו תעשה מחילה ואינו זוכר מה השיב לו יורינו מורינו: תשובה ראיתי מה שפסק חכם א' שהוא דבר רחוק מן השכל שהניח סך גדול אביו של ראובן אחר כמה שנים שהם כמו כ"ד שני' ולא תבע ממנו: ואני אומר כי לא דבר רחוק הוא כי היה ביניהם אהבה ואחוה וגם הוא ידוע כי שמעון הנז' לעולם היה דחוק ואינו מן התימא שיאריך לו כ"כ זמן וכבר פרע לו קצת שהוא כתוב מאחורי השטר גם כתב החכם הנז' עדות העד הא' שהעיד שאמר שיעשה לו כמה מחילות וכו' ואני או' כי לא תלה המחילה ברצון שמעון אלא על מה שאמר לו שמעון תעשה עמי חשבון אם אני חייב לך אפרע ואם לא תעשה מחילה על זה חשיב עלי ראשי לא א' אלא שתים אעשה על מה שאמר שיעשה חשבון עמו אם יהיה חייב יפרע לו ואם לאו יעשה מחילה כי אחר שיעשו חשבון אם לא ישאר חייב יעשה לו מחילה א' ושתים אבל בלא חשבון לא יעשה לו מחילה לא א' ולא שתים ולמה היה או' שתים אלא שדבר דרך גוזמא והתורה דברה בלשון גוזמא גם עדות הסופר שקרא לו אביו של ראובן וכו' נראה שהיה רוצה לעשות חשבון עם שמעון ואחר כך יעשה לו מחילה ממה שיתברר ביניהם שפרע לו שאם לא היה חייב לו שום דבר למה היה צריך להביא את הסופר אצל שמעון לעשות לו מחילה הוא היה יכול לעשות לו מחילה שלא בפניו שהיה אומר לו תכתוב מחילה לשמעון על שטר א' שהיה חייב לי מסך כך אלא שנראה שהיה רוצה לעשות חשבון עם שמעון בפני הסופר כדי שיעיד לו על מה שנשאר חייב לו וימחול לו על השאר גם על דברי העד האחר כתב החכם שאפי' שהיה חייב שמעון לאביו של ראובן שהרי מחל לו במה שאמר שלא היה חייב לו דבר והביא מה שכתוב בטור סימן ע"ה בשם הר"מ ז"ל אמר לו אני חייב לך מנה והשיבו לו ודאי לי שאינך חייב לי פטור אף על פי שידע בודאי שהוא חייב לו והרי כאלו מחל לו ולא הוי

מחיל' בטעות דכיון שאמר לו אני חייב לך הוה ליה לשים אל לבו ולדקדק ולא עשה כן אלא אמר בודאי אינך חייב לי מחל לו בלב שלם עכ"ל וכתב החכם הא קמן כי האומר על חוב ברור כנ"ד אינך חייב לי מהני מתור' מחילה וכו': ואני אומר שאין הנדון דומה לראיה שהביא שמה שכתב הר"מ הוא על מי שאמר קודם אני חייב לך מנה שכשהשיב לו אינך חייב לי היה לו להשיב אל לבו ולדקדק ולא עשה כן אלא אמר בודאי אינך חייב לי מחל בלב שלם אבל כשהוא מכחיש לו ואומר איני חייב לך דבר כמו כנ"ד שר' עזרא מכחש החוב מה צורך שיחזור לומר לו אינך חייב לי אלא שנראה שמשיב לו לפי דיבורו אינך חייב לי דבר ואין כאן מחילה ר"ל שלפי דבריו שאומר שאינו חייב לי דבר אינו צריך למחילתי ובמרדכי פ' יש נוחלין הביא דברי רבינו מאיר וכתב יותר בפ"י כן על כי היה נראה מחילה בטעות ונ"ל דכיון שכנגדו אומר לו אני חייב לך היה לו לשים על לב אם אמת מה שאמר שכנגדו ולא עשה כן אלא ודאי מה שאמר אינך חייב לי מחל בלב שלם ע"כ הרי שעל מה שאמר שכנגדו הוא שאנחנו אומרים שמחל אבל כשכנגדו מכחיש שאינו חייב לו דבר או אם אמר אדם להבירו אינו חייב לי דבר בלי שהקדים לו האחר שום דבר אין זה מחילה ויוכל לתבוע ממנו אחר כך כי אפי' שהיה לשון מחילה היה בטעות מפני שמכחיש לו וכמו שנראה מענין מה שהביא ממנו ראיה הר"מ לדין זה מראובן שאמר לשמעון אחיך כו' כמו שהביא גם כן בתשובת קי"ז לתשובת הרמב"ן ונדחק במה שלמד דין זה משם והוצרך לומר' ונראה לי דכיון שכנגדו כו' ודוקא בכי האי דראובן שאמר לשמעון וכו' הוא שלמד דין זה דאינך חייב לי הוי מחילה לא לנדון אחר שלא אמר קודם אני חייב לך כו' וכפי הא אמרינן הבו דלא לוסיף עלה נאם המבי"ט: שאלה קיב ראובן לא היה אביו מניחו לתקן מה שהי' רוצה בבית וכעס וקפץ ואמר יו שיאה נזיר שמשון שי מורארי אין אישטה קאזה ע"כ ומתחרט על מה שנדר יוריננו מוריננו: תשובה נראה לי כי זה הלשון שאמר יו שיאה אינו כמו אני אהיה שהיה צריך לומר יו שירי נזיר וכו' כי לשון יו שיאה משמעו הוא כמו קללה כמו האומר יו סיאה מאל לוגראדו שי פיזיירו טאל קוזה ואינו או' יו סירי כי לשון יו סירי הוא ודאי ואינו בידו להיות כך ח"ו וכן כשאמר סיאה נזיר הוא לשון קללה שאם ידור באותו בית קלל עצמו שיהיה בצער נזיר או אז ידור בנזיר ויצטער ואם היה אומ' יו סירינזיר שי מורארי כשידור בבית יהיה נזיר בודאי כי בידו לידור וכבר נדר במאמר סירי ובלשון הקדש לא מצאתי הפרש בין סיאה לסירי כי על שניהם אנחנו אומרי' לשון אהיה נזיר או אהא וכיון שבלשון לעז יש חלוק זה בין סיאה לסירי אנחנו הולכים אחר לשון לעז שדבר בו שאין לשון סיאה קבל' נזירות כמו שכתבתי וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ריש פ"ט מהלכות נדרים בנדרים הלך אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו לשון וכו' ומצאתי כעין לשון זה בירושלמי בלשון הקדש במסכת סוטה פ' היה נוטל על ההיא ארמלתא דהות מבזבזא בנכסייא וכו' דאמר ר' אלעזר מכת פרושין נגעו בה יבא עלי אם נתכונתי לכך שרוצ' לומר יבא רעה ח"ו אם נתכונתי לכך וכן שם בנדה פ' כל היד אמר ר' חנינא ייתי עלי אם לא כל מעשה ומעשה שהייתי מוציא אם לא שמעתי אותו מר' כשערות ראשי להלכ' ולמעש' ג' פעמים והך עובדא לא אתא קמי ר' אלא תרין זמנין בגין כך צריפתכון עמי ע"כ הרי לשון יבא עלי אם נתכוונתי ייתי עלי אם לא כל מעשה וכו' שהוא לשון

קבלת קללה ח"ו אם יהיה כך וכך הוא בלשון לעז לשון פיאה נזיר לשון שיצטער
בנזירות או שיקבלה אם ידור אבל אינו קבלת נזירות כמו שכתבתי.

עוד יש היתר בנזירות זה על שלא הזכיר אלא נזיר שמשון מרוב הפוסקים ז"ל ואפי'
שיאמר שהיתה כוונתו לקבלת נזירות אינו חל כיון שהלשון אינו מוכיח מתוכו כמו
שכתבתי ונאמ' שהיה בדעתו כל מה שיהי' משמעו' לשונו כמו שכתבו התו' ריש פ'
שבועו' שתי' נא' המבי"ט: שאלה קיג יורנו מורינו הרב שיחיה על ראובן שיש לו מגאזין
בכאן של הבאשה והוא סוג' אותו בכל ליל' בסוכאר' ובתינו רוב נכסיו בהיותו בטוח
שהוא לבאשה ומי ישלח ידו ונקא ואירע שנתנו לראובן נכסים בפקדון שומר חנם ושם
אותם באותו מגאזין וקרה מקר' וגנבו בלילה כל מה שהיה במגאזין והפקדונות הנזכרי'
כי שמו ביום קוטון בסכארה בתוך החורים ואין רואה ועתה טוען המפקיד כי למה שם
הסוכארה לבדה ולא שם מנעול גם כן כמו שהיה דרכו וגם טוען כי כשנתן לו המשכונות
הניחן בביתו והיו בטוחות יותר מהמאגזין עוד טוען כי קצת ישמעאלים פרעו לו לנפקד
מעות וראו שהכניסם במגאזין על המעו' באו הגנבים ולא מצאום כי הוליכם לביתו כי
לא בטח על סגירת הסוקארה ולמה הניח המשכונות שם והנפקד משיב כי המגאזין הזה
מעולם לא אירע בו דבר ולא בכל זה הכאן ומה שטוען שלא שם המנעול משיב כי כמה
ימים קודם שלקח משכונות אלו לא היה נותן מנעול כי אם הסוכארה לבדה כי היא חזקה
יותר מהמנעול ומה שהוליד המשכונות ממגאזין אומ' שהיה בלילה כשנתנם לו המפקיד
בביתו ולא אמר לו שיהיו בביתו אלא בסתם נתנם לו ובביתו היו הארגזים שלו פתוחים
והיו נכנסים כמה אנשי' שאירע לו שנגנבו מביתו כמה חפצים ועל זה הוליכם למגאזין
ועל מה שטוען שראו שנכנס עם המעות אומר שמעולם מעות אלו לא ראו פני המגאזין
כי היה דעתו להוליכ' באותו יום למגאזין ושכח ונשארו בביתו יורינו מורינו: תשובה
נראה שטענות ראובן הנפקד הם בדין כי חששא על שיפתחו הסוקארה בקוטון הוא
חששא רחוקה ודבר שאינו מצוי והוא שומר חנם ועל דבר המנעול אם המפקיד טוען
שבאותו לילה לבד לא שם המנעול שאם היה משים אותו לא היה נגנב ישבע הנפקד על
טענה זו כי רוב הלילות לא היה משי' מנעול על כי היה מחזיק בעצמו כי סגירת הסוכארה
לבדה היתה טובה וכשהיה מניח המנעול היה על צד היותר טוב והוא פטור.

נאם המבי"ט: שאלה קיד יורינו מורינו ורבינו ראובן ובנו שהיו חייבי' לשמעון סך מעות
והיו שניהם האב ובנו ערבנים קבלנים רצה מזה גובה רצה מזה גובה וראובן נתן לבנו
סך מעות כדי שיקנה תכשיטין לארוסתו עתה נפטר ראובן ובא שמעון לטרוף מהתכשיטי
זהב ששלח לארוסתו שיעור חובו באומרו כי עדיין לא נשא כדי שתקנ' אשתו ואלו
התכשיטין עם שאר נכסי האב והבן הם משועבדין לפרעון חובו יורינו מורינו אם יכול
שמעון לטרוף מהתכשיטין או אם קנאתן ארוסתו ואינו יכול לטרוף גם יורינו אם יכול
שמעון לעכבו שלא יוציא שום הוצאה זולתי אכילתו ומלבושיו כדין שמסדרים לבעל
חוב גם אם יש לו מלבושי שבת יותר מהמצטר' לו אם יסדרו לו שימכו' קצתם ויניח מה
שיצטרך לו מבגדי שבת על כל אלו הפרטים יורינו מורינו ורבינו מה דינם ושכרו כפול
ומכופל מן השמי': תשובה אם חוב זה הוא בשטר ושעבוד קרקעות יכול שמעון לטרו'
הסבלונות שנתן בנו של ראובן לארוסתו וגם כי מפני תקנת השוק אין אנחנו נוהגין
להוציא מטלטלין המשועבדין לבעל חוב מן הקונה אותם אפ"ה יש מי שכתב שאם נתנם

במתנה שטורף אות' הב"ח כי לא חסרו דבר שלא נתן שום דבר עליהם ואפי' לפוסקים שכתבו שהמתנ' גם היא כמכירה דוקא במתנה חלוטה אבל מתנה זו שנתן המטלטלין המשועבדין לארוסתו אינה מתנה חליטה כי גם הוא יש לו זכות כשישאנ' ועתה ג"כ יכול לחזור בו מן השדוכין ומוהרי הדרי אפי' כשחז' בו הארו' וכיון שיכול לחזור בו כופין אותו ב"ד שיחזו' בו כי פריעת ב"ח מצוה מן התורה וכמו שב"ד מוכרין בטובת הנאה כתובת אשת איש המזק' לשום אדם כן יכולים לכוף אותו שיחזור בו כיון שברשותו לחזור מצד הדין ואם יש קנס ביניהם עשוי כהלכתו יפשרו ב"ד על מעט מהקנס ותקח מן הסבלונו' כי המנהג פשוט פה כי כשחוזר א' מן השדוכין עושין פשרה וכ"ש כאן כי שלא מדעתו חזר בו ואפי' שלא היה החוב בשטר כיון שיש ספק בידו לקחת הסבלונות חייב לחזור בו לפרוע מן הסבלונות ולענין המלבושים שלו לוקחים ממנו כל מלבוש שבת ואפי' של חול מניחין לו כסות לי"ב חדש כסות הראוי והשאר יתן לב"ח ובשאר כלי הבית מסדרין לו כמו שכתבו הפוסקים ואפי' שלא ישאר לו מלבוש לשבת אין קפידא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואם אין לו להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבוש כמלבוש של חול ואפילו שלא הגיע זמן פרעון החוב אם מצא מנכסיו במקום ידוע וירא שמא יבריחם הלואה אם רואה הדיין שום אמתל' לדבריו שלא יוכל לגבות חובו אחר כך כשיגיע הזמן מצוה לדיין לעכב הממון עד שיגיע הזמן כמ"ש בח"מ סי' מ"ג ובנ"ד אם ידוע שאין לבן ראו' זה במה לפרוע כשיגיע הזמן יעכבו הסבלונו' עד שיגיע הזמן ואפילו שיש ללוה זה חובות אם אין החובות ההם בטוחים שהם על עכו"ם או על אנשים שהוא ידוע שלא יפרעו לזמן הגעת זמן החוב אינה יכולה האשה לומר כבר יש לך מקום לגבות ממנו כי בהגעת זמן המלוה יש דין ליפרע מן הלוה ממה שהוא מצוי אצלו ואפילו מנכסים משועבדים יכול המלוה לטרוף אפילו יש ללוה נכסים בעיר אחרת כמו שכתב בח"מ סי' קי"ח וכ"ש בנ"ד שאינם נכסים משועבדי' כמו שכתבתי למעלה ועל הדיין לדון דין אמת לאמתו נאם המבי"ט: שאלה קטו ראובן שהיה לו זכות ותביעה אצל שמעון ולא היה יכול להציל זכותו מיד שמעון מפני שידו תקיפ' עליו ונכנסו אנשים לפשר ביניהם ולכתוב לשמעון מחילה כפי רצונו שאם לא יתפשר עמו ימשך לראובן נזק והפסד מצד שמעון והוכרח ראובן לשמוע לדברי המפשרים ההם וקודם שנתפשרו מסר ראובן מודעא לפני עדים שהכירו באנסו ואמר להם לא נעלם מכם שידו של שמעון תקיפה עלי ומצד זה רוצים בני אדם לפשר בינינו ולהכריחני לעשות לו מחילה ולכן מוסר אני מודעא זו בפניכ' שאף על פי שאמחול לו או אתחייב באיזה דבר בכל החזוקים ובבטול כל מיני מודעות שבעולם ובפסול כל עדיהן כדעת הרשב"א וכדעת כל המחמירין בענין המודעות ובראשם הרמב"ם וגם אפי' שאקבל עלי כמה חומרות ושבועו' כדעת כל המחמירין כו' וע"ד רבים מפורשים וכו' יהיה הכל כחרס הנשבר שאין בו ממש ומודעא זו שרירא וקיימא וכו' שאיני מתנה על עצמי וכו' ואיני מתחייב וכו' ואיני מקבל וכו' כי אם שלא ברצוני ומחמת אנסי מפחדי וכו' והרבה דברים כיוצא באלו וכתוב בשטר המודעא שהכירו העדים באנסו וכו' ואחר כך עמדו בני אדם ופשרו בין שניהם והוכרח ראובן להתפשר עם שמעון ולעשות לו מחילה כנזכר ובשטר המחילה כתוב איך כל הנז' היה מדעתם ומרצונ' בלי אונס כלל בבטול כל מיני מודעות שבעולם וכל הדברים הגורעים לבטל שטר זה כולו או מקצתו ובפסול כל עדיהן מעכשיו כדעת הרשב"א ז"ל

ושבועה משניהם ע"ד כל הנשבעים כו' יורינו מורינו אם יועיל לראובן המודעא לבטל זה שנכתב עליו ונאמר שהרמב"ם והרשב"א ז"ל לא כתבו שיועיל נוסח ביטולם אלא למי שבטל בטול המודעא סתם אבל בנ"ד שבעל הבטול אפי' שיהי' כדעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל יועיל לו ושכרו מורינו כפול מן השמים: תשובה בענין המודעות יש חלוקים יש מודעא שאף על פי שאינה מחמת אונס אלא שמגלה כי שלא מרצונו הוא עושה היא קיימת כמו מי שמוסר מודעא על הגט שיתן או על מתנה או מחילה שיתן או ימחול ואחר כך נתן בסתם בטל ואם בטל המודעא בשעת הנתנה הנתני' קיימת ויש מודעא שצריך שתעשה על ידי אונס כמו מכירה שאע"פ שמסר מודעא שאמר לעדים שלא היה דעתו למכור ואח' כך מכר המכר קיים אע"פ שלא בטל המודעא שבמכירה בטל מודעתו שנראה שנתרצה ואם מסר מודעא על המכירה שגילה שהיה אנוס וידעו באנסו אין המכר קיים ואם בטל המודעא המכר קיים ואם ביטל מתחלה כל מה שיבטל המכר בטל ואם לא מסר מודעא אפי' תלוהו עד שמכר ולקח דמי המקח המכר קיים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י דמכירה בראש הפרק ובסופו.

ובענין המודעא שמסר קודם אם בטלה אחר כך בטלה וכן אם מתחלה מסר מודעא ובטל מה שיבטל אחר כך אם בטל אחר כך המודעא סתם לא בטל הבטול אלא אם כן בטל המודעא ובטל מה שבטל קודם ואע"פ שבטל כמה בטולים שיבטל אחר כך התקנה שיועיל הביטול ויתקיים הענין הוא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו כל הדברים שמסרתי שגורמים וכו' ולדעת הרשב"א ז"ל פיסול העדים ואע"פ שמקודם יבטל כל הדברים וכו' אם יפסול העדים ואחר כך גם כן יבטל כל הדברים הגורמים או יפסול העדים כמו שאמר קודם בשוה מה שאמר באחרונה קיים כמו כשמסר מודעא סתם ובטלה סתם הולכים אחר האחרון כן כשבטל בדרך כולל או פסל עדים במודעא ובביטול' בשעת המעשה המעש' קיי' שנלך אחר דבריו האחרונים כיון שבטל דרך כלל באחרונה וכמו שכתב הרב מ"מ פ"י מהלכות גירושין ולענין נ"ד כל מה שאמר בתחלה במודעא אמר בסוף בבטולה והאחרון הוא קיים אלא שהוזכר בשאלה פשרה ומחילה וכתב הרמב"ם ז"ל פ"י ממכירה שהפשרה היא כמכר והמחילה היא כמתנה שאע"פ שאינו אנוס המתנה בטלה שאין הולכין במתנה אלא אחר גילוי דעת הנותן שאם אינו רוצה לתת בכל לבו לא קנה המקבל מתנה וכו' שהמחילה מתנה היא ע"כ ואם נ"ד היא פשרה היא כמכר וכמו שבמכר הולכים אחר דבריו האחרונים אפילו ביטל קודם דרך כולל כהרמב"ם ופסל עדים כהרשב"א ז"ל כיון שאחר כך ביטל הכל כהרמב"ם והרשב"א ז"ל כן בפשר' דבריו האחרוני' קיימים ואם נדון דידן הוא מחילה הויה במתנה כמו שבמתנ' בגילוי מילתא בלי שום אונס מגלה שאינו נותן בכל לבו ולא קנה המקבל כמו כן במחילה וכמו שבמתנה אם היה אנוס אפילו בלא מסירת מודעא איידעינן באונסיה המתנה בטלה כן במחילה וכן בענין ביטול המודע' במתנ' אם ידעו באנסו בשעת המודעא או אפילו לא מסר מודעא אלא שידעו שהיה אנוס ואחר כך בשעת נתינת המתנה בטל המודעא צריך שידעו העדים שנסתלק האונס כדי שיועיל הביטול כיון שידעו האונס הקודם ולא נאמר כיון שבטל המודעא מסתמא נתרצה דבמתנה גילוי בעלמא סגי לבטלה כל שלא נודע בודאי שנתרצה וכן במחילה מה שאין כן במכר שאם בטל המודעא כראוי מסתמא נתרצה שאחר דבריו האחרונים אנו הולכים וכן בגט אנו הולכים אחר דבריו האחרונים כשלא

הית' המודעא מחמת אונס אלא שעשה מודעא שלא היה רצונו לגרש ובטל כל מה שיבטל אחר כך אז יועיל מה שיבטל אח"כ דרך כלל לדעת הרמב"ם ז"ל או פיסו' העדים להרשב"א ז"ל שלא כתב הרמב"ם ז"ל שיועיל הביטול האחרון דרך כלל או פיסול העדים להרשב"א אלא כשהיתה המודעא בלי אונס כמו שכתב שם מ"מ ז"ל אבל אם עשה מודעא על הגט מחמת אונס הידוע אעפ"י שבטל המודעא בדרך כולל או בפיסול עדים כל שלא נוד' שנסתל' האונס אין המודעא בטלה כי מה שאמרו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני הוא במי שהדין נותן שיגרש וכמו שכתב הרב פ"ב אבל מי שאינו חייב לגרש מצד הדין ועשה מודעא על אונס ידוע אף על פי שבטלה בכל מיני ביטול אינה בטלה עד שיוודע שנסתלק הספק וכן יהיה הדין במתנ' ומחילה ובנ"ד שיש פשרה ומחילה אם היתה הפשרה על תביעה ידועה והמחילה על תביעה אחרת ידועה הפשרה קיימת על אותה תביעה' והמחיל, בטלה על התביעה האחר' ואם היתה הפשרה על כל התביעות דרך כלל הפשרה קיימת כי אף על פי שהמודעא היתה כוללת ובפיסול עדים גם הביטול היה כן ואחר דבריו אלו האחרונים אנו הולכים וכ"ש שיש תוספות בביטול האחרון השבועה שנשבעו לקיים כל דבר וכל זה הוא על תביעות שאינן ידועות בשטר או בעדות ברור שכיון שנתפשו בסך ידוע מכל התביעות הרי זו היא פשרה והיא קיימת אבל אם התביעות היו בשטר או בבירור שהב"ד היו מחייבין אותו בדין על הכל אלא שידו תקיפה ועל זה הוכרח להתפשר עמו אפילו עשה כל מיני ביטול מודעא בכולל ובפיסול עדי' היא בטלה שאין עשוי אדם למחול זכותו הידוע לכל אף על פי שכתוב בבטול שבטל מדעתו העדים העידו שאמר הוא שהיה מדעתו אבל על הסתם היה ידוע שלא היה מדעתו כיון שזכותו היה ניכר לכל וגם כן האונס וגם השבועה היא בטלה שגם היא היתה בכלל האונס והמודעא קיימת.

הגע עצמך שראובן יש לו שטר על שמעון שהוא חייב לו מנה או עדים שחייב לו מנה והוא ידוע שלא פרע לו ושמעון מסרב מלפרוע לו וידו תקיפ' על ראובן והעדים יודעים באונסו ובעודו באונס נתפשר עם שמעון ועמדו בני אדם היודעים כי מחמת האונס שידו תקיפה עליו נתרצה וכתב עליו שבטל הכל אין זה בטול כיון שלא ידעו שנסתלק האונס ופשרה זו אינה כמכר אלא כמתנה שהיא מחילה ממה שהוא ידוע שהוא חייב לו ופשרה נקראת כשיש טענות ביניהם שאין להם בירור בבית דין או שיש עסק שבועה ביניהם אז הפשרה קיימת נאם המבי"ט: שאלה קיו ראובן וחביריו שנדרו בנזירות שמשון ב"מ ב"ד וכו' אם אהנה מנכסיו לשמעון אם יעשה דבר פלוני ועשה שמעון אותו ענין יורינו רבי' אם יש שום התר' לראו' וחביריו על זה: תשובה נזירות זה קיים וחל על ראובן ואינו יכול להכות לשמעון מנכסיו כיון שעשה שמעון אותו דבר.

וכפי הנשמע שמעון זה הוא ת"ח מרביץ תורה בקהל א' ורצה לעשות דבר א' וראובן וקצת מראשי הקהל לא היה דעתם נוחה שיעשה אותו דבר ונדרו נ"ש שלא יהנו אותו מנכסיהם אם יעשה אותו דבר ועשהו שלא מרצונם ואפי' שיהיה הנזירות קיי' יכול שמעון להיות מרביץ תורה באותו קהל ויכולים ראובן וחביריו הנודרים לתת צדקותיהם ונדבותם ליד גבאי הקהל אף על פי שגבאי הקהל יתנו התנאי הנהוג לשמעון בכל שבוע מכיס הקהל אשר נדבת הנודרים בנ"ש היא מעורבת במעות הכיס שנותן הגבאי ממנו לשמעון החכם וראיה מדתנן במתניתין של אין בין המודר המודר הנאה מחבירו ואין לו

מה יאכל הולך המדיר אצל החנוני הרגיל אצלו ואו' איש פלוני מודר ממני הנאה ואינו יודע מה אעש' לו והוא נותן לו ובא ונוטל מזה ע"כ ופי' התו' והרא"ש ונוטל מזה אם ירצה לתת אבל אינו חייב שא"כ היה החנוני שלוחו והיה אסור ע"כ וגם אלו הנודרים יכולים לעשות כך לומר לחנוני שמעון מודר ממנו ואינו יודע כו' וכל שכן שיכולים לתת צדקותיהם לגבאי הקהל בקופה אף על פי שיודעי' שיתן לשמעון מאותה קופה ואף על פי שיש לו לשמעון מה יאכל דהא דתני במתני' ואין לו מה יאכל אורחא דמילתא נקט כמו שכתבו התוספות שנדפסו בגמרא אחר' מס' נדרים וגם בפ"י הרא"ש ז"ל והרמב"ם פ"ו מנדרים וכל הפוסקים הביאו דין משנה זו ועדיפא מינה נתינה ליד הגבאי שאינו מזכיר את שמעון ועדיף נמי מיהא דתנן בהדיא מתני' היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאח' לשם מתנה והלה מותר בה ואם אין אחד עמהם מניח על הסלע או על הגדר ואו' הרי הן מופקרין לכל מי שירצה ואף על פי שכתב הרא"ש אהאי דאין לו מה יאכל דדוקא כשאין לו מה יאכל התירו זה היינו דוקא במני' על הסלע כשאין עמו אחר דמוכח טפי דלא עשאו הפקר אלא משום הלה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"י המשנה אחר שאין שלישי הרי זה המעשה דומ' למתנ' אבל בנדון דידן מה שנותן ליד הגזבר יש אחרים עניים ובעלי תורה שמסתפקים מן הקופה וכן כל הדינים של היתר ואיסור שכתבו הפוסקים במודר הנאה כמו פרעון חובו ופרנסת כו' נוהגין כנ"ד אעפ"י שקבל נ"ש אם יהנה פלו' מנכסיו שהרי הוא מודר הנאה ממנו אבל בנ"ד קיל טפי ממודר הנאה שלא אסר נכסיו על שמעון שיהיה אסור שמעון ליהנות מנכסיו אלא אסר עצמו שלא להנות לו ושמעון יכול ליהנות ממנו אם יוכל באופן שלא יהא גזל כמו אם היו בידו נכסים או מעות מראובן שנושא ונותן בהם ומרויח שלא מדעת ראובן מותר ואם היה מודר הנאה מראובן היה אסור גם הוא ליהנות מנכסיו ראובן כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מנדרים גם יש קולא אחרת כי המדיר הנאה שהוא שאמר הריני עליך חרם או הרי אתה אסור בהנייתי כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה אינו יכול ליהנות לו אפי' מנכסיו אחרים כמו שנתן אחר בידו מעות שיחלק או שיתן למי שירצה אינו יכול לתת למודר הנאה ממנו שהרי מהנה אותו אבל מי שאסר נכסיו על פלוני יכול להנותו מנכסיו של אחרים ודינים אלו של מודר הנאה שיש בהם היתר לא מיקרו הנאה ונ"ש נדר הוא ג"כ כמו שכתבתי בתשוב' אחר' כל זה הוא על הקדמה שהנזירות קיים כמו שנראה מפשט אבל יש להרהר ג"כ על קבלת נ"ש זה אם חל לא חל כי חומ' נ"ש מנזירות סתם ושאר נדרים ושבועות הוא שאין בנ"ש התר' מפני שהיה מפי מלאך אבל אם קבלת נ"ש היה באופן שאם היה נזירות סתם או נדר או שבוע' לא היה חל ולא היה צריך התרה מן התורה גם כי מדרבנן היה צריך התרה כשיהיה נ"ש כיוצא בזה לא יחול כלל כי לא החמירו חכמים לעשות התרה לנדר ושבועה שאינן חלים מן התור' אלא בנדר' ושבועות שצריכין התרה ובהתרה מתירין אותן כשחלין מן התורה כדכתיב לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו אבל במה שאין לו אם חל בנ"ש אם נעש' באופן שאם היה נדר או שבועה לא היה צריך התרה מן התורה אלא מדרבנן בנ"ש שלא חל בלא התרה הוא בטל.

וביאור זה כי התרת נדרים ושבועות הוא בא' מג' דרכי' או בחרטה לחודא או כשפותחין לו ב"ד פתח שאומרים אדעתא דהכי מי נדרת או כשהנודר פותח פתח לעצמו וכתבו התוספות והר"ן פ' ד' נדרים אמר רב אשי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ד' נדר'.

הללו קסבר אין פותחין בחרטה אלא כעין ד' נדרים הללו כלומ' שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר בטעות והוי כעין ד' נדרי' אבל בחרטה לא והיינו טעמא דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפי' בתחלה כשנדר אלו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו טעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום ענין שאלו היה נותנו אל לבו מתחלה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מפני מהירות נדרתי ועכשיו אני מתחרט על שנדרתי מעולם עכ"ל ולפי זה אין פותחין בחרטה משמע דאין מתירין בחרטה לחודא אלא ע"י פתח אי פתח לה איהו אי פתחי לה ב"ד וכי פסק רב נחמן בתר הכי פותחין בחרטה ר"ל דלא בעי פתח אבל אי איכא פתח דפתחי ליה וכ"ש אי פתח איהו לנפשיה עדיף טפי דהוי כעין נדר טעות ורש"י פי' אין פותחין בחרטה שאין חכם רשאי לפתוח לו פתח אלא הוא עצמו יפתח לו פתח וכדפסקינן הלכה פותחין בחרטה משמע דב"ד פותחין לו פתח וכ"ש אי איהו פתח לה אבל בחרטה לחודא לא סגיא.

ואפשר לומר דלפירוש רש"י נמי מתירין בחרטה לחודה כהני עובדי דמייתי התם אלא שרש"י דייק לישנא דאין פותחין בחרטה דר"ל כשהנדר ניתר בפתח לא יפתחו לו ב"ד אלא הוא עצמו יפתח שאם יפתחו לו ב"ד אולי מתוך שהוא מתבייש ישקר ויאמר שהוא מתחרט ואינו מתחרט אבל כי איכא חרטה נמי מתירין אפי' בלי שום פתח והרא"ש ז"ל נמי פי' כעין ד' נדרים שימצא פתח ויאמר אדעתא דהכי לא נדרתי ונמצא שלא היה מעולם נדר והריטב"א כתב כעין ד' נדרים שיש לו פתח ברור עד שדומה לנדרי טעות או שגגות משמע דנדר שיש לו פתח הוי כעין נדר טעות ואינו צריך התרה אלא מדרבנן דבד' דברים לא בעי התרה כלל ואם בנ"ש דנ"ד ימצא איזה פתח נראה שלא חל מדאורייתא והוי כעין טעות דאלו הוה נדר לא הוי בעי התרה אלא מדרבנן שלא יקלו בנדרי' ובנ"ש דלית ביה התרה מדאורייתא לא בעי התרה כלל כיון דלא חל מן התורה ופתח זה הוא כמו שכת' הרמב"ם ז"ל בשבוע' שהתרתה גורם למצוה כמ"ש פ"ו דשבועות והוי כמו שאמר דאדעת' דהכי לא נדרי דהוי כעין טעות ובראש הפרק כתב דין היתר השבועה בחרטה מן התורה שניחם על שבועתו והוא מצטער בה ונהפכה דעתו לדעת אחרת אבל כשנשבע בכל לבו נשבע וגם עתה היה רוצה לקיים שבועתו אלא שראה שהוא מצטע' ועל זה מתחרט מעיקרא ורוצה שיתירו לו ועל חרטה זו צריך התרה מן התורה והתוספות והר"ן כתבו הפרש שבין ניתר ע"י חרטה או ע"י פתח שבחרטה אינו מוצא עם עצמו שום ענין שאם היה נותנו אל לבו מתחילה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מהירות נדרתי ואני מתחרט על שנדרתי מעולם אבל על ידי פתח אפי' מתחילה לא היה נודר והוי כעין טעות וכמו שכתוב למעלה לשון התוספו' והר"ן ז"ל ואם ימצא בנ"ש זה פתח כזה לא היה חל אלא מדרבנן אם היה שבוע' או נדר ועתה שהוא נ"ש לא חל כלל כמו שכתבתי אם ימצא פתח ואפי' פתח שמגוף הנדר אמרו בגמרא דהוי פתח כמו שהדיר פלוני מנכסיו אם יעשה דבר פלו' פתחינן ליה אלו היית יודע שהיה עובר על תנאך היית נודר ואם אמר לאו הוי פתחא מעלי' כמו שכתוב בי"ד סימן רכ"ה ובנ"ד נמי איכא פתח זה או אם ימצאו פתח אחר יותר טוב שיהיה הנדר כעין טעות אפילו נ"ש ב"מ וכו' לא יחול והרשב"א ז"ל כתב בתשובת רנ"ה

על מי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עביר' פלוני' שכל דבר שאוסר על עצמו שלא מחמת עצמו של דבר הנדור אלא קנס בעלמא כי האי קיל משאר נדרים לפי שאין כוונת הנדר מחמתעצמו ואפי' בחרטה דהשתא סגי ע"כ וכ"ש אי איכא פתח שפיר בלשווי כעין טעות ועוד אוסיף לקח על נ"ש זה בע"ה נאם המבי"ט: שאלה קיזו הראו לי העתק מכתיבת יד מהר"ר יחיאל אשכנזי ז"ל וז"ל נשאלתי בשאלוניקי על מי שקבל עליו נ"ש אם יכנס עוד בב"ה פלוני' אם יש לו התרת חכם בחרטה והותר ל' על פי החכ' מהר"ר יוסף טאייטצק ז"ל ושאר החכמים ועיקר ראייתו מהגהות מרדכי שלהי ב"מ והן הנה דברי תוספות שאנן מפ' זה בורר ז"ל ואותם בני אדם שנודרים כך וכך לצדקה אם יצחקו ועברו על נדרם פטורים וכו' דהוי אסמכתא כו' ע"כ והכי מוכח בסמוך ההיא דר' יהודה משום רבי טרפון דאין א' מהם נזיר וכו' עכ"ל ואעפ"י שבפי' נ"ש בנזי' משמע דטעמיהו לא הוי משום אסמכת' כבר הקשו זה בתוספות פ' זה בורר ותרצו ע"ש בגמרא ובתוספת וא"ת היכי מייתי ראייה מר' טרפון דלית הלכתא כותיהו אלא כב"ה כדפסק הרמב"ם ז"ל ע"כ לא פליגי ב"ה על ר' טרפון (לא) [אלא] כשנודר נדר בלשון השנוי במשנה שם ששה שהיו מהלכי בדרך וכו' ואמר הריני נזיר שזה פלוני וכו' פי' שהוא מכירו ע"כ נודר בנזיר שאין משמע אסמכתא אלא הפלא' כדפי' רש"י והתוספון' בנזי' אבל בנודר בלשון אסמכת' גמור' פשיט' שאפי' ב"ה מודו שאינו נזיר ואפי' בנזירות דלא שניא כיון דאסמכתא אינה קבלה והפלאה ואיפשר דאפילו למהר"ם שפסק דאסמכת' קניא בצדק' והקדש דמצינו דאסמכת' קניא בהקדש אם נתון תתן את העם הזה בידי כו' דגמ' (ישר) ומקני בכל לבב וכן אם יהיה אלהים עמדי כו' עשר אעשרנו לך דגמ' ומקני אפי' בספק רק שיבואו נקמותיו אבל הנודר בחרי אף נזירות כנזכר לעיל כמאן דגזים דמי ע"כ מצאתי עכ"ל זה.

ויש רוצים לדמות הנזירות הנזכר למעלה לזה לומר דהוי אסמכתא אם יעשה פלוני דבר ויש לי לדון על מה שכתב הרב מהר"י טאייטסאק ז"ל דעל כרחין לא פליגי ב"ה על רבי טרפון וכו' אבל בלשון אסמכתא גמורה פשיטא דאפי' ב"ה מודו שאינו נזיר כו' כיון דאסמכתא אינה קבלה והפלאה ע"כ ואני תמי' היכי פשיטא ליה למר דאם יכנס עוד בב"ה פלו' הוי לשון אסמכתא גמורה דהא איכא כמה סברות בפוסקים כדיני אסמכתא דהניחא לדעת רש"י ז"ל ור"י ז"ל דטפי הוי אסמכתא מה שהוא (בידו) (ממה שאינו בידו) כמו משחק בקוביא דלא סמיך אמידו דהא לא ידע אי נצח אי לא נצח ומספיקא גמר ואקני וכמו שכתבו התוספות פ' זה בורר ובנדון זה הוי בידו שלא ליכנס באותו ב"ה וסומך שסובר שלא יבא לידי כך והוי אסמכתא אבל לר"ת הוי איפכא דדבר דהוי בידו לא הוי אסמכת' וכשאינו בידו הוי אסמכתא וכמה חלוקים יש בדיני אסמכתא אשר נראה כי זה שנדר נ"ש אם יכנס אינו אסמכתא ומה שכתב במרדכי בההי' הגהה והכי מוכח בסמוך ההיא דרבי יהודה משום רבי טרפון דאין א' מהם נזיר וכו' אע"ג דטעמא דרבי טרפון הויא משום הפלאה ולא משום אסמכתא דכי יפליא כתי' וכשומר הריני נזיר שזה פלו' וכו' דקאמר רבי טרפון אין א' מהם נזיר היינו משום דעל הספק אמר דבריו תחילה ואין זו הפלא' דכי יפליא איש יפרש משמע אפי' הכי כיון דלא הוי הפלאה כי האי גוונא אם כן הוי אסמכת' וכמו שכתבו התוספון' שם פ' זה בור' ולהכי כתב בהגהו' דמרדכי דהכי מוכח בההיא דרבי יהודה משום ר"ט כיון דלא הפלאה היא משמע דהוי אסמכתא

הכ' נמי אותם בני אדם דנדרו אם יצחקו ועברו פטורים דהוי אסמכת' ולב"ה דהלכת' כותייהו דפליגי אדר"ט וסברי דמי שנתקיימו דבריו הוי נזיר כשנודע להם דברי מי נתקיימו ולא חשיבא אסמכת' אפי' הכי מייתי הוכחה בעל הגהה דהתם הוא דפליגי ב"ה גבי נזיר דלא מחית נפשיה אספקא למהוי נזיר אלא בגמר דעתו אתנאה ולא חשיבא אסמכתא גבי נזירות אבל הנודר צדקה אם יצחק הוי אסמכתא ואפי' הכי אם נודר נזירות אם יצחק לא להוי אסמכתא אפילו לדעת ההגהות וכ"ש מי שקבל נ"ש אם יכנס עוד בב"ה פלו' דחל עליו נזירות אם יכנס.

ולא כיון יפה הרב רי"ט ז"ל לכתוב דב"ה מודו שאינו נזיר כיון דאסמכת' אינה קבלה והפלא' שהרי רוב הנזירו' והנדרי' הם בדרך זה אם אעש' או אם יהיה כך וכך או לא יהיה כמו הריני נזיר אם יהיה זה ראובן הריני נזיר אם יש בכרי זה כו' וקונ' פירו' פלוני עלי אם אעש' דבר פלו' כמו שהבי' בטור י"ד סי' רל"ב או אסר כל פירו' חוץ מפת אם יגרש אשתו שלא ברשות פלו' ופלו' שהבי' הר"ן ז"ל תשוב' ט' ואני מקבל נ"ש אם יהיה פלו' דיין שנתחבטו הרבנים בדורות אלו על קבלתו אם לא הזכיר כל תנאיו ולא עלה בשום דעת מהם להקל בו משום אסמכתא גם זה הרב הרי"ט ז"ל כתב בכמו אלו ולא הזכיר ענין אסמכתא ולכן אני אומ' דלאו מר חתים על האי תשוב' שהועתקה בשמו ובכל הפוסקים בפרט בבית יוסף סימן ר"ז שהאריך בדיני האסמכתו' לדעת כל הפוסקים לא הוזכרה אסמכתא כי אם בדיני ממונות ומשום עגונא הזכירו אסמכתא בגיטין וקדושין אבל בנזירו' לא הוזכרה אסמכתא כי אם לרבי יהודה בשם ר"ט דלית הלכתא כוותיה אלא כב"ה פי' ב"ש וטעמא דלא מקדיש איניש נפשיה בנזירות אלא דסמך אתנאה הויא תנאי דבעלמא אית ביה אסמכתא הכא לא חשיב' ליה אסמכתא וגמר עליה נזירות לכשייתקיים תנאו אפי' הוא תנאי דאסמכתא: שאלה קיח עוד שלחו לי על הנזירות של מעל' כי קצת' לא קבלו הנזירות אלא על תנאי שיחתמו פלו' ופלו' עמהם ולא חתם פלו' אם בטל הנדר מעקרו גם אותם שלא הטילו תנאי זה כמו ד' או ה' בני אדם שקבלו נזירות שלא יהנו לחכם זה לא על ידם ולא על יד אחרי' והם שנותני' חמשית בצרכי הקהל אם יחול הנזירו' עליהם כשנותן הגבאי התנאי לחכם מקופת הצדקה אם יחול הנזירו' עליהם ואם יחול אם יוכלו לתת הקופה והצדקה שלהם בידיעת הגבאי לשאר משרתי הקהל לעוברי' ושבים שגם הם צרכי צבור: תשובה אותם שקבלו הנזירות על תנאי כיון שלא חתמו פלו' ופלו' אע"פ שחתם פלו' לא נתקיי' הנזירו' כיון שלא חתמו שניה' אלא שצריך לדעת אם קצבו זמן לחתימתם ועבר הזמן שאם לא קצבו זמן אולי יחתום אחר כך ויחול הנזירות ועל כן צריך להזהירו שלא יחתו' ולחתוך הנייר שחתמו בו האחרים כדי שלא יהיה מקום לחתום במה שחתמו הם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ריש פ' ה' דהלכות שבועות על מי שנשבע על אחרי' שיעשו כך או שלא יעשו שאינו חייב עליו בשבוע' ביטוי שאפשר לאותם אחרי' שישמעו ממנו ותקיי' שבועתו ובנ"ד נמי מי שלא חתם לאחרי' ולא יחתום ולענין אותם שלא הטילו התנאי ופורעים חמישית בצרכי הקהל ונותנים לגבאי והוא נותן לחכ' אין חשש כיון שכל הקהל נותנין ביד הגבאי לכל צרכי הקהל ד' חומשין ומכל החמשה חומשין נותן הגבאי לכל צרכי הקהל אשר בכללם הוא התנאי של החכם ואותם שנדרו נותנין בסתם ליד הגבאי אע"פ שאפשר שנותן הגבאי לחכם קצת מן המעות של הנודרים הנ"ש כתבתי למעלה דעדיף מההוא דנותן לאחר לשם מתנה וכו'

דאעפ"י שפירשו בנזירות שלא יהנה לו לא על ידם ולא על יד אחרים היינו שלא יתנו לאחרים שיתנו לו בפ"י אבל ליד גבאי שרובא דרובא ממה שנכנס בידו מכל הקהל נותן לכל צרכי הקהל מותר ואינם צריכים אלו שנדרו ליתן נדבותם לשאר משרתי הקהל שסוף סוף הוא תועלת לחכם שאם הם לא היו נותנים לשאר מסרתי הקהל אולי שהגבאי לא היה יכול להספיק למשרתי הקהל ולחכם התנאי שלו ועל כן אפילו שיתנו בסתם ליד הגבאי אין חשש ויכול לתת התנאי לחכם כמו שכתבתי למעלה המבי"ט: שאלה קיט ראובן קדש את בת שמעון קטנה ע"י אביה ונשבע שלא לשדך ולא לקדש אשה אחרת עד כניסתו לחופה ועוד לחזק הענין הוסיף שיקבל הארוס נ"ש ב"מ וכו' וזה נוסחו בפנינו ח"מ נתרצ' ראובן הארוס ברצון כו' ובלב שלם וכו' וקבל עליו בשבועה חמורה בלי מרמה וכו' שלא לשדך ושלא לקדש שום אשה לא לשם אשה ולא וכו' מהיום עד הכנסתו לחופה עם רחל כו' לא הוא ולא שלוחו ולא וכו' ואם ח"ו יעבור מלבד שיעבו' על השבועה קבל ראובן הארוס הנז' להיות נזיר כשמשון ב"מ כבעל דלילה בכל תנאיו וכך אמר ראובן הנזכ' בפנינו בפיו אחר שהודיעוהו מהות וחומר הנזירות ואחר שידע והבין אמ' בפנינו אם אשדך או אקדש שום אשה בעול' בין על ידי בין וכו' מהיום עד הכנסה לחופה וכו' הריני נזיר כשמשון ב"מ כב"ד שד"ע וכו' בכל חומרות נ"ש ובכל חזוקי סופר וכו' ובביטול כל מיני מודעות וכו' ועתה טוען ראובן כי רואה שהגיע פרקו לנישואין כי הוא כבן י"ח שנים וארוסתו קטנה בת ח' שנים וכשקבל הנ"ש סבור היה שיוכל לסבול ולהמתין עד שתגדל ועוד טוען שחשב שיתרצה אביו בדבר ואביו אינו רוצה וכו' יורינו רבינו: תשובה נזירות זה קבלו כהלכתו ואם עובר וישדך או יקדש אחרת קודם שיכנס עם זו לחופה יהיה נ"ש ואין לו התרה וטענ' שהיה סבור שיוכל לסבול וגם שאביו אינו רוצה אינה טענה כלל אבל אינו יכול שמעון לכופף אותו שיכנס לחופה כי לא קבל הנ"ש ליכנס לחופה כי אם שלא לשדך וכו' קודם כניסה ואם קצבו זמן לכניסתו לחופה מה שלא נזכר בשאלה חייב לכונסה לזמן שקצבו לא מצד הנזירות אלא על החיוב שנתחייב.

אך יש דרך ליפטר מן הנזירות אם שמעון או' לו איני רוצה לתת לך בתי הוא פטור מן הנזירות כי לא קבל הנ"ש כי אם כשירצה שמעון לתתה לו שיכנס עמה לחופה לא יוכל לשדך כו' ולא נדר אלא במה שהוא בידו וברשותו כשירצה לתתה לו שיכנס לחופה עמה הגע עצמך שנשבע או נדר אפי' נ"ש לתת מתנה לחבירו ולא רצה חבירו לקבלה פשיטא שאינו עובר שהרי הוא עושה מה שבידו לעשות ולא נשבע ולא נדר אלא על מה שבידו לעשות עוד אני אומר כי אפילו שלא אמר שמעון איני רוצה לתת לך את בתי אלא שאומר אם תרצה ליכנס לחופה תכנס ואם לא תרצה אני נותן לך רשות שתשדך או תקדש אחרת יהיה פטור מן הנזירות כי לא קבל הנזירות אלא לדעת שמעון ולהפיק רצונו שיהיה בטוח שלא ישדך וכו' אבל אם שמעון מרוצה שישדך אינו עובר כי לא נדר אלא לדעתו של שמעון להבטיחו שלא ישדך כו' וכמו שכתוב בשאלה שאחר שנשבע שלא לשדך וכו' הוסיף עוד לחזק הענין לקבל נ"ש על זה כנראה כי להבטיח את לב שמעון שלא ישדך אחרת וכו' הוא שנדר ולדעתו נדר אעפ"י שלא אמר בפירוש שלדעתו נדר הרי מפורש בענין כיון שהיה נ"ש לחיזוק הענין והדבר פשיטא שהוא לדעת שמעון אם ירצה שלא נוכל לומר שנדר נ"ש לחזק הענין מצדו שלא יוכל לחזור בו לעולם שלא

לשדך או לקדש אחרת כי כמו כששמעון יאמר איני רוצה לתת לך בתי היא פטור מן הנזירות כי לדעתו נדר כן גם כן כשנותן לו רשות שישדך כו' לדעתו נדר שלא ישדך שלא לרצונו וכיון שהוא נותן לו רשות הוא פטור מן הנזירו' והרי הוא כמי שפירש בשעת הנזירו' כי לדעתו נזר והריב"ש ז"ל כתב בתשובה על מי שנשבע שלא יצחוק לדעת המקום ולדעת רבו ובא לשאול מרבו שיתיר לו לצחוק בח"ה שיכול להתיר לו שלא על פי חכם ממה שנתנה תורה רשות לבעלה להפר נדרי אשתו כדרב פנחס כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת וכתב שכן הביא הרמב"ן ז"ל במשפטי החרם וגם כי כתב הוא שאין סברא זו נכונה הרי כתב אחר כך ומכל מקום נראה שאם אמר שדעתו היה לכך שיוכל רבו להתיר לו שלא על פי חכם ששומעין לו ואפי' שאמ' על דעת המקו' ובנ"ד עדיף טפי דפשיטא שדעתו היה לכך שיוכל שמעון לתת לו רשות שלא נדר אלא עד שיכניסנה לחופה וכיון שלהכניסה לחופה אינו בידו אם לא ירצה שמעון או לא תרצה היא אם גדלה ותרצה לשבת עד שילבין ראשה נראה כי לדעתו נדר ואם כן אפילו בנתינת רשות לבד פטור כיון שלדעתו נדר דמשמעות לדעתו הוא כל שמוחה בו שלא יקדש וכו' עד שיכניס את בתו וכיון שנותן לו רשות הוא פטור וכל שכן כשאו' בפ' שאינו רוצה שיכנס עם בתו לחופה או היא אם גדלה אינה רוצה בו ואין בזה הענין חילוק בין שבועה לנזירות שמשון כי חומר נ"ש הוא שאין לו שאלה כשחל הנזירות אבל כשיש צד לומר שלא חל הנזירות שוה הוא לנזירות סתם או לשבועות ומעשים בכל יום על מי שנשבע שלא לישא אשה על אשתו וכשנותנת לו אשתו רשות בפני שנים שישא אינו צריך התרה כי לא חלה השבוע' אלא כל זמן שהיא מוחה וכמו כן הנ"ש אינו חל בנדון זה כל זמן שאינו מוחה ודמי הא מלתא נמי למי שגירש אשתו ע"מ שתתן לו מאתים זוז או שתניק את בנה או תשמש את אב' שאם בטל התנאי הגט קיים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח אינו גט עד שתתן אותו כלי או כו' או עד שיבטל התנאי וכו' ובתשובת שס"ו הארכתי בביטול התנאים נאם המבי"ט: שאלה קכ בכתוב' ארוסה אם לא כתב לה איכא פלוגת' להרמב"ם ז"ל אין לה ולהרא"ש יש לה אפי' ממשעבדי אפי' לא כתב לה כמו שכתב בא"ה סי' נ"ה ובפ"י מאישות כתב מ"מ שרבותינו הצרפתים וגם האחרונים והפוסקים והרשב"א חלוקים על הרמב"ם ז"ל וכן ריא"ז בהג"ה אלפסי פ' נערה אפי' לא כתב לה ואני דנתי הלכה למעשה בארוסה שהיו בידה סבלונות מן הארוס וגרשה שתגבה מנה מאתים ממה שבידה דכיון שהיא תפוסה תאמר קים לי כהאי תנא נאם המבי"ט.

עוד על ענין זה באורך להלן: שאלה קכא ארוסה יש לה כתובה מנה לאלמנה ומאתי' לבתולה כדתנן פר' נערה המאירס בתו וגרשה אירסה ונתאלמנה וכתב רש"י ז"ל דקסבר יש לארוסה כתובה וב' כתובו' של נערות שלו והר"ן ז"ל כתב דקסבר יש כתובה לארוסה אי נמי כשכתב לה ובימי נערות וקטנות וכו' ובריש אף על פי נמי תנן בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה מוסיף נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין גובה את הכל ור' אלעזר ב"ע פליג על התוספ' שלא כתבו לה אלא על מנת לכונסה והלכת' כוותיה ולכ"ע ארוסה יש לה כתובה מנה מאתי' והרמב"ם ז"ל פ"י דאישות כתב דווקא כשכת' לה ולא נכנס' לחופה וכו' אבל אם אירס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או גירשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפי' העיקר כו' וכת' הרב מ"מ זה דעת

הגאונים ועיקר ראייתם מדאבעיא לן פ' הכותב ופ"ק דב"מ אי אית לה כתובה לארוסה כשלא כת' לה ולא אפשרטא הילכך אין לה כלום ורבותינו הצרפתים ז"ל חלוקים בזה ואף דעת האחרונים ז"ל לחלוק בדין זה ודעת הרמב"ן כדעת הגאונים ודעת הרשב"א כדעת הצרפתים ז"ל ובהגה' שם כי כן דעת התוספות וכן בהגה' באלפסי פ' נערה בשם ריא"ז ובא"ה כתב בשם הרא"ש ז"ל דיש לה מנה מאתי' אפי' ממשעבדי אפי' לא כתב לה ואלו הפוסקים סוברים כמאי דבעי פשיט גמרא האי בעיא פשטא ממתני' דנתאלמנה או נתגרש' בין מן הארוסין גם כן גובה את הכל ומפשט' דתני רב חייא בר אבין אשתו ארוסה לא אונן כו' מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה ואשינויי דחיקי דאיירי כדכתב לה לא סמכינן וכיון שיש מחלוקת בדין זה כשלא כתב לה אעפ"י שאנחנו פוסקי' על הרוב כהרמב"ם ז"ל והגאונים ז"ל אפי' הכי אם הארוסה היתה תפוסה מנכסי הארוס כשמת או גירשה נאמר קים לן כהני תנאי טובא ונפרעת מנה או מאתים וכן דנתי הלכה למעשה לאיש מפורסם זה קרוב לעשרים שנה ולא חלק עלי שום א' מהרבני' ז"ל אשר היו בזמן ההוא ואם כן כשמתה היא ג"כ והית' תפוסה בנכסי הארוס בבית אביה או יורשיה כיון שהוא אינו חייב לקבורה ויורשיה קוברין אותה יעכבו ממה שבידם שיעור מנה מאתים דאע"ג דאמרי' ס"פ נערה המאורסה על ההוא גברא דשכיב' ארוסתו ואמרי ליה הנהו רבנן איזיל קבר לה או הב לה כתובתה ואמר להו רב חייא תנינא אשתו ארוסה לא אונן כו' מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה ודייקינן הא מתה היא אין לה כתובה מ"ט אמר רב הושעיא שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי דמשמ' דמתה אין לה כתובה מארוס אפי' הכי נראה לי דהיכא דהיתה תפוסה יקחו יורשיה שיעור כתובת' ממה שבידם דכתב רש"י ז"ל מ"ט דאמרי' כי מתה בחייו אין לה תביעת כתוב' ותקבר בשביל מנה מאתים שהוא יורש ע"כ ביאור דבריו כי מתה בחייו אין לה תביעת כתוב' כדי שתקב' בשביל המנה מאתים שהוא יורש כלומר שאינו נקרא יורש כיון שאינו לוקח שום דבר והר"ן ז"ל פי' ענין זה יותר שכתב ואסיקנא שאין הארוס חייב לקברה לפי שאינו יורש כתובתה כדי שנאמר שיקברה תחת ירושת כתובתה אלא ממילא נפטר ממנה לפי שכך כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי כל מה שכתוב ליכי או כיון שמתה לא תנשא ע"כ ולישנא דממילא נפטר ממנה ר"ל מן החיוב שהי' חייב לפרוע לה אם יגרשנה או כשימו' הוא שהיו חייבים יורשיו לפרוע לה כתובתה השתא נפטר ממילא מאותו חיוב שאינו פורע שום דבר ואינו נקרא בזו שהוא יורש כדי שיהיה חייב לקברה אבל כשהיתה תפוסה ונשארו נכסים שלו ביד יורשיה אינו נפטר ממילא והרי הוא יורש כשיקח מה שהיה בידה ולכן יהיה הדין שיקברנה ויקח מה שהיה בידה או לא יקברנה וישאר בידם כדי כתובתה כמו שאמרו הנהו רבנן איזיל קבר לה או הב לה כתובתה וכן מלשון תנאי כתובה שאין אני קורא בה כשתנשאי לאח' תטלי מה שכתוב ליכי אע"ג דאין אני קורא לכשתנשאי אני קורא תטלי מה שכתוב ליכי דוקא תטלי אבל כשכבר נטלה נטלה.

נאם המבי"ט: שאלה קכב ראובן קבל נזירו' שמשון בכל תנאיו אם יגרש את ארוסתו תוך עשרה שני' והיה רוצה ללכת למדינת הים והתרתיו לו שיכתוב גט זמן על מנת או מעכשיו אם לא) באתי תוך ב' שנים או שלשים יום מפני כי מה שקבל אם יגרש משמעו הוא אם יגרש גט כריתו' דבנדרי' הולכי' אחר לשון בני אדם וגט זמן אינו

בכלל הנזירו' שמשון אולי יחזור קודם הזמן ואפי' שלא יחזור ותשאר גרוש' אינו נ"ש כי לא קבל אם יגרש אלא על גט גירושין לחלוטין מתחלה עוד אני אומר כי לדעת הרא"ש בתשובה שהביא בטור מי שגירש על תנאי שאם לא יבא תוך שנה שתהיה מגורשת שיכול לבטל התנאי ותנשא מיד כי לביטול התנאי חל הגט למפרע משעה שבא הגט לידיה וכן נראה סברת הרמב"ם ז"ל ג"כ ואם כן יכול ראובן שנתן הגט על תנאי אם (לא) באתי לבטל התנאי ותהיה מגורשת כשבטל התנאי ולא יכשל בנ"ש כי לא נתנו קודם לחלוטין אלא על תנאי.

עוד על דרך זה יותר טוב יגרש על תנאי אם לא באתי תוך י' שנים כי בתנאי זה לא תשאר מגורשת עד אחר העשר' כמו שקבל נ"ש ואח"כ יבטל התנאי עוד יוכל לגרשה על דרך זה בדבר שדומה לתנאי ואינו תנאי והוא מי שאומ' הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו עד שנה או שנתים וזה יאמר הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו עד סוף עשרה שנים ואחר כך יוכל לבטל מה שאמ' ולא תתגרשי כי לכולי עלמא יוכל לבטל מה שאמר ולא תתגרשי כיון שהגט בידה ולא יצטרך ליטלו מידה ולחזור וליהנו לה דבנתינה ראשונה סגי כיון שעדין הוא בידה ואדרבא אם היה נוטלו וחוזר ונותנו לה היה עובר על נ"ש עתה שנותנו לה לחלוטין ואפילו שלא היה נוטלו ונותנו לה כיון שהוא בידה עדין כשיבטל מה שאמר היה נראה כאלו עתה מגרשה לחלוטין ולכן הוא יותר טוב ליתנו על תנאו כמו שכתוב למעלה המבי"ט שאלה קכג שטר שכתוב בו שקבל ראובן משמעון ק' פרחי' והשכיר לו בה בתים בסך פרח א' לשנה שעולים שני השכירות מאה שנים ואחר שש שנים מזמן השכירות כ"ז שירצה יש רשות ביד ראובן המשכיר לסלק את שמעון השוכר ולחזור הק' פרחים וינכה פרח א' לכל שנה שעברה וכל הוצאות ותיקוני' של הבתים על (המעות) [המשכיר] ויוצי' מעו' ההוצאות השוכר ויהי' נאמן בכל דבריו וישלם לו המשכיר כל ההוצאות ועל ק' פרחים אחרים שהיה חייב המשכיר לשוכר נתחייב לפורעם י"ו כל שנה בששת השנים ואם לא יפרע בזמנים הנזכר יוכל השוכר למכור הבתים הנז' להפרע מן הק' ומן הק' או מה שישאר מהם ע"כ ענין השטר של שכירות ועתה טוען המשכיר ששכירות הבתים היה שוה כ"ה פרחים בכל שנה וגם שיש בשכירות זה הלואה והוי אגר נטר ותנן המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם גם לא ישכור בפחות גם השכירות של ו' שנים ו' פרחים צריכין לתיקון הבתים ויותר על כל הנזכ' יודיענו רבינו הדין עם מי ואם יש צד רבית קצוצה או לאו: תשובה כתב הרמב"ם ז"ל פ"ו המלוה את חבירו סלע בה' דינרין או סאתי' חיטים בג' וכו' והתנה עמו שידור בחצרו חנם עד שיחזיר לו הלואתו או ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר לו הלואתו או שמשכן בידו מקום שפירותיו מצויין בעת ההלואה כגון שמשכן חצרו ע"מ שידור בו בחנם הרי זו רבית של תורה ויוצאה בדיינין וכן המוכר שדה או חצר באסמכתא הואיל ולא קנה הגוף הרי כל הפירות שאכל רבית ומחזיר אותן והוא הדין לכל מי שלא קנה קנין גמור מתחלתו וכו' וכל דבר שאסור משום רבית חוץ מאלו הרי הוא אסור מדבריהם וכו' ונקרא אבק רבית ע"כ בענין הלואה כתב ב' חלוקות שידור בחצר חנם או פחות משכרה שהוא רבית של תורה ובמשכן חצירו כתב חלוקה א' לבד שידור בה חנם שאם בפחות משכר' לא הוי רבית של תורה כיון שהוא דרך משכנתא דבמשכנתא יש לו לבעל המעות כח יותר בחצר כדאמר' בעלמא מאי משכנתא

דשכונה גביה לענין דינא דבר מצרא מה שאין כן בשכירות אפילו שהוא שכירות לכמה שנים גם משכנתא במקום שנהגו שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו הוא כמו קרקע ובעל חוב של מלוה גובה ממנה אפילו מן היתומים דלא הוא כמטלטלי דיתמי דלא משעבדי לב"ח מדין הגמרא והבכור של מלוה נוטל פי שנים ואין השביעית משמטת' וכמו שכתב הרב פ"ז מה שאין כן במקום שנהגו לסלק בכל עת וכ"ש בהלוואה על החצר דמי משכנתא דלא הוי כמו קרקע ואם כן בנ"ד דאינו אלא הלוואה כשכירות על החצר כדי שיתננה בפחות משיווי' שהוא קצוצ' ובמשכנתא לא הוי קצוצה אלא כשנתנה בחנם דוקא ולא כשנתנ' בפחות משיווי' אלא שנר' מלשון הרב ז"ל שכששכרה בפחות לא הוי רבית קצוצה אלא כשקצב הדבר שפיחת לו שנראה שצריך לומר חצר זה שוה דינר בחודש ומפני שאתה מלוה לי אתנהו בחצי דינר: עוד יש בהלוא' זו של נ"ד שאינה כמו המלוה לחבירו ע"מ שידור בחצרו חנם או בפחות שנראה שדמי ההלוואה קיימים לבעל החצר והמלוה פורע לו שכירות בפחות משיווי' כמו כשהוא דר בחנם שאז הוי רבית של תורה שמעות המלוה קיימים בעל החצר ועליהם פוחת לו כל חודש או כל שנה הדבר הקצוב ששוה יותר השכירות של החצר ובנ"ד אינו כן שכל המעות שהלוה לא נעשו שכירות שכתוב בשטר שנתן או שהלוה לו ק' פרחים על ק' שנים דומיא דמשכנתא דסורא במשלם שניא אילין תיפוק וכו' ובשטר כתוב באופן שפרועים ממנו שכירות כל הבתים הנזכר מכל השנים הנ"ל ואין כאן שום מלוה אלא הכל שכירות ועל זה נ"ל שאין זה רבית קצוצה אפי' שהוא ידוע שהשכיר בפחות כיון שלא קצב מה שהוא בפחות וגם עשה כל מעות ההלוואה שכירות כל השנים הנז' גם בק' פרחים אחרים שהיה חייב לו מקודם שהתנה שיפרע לו כל שנה י"ו הרי כתב הרב ז"ל אח"כ הורו רבותי שהמלוה את חבירו ולאחר זמן תבע חובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך הרי זה אבק רבית וכו' ובנ"ד אינו כתוב בשטר שידור בחצרו בפחו' אלא על הק' הראשונים ואלו לא הוזכרו בשכירות וגם לא אמר לו עליהם דור בחצרי עד שאחזיר ואדרבא נתחייב בעל החצר לפרועם לו בכל שנה י"ו פרחים באופן שהם פרועי' תוך הששה שנים של זמן המשכנת' שהתנו ביניהם כי בהלוואת הק' נשארים צ"ד בסוף הששה שנים והחוב שהיה חייב מקודם לא ישאר כלל מן הק' בסוף הו' שנים לפי תנאי הפרעון בכל שנה ואין שום רבית אפי' אבק מצד אלו הק' פרחים הכתובים אחר כך בשטר ומן האחרים יש אבק רבית מפני שלא הוזכר שהם משכנתא ואינה יוצאה בדיינים ואפי' היה רבי' קצוצ' מה שאינו לא היו מוציאים מן יתומי המלוה כמו שכתב הרב ז"ל פ"ד ואם מת המלוה אין מוציאים מיד הבנים ע"כ וזהו מה שעלה הרבית קודם מיתת אביהם אבל אם נמשכה ההלוואה אחר כך בפני הבנים מוציאים מהם כשיהיה רבית קצוצה ובנ"ד קודם שמת המלוה הקדיש כל הק' והק' לחברת ת"ת ואעפ"י שיהיה אבק רבית מותר להם כל שכן כי נערי ת"ת רובם יתומים נאם המבי"ט: שאלה קכד לחכם לב יקרא נכון כבן לי שארי וקרובי ה"ר אברהם בכ"ר החכם ה"ר משה די בוטון זלה"ה קבלתי כתבך וראיתי קושיותיך ותשובותיך וספקותיך ובטרם אבא אליהן אכתוב ואפרש דברי הרב ז"ל ואחר כך אתרץ מה שהוקשה לך כתב הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות יום טוב העושה אבות מלאכות ב"ט וכו' כגון שזרע ובנה וסתר וארג אינו לוקה אלא א' כו' ור"ל אפי' עשאן לצורך אכילה כגון שזרע לצור' אכיל' ואי אפשר לאכול היום ממה שזרע היום

ובנין אפי' בנה תנור לאפות בו היום או סתר מקום לעשות בו דבר מאכל אפי' שלא היה לו מקום אחר פנוי או ארג נפה או כברה לרקד קמח או לברור זרעונים לאכילת י"ט לוק' שהרי נעשית המלאכה ועדין אין כאן אוכל ומה שכתב בסמוך כל מלאכה שחייבים עליה בשבת אם עשה אותה בי"ט שלא לצורך אכילה לוקה ר"ל אפי' אפייה ובישול שעשאן שלא לצורך אכילת אדם כגון אפה ובשל לכלבים מאכל שאין ראוי לרועים או אפה או בשל לעכו"ם דבר האסור שאין ראוי לישראל לוקה שהרי עושה מלאכה ואין כאן שום דבר מאכל וכתב אחר כך שאם בשל לעכו"ם או לבהמה אינו לוקה שאלו באו לו אורחים היה ראוי להם משמע שכשאינו ראוי לאכלן לוקה ובפ' אלו הן הלוקין המבשל גיד הנשה בי"ט לוקה כו' וכ"ש מתיך מיני מתכו' שהוא תולד' מבשל או מבשל כלי אדמה שחייב בשבת כמו שכתב הרב ז"ל פ"ט מהלכות שבת והכא נמי בי"ט לוקה דאין כאן אוכל כלל אפי' יבשל באותו כלי בי"ט עצמו שהרי נעשית בו מלאכה קודם שיג' לעשות בו שום אוכל ומה שכתב הרב המגיד ושאר המלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפייה עשאן שלא לאכילה אינו לוקה היינו כמו אם בשל או אפה לעכו"ם דבר הראוי לאכילת ישראל כמו שכתב מ"מ עצמו אבל כשאינו ראוי כי האי גונא לוקה כדפרי' ובהוצאה והבערה אפילו עשאן שלא לצורך אכילה אינו לוקה ומן הדין היה ראוי ללקות כפי מה שכתבתי למעלה באפייה ובשול אלא שהרב מ"מ נתן טעם לשניהם דאמרינן בהם מתוך שהותרה לצורך וכו' כב"ה וטעם ההוצאה כתב לפי שהיא באוכל ומשקה שמוציא האוכל עצמו ואעפ"י שהיא בדברים אחרים אמרינן מתוך ואינו מספיק טעם זה כי גם באפיה ובשול עיקרם הם באוכל ומשקה ואפילו הכי לא אמרי' בהם מתוך וכו' שיותרו שלא לצורך כדאמרינן אלא שצריך לומר שלא הותר מתוך בהוצאה וכו' אלא בקטן וס"ת וכיוצא בהם שהם צורך היום גם ההוצאה היא מלאכה גרועה כדאמרינן בשבת אלא שהתורה אסרה שההוצאה היא תדירה בכל הדברים מרשות לרשות וקל לעשותה ואינה מלאכת אומנות שהיא מסורה לכל אדם ולכן אמרו שהיא גרועה ואמרו בה מתוך בדברי' שהם צורך מצות או צורך היום קצת אבל הוצאת שלא לצורך כלל כמו טלטול אבנים והוצאתם אסור וכתב מגיד משנה איסור מדבריה' ומה שנר' שאינו לוקה הוא מפני שהיא מלאכה גרועה על הדרך שכתבתי אבל באפיה ובשול שאינו צורך אכילה כלל לוקה וההבער' גם כן נראה מירוש' כשאינה לצורך כלל שהוא אסור ומלקות פשיטא דליכא בה מגזרת הכתוב לא תבערו אש בכל וכו' ובמה שכתבתי יסולקו קצת מספקותיך על הרב מגיד משנה כתב' שנראה מדבריו שיותר יש להתיר בשחיטה ובשול מהוצאה והבערה שהרי שצריך לבקש להם טעם וא"כ איך אמרו בגמרא השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה וכו' מני ב"ש היא דלא אמרינן מתוך הא אפי' כב"ש לא אתי דלא פליגי אב"ה אלא בהוצאה וכו' אבל בשחיטה ואפייה לא.

ואני אומר דאין כאן קושיא כלל דהא דאמרי ב"ש דלא אמרי' מתוך בהוצאה היינו אפי' בדבר שיש בו צורך היום או קצת מצוה אבל בשחיטה לא אמרינן מתוך למה שאין בה צורך כלל כמו בשחיטת עולת נדבה שאפשר לעשותה למחר ולכך לוקה אבל בשחיט' שיש בה קצת צורך כמו שחיטת מסוכנת כשיכול לאכול מעט מבית שחיטתה בי"ט אעפ"י שהוא קרוב לעריבת השמש אפי' לב"ש אמרינן מתוך הרי שיש יותר היתר בשחיטה מבהוצאה אפי' לב"ש ואינו צריך לדחוק לשון הגמרא דקאמר הא מני לתרץ

קושיא זו במה שכתב: ולקושיא השניה דאיך כתב דהבערה נפקא לן מיתורא דביום השבת דהא דרשינן להאי קרא ללאו או לחלק ע"כ הרי כתב המגיד דמיתורא דקרא דביום השבת דרשינן היתר הבער' די"ט דלחל' או ללאו מגופיה דקרא נפקא מלא תבערו וכו' דקאי אשבת דכת' לעיל ולא הוה צריך לומר ביום השבת אלא להיתר הבערה ביו"ט ולקושיא הג' דכיון דכתב מגיד משנה דדרשינן היתר הבערה מביום השבת דלאו מתוך הותרה ובגמרא התיר רבי יוחנן הבערה מטעם מתוך תירצת דדיוקא דביום השבת אסור הא בי"ט שרי הוא על אוכל נפש לבד אבל שלא לצורך אסור ולהכי אצטריך טעמא דמתוך ולא ראית הירושלמי שהביא בהגהה אבל אתה מבעיר בי"ט אין תימא בדברים שיש בהו אוכל אנן קיימין הא כתי' אך אשר יאכל לכל נפש אלא כי אנן קיימין בנר של אבטל' והרי שלצורך אוכל נפש לא בעינן דיוקא דביום השבת אבל בי"ט שרי אלא לא אתא דיוקא אלא לשלא צורך והדרא קושיתך לדוכתא דלא בעינן מתוך בהבער' ור' יוחנן בעי מתוך בגמרא כדאמרינן: ונראה לי דאע"ג דנראה דהוצאה והבערה כי הדדי נינהו אפ"ה איכא היתר טפי בהבערה מבהוצאה דהוצאה אין בה הכשר אוכל נפש אלא שמוצי' האוכל מרשות לרשות לאכלו שם והבער' יש בה הכש' אוכל נפש בגוף האוכל שנאפה ומתבשל גוף האוכל בהבערה ולהכי הותר אפי' שלא לצורך כלל כמו בנר של אבטל' כמו שהוא מותר נר שמדליק בי"ט להאיר לאכיל' ולכל צרכי אוכל נפש אבל הוצאה שאינה הכשר באוכל נפש לא הותר שלא לצורך כלל אלא כשיש צורך מצוה או צורך היום וכמו שכתב הרב בהוצאה לפיכך מותר בי"ט להוציא קטן או ס"ת וכו' ובהבערה כתב וכן מותר להבעיר אעפ"י שאינו לצורך אכילה דמשמע אפי' נר של אבטלה שלא כתב כאן קטן או ס"ת וא"כ סמך אהתר דדיוק' דקרא ביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בי"ט ולא בעינן מתוך: ולדעת הרב המגיד ז"ל דמשמע דשרי הבערה מדיוקא דביום השבת ואפ"ה כתב לדעת רבינו דסמך אדר' יוחנן דגמרתינו שהשוה הבערה להוצאה דאמרינן בתרווייהו מתוך אפשר לומר דאע"ג דדרשינן היתר להבערה שלא לצורך מדיוקא דקרא ואפי' נר של אבטלה מותר אסרו מדבריהם נר של אבטלה כיון שאינה צורך כלל ומוקמינן דיוקא דקרא להיכא דאיכא צורך מצוה או קצת צורך היום כמו הבערה לפני ס"ת או בלילה מפני הקטן אעפ"י שאין צורך אוכל נפש כלל וכיון שהם שוים לגמרי הוצאה והבערה ולא שרינן טפי בהבערה מבהוצאה אמר רבי יוחנן כי היכי דאמרינן מתוך בהוצאה בצורך קצת אמרינן נמי בהבערה דלא תימא דנישרי טפי בהבערה ולא נקט מתוך בהבערה אלא אגב הוצאה משום דשוו בדיניהו אע"פ שההוצאה היא משום מתוך וההבערה מדיוקא דקרא: ולקושיא הד' אמאי לא דרשי' גבי הוצאה מקרא דלא תוציאו משא ביום השבת אין בי"ט לא אני אומר דדרשינן לה ואפ"ה בעינן מתוך והיינו משום דהוצאה לא נכללה בכלל היתר אוכל נפש דקרא דאך אשר יאכל לכל נפש וכו' דאינה בהכשר אוכל נפש כתיקונו אלא שמוציאין אותו למה שרוצה האוכל כמו שכתבתי למעלה א"כ אי לאו קרא דבשבת אין בי"ט לא (לא) הוי שרי הוצאה מרשות לרשות כלל אפילו להוציא אוכל למי שרוצה לאוכלו ומקרא לא ממעט להתר אלא לצורך האוכל עצמו אבל שלא לצור' עצמו אפי' לצורך מצו' או צורך היום קצת לא הוה שרי הוצאה אלא דשרו ליה ב"ה מתוך שהותרה הוצאה לצורך מקרא דבשבת אין בי"ט לא כדא' הותר' נמי שלא לצורך אוכל אבל יש צורך מצו' (או)

צורך היום מה שאין אנו יכולין לומר כן בהבערה אבל אתה מבעיר בי"ט דבכלל אשר יאכל לכל נפש היא כדאית' בירושלמי עוד הקשית לדעת מגיד משנה שכתב ושאר מלאכות שהם באכילה כגון בשחיטה ואפיה אפילו עשאן שלא לצורך אכילה אינו לוקה דמשמע דהותרו משום מתוך וזה תימ' שהרי כתב רבינו לקמן המבשל בי"ט לגוים או לבהמה אינו לוקה וכו' שאלו באו אורחין כו' ואין כאן קושי ולא תימה דמה שכתב ואפי' עשאן שלא לצורך אינו לוקה אינו משמע דהותרו משום מתוך אלא שאינו לוקה משום אי איתרמו ליה אורחים הרבה אבל אסור הוא מן התורה לבשל לגוי' וכשהו' בישול איסור שאינו ראוי לישראלים האורחים לוקה כמו שכתבתי למעלה ומה שהקשו התוספות קושיא זו על רש"י ז"ל היינו משום דקים ליה לרש"י ז"ל דב"ה סבירא להו הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן הוא דגזור בדבר שאינו צורך כלל וא"כ קשיא ליה הא דאמרינן דהאופה מי"ט לחול דלוקה אי סבירא ליה לב"ה מתוך שהותרה הותרה לגמרי עוד הקשית במה שכתב בדין ההוצא' שהיא מותרת לגמרי לדברי רבינו אפילו שלא לצורך כמו לצורך גוים דאמאי דהרי שחיטה ואפיה דיש לנו טעם דהתר יותר מההוצאה כמו שנרא' מדברי הרמב"ם ז"ל לגוים ולכלבים כמו שכתב רבינו לקמן מקרא דלכם ולא לגוים וכו' וכ"ש הוצאה שלא לצור' דהא התר הוצאה גופא לא נפקא לך אלא מקרא דאך אשר יאכל לכל נפש וכו' והרי שם מיעט הכתוב לכם דמשמע לגוים ולכלבי' אסור ואיך יש לנו להתיר הוצא' שלא לצורך ע"כ ואנכי לא ידעתי אנה כתב מגיד משנ' שההוצאה מותר' לגמרי לדברי רבינו אפי' לצורך כמו לצורך גוים וכו' אם מה שכתב חוץ מן ההוצאה והבער' שאעפ"י שאינן לצורך אכילה אינו לוקה משמע אינו לוקה אבל איסור איכא גם מה שכפל ואפי' עשאן שלא לצורך אכילה היינו כמו הוצאת קטן או ס"ת כמו שכתב הרב ז"ל לא שנאמ' שלא לצורך לגמרי גם מה שכתב בשם רש"י ז"ל דדברי תורה מותר' לגמרי בכל דבר הרי כתב מן התור' דמשמע דמדרבנן אסיר' וכמו שכתב הוא אלא שהוצאת אבנים וכיוצא בהן אסור מדבריהם ולא על רש"י ז"ל כתב הכותב שההוצאה מותרת לגמרי אלא על מגיד משנה לדברי רבינו והרי שמגיד משנ' לא כתב כן ורבינו לא כתב אלא מתוך שהותרה הוצאה וכו' ופירש מיד לפיכ' מות' בי"ט להוציא קטן או ס"ת או מפתח וכיוצא בזה הרי שלא התיר לגמרי ואם מה שכתב לדברי רבינו על כי כתב מגיד משנה על פי' רש"י ז"ל וכן נראה מן ההלכות וזה דעת רבינו שנרא' שמן התורה סובר רבינו שההוצא' מותרת לגמרי יש מקום להקשו' מה שהקשה דאם בשחיטה ואפיה שלא לצורך אסור מן התורה כל שכן בהוצא' שאינה כל כך בעצמות האוכל ונר' לי כי ההוצא' מפני שהוא מלאכה גרועה הותרה לגמרי מדכתיב אל תוציאו משא וכו' ביום השבת אין אבל בי"ט מותר לגמרי מן התורה מפני שהיא צורך הרבה דשחיט' ואפיה ובשול שהתיר' תור' בי"ט אי אפשר לעשותם במקום א' ואעפ"י שאינה בעצמו' האוכל צריכה היא למלאכות שבאוכל נפש שאי אפשר לעשותן במקום א' ולאנשים הרבה שאין עומדין במקום א' ואם לא היו מוציאים מרשות לרשות לצורכי האוכל נפש היו כמי שידיו אסורות אם לא היה מוליך ומביא כל מה שירצה להשלים חפצי האוכל נפש כמו שכתב הרב ז"ל ואפ"ה שלא לצורך כלל אסרו חכמים אבל שחיטה ואפייה ובשול והבערה שהם באוכל נפש ממש מה שאינו מהם לאוכל נפש לישראל אסרו התורה בפי' לכם ולא לגוים ולא לכלבי' והבער' היא בכלל איסור זה שלא הותר

מלא תבערו וכו' אבל אתה מבעיר בי"ט אלא כגון נר של אבטלה כמו שכתוב בירו' אבל הבערה לצורך גוים היא כאפייה ובשול שנמעטו מדכתיב לכם ולא לגוים מה שאין כן בהוצאה שאינה נכללת בכלל עצמות אוכל נפש ולא ממעטינן לה מדכתיב לכם ולא לגוים אלא לאוכל נפש עצמו שחיטה ובישול ואפיה והבערה ולא להוצאה ומה שכתבת דהתר הוצאה גופא לא נפקא לן אלא מקרא דאך (אשר) יאכל וכו' והרי שם מיעט לכם ולא לגוים וכו' הוא טעות דאין בכתוב זה זכר הוצא' לא בהתר הוצאה לישראל ולא במיעוט לגוי אלא כדפי' ונתרצו קושיותיך גם מה שהנחת בתי"קו שצ"ע אין אנו צריכין לתשבי אלא לקושיו' והויות חמורות ולביאתו עם משיח בן דוד הן כל זה ראתה עיני לתירוץ קושיותי' וספקותיך שמעה אזני דברייך ובינת אדם לך לפלפל בדברי הרמב"ם ז"ל ולשאת ולתת בהלכות ומתוך שהותרו קושיותיך שהיה צורך להתירן הותרו ג"כ ספקותיך שלא היה בהן כל כך צורך להתרן ואם ישאר בלבך עדיין איזה ספק "תשבי יתריך" יתיר "קושיותיך והויותיך והמבי"ט: שאלה קכה כתוב בשאלה ששאלת שבנה שמעון אצטב' בזוית גנו שבחצר שמעון בריחוק מקום וראובן שתק ולא מיחה ולא ערער כלל ואח"כ מתוך מריבה ערערו זה על זה ובכלל הערעורים מיחה ראובן על בנין האצטבא ובאו לידי פשרה על הכל וכתוב בשטר הפשר גם טען ראובן שסוכה א' של קיימא שעשה נגד חלונו שלא כדת שיהרוס אותה וכתוב אח"כ בשטר הפשרה ועל ענין הסוכ' של קיימא שעשה שמעון נתפשרו שהואיל והחזיק בה והוא לא מיחה הוי חזקה ואינש לא ימחא בידיה ע"כ אח"כ מכר ראובן ביתו ללוי וכשראה שטר הפשרה שהאצטבא נקראת בשם סוכה טען כי החזקה לא היתה אלא לעשות שם סוכה לשם החג ובשאר ימות השנה אין לו וכו' יורינו רבינו הדין עם מי: תשובה אצטבא היא כמו סופא שקורין בלעז שהוא מקו' מושב כמו אמה גובה מבנין אבנים או לוחות וזה לא יקרא סוכה אלא שאפשר לעשות על זו האצטבא סוכה לחג או לחול ואם כשבנה שמעון האצטבא נגד חלון ראובן לא מיחה בו ראובן כבר החזיק בה שמעון וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ע"ז וכן מי שהיה לו חלון מוחזק' ובא חבירו ובנה כנגד' או מצדדיה בלי הרחקה או סתמה ושתק בעל החלון אינו יכול לחזור ולערער וכו' שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק אלא א"כ מחל ע"כ כ"ש הכא בנ"ד כי זו האצטבא אינו מנהג לעשותה גבוה ואינה מאפיל' לחלון ולא נודע מן השאלה אם היתה רחוקה מן החלון ד' אמות או לאו אבל אפי' היתה תוך ד' אמות מן החלון והיתה גבוה שהיתה מאפיל' לחלון כיון שראה ושתק מחל כמו שכתב הרב ז"ל ואין על אצטבא זו ערעור אפי' שלא היה מתפשר עליה אח"כ: ואם על איצטבא זו עשה שמעון סוכת החג שסכך עליה קומת אדם ועשה לה דפנות תוך ד' אמות מן החלון והאפיל יותר ושתק ראובן מחל ואינו יכול למחות בו שלא ישב בסוכה זו בחג כיון שראה שעשה ולא מיחה אבל אחר החג יוכל למחות שיאמר לא שתקתי אלא על סוכת החג שהיא של מצוה והיא סוכת עראי וניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה וכו' ואם הניח שמעון הסוכה שעל האצטבא עשויה בדפנותיה כמה ימים לאחר החג כשרוב העיר סתרו את סוכותיה' של חג ושמעון זה לא סתרה אלא שהיה משתמש בה מחל שהיה לו למחות אז לומר לו אם שתקתי לא מחלתי אלא לסוכת החג שהיא עראי ועל מצו' ולא מחלתי שתאפיל לי כל השנה וכפי זה באיצטבא שהיא בנין קבע בין מאבנים בין מלוחות מוסמרות אפי' היא גבוה ותוך ד' אמות מחל כיון שלא מיחה בשעת

עשייתם והסוכ' שעל האיציטבא אם לא מיחה כשעשא' תוך השנה או כשעשא' לחג ועבר החג ולא מיחה כמו שכתבתי יש לו לשמעון חזקה והראב"ד ז"ל כתב המאפיל שלושים יום כל זה הוא קודם הפשרה אבל אחר שכתוב בשטר הפשרה על ענין הסוכה של קיימא נתפשרו כו' הוי חזקה וכו' נראה בפ' שמחל על סוכ' כל השנים כיון שכתב של קיימא הוא למעט סוכת החג שהיא דרך עראי ובפרט אם נכתב' הפשרה בימות השנה והיתה אז עשויה סוכה על האיציטבא פשיט' שהו' על סוכת קבע לכל זמן ולוי שקנה מראובן אינו יכול לערער שאין לו זכות יותר מראובן שמכר לו: המבי"ט: שאלה קכו נשאלתי על מי שמערער על אשתו שהיא נודרת ואינה מקיימת ושמריבה גם כן על עסקי תשמיש עד ששומעים השכנים גם משיאה אותו בדברי רשע גם מקללת אותו בפניו ומקנטת ומביישת אותו והוא ממלכות שנהגו ויש עליהם תקנת רבי' גרשו' שאין אדם יכול לגרש אשתו בעל כרחה והוא נדר בנקיטת חפץ ואסר עליו הנאת, תשמיש' לעולם לקיים מצות גרש לץ וכו' ואם יגרשנה אין לו ספק לשלם כל כתובת' והוא מצטער על כי אינו מקיים מצות פריה ורביה והוא ת"ח שחושש על נפשו מלשקר או להוציא דבה על אשתו ויוצא ובא לב"ד למצו' תרופה למכתו והוא כותב ומראה פנים להתר גירושין אפילו בעל כרחה ולית ספר דמספר לגרמיה ולא אסייא וכו' ואני בא לחפש אם אמצא לו איזה צד התר לקשר שיש לו עם אשתו ובלי תקנת רבינו גרשום מצד הדין יכול אדם לגרש אשתו אפילו הקדיחה תבשילו דהלכתא כוותיה ואפ"ה כתבו המפרשים דאשתו ראשונה אין למהר לשלחה מההיא דכל המגרש אשתו ראשונה אפי' מזבח מוריד עליו דמעות כשמגרשה בעל כרחה אבל אם מצא בה ערות דבר מצוה לגרשה דכתיב גרש לץ וכו' והיינו מדינא דגמרא בלי תקנה ואינו צריך עדות אלא הוא נאמן כיון שפרע לה כתובתה ואם היא עוברת על דת משה ויהודית יוצאה בלא כתובה אלא שאינו נאמן עד שיבא ראיה או ישבע שהוא כדבריו וכתבו המפרשים אעפ"י שיש עדות שעוברת על דת וכו' אין כופין אותו לגרשה ומכל מקום מצוה עליו שיוציאנה ונראה שמה שכתבו שמצוה עליו שיוציאנה הוא אפי' אין עליה עדים דכיון שהוא יודע שהיא עוברת מצוה עליו לגרשה דלא בעינן עדות אלא לאבדה כתובתה ואין האשה נאסרת לכוף את בעלה שיגרשנ' אלא בראיה ברורה שזנתה א"כ יש ג' חלוקות רשות כמו הקדיח' תבשילו לב"ה ומצוה עוברת על דת וכופין זנות בראיה ברורה.

ונראה שלא תיקן רבינו גרשום מ"ה שלא לגרש בעל כרחה אלא דבר של רשות לא כשהוא מצוה לגרש ופכ"ד מאישות הגהה פשוטה מהריו' וששאלת וכו' ודאי זאת האשה עוברת על דת היא אחרי שיש עדים שעברה על החרם ועל השבועה דהוה לה נודרת ואינה מקיימת ואע"ג דבפ' ארוסה בעוברה על דת אם רצה הבעל להוציא' אם יכול הבעל לקיימה ולא אפשיט' ומ"מ פשיטא דמצוה להוציאיה כמו שכתב ר"י פ' המדיר ודבר פשוט שבמקום מצוה לא תיקן רבינו גרשום תקנתו לעכב על ידה שלא יעש' מצוה ואדרב' אם אינו מגרש' כשהיא עוברת על דת מיקרי רשע כדאית' בשלהי המגרש ומה שצריכה עוברת על דת התראה ועדים היינו לאבד' כתובתה אבל לגרשה כיון שיודע הוא שעבר' על דת מצוה לגרש' ולא חייל עלי' תקנ' רבי' גרשו' עוד כת' הרמב"ם פכ"ד מי שרא' אשתו שזנת' או שאמ' א' מקרובותיו שהוא וכו' הרי זה חייב להוציאיה אלא שהוא חייב ליתן כתובה מפני שאין עדים בדבר ודומיא דהכי בעוברת על דת על פיו

אע"פ שחייב ליתן לה כתובתה ואינו חייב לגרשה אפי' היו עדים אפ"ה מצוה קא עביד לגרשה כיון שיודע שעברה על דת אפי' בלא עדים וכשיש מצוה לגרש לא יש תקנת רבינו גרשום כמו שכתב רבינו מאיר ז"ל שבמקום מצוה לא תיקן רבינו גרשו' ז"ל וההגהה הכתובה שם פכ"ד הורה ה"ר יוסף האומר שזנתה אשתו אינה אסורה עליו לפי משנה אחרונה דאינה נאמנת היא שמא עיניה נתנה באחר הכי נמי הוא שמא עיניו נתן באחרת אחר תקנת רגמ"ה שאינו יכול לגרשה על כרחיה נראה דלא פליג ארבינו משה שכתב מי שרא' אשתו שזנתה הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבא עליה וכו' שאם הוא יודע בודאי וראה שזנתה מי יוכל לומר שאינו אסור' עליו ושחייב להוציא' אלא מה שכתב הרי הוא על מי שאמר שאשתו זנתה אבל לא שראה הוא ולא שום עדות אלא שהוא חושב לפי דעתו באיזו אמתלאה שזנתה ולכן נחוש עליו שמא עיניו נתן באחרת ועל זה הוא שכתב אחר כך ועוד נר' דיש לנדות האוסר אשתו ומגרשה על כרחיה דסוף סוף מבטל תקנת הגאונים וזהו כשאוסרה עליו במחשבה באמתלא בלא עדות שהוא אפשר שאינו כמו שהוא חושב ולא היה לו להאמין שהוא גורם לבטל התקנה וכמו שנראה ממה שכתבו התוספות שלהי נדרים על מי שאמרה טמאה אני לך ואומר הבעל שהוא מאמינה שהיא אסורה עליו דשויא חתיכה דאיסורא ועל זה יש אומרים שמנדין אותו על מה שגרם בהאמתו לבטל גזרת רבינו גרשום אבל בדבר זנות שראה הוא או אפי' בעוברת על דת שיודע הוא שעברה ואף על פי שאין עדים מצוה לגרשה כאן אין שייך נידוי בעושי מצוה עוד כתב הרשב"א ז"ל תשוב' תקנ"ז על אודות דברי ראובן שראה דברים מרא' באשתו שזנתה אם תיקן בזה רגמ"ה שלא יגרשנה וכתב תשובה איברא כל כי האי גונא ח"ו שלא יתקן הרב ז"ל שלא יגרשנה אדרבה הרב ז"ל מצריך לגרשה כדי שלא יהא רשעה בתוך ביתו דלא גרע מרוכל וכו' ואפי' אם תמצא לומר שהוא מדת חסידות מ"מ ממדת חסידות מוציאה והיאך יתקן הרב ז"ל שלא יתנהג מדת חסידות ועוד מסתברא לי דשמעין לי וכו' ע"כ הרי שאפי' שלא ראה דבר מכוער בפ' אלא דברים מראים שאחרים אינם חוששי לגרש עליהם אפ"ה אם זה במדת חסידות חושש לה ורוצה לגרשה רשאי כי לא תיקן הרב ז"ל אלא שלא יגרש בשביל דברים שאין בהם איסור בין איש לאשתו שהקדיח' תבשילו או הכעיסתו ואינה עושה מלאכות שחייבת האשה לעשות לבעלה אבל דבר של איסור שבינו לבינה לא תיקן ואפילו להגהה של מעלה שכת' ה"ר יוסף שחוששין שמא עיני' נתן באחר' ואינה אסורה עליו היינו שנאמר לו אינה אסורה עליך ושמא לא יגרשנה כדי שלא יחשבו שנתן עיניו באחרת אבל אם יאמר שלכו נוקפו להיותו עמה שמא זינתה יוכל לגרשה על כרחיה ומה שכתב שאינו יכול לגרשה על כרחיה אינו גזרה על זה אלא רוצה לומר הכי נמי שמא עיניו נתן באחרת מפני התקנ' של רגמ"ה שתיקן שאינו יכול לגרש' על כרחיה וכשיאמרו לו שאינה אסורה עליו לא יגרשנה אבל אם לבו נוקפו ואומר שרוצה לגרשה פשיטא שיכול לגרשה אפילו לפי התקנה דהויא כוותה דהיא אומרת טמאה אני לך שאינה אסורה עליו ואפ"ה אם רוצה לגרש' שחושש שמא הוא אמת פשיט' שיגרשנה והוא כמו שמא עיניו נתן באחרת הוי דומיא דעיניה נתנה באחר ולענין נ"ד אם יברר לפני ב"ד אפי' באמתלאות שנדרה כמה פעמים ולא קיימה ושאר הדברים אז יוכל לגרשה אפי' בעל כרחיה המבי"ט: שאלה קכו נאספו לי חסידים עושים משמרת למשמר התורה להורות להם איך יתנהגו

בענין חומר כלאי הכרם אשר הם אסורים באכילה ובהנאה וראו בגנות הסמוכות לעיר קצת ירקות הנזרעות תחת גפנים ופירשו קצתם מלאכול ירקות מאותן הגינות ומכל הירקות המובאות בעיר משאר גינות שאין ידוע אם יש בהן כלאים ועל זה ראיתי לכתוב מה שיראה לי תנן בסוף ערלה ספק ערל' בארץ יש' אסור בסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ופי' רבינו שמשון ספק ערלה כגון גוי שיש לו נטיעה של ערלה בגינתו ובידו פירות ולא ידוע אם משל ערלה אם משל זקנה בא"י אסור לחומר' יורד ולוקח יורד בתוך הגנה וקונה מן הגוי מאותם שכבר נלקטו ובלבד שלא יראנו לוקט וכן לענין כלאי' כדפרישי' ע"כ ורש"י בספ"ק דקדושין פירש על מתני' דכלאים דבסיפא דהאי מתני' כרם הנטוע ירק פי' שנזרע ירק בין הגפנים דהוה להו כלאי הכר' וירק נמכר חוצה לו פי' ויש לחוש שמא מירק שגדל בכרם הוא והוה ליה ספק כלאים בארץ אסור ובסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקט פי' יורד הגוי ולוקט מן הכלאי' ממש ומוכר לחבר ובלבד שלא ילקוט ביד פי' שלא ילקוט החבר עצמו ביד ע"כ משמע דבא"י דקתני אסור משו' ספק כלאי' דוקא ספק כי האי דקרוב לודאי שנמכר הירק חוצה לו שנראה שאותו הירק היא מאותה הכרם דמדקאמר חוצה לו ולא קתני חוצה משמע שנמכר אצל הכרם ומכל מקום אפשר שהירק היא מכרם אחר שאינה כלאים והוי ספק אבל אם נמכר ירק בחנות רחוק מאותו כרם אפי' בא"י מותר ולפירוש רבינו שמשון דפירש ספק גוי שיש לו נטיעה של ערלה בגנתו ובידו פירות ולא ידוע אם משל ערלה אם משל זקנה בארץ ישראל אסור לחומר' וכו' וכן לענין כלאים כדפרישי' דמשמע דאפילו תוך הכרם הוי מותר בסוריא כיון שיש התר של זקנה בה מדלא קתני גבי ערלה ופירות נמכרים חוצה לה כדקתני גבי כלאים דבסיפא ולפי' רש"י דמשמע דכל הכרם הוא כלאים אתי שפיר דבעינן נמכר חוצה לה דאי בתוך הכרם פשיטא דהוי כלאים ודאי ואפילו בסוריא אסירי ונר' דרבינו שמשון דוקא בערל' הוא דפי' שיש בה היתר של זקנה מדלא קתני נמכר חוצה לה ורש"י נמי הכי פי' גבי ערלה ומ"ש רבינו שמשון וכן לענין כלאי' כדפרישי' ז"ל (כדפי') רש"י ז"ל בקדושין דכל הכרם הוא כלאי' ולהכי קתני חוצה לה וא"כ גבי כלאי' אם נמכר ירק רחוק מן הכרם אפי' בא"י מותר כיון שיש גנות אחרות שאין ידוע אם יש בהם כלאים: ואם כן אלו הירקות שמביאין למכור בשוק מכמה גנות איכא ספקי טובא בכל יום ספק אם הביאו היום ירק מעין זייתון שיש בה גנה שיש בה ירק תחת הגפן או לא הביאו משם אלא ממקומות אחר' ואת"ל שהביאו מעין זייתון יש גינו' שם שאין בהן שום' ירק תחת הגפן ושמהן הביאו ואת"ל שלא הביאו מעיין זייתון אותו היום אלא מאותה גנה שיש בה ירק תחת הגפן ולא מגנות אחרות שיש שם או ממקומות אחר' שאין ידוע שיש בהן כלאי' שמא לא הביאו מן הירק שתחת הגפן אלא ירק שיש בה שאין בה כלאי' אבל לפי הדין כל ירק שנמכר במקום רחוק מאותה גינה מותר דליכא ספקא כיון דיש גנות הרבה שמביאין מהן ירק ואין ידוע שיש בהן כלאים דכל דפריש מרובא פריש ויש ספק אחר אפילו אותן ירקות תחת ענפי הגפן כיון שיש אויר בין הענפי' שמא אותה הירק היתה תחת האויר שבין הענפים והאשכולות שלא נתקדשו כמו שנראה ממשנת המדלה את הגפן על מקצת אפיפירות שאם הביא את הזרע תחת המותר שהוא מה שאין עליו זמורות לא קדש ובירושלמי א"ר יוסי ב"ר חנינא דדוקא תחת האשכולות מקדש ולא תחת העלין שאינו

הלכה ואפילו שבכל המקומות שמביאין מהם אפשר שיש בהן כלאים אפילו הכי רובא דרובא אין בהם ואפילו אותם שיש בהם רוב הירק שבכל גנות הוא ידוע שאין בהם כלאים כי אינן כרמים אלא גינות של ירק אלא שבקצת צידי הגנות יש גפנים מודלות על קצת ירקות ואם כן יש רובא שאין בהן גפנים ואותן שיש בהן גפנים הוא במיעוט הגן ועל כל ירק המובא לשוק למכור על ידי בעלי הגנות נאמר כל דפריש מרובא פריש אע"ג דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואפי' רוב היתר ומיעוט איסור היינו בשלוקח מן הקבוע ואינו ידוע אם היתר לקח או איסור אבל כנמצא אמרינן הלך אחר הרוב רוב היתר מותר והכא בנ"ד הוי כנמצא שהביאו הגוים הירק בחנויות מן הגנות כמו בשר הנמצא ביד גוי שבדין תורה הוא מותר אם רוב מוכרי הבשר ישראלי' אלא שאסרו חכמי' כל בשר שנתעלם מן העין וכמו שכתב הרב פ"ח מהלכות מאכלות אסורות ואעיקרא דדינא פירכא שנראה לי כי זו הירק שתחת גפני' אלו אינם כלאים מפני שהגפן גבוה הרב' מן הירק ואין סברא שיאסור הגפן באויר לירק של מטה יותר מן השיעור שאוסר הכרם לירק הנטוע בצדו תוך ד' אמות או גפן יחידי תוך ו' טפחים כי יותר יניקה יש לירק הנזרע תוך ששה מצד לחות הארץ ושרשי הגפן והירק ממה שיונק הירק באויר מסיכוך הגפן עליו וכן מוכיח לשון הרמב"ם ז"ל פ"ח שכתב כבר בארנו שאע"פ שמרחיק בין הזרע ובין הגפן כשיעור צריך ליזהר שלא תסכך הגפן על הירק או יסכך הירק על הגפן ע"כ נראה שעיקר היניקה היא כשנזרעין שניהם זה בצד זה בלי שיעור ההרחקה אלא שצריך ליזהר גם בסיכוך ולא מצאתי שום רמז באיזה שיעור תהיה יניקת הירק מן סיכוך הגפן ואפי' שנאמר שיהיה הרחקה הסיכוך שוה לירק שניטע בצד הגפן היינו ו' טפחים כירק שניטע בצד גפן יחידית וחלו הירקות שתחת הגפן הן גבוהות הרבה מן הירק וכן גפן יחידית ולא כרם שאינן שתיים מכאן ושתיים מכאן וא' יוצא זנב ואפילו היה כרם אין סברא שתהיה ההרחקה מן הסיכוך ד' אמות אויר והרמב"ם ז"ל פ"ו הביא מן הירושלמי ב' גנות זו על גב זו התחתונה עשויה כרם זורע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה טפחים קרוב לכרם שאויר י' טפחים סמוך לכרם או לגפן יחידית אסור לזרוע בו וכן ר"ש פ"ז משנה ב' הביא הירושלמי כרם יש לה אויר כרם יחידית אין לה אויר מן מה דאמר ר' בון בר חייא בשם ר' שמואל בר יצחק לאויר עשרה הינו הדא אמרה אפי' גפן יחידית יש לה אויר ואפשר דיש לה אויר דקאמר לגפן היה אויר ו' ובמתניתין דבעציץ נקוב נמי כתב הר"ש כולהו מודו שנאסר פי' לאויר י' כלומר אסור להביא לאויר הכרם אבל אינו מקדש באויר כדפי' לעיל: עוד אני אומר דסיכוך ממילא כי האי גפנים שעל גבי ירק אינם מקדשים דיניקת אויר קיל ואינו מקדש תוך שיעור הנז' כי אם כשמסכך לכתחילה כדתנן המסכך גפנו וכו' ותנן המדלה את הגפן וכו' דמשמע דוקא מסכך לכתחילה אבל אם ממילא נסתכך לא קדש אפי' לתנא קמא דיניקת אויר קיל מיניקת גפן בנטיעה וירק הזרוע כדמשמע מלשון הרמב"ם ז"ל שהבאתי למעלה וכן כתב לשון זה סמ"ג ז"ל בהזרת רע"ט צריך להזהר שלא תסתכך הגפן על הירק או יסכך הירק על הכרם ע"כ דמשמע זהירות לחוד לבעל הכרם שלא יסתכך ממילא דאם הוא מסכך בידיים פשיטא שמקדש ואפי' ממילא צריך ליזהר כדי שלא יבא ליד תוספת מאתים אחר שראה שהוא מסוכך ויתקדש שאם לא ראהו אלא שנסתנך ממילא אפי' הוסיף במאתים לא קדש עד שיוסיף אח"כ ובזריע' בין זרע בין ראה זרוע בכרם הכל

דין א' כמו שכתב הרב ז"ל א' הנוטע וא' המקיים כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם הרי זה קדש ובתוספות כתבו סוף פרק הערל גבי מתני' דהמסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו דה"ה הזורע כההיא עובדא דמייתי רבי יוסי בסיפא בא' שזרע כרמו בשביעית אלא נקט המסכך משום רבותא דר' מאיר דאף במסכך אסור ע"כ משמע דמסכך קיל מנוטע אצל הירק או זורעו אצל הכרם והקולא הוא שמה שמסתכך ממילא אינו אוסר אפי' הוסיף אלא אם הוסיף אח"כ ונוטע ומקיים הנוטע א' הוא כיון שהוא יניקה על ידי הקרקע שהוא תוך שיעור ההרחקה ואלו הירקו' שתח' ענפי הגפן הן רחוקות הרבה משרשי הגפן וכשגדלו הענפי' של גפן נסתבכו על הירק מעצמ' וגם הם גבוהות הרבה מן הירק ופשיט' שירק שהוא תחתם מותר כמו שכתוב לעיל הצעיר המבי"ט: שאלה קכח ראובן היה חיי' ממון למלך והיו לו בתי' ולקחם המל' בחובו ורוצה למכר' ושמעון רוצה לקנותם ואמר לו לוי השמ' לך לא תקנה אות' כי זה ימים קניתי מראוב' ויש לי שט' מכ' עליה' וגם אמ' לו יהוד' זה ימי' רבי' שהם ממושכנות בידי ולכן לא תקנם יוריננו רבינו אם יקנם שמעון אם יכולים לוי ויהודה להוציאם ממנו בדין: תשובה כתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות גזלה על גוי שאנס ישראל ולקח שדהו על חוב שהיה עליו ומכרו לישראל אחר אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח אם הודו שאמת טען הגוי ובח"מ סי' רל"ו הביא לשון הרמב"ם ז"ל וכתב וא"א כתב שמוציא מיד הלוקח אפי' שהתה יותר מי"ב חדש ונותן לו מה שפרע בשבילו ונ"ד הוי כי האי דלהרמב"ם אין מוציאין מידו דלוקח אפילו שיתן לו מה שפרע ולהרא"ש מוציא במה שפרע ונ"ל דבנ"ד אפילו להרמב"ם ז"ל אין שמעון יכול לקנותם דדוקא כשקנה כבר כתב הרמב"ם ז"ל שאין מוציאין אבל כשכאו הבעלים או הבאים מכחם למחות בקונים הדין עמהם כי אעפ"י שהחוב או תביעת הגוי הוא אמת אפי' הכי לקח השדה שלא מדעתו ואינו מוחל' לו ואינו חייב לגוי בדין אלא החוב שהיה חייב לו ולוי ויהודה אם יפרעו החוב למלך ידונו ביניהם ובין בעל הבית ואם יעבור שמעון ויקנה הבית מן המלך יוכלו הבעלים או באי כחם לפרוע לו מה שפרע ויקחו הבית או יפרע להם מה ששוה הבית יותר ממה שקנא' הצעיר המבי"ט: שאלה קכט ראובן שגבה ששה אלפי' עטמני' בתוגרמ' בהרשא' שמעון ממי שהיה חייב לו למלכו' ערביסט"ן ורוצה ראובן לפרוע לשמעון ג' אלפים ותתק חתי' על הו' אלפי' כי אמר שהששה אלפי' הם ק' פרחים ופה צפת מי שחייב לחבירו מעות פורע לערך ט"ל חתי הפרח ושמעון אומ' אתה גבית מעלי עטמנים ששום שם ס' בפרח סולט' או ויניציאנו וגם פה הפרח שוה מ' חתים אלא שבמשא ומתן נהגו לפרוע טל יוריננו מוריננו: תשובה אלו הו' אלפי' עטמני' שגבה ראובן אם גבאם במעות בעין ונתנו לו פרחים זהב יפרע ג"כ פה פרחי זהב כי הפרחי' של שם והפרחי' של כאן אחד' הם שכך שוים אלו כמו אלו שכולם מטבע א' המבמשקלם ובזהבם ואם ירצה לפרוע חתי' יפרע ד' אלפים חתי' לערך מ' הפרח שכך שוים הק' פרחים ואם גבה שם עטמני' יפרע ג"כ פה או פרחים או חתי' כן שוה שם הפרח ס' עטמנים ואפי' שלא גבה שם מעות כי אם סחורה כיון שהזכיר עטמנים בחוב או בגבייה חייב לפרוע כאן או פרחים או מ' חתי' וכן לפי הדין כאן מי שנתחיי' דרך משל לחבירו מ' פרחי' בין בשטר או על פה חייב לפרוע פרחי' טובים או מ' חתי' על כל פרח כי על ט"ל חתי' לא יתנו פרח א' וכ"ש אם נתחייב לחבירו אלף חתי' שחייב לפרוע לו אלף חתי' שלמות או כ"ה פרחי' טובי' שהוא ידוע

ששוה כל פרח מ' חתי והוא ידוע ג"כ שעל ט"ל לא יתנו פרח א' בזמנים אלו וממה שכותבים בשטרות כמה פרחי ששויים כל פרח מ' חתי לא נשמע מזה (כא) [שאם] לא היו כותבים כך שהיו נותנים ט"ל חתי אלא מפני שיש פרחי שוני' מל"ו או מכ"ח וכיוצא באלו וגם הם נקראים פרחי על זה כותבי' כי אלו המ' הפרחים הם של מ' ולא של או כ"ח וכיוצא בהם.

וגם אם הפרח טוב שוה כאן מ"א חתי' או ס"א עטמנים שם אם פרחי' חייב אינו חייב לפרוע ס"א עטמני' שם או מ"א חתי' כאן אלא יפרע פרח או ס' או מ' חתי' כי מי שחיי' אלף חתי' לא יפרע פרחי' על מ"א חתי' באופן שלא יפרע אלא כ"ד פרחי' וט"ו חתיכות אלא יפרע כ"ה פרחי' או אלף חתי' כי מה שנותני' ס"א או מ"א חתיכות הוא למי שרוצה שיהיו מעותיו בפרחים טובים ואם זה ידוע עובר לכל סוחר שהפרח שוה מ"א חתי' או ס"א עטמני' יתחיי' לפרוע על כ"ה פרחים מ"א חתי' או ס"א עטמנים על כל פרח כי אינם שוים יותר מכ"ה פרחים וגם על אלף חתי' יוכל לפרוע כ"ד פרחי' וט"ו חתי' שהרי הם אלף חתי' שכל פרח שוה לכל מ"א או ס"א אבל לפרוע ט"ל חתי' על ס' עטמנים או על פרח פשיטא שאינו דין וגם מי שהוא חייב ק' עטמני' שם שיפרע כאן ק' עטמנים פשיטא שאינו יכול שאינם שוים כאן ק' עטמנים מה ששויים שם וכן חתי' שחייב כאן לא יפרע שם חתי' וכן כל כיוצא בזה נאם המבי"ט: שאלה קל מארץ רחוקה באו אלי מאשכנז פסקי רבנים נחשבים לגאוני' על עסק ביש אשר קרה שם כי איש מוחזק לבליעל כינוייו ז"למן אשר זלזל בבת ישראל המוחזקת בכשרות וביחס ומינה אנשים ריעים לו ורעים לשמים ולבריות שיעידו על כי קדש' ונכתב עדותם וחתימתם על ספר ומזה נתגלה שקרותם וזיופם וכמו שהאריך ואזן וחקר א' מן הרבנים מהר"ר יעקב נר"ו יוסף דיינא יצ"ו חקירות מן אלף עד למד אלף לשונו ופיו ולימד דעת את העם להשכיל ולדעת את אשר.

עוות זלמן הנז' בתוכחות מוכיחו' זיופו ואמתלאות מאמתי' אשר שקר ענה בבת ישראל מלבד מה שכתבו לפי הדין בפיסול השטר ופיסול עדותם והעד מסייעם וכל דברי הרבנים כנים ומיוסדים על אדני פז בביטול הקדושין והתר הבת לינשא לעלמא לא נרחקו ולא היו יריאי הוראה זו כ"א על תשוב' מהרי"ק סי' ע"ד על שטר שבא כתוב וחתום בפני ב"ד שפלו' קדש בת פלוני בד' תפוחים ולא נודע כתב ידם לב"ד ובא מקדש עצמו והודה כי הכל היה שקר וכזב וגם העדים באו לב"ד ואמרו שאין זה כתב ידם ושמעולם לא ראו שקדשה ולא נמצא שום איש במקום ההוא ולא במקומו' הקרובים שיכיר אותן החתימות אם היו חתימו' העדי' הנז' וגם האשה ואביה אמרו שלא נתקדשה מעול' ועכ"ז כתב שאין כח ביד ב"ד להוציאה בלא גט שעדי' החתומי' על השטר נעשה כמי שנחקר' עדותן בב"ד כרשב"ל וכתב כי מיד כשנקרא השטר בב"ד הוחזקה מקודשת בדין תורה דנהי דאחמור רבנן להצריך קיום בגט ובשטר שלא להנשא לשוק ולא להוציא ממון עד שיקיים הגט או השטר אבל להקל ולהתיר אי אפשר הואיל ומדין תורה מקודשת לא אקילו רבנן לאצרכא קיום וכו' ע"כ: ומאד הפריז הרב מהרי"ק ז"ל על מדותיו לכתוב כי אפי' שהמקדש והמתקדשת והעדים מודים שהכל שקר וכזב שיחושו לשטר שנראה בב"ד בחתימת העדים שאין כתב ידם יוציא ממקום אחר והם עצמם אומרים גם כן שמעול' לא חתמו ושלא נתקדשה בפניהם דכי האי גוונא ובציר מינה בדררא דמונ'.

אפי' מלוה לחודיה מודה לזה פטור ואע"ג דהכא מילתא דאיסורא ואי איכא סהדי מהימני שקדשה לאו כל כמיניה דמקדש לומר שלא קדשה אפי' הכי כשכולם מודים איש ואשה ועדים שהכל שקר כנדון דיד' אמאי צריכה גט שטרא חספא בעלמא הוא כיון דצווחי עדים וצווחי מקדש ומתקדשת ואמרי בדאי הוא דהא דכתב הרב ז"ל דהואיל שהובא השטר בב"ד וקראוהו ב"ד והוחזק בב"ד שוב לאו כל כמיניהו לומר לא חתמנו מעולם דלא אתי בעל פה ומרע לשטרא לא היא דהבאת שטר לב"ד וקריאתו אינו מחזיקו לקיים כל עוד שלא יצא כתב ידם ממקום אחר או לא העידו הם על כתיבתו ומשום שהובא לב"ד וקראוהו לא תלו ליה ב"ד סיפא אגביה אדרבא כשמביאים שטר לב"ד הוא לרעותא אם לא נתקיים או לטיבותא אם נתקיים ומימרא דרשב"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד היינו כשאין העדים מצויים שב"ד רואים שטר כתוב כהלכתו ועדים חתומים בו חתימות שונות זו מזו שנרא' שכל עד חתם על השטר כהלכתו וכל ישראל כשרים כ"ש אם הם שמות אנשים ידועים שנעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד מדאורייתא ולא היה צריך קיום אלא מדרבנן שכיון שחתומים בשטר כהלכתו אנחנו חושבים מסתמא שלא יערערו העדים כשיבואו אלא שיאמרו זו חתימתנו היא אבל אם באו העדים עצמם מעיקרא וערערו על חתימתם כיון שלא יצא חתימת ידם ממקום אחר לא נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד מפני שהובא בב"ד וקראוהו כיון שהעדים עצמם אומרים אין זו חתימתנו וכ"ש כשהלוה עצמו ג"כ צווח שהוא מזוייף דכי האי גוונא הוי כחספא בעלמא אפי' מדאורייתא כל שלא נתקיים בב"ד שיצא חתימתם ממקום אחר או ניכרת חתימתם ע"פ עדים אחרים כ"ש כשבאים עדים עצמם ומערערים על החתימה והרב ז"ל רצה לתרץ זה שכתב ואי משום דקאמרי סהדי אין זה כתב ידינו בהא לית לן להתירה הואיל שהובא השטר בב"ד וקראוהו ב"ד והוחזק בב"ד שוב לאו כל כמיני' לומר לא חתמנו מעולם דלא אתי בעל פה ומרע לשטרא ע"כ וכבר כתבתי שבהבאת השטר לב"ד וקריאתו לא החשיבו יותר ממה שהי' מקודם שבא לב"ד שאפילו לדעת הרב ז"ל היה כחספא בעלמא כיון שאין מי שיכיר חתימתו (אבל) ואף] למה שכתבתי שעדים החתומים בשטר לב"ד נעשה כמי וכו' (הרי) [הוא אם] נחשב השטר שראוהו כתוב וחתום כהלכתו חתימות שונות זו מזו מאנשים בלתי ידועים דזייפי אפילו הכי לא החשיבוהו לשלא יוכלו העדים לערער ולומר אין זו חתימתנו כיון שאין חתימתם יוצא ממקום אחר כ"ש כשלא נחשב כ"כ אלא בהבאה וקריאה לב"ד דפשיטא שלא יתחזק השטר בזה לשלא יוכלו העדים לומר אין זו חתימתנו כיון שלא יצא חתימתם ממקום אחד ופשיטא דמלתא דר"ל שנעשה כמי שנחקר' כו' היינו כל שאין העדים מצויי' שנעמיד השטר בחזקת כשר כדפי' אבל אם ערערו העדים על חתימתם אפילו מדאורייתא הוי כחספא בעלמא כיון שלא יצא חתימתם ממקום אחר כמו שהארכתי על כן הוא דבר תמוה מה שכתב באותו נדון שכולם עדים איש ואשה אומרים שהשטר מזוייף והקדושין שקר וכזב ואין מי שיכיר החתימות בכל הגליל ויכתוב הרב ז"ל שצריכה גט אני חושב בודאי כי לא הודה לו הרב השואל ולא חביריו ולא הצריכה גט על ריח אות' התפוחי' (שבדו) [שבדו] בשטר שנתקדש' כי כפי הדין לא היה שום חשש כלל באותן הקדושין עוד יש קושי בהוראה זו מה שהודה המקדש עצמו שלא קדש דאע"ג (דאי איכא) [דאיכא] שקדש אע"פ שיודה הוא ויאמר שלא קדש לאו כל כמיניה

אפ"ה איכא דוכתא דמהני מידי הודאת המקדש כמו המקדש על תנאי וחזר אחר כמה ימים ובטל התנאי אע"פ שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ז מאישות הרי שהוא נאמן בלא עדים לקיים הקדושין דאע"ג דאי הוי באיפכא משמע דלא יהא נאמן בינו ובינה כמו אם ביטול התנאי היה לשלא תהיה מקודשת לו שהתנה עמה אם תעשה כך תהיה מקודשת ואם לאו לא תהיה מקודשת וחזר ובטל התנאי שאפי' שלא תעשה לא תהיה מקודשת משמע דלא מהני ביטול התנאי לשלא תהיה מקודשת לקולא כי אם בפני עדים ואפ"ה נאמן לשתהיה מקודשת כשבטלו בינו לבינה והיא חומרא דאתי לידי קולא שאם לא היה מבטל אם א' היה מקדשה קודם ביטול התנאי היו קידושין ועכשיו שבטל חלו קדושין מיד ולא חלו קדושי האחר על פי מה שבטלו הוא בינו לבינה ואחר כך הודיע שבטלו הא הכא דמהני דבור המקדש נגד העדים שקדשה השני אם כן גם במה שנשאל הרב ז"ל המקדש הודה שלא קדש והוא סעד גדול לעדים שיהיו נאמנים אפי' לדעת הרב ז"ל שאין העדים נאמנים לומר לא חתמנו כיון שהובא השטר בב"ד והראוהו וגם לחוש לזה לא נתן לב הרב ז"ל לצרף הודאת המקדש עם ערעור העדים לבטל הקדושין ואפילו שהחמיר הרב ז"ל שם בהודאת כולם שלא היו קדושין היינו משום שהשטר הובא לפני ב"ד וקראוהו שלם והוחזק לדעתו אבל בנ"ד שהשטר בהבאתו לב"ד הורע שהעדים היו חתומים על נייר מדובק בסוף כתיב' השטר ותחת כיסוי העור היה העד הראשון חתום שם עם עד אחר דאין כאן שום עדים על עדות כתיבת נתינת הקדושין דזיל הכא עדים של מעלה אינם בנייר על כתיב' הקדושין ואיכא למימר שחתמו ארישא דמגלת' להראות חתימתם ובא המקד' והדביקו בסוף הנייר של כתיבת עדות הקדושין באומנות שלא היה נראה אלא שהיה בנייר א' ככתיבה של העדות עם החתימות וזיל הכא לעדים שלמטה מן הכיסוי שאע"פ שהן בנייר של כתיבת העדות אינם נקראי' עמו שהן מכוס' בנייר הדבוק למעלה מהם וכשחתמו אפש' שהיה הכיסוי נהפך למעלה על הכתב ולא חתמו אלא על נייר חלק כיון שבא לפני בית דין דבוק אינו נאמן פולדר לומ' שהשטר והעדי' היו מגולי' לפניו כיון שבא לפני ב"ד במכסה והרי זה שטר בלא עדי' ובהא מוד' הרב הקולון ז"ל דהוי חספא בעלמא אע"פ שהיו העדי' מודי' שחתמו על כתיבת עדו' הקדוש' מה שאינו כן: ונניח השטר בין שטרות רעועים ונקבל עדות העדים על, פה ונמצאו העדים שלשה שמות וארבע חתומים הב' של המכסה הם אברהם ב"ר יצחק מנחם בר נתן ושתח' המכס' נאם אפרי' ב"ר משה נאם אברה' בר יצחק וזה אברה' ב"ר יצחק לא נודע אם הם ב' אנשי' ידועי' אשר שם כל א' בשם חבירו או הוא איש אחד חתום ב' פעמים או אינו שום איש ידוע אלא שם בעלמא שבדה זלמן מלבו לחפש על איזה איש שיהיה שמו אברה' בן יצחק ויפתה אותו עד שיאמר שהוא עד ושהוא חתם ועד, עתה לא נודע מי הוא אם חי או מת או היא תחית שם בעלמא מכל איש ידוע כי כן נרא' מחקירות הרב דיינא נר"ו כי לא נודע זה אברהם מי הוא לא החתימה של מעלה ולא של מטה וכן כתו' בחקירות אשר עשר ליצחק פילדר שהי' איש א' ששמו כך אבל אינו מכירו ולא ראהו לא קודם ולא אח"כ שחתם גם מנחם בר נתן כמוהו כי לא הוזכר עוד בכתב הרבני' מפני שלא היתה חתימתו כי אם על המכסה לא נשארו עדים כי אם אפרים ב"ר משה ואברהם ב"ר יצחק וזה אברהם ב"ר יצחק אם הוא מי שחתום במכסה הדבוק תחת כתיב' העדות

או אחר יהיה מי שיהי לא נודע מי הוא ולא מקומו איו והרי הוא כמי שאינו נשאר אפרי' המכונה גומף אשר עתה כשבא לב"ד זלמן כבר מת גומף הנז' שנראה שבחיייו לא היה מוציא השטר בחתימתו שהיה הוא מכחישו ועתה שמת הוציא כתיב' ידו וגם עתה אין מי שיכיר אותה אדרבא כתב הרב דנייא כי היה זהגומף אדם כשר ולא היה נמצא במעשה מכוער כזה בפרט שהיתה משודכת לאחר.

גם מה שכתב פלודר בעדותו תחת השטר והעדים אין זה קיום לחתימתם כי הוא כתב כי באו אלו השנים החתומים לפניו לא כתב החותמי' בפני גם הוא עד א' ולא העיד בפני ב"ד שיקיימו תחמת העדים על פיו והרי זה גומף מת ואין שום עד שיקיים חתימתו אינו נחשב לעד א' בשט' כ"ש שאינו נחשב לעד א' המעיד לפני ב"ד על קדושין שאין חוששין לעדותו: גם עדות פלודאר עצמו שראה שנתן זלמן הקוים ואמ' לה הרי את מקודשת לי כו' כבר כ' שבלא כונה נכנס ושהגידו לו העדים החתומים איך היה המעשה מתחלתו ועד סופו כמו שכתוב בעדו' השני' עדים שאמר' היא תנם לי במתנה תקות החוטי' ושזלמן אמר לה אני אתנם ליך במתנה אם תרצי להיות מקודשת לי בקוים והיא אמרה כן תנם לי אותם על זה ואז נתן לה הקוים מידו לידה ואמר הרי את מקודש' לי בקוים הללו כדת משה וישראל ולפי זה הוא לא נמצא בכל זה שעבר ביניהם מקודם ולא נמצא כ"א באמירה אחרונה שאמר הרי את מקודשת לי בקוים וכו' ולא ידע אם היה ביניהם איזה תנאי ועל מנת כן קבלה הקוים גם לא ידע אם היא ראתה אותו כשנכנס ושמע מיד הרי את מקודש' לי וכו' כי לדעתו היא היתה טרודה לקבל הקוים ולא ראתה אותו כשקבל' וגם כי יש פוסקים שכתבו שאעפ"י שאין חוששין לקדושי עד א' אם העד הא' אמר כי בפני שני עדים אחרים קדשה ואפי' בפני עד א' עמו שחוששין לקדושו היינו כשמעיד על עדים או עד ידועים כשרים אבל בנ"ד אינו מעי' אלא על אברהם בן יצחק שאינו ידוע ואינו ניכר שכתוב בחקירות ששאלו ב"ד אם היה מכירו וכמה פעמים ראה אותו ושהשיב שראה א' ששמו כך אבל אינו מכירו ולא ראהו לא קודם ולא אחר כך ראהו בבית מושלן וכו' ושאלו לו אם הוחזק שמו אצלו והשיב לא אבל ראהו שחתם ושאלו עם מי חתם והשיב עם גומף שחתם גם הוא בפניו ע"כ הרי שהוכחש מקודם אמ' ראה א' ששמו כך כו' ולא ראהו לא קודם ולא אחר כך וראהו בבית מושלן ואחר כך אמר שראהו שחתם והחתימה היתה עם גומף ואח"כ כששאלו לו באיזה יום ובאיזה מקום ובאיזה זמן כתבו והשיב אינו יודע אם הוא באותו יום או ביום של אחריו וכמדומה לו שהיה יום שלאחריו בבית זלמן ובפני אותו השנים החתימה היתה בו ביום והשני של אחריו היה ביום של אחריו ע"כ וזה הלשון ובפני אותו השנים וכו' אינו מובן אבל כתב איני יודע אם הוא וכו' וכמדומה וכו' בבית זלמן הרי שהוכחש שקודם אמ' שראה א' ששמו כך וכו' ולא ראהו לא קודם ולא אח"כ וזאת הראיה כתב שהיתה בבית ר' מושלן שהיה קודם בשעת הקדושין ואח"כ אמר שכתבת החתימות היתה בבית זלמן כמדומה לו ביום של אחריו הרי שראהו אח"כ והוא כתב שלא ראהו אח"כ אם לא שנא' כי מה שכתב שלא ראהו לא קודם ולא אח"כ שחוזר על מה שכתב קודם כי היה בתחלת ניסן כשראהו ולא ראהו קודם תחלת ניסן ולא אח"כ אבל בתחלת ניסן אפשר שראהו ב' פעמים ביום ב' בבית ר' מושלן וביום ג' בבית זלמן אלא שמה שכתב אח"כ שראהו בבית מושלן נראה כי על זאת הראיה שהיתה בתחילת ניסן אמר ולא קודם ולא אח"כ

וא"כ ההכחשה אינה מוכרחת ועכ"ז לא העי' על איש ידוע לשנאמר שיחוש לקדושין אפי' הוא א' כיון שאמר שאחר היה עמו גם עדותו של גומף שחתם בפניו כיון שמת כבר גומף קודם זה אין כאן שום עדות עליו כמו שכתב הרשב"א בתשובה שהביא בב"י סי' מ"ב שכל עד שמעיד שנתקדש' פלוני לפלו' בפניו ובפני אחר שמת הרי הוא כעד א' ואין חוששין לקידושיו ואפילו שיש מי שאומר שקודם שמת שמע ממנו שנתקדשה בפניו כל שלא העיד בב"ד אינו כלום כ"ש בנ"ד שזה גומף היה כמה ימים שמת ואין מי שיעיד עליו בשום דבר אלא זה פלודאר שמעיד עתה על חתימתו וא"כ נשאר פלודאר לבדו ואין חוששין לקדושיו אפי' היה עד מוחזק בכשרות כ"ש שהוא מוחזק בפי הרבנים יצ"ו לשקרן ומזוייף ונמצא מוכחש בכמה דברים כמו שכתב א' מהרבנים גם יש הכחשת האשה לכל א' מהם דמהני מידי לדעת הרשב"א ז"ל.

עוד יש לספק בקידושין אלו שכתוב בעדות שהיה ביד זלמן תקות חוטין הנקראין זריזא' ועוד תקות חוטין אחרים ובאה הבתולה ואמרה לזלמן בכמה תמכור האמה מאלו תקות החוטין והשיב בעד חצי טילאר ואמרה היא והרי הם זיוף ותמיד מכרם בשני פטין תנם אותם לי במתנה שאני צריך להם ועל זה אמר זלמן לנו הווי עדים ותשמעו מה שנדבר יחד וזלמן השיב על דבריה ואמר אני אתנם לך במתנה אך בזאת אם תרצני להיות מקודשת בתקות החוטין הללו ותרצני להיות אשתי והיא אמרה הן תנם לי אותם על זה וזלמן הנז' נתן לה אותם תקות החוטין מידו לידה ואמר בפניו הרי את מקודשת לי בתקות חוטין הללו כדת משה וישראל ואתם עדים על זה ומ' ריקלן הנז' קבלה תקות החוטין לפניו לשם קידושין מזלמן הנז' לעיל ע"כ נראה מלשונם שהיה נותן דבר א' במתנה ודבר אחר לקידושין שבידו היו תקות החוטין ועוד תקות חוטים אחרים ועל תקות החוטים הנזכרי' בראשנ' שנקראים זריזר אמרה היא שיתנם לה במתנה ועל זה השיב זלמן אני אתנם לך במתנה אך בזאת אם תרצני להיות מקדוש' בתקות חוטין הללו והיא אמרה תנם לי על זה וזלמן נתן אותם חקות החוטים ואמר הרי את כו' נראה כי באותם החוטים שאמרה היא תנם לי במתנה ועליהם אמר הוא אני אתנם לך במתנה אך בזאת אם תרצני לי להיות מקודשת בתקות חוטין הללו ונרא' שתקות חוטין אלו שקדשה בהם הם האחר' ולא קבלתם אלא על תנאי שהיה נותן לה הראשונים במתנה ולא נזכר בעדות שנתן לה הראשונים ולא נתקיים התנאי ולא תימא שכבר היו בידה הראשונים שהרי כתוב ובידו תקות החוטין ובהיותם בידו אמרה היא בכמה תמכור כו' ואמרה ג"כ תנם לי במתנה ואם נתנם לה העיקר חסר מן עדות הספר שהיה צריך שיעידו העדים שנתקיים התנאי שנתנם לה במתנה וקדשה באחרים שאם היה מקדש אותה בהם היה לו לומר אני אתנם לך במתנה אך אם תרצני להיות מקודשת לי בהם ולא אמר אלא שתתרצני להיות מקודש' בתקות חוטים הללו נראה שהם האחרים ועליהם אמר הרי את מקודשת לי בחוטים הללו ולא נזכר שנתן לה הראשונים ואפי' נאמר שהיו בידה כבר הראשונים מה שאינו נראה כן מלשונם עדיין היו בחזקת זלמן והוא אמר אני אתנם לך במתנה אך בזאת וכו' והיא אמרה תנם וכו' כשאמר לה מיד הרי את מקודשת לי וכו' היה לו לומר והראשונים הם לך במתנה שהוא אמר לה אני אתנם לעתיד ולא אמר לה אח"כ יהיו נתונים לך וכל שלא אמר כן אפי' היו בידה עדיין היו בחזקתו ולא נתקיים התנאי ואי אפשר לפרש שעם אותם חוטין שאמרה היא שיתנו לה במתנה קדשה שהרי כתוב אני

אתנם ליך במתנה אך בזאת שתתרצי להיות מקודשת בתקו' החוטין וכו' שנראה כי מלבד המתנה היה מקדשה בדבר אחר שאם היה מקדש' בהם לא היה נותן לה דבר שהקידושין שנותן המקדש הוא דרך קנין שמקנן עצמה לו בהן כדכתיב כי יקח איש אשה וגמרינן קיחה קיחה משד' עפרון וכמו שאמרו במסכת קידושין המקדש אחותו מעות מתנה אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו ומתנה הוא שנתן לה נראה כי באשה המותרת לו המעות הם קנין וכן המקדש האשה בין חזר' היא או הוא או שמת הוא א' היא אינם חוזרים שהיה ראוי מן הדין שיחזירו כי לא נתנ' אלא לכונס' והם דרך קנין והיו חוזרים שלא נתקיים הקנין ומפני שלא יאמרו קידו' תופסין באחות' אמרו שהם במתנה וכן אמרו כי יקח ולא שיקח עצמו וכ' הרמב"ם ז"ל הדברים שיאמר האיש כשהוא מקדש צריך שיהי' משמע' שהוא קונה אותה לא שתקנה לו עצמה וכו' וכשאשה אמרה לאיש א' שהיה מוכר איזה דבר ואמרה היא תן לי מהן ואמר לה אם אתן ליך תהיה מקודשת לי אם אמרה הן ונתן לה הרי היא מקודשת אפילו הכי כשאמר' היא תן לי שהוא דרך מתנה כשאמר הוא לה אח"כ אם אתן ליך תהי' מקודש' ר"ל אם אתן נתינה מיד ליד על קידושין דרך קנין קידושין לא דרך מתנ' והיא השיבה הן הרי היא מקודשת אבל בנ"ד הוא אמר בפ' אני אתנם לך במתנה אך בזאת וכו' שהמתנה לעולם קיימת אעפ"י שיקדשנה והנני בא אחר הרבנים נר"ו לרדוף אחר זלמן הרודף אחר הנערה אשר לא אירסה לו והוא משיא לה שם רע בשכונותיה וגם כי לא אוכל להשיגו להצילה בא' מאבריו כי רחק ממני דילמא יזדמן ליה כי ההוא עקרב' דיתבה על אקרוקת' ועברא נהרא טרקא גברא ונימא דחויא דרבנן טרקיה חזקו ידים רפות וידכ' תהיה בו בראשונה לשמתו וברכי' כושלות אמצו להודיע לכל הקהלות אשר סביבותיכ' את מחשבתו הרעה אשר חשב ויוסרו כל האנשי' הזדי' הפושעי' לבל יוסיפו עוד להוציא שם רע על בתולות ישראל הצנועות בבית אביהן וגם אנחנו נחלץ חושי' להכריז עליו ועל פלודר בארץ ישר' וחלקת' תקולל בארץ וראוי והגון לכל החכמי' הרבני' אשר נראה להם לחוש לקדושין אלו דרך חומרא שיתנו אל לבם דהויא חומרא דאתיא לידי קולא להקל בכבוד בנות ישר' לתת יד לפושעי' שיתעוללו בהם, ואחר שרואים שרוב חכמי הדור מזלזלי' בקדושין אלו ילכו אחרי רבים להטו' כוונת המוצי' שם רע ועדיו וחותריו לבל יוסיפו עוד בני עול' לענות בנות ישראל הכשרות וגם כי חיוב יש לרבנים יצ"ו מדין תורה לבטל דעתם מפני דעת המרוב' גם צדקה תחשב להם לבטל הקול אשר יצא להחמיר על הבל פיהם וקולמוס' ויודיעו לרבי' כי הרבני' אשר התירו בראשונ' חקרו ודרשו הטב וידעו בענין שאירע בגבולם ושעליהם ראוי לסמוך וכולהו שיבי דכשורא תליא בהו ועליהו ולא על המחמירי' וכבוד והדר יחשב להם בעיני אלהי' ואדם נאם דורש שלומם בחברת כל חכמי ישראל המבי"ט: שאלה קלא אלהים דייני' ראיתי עולי' מן הארץ ארץ ישראל אשר עיני ה' אלהינו בה ויש מן אלו הדייני' נר' מדבריהם שאין מצוה בזמן הזה לעלות לארץ ישראל אפי' לצורך מצוה אחר' ואינו כך כי מה שכתב רבינו חיים ז"ל כי בזמן הזה אין כופין איש לאשתו או אשה לאיש אינו אלא משום סכנת דרכי' להוליך עם אשתו ועם בני' ביתו אבל איש א' שהולך לסחורה או לדרך מצוה אין סכנה מצוייה גם עם בני ביתו באלו הזמנים שנתגדלו שני מלכיות אדום וישמעאל שהם שולטי' ברוב ישוב ורוב הזמני' יש שלום ביניהם אין הסכנה מצוייה כל כך ויש זמני' בכל השנים

שיכולי לבא מארץ מרחקים ומצויים בני אדם לבא לא"י מארץ אדום מאטלייא מאשכנז מפראנסייא למלכות תוגרמה ומתוגרמה להן אפי' לסחור' שהוא דבר רשות לגבי מצות עלייה לא"י וגם כי לפעמים יש שולל' בדרכי' ושבאי על הרוב הם בטוחי' ונבא לנ"ד שהר' ברוך יש לו יבמה זקוק' לו זה ה' או ו' שני' שמת אחיו בטריפו' והיבמ' שבא' פה לא"י עם בעלה קשה בעיני' לחזור לשם והית' ממתנ' שיבא גם הוא עם כל בני ביתו פה כי כן אומרים שנדר ושהיה התנאי ביניהם כשב' פה בעלה שהוא יבא אחריה וכשראו שלא בא הלך עם היבמה דון שלמה דילא קושטא שם לדבר אליו שיקיים הבטחתו ונדרו לבא וגם אגב אורחיה יכנוס או יחלוץ ולא יצטרך שתטרח היא ללכת אחריו והוא מיאן ואינו רוצה לבוא ומכחיש דבר הנדר ובהיותם בתגר זה כמה ימים עשו שטר בירורין ונשבעו בבטול כל מודע' על דעת ה"ר יוסף די לאטש לקיים מה שיגזרו הנבררין על טפנותיה' מבלי שום עכוב וללכת לטריפול תוך הזמן שיגזרו הם וכמו שכתוב בתורף השבועה שילך אם לא ימנעהו אונס גלוי לנבררים ולמכריע למקום שתהיה היא ליבם או לחלוץ כפי מה שיגלה הוא דעתו אז ועל זה גזרו הנבררים אז בחדש אדר השל"ג שילך תוך הזמן שקצבו לחלוץ או ליבם וכשקרב הזמן ניהם ה"ר ברוך ונתחרט חרטה גמורה על שבועתו וכתב כי היה רואה פני המלחמה וסערות וגם היה ירא פן ילכו נכסיו לאבדון אם ילך אז והאחרון הכביד משום עגונא דאתתא היא אשתו הצועקת מרה על הליכתו ופרידתו ממנה ועזוב אותה עם בנים קטנים פן יקראם אסון כי היא אינה מתרצה כלל לבא אחריו וגם לשום שלום בין איש לאשתו אשר ה' חפץ בזה כמו שנראה מענין הסוטה ושגיזמה עליו להרחיק נדוד ממנו ולעזוב ילדיו גמולי חלב והפליג ה"ר ברוך בענין זה שלא יוכל להמלט לשאול היתר לשבועה אי משום עגון אי משום חיוב שאר ועונה ומשום קטטה שבינו לבינה ופקוח נפש הילדי' ואם יש עגון ליבמה יש עיגון לאשתו ושבת' יבימתו אליו כדין התורה ושגם כי נשבע לדעת ה"ר יוסף והוא אינו רוצה שיתירו לו לא היה ממה שעשה טובה עמה גם לא הוזכר על דעת המקום ועל דעת הרבים כי גם בזה יש התרה משום מצוה ושיוכל לעשות התרה בשלשה הדיוטות ואח"כ יודיע להר"י די לאטש כל זה ויותר מזה כתב ה"ר ברוך לשאול על שבועתו: ועל כל אלו הטענו' האחרון הכביד ענין עגון אשתו שכתב על זה הרב רבי אליעזר הרופא מקרימונא שהדין עמו ואינו חייב לקיים דברי המבוררים ואפילו היה רוצה אינו רשאי בלתי רשות אשתו כאשר נתחייב בשטר הכתובה שנשבעים על כל תנאי הכתובה ואפי' שלא נשבע נתחייב בכתובה כהלכת גוברין יהודאין וכו' הרי שבועתך שנשבעת ללכת בלתי רשותה היא שבועת שוא כנשבע שלא לפרוע חובו וכתב שגדולה מזו כתב הר"ן בתשובה בא' שנשבע על דעת רבים ועל דעת הב"ה לשמעון ולוי ללכת לג"יפרי ולקבוע דירה בארץ ישראל או בסביבותי' ועתה רואה שאשתו מסרב' והשיב מיראי הוראה אני וכ"ש בהיתר שבועה חמורה כזו שראוי לכל בעל נפש לברוח מזה כבורח מן הנחש אבל מה אעשה וכו' שיש כאן חומר עיגון האשה וקרוב אני לומר ששבועה זו אינה צריכה היתר חכם דהוה ליה נשבע לעבור על המצוה שאין האיש רשאי להניח את אשתו ולילך לו וגם לא להוציאה ממקומ' וכי תימא הכל מעלין לארץ ישראל שאני הכא שעל מנת כן נשבע שיוכל לדור בדמשק או באלכסנדרי' וכיון שאיכו רשאי לצאת משם אלא על מנת לעלות לארץ ישראל לא חלה שבועה וכי תימא יגרשנה יש חרם שלא לגרש וכיון שכן יכולים

אני לסמוך בהתר שבועה זו על דברי המתירי ולא נחוש לחומר מיעוט האוסרים שזה דבר מצוה שלא להפריד בין איש לאשתו ועוד שאיפשר שאין שבועה זו על דעת רבים שרבינו האי ז"ל כתב שבעינן על דעת רבים וברבים וכן רש"י ז"ל ורבים הם שלשה וזה לא נשבע אלא בפני שנים ועוד שדברי רש"י מוכיחים פ' בתרא דמכות דאין נדר על דעת רבים כלום אלא כשנדר לקיים מצוה אבל לדבר הרשות לא ואעפ"י שיש מי שחלק עליו מודים הם שאין דעת רבים חל על דבר איסור ואעפ"י שנשבע ע"ד המקום אין דעתו של מקום מצורף בדבר שיש בו נדנדוד עבירה ולפיכך דעת' להתי' שבועה זו ואם קבל טובה משמעון ולוי בשביל שבועה זו צריך שיעשה יכלתו בכל מאמצי כחו שיתרצו הם בהית' השבוע' ע"כ לשון הר"ן ז"ל וכתב הרב הפוסק הרי לך שכל מה שנסתפק הר"ן לא היה רק להיו' אותה שבועה על דעת רבים אבל אם לא היתה ע"ד רבים לא היה מספק כלל ואפי' עם היותה ע"ד רבי' כתב שקרוב הדבר שאין צריך התרה כ"ש וק"ו שזו שבועתך אין צריך התרה עד כאן ואני אומר כי אין ראייה לנ"ד מתשובת הר"ן ז"ל כי בנ"ד נשבע לעשות מצוה לחלוץ או ליבם שאעפ"י שהיא חייבת ללכת אחריו כדכתי' זקני עירו עתה שנשבע הוא ללכת אחריה כבר נעקר' חיוב שלה לו שחייב ללכת ליבם או לחלוץ ובתשובת הר"ן ז"ל לא נשבע ללכת לארץ ישראל דוקא אלא גם לסביבותיה דליכא מצוה.

עוד הכא בנ"ד מלבד מה שנשבע על דעת ה"ר יוסף לאטש היתה השבועה גם כן לדעת חמיו שנתעצם עמו והיה תובעו כי מקודם נדר לבא עמו שיבא ליבם או לחלוץ לבתו ועל זה הוכרח לישבע ואין לו היתר כי אם ברשות חמיו כמי שנשבע לפרוע לחבירו שאין שום חכם רשאי להתיר כי אם המלוה פיאמר התקבלתי ותשובת הר"ן ז"ל אעפ"י שהיתה לדעת אותם השנים הם רצו מדעתם לחיזוק השבוע' לישבע לדעת' שאם לא היו רוצים לא היה מי שיכריח' והשבועה או הנדר שאדם עושה מעצמו כמו שכתו' איש כי ידור נדר הוא שכתוב בו לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו אבל נדר או שבועה שעושה אדם לבקשת ותביעת חבירו על זכות שיש לו עליו כמו אם חייב לו שמשביעו שיפרע לו או בכמו נ"ד שהיה תובעו על מה שנדר ללכ' עמו ועל זה נשבע לקיים דברי המבוררין שחייביהו ללכת אינו נכלל בכלל הכתוב אבל אחרים מוחלין לו שהם ב"ד שמתירין לו אלא האחר' הם אותם שהדירוהו או השביעוהו לדעתם ולצרכם כמו בנ"ד אבי היבמה ורבי יוסף אשר נשבע לדעתו במקום אבי היבמה וגם כי היה הוא מכחיש הנדר נראה ודאי שהיה מכחיש בפיו מפני שלא היו עדים מצויין או שלא נדר כי אם בינו לבינו ועל זה היה מכחישו שאם היה אמת שלא נדר מי היה מכריח אותו בשבוע' לקיי' מה שיגזרו עליו ללכת כיון שהיה הוא פטור ומותר מן התורה שלא ללכת אצלה והיא היתה חייבת ללכת אצלו מדין תור' וזה ה"ר ברוך איש יודע ספר הוא והיה יודע וטען כך שתבא היא אצלו וא"כ מי הכריחו להתחייב אלא מפני שהיה חושש על שנדר והיה מרויח בזה שהיו מרויחים לו זמן של ההליכ' וגם הוא ואשתו היו מרוצי' בזה כי לא ניחם אלא עתה שקרב זמן השבועה כי ראה פני המלחמה מועדות ומה יש לו בין מלחמת האומות זו בזו הרי אינם מזיקים לעוברי' ושבים וכמו שבאים משם והולכים תדיר כל שנה היה יכול הוא גם כן לבוא לכנוס או לחלוץ כי לעולם יש מלחמות בינה' ואין הסוחרים נמנעים מללכת ולבא ומה שכתב כי האחרון הכביד עיגונא דאתתא

שצועקת מרה וכו' כל זה הוא כי תואנוה הוא מבקש כי מקוד' לא היה נשבע הוא לקיים מה שיגזרו עליו שהיה יודע שיגזרו עליו ללכת לזמן זה אלא שרצ' אשתו אז להניחו ללכת כיון שראה שהיה צריך בעלה ללכת ולא אמר ה"ר שמואל ברוך בעלה אז שהיתה צועקת וגם עתה לא נראית בב"ד ולא שלחה ע"י אחרים לצעוק כי אם הוא הצועק והמצעק אותה.

גם מצות עונה אינה כשאר רוב מצות השוות בכל אדם אלא כפי מה שהוא אדם וכפי אומנותו ולא נאמר שבכל פעם שיזקק אדם לאשתו מקיים מצות עשה שהרי אמרו כל הממעט בתשמיש הרי זה משובח ובלבד שלא יבטל עונה אלא מדע' אשתו וכתב הרמב"ם ז"ל אסור לאדם למנוע אשתו מעוכתה ואם עבר ומנע כדי לצערה עבר על לא תעשה שבתורה שנאמ' שארה כסותה ועונתה לא יגרע נראה שאם לא לצערה אלא מפני עסקי' לא עבר ומינה שכשאינו מגרע העונה אינו מקיים מצוה מן התורה שהעונה היא לקיים מצות פריה ורביה וכשקיי' יכול למנוע אפילו העונה הקצוב' ברשות אשתו והרי העונה היא המכשירו במצוה של פריה ורביה שהרי מצות שאר כסות ועונה אינה מצוה נמני' אלא היא מצות לא תעשה שלא יגרע' ומצות פריה ורביה היא הנמנית בכלל מצות רמ"ח ומפני זה פורצי' בה בני אדם ללכת בדרכים ובסחורות יותר מזמן עונה שרוב הנשים דרכן למחול משום רווח ביתה ולרוב הפעמים משום צניעות שותקת ואפי' שלא קיים מצות פר"ו דא"כ מצות עונה היא דחזיא לפעמי' ואין בה כל כך עיקר לשתדחה השבועה מפניה כ"ש כשהשבועה היא לדבר מצוה כנדון דידן ומה שכתב הר"ן ז"ל לא כל הימנ' לעקור בידים שאר כסות ועונה מפני ישוב ארץ ישראל היינו במה ששאלו ממנו היה שנשבע לקבוע דירה שם הן מעט הן הרבה והיה לה עגון בשלש אלה אבל בנ"ד שהוא הולך לחלוץ או ליבם ולשוב לביתו וגם כבר קיים מצות פריה ורביה לפי טענותי' אף כי ייבם אולי יתנה וישתדל שתבא עמו או בין כך וכך תתרצה אשתו גם היא לבא אליו לא היה מיקל הר"ן ז"ל בשבועה זו מצורף למה שכתבתי כי שבוע' זו דנ"ד היא לתביע' אבי היבמ' מצד בתו ואינ' יכולים להתי' שלא מדעתו ותשוב' הר"ן ז"ל לא היתה כך אלא הן מעצמ' רצו לישב' ולחזו' קיו' השבוע' כתב על דעת שני האנשי' את כל זה כתבתי על מה שסמכו רוב הרבני' הגאון ה"ר אליעזר וחביריו כל הרבנים אבל על מה שכתב א' מהרבנים שצורף על ענין האשה ענין האונסי' כבר כתבתי כי אין בטענות בינדיט שום אונס ואינו אנוס בכך כיון שמצד הנד' היה כופה אותו אבי היבמ' ועל זה נתרצה להתחייב בקומפרומיסו אין כאן שום אונס וחייב לקיים שבועתו ולבא פה לכנוס או לפטור ואין שום חכם יכול להתי' לו כי ח"ו יכשל בחיוב הנידוי ולדעת קצת אין התרתו התרה גם דין זה שהיבמה הולכת אחר היבם אינו כולל קבוע שהרי יש צד שילך הוא אחריה כמו שכתב בנ"י בשם הר"א על מימרא זו של רבי אמי היבמה הולכת אחר היבם להתירה אפי' מטברי' לצפורי דכתי' זקני עירו כו' דדוקא שמקום דירתו בצפורי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבא אחרי' מיקרי עירו אלא מקו' דירתו ובירושלמי נמי משמע הכי וכדכתיב בפ' החולץ וזה היבם כפי הנשמע היתה דירתו בקאפשאנש והלך לדור באביניון ומקומו' אחרים: ומ"מ בין כך ובין כך אין ראוי לרבנים נר"ו לחזק את ידו שלא יבא ואם יש איזו דררא דממונא יפייסו את אבי היבמה שיתנו לו פה הוצאת הדרך ויבא כי אין לו שום נזק או הפסד בביאה ושלוחי מצוה אינם

ניזוקין ואם יקשה לבו עוד לבקש תואנות נחוש יותר לעיגון היבמה כי עיגונה רב מעיגון אשתו כי יש לה יותר מארבעה שנים שהיא ממתנת וגם אשתו נשואה כבר לו מכמה שנים ויש לה פת בסלה מה שאין כן ביבמה זו שעדיין אינה יודעת אם ייבם או יחלוץ ועל כן נשאל מחילה מן הרבנים על כי נהיה חייבים להכריזו בכל קהלותינו בארץ ישראל עד אשר ישוב ורפא לו נאם המבי"ט: שאלה קלב אחר כמה ימי' שלחו לי משם מפראנציי' פסקי הרבנים מהם מיימינים לזכות היבמה ומיעוטם משמאילים לחובתה גם שלחו קונדרס א' ארבעים דף יכול רוכב על טענות אבי היבמה שלמה דילא קושטה והיבם שמואל בינדיג ומה שגזרו ביניהם הברורים וטענותם על מה שחייבו אותו שישבע שילך לכנוס או לפטור את יבימתו לזמן שקצבו עליו וגם על מה שפטרו ביניהם בפרעון הנדוניא ובהוצאות על פי המבוררים ה"ר שלמה די פירפיניאן וה"ר וידאל קארקאש כל זה בכתב עברי ובהעתקה מלשון נכרי לעברי ועכ"ז לא רצה שמואל בינדיג לקיים שישבע ללכת לזמן הקצוב מלבד מם שנשבע קודם ע"י ה"ר יוסף לאטש ולדעתו לקיים מה שיגזרו עליהם המבוררים והיה טוען טענות לפטור עצמו והיה מתוכח בריב לפני העכו"ם שאינן יודעים טוב השבועות והאיסרין ועשו לו התרא' ראשונה ושנייה ולא קבל עד שגזר אומר האדון שופט הארץ שיחוייב לברור שנים אנשים עברים ומכריע א' והפסק הדין עם המכריע שחייבוהו לישבע ותופס הפ"ד אחר ששמעו כל טענותיהם והלך לו לעירו לקנטפרס ובבואו לאביניון טען היותו ת"ח ושישבע בגדר ת"ח והביא עדים להחזיק עצמו בת"ח והעידו נגדו והוסיף לבקש' האדון שיתקרי ת"ח וטען שלמה קושטה חמיו שישבע כמו ת"ח וגם בזה לא רצה לישבע אלא בסגנון שבועה שהיה נראה לו ובזה נמשך ימים רבים כל זה כתוב ב"א דפים מן המוחתמים בכל דף מדף שביעי והלא' נוסף כ"ר אביגדור לבית לאטש ומנחם דר ליושבונה יצחק ב"ר רפאל מונטאל' ובסוף דף י"א כתוב גזרה מן השופט של האדון החשמן סגן אביניון ועל זה הלך לקבול לאפיפו' ועדים על כל זה ובדף י"ב טופס ההתרא' שעשה שלמה דילא קושטא לשמואל בינדיג על ב' התראות קודמות וג' בתי דינים ולא שמע עליהם ואנשי המעמד חזרו ושמעו טענותיו על שלא היה רוצ' לישבע סיגנון השבועה הנהוגה אצלם ועבר על ההתראות ועל הפסקים החתומים על זה הג' הנז' למעלה חתומים בסוף כל דף ועל התראה זו בפרט מקיימים חתימת כמה שמות אנשים שהם חתומים זה תחת זה וד' חתומי' זה תחת זה וד' חתומי' זה תחת זה הם עשר' והג' החתומי' בכל דף על כי כל מה שכת' שלמה די לא קושטא אמת ויציב: ובדף י"ג כתוב טענות שלמה דולה קושטא על כי אינו רוצה שמואל בינדיג לקיים השבועה שנשבע לישבע וטענות שמואל שרוצה לישבע כפי הגדר של השבועות של הנוצרים היותר קלה מהן והראו לו טופס השבועה אשר גזרו כל הברורים ולא אבה לראותה ועל כל זה העידו שלמה די קרקשונה ומשה בר' עובדיא ויוסף בר חלפתא פנפלונא עוד בדף י"ד התראה אחרת בעדים שיחזור לברור ברורים לשמוע טענותיו על שאינו רוצה לישבע ואמר כי שלא כדין הביאו לפני הערכאות ושלמה דילא קושקא אמר כי בפני דייני ישראל אשר יבררו יבאר שלא הביאו לפני הערכאות כי אם בטענות מספיקות ושפטו למי שגרם נזק לחבירו ישלם ושהוא מוכן לשלם ההוצאות על פי הדיינים שיבררו וחתמו העדים על ההתראה אחר שקראה שמואל: אחר כך בדף ט"ו כתוב מה שהערים שמואל בנדיג לחפש ג' הדיוטות להתיר

לו השבועה שנשבע לישבע ופתה אותם שיתירו לו בלתי ידיעת פרטות השבועה וסבתה ובלתי שום חקירה יצא מפיהם מותר לך שרוי לך מותר לך ואמרו לו אך בזאת בתנאי שיסכימו בדבר זה חכמי פימונטי וכששמע שלמה דילא קושטא ענין זה ידע כי לא יבואו העדים לפני אנשי המעמד והוליקם והשביעם לפני רבים שיאמרו אופן ההתרה והועתקה בלשון קדש ע"י החכ"ה"ר חזקיה אביגדור וצעק מרה על המתירים והעידו אנשים כי נתן שמואל בינדיג תיכף אחר ההתרה מעות לבונוגוש א' מן המתירין והוא התנצל שלא לקח אלא מיד וידאל קרשק"ש שהיה בחבר' גם משה רוגייט המתיר השני הוא רע לשמים ולבריות שעבר על חרם גמור וקול אלה ושראוי להלקותם ולנדותם על אשר יזמו להתיר מה שלא ידעו טוב השבועה ואיכותה ושהם גרמו היזק כי זה בינדיג מתחזק בהתרה אעפ"י שאין בה ממש כל זה בדף י"ו ובדף י"ז וי"ח כתוב שהאדון עשה חקירה מן יאקב קרשוט אשר הוא א' מן השלשה המתירים שהיה בחור בן י"ח שנה ושאלו ממנו מה היתה ידיעתו ואמר שלא היה יודע כי אם קריאת פסוק והלעז שלו ושלא היה יודע הפרש מי שנשבע מעצמו או מי שנשבע על דעת חבירו ושלא היה יודע דברים הצריכי' להתרה אלא שהיה צריך ג' בני אדם להתיר ושהיו אומרי' לנית' מותר לך שרוי לך מחול לך ושע"י ההפצר והפיתוי שנעשה לו מבונדיג אמרו לו מותר לך וכו' אך בשני תנאים שלא יהיה נגד התורה וגם שחכמי פימונטי אם לא יסכימו שתהא כאלו לא נעשתה ושעל אלו התנאי' התירו גם כן אלמן ומשה הנז' ושאלו אם היה קרוב או אהוב לשמואל בינדיג ולשלמה ואמר שהוא אהוב לשניהם אבל אין לו עסק עמהם ושהוא דבק לשמואל להיותו גיסו מאחיו ואחר ד' ימים חזרו וחקרו את יעקב הנזכר ואמר שאין לו תוספת וגירעון על מה שהעיד קודם ולא אמרו לו סבת שבועתו אלא שאם היה הולך בדרך המזרח היתה השחתת עצמו ובניו.

ואחר כך בדף י"ח חקירת משה רוגייט בחור בן עשרים שנה לפני האדון ושאלו על ידיעתו ואמר שהיה יודע מקרא ולעז ומלמד התינוקות ושאלו אם היה יודע גודל כח השבוע' הנעשית על דעת חבירו והשיב שלא היה יודע כלל אלא שהיו יכולים להתיר ג' בלתי יודעי' כמו יודעי' ושהיה יודע שהי' ריב ביניהם על הזווג אבל לא ידע עיקר הענין ושאלו לו אם יודע שיכולים לעשות התרה בלי ידיעת הכת האחרת וטרם ידיעה היכן הדין נוטה וטרם גזר דין ואמר שאינו יודע כלל שלא למד כל כך אמרו לו א"כ למה התרת ואמר התרתי על תנאי שחכמי פימונטי יסכימו ושימצאו שיהיה ראויה והגונה ושאלו אם קבל איזה מעות ואמר שהוא לא קבל אבל ששמואל נתן לאלאמן ונעלם ממנו על מה ושלא ידעו סבת השבועה אלא שאמר שהיה השחת' ביתו ובניו הליכתו למזרח עוד בדף י"ט חקיר' בונגו אלאמן בן נ' שנה שאלו ממנו אם יודע איכות השבועה שנשבע אדם על דעת חבירו והשיב שלא קרא כ"כ ושהיה רואה שיחיד מומחה יתיר השבועה או ג' עברים אחרים אעפ"י שאינם יודעים וכן השיב מה שהשיבו האחרים על שאר השאלות וגם אחר ד' ימים חזרו ושאלו ממנו ואמר שאין להוסיף ולא לגרוע על מה שאמר וחתם על עסק עדויות אלו ה"ר חזקיה ושח"כ השביעו את הג' מתירי' אם העידו על נכון מה שהעידו וענו מכח השבועה שכך היה הענין ושלא היו יודעים דבר אחר וחתומים על זה מנחם די לישבונוא וישראל ודוד קרקשונוא וקיום על חתימ' ה"ר חזקיה

ועל חתימת הג' ג' אחרים יעקב ב"ר יעקב וידאל ומשה ב"ר מאיר דילא פונטי ויוסף ב"ר חלפתא ודף כ' כ"א כ"ב הן חלק.

ובדף כ"ג עד דף כ"ו פסקי הרבנים הרב מהר"ר דוד בכמ"ר אליעזר ופסק מהר"ר משולם ופסק ה"ר אליה חלפן שלשתם מגזימים על בינדיג בארירה וקללות אם לא ילך ויקיים שלשה או ו' שבועות ובדף כ"ז וכ"ח פסק רבני פירארה ה"ה הר"ר רפאל ומהר"ר משה ומהר"ר יצחק ושלשת' מזרזים ומחמירי' על מה שעבר על השבועה ושאין בהתרה שום ממשו' וגזרת חרם על כל העיירות שלא יתירו לו ובדף כ"ט טופס הנחה שלמה דילא קושטא על אמיתות הענינים כמו שעברו ביניהם שלא רצה בינדיט לברור וטופס ב' כתבים ששלח ברורי ק"ק אביניון לקטפראו לברו' משה די מארגארה לדבר לבינדיג שיברר ולא רצה להשיב להם ומה שהיה משיב בנדיג על ההנחה הנז' ועל זה ק"ק אביניון ביררו ג' לעיין בטענות שלמה דילא קושט' אם הסבירו לרבנים אמיתת הענינים ולהביאם לפני כל יודעי דת ודין וחתומים ז' אנשים מק"ק אביניון ודף ל' חלק ובדף לא ולב כתב שמואל בנדיג מתרעם על שלמה קושטא והקדים ללכת לרבנים והוא מעוכב על ידו מהאדון שלא לצאת מן המחוז ושלמה השיב שנתרצ' להתיר העדות ושיוכל לצאת אך בזאת כי תוך ח' ימים יבא לקוני אשר במדינת פימונטי ויתיחדו לפני החכמים ובתנאי שיתן ערב לחזור לאיתנו תוך ג' חדשי' אחר התרתו בקנס ת"ק וחתומים שנים ממשרתי קהל קוני על תשובת שלמון וגם על כי שלח תופס התשוב' על ידי גוי נאמן ובדף לב ול"ג ול"ד פסק מן הג' רבנים הראשונים שניטפלו בריב זה כתבו מה"ר רפאל טרויש על כי ההתרה לא היתה בה ממשות וכן חכמי פימונטי שההתרה היא כאלו לא נהיתה ועל תנאי זה עשאוה והוא על תנאי זה קבלה שתהיה בהסכמ' חכמי פימונטי והרי הם אומרים שהרי היא כאלו לא נעשתה נמצא שהוא קשור עדין בשלשלאות של השבועות ועל זה הלך לרב ה"ר אליעזר אשכנזי בקרימונא אשר נתן לו מקום להתגדר בו על כי זמן הקומפרומיסו חלף הלך לו ושעשה השבועה באונס ועל זה כתבו נגד הרב הנז' בענין ההתרה שהיא כאלו לא נעשתה וחזרו וגזרו על בינדיג שיקיים השבועות שקבל והחרימו אותו עד שיקיים: ודף ל"ו חלק ובדף ל"ז ול"ח פסק דין מחכמי פירארה בקיום השבועות על בינדיג ותמהים על החכמים שהיו אומרים כי לא חלו השבועות על בינדיג.

ודף על חלק ודף המ' כתב הג' רבנים הראשונים לקפטרן ואביניון וכל קהלות הקדש כתיב' כ"ד חשון השל"ז אם בי"ג כסליו יעמוד במרדו שמואל בנדיג יחזיקוהו למנודה ומוחרם ככל אלות הברית וחתומים אברהם מנחם דוד שלשת הרבנים אשר להם משפט הבכורה בנדון זה וכו' העולה מכל מח שכתוב למעלה בכוננת הענין של המ' דפים בקיצור נראה סרבנו' וקושי עורף שמואל בנדיג' אשר אינינו שומע בקול מבורר' ופסקי דינים של הרבנים במה שחייבו אותו שיקיים שבועתו ללכת אל יבימתו ליבם או לחלוץ ולישבע פעם ג' על זה כי לא היה צריך שיחייבוהו לישבע עתה על שהרי מושבע ועומד הוא לקיי' כל מה שיגזרו עליו וגזרו עליו שילך אלא מפני שרואי' סרבנותו והיותו מיקל בשבותו' הראשונות בטענות שאין בהם ממש והיותו סומך על התרת ההדיוטות אשר אינם יודעים בין ימין קיום השבועה או שמאל ביטולה בהתרת שום דבר שאין בו ממשות אפילו להתיר כחוט השערה ולא היו צריכים להפציר עמו עד שישבע כי לפי דרכו ומנהגו יוציא לעז ג"כ על שבועה זו שישבע שיאמר שבאונס השביעוהו מה שאינו

כן כי מדעתו נשבע קודם לקיים כל מה שגזרו עליו ובכלל הגזרה הוא שישבע ואחר שהתרה אינה כלום לדעת כל הרבנים אפי' החכמים שמזכים אותו מפני טענת עיגון אשתו הוא שאומרי' שאינה צריכה התרה שאם היה צריך התרה מודים שאותה התרה אינה כלום ואין לו שום סמך עתה משום רבן לסמוך על ההתרה והרי הוא חייב מכח השבועה ללכת לפטור או לכנוס בין בדייני ישראל בין בדייני האומות אשר בחר הוא בהם ולענין הפסקי דינים של הרבנים המזכירי' את שלמון דילא קושטא מצאתי שני פסקי דינים מן הרבני' ג' של פימונטי ושנים מן הרבני' של פיראר' כולם חמשה והרבנים של מנטובה המבקשים זכות לבינדיט על עיגון אשתו הם ג' נקב' תסובב גברי רברבי גם הרב רבי אליעזר מקרימונא בסברתו לזאת תקרא אשה כי לאיש לוקחה זאת הם ד' והמזכים ההם רוב מנין ועל רוב בנין בחכמה מי בשחק יערוך כי אני יודע שאיני כהן ולא אערוך את הנרות נרות המערכה וגם כי כתוב בסוף פסק אחד משני חכמי פירארה כי חזר בו הגדול שבשנים והשני לו נמשך אחריו לא היתה החזרה אלא על שגזרו כולם על שמואל בינדיג ועל כל מי שיתיר לו שבועתו בלי רשות שלמון דילא קושטא מזה הוא שחזרו בהם השנים לא מקיום השבועה כי הם החמירו הרבה על בינדיג שהיה חייב ללכת מכח שבועתו וגם אחרי זה כתב הא' מהם פסק דין לחייב את בינדיג וכתב כי אחרי ראותו כי חזרו ונתקיימו אגרות לזכות ראשונות שהוא חוזר ומקיימם ומוסיף עליהם גזרות רבני פימונטי: ועתה אני בא לחזור ולהתוכח עם החכמים המקילי' בשבועת בינדיג על דבר אשתו מלבד מה שכתבתי בפסק הראשון אשר הוא מועתק למעלה על מה שהביא ראיה הרב ר' אליעזר מקרימונה מתשובת הר"ן ז"ל כתבתי שאין הנדון דידן דומה למה שכתב הר"ן ז"ל ושמואל בינדיג חייב לקיים שבועתו אשר נשבע ללכת למקום יבימתו ליבם או לחלוץ: ועוד ראיתי בטענות בונדיג הנזכר אשר התחיל לטעון בתחלת המ' דפים שגמרנו יחד לעשות שטר בירורין ונשבועתי בשבועת התורה בנקיטת חפץ בביטול כל מודעות וכו' לקיים כל מה שיגזרו הברורין וללכת לטריפול או לצפת תוב"ב תוך הזמן שיגזרו הם וגזרו שאחזור ואשבע לדעת שלמון די פירפיניאן כי היה ירא אבי היבמה פן יתפתה יוסף לאטש אשר על דעתו נשבועתי השבועה הראשונה להתירנה לי וכן נשבועתי וגזרו כי תוך ג' שנים שישלמו בחדש ניסן משנת השל"ז שאלך לטריפול או לצפת כנזכר ושעכשיו שקרב הזמן ניחם ונתחרט על השבועות כי ראה פני המלחמה מועדת וירא על נכסיו וכו' והאחרון הכביד עיגונא דאתתא אשתו הצועקת מרה ובוכה כו' והאריך בעיגון אשתו ושיתנו לו החכמי' רשות לעשות התרה לשבועותיו הרי כי מתחלה נשבע על הקדמה שילך לטריפול או לצפת תוב"ב ולא נבררו הברורין כי אם לקצוב זמן הליכתו ובפשרה זו כתב שארכו לו ימים כמשלש חדשים עד שנגמרו ומסתמא אשתו ידעה כיהוא נשבע ללכת ושהשביעוהו אח"כ פעם שנייה ולא הודיע לברורים כי אשתו היתה מעכב' עליו הליכתו כי גם שהיה לו זמן ארוך ג' שנים אם היא לא היתה מרוצי' שילך לזמן הנזכ' היה לה להתרעם על בעלה לשלוח לנבררים גילוי מלתא להודיע להם כי היא לא היתה רוצה שיעגן אותה בעלה וגם הוא לא טען בעדה תוך הזמן כי לא היתה אשתו רוצה בהליכתו כי הוא כתב כי כשקרב זמן ההליכה ניחם ונתחרט על השבועות כי ראה פני המלחמה מועדת והאחרון הכביד עיגונא דאתתא הצועקת וכו' שנראה כי עתה נולד לו ידיעת צעקת אשתו ושמקודם היתה מרוציית אחר

שידעה והיה הדבר מפורסם בין דייני ישראל ודייני גוים וכיון שמקודם ידעה שבעלה נשבע ללכת ולא ערערה עליו גם בעלה לא הודיע לנבררים כי אשתו היתה מערער' עליו נראה שהיתה מרוצית בהליכת בעלה שנשבע על כך וגם כי אשה אחת שנתנה רשות לבעלה יכולה להנחם זאת שידעה שבעלה היה נשבע ללכת ושהיו משביעים אותו על הזמן שילך אינה יכולה עתה לחזור בה ולעכבו כיון שידעה שהיו משביעין אותו ולא ערער' דומה לאשה שנתנה רשות לבעלה שילך לסחור' למדינ' הים והכין עצמו וסחורתו ללכת דפשיטא שאינה יכולה למאן ולעכבו וכל שכן בנ"ד שנשבע על הקדמת ידיעת אשתו ולא היתה מוחה בו שאינה יכולה לעכבו שיעשה התרה לשבועתו אעפ"י שהיה לו התרה ואין צריך לומר כשאין התרה לשבועתו כי אם מדעת המשביעים אותו כי כן הוא הדין וכמו שכתבו הרבנים יצ"ו ובלאו הכי חייב לקיים שבועתו ולפייס אשתו שתתמצ' כי כפי מה שנראה מטענותיו הוא המשסה באשתו שתערער כי היא צנועה ולא נראי' לפני דיינים או לפני מבוררים לצעוק עליו אלא הוא הצועק כי כמו שנכתבו כל טענותיהם ופסקיהם במ' עלים בדברים שאינם צריכים גם היה ראוי לכתוב אם היא הלכה לבית דין או לנבררים או שלוחה לצעוק ולתת טענו' על שלא הית' רוצה להניח בעלה שתלך כי אם היא היתה צועקת מרה כמו שצועק הוא והוא היה רוצה לקיי' שבועתו כמו שהוא הדין הוא היה מפיס אותה ברצי כסף לפי ערכו כי היא חייב להשתדל ולטרוח בלב שלם ולבקש צדדים וסבות לקיים שבועותיו וכמו שכתב הריב"ש ז"ל בתשובה שהביאו חכמי פירארה שכתב בסוף דבריו על מי שנשבע להזמין בתו לנישואין לזמן ידוע שחייב להשתדל ולעשות כל טצדקי דאפשר ולפייס את בתו להנשא לזה לקיים שבועתו וכו' וכן בנ"ד חייב הוא להשתדל ולפייס אשתו ולא להיות הוא טוען בעדה ומשתדל לעבור על השבועה והדבר נראה בעין כי הוא המסרב כי אם הוא היה רוצה לקיים שבועתו והיא היתה הצועקת אם לא היה יכול לפייסה היה יכול להבטיחה שלא ייבם יבמתו אלא יחלוץ לה ובזה אולי היתה מתפייסת כי אין אשה מתקאנת אלא בדרך חברתה או היה מגזם עליה שאם לא ילך הוא שם שתבא יבמתו פה ויכנוס אותה ויהיה לה צרה בצדה.

גם היה יכול לומר לה שרוצה לעלות לארץ ישראל ואם לא תרצה מפסדת התוספת ובזה תתמצ' וגם הוא חכם לפי דעתו והיה יכול לחפש אחר טענות הרבה לרצות אשתו ואם היה הוא רוצה לקיים שבועתו במעט מן הטענות והעקיפין שהוא כותב לבטל השבועות היה יכול לקיימם לפייס אשתו במה שנז' או בדברים שבינו לבינה מה שאינו ידוע לנו.

הכלל כי ידוע מכל רמזי טענות בינדיג כי תואנות הוא מבקש להפטר מן השבועה והוא הוא המסרב וגם כי אשתו היא המסרב' יכול הוא להשתיקה כמו שנז' לעיל וגם שלא תתפייס עתה כבר נתרצית מקודם שידעה שהיה נשבע ושהיו משביעי' אותו ללכת ולא נזכר עליה שום ערעו' בכל המ' עלים ואחר שנשבע אינה יכולה עתה לחזור בה ולהיות' מסרבת על הליכת בעלה וחייב הוא לקיי' שבועותיו אפי' שלא ישבע פעם שלישית כמו שצוו אלו הברורים והוא חייב הקנס שהטילו עליו במעות ונלכד בחרמות ונידויים של הרבנים יצ"ו גם הרב הפרובינסאל וחבריו החכמי' פתחו בחביות של יין להחמיר בדין השבוע' על בינדיג וסיימו בכד של מים להקל עליו וכתבו שהיתה שבועתו שבוע' שוא מעיקרא כבשולחן ערוך ביורה דעה סימן רל"ט ולא היו צריכים להביא אלא מיורה דעה

כי השולחן ערוך מיורה דעה נערך ואם היו מעיינים ב"ד ובב"י לא היו מביאים ראיה משלחן ערוך שבלאו דבריהם אין השבועה חלה נגדו והיתה שבועת שוא מעיקרא כי אדרבא ביורה דעה כתוב והנשבע על דבר מצוה דרבנן כגון שלא להדליק נר של חנוכה כו' כתב א"א ז"ל שהשבועה חל בו וכתב בב"י בתשובה כלל י"א ולמד כן מדאמרינן מיין ושכר יזיר כו' ופי' רבינו תם וכי מושבע היא וכו' מהא תפשוט דשבועה חל על כל מצוה דרבנן ואסור לעשותה וכן גבי עבירה דרבנן עכ"ל הרי בפ"י כי גם בנשבע לעבור במצות דרבנן חלה השבועה והם כתבו והיתה שבועתו שבועת שוא כבש"ע ואפילו בש"ע לא הזכיר שוא מה שהזכירו הם ואם היו רואים י"ד או ב"י לא הוי כותבים זה אלא בהפך כי בעל ב"י עצמו כתב בהפך מדברי ר"ת וגם שהבי' סמוך לו שגם הרשב"א כתב בתשובה שמי שנשבע לאכול גבינה של גוים צריך שאלה לחכם ושהיא בתשובת הרמב"ן ז"ל ומה שכתב בש"ע אבל בנשבע לעבור על מצות לא תעשה אפי' היא דרבנן לא חלה עליו שבועה הוא טעות שהוא הפך ממה שכתוב בב"י או היא כשגגה היוצאת מלפני השליט ואם היו צריכים להביא ראיה על מי שנשבע שלא לשמש עם אשתו שאינו חל ממקומו באבן העזר סימן ע"ו היו מביאים שכתב אבל אם אמ' הנאת תשמיש עליך או נשבע שלא לשמשה אינו חל ע"כ אלא שזהו בעונה דאורייתא לא יגרע ואם היתה עונה זמני עונה שנתנו חכמים אם היה מדרבנן היה חל עליה שבועה כמו שכתבו ב"ד שחל שבועה על לאו דרבנן וזה בינדיג אפי' שהעונה היא מן התורה שלא יגרע לא נשבע בפ"י שלא לשמשה כמו שכתב בא"ה סי' ע"ו שאינו חל אלא נשבע ללכת לדבר מצוה ליבם או לחלוץ וממילא אפשר שיבטל העונה ואם היא תרצה ללכת עמו הרי שבועתו קיימת ואינו מבטל עונה זולת מה שהוא בהולכי דרכים ואם כן אינו בכלל מה שכתוב בא"הע שאם נשבע (שלא) לשמשה אינו חל וכ"ש היו' השבוע' ע"ד אחרים שאין לו התרה ושיש בידו להשתדל עמה לפייסה וגם בדרכים הכתובים למעל' אלא שהוא קשה עורף ואינו רוצה לקיים השבועה ללכת אפי' אשתו היתה רוצה והוא עברייך על כל השבועות שנשבע וחייבים כל בני המחוז לנהוג בו כמו מנודה ומוחרם עד שיבא ויקיים שבועותיו וראוי לחכמים המקילים שלא לתת לו מקום שיסרב אלא שיכתבו לו גם כי דעתינו היה להקל לענין מעשה עשה מה שגזרו עליך חכמי עירך ועיר אחרת כי הם התחילו לדונך ואחריהם תלך כי אנחנו לא כתבנו אלא להלכה כפי דעתנו אבל למעשה אתה חייב לקיים גזירתם לחומרא ועוד יחמירו עליו מפני דרכי שלום כפי חכמתם ובזה יעשו הטוב והישר בעיני אלהים ואדם נאם המב"י ט: שאלה קלג מעשה היה שראובן נתן לשמעון טבע' זהב באבן טובה שיראה את האבן לבקיאים כמה היתה שוה ושמעון הנזכר הניחה באצבעו וכשהיה רוצה ליטול ידיו לאכול הסיר הטבעת מאצבעו והניחו בין חגורו למלבושו עד שינגב ידיו וקראו לו מבחוז במהירות שהיו מוליכים את קרובו לערכאות שיבא להצילו ונחפז ללכת לחוז והסיח דעתו מן הטבעת ונפל ונאבד וראובן תובע ממנו ממון רב על האבן הטובה יורינו מורינו: ונראה לי כי אין זה אלא שומר חנם כי לא מסר לו הטבעת אלא להראותו ולא נעשה סרסור עליו גם אם היה דרכו להיות סרסור בשכר באבנים טובות וכיוצא בהם ומה שהניחו בין חגורו למלבושו לא היתה פשיעה כיון שהיתה באצבעו ורגילות הוא להניח הטבע' באצבעו להוליכו להראותו וגם הוא רגילות להסירו בשעת נטילת ידים שלא יהיה חוצץ ולא היה צריך להניחו בחיקו

כיון שמיד היה דעתו לחזור להניחו באצבעו וא"כ אם הקריאה שקראוהו להציל האיש היתה נחוצה שאם לא היה יוצא אז מיד לא היה יכול להצילו כפי מה שקראוהו או כפי מה שאירע לאיש לא הויה פשיעה מה שלא זכר לקחת הטבעת קודם והויה שכחתו בפתע פתאום כמו אונס ונאבד מתוך זה והויה שומר חנם שפטור מגנבה ואבידה כי גם שהשומר לא יעמוד לפי שעה השמירה הראויה לכל דבר אינו נקרא פושע עד שיהיה לו זמן לשמור השמירה הראויה וכמו שאמרו על מי שהופקד אצלו כספים בערב שבת בין השמשות שאינו חייב לקברן עד מוצאי שבת ואם תלמיד חכם הוא עד שיבדיל ונראה לי כי דין זה הוא שאפי' ש"ש אינו חייב לקברן עד מ"ש ואם נאבדו אז פטור וכן בטבעת זה אפי' שהיה ש"ש שאמר לו בפ' שיתן לו שכר על הראותו יהיה פטור מאבדת הטבעת אם היה על אונס ניכר מה שקראוהו ונחפזו ללכת: ואם לא היה שום אונס אותה הקריאה והיה הוא ש"ש שחייב בגניבה ואבידה וראובן אומד ששואה ממון רב ושמעון אומר שאינו יודע כמה היה שוה נראה שהיה הדין כמודה מקצת שחייב שיווי הזהב של הטבעת ובאבן אומר שאינו יודע ומתוך שאינו יכול לישבע ישלם אלא שכתבו התוספות ריש פרק הפרה והביא ההגהה בפ"ד מה' טוען בשם ר"י דלא אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם אלא כשיש לו לידע וכשאינו לו לידע כמו שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה אומרים חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה והכא נמי זה שאומר איני יודע לא היה לו לידע טפי מעוברת בצדה שהיה בידו להראותו לבקיאם לידע כמה היה שוה וטענתו שאינו יודע היה טענה טובה שלא היה לו לידע והמוציא מחבירו עליו הראיה להביא כמה היה שוה ואינו נאמן בשבועתו על כמה היה שוה ומה שכתוב בתשוב' הרשב"א ז"ל בב"י בחושן משפט סימן ע"ב על מי שהלוה על טבעת של אבן טובה ונאבדה שאם המלוה אומר איני יודע כמה שוה שהוא מודה מקצת ומחוייב שבועה ואינו יכול לישבע היינו במלוה שהלוה עליה והיה לו לידע כמה היתה שוה וגם שהיתה שם אבן כמותה ביד שולחני והיו חולקים על זה מלוה ולוה אם היתה שוה יותר מאותה שביד השולחני או פחות אבל בנ"ד שנתנה לו להראות לא היה לו לידע ואינו כדין מוד' במקצת שהוא מחוייב לישבע ואינו יכול אלא המוציא מחבירו עליו הראיה כמו שכתבתי המבי"ט: שאלה קלד ראובן נתן מתנה לארבע בנותיו הנשואו' חנות אחת והתנה במתנה זו ד' תנאים בשעת המתנה כתנאי בני גד ובני ראובן התנאי הא' שלא ימשלו להוציא מתחת ידו החנות הנז' לא למכור ולא למשכן ולא להחליף ולא לתת אלא שתעמוד בחזקתן ותחת רשותן ותתנה לו פירות החנות כל ימי חייו והן ובעליהן ישלחו לו פירות החנות מדי שנה בשנה וכו': תנאי ב' שאם יפקד בבן או בנים שהחנות תחלק לב' חצאין חצי לבן אשר ישאיר אחריו וחצי להן: תנאי ג' שאחרי מותו תתנה בנותיו י' אלפים לבנים לנכדו מצד החנות ולקרובו ח' אלפים בהיותו בחיים תנאי ד' שלא תצא החנות לעולם מתחת ידן וחתניו לאיש זר שאם איזו מהן תרצו למכור חלקה לא תמכרנה לאיש נכרי אשר לא אחיה הוא כי אם לאחותה הקרובה אליה או ליותר מא' מהם ואפי' שתצא החנות מיד שלשתן תשאר ביד א' מהן עכ"פ וזר לא יקרב אליהן למשול בחנות הנז' ולא יכרת החנות הנז' מזרעו וכו' וחומר וחוזק וכו' וקניני' מראובן וכו' ומבנותיו וכו' יורינו מורינו אם מתה א' מן הבנו' בלי זרע אם יירש בעלה חלקה כדין נ"מ או אם תחזור הירושה לאביה כי לא זכתה הבת בחלקה עד אחרי מות אביה וגם שכתוב שלא תצא החנות לאיש

זר וכו': תשובה לא אביה ולא בעלה יורשין אות' אלא אחיותן זוכות אביה פשוט הוא שאינו יורשה שהבעל קרוב ממנו לירש וגם אינו זוכהשתחזור לו מתנת בתו שמתה בלי זרע כיון שנתן החנות להן מתנה גמורה מעכשיו ולא נתבטלו התנאי' שהתנה והמתנה קיימת ובעלה היה קרוב ליורשה שהבעל יורש את אשתו בפרט בנ"מ שאינם בכלל תנאי החזרה כנכסי צאן ברזל כפי מנהג המקומות בחזרה אלא האחיות זוכות שבתנאי הד' כתיב שלא תצא החנו' לעולם מתחת ידן וחתינו לאיש זר וכו' ואפילו שתצא מיד שלשתן תשאר ביד א' מהן עכ"פ וזר לא יקרב אליהן ולא יכרת החנות מזרעו וכו' שנראה שתנאי המתנה היתה שלא תצא החנות מזרעו ואם היה לה זרע זרעה שהוא זרעו של אב היה יורשה ולא בעלה שהוא זר אצל חנות זה שהתנה וכו' שלא תצא לאיש זר וזר לא יקרב וכו' כי מה שכתוב מתחת ידן וחתינו הוא שחתינו יש להם זכות בחנות לענין מכירה שאינן יכולות למכור שלא ברשות בעליהן כי יש להם זכות בפירות אחר מיתת אביהן אבל בגוף החנות אין להם זכות לא בחייהן ולא במיתתן אלא תרען וזו שמתה בלי זרע זוכות אחיותן בחלקה כי אביהן התנה שלא תוכלנה למכור ולא למשכן וכו' והתנה אחר כך שלא תמכור לאיש נכרי כי אם לאחותה וכתב אחר כך ואפילו שתצא החנות מידי שלשתן תשאר ביד א' מהן עכ"פ לא כתב ואפילו שתמכרנה שלשתן תשאר וכו' ביד א' מהן שכבר כתב והתנה שלא תמכור אלא לאחותה אלא כתב ואפי' שתצא החנות וכו' תשאר ביד א' מהן ויציאה זו היא אם תמות א' מהן שתשאר לאחרות שענין המכירה כבר כתוב למעלה שלא תמכור וכו' כי אם לאחיותיה ועתה כתב שלא תצא וכו' והיא המיתה שתצא מידה יהיה לאחיותיה כי לשון יציאה נופל על מה שיוצא מיד א' ממילא לא במכירה או משכנתא שאינו יוצא מתחת ידו אלא מדעתו שמוכר או ממשכן או נותן כמו שכתוב יצא לחפשי שהוא יוצא מעצמו בלי רשות האדון ולא תצא כצאת העבדים בראשי אברים שיוצאים גם כן שלא ברשות הבעלים ויצאה חנם אין כסף וכו' וביובל יצא וכיוצא בזה וכן יציאת החנות הכתובה כאן היא יציאה מרשותה במיתתה ממילא לא בתורת ירושה שאין האחיות יורשות זו את זו כשיש להן אב או בעל ובנ"ד שאין האב והבעל יורשים כמו שכתבתי למעלה האחיות זוכות מכח מה שהתנה ולא יכרת החנות מזרעו שהן בנותיו.

וגם שלא התנה מקודם אלא מכירה וכו' ולא כתב שלא יירשנה בעלה וכו' הרי פי' שלא יכרת החנות מזרעו וזהו משמעות יציאה כמו שכתבתי שלא יירשנה בעלה ודומה לזה כתב הרא"ש ז"ל בכלל פ"ו על מי שכתב לאשתו שתירשנו שאינו מועיל לה לשון ירושה ונ"ד עדיף טפי שכת' לא יכרת זרעו ולשון יציאה שהוא המיתה שתצא זכות החנות לאחיותיה שהן זרעו נאם המבי"ט: שאלה קלד לאה שנהרג בעלה והתירוה לינשא על פי גוי מסיח לפי תומו אם תגבה כל סכי כתובתה מנכסי עצבון בעלה או לא וזה כי איכא דפליג ואומר דדוקא מהני לה עדות מל"ת לינשא אבל לא להגבות לה כתובת' ובהיות בני הקהל של הנהרג מקשיבים לקול מוריהם חכמיהם מענים דין האלמנה ואינם מניחים אותה לגבות כתובתה והאלמנה ויתומיה צועקים חמס ואינן נענים על כן יורינו מורינו המשפט כי צריכא לן טובא והנה שכרו אתו ופעולתו לפניו: תשובה תנן פ' האשה שלום וכו' חזרו בית הלל להורות כב"ש שתנשא ותטול כתובה דמספר כתוב' נלמוד שכך כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי כתובתיך ועל זה כתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מה' נחלות אין

היורשין נוחלין וכו' אבל אם שמעו בו שמת או שבאו גוים מל"ת אעפ"י שמשאיין את אשתו על פיהם ונוטלת כתובתה אין היורשין נוחלין על פיהם ע"כ וכתב הרב מ"מ והוא הדין לשאר דינין שהאשה נשאת דפלוגתא דב"ש וב"ה קאי ארישא דריש פרקין האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו ובינה וכו' ואמרה מת בעלי תנשא הוא הדין לשאר הדינים שהאשה נשאת דכיון דטעמא הויא ממה שכתב בספר כתובתה לכשתנשאי הרי היא נשאת גם על פי מסיחין לפי תומן ולא דוקא מסיחין אלא חד מסיח נמי כיון שמשאיין אותה על פיו נוטלת כתובתה וכן בטור ח"מ סי' רפ"ד מביא לשון הרמב"ם וסמ"ג סימן צ"ו הביא גם כן לשון הרמב"ם ז"ל וכן רבינו ירוח' סוף חלק י"א מנתיב כ"ג במישרים כתב על אשה שבאת ואמרה שמת בעלה רצה גובה כתובתה כו' ואפי' בשתי נשים א' אומרת מת בעלי וא' אומרת לא מת תנן דהאומרת תנשא ותטול כתובתה וכמו שכתבו הפוסקים וה"ה לכל הדינים שהאשה נשאת כמו שכתב מ"מ וכן הרי"ף והרא"ש פ' האשה שלום כתבו מתני' דחזרו ב"ה להורות כב"ש ואפי' במי שלא היתה ראוי' לינשא לכתחל' שאם נשאת לא תצא כתב הרשב"א בתשובה שהביא בב"י בא"הע שי"ל שאינה גובה וי"ל דכל שאם לא תצא אף היא גובה כתובתה דשפיר קרינא ביה לכשתנשאי לאחר שכבר נשאת ולא תצא וזה נ"ל יותר והיתום אינו יכול לירד לנכסי כו' ע"כ וא"כ מלתא דפשיטא דבגוי מל"ת שמשאיין אותה לכתחלה שגובה כתובתה אליבא דכ"ע ולא מצאתי שום סמך ולא שום מפרש שיסתפק בזה לתת איזה טעם למורה אשר הורה דלא מהני עדות מל"ת להגבות לה כתובתה כמו שבא בשאלה ולא יאומן כי יסופר כי על כי יש לזה הנהרג בת מאשה אחרת כמו שבא בכתב א' כי על זה הורה שלא תגבה כתובתה כי אפילו היה בן היתה גובה ממנו כתובתה אפי' היה דין כתובת בנין דכרין שהיה לה בן גם כן כי היא בעלת חוב בכתובת' וקודמת לכתובת בנין דכרין גם אין לתלות על שיחלק בגביית הכתוב' בין עיקר ותוספ' ובין הנדוניא שיסבור דדוק' עיקר ותוספ' תגבה ולא נדוניא דגביית כתובתה סתם משמע על הכל עיקר ותוספת ונכסי צאן ברזל שהוא הנדוניא ואדרבה בכמה דברים קולי עיקר ותוספת מנצ"ב ואפילו במזנה דלית לה כתובת מנה מאתים ותוספת לא הפסידה בלאותיה קיימים שהם מנצ"ב שהם בידה ולענין כתובת אשה בזבורית דוקא מנה ומאתים דלא מידי חסר דמקולי כתובה שנו כאן ולא לענין נדוניא דהויא כחוב בעלמא דגבי בינונית ובנ"ד דתנן דגובה כתובתה על פיה ועל פי ע"א ואפילו גוי מל"ת עיקר החדוש הוא על מנה מאתים דעל נצ"ב פשיטא דגובה כשאר בעלי חובות דגובין ממי שנשבע שמת כי אפילו האשה שאינה יכולה להנשא על חששא דאמרה היא או העדים בדדמי כמו אם היתה מלחמה בעולם וכו' החפצים שיש לה מנכסי צ"ב שלה הרי הם כגבויים ואין מוציאים מידה ובאותה שיכולה לינשא גובה כל סכי נדוניתה אפילו מה שאינו בעין והמעות שניתנו לו בכלל הנדוניא דכולהו בכלל גביית כתובתה נינהו והרי שבסוף פי"ז שכתב הרמב"ם ז"ל ההיא דרב נחמן שבאה ואמר' מת בעלי התירוני לינשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה וכו' והאי כתובה פשיטא דהווי כל סכי כתובה עיקר ותוספת ונדוניא כמו הדינין דמייתי לעיל בענין גירושין הוצאת גט וכתובה וכו' גובה כתובתה וכו' דהיינו כל סכי כתובתה כיון שגירשה ולעיל מינה מייתי דין דעד כמה גובה כתובתה עד כ"ה שנה כו' והוי כולהו סכי כתובתה וכשהיורשים מודים שלא פרעוה כשלא הראת כתובתה

אף על פי שאבדה כתובתה גובה נדוניא ואינה גובה לא עיקר ולא תוספת דמשמע בהדיא דכשבאה לינשא על פיה שאמרה שמת בעלה או על פי מל"ת שגובה כל סכי כתובתה ולא היה צריך להאריך בזה אלא להוציא מדעת המורה שאמר שלא תגבה כתובתה על מל"ת שלא מצאתי לו שום טעם ואיני מאמין שחכם כיוצא בו ששמועתו טובה בחכמה ותבונה ומעשי' טובים שיטעה בזה ואפשר שכותב על מה שלא שמע אמר שמעתי ועדיין לבי נוקפי עליו עד שיתן אל לבו להודיע לי הדברים אם היתה הוראת שעה או מה היה הענין כדי שלא תבטל חזקת חכמתו ותבונתו וחייב הוא ובני הקהל אשר הוא מרביץ תורה ביניהם להגבות לאשה זו כל סכי כתובתה אם הותרה לינשא כדין תורה נאם המבי"ט: שאלה קלה ראובן היו לו בני' קטנים משרה ומתה ואחר כך נשא רבקה שהיתה אלמנה ועשה לה תוספת בכתובת' שלא כמנהג שאר אלמנות ואחר ימים נתרצית רבקה לבעלה ומחלה לו התוספות ונתנה לו שטר מחילה על זה כדת וכהלכה ומת ראובן ולא היו לו בנים ממנה והנה בשעת מיתת ראובן היה הכל ביד רבקה ובניו של ראובן קטנים לא ידעו מאומה מכל אשר לאביהם ורבקה מצאה השטר מחילה קרעה אותו ותובע' עתה כל כתובתה עם כל התוספת משלם ויורשי ראובן טוענים שהוא ידוע שעשתה מחילה מהתוספת ושהיא קרעה השטר והיא משיבה שקודם שמת בעלה ראובן נתרצה לבקשת' והוא בידו קרע שטר המחילה והיורשי' טוענים מאחר שנפגמה שטר כתובתה בשטר מחילה אפילו אם היה כדבריה שבעלה קרע השטר מ"מ במה חזר ונתחייב התוספת בלי שום קנין ועדים ושטר אחר והוא התל ושחק בה ולהפיק דעתה קרע השטר שהיה יודע שלא יועיל קריעת השטר לחזור ולגבות בכתובה כיון שנפגמה והוא כמלוה ע"פ שאינה נגבית מיתומים גם אפשר שראובן מעולם לא קרע השטר אלא היא שמצאה אותו והיא באה להוציא מן היתומים יורינו מורינו: תשובה אם המחילה היתה כדת אינה נאמנת רבקה כיון שהיה שטר המחילה בבית ברשות היתומים היתה והרי הוא כמי שחטף שטר חוב מיד חבירו וקרעו ואפי' היתה אומרת שהחזיר לה שטר המחילה אין חזרת השטר מבטל המחילה או המתנה אפילו לרשב"ג שאמר פ' גט פשוט הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו השטר חזרה מתנתו ה"מ בשטר קנית השדה שכתוב בו שדי נתונה לך כמו שכתב הרא"ש ז"ל בכלל ס"ח אבל המתנה שהוא בקנין סודר והשטר לא נכתב אלא לראיה בעלמא בחזרת השטר לא חזרה המתנה אפילו לרשב"ג וכל שכן דאין הלכה כרשב"ג אלא כרבנן שאמרו מתנ' קיימת כמו שכתב הרא"ש ובנ"ד שטענה האלמנה שלא החזיר אותו לידה אלא שהוא קרע אותו אפי' לרשב"ג דסבר השטר קנית שדה שכתב שדי קנויה לך חזרתו חזרה היינו כשהחזירו לנותן אבל לא החזירו אלא שקרעו לא נתבטלה המתנה דכיון שקנאו במסירת השטר שכתוב בו שדי קנויה לך והחזירו הוי כמי שכתב לו שדי קנויה לך כמו שכתוב שם לדעת רשב"ג ואם קרעו ולא החזירו הוי כמי שקרע שטר א' שלא הפסיד אלא שעבוד השטר ולא המלוה אם יש לו עדים או שאינו מכחש הלוה וכן במתנת השדה אפילו שנקרע השטר כיון שיש עדים שנתן לפניהם השטר או מודה הוא אין קריעתו חזרת המתנה ששטר כזה אינו לראיה ואינם שומרין אותו והרי הוא כמי שקנה קרקע בחזקה שאע"פ שיחזור בו צריך המוכר להחזיק בו ואם קנאו בכסף חזרת הכסף אינו מבטל הקנין אלא אם כן אמר כשחזר המוכר הכסף לקונה אתה מוכר לי השדה שמכרתי לך בכסף זה והרי האשה שנקנית בשטר פשיטא שאין חזרתה

השטר למקדש חזרה עד שיכתוב לה גט ואפ"ה חזרת השטר לרשב"ג בשדי קנויה לך
הוי כמי שכותב לו שדי קנויה לך ולא בשטר ראייה אבל לרבנן אפי' שטר שדי קנויה לך
אין חזרתו חזרה ושטר של ראייה אפילו לרשב"ג אין חזרתו חזרה ובנ"ד הוי כשטר
ראייה כי המחילה בדבור היא העיקר והשטר הוא לראייה ובחזרתו לא נתבטלה המחילה'
או המתנ' לכולי עלמא וכ"ש קריעה בלא חזרה דאפי' בשדי קנויה לך לא נתבטלה המתנה
או המחילה אפי' לרשב"ג כמו שכתבתי וא"כ אפי' נאמין לאשה המחילה קיימת ולא
נתבטלה לא בחזרה ולא בקריעה נאם המבי"ט:שאלה קלו ראובן אירע לו מעשה רע
ונגלה סודו לאומות ונתפס והפסיד ממון להנצל ונתקוטט עם שמעון והיה אומר לו שהוא
היה שגלה סודו ומסרו לאומות ובסבתו הוציא מה שהוצי' ושמעון היה נשבע לו כמה
שבועות שהוא לא דבר ולא מסר ואפילו במחשבה לא עלתה על דעתו וכ"ש שהוא ממון
של יתומים וראובן לא חש לשבועותיו והיה קורא אותו מוסר שמסר ממונו לא"ה ומבזה
אותו בפני רבים ואומר לו אתה גרמת אבדת ממונם של יתומים עד שפעם א' נתכעס
שמעון ואמר אמת כן הוא אני הוא שגליתי הדבר לאומות מה שתוכל לעשות עשה וזה
דבר בפני כמה אנשים הלך ראובן לאותם האנשים ואמר להם שיכתבו לו מה שהודה
שמעון בפניהם וכתבו וחתמו ונתנו בידו ועתה מוציא ראובן זה ותובע משמעון ההפסד
שהפסיד ושמעון טוען כי חס ליה לזרעיה דאבוהי להיות מוסר ושח"ו מעולם לא גלה
ולא דבר לאומות אלא שאותן הדברים דבר מתוך כעס שהיה מכעיסו ראובן לראות אם
יוכל להנצל מהכעסותיו אבל ח"ו לא היה ולא נברא ומה שאמר לא היה דרך הודאה ח"ו
ונשבע על זה כמה שבועות יורינו מורה צדק גאון ישראל ותפארתו הדין עם מי משניהם
וצדקה תהיה לו: תשובה מה שמעידים העדים בכתב ועל פה איך אמר שמעון בפיו שהוא
הלשין אע"פ שאינו נאמן לשום עצמו רשע לענין פרעון מה שהפסיד היה נאמן ונאמר
שהיה שמעון רוצה לסלק מעליו תרעומת ראובן ולשלם לו אף על פי שכפי האמת לא
הלשינו אלא שאין כדאי אמירה זו לחייבו ממון בהודאת פיו כי לא היתה אמירה זו דרך
הודאה ולא אמר אתם עידי וכמו שכתבו כל הסוסקים ז"ל שכל שלא אמר דרך הודאה
או לא אמר אתם עידי יכול לומר משטה הייתי כך: ובנ"ד מה שכתבו וחתמו הוא איך
אמר בפיו שהוא הלשין וזהו אמירה בעלמא כמו שכתבו העדים איך אמר ולא כהבו
שאמר דרך הודאה שהלשין ומה שאינו דרך הודאה כתב הרמב"ם ז"ל ריש פ"ו מה'
טוען המודה בפני שנים שיש לפלוני אצלו מנה ואמר להם דרך הודאה לא דרך שיחה
אף על פי שלא אמר אתם עידי ואף על פי שאין התובע עמו הרי זה עדות וכו' דמשמע
שמה שאינו דרך הודאה הוא כשהוא דרך שיחה ודרך שיחה משמע כשהוא מדבר ואומר
כך וכך מעות יש לי עם פלוני וכך וכך אני חייב לפלוני שידוע שלא היתה כונתו להודות
שהיה חייב אלא שיחה בעלמא אבל אם לא היה דרך שיחה וספור דברים הויא דרך
הודאה ואם כן בנ"ד לא היה דרך שיחה אלא דרך הודאה: ואפי' הכי צריך לומר כי דרך
שיחה שכתב הרב ז"ל ואמר להם בדרך הודאה שהכירו העדים בדבריו שהיה מודה
שהיה חייב לפלוני מנה שאמר ענין זה בלי שום שיחה ושום צורך ובלוי שום דבור אחר
אני חייב לפלוני מנה אז הויא דרך הודיה או אמר אני מודה שיש לפלוני אצלי מנה הרי
היא הודאה כמו שכתב אחר כך כל המודה בפני שנים אינו יכול לומר משטה הייתי וכו'
וזהו שכתב הרב ז"ל דרך הודיה ולא כתב בלשון הודיה שרצה לומר שבלא דיבור שיחה

אמר אני חייב לפלוני וכו' שצריך שידעו העדים כי דרך הודיה דבר שכיון לומר אני חייב לפלוני וכו' כמו שכתב בהגהות שם אלא אם כן היה מתכוין למסור עדותו כדאיתא בירושלמי עד שיאמר בפנינו הודה לו וכו' משמע הלשון שנקבצו לשם עדות ובדרך הודיה אמר כן אבל אם לא כן אינו מועיל עד שיאמר אתם עידי שצריך שיהיה ניכר שבדר' הודיה אמר כן כך השב ה"ר מתותיה עכ"ל ההגהה ובהלכו' עדות פי"ז כתב הרמב"ם ז"ל אחד המודה בפני עדים ואמר דרך הודיה זה יש לו אצלי כך וכך או שאמר אתם עידי או שאמר הוו עלי עדים בין שאמר הלוח בין שאמר המלוה ושת' הלוח דרך מאמין לדבריו הרי אלו עדים עכ"ל נראה מכל זה שצריך שידעו העדים ויהיה ידוע שכיון לשם עדות ובנ"ד מה שכתבו וחתמו הוא איך אמר בפיו שהוא הלשין וזהו אמירה בעלמא ואינו דרך הודיה וכל שכן שלא אמר זה אלא על שהיה צועק עליו בכל יום שמסרו והוא היה נשבע לו כמה שבועות שאפילו במחשבה לא עלה על לבו ולא היה מאמין לו וכשחזר ואמר לו כך בפני כמה אנשים השיב שמעון בכעס אני הוא שגליתי וכו' שהוא ידוע שאינו דרך הודיה ואפילו אמירה בעלמא כי לא אמר זה אלא על כי לא היה מאמינו והוא מצוי שיאמר אדם בכעס למי שאינו מאמין שלא עשה עמו רעה לומר אני עשיתי נראה מה תוכל לעשות לי שחושב שכל השומע יבין שלא אמר כך אלא בדרך כעס וכל שכן זה שנשבע קודם כמה שבועות שלא הלשין לו ולא היה עושה עצמו עתה ומלשין עברייך על כמה שבועות שנשבע שלא הלשין נאם המבי"ט: שאלה קלז על צוואת שכיב מרע שחתמו בשטר ב' קרובי' זה לזה שהשטר הוא פסול בא עד א' שלא חתם עמהם ולא נמצא עמהם והעיד שנכנס אחר כך אצל המצוה ואמר לו שמעתי שכך וכך עשית שנתת מתנות לפלוני ולפלוני והשיב המצוה הן עשיתי כי מה טובה עשו בנות דודי עמי והאחר' עשו עמי כמה וכמה וגם זה העד נמצא קרוב א ממקבלי' המתנות השטר הוא בטל ופסול ואפ"ה יבא העד שאינו קרוב לעד זה ויעיד בפני ב"ד על הצוואה ויצטרף עם זה העד ותתקיים הצוואה וכמו שנרא' מתשובת הרא"ש ז"ל בכלל ס' תשובה ג' נאם המבי"ט: שאלה קלח ראובן תושב ארם צובה בא לדמשק ונתאכסן אצל שמעון ורצה להשתתף עם שמעון והשיבו שמעון אני שמתי על לבי שלא להשתתף עם שום אד' אבל בני יכנס במקומי ואני אתעסק עמו בתנאי שאהיה נאמן בלי שום שבועה ועשו כן וראובן היה שולח סחורה ממקומו לשמעון ובנו והיו מוכרים בחנות וכן שמעון היה שולח מעות או סחורה ליד ראובן לארם צובה ובהמשך הזמן בא סחורה לדמשק בזול ולא היה לו לשמעון מעות ולקח ק' פרחים מישמעאל אהובו ברבית בלא ערב ולקח הסחורה ושלחה לראובן ונמשך השותפות ימים ושנים וכשבאו לחלוק רצה שמעון ליקח מהחבר' הק' פרחים שהיה הוא חייב לישמעאל ולא רצה ראובן באמרו כי כמו שעד עתה היו הק' פרחים בשותפות כן יהיו תמיד מכאן ואילך ואם תפרעם אפרע אני חלקי ואם תרויח גם אני גם כן ונתרבה המחלוקת ביניהם עד שהשיבו ראובן לא תעשה מריבה עמי כי ראשי קשה כאבן והסחורה בידי לכן עשה מה שתרצה וכראו' שמעון כי גברה ידו של ראובן שתק והניח בידו חצי המעות שלקח מהישמעאל הנזכר ויהי אחר עבור שנה או שנתים חלה הישמעאל חולי ארוך וכבד אמר לו שמעון כבר ידעת איך כל יורשך שונאי' אותך ומבקשים את נפשך מה תועלת יש לך שאחריך יתבעו ויגבו ממני מה שאני חייב ויותר ויתעללו עלי לכן למען אהבתי תלך לשוק ותאמר בפני עדים איך איני חייב

לך דבר אמר לו הישמעאל תן לי רבית מוקדם משנה זאת ואעשה רצונך ונתן לו והלך הגוי לשוק ואמר לפני כמה ישמעאלים סוחרים שהיה חולה הולך למות שיהיו עליו עדים שאין לו על שמעון שום תביעה בעולם ולא שום זכות שאינו חייב לי שום דבר ובתוך חדש ימים נפגר ובא חתנו והוליך שמעון לשופט ואמר שחמיו היה לו מעות הרבה ביד יהודים בפרט ביד שמעון זה ובאו העדים הסוחרים והעידו שבפניהם הודה הגוי שאין לו שום תביעה על שמעון ושתכף נפל למשכב ולא קם עוד וכו' אחר זה שלח שמעון לראובן כתב על כל המאורע ושישלח לו החמשים סולטניס והשיב ראובן שהוא הולך בדרך רחוקה וכשיב' ימלא רצונו אחר כך כשבא חזר שמעון לכתוב לו שישלח לו הנ' פרחי כתב לו ראובן הנה בנך מוכן לבא פה תקח ממנו עשרה פרחים ואני אתנם לו תיכף בבואו פה והשאר ירחם ה' לקח שמעון ה' פרחים מבנו והלך עם בנו ולא רצה ראובן לתת לו שום דבר ואחר זמן נפגשו ראובן ושמעון ותובע עתה שמעון החמשים פרחים הנזכ' וראובן מסרב מלתת יורינו מורינו מורה צדק נר ישראל הדין עם מי: תשובה גם כי אלו הק' פרחיפ נכנסו בכלל השותפות לריוח ולהפסד בין ראובן ושמעון אפ"ה לא נתנם הגוי אלא לשמעון וממנו היה יכול לתבעם ולא מראובן ומחלם לו ואין לו לראובן חלק בהם ואפילו שראובן ושמעון שניהם היו לוקחים הק' פרחים מן הגוי בהלואה ואחר כך היה מוחל' הגוי לשמעון בלבד כנ"ד שידוע שלשמעון מחלם שהיה אהובו ולמען אהבתו הלך ואמר בפני עדים שלא היה לו שום תביעה על שמעון שלא היה חייב לו דבר פשיטא שלא מחלם אלא לו והרי הוא כמי שנתן מתנה א' לאחד מן השותפין שאין לשותפו חלק בה ועדיף מהא דתניא ומביאה הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שלוחין ושותפין מוכסין שמחלו לשותפין מחלו לאמצע ואם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו הרי שאפילו ששניהם היו שותפין בפרעון המכס ומחלו לא' מהם מה שמחל מחל לו ולא לשותפו כ"ש בנ"ד שלא היה ראובן חייב שום דבר לגוי כדי שימחול לו ולא מחל אלא למי שהוא חייב לו ופשיטא שאין לו לראובן שום חלק במחילה זו וחייב לפרוע החמשי' פרחים שנשארו בידו נאם המבי"ט: שאלה קלט ראובן קפץ בנזירות ואמ' אהא נזיר כשמשון בכל תנאיו כראוי אם יכנס בני לבית משפחתי או ידבר עמהם מכאן עד עולם לא אהנהו מנכסי בחיי ובמותי ולא אדבר עמו לעולם ושלא אשב עמו בבית אחת ואמ' אם לא יקבל בני בנזירות שמשון מאלו הדברים לא יכנס לביתי לעולם ואקיי' הנאמר וכשמענו בנו שמעון דברים אלו שהיה לו הפסד גדול בנזירות של אביו נאנס לעשות רצון אביו כדי שלא להיות מודר הנאתו ולא רצה לקבל הנזירות על כל מה שאמר אביו וקבל הנזירות כך אהא נזיר שמשון וכו' שלא אכנס בבית משפחתי מכאן ועד עשר שנים ואמר לעדים שאם לא יתרצה אביו בנזירות זה שיהיה בטל וכשמענו אביו אמר שאם לא יקבל שלא ידבר שיקיים נזירותו ואמר בנו שלא יעשה בשום אופן וכמו שעה אחר כך חזר להפיק רצון אביו ואמר בכלל הנזירות שלא אדבר עמהם יורינו רבינו אם כשאמר בכלל הנזירות אם הנזירות הראשון היה אם יתרצה אביו באותו הנזירות ולא רצה עד שיקבל ג"כ הדיבור הרי נתבטל הנזירות וכשאמר בכלל הנזירות' כבר היה בטל הנזירות הראשון שלא רצה בו אביו או אם נתקיים הנזירות הראשון כשחזר ואמר בכלל הנזירות הראשון ואם יהיה קיים מצד זה אם יתבטל מצד האונס הנזכר וגם אומר שמעון שקבל בר"ה שכל נדר שידור שיהא בטל ושלא זכר

הקבלה בשעה שקבל הנזירות על כל זה יורינו רבינו וגאונינו: תשובה הנזירות שקבל ראובן אם יכנס בנו וכו' כל שלא נכנס ולא דבר יכול להנות לו ומה שאמר אח"כ אם לא יקבל בנו נ"ש מאלו הדברים לא יכנס לביתי לעולם ואקיים הנאמר אם כלל אמירה זו בכלל הנ"ש שאמר גם בכלל הנזירות הנז' אם לא יקבל בני בנו נ"ש מאלו הדברים לא יכנס וכו' נראה כי הכוונה היתה כי גם בתחלת הנ"ש אמר כניסה או דבור לא נחה דעתו לחשוב אולי יכנס או ידבר ורצה שיקבל עליו נ"ש שלא יכנס או שלא ידבר וא"כ אחר שקבל בנו נפטר ראובן מן הנזירות ויכול להנות לו ולדבר ולישב עמו בבית אחת ויכנס לביתו ואפילו היה עובר שמעון על מה שקבל והיה נכנס לבתי משפחתו או היה מדבר להם אינו נתפס ראובן בנזירות שלו כי כל נזירתו תלה עד שיקבל בנו נ"ש וכבר קבל על כל הדברים וכיון שהיה אנוס שמעון בקבלת נ"ש זה על כי גיזם עליו אביו בנזירתו שלא יהנהו ולא ידבר עמו ולא ישב עמו בבית אחת בהיותו צריך לאביו בכל אלו הדברים שצריך ליהנות מאביו לישא אשה הגונה לו ושידבר אביו עמו כדי שלא יצא ש"ר עליו כי יחשב כי לסבת מה בלתי הגונה מונע עצמו אביו מלדבר לו לא יחול עליו הנזירות דהוה ליה נדרי אונסים וגם כי כתב הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות נדרים שצריך בנדרי אונסים לחשוב ולכוין לדבר המותר כגון כשמדירים אותו המוכסים שיהא הפת והבשר אסורים עליו שישים בלבו שיהיו אסורי' לאותו היום וכיוצא בזה היינו משום דאינו אנוס גמור פרעון המכס כי רובם פורעים אבל בנ"ד הוא אנוס גדול כמו שכתבתי אי נמי מה שכתב הרב ז"ל וצריך שיכוין לדבר המותר כו' היינו לכתחלה לרווח' דמלתא שאפי' לא יחשוב כן אם ידוע שהוא אנוס הרי אין פיו ולבו שוים ואפי' לדעת הפוסקים שארבע נדרים אלו צריכין שאלה לחכם היינו מדרבנן בעלמא כדי שלא יזלזלו בנדרים היכא דאית התרה אבל בנ"ש כשהוא חל אין לו התרה היכא שהוא אנוס כי האי דאפילו בשבועות ונדרים אינו צריך התרה אלא מדרבנן הכא בנ"ש אינו צריך שום התרה דלא שייכא ביה התרה כדאמר' ועל מה שכתבתי שאחר שקבל שמעון הנזירות נפטר ראובן מנזירתו יש קושי לפי מה שכתוב בשאל' כי הנ"ש שקבל ראובן היה אם יכנס בנו או ידבר לעולם ובנו לא קבל אלא עד עשר שנים הכניסה והדיבור לא קבל עליו שום דבר וגם אח"כ כשקבל להפיק רצון אביו לא קבל אלא שלא אדבר עמהם ולא אמר לעולם כמו שאמר אביו גם לא חזר לפרט קבלת נ"ש אלא אמר בכלל הנזירות שלא אדבר עמהם גם מה שהתנה בקבלת הנזירות של הכניסה שאם לא ירצה אביו בנזירות זה שיהיה בטל וכששמע אביו נזירות זה אמר שאם לא יקבל שלא ידבר שיקיים נזירותו ואמר בנו שלא יעשה בשום אופן וכמו שעה אחת חזר להפיק רצון אביו וליישב כל זה נראה לי שיש הפרש בנדרים בין כשאוסר על עצמו שום דבר או אוסר דבר שלו על חבירו בלי שום תנאי ובין כשאוסר עליו או על חבירו אי זה דבר אם יעשה חבירו כך או לא יעשה כי כשאוסר על עצמו נכסי חבירו וחבירו אסר נכסיו עליו שניהם אסורים בהניה זה מזה אין יכול לומר שום א' מהם לחבירו אני אסרתי נכסי עליך שלא תוכל ליהנות מהם שלא מדעתי ואני רוצה עתה שתהנה מנכסי כי לא אסרתי עליך אלא שלא מדעתי שכיון שאסרם סתם על חבירו הרי הם אסורים מיד ואין לו תקנ' אלא בהתר' אבל כשאוסר שו' דבר עליו או על חבירו אינו חל עדיין האיסו' עד שיעבו' על התנאי והוא קל יותר שיוכל לוותר על התנאי לומר אסרתי עלי או עליך אם תלך שלא

היה רצוני אז שתלך ועכשיו אינו מקפיד עליך אם תלך ובזה אפילו ילך לא נאסר עליו מה שאסר אם ילך וא"כ בנ"ד שנדר ראובן נ"ש שלא להנות את בנו אם יכנס או ידבר לא היה רצונו אז שיכנס או ידבר ואם ירצה אח"כ לתת לו רשות שילך וכו' לא יהיה אסור בהנייתו ולכך אפי' שלא קבל בנו הכניסה אלא עד עשר שנים כששמע אביו אמר שאם לא יקבל גם כן הדיבור שיקיים נזירתו נראה שלא הקפיד על שלא קבל הכניסה לעולם אלא עד עשר שנים ויותר והדיבור ככה קבלו אח"כ להפיק רצון אביו ואעפ"י שלא אמר לעולם גם אביו לא אמר כששמע אלא שאם לא יקבל שלא ידבר שיקיים נזירתו ולא הזכיר לעולם כמו שכתוב בשאלה ואפי' היה מזכיר לו לעולם כיון שאמר סתם שלא ידבר הרי הוא לעולם כמו שכתב בטור י"ד סי' רי"ט ומה שכתבתי כשמקבל על עצמו ואוסר עליו דבר מה אם יעשה פלוני כך שהוא קל יותר ממה שאוסר עליו דבר מה ואינו תולה הנדר בדבר אחר מצאתי תשובה להרשב"א ז"ל תשובה רנ"ה בדפוס הראשון על מי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עבירה פלוני שכתב שכל דבר שאוסר על עצמו שלא מחמת עצמו של דבר הנידור אינו אלא קנס בעלמא וכי האי קיל משאר נדרים לפי שאין רוצה בנדר מחמת עצמו ואפי' בחרטה דהשתא סגי וכו' ובנ"ד נמי כיון שהנ"ש אינו מחמת עצמו כל שתלה אותו בכניסה הוי קיל טפי ויוכל לבטל או לוות' על התנאי כמו שכתבתי וממילא נפטר מן הדבר שאסר עליו וחפשתי למצוא ראייה לסברא זו ומצאתי שהביא הר"ן ז"ל תשוב' הרשב"א פ"ד דנדרים שכתב על ההיא דקונם שאיני נהנה לך אם אין אתה נוטל לבנדך כור של חטים וכו' יכול לומר הריני כאלו התקבלתי וכו' וכתב הר"ן ז"ל דהיינו טעמא משום דלהרווחא דידיה איכוון והאי לא אצטריך וכו' וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא בקיום מעשה שייך למימר הריני כאלו התקבלתי דכיון שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר הריני כאלו התקבלתי והחזרתי לך דהפוכי מטרטא למה לי אבל בביטול מעשה כגון שאמר נכסי אסורים עליך אם תלך למקום פלוני לא שייך למימר הכי לומר לך והרי הוא כאלו לא הלכת שאי אפשר ואיכא מאן דפליג שאפילו בענין זה יכול לומר שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם ילך אם לא ילך כבר נשלם רצונו עכ"ל ונראה שהרשב"א ז"ל סומך יותר על איכא מאן דפליג כיון שכתב בתשובה האחרת שהנדר שאינו מחמת עצמו הוי כמו קנס בעלמא וקיל משאר נדרים וכו' וא"כ בקבלת נ"ש שקבל בנו נפטר אביו מן הנזירות והנזירות שקבל בנו היה אנוס ואינו חייב לקיימו ולא תימא אם לא חל הנזירות של בנו הרי הוא כאלו לא קבלו ולא נתקיי' מאמ' אביו על בנו ונזירו' אביו קיים דלא היא שכבר היה יודע אביו שלא היה רצון בנו לקבל הנזירות ועכ"ז אמר שיקבלנו שחשב שאולי בנו יקבלנו ברצון טוב וכיון שכבר קבלו יצא אביו ידי נדרו ואף על פי שהנזירות לא יהיה קיים גם מה שאמר בנו בכלל הנזירות שלא ידבר גם זה היה קיים כיון שהזכיר הנזירות הידוע שנעשה באותו יום בכל תנאו וכשאמר בכלל הנזירות הרי הוא כאלו הזכיר התנאים של נ"ש ועדיף ממי שאמר ואני על מי שנדר בנזירות ומה שהתנה בנו בנ"ש שאם לא ירצה אביו באותו הנזירות שיהיה בטל הרי נתרצה במה שקבל שלא יכנס ורצה שיקבל גם כן הדיבור וכבר קבלו כמו שכתוב למעלה וא"כ הנזירו' הראשון היה קיים ועליו סמך הנזירות של הדיבור וקיים וכיון שהשלים כוונ' נזירו' אביו במה

שקבל נפטר אביו מן הנזירות וגם הוא מצד האונס עוד יש טעם אחר ליפטר בנו מן הנזירות בלי טעם האונס אם ירצה אביו והוא כי לא נדר בנו נ"ש זה כי אם לדרישת אביו שאמר לו קודם שלא יכנס ולא ידבר לבני משפחתו והבן לא היה רוצה ולהכריח את בנו שיתרצה אסר הנאתו עליו ורצה שיקבל גם בנו נ"ש על זה והוה ליה כאלו נדר לדעת אביו ויכול אביו לתת לו רשות שיכנס ושידבר ולא יאסר בהנאתו כמו מי שנשבע לאשתו שלא ישא אשה שאם היא נותנת לו רשות שיכול לישא שאף על פי שלא אמר בשעת השבועה לדעתה ידוע הוא שלעשות רצונה הוא נשבע ואפי' שלא נשבע לה ממש אלא בשעת הנישואין נשבע על דרישת קרוביה ואפילו בלא דרישתם כיון שיש מנהג ותקנה לישבע כן הוי נמי לדעתה כי לתקנת האשה נעשה ויכולה לומר איני רוצה בתקנת חכמים כגון זה שהוא לתועלתה וגם אם נשבע אחר הנישואין לדרישת אשתו או קבל נ"ש שלא ישא אשה עליה מסתמא השבועה והנזירו' הוא לדעתה ואם היא תתן לו רשות נפטר מן השבועה ומן הנזירות והר"ן ז"ל כתב בתשובה על חרם רגמ"ה שלא ישא אדם אשה על אשתו שאפשר לדון שאפי' היתר אינו צריך שחרם זה לתקנת האשה נעשה והיא אומרת אי איפשי בתקנה זו ע"כ וכיון שבשבועות ובחרמים הוי ברשותה גם כן בנ"ש דנדרי' ושבועות שוים בענין זה דנזירות בכלל נדר כדכתיב איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר וכו' ואע"ג דנ"ש חמור שאין לו התרה קיל טפי מנזירות סתם שאסור ביוצא מן גפן היין ובטומאה ותגלחת ונ"ש מותר בטומאה ויכולה האשה לתת לבעלה רשות לישא כי גם הוא לא נשבע ולא נדר אלא על דעת כן שתוכל היא להתיר לו וכן בנ"ד וכמו שכתב הריב"ש ז"ל בתשובת ת"ז ואם באולי עדיין אביו בכעס עם בנו וכשידע כי לא הועיל בקבלת נזירותו על דרך מה שכתוב למעלה ויחזור לידור נ"ש באופן שלא יהיה היתר זה עדיין יוכל לפרוע חוב בנו וכל הדברים שכתבו הפוסקים ז"ל שמותר לעשות למודר ועוד יש קולא במדיר זה כי מי שאו' הריני עליך חרם או הרי אתה אסור בהנייתי כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה אינו יכול להנות לו אפילו בשל אחרים כמו אם נתנו אחרים בידו מעות לחלקם או לתתם לחצי ריוח אינו יכול לתת לזה שנאסר בהנאתו אבל מי שאסר נכסיו על אחד כמו בנ"ד דוקא נכסיו אסר אבל לא נכסיו אחרים ויכול להנות לזה מנכסיו אחרים גם יש קולא בנ"ד שאמר שלא להנות מנכסיו הוא אינו יכול להנותו אבל המודר מהנאתו אם יוכל הוא ליהנות מנכסיו המדיר באופן שלא יהיה גזל כמו אם היה בידו מעות של מדיר והיה נותן ונותן בהם שלא מדעת המדיר מותר לו אותו הריוח כי לא היה הנדר אלא שהוא לא יהנה אותו דדוקא במותר הנאה שאסר הנייתו עליו או שאמר הריני עליך חרם אסור לו למודר ליהנות ממנו אפי' שלא מדעתו כי כל הנאתו נאסרה עליו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ב דנדרי' אבל זה שנדר שלא לעשות הנאה לפלוני לא נאסר אלא אם הוא מדעתו מהנה אותו עוד יש לפשפש במעשה נזירות זה שתלה הנזירות בשני דברים באיסור הנאה ובכניסת בנו וכו' שהכניסה היא ביד בנו ולא בידו אם חל הנזירות או לאו דיש פנים לכאן ולכאן ובס"ד אכתוב מה שיראוני מן השמים נאם המבי"ט: שאלה קמ' ילמדינו רבינו ראובן ושמעון נשתתפו והלוו לגוי אחד ברבית סך מעות וכתבו חוגא בערכאות הגוים בסך המעות ונכתבה החוגא בשם שמעון לבדו שחייב לו הגוי סך כך וכך ואחר כך כתב ראובן שטר על שמעון וז"ל בפנינו וכו' הודה שמעון שהסך הכתוב בערכאות שחייב לו הגוי פלוני וכו'

שהם בשותפות בינו ובין ראובן לשמעון כך וכך ולראובן כך וכך והגוי הוא אף על פי שכתב החוב בשם שמעון היה בדעתו שהמעות כולם היו של ראובן ומשום דברים שביניהם כתבם בשם שמעון אחר כך הלך שמעון למדינת הים ונשאר ראובן ותבע מן הגוי והגוי הנז' היה מלתזם בממון המלך ותפסו אותו על ממון המלך והלך אליו ראובן ונתפשר עמו שיכתוב לו פתקא בעדים איך הסחורה אשר יש לו לגוי במקום פלו' שמכרה לראובן מקודם ועל ידי שוחד גזר שר העיר שהסחורה יקחנה ראובן ואירע שהגוי הנז' נמלט והלך לשער המלך לצעוק על עניניו ושר העיר נתן האלתז"ם לגוי אחר וראובן קבל הסחור' והתחיל למוכר' אמר לו הגוי החדש תמכור סחורת' במקו' אחר כי נמשך לי נזק במכירת' פה ואם לא תשמע תדע שתפסיד הכל וראובן לא חשש לדבריו והלך הגוי ובשוח' חזר ולק' הסחור' מראובן במאמ' השר אחר ימי' הוצר' גוי זה למעו' ובא לראובן ואמר לא תבקש לי בהלוואה מעות ותשבע לי כמה היה חייב לך הגוי המלתז"ם הא' ואתן לך מהסחורה כנגד מה שתשבע ובקש ראובן מעו' בהלוואה לגוי ונמצא שמעון שם בזמן זה שבא מדרכו ואמר לו ראובן הענין ואמר לו שאם ירצ' שילו' הוא החצי והוא החצי ויקחו הסחור' בין שניה' כל א' כפי חלקו ואם לא ירצה שהוא ילוה הכל ויקח כל הסחורה ונתרצה שמעון והלוה החציוהלך ראובן ולקח הסחורה מיד הגוי כנגד החוב שנשבע שהיה חייב להם הגוי הראשון ושמעון לא רצה לקחת חלקו ברשותו לפי שראובן היו לו נערים הרבה ומשתדלים במכיר' הסחור' ולשמעון לא היו לו משתדלי' ואנשי' וכן היה שהשתדל ראובן ושלח מפה ומפה ומכר הסחורה וחזר ולקח מחדש מאותה סחורה מן הגוי מחשבונות שהיו ביניהם אחר זמן נתקוטט הגוי עם ראובן וחזר ולקח הסחורה הזאת השניה ממנו כי הראשונה כבר נמכרה והוציא ראובן קול שלקח גם הסחורה הראשונה שפרע להם בעד הגוי הא' ושמעון היה יודע האמת ושותק באמרו היום או מחר יבא הגוי הא' משער המלך ואתבע מעותי ממנו ולא אתקוטט עם ראובן שהוא קרובי והיה כן אחר שנים בא הגוי משע' המל' ולקח האלתז"ם והלך אליו שמעון ואמר לו תפרע לי מעותי כי הסחור' שנתת לראובן לקח ממנו הגוי המלתז"ם אחריו והגוי בשמעו שהדב' אמ' התחיל לפרוע לשמעון קצת מעות אח"כ כששמע הענין שחזרו ולקחו הסחורה מן הגוי לא רצה לתת כלום ועברו דברי' בינו ובין שמעון ואפי' ששמעון היה יודע שהדין עם הגוי היה מתחזק לתובעו באמרו אולי אציל חלקי ממנו ולא אצטרך לדין ודברים עם ראובן קרובי ועוד שראובן מלתז"ם בממון המלך ולא יוכל להציל ממנו שום דבר ובהתחזקו שמעון לתבוע מהגוי נכנס יהודי א' ופשר בינו ובין הגוי שילוה לו לגוי סך מעות ושיהיה סאר"ף אצל הגוי ויכתוב לו שמעון מחילה על החוב בעד פסארפליף שהיה נותן לו והלך שמעון אצל ראובן וספר לראובן הענין ושאל ממנו עצה והשיב ראובן טוב הדבר אבל תכתוב במחילה בפני הערכאות שפיטור החוב ומחילתו הוא כדמ"ה בעד הסארפלי"ק אמר לו שמעון אני מפחד שהיום או מחר תתקוטט עמי למה מחלתי לו אמר לו ח"ו תלך ותמחול לו ולא תחוש והלך שמעון ועשה כן ואמר לגויים המעידיים בערכאות בפני שאינו מוחל כי אם על תנאי שהחוב יהיה כדמ"ה בעד הסארפליק ואמר זה בפני עדים ישראל והגוי' והכותבים שקרו בשמעון ולא כתבו תנאי זה במחילה אלא המחילה סתם ועמד שמעון סארף ימים עם הגוי והסירו את הגוי מן האלתזם והפסיד שמעון מעותיו ועתה ראובן מערער על שמעון ואומר שמה שמחל לגוי

היה שלא מדעתו ושהחוב היה לשניה' וכיון ששוא מחל הוא חייב לו חלקו ושמעון אומר אני לא תבעתי הגוי אלא כדי שלא להתקוטט עמך שאתה לקחת הסחורה בעד החוב ואתה היית חייב לי המעות על חלקי והחוג"ה אעפ"י שהיתה בידי כבר היתה פרוע ושלא כדין הייתי תובע מהגוי ועוד שעל כל זה אתה נתת לי רשות שאלך ואמחול לגוי יוריני מוריני אם הדין עם שמעון וישבע שמעון שכבר נפרע ראובן חלקו משלם או אם ישבע ראובן על הכל יבא דברו הטוב לנו ולו תהיה צדקה ושלום: תשובה מה שגבה ראובן מן הגוי חצי החוב או יותר כפי דברו זכה כבר שמעון בחלק מה שיגיע לו לפי הערך הכתוב בשטר שביניהם שהיה לכל א' סך כך במה שכתוב בחוג"ה בערכאות שהיה חייב הגוי לשמעון וזה כבר הוא גבוי לשניהם ואין לו עסק בעסקי' אחרי' שנתעסקו אח"כ על השאר והסחורה שעזר השר שיקחנה ראובן כיון שלקחה כבר ברשותו והיה יכול למוכרה במקום אחר כמו שהתרה בו הגוי המולתזם החדש ולא שמע לו הוי פושע דאע"ג דגזים איניש ולא עביד הגוים מגזמי ועבדי כל שכן שהיה האלתז"ם בידו והוה לו יכולת לעשות ועשה ולקח הסחורה ממנו כמו שגזם לו ואם כן מה שהיה מגיע לשמעון מזאת הסחורה כפי השטר שביניהם חייב ראובן לפרוע לשמעון כל שכן אחר שחזרו לו הסחורה בשביל המעות שהלוו שניהם לגוי המלתז"ם שודאי חייב ראובן לפרוע לשמעון חלקו כמו שכתוב בשטר לפי הערך אפי' שלא לקחה שמעון שכבר נתן טעם למה לא לקח שלא היה לו מי שימכרנו' לו ומה שחזר ראובן ולקח סחורה וחזר הגוי ולקחה ממנו אין בזה היזק לשמעון כיון שהסחורה של שותפו' לא לקחה ממנו כי כבר מכרה ראובן כמו שכתוב בשאלה ושמעון היה שותק שלא היה תובע מראובן על כי היה חושב שיגבה מן הגוי ואחר כמה שנים גבה על הקול שיצא שלקחו מראובן כל הסחורה וכשידע הגוי אמיתות הענין שהחזירוה לא רצה לתת לו עוד כלום ועכ"ז היה תובעו ולא היה רוצה לתבוע מראובן בתשבו שיקח מן הגוי הראשון ושלא להתקוטט עם ראובן שהיה קרובו וגם שהים מלתז"ם בממון המלך ולא היה יכול להציל מידו גם מה שנתפשר (מד' אחרי') [שמעון] עם הגוי הראשון ועשה לו מחיל' וגם הלוה לו מעות על שנתן לו פסארפליק הרי כתוב בשאלה שנתרצה ראובן במחיל' ואמר לו שיעשנה ולפי מה שכתוב למעלה בשאלה אפי' שלא היה מוחל לא היה נותן לו דבר על כי נודע לגוי כי הסחורה נשארה ביד ראובן כמו שכתוב למעלה ואם כן אין לו לראובן שום טענה או ערעור על שמעון שעשה מחילה לגוי כי גם שלא היה עושה לו מחילה לא היה פורע לו שום דבר כיון שנפרע כבר ראובן מן הגוי השני כנגד החוב שהיה חייב להם הגוי הראשון כמו שכתוב בשאלה וגם ברשותו היתה המחיל' ומענין מה שכתוב בשאלה שראובן כופר בכל ואם ישבע שמעון או ראובן כבר כתבתי כי במה שגבה ראובן קודם חצי החוב או יותר לפי דברו נראה שהוא דבר ידוע לכל או לעדים ועל זה אינו חייב שמעון שבועה דהודאת בעל דין כמא' עדים דמי גם הסחורה שלקח בגזרת השר כבר היתה גבויה והיה חייב ראובן לתת לשמעון חלקו כי היה פושע במה שלא שלחה ומכרה במקום אחר מפני גזום הגוי המלתז"ם ואם ענין גביי' סחורה זו על פי גזרת השר על ידי שוחד שנתן ראובן כמו שכתוב בשאלה היה דבר ידוע לכל או לעדים גם בזה אינו חייב שמעון שבוע' ויגבה חלקו מאותה סחורה ומלשון השאלה כך נראה שהדבר ידוע לכל שלקח הסחורה או שהוא הודה שכך הענין אבל אם אין עדים בדברי' אלו אלא ששמעון טוען שראובן אמר

לו כך אין כאן שבועה לשמעון אלא לראובן שישבע שלא אמר לשמעון שקבל הסחור' וגם בסחור' הנמצא' בידו שהוא ידוע שהיא מן השותפות היא בחזקת שניהם ואינו יכול לישבע ולא ראיתי ראובן ולא שמעתי מי הוא שמעון ב"ד אשר שם יחקרו ויוציאו הדין לאמתו נאם המבי"ט: שאלה קמא ראובן חייב לשמעון סך מה וזה ראובן היה חייב לו לוי סך מע' כמה שהיה חייב הוא לשמעון וראובן הלך למדינת הים ובא שמעון בפני ב"ד והוציא שטרו שחייב לו ראובן ותבע ללוי לדין שיפרע לו החוב לראובן והשיב לוי שהוא אמת שחייב לראובן ויש ביד ראובן כתב ידו של לוי בחיובו אז ב"ד גזרו על לוי שיפרע לשמעון מה שהודה שהיה חייב לראובן ונתנו בידו מעשה ב"ד לרא' אחר זמן בא יהודה ממדינת הים והביא כתב מראובן ללוי שיתן לו אותו החוב שהיה חייב לו לראובן והזקיקו לדין וטען יהודה שחוב זה הוא שלו כי ראובן קודם שהלך צוה ללוי שישלחנו ליהודה ולא שלחם ועתה שבא רוצה מעותיו ולוי טען כי אמת הוא שראובן אמר לו כך קודם שהלך ושהוא השיב איך אתנם או אשלח לשום אדם וכתב ידי בידך אז אמר לו ראובן כל מי שיביא לך כתיבת ידך תפרע לו וכתיבת יד זה נאבד מן העולם ויהודה תובע ללוי בכתב שהביא מראובן ולוי פרע כבר לשמעון על פי ב"ד כנז' יורינו מורינו אם יש לו ליהודה שום דין ודברים עם לוי כיון שלוי פרע החוב על פי בית דין: תשובה מה שהגבו ב"ד כדין הגבו אף אם ייחד ראובן מה שהיה חייב לו לוי לפרעון יהודה אינו דבר כל זמן שלא קבל יהודה אחריות המעות שהיה חייב לוי עליו אם יפסדו רק בהפך בשטרו כתוב שלעולם האחריות עליו עד שיכנסו המעות בידו של יהודה וגם כן שלא האמין יהודה בראובן שהוצרך לתת לו ערב קודם שיצא ממדינתו ובפ' כתב הטור סי' קי"ז העושה שדהו אפותיקי סתם ושטפה נהר הרי זה גובה מנכסים אחרים וכתב עוד וכן לענין קדימה אפי' עשה מטלטלי' אפותיקי מפורש בשטר לראשון גובה מלוה של אחריו כיון שהשעבוד לא חל עליו על המטלטלים אין בהם קדימה וכ"ש בנ"ד ששמעון שהגבוהו ב"ד שטרו מוקדם משטר יהודה זה נראה לע"ד הצעיר משה ברוך.

זה עבר לפני ואמרתי אלכה לי אל מאור הגולה יאיר עינינו בתורתו ושלומו יגדל: תשובה אפי' שלא היה פורע לוי לשמעון מה שפרע על פי ב"ד לא היה חייב לפרוע ליהודה כיון שלא הביא הרשאה ממנו וכמו שכתבו המפרשים ז"ל הרמב"ם ז"ל פ"א מה' שלוחין ובח"מ סי' קכ"ב שאם כתב ראובן לשמעון מנה שיש לי בידך שלחחו ביד לוי אם (לא) רצה לשלחו אינו חייב עד שיביא הרשאה ואפי' שהיה מביא הרשאה אחר שפרע לוי על פי ב"ד לא היה לו שום דין עם לוי כיון שכבר פרע לשמעון מה שהיה חייב לראובן בשטר מקויים וזה יהודה לא נודע שיש לו שום חוב על ראובן וגם ראובן לא הודה או לא כתב שהיה חייב לו אלא שנתן לו הרשאה שיגבה חובו מלוי ואם ראובן עצמו היה בא לתבוע חובו מלוי לא היו מחייבין ב"ד ללוי שיפרע לו אלא לשמעון מדר' נתן מנין לנושה בחבירו וחבירו בחבירו וכו' כ"ש לשלוחו או למורשה שלו דלא עדיף ממשלחו ואפי' היה מביא זה יהודה שטר מקויים שהיה חייב לו ראובן ומוקדם לשל שמעון אחר שפרע לוי לשמעון על פי ב"ד מעות אין בזה דין קדימה ואפי' במטלטלים כי אפי' מראובן עצמו שהיה גובה המאוחר מעות או מטלטלים אין המוקדם מוציא מתחת ידו כל זה כתבתי לרווחא דמילתא כי מתחלת דינא פירכא ליהוד' אפי' לא פרע לוי לא היה חייב לפרוע לו על פי כתב כמו שכתבתי והב"ד יפה עשו שהגבו לשמעון מה שהיה

חייב לוי לראובן מדר' נתן וכו' נאם המבי"ט: שאלה קמב ראובן שדך בתו לשמעון וכתבו ביניהם קנסו' וזה נוסח שטר השדוכין הצריך לענין השאלה בפנינו וכו' וזמן הנישואין יהיה מכאן ועד שנה אחת ואם באלו ישלח ראובן אבי הכלה בעד חתנו אחר חג הסוכות ילך החתן לאכסנדר' מקו' הכלה ויהיה שם עד זמן הנישואים ועוד נתחייב החתן לקבוע דירתו שם שלש שנים ואם ח"ו א' מן הכתות תחזור בה תהיה מחוייבת לכת האחרת מאה וחמשים פרחים זהב וקנינא כו' וגם נשבעו וכו' אייר השל"ה פה רודס ושריר וכו' עכ"ל שטר השדוכין ואחר שעשה שדוכין הללו הלך אבי הכל' לסינים ומשם כתב לחתנו אשר ברודס יבא אל עיר נא אמון כי הוא גם כן רצונו לבא שם להשיא בתו למועד הכתוב ביניהם ויהי לימים בא אבי הכלה לנא אמון ולא בא חתנו ותכף חזר לכתוב לו שיבא כי הכל מתוקן לסעודה והשיב לו חתנו הנז' שאינו יכול לבא אך אם רוצ' (להבי') [שיהי'] חתנו (יבוא) לעיר רודס (עם בתו) שיכניסנה ואם לאו הרי הוא נקי משבועתו אחר שהוא נתאחר כמה זמן בסינים ולא בא אל אמון ואבי הכלה אומר שאף על פי שנתאחר בסינים לא עבר המועד הקצוב ביניהם שהוא זמן שנה ועדיין נשאר מהשנה חדש וחצי ומאז שכתב לו שיבא היה יכול לבא עם כמה דוגיאות וספינות שבאו מרודס לנא אמון וכיון שאינו רוצה לבא שיפרע הקנס הכתוב ביניהם ק"נ פרחים שיש מהם כבר ביד אבי הכלה חמשים ותובע הק' מורינו: תשובה על ענין הקנס אם יסרב שום אחד מהם בזיווג הנז' יתחייב בקנס מכח הקנין ומכח השבועה כמו שדן החכם הר"י ך' נון יצ"ו וצדק בדינו אך מן השאלה נראה שכל א' מרוצה בזיווג וחלוקי' במקום הזיווג ואין לו דין לחתן שיביא לו חמיו את בתו לרודס כי הוא נתחייב ללכת שם לאכסנדר' לזמן הנישואין ולקבוע דירתו שם ג' שנים אבל מפני שלא הלך אינו חייב עדיין הקנס כי מה שכתוב אם באולי ישלח וכו' ילך החתן למקום הכלה ויהיה שם עד זמן הנישואין אולי חשב החתן כי תנאי זה היה בהיות ראובן באלכסנדר' ועתה שהיה בסינים ונתאחר עד תחלת ניסן חשב שלא היה חייב ללכת ובין כך ובין כך עבר הזמן לא נתחייב עדיין בקנס אע"פ שכתב שיביא את בתו לרודס אין בדבריו ממש אלא הוא חייב ללכת לאלכסנדר' ולדור שם הג' שנים כמו שכתוב בשטר השדוכין ואם ילך אפילו אחר הזמן אינו חייב קנס אדרבא ראובן חמיו יתחייב קנס אם לא יתננה לו כי הזמן שקובעים לנישואין בשטר השדוכין הוא לשיכין כל א' מה שיצטרך לזמן הנישואין כמו שאמרו חכמים על הסתם נותני' לאלמנה ל' יום מיום התביע' ולבתולה י"ב חדש ואם נתעכב יותר לא מפני זה נתבטל הזיוג אלא שחייב במזונות' ואם הוא תבעה ועבר הזמן לא נתחייבה היא בשום דבר שנראה שאיחו' הזמן אינו מבטל הזיווג ותנאי שמתני' בשדוכין אינו כ"כ קיים כמו זמן של חכמים שחייבים במזנות אחר הזמן מה שאין כן באיחור הזמן הכתוב בשטרי השדוכין שאינו חייב במזנות (בין) [כיון] שאין כאן קדושין אלא ארוסין בעלמ' וקיל זמן זה מזמן שנתנו חכמים שלשים וי"ב ואעפ"י שכתוב בסוף שטר זה ונטלו קנין וכו' ונשבעו על כל הכתוב למעל' לא הית' השבועה על איחור הזמן כי הזמן אינו אלא אזהרה לשיכין כל א' מה שצריך ואם יש איזו סבה לאיחור לא נתחייב בזה קנס ומעשים בכל יום שעובר הזמן ולא בשביל זה נחייבהו בקנס כיון שהוא מרוצה בזיווג ויש לו איזו סבה לאיחור ובשטר זה יש יותר גילוי לענין זה שכתוב ואם א' מן הכתות תחזור בה תהיה מחוייבת לתת לכת האחר' ק"נ פרחי' וקנינ' וגם נשבע כו' שנרא'

שהקנין והשבועה אינו אלא על החזרה שהוא מבטל הזיווג ולא על קביעות הזמן ולא הוזכר קנס הק"ן אלא למי שיחזור בו ואעפ"י שכתוב בקנין ושבועה על כל מה שכתוב למעל' ויהיה תנאי הזמן בכלל הקנין והשבועה יהיה עובר על השבועה ואינו חייב קנס ולפי האמ' כמו שהקנס אינו אלא על החזרה מן הזיווג כמו כן השבועה אינה על איחור הזמן ולכן אם זה החתן לא ירצ' ללכת לשם לזמן שיקבעו לו ב"ד נראה שתואנה הוא מבקש לבטל הזיווג ויתחייב בקנס אבל אם יראה לב"ד שיש לו איזה סב' לזמן מה לא יתחייב בקנס אלא אחר עבו' הזמן שיתנו לו שאם לא ילך אז נראה ודאי שאינו רוצה הזיווג וחייב לפרוע הקנס כמו שדן החכם הנז' וכשיש איז' טענה לחתן אנחנו נוהגים לעשות פשרה ביניהם לענין הקנס נאם המב"ט: שאלה קמג ראובן שהיה לו בית סמוך לבית הכנסת והבנאים הרסו את כותלו המפסיק בינו ובין ב"ה ובנאוהו מחדש שלא מדעת ראובן שלא נמצ' שם ואירע שהכניסו הבנאים יותר מחצי אמה של קרקע ב"ה בתוך ביתו של ראובן ועתה הקהל מערערי' על ראובן על חצי אמת קרקע הנזכר ושואלים ממנו כפל כפלים מששווי וראובן טוען כי מצד הריסת הכותל הנזכר ובנינה נמשך תועלת רב לב"ה כי קורות ב"ה הו' עמוסות על קורה א' ועתה הם עמוסות על הכותל הנז' שהוא שלו כי אביו של ראובן לא רצה מעולם שיעמיסו קורות בכותל זה ועוד אומר ראובן כי ב"ה זה אינם מתפללי' בו זה יות' משש' או שבע שני' והשכירוהו לדירה שיביאו ב' שמאי' ויראו כמה שוה אותו חצי אמה לערך כל (הבית) [רוחב] ב"ה ואפי' שיהיה ביותר יפרע להם כדי לצאת ידי חובתם או אם ירצ' יראו כמה עולה שכירו' הב"ה בכל שנה ולפי הערך שימדדו כל הב"ה יפרע הוא בעד חצי האמה שכירות שנה בשנה עוד אומר להם שיש להם ב"ה אחר מצד אחד של ביתו של ראובן ואומ' שיהרוס כותלו המפסיק ויתן להם אמה אחת קרקע בזה הצד בעד אותו חצי אמה והוא יהרוס ויבנה להוצאתו וירחיבו אותו ב"ה והקהל אינם רוצים לא זה ולא אותו כי כוונתם להקניטו ולקחת ממנו ממון רב יוריני אדונינו דרך נלך בה ואת המעשה אשר יעשה ראובן ושכרו כפול מן השמים: תשובה כתוב במישרים נתיב ל"א חלק ששי משיג גבול ובנה הכותל בשל חבירו והכניס מן הקרקע בתוך שלו ובנה על אותו כותל בנינים גדולים חייב לסתור הכל שלא עשו תקנת השבים בקרקע וכן כתבו הגאונים בתשובה עכ"ל וכל שכן בבית הכנסת.

אבל ראיתי בשאלה מה שטוען ראובן התועלת שנמשך לב"ה עתה אם הוא כך וגם טוען שימכרו לו אותה אמה או שיתן שכירות עליה או יתן להם מקרקע שיש לו סמוך לקרקע שלהם במקו' אחר והקהל טוענים שאינם יכולים למכור מפני שהיה בית הכנסת ואני אומר כי גם כי מצד הדין חייב לסתו' כמו שכתבו הגאונים יש הפרש בנ"ד שלא נעשה השגת גבול זה ברשותו שלא נמצא שם וכי האי גונא אפשר שגם הגאונים ז"ל יודו שיהיה בו תקנת השבים שיפרע להם מה ששוה חצי האמה כי מה שהחמירו הוא מפני שעבר על לא תשיג גבול ריעך ובנ"ד לא עבר אם הוא לא ידע כל שכן כי כפי מה ששמעתי רוב הקהל מרוצים בחצי האמ' למוכרו לו או להשכירו לו אלא שיש מהם שחוששין להיותו בית הכנסת שלא יוכלו למכור אבל מצד הדין אחר שיסכימו שבע' טובי העיר או הקהל למכו' יש להם רשות אפי' היה ב"ה של עיירות שהיו מתפללין בו כ"ש שאינ' מתפללין בו וכיון שאינ' מתפללין בו אפי' שהוא בית הכנס' של כרכי' יש

להם רשות לשבע' טובי הקהל למכו' לפחות חצי אמה זו ויעשו בזה הטוב והישר נאם המבי"ט: שאלה קמד ראובן נשא לאה והכניס' עמה בנדוניא מעות סך שלש מאות זהובים והוא הוסיף לה כמנהג עוד מאה וחמשים סך הכל ת"נ זהובים וכתבו ביניהם בעת הנשואים וז"ל ואם ח"ו יפטר החתן בחיי אשתו וישאר לה ממנו זרע של קיימא התנו ביניהם שהזרע ואשתו יירשו אותו למחצה ויחלקו ביניהם שוה בשוה כל הנכסים שימצאו לו בעולם וזה יובן כל זמן שתשב באלמנותה ולא תנשא לאחר ואם תנשא לאחר אז תגבה כתובתה בלבד ואם לא ישאר מהנכסים יותר מכתובתה או פחות והיא תרצה להנשא לאחר אז לא תגבה אלא חצי מהנכסים שימצאו לו ואם לא ישאר לה ממנו זרע של קיימא היא תגבה כתובת' משלם והנשא' ליורשיו ע"כ וראובן הנזכר נפטר וחיי לרבנן שבק והניח בת אחת ואחר כמה חדשים נפטר' הבת ועתה רוצה לאה לגבות כתובתה וכל הנכסים הנמצאים לראובן הם שלש מאות זהובים לבד: תשובה מה שכתוב שהזרע ואשתו ירש למחצה שוה בשוה כל הנכסים שימצאו לו הוא לטבות' ולריעותא של האשה ושל הזרע לטיבותא שאפילו יהיו הנכסים יותר מכפלים מכדי כתובתה שתגבה אשתו חציין שהוא יותר מכתובתה והו' לטובת האשה ולרע' הבת ואם יהיו פחות מכפלי' מכתובתה הוא לטובת הבת שתטול קצת מכתובת אמה ולדעת אשתו שלא תטול כתובתה משלם אלא שאם תרצה לינשא כשיהיו הנכסים יותר מכפלים לא תטול אלא סך כתובתה וכן אם יהיו פחות מכפלים תטול כל כתובתה והשאר לבת ואם לא ימצאו נכסים אלא כדי כתובתה או פחות תטול חצי הכל בחיי הבת ואם מתה הבת קודם שתנשא אמה הוי כאלו לא נשאר לו זרע שאם לא נשארו נכסים יותר מכתובת' או פחות תגבה הכל ואם היו הנכסים יותר תגבה כתובתה והנשא' ליורשיו נאם המבי"ט: שאלה קמה ראובן קבל נזירות וז"ל הריני מקבל נזירות שמשון בר מנוח בכל תנאיו שלא לדור בטוקאט אחר חופתי אלא ג' שנים שלימו' ואחר כך אבא לצפת תוב"ב ואם לא אמצא אז שיירא אעקור דירתי מהעיר טוקאט ואעמוד בספר הקטרגי"ש עד אמצא שיירא לבא ע"כ והנה ראובן קיים נזירותו ובא לעיר צפת ואינו יכול לשבת לאיזו סבה שיהיה ורוצה לחזור לטוקט לדור יוריני מוריני אדונינו אם יכול לחזור ואם יכול כמה זמן צריך לעמוד בצפת כדי שיוכל לחזור ושלום אדונינו ועטרת ראשינו יגדל: תשובה נראה לי שכבר נתקיים כל נדר זה כי אעפ"י שאמר שלא לדור בטוקט אחר חופתו אלא ג' שנים שלימות שנראה שלא יוכל לדור עוד שם אפילו הכי השלי' דברי נדרו שאמר ואחר כך אבא לצפת שנראה שמה שנדר שלא לדור בטוקט אלא וכו' היה קודם בואו לצפת ואחר שכבר בא לצפת כבר נשלם נדרו ויוכל לחזור לדור לטוקט שמה שאמר שלא לדור הוא אלא שיבא לצפת וכבר בא ונשלם נדרו כמו שכתבתי ויכל לחזור לדור שם נאם המבי"ט: שאלה קמו ילמדנו רבינו נר ישראל ראובן תושב עיר אח' נתפשר עם שמעון בחור א' מתושבי עירו לתת לו בתו לאשה ונדר לתת לו בנדוניית בתו ק' פרחים במעות בעין ואחר שנעשו שדוכין ביניה' ונתקיימו היה תובע שמעון מראובן חמיו הק' פרחי' שרצונו להתעסק בהם והשיב לו חמיו בא עמי לעיר פלוני שיש לי שם מעות ושמה אתנם לך והלכו שניהם שם למקום ההוא ונתנם לו חמיו ושמעון חתנו הליבשם בסחורה במקום ההוא בהסכמת חמיו עם ק' פרחים אחרים שהיו לו לשמעון משלו וקבל שמעון אחריות הסחורות שהליבש במאה פרחים שנתן לו חמיו וחזרו שניהם יחד ובחזרתם לעירם סמוך

לעיר' נכנס השטן בתוכ' ובטלו השידוכין מבניהן ולקח ראובן כל הסחורה שהיה מביא שמעון במאתים פרחים והכניסם לביתו עד שימכרם ויקח כל א' חלקו ואחר שמכרם נתן לשמעון המאה פרחים שלו עם הריוח שהגיע לחלקו והק' פרחים האחרים לקחם לעצמו בעד הק' שלו כיון שנתבטל השידוכין גם לקח הריוח של הק' פרחים הנזכ' כיון שהקרן שלו ושמעון טוען כי כיון שהוא קבל אחריותם ואם היה שאירע בהם שום הפסד הוא היה חייב עליהם עתה שנתבטלו השידוכין וגם אם היו מתקיימים השידוכין היה מכניסם בחשבון כתובת בתו כיון שאחריותם עליו וא"כ עתה שנתבטלו השידוכין ויש בהם ריוח הריוח שלו כמו שג"כ האחריות היה שלו יורינו מורינו מורה צדק הדין עם מי לזכות בריוח ק' פרחים אלו ושכרו כפול מן השמים: תשובה כשתבע שמעון מראובן חמיו שיתן לו הק' פרחים שנדר לו לנדוני' בתו אעפ"י שעדין לא היה חייב ליתנם לו עד שישאנה כיון שרצה ליתנם לו מעתה שיתעסק בהם מסתמא בכוונתו היתה שהריוח שלהם יהיה לשמעון שרצה להועילו לתתם לו מעת' וכיון שהלבישם בסחור' והביאם לאחריותו בעוד שהיו השידוכין קיימי' ביניה' הריוח הוא של שמעון שכשנתבטלו השידוכין סמוך לעי' כבר נעשה הריוח שהגיעו בשלמות לאחריות שמעון כי גם שהיה מפסיד בסחורה היה ההפסד עליו בין שיתבטלו השידוכין או יתקיימו ולכן הריוח שנעש' בעוד שלא נתבטלו השידוכין חייב ראובן לתת לשמעון וזהו בשביטול השידוכין בא מצד ראובן או מצד ששניהם נתרצ' אבל אם מצד שמעון לבדו נתבטלו הריוח הוא לראובן שלא נתן לו הק' פרחים שירויה בהם אלא על מנת שיכנוס את בתו נאם המבי"ט:שאלה קמז ג' שותפין ראובן שמעון לוי שהניח כל אחד מהם מאה פרחים בשותפות קרן וראובן היה עושה עיקר המשא ומתן בכל נכסי השותפות ולסוף זמן השתפות באו לחשבון שמעון לוי עם ראובן והראה להם כל המעות שהיו חייבים לו בני אדם מנכסי השותפות כי היה לו רשות למכור סחורה אפי' לגוים לזמן ושילווה להם ברבית כפי מה שיראה לו וקצת מן הגוים מתו ואי אפשר לגבות מיורשיהם שום דבר וקצתם ידם תקפה ויש ספק אם יוכלו לגבות מהם כל מה שחייבי' או קצתו וקצת החובות שחייבים צריך לעשות הוצאות לגבותם וטוען ראובן שלא נשאר בידו מכל הקרן כי אם עשרים או ל' פרחים וכל השאר מראה אותו בחובו' הנז' ועל זה בררו ביניהם אנשים סוחרים בקיאים ומכירי' קצת הלווים שהם בחיים מה טיבם אם יפרעו כל החוב או קצתו ונטל ראובן קנין ושבועה לפרוע לשמעון ולוי מה שיפשרו האנשים הסוחרים הנז' ואנשי' אלו שיערו בדעתם החובות שהראה ראובן בכתב אותם שהם בחיים כמה היה יכול ראובן לגבות מהם ועל השערה זאת ומה ששיערו שהיה בידו גזרו שיפרע שמעון ולוי כך וכך לזמן ידוע ובתוך הזמן שהוא הולך וגובה מה שהוא יכול חוזר עתה ומתרעם על האנשים המפשרי' ואומר כי אינו יכול לגבו' החצי ממה ששיערו הם ושהפשרה שעשו היתה בטעות ושמעון ולוי טוענים שהפשרה קיימת כי גם שאומר שאינו יכול לגבות אינו אמת כי הוא הולך וגובה לעול' ועוד שנשאר לו ברשותו הרבה מדמי השותפות יורינו רבינו הדין ושכרו כפול מן השמים אמן: תשובה תניא פי' א' דיני ממונות צדק צדק תרדוף אחד לדין וא' לפשרה כיצד ב' ספינו' עוברו' בנהר ופגעו זו בזו וכו' ופירש"י ז"ל צדק דין שלך וצדק פשרה שלך להראות עיניך ולא תרדוף את האחד יותר מחבירו ע"כ וכתב בח"מ סימן י"ב אמת ומשפט שלום זו פשר' וכשם שמוזה' שלא להטות הדין כך מוזהר שלא יהא נוטה בפשרה

לא' יותר מחבירו ע"כ נראה כי כמו שבהטיית הדין או כשטועה בדין הוא (חוזר) כן בהטיית הפשרה או כשטועה בפשרה חוזר והביא בב"י סי' י"ב שהביא נ"י בשם בעל העטור אבל פשרה שעושים מפני שאין לו ראייה או שטר ואח"כ מצא ראייה ודאי קנין בטעות הוא ותשובת הרי"ף בסוף סימן כ"ה שמי שחייבום ב"ד שבועה חמורה ועשו ביניהם פשרה ואחר כך ראו שלא היה חייב אלא חרם סתם יכול לומר אלו היה יודע לא היה עושה פשרה והוה ליה קנין בטעות וכן כתב שם בעל העטור וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות סנהדרין ומהרי"ק ז"ל כתב שורש ק"א על א' שנתפטר עם אחיו לפטור חלק ירושת אביו על סך מועט שהיה סבור שלא היו הנכסי' מרובי' ונודע אחר כך שהיו מרובי' וכתב שאין באותה פשרה ממש שהלכה רווחת היא בישראל דכל קנין ומחילה בטעות חוזרים גם השבועה דבר פשוט שאין בה ממש מאחר שהיה בטעות.

מכל זה נראה שמחילה או פשרה שנמצא אחר כך שהיתה בטעות שהוא בטלה וא"כ בנ"ד אם יאמרו הפשרנים שמה שפשוט היה על הקדמה ששיערו כי נשאר ביד ראובן ממון מהשותפות יותר ממה שנודע להם אח"כ שהיה מועט וגם על החובות ששיערו שהיה גובה מהם סך הרבה באופן שהיה נרא' להם שהיה חייב לשמעון ולוי שותפו מה שפשוט ביניה' ואחר כך נודע להם שלא היה יכול לגבות מאז מכל החובות אלא חצי דרך משל ממה ששיערו הם תהיה הפשרה הראשונה בטלה ולא תתקיים אלא כפי מה שיתברר שהיה לו אז בזמן הפשרה ממון השותפות ומה שיראה להם שיוכל לגבות מן החובות מלבד מה שיתן חשבון ממה שגבה עד עתה וממה שהיה בידו קודם תתקיים הפשרה לפי הערך שעשו אותה מקודם שאם עשו אותה מקודם על הקדמה שהיו בידו ושהיה יכול לגבו' דרך משל מאתי' מן הג' מאות ועתה משערי' על הכל שלא יעלה לק' תתקיים הפשרה על חצי מה שפשוט קודם ויתחייב לפרוע עתה מה שיפשוט כפי הערך שכתבתי חצי דמי או פחות או יותר ותתקיים הפשרה עתה לערך הפשרה הראשונה כמו שנזכר לזמנים שיראה להם ואינו יכול ראובן להשמט ממה שיפשוט עתה מכח מה שקבל עליו קנין וחומרא מקוד' כי אעפ"י שטעו אינה מתבטל' הפשרה אלא במה שטעו לבד בשום הדיינין שטעו שחוזר המעות והשאר קיים נאם המבי"ט: אחר ימים בא לפני מעשה דומה לזה או קרוב לו והוא כי בשנפטר ה"ר כלב מדמשק נשארו כל נכסיו בחובות לגוים בכמו קרוב עשרים אלף פרחים ונשארו בנים גדולים ויתומים קטנים מאשה אחרת וראו ב"ד של דמשק כי הבנים הגדולים היה להם כח ורשות לגבות החובות כולם או קצתם וחששו שמא יעלימו איזה סך ממה שיגבו והיה חובה ליתומים הקטנים ונתפשוט עם הגדולי' שיתנו סך ידוע ליתומי' הקטנים שהם ג' ובת א' קטנה מלבד הנשואות כבר והגדולים הם שנים והם יגבו כל החובות של אביהם לעצמ' בין יגבו הכל או קצת הרבה או מעט אין להם שום טענה ושום ערעור על סך שנתחייבו לתת ליתומי' הקטנים אחיהם אלא שישלימו להם הסך שנתחייבו לזמנים שקצבו ביניהם וסך הפשרה היתה כמו שליש החובות הנז' כי שיערו הפשרני' כי לפחות יוכלו לגבות חצי סך החובות הנז' אחר קצת ימים נתרעמו הגדולי' כי לא היו יכולים לגבות אפי' מיעוט מן החובות ושהית' פשרה בטעות ולא רצתה האלמנה אם היתומי' הקטני' לחזור לעמוד בדין עם הבנים הגדולי' והלכה לערכאו' אחר התראת החכמים שלא תלך ושם הוכרחו לעשות פשרה אחרת בפני הערכאות והפסידו כך מעות ועשו מודעא הגדולים על שהיו מוכרחים

לעשות גם הפשר' ההיא ואעפ"י שהיתה בכמו החצי של הפשרה הראשונה שאומרים כי כבר היה ידוע כי כל נכסי אביהם אעפ"י שהיו מרובים היו כולם בידי גוים ולא יוכלו לדון עם שתקיף מהם.

ולזה אני אומר כי אם הב"ד והפשרנים עשו הפשרה על כי ידעו כי כל נכסי אביהם היו על אלה החובות אלא שחשבו בדעתם כי לפחות יגבו חצי כל החובו' מעט פחות או יותר ועתה נתברר להם שאינם יכולים לגבות אלא כמו רביע החובות הפשרה הראשונה היתה בטעות ותתקיים על חצייה וכן לפי ערך זה אם יתברר שאינם יכולים לגבות כי אם השליש תהיה הפשרה קיימת עד שליש הפשרה הראשונה שהיתה בטעות וכן לפי ערך זה אם פחות אם יותר גם אם כשעשו הפשרה הראשונ' היה בדעתם שהיה בידם מנכסי אביהם מלבד החובות הנז' ד"ע כמו אלפים פרחים ועל זה עשו הפשרה ועתה נתברר להם שלא היה בידם כי אם אלף תהיה הפשרה קיימת על שני שלישי האלף ויגיעו אלף שלמים מסך הפשרה הראשונה ועל השאר יעשו פשרה כפי מה שישערו גביית החובות או אלפים אם יעשו שלישים של אלפים וכן לפי ערך זה בחובות ובמה שיהיה בידם ובזה יהיו זהירים ב"ד והפשרני' שתהיה ישרה כפי מה שיראה להם לש"ש כי כמו שאסור להטות הדין אסור להטות הפשרה דכתיב צדק צדק לדין ולפשרה כמו שכתוב למעלה.

ויחקרו ב"ד והפשרנים על כל החובות שנמצאו כתובים בפנקס אביהם אם גבו מהם ומה שקרוב לגבות מהם. ועל זה תתקיים הפשרה בשני שלישים של גבוי כבר ושעתיד לגבות על האח שנשאר ששניהם היו ערבים זה לזה ויכולים האחים הקטנים לגבות כל מה שיפשו עתה ממי שהוא מצוי והוא יגבה מנכסי אחיו ע"פ ב"ד מה שיתברר שהיה לו מנכסי או מה שגבה מהם לפי הערך הנז' ואם לא תשיג ידו לפרוע מה שיפשו לזמני' שיקצבו אין להם רשות ליתומים ללכת לערכאות אלא שיסדרו ב"ד כמו שמסדרין לב"ח וזה יהיה אחר דרישה וחקירה היטב ושבועה וחרם חמור וגמור שאין לו לשלם אפילו מממונו והונו נאם המבי"ט: שאלה קמח ראובן אמר לשמעון הצורף עשה לי טבעת כמו זה שהוא בידך ולקחו מידו ואמר לו לא אחזירה לך עד שתעשה אחר כמותו ועברו קצת ימים והיה שמעון טובע הטבעת מראובן והוא היה דוחה אותו ואמר לו שמעון בפני עדים תקח אותו קידושין לבתך לי ורצה ראובן ואמר הנה הוא בחיקי אבל לא ראוהו העדים יורינו רבינו גאונינו אם הם קדושין או לאו: תשובה קידושין אלו אין בהם ממשות כיון שלא ראו העדים את הטבעת ביד ראובן אע"פ שאמר הוא שהיה בחיקו ואע"פ שהאמינו שמעון ושהיה אמת שהיה בחיקו כל שלא ראוהו העדים אין כאן עדות לקידושין והוי כמו שאמר קדשתיך והיא אומרת קדשתי אע"פ שהיא אומר' שקדשה בפרוטה או שוה פרוטה אינם קידושין והכא נמי אין העדים יכולי' להעי' על קידושין אלו אלא ששניהם מודים שקדשה באותו טבעת שאומר שהיה בחיקו ואפי' שהראהו לעדים אחר שנפרדו אלו מאלו דילמא בשע' הקידושין לא הוה ברשותו שנאבד או נגנבה או היה ברשות אחרת ולא חלו הקידו' אעפ"י שנמצא אח"כ והראהו כיון שאין העדים יכולי' להעיד שהי' ברשותו בשעה שאמר לו שתתקדש לו בתו באותו הטבעת והא דתני' פ' האיש מקדש האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב' או נאבד אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת צריך לומר שהלכה אז

והעדים עמה וראו שנשתייר ש"פ בזמן הקידושין מאותו הפקדון שאמר לה התקדשי לי בו דהוי עדות גמור על הקידושין שאמר לה התקדשי לי באותו הפקדון שהיה ידוע לעדים שהיה לו פקדון ידוע להם אצלה ובו היה מקדשה וראו שנשתייר ממנו לפחות ש"פ והא דתני' והלכ' ומצאתו גם הם מצאו אלא מפני שהיא היתה יודע' מקום שהניח' בו הפקדון הזכיר הליכתה ולכן הרמב"ם ז"ל והפוסקים לא הזכירו הליכתה אלא שכתבו אם היה הפקדון או השאלה פרוטה או שוה פרוטה מהן קיים ברשותה הרי זו מקודשת וכן בא"ה סי' כ"ח כתב שם ונמצא שנגנב או נאבד אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת משמע שידוע לעדים שנשתייר שוה פרוטה מאותו הפקדון שידעו שהיה אצלה שאם העדים לא ידעו אלא על פיה אין כאן עדות קידושין אלא במה שהודית היא ובתשוב' הרשב"א סי' אלף קצ"ו כתב על ב' עדים שראו לראובן שנכנס לבית אשה א' ואתרוג בידו ואחור' העדים אל פתח הבית שהאשה שם ושמעו שראובן זה אמר ראי אתרוג זה אני נותן לך לקידושין ולא ראו שום נתינה בעולם מידו לידה וכשיצא ראובן ראה א' מאלו העדים האתרוג ביד נערה אחרת שהיתה אתה בבית וכו' והשיב אין כאן בית מיחוש אפשר שלא קבלתהו ולא עוד אלא אפי' ראינו אתרוג יוצא עכשיו מתחת ידה והיא מודה שקבלתו מידו ולשם קידו' איני רואה בו חשש קידושין שאין כאן ראייה אלא כעין ידיעה ולגבי קידו' עדות ראייה וידיעה בעינן וכו' ולגבי קידושין עדות ממש בעינן והודאת שניהם כמו שאינה א"כ לעולם אינה מקודשת אלא במקום שיש עדים גמורים שאינם יכולים להכחישם והרי היא מותרת לכל אדם ואפי' לכהנ' רבא ע"כ וכן כתב בתשוב' תש"פ ובתשו' תקס"ד כתוב השיב עוד במקדש בעדי' שאחורי הקיר שאינה מקודשת ואעפ"י ששניהם מודי' ע"כ הרי שבטובד' דאתרוג וקיר איכא כעין ידיעה שהם קידושין שאע"פ שהיו רואים האתרוג בידה אחר שמיעה שנתנו לה לקידושין הוא בידיעה ומשום שלא ראו נתינתו לידה כתב הרב ז"ל שאין חשש וכ"ש בנ"ד שאין כאן שום ראייה שלא נתן לו הטבעת בפניהם גם לא ידעו כלל שהיה ברשותו של אבי הבת בשעה שאמר לו שמעון שיקחהו לקידושי בתו וכן בעדים שאחורי הקיר יש ידיעה ששמעו קולו מאחורי הקיר שאמר לה הרי את מקודשת לי ושניהם מודים ואפ"ה כיון שאין כאן ראייה ממש כתב שאינה מקודשת ובנ"ד ליכא ראייה שלא נתן להם שום דבר בפניהם וגם לא ידעו אם היה הטבעת ברשותו כשאמר לו שהיה מקדש בו את בתו ואם באותו מעמד היה מראה את הטבעת שהיתה ברשותו בשעת הקידושין היתה כאן ראייה שקדשה באותו טבעת שהראה אח"כ שידעו שהיה הטבע' שהיה נודע שהיה של צורף ובו קדש' והיה כאן ראייה וידיעה ואפי' שלא היה באותו מעמד מיד אלא שאמ' שהיה ברשותו במקום פלוני אפילו בעיר אחרת ונודע בודאי שהיה שם ברשותו בשעת הקידושין היו קידושין אבל בעובדא דידן אפי' הראהו הוא אח"כ לעדים מאן לימא לן שהיה ברשותו בשעת אמירת הקידושין ולא תימא אם כן היו ספק אם היה ברשותו אז אם לאו ותהיה מקודשת מספק דאפי' נימא שהיה ברשותו אז בשעת הקידושין כיון שלא ידעו העדים אחר כך שהיה ברשותו ליכא שום עדות כלל לא ראייה ולא ידיעה ונודע אחר כך כי זאת הטבעת היתה בזמן נתינת הקידושין ממושכנת שמשכנה אבי הבת ביד אחר על חמשה חתי' ואם כן לא היתה ברשותו ופשיטא דאינן קידושין כלל ואפילו שהטבעת היתה שוה יותר מהחתי' והרי נשתייר שוה פרוט' והיא

מקודש' במה שנשתייר כמו שכתבו הפוסקי' ז"ל זה היה אם טבעת זה היה בידו או ברשותו אבל עתה שהוא ברשות אחר אפילו מה ששוה יותר הטבעת מן המלוה לא הוי ברשותו שהרי אם נאבד או נגנב משכון אחד חייב לשלם לבעל המשכון כל מה ששוה המשכון יותר מדמי הלואתו) נמצא שכל המשכון הוא ברשותו וכן טבעת זה כולו הוי ברשות מי שהלוה לו ה' חתי' ואפילו היינו אומרים שמותר מה ששוה הטבעת היה ברשותו מה שאינו כן לא הוי קידושי' שהרי כתב הרא"ש ז"ל דוקא שאינה יודעת סכום הפקדון נתרצית להתקד' בכל הפקדון או במה שנשתייר ממנו שוה פרוטה אבל אם היה ידוע סכום הפקדון ונמצא שנגנב או נאבד אף על פי שנשתייר ממנו שוה פרוטה אינה מקודשת ובנ"ד כבר היה ידוע הפקדון שהיה על הטבעת וכולו היה מקבל הקידושי' לא במה שנשתייר אחר שיווי ה' חתי' ואפילו שהיה פורע ה' חתי' שלוה על הטבעת והיה הטבעת נקי מן החוב של ה' חתי' ונמצא שבעל הטבעת היה מקדש בכולו סוף סוף כיון שבזמן שקדש בטבעת היה ממושכן על ה' חתי' היה כל הטבעת ברשו' המלוה ה' חתי' כמו שכתבתי שאם נגנב או נאבד היה מפסיד ה' חתי' והיה חייב לפרוע המותר ועלה בידינו מכל הצדדין שאין בקידושי' אלו שום ממשות כלל נאם המבי"ט: שאלה קמט מעשה היה בעם הארץ שהלך מצפ' תוב"ב לדמשק ובליל ב' י"ט של גליו' לקח הכינור בידו וניגן ונמצא שם מי שגער בו משום (נותנין עליו) חומרי מקום שיצא משם כו' והי' מי שהחמיר והיה רוצה לנדותו: תשובה נראה לי שאינו חייב נידוי דדוקא לבני ח"ל הוא שמנדין למי שמזלזל בי"ט שני של גליות אבל לא למי שבא מארץ ישר' ודעתו לחזור אעפ"י שהוא אסור לעשות בו בישוב חוצה לארץ מה שאסור לבני ח"ל וכפי מה שנראה ממה שכת' בספר המאור והני דנחתי ממערב אסור להו למיעבד עבידת' בי"ט שני בישוב אפי' דעתו לחזור לפי שהוא מנהג גדול שפשט בכל הגולה כולה ואין לפרוץ בו גם בב"י סי' תצ"ו הביא כן בשם אורחות חיים ואפ"ה נראה לי כי אעפ"י שכתבו אסור לא יהיה שוה האורח שדעתו לחזור למקו' ההתר למי שהוא ממקו' שנוהגין בו איסור מעול' ממנהג אבותיה' שבידיה' כדשלחו מהם הזהירו במנהג אבותיכ' הוצרכו להזהירם מפני כי מדינא היה מותר משום דבקיאינן בקבועא דירחא ויום א' לחוד י"ט מדינא ואפ"ה החמירו לנדות למי שמזלזל בי"ט לדרימ בח"ל לא למי שהוא ממקום ההתר אלא שאסרוהו שלא יעשה בישובם אפי' דעתו לחזור.

גם אפשר שאעפ"י שכתבו סתם אסור למיעבד עבידת' בי"ט שני בישוב אפי' דעתו לחזור דדוקא בפני בני העיר שאסורי' לעשות בו שום מלאכה כמו שכתבו בישוב שנראה שיודעים בני העיר שהם בישוב שהוא עושה מלאכ' אבל אם בינו (לכין) עצמו עשה לא יהיה אסור כמו ערב הפסח שההולך ממקו' שעושי' עד חצות למקו' שאין עושי' אם דעתו לחזור למקומו שעושי' דוקא בפניה' נאסר הא בצנעא שרי כמ"ש הר"ן ז"ל והתם משום מנהג וי"ט שני ג"כ משום מנהג אבותינו כו' אע"ג דקיל מנהג איסור קודם חצות דבא"י גופא יהודה וגליל חלוקים בענין זה אבל ממקום אחר יש ראייה יותר מההיא דרבה בר בר חנא דאתא מא"י לבבל ואכל חלב דאיתרא כמנהג מקומו ואסיק רב אשר דרביה בר בר חנא דעתו לחזור היה וכתב הר"ן ז"ל דכיון דבני בבל נהגו איסור בתרבא דאיתר' משום חומרא בעלמ' אי משום דסבירא להו דמדינא הוא דאסור דשקילינן וטרינן שם בפ' אלו טרפות ומקשה אמאי לא נהג חומרי מקום שהלך לשם דכיון דנהגו

בני בבל כדברי האוסר עשאוהו לחומרא הרבה שבתלמידיו ואנשי מקומם נוהגין כמותו בין לקולא בין לחומרא וכו' וכל הנכנס באותו מקום אם אין דעתו לחזור חייב לנהוג איסורא באותו דבר מן הדין וכו' ורב אשי אסיק דדעתו לחזור הוא הילכך מדינא הוא שרי ומפני המחלוקת ליכא דבצינעא הוא אכיל עכ"ל הרי מנהג (והתר) איסור דאייתרא הוי בכל בבל אסור ובכל א"י מותר כמו י"ט שני של גליות ואפ"ה בצנעא מותר למי שדעתו לחזור ולא שנא בי"ט שני דלהוי מותר בצנעא למי שדעתו לחזור למקו' ההתר ואדרבא נראה דקיל טפי י"ט שני דידיענן בקיבועא דירחא ואינו יום טוב אלא יום הראשון אלא משום מנהג אבות הם גודרים בו כי"ט ראשון ובחלב דאייתרא אפי' שיהיה איסורו מדינא כרבה דנהגו בבבל כמותו לאסור שרי בצנעא למי שדעתו לחזור וכיון דבצינעא שרי למי שדעתו לחזור למקום ההיתר אין סברא לומר דבפרהסי' יהיה חייב נידוי: ואפילו תימא די"ט שני אלים טפי אע"ג דאינו אסור מדינא לפי שהוא מנהג גדול פשט בכל הגולה וכו' כמו שכתב בעל המאור ומשום הכי אפי' בצנעא ודעתו לחזור יהיה אסור אין סברא שהיה שוה למי שהוא מח"ל ומזלזל י"ט שני שחייב נידוי בפרט כשזה שבא מא"י עשה בצנע' ואם בצנע' לא יהי' חייב נידוי אפי' בפרהסי' לא יתחייב נידוי דכל איסורי תורה בין בפרהסי' בין בצנעא שוים עוד יש טעם אחר לפטור את זה מנידוי משו' שהי' ע"ה והי' שוגג וכ' בס' המצו' על מי ששומע הזכרת ה' מחבירו שצריך לנדותו ואם לא נדהו וכו' דוקא במזיד אבל בשוגג שאינו יודע שהוא אסור אין לנדותו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות שבועות אם הוא שוגג אין לנדותו אלא מזהירו שלא לשנות בכך וכ"ש זה דקיל אסורא טפי וטפי מהזכרת ה' דכיון שהי' שוגג אין לנדותו אלא מזהירו שלא לשנות בכך ובספר אדם וחוה נתיב ט"ו על ויפדו העם את יונתן ולא מת כתב ששוגג היה ואביו לא היה מאמין שהיה שוגג ואמרו לו כיון שנעשה נס על ידו ידוע שהיה בשוגג וכן תרגם יב"ע ארי קדם ה' גלוי דבשלו עבד יומא דין וכן בפרקי רבי אליעזר הגדול הצעיר המבי"ט: שאלה קנ ראובן היה מוטל על ערש דוי ונפטר וחיי למר שבק והיה חייב חובת רבות מקומאש' ובגדים שהיה מוכר ולא עשה צוואה והיה כצאת נפשו תכף הלכו שמעון ולוי הנושי' בו בלילה עם חמותו לחנותו ושחדו שומר השוק עד כי הניח' לפתוח החנות והצילו כל מה שיכלו להציל לחנות אחרת והשאר נשאר בחנותו חתום בחותמ' ויהי כאשר הוגד ליהודה בעל חוב אחר ג"כ כי הלכו שמעון ולוי להציל ממונם ועשו מה שעשו באישון לילה ואפילה עלה עשן באפו כעשן הכבשן באמרו איך יכול לראות יחלקו בגדיו להם ועל שעבודו יפילו גורל כי שטרו מוקדם ומתוך כעסו וחרונו בהל על ממונו פתח פיו וגרונו ואמר בלשון ישמעאל ואמר מ"א באק"א דין א"ל אסל"אם אולי מתוך הדיבור הלז תתפרד החביל' לבלתי עשות נבלה עד יחדיו למשפט יקרבו על התורה ועל העבודה ובראותו יהודה כי הרע לדבר שב חרון אפו ממנו וגעה בבכיה על הדיבור שהיה מתוך שיחו וכעסו וקם במקהלות ושאל מחילה וסליחה ממוחל וסולח ישתבח שמו ומתורתו התמימה ומכל קהל ישראל ואף גם זאת עשה ונהג נידוי בעצמו לפני ב"ד ותעני' וצדקה ועתה יגדל נא כח מורה צדק להוציא לאור משפט ודרך תבונות ידיענו אי הני שמעון ולוי עבדו שלותא לאזוקי שעבודה דיהודה ואי מהניא תפיסתיהו דאחר מיתה אי לא ותו יוליף לן מר אי ארמלת' דראובן גבייא כתובת' מתפיסת הבית לחוד מטלטלי ומקרקעי טובא או פורתא ולית לה זכו בנכסי' דאשתכחו בחנותא

בגדים וקומאש' כיון דאינון בעיניהו למארייהו דחובת' דכל חד וחד משתמוד' זביניה ולא יאות דליחזי לתוריה דליטבחהו באפיה ולא ייכול מיניה וטפי מהאי איכא דכד אזלו שמעון ולוי לחנותא בלילא איגלאי מלתא ואכלו קורציהון לבי מלכותא ואתעביד להון פסידא כף פרחי' השתא לנהיר מר עיינין אי שמעון ולוי הוו אינהו גרמא בנזקין כיון דאינהו אזלו בלילא וחשוכא כגנבי' ואע"ג דשיחדו לנטורי דשוקא לית להו מהמנותא ואינהו דאכלו קורצי בי מלכותא או דילמא יהודה נמי הוה גמרא בפתגמיה דמליל כדדכירנא לעילא ואע"ג דיהוד' טעין ואמר כי דיבוריה כמאן דליתיה דמי דלא הוה תמן אינש כי אם הוא ושמעון ולוי ולגיזומא בעלמא בגיניהו מליל פתגמאי אינון ותו דמאן אנסי להון למיזל בחשוכא דלילא קדם נטורי שוקא (גם) [גבי] חנותא דקהווא דהוא מושב לצים ולית לך פרסום יתיר מדין וכד נימא דיהודה גרים בדבוריה הא אע"ג דהוה שתיק היזקא מימלא אתי דבריר לן ואומדנא דמוכח דגוים הללו לא הוו מצנעו ותו דאי לא הוה גזים יהוד' בדיבורי' הדין על שמעון ולוי הוו מורקי חנות ולא משארי עללתא ולא הו' יכיל למיזל לבי דינא בלילא כי במיזליה ובמייתיה הוו הנך מורקין לכולא חנותא והוה מפסידי חוביה כי היכי דאסיקו רבוותאי כעובדא דההיא גורגתאי ושלם עלך מלכא אסיתא דנחשא וביכנא דפרזלא רחמנא יוריך יומי על כל ברכה ותהלה: תשובה ראיתי השאלה גם שמעתי טענות האלמנה חמות הנפטר שאומרת שיהודה הודיע ענין פתיחת החנו' לישמעאלים ששמעו קולו וצעקתו ושמעולם לא שיחדו לשומר השוק ולא ידע שום דבר ולא הלכו עמה אלא א' מהנושים (ברפתר) וב' אנשים שהולכה להעיד על מה שתוציא מהחנות ולא הספיקה להוציא אלא בשני קריזיאש וחצי וצעק יהודה ואמרה לו שלא ירים קול כי כל מה שהוציאה הניחה בחנות יהודי אחר ושיהיה שם ולא תקחנו עד שיעמדו בדין ולא רצה יהודה ושאח"כ כשתפס אותה הסיבאס' אמר השומר שהוא לא ידע בפתיחת החנות אלא שיהודי א' ורמז על יהודה שהודיע לו הענין ועל זה אני אומר בענין המסירה אם יתברר כי כשאמר יהודה מה שכתוב למעלה מ"א באק"א וכו' היו שם גוים או שהודיע פתיחת התיחת החנות לגוים ואחר כך נודע מהם למלכו' ועל זה תפס הסובאשי' את האשה והפסידה היא או האנשים אשר עמה סך מעות חייב יהודה לפרוע כל ההפסד שאעפ"י שלא אמר להם לומר לסובאשיס ידוע הוא שיאמרו למצוא חן בעיניו אבל צריך שיתברר בירור גמור בעדים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מה' חובל אם תפס א' מהנמסרים אין מוציאין אותו מידו ואם לא תפס אין מוציאין אותו מידו אם לא בראיה ברורה עכ"ל ובמרדכי פ' החובל הביא ראיה מלשון זה של הרמב"ם ז"ל דגבי מסור אף על גב דאית ליה סהדי שכך וכך הוצרך להתפש' עבור המסיר' צריך הנמסר לישבע כמו כן אם לא שיהיה עדות ברור' דהו' בהדי משנמסר וראו שלא היה יכול להתפש' בענין אחר אלא בכך וכך וכן משמע מתוך לשון המימוני וכו' עכ"ל ובח"מ סי' צ' מבואר יותר וא"כ גבי תחלת מסירה ג"כ צריך שיהיה בה עדות ברור לחייבו בה שיעידו שהגיד לגוים פתיחת החנות או ששמעו ממנו ושהם או קצתם הגידו לסובאשי' אמנם מה שכתוב כי מתוך שיחו וכעסו ואדם בהול על ממונו דבר כך אין בטענה זו ממש לפוטרו וכמו שכתב במרדכי שלהי קמא על רבי יואל ורבי אפרים והביאה במימוני בתשובות דשייכי לספר נזיקין סי' ט"ו שאם הקהלות תקנו לפטור בשעת הזעם היינו שלא לנדותו ושלא להלקותו אבל מלשם ההפסד דבר פשוט שלא פטרו אותו וכו' ע"כ

אבל מצד אחד יש להקל בפרעון יהודה שלא יפרע כל ההפסד אלא קרוב כמו שיראה לבית דין אם הוא קרוב שהיה יודע הסובאשי ענין פתיחת החנות אעפ"י שיהודה לא היה צועק ולא היה מגיד לגוים כמו שכתוב בשאלה פרסומי מלתא קדם נטורי שוקא וחנות הקהווא כו' שהוא דבר מפורס' ואם כן קרוב הדבר שיהיה יודע אחר כך לסובשי' אף על פי שלא ידעו אלא מן הגוים ששמעו מיהודה ואם כן יצטרפו פותחי החנות בהפסד עמו שכתב מהר"י קולון ז"ל שורש ד' על פורענות הבא על עיר א' והוציאו מעות בהצלחתם שכל המקומו' אשר ראוי לחשוב וקרוב לודאי שגם עליהם יעבור כוס התרעלה אם לא היה הדבר מתוקן כפי האפשר שהדין נותן שישאו בעול גם כן מאחר שבהצלחתם ניצולו גם הם ובהפך בהפך וכו' ע"כ ובנ"ד נמי אע"פ שהיה יודע שהישמעאלים ששמעו מיהודה גלו לסובאשי' אם יראה לב"ד ולאנשי הקהל שיש להם חנויות שם ושיש להם עסק עם האומות כי גם שלא היו מגלים הגוים הענין לסובאשי' היה מתגלה הענין של פתיחת החנות יצטרפו שתי הכיתות בהפסד לפי ראות הדיינים: ולענין תפיסת האלמנה אפי' שתפסה לאחר מיתה הויה תפיסה שכתב הרא"ש ז"ל כלל ק"ו שהרי"ף פסק כן דתפיסה בזמן הזה מהניא לאחר מיתה ובהגהות המרדכי בב"ק פ"ק כתב גם כן ולדין סחורות החנות אותן שהן ידועות שקנאם הנפטר אחר שלוה מן שאר הבעלי חובות אם כתוב בשטרות כולם דאקני כו' כולם זוכים וחולקים ביניהם כמו אם היה זמן כולם שוה ביום אחד ואם תפס א' מהם תפס אפי' אחרון כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהל' מלוה פ' עשרים ואופן החילוק וכדעתו ז"ל אנחנו נוהגים בחלוקה ביניהם ולא כדעת הגאונים ז"ל שחולקים לפי ממון נאם המבי"ט: שאלה קנא על ראובן שתבע משמעון מנה ושמעון טען איני יודע ועד א' מעיד שלוה ממנו מנה פסק חכם א' שחייב לפרוע מתוך שאינו יכול לישבע כנסכא דר' אבא: ואני אומר שאינו חייב ומה שכתב בח"מ סי' ע"ח טענו הלוייתך מנה והלוה אומ' איני יודע אם הלוייתי או לא ועד א' מעיד שהוא חייב לו מתוך שאינו יכול לישבע משלם לא שנא אם טען איני יודע אם לויתי אם לאו לא שנא אם טען איני יודע אם פרעתי אם לאו דכיון שעד א' מסייע לתובע ברי ושמא ברי עדיף ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ע"כ נראה לי שהעד מעיד שהוא יודע שעדיין לא פרע לו שאם לא היה כן היה נאמן במיגו שהיה יכול לומר פרעתי או לא היו דברים מעולם ואם היה אומר פרעתי היה נאמן בשבועת היסת ואפי' שהיו שני מעידי' שלוה שהמלוה את חברו בעדים אינו חייב לפרועו בעדים ואם היה טוען לא היו דברים מעולם כיון שלא היה לו אלא עד א' היה נשבע שבועה א"כ צ"ל שהעד מעיד שעדיין חייב לו וכן משמע מלשון הרב ז"ל שכתב ועד א' מעיד שחייב לו ולכן כתב שחייב מתוך שאינו יכול לישבע משלם שהרי אינו מכחיש העד ואין לו מגו וכן בנסכא דרבי אבא מאריה דעובדא דמתוך כך כתבו המפרשים ז"ל שמעיד העד שעדיין הנסכא בידו וכן כתב הר"ן ז"ל פ' כל הנשבעים דכיון דאיכא מגו גבי נסכא צריך לומר שמעיד שעדיין הנסכא בידו וכן מ"מ ז"ל גבי מנה דהיינו דוקא כשמעיד דעדיין המנה אצלו וכו' ועם זה יתיישב מה שכתב בסמ"ע ע"ט אבל הטוען לא היו דברים מעולם וחייבוהו שבועה וכשבא לישבע טען פרעתי או איני יודע הואיל ולא הכחישוהו עדים אלא שמדקדק בשבועתו לעשותה כתקנה אפי' אם עד א' מכחישו ישבע היסת שפרע או שאינו יודע ויפטר וכו' משמע דבטענת איני יודע ועד א' מכחישו נאמן בשבועה ולמעלה כתב דבעד א' הוי חייב מתוך

אלא צ"ל דלעיל מעיד שעדיין חייב לו כמו שפירשו על נסכא דר' אבא והכא אינו מעיד שחייב לו כשטען איני יודע אלא מעיד שלוה ממנו ונשאר דברי הרב ז"ל מתורצי' ולא כמו שהניחם בעל בית יוסף בקושי נאם הצעיר המבי"ט: שאלה קנב ראובן נפטר לבית עולמו והניח בן ובת ונכסי' כמו תת"ק פרחי' ולא השיא ראובן בת בחייו כדי שיהיו ב"ד נותני' לזו כמו לאחרת והבן אינו רוצה לתת אלא עישור נכסים יודיענו רבינו אם יהיה כח ביד ב"ד לכופו שיתן לאחותו כמה שיהיו אומדי' ב"ד שהיה נותן אביה לה בנדוניא יותר מעישור: תשובה סברת הרמב"ם ז"ל והרבה מן הגאוני' ששמין בחב אפי' להוסיף על עשור נכסים ובאלו המקומות שנוהגים על דעת הר"מבם ז"ל שמין דעת של אבי בת זו כפי מה שיראה להם שהיה נותן לפי כבודו ולפי עושרו אפילו שיהיה הרבה יותר מעישור נכסי ומסתברא שלא יוסיפו לה אלא עד כדי שישאר לאחי' כל כך כמו שיתנו לה אף על פי שהיה נראה להם כי אביה היה נותן לה יותר היינו בחייו שהיה חושב להרויח עוד בעד הבנים אבל עתה שמת לא ישומו ב"ד אלא עד כדי שישא' לכל בן כמו שנותני' לבת כי בשביל שהוא זכר לא יפסיד דדוקא לענין מזונות הוא דלא חיישינן לדברי אדמון שאמר בשביל שאני זכר הפסדתי משום שאין דרכה של אשה לטרוח אחר מזונות גם מזונות הם תנאי כתוב' ופרנסה אינה תנאי כתובה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל גם פרנסת הבת קילא ממזונות דאם צוה האב אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו ואם אמר אל יתפרנס שומעין לו והיינו משום דלא הוי תנאי כתובה: וכן נראה ממה שכתבו המפרשים ז"ל לפי כבודו ולפי עושרו לא שתקח יותר מן הבנים והרשב"א ז"ל כתב אומדין לפי הנכסים שנשאר ממנו כמו שהביא מ"מ וכן בטור א"ה כתב כפי ממונו ודעתו דמשמע לפי מה שנשאר הוא ששמין לא שתקח יותר מן כל א' מן הבנים ומה שכ' הראב"ד ז"ל שאומדין באב אפי' לתת כל שנשאר לו היינו כשהשיא אחת בחייו וכמו שהביא בא"ה סימן קי"ג ואפי' כשהשיא אחרת בחייו היא סברא זרה כי בחייו חשב להרויח עוד לבני' ועתה שמת אין סברא שיתנו הכל לבת והבנים ישאלו על הפתחים וכמו שכתבתי למעלה ובנ"ד ישומו בית דין ואנשים מהקרובים אליו שהיו יודעים נדיבותו ודעתו לפי מה שהניח ישומו מה שיראה להם שהיה נותן בחייו לפי זה הממון שהיה לו ואפי' שישומו לה הרבה לא ישומו להוסיף על חצי הנכסים שהניח כדי שישאר לאחיה כדי מה שיתנו לה ולא יפסיד בשביל שהוא זכר גם אם היה מתברר שהיה רוצה אביה לתת לה סך ידוע מנכסיו כשהיו מדברים לו על ענין זיווג הבת ישומו ג"כ לפי מה שהיה נותן הוא בחייו לבן פלוני אם זה שמזווגים לה עתה הוא בחור וטוב כמו האחר יתנו לה כמו שהיה הוא נותן לאחר אם פחות מכדי הנכסים שהניח או אפי' יותר עד כדי שישאר לבן גם כן מנה יפה לפי מה שהניח אביו ולפי מה שהיה מתנהג אביו עם בנו והכל ישומו בדרך יושר וביראת ה' לש"ש ואם הבת עדיין קטנה אין מוציאין מה שישומו לה לפי מה שהניח אביה בשעת מיתה עד שתנשא וזהו במעות שיתנו לחתן בכלל הנדוניא אבל לקנות לה תכשיטין יכינו ויקנו לה תוך שנה לנישואיה שנותנין לבתולה זמן י"ב חדש להכין תכשיטיה.

נאם המבי"ט: שאלה קנג ראובן ת"ח אירע לו הפסד אשר לא היה לו יכולת לפרוע כל ההפסד אם לא במכירת ספריו והבתים אשר הוא ובניו דר בהם ובני מקומו ועירו אשר רוב שנותיו עמד ביניהם ונשא טורחם ומשאם ידעו כי גם קצת ההפסד היה בסב' נוגעת

לקהלו' וכתבו לו טובי העיר וחשובי' מן הק"ק פתקא שיסייעוהו להפסד ההוא בסך ידוע ביניה' ממכס הבשר וצוו לחוכר המכס ההוא שיתן לו כל חדש סך מה עד מלאת הסך הידוע שקצבו לתת לו עד ו' או ז' חדשים ואחר חודש ימים לסבה מה בעניני הקהלות היה הפרש בין החכם ובין קצתם וצוו למוכס שלא יתן מה שקצבו וקצת מהמצוים חתומים בפתקא של הסיוע יורינו רבינו אם יש יכולת בידם לעכב ביד המוכס מלתת כי אחר שצוו לו שיתן כתב עליו שטר בקנין ושבועה לתת לראובן כל חודש מה שקצבו לו עד תום הסך הידוע: תשובה על מי שפטרוהו גדולי פורעי המס ומחלו לו המס בדברים בעלמא בלי שום קנין אם יוכלו לחזור בהם כתב הרא"ש בשאלה בכלל ז סימן כ"ד מנהג פשוט הוא מה שטובי העיר מסכימי' לעשות שריר וקים הוא בלא קנין ובכל תקנות הקהל שמתקנים על יחידים ועל רבי' ומציעין על קיצותם כל דבריהם ככתובין וכמסורין דמו ע"כ ועל כיוצא בזה כתב אח"כ כבר כתבתי לך שבכל דבר שהקהל או טובי העיר שנתנו מדעת הקהל אין צריך קנין ולא.

שטר אלא דבריהם ככתובים וכמסורין דמו ועוד דנדון זה מחילה היא ואפילו היחיד שמחל אין צריך קנין ע"כ ולא מדין מחילה אינה צריכה קנין הוא שכתב כן שהרי כתב או טובי העיר שנתנו וכו' כי אפילו במה שנותנין בדבור בעלמא יועיל אף על פי שלא החזיק במתנה שאם נתנוה בידו כבר או החזיק בה מה שייך לומר דבריהם ככתובין וכמסורין דמו הרי הוא מוחזק במתנה ומה שכתב ועוד דנדון זה מחילה היא ואפילו היחיד שמחל אין צריך קנין היינו טעמא אחרינא לשלא היו יכולין לחזור במה שפטרו אותו אבל בלאו האי טעמא טעם דברי טובי העיר ככתובין וכמסורין דמו מספיק אפילו במה שנותנין בדיבור בעלמא כמו שכתב קודם או טובי העיר שנתנו וכו' אין צריך קנין ולא שטר אלא דבריהם ככתובין וכו' ומה שכתב למעלה סי' ה' ועל הסכמה שבין הקהל ובין אביך ולא היה בה קנין דע כל עסק בין אדם לחבירו בלא קנין דברי' בעלמא ישנן בחזר' חוץ ממוחל ממון לחבירו דלא בעי קנין ע"כ רצה לומר כי בין אדם לחבירו הם דברים בעלמא וישנן בחזרם אבל הסכמה שבין הקהל ובין אביך לא הוו דברים בעלמא שדבריהם ככתובין וכמסורין דמו כמו שכתב ואם כן בנדון דידן נמי כיון שכתבו טובי העיר גם אנשים מן הקהלות פתקא שיתנו לו ממכס הבשר סך ידוע וצוו לחוכר מכס הבשר שיתן לו כך כך כל חדש מן המכס הנז' של הקהלות אינם יכולים לחזור בהם והחוכר חייב לתת מה שאמרו לו מקודם ובכלל ו' זה הביא הרא"ש תשובה בנדון זה על קהל שהתנו עם ראובן בתנאי ידוע שידור עמהם להרביץ תורה: ביניה' ולא רצה עד שנתחייבו לו שנים מן הקהל שיתנו לו התנאי והקהל.

נתנו לו פתקא חתום בשבעה מן הקהל מאותם שרגילים בפתקות שנותנים בגביית ממון ההקדש לשנים שנתחייב לו בתנאי וכתוב בפתקא שיתן החוכר ההקדש לאותן שנים סכום ידוע בכל שנה ושנה כל זמן שידור ביניה' ועל סמיכת פתק זה נתחייבו השנים ליתן לראובן סכום ידוע כל זמן שידור ביניהם ועכשיו יש קצת מן הקהל שאומרים שאין כח לשני' הנז' לגבות הממון הנז' מחוכר ההקדש בפתק הנזכ' שהם אומרים כבר נתחייבונולתת לו כל זמן שידור בינינו והשיב הרא"ש ז"ל אחר שהתנו הקהל עם ראובן לבא לדור עמהם להרביץ תורה ביניהם בתנאי ידוע כל זמן שידור עמהם כמו שכתוב בפתק' מחוייבים הקהל ליתן לראוב' מה שהתנו לתת לו וכ"ש שבחר בשני' מהקהל

שנתחייבו לתנאי והקהל נתנו לו פתקא חתומ' בשבעה אנשים הרגילים לחתום פתקי גביית ממון ההקדש לאותם שנים וכו' ועל סמך אותו פתק' נדרו הם לתת לראובן תנאו חייבים השנים לתת לראובן כל מה שנדרו לו וחייב החוכר ליתן סכום ידוע שנדרו לתת לו ועל זה אין לפקפק עכ"ל והנה נ"ד נמי כשאלת הרא"ש שנתנו לו פתק חתום בשבעה מן הקהל ובנ"ד נמי נתנו פתקא לראובן שיתנו לו ממכס הבש' סך ידוע והמוכר נתחייב לו מכח הפתקא לתת לו מה שכתוב בפתקא כמו שנתחייבו השנים לתת התנאי לראובן שבתשובת הרא"ש ז"ל וכמו שכתב שם שחייבים השנים אפי' שלא היה שם קנין כן בנ"ד חיי' החוכר מכח הפתק' אעפ"י שלא היה קנין לז' טובי העיר ולא לחוכר שדברים של הקהל ככתובים וכמסורי' דמו בלא קנין כמו שכתו' למעלה.

ולא תימא דוקא התם שהיו חייבי' הקהל על מה שהתנו עמו מתחלה שיהיה מרביץ תורה ביניה' אבל בנ"ד שהיה מתנה בעלמא בלא חיוב לא דלא היא שלא חייב הרא"ש ז"ל אלא על מה שהתנו לתת לו ונתנו לו פתקא חייבי' לתת אפי' של זמן העתי' שעדין לא הרביץ תורה בכל הזמן שידור ביניהם שדבריה' בלא קנין ככתובים וכמסורים דמו וכמו שכתב אח"כ על ראובן שפייס הקהל למחול לו המס שאין צריך קנין ולא כתב וכן בתחלת תשובת סי' כ"ז כתב כבר כתבתי לך שבכל דבר שהקהל או טובי העיר שנתנו מדעת הקהל אין צריך קנין ולא שטר אלא דבריהם ככתובים וכמסורים דמו והרי מחילה זו לא היו חייבים למחול לו ולא דוקא משום מחילה כמו שכתב אח"כ אלא אפי' מתנה כמו שכתב או טובי העיר שנתנו וכו' וכמו שכתבתי למעלה ובנ"ד לא שנא כיון שנתנו פתקא לראובן וצוו לחוכר שיתן דבריהם ככתובין וכמסורין דמו ואינם יכולים למנוע לחוכר שלא יתן ולא לסלק ממנו החכירות שממנו היה נותן מה שקצבו הם לתת לראובן: ולא תימא גם כן דהאי מתנה הויא בדבר שלא בא לעולם כי כשכתבו לתת לו עדיין החוכר לא נכנס בידו שום דבר מן המכס אלא שהוא מוכר בשר מדי יום ביומו וגובה מה שמכרו לו דלא הי' שגם בתשובת הרא"ש ז"ל היה דבר שב"ל ממה שיגבו מן ההקדש ואפ"ה חייבם הרא"ש ז"ל משום שדבריהם ככתובין וכמסורין דמו ובפ"י כתב הרא"ש ז"ל כלל י"ג על חכירות אל מעונה שהוא דבר שלא בא לעולם ודבר שאינו ברשותו מדין תורה אין קנין נתפס בו וכתב אלא שאני רואה מנהג הארץ כל היום שחוכרין זה מזה ואין בו חזרה וכן הודו המורשים דבחתומת ההודיה ובמסירתה למוכר מתקיימת החכירות וכיון שנהגו כן הוי קנין דאין בו חזרה כדאי' פ' איזהו נשך אמר רב האי סיטומתא קניא וכו' אף על פי שאינו שום א' מן הקנינים שנקנים בהם המטלטלים או הקרקעות: וגם בנדון זה מה שנתחייבו ראשי הקהלות דאינו דרך מתנה לבד אלא גם יש חיוב עליהם כמו בתשובת הרא"ש והחיוב הוא כי ההפסד שהפסיד ראובן נתרבה בסבת הקהלות וכמו שכתבו ראשי הקהל אשר ידעו מה שהפסיד ראובן כי הרשע שהעליל על ראובן היה מגזם על הקהלות של בני עירו של ראובן שילשין עליהם על הכרא"גי ועבארזיש ולסתום פיו הוכרח ראובן להפסיד יותר משליש ממה שהיה מפסיד אם לא הי' מגזים המלשין על הקהלות שידעו ענין זה וגם שידעו שראובן לא היה כח בידו לפרוע ההפסד ורצו בחסדם לסייעו בסך ההוא: וגם שלא היה על הקהלות יצ"ו שום חיוב לא היה ראוי להם לחזור מדיבורם וחתומתם אפי' בלאו כל הני טעמי כדאיתא בירושלמי פ' הזהב רב הוה מיפקד לשמשיה אימת דנימר לך תתן מתנה לבר נש אין

הוא מסכן הב ליה מיד ואין עתיר אמליך בי תנינא ות"ח לא גרע ממסכן כ"ש בנדון דידן דאיכא תרתני: עוד מצאתי לפי הדין במרדכי בהגהות של מציעא שהביא ההיא דפ' בני העיר כל דבר הנעשה בפני ז' טובי העיר ואפי' בפני שלשה אין יכול לחזור דאין דומה מעשה רבים למעשה יחיד ורבים הם ג' כדאיתא פ' השולח ואפי' יחיד וכו' ולכך נהגו שכל דבר הנעשה ברבים אין צריך קנין במקום שיחיד צריך קנין ושלוש טובי העיר חשובים כמו כל העיר כדאמרי' פ"ב דמגלה בירושלמי כו' ועוד ראייה דאין יכולים לחזור דלא גרע ממתנה דאם היו אומרים לאדם א' אנו רוצים ליתן אינם יכולים לחזור דהוה ליה לגבי רבים מתנה מועטת דאמרי' פ' הזהב מתנה מועטת אין יכול לחזור אפי' יחיד ובשלהי מסכת שבועות קאמר דנעשה נדר וכל החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו ע"כ: שאלה קנד על נוסח שטר משכנתא ז"ל ועוד בפנינו ח"מ קבל רבי יוסף אחריות הבתים לתיקוני כל מה שצריך להם לעשות הכל מכיסו ורבי שמעון יפרע לו שני חתי' כל שנה בין יוציא הרבה או מעט הכל יהיה על רבי יוסף הנז' ע"כ ואחר כמה שנים בא רבי יוסף לפדות ביתו וטוען עליו שמעון שהוציא הוצאות הרבה על ביתו שסתר כותל א' וחדשה ורבי יוסף טוען שסתר כותל שהיתה בריאה ועשה טבליאה של קנים במקומה להרחיב הבית והוצאה זו אינה נכללת בכלל מה שכתו' שקבל אחריות הבתים לתיקוני כל מה שצריך להם לעשות מכיסו ואם הוא כן שהיתה הכותל בריאה אין לו טענה לשמעון שעשה טבליאה להרחיב הבית שיות' תועלת הוא לבית בכותל שהיא קיימת לזמן הרבה ויכולים לבנות על הבית וגם שהיא בטוחה משודדי לילה מה שאין כן בכותל של קנים ורבי יוסף יצטרך לחזור ולבנות הכותל כמו שהית' להוצאת שמעון שסתר אותה ללא צורך ואם יחדש בה דבר של חיזוק ממה שהיתה קודם יהיה על יוסף ועצים וקנים של טבליאה יקחם שמעון ואם כותל זו הית' רעוע' לא הי' לו רשות לשמעון לעשות טבליא' תחתיה אלא לסותרה ולחזור לבנותה או לתקנה אם היה מספיק לה תיקון בלי סתירה ואם היתה צריך סתירה אינו חייב שמעון על סתירתה וגם רבי יוסף אינו חייב בהוצאת הטבליאה ויטול שמעון הקנים והעצים שלו ואם היה מספיק תיקון לכותל בלי סתירה אינו חייב יוסף להטפל בהוצאת כל בנינה עתה מחדש אלא במה שהיה מוציא בתיקון והשאר על שמעון שסותרתה גם מה שהוציא שמעון בעשיית פתח מבית לבית אינו חייב רבי יוסף בהוצאה אפילו יניחנה כך ואם הוא מוכרח לסותמה ההוצאה על שמעון ועל מה שהגביה הבית יותר ממה שהיתה אינו חייב יוסף כי אפשר כי קודם הגביה היה יכול לבנות עליה על הבית ועתה לא יוכל לעשות עליה או יצטרך לעשותה שפלה ועל השמירות של שודדי לילה הדר בבית הוא שחייב ולא בעל הבית וכל שכן כשהיא משכנתא כי אפילו תיקון שערי העיר ובתי השמירות בעלי המשכנתא חייבים וכשיבא בעל הבית לפדות את ביתו אם נשאר איזה תועלת עדיין ממה שהוציא אז יפרע בעל בית במשל אם היוצ' י' חתי' ועברו ה' שנים ועוד יתמיד ה' שנים יפרע בעל הבית החצי ועל הנוזו"ל ועבארי"ס בעל המשכנתא יפרע הכל וכשיבא ב"ה לפדותה ינכה בעל המשכנתא מה שהיה חייב לפרוע אפי' לא היה לו בית והשאר יפרע לו בעל הבית והמנהג הוא לחצאין נאם המבי"ט: שאלה קנה הרא' ר' אברהם תיבה טופס שטר מתנה שנתן לו אביו הספרים והבית הגדולה אשר הוא דר בה והבית הקטנה שלפני' ממנה ושני בתים של מטה עם החצרי' וזכויותיהם והנאותיהם עם המוציף וכו' כל זה נתתי לאברהם בני כו'

ואח"כ כתוב כל מה שנז' כו' והחצרים נתן לבנו וכו' זהו תורף מה שכתוב בטופס עם חיזוקי שטר המתנה כו' ועל זה תובע רבי אברהם הנז' הבור שבחצר העליון שאמר שהוא בכלל החצר הנזכ' ועל זה אמרתי לר' אברהם שיראה גוף השטר עצמו אשר ממנו נעתק תופס זה והראה אותו קרוע קצת קריעו' בכפליו וקצתם קריעות שנראה שנעשו בידיים וגוף השטר לא היה מחוק או בלוי ולא היה יכול להתפיסו דתנן פ' גט פשוט מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד והן עושין לו קיומו וכו' ובברייתא איזהו קיומו איש פלו' בן איש פלו' הוציא שטר מחוק ביום פלו' ופלו' ופלו' עדיו כו' וכתב הרמב"ם ז"ל פ' כ"ג ופירושה כך מי שנמחק קרוב לימחק אבל עדיין רישומו ניכר ומתיר' שמא ימחק לגמרי ולפיכך מעמיד עליו עדים שיראוהו פן ימחק בטרם הראותו אותו לב"ד ואחר כך בא לפני ב"ד עם העדים שראוהו עתה או עם השטר לב"ד אם עדיין ניכר רישומו והן עושין לו קיומו כו' וכן כתב רש"י ז"ל מי שנמחק שטר חובו ויש עדים שראו כשנמחק מעצמו או נטשטש על ידי מים מעמיד עליו עדי' ויודעי' מאימתי נכתב ומה כתו' בו וכן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו.

הרי שאין מתפיסין שטר אחר אלא כשנמחק או נטשטש שהוא קרוב לימחק וירא שמא ימחק לגמרי לפיכך מעמיד עדים וכו' ושטר זה לא היה קרוב לימחק כי לא היה בו אפי' תיבה או אות א' קרובה לימחק וכפי עדות המתפיסו שלם הראה אותו אלא שאמר שעברו עליו כמו י"ד שנה ושהיה קרוב ליקרע מחמת כפליו ואחר כך הוא קרעו קרעים שלא היו בכפליו ובמקום שחשש שיראו בו שהיה זיוף לא הראה קצת (רק) הנייר שהיה כתוב בו קצת התיבה שהיה בה הזיוף.

ואם כן לא עשו כהוגן הב"ד להתפיסו אף על פי שנתקרע כי כיון שאינו קרע ב"ד הוא כשר כמו שכתוב בברייתא שם נקרע פסול נתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר היכי דמי נקרע קרע ב"ד נתקרע קרע שלא בב"ד וכתב רש"י ז"ל נקרע קרע ע"י אדם פסול נתקרע מעצמו כשר ולא נאמר בברייתא שיעמידו עליו עדים להתפיסו כמו שאמרו במשנה גבי מי שנמחק שטר חובו ומה שאמר כשר רוצה לומר כשר לגבות בו שיש עדים שנתקרע ולא על ידי ב"ד ויכתבו לו ב"ד שנתקרע בעדים ויגבה בו בכל זמן שיוציאו שאינו קרוב לימחק וכן מה שכתוב בברייתא נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר רוצה לומר לגבות בו אם הגיע זמנו ואינו צריך להתפיסו ואם לא הגיע זמנו ויראו שמא ימחק לגמרי קודם הגעת זמנו ליגבות אז יעמיד עדים וכו' כמו שכתוב במשנה.

ונתבאר שלא היה רשות לב"ד להתפיסו אלא אם נקרע בעדים יכתבו לו שנקרע בעדים ויהיה כשר לגבות בו כמו בשאר שטרות וכיון שבעל השטר הפציר בהם שיתפיסוהו לו בלי סבה היה ראוי שיסתכלו בתורף גוף השטר הקרוע ויראו אם יש שום דבר שיכול להזדייף והם לא חששו והתפיסו השטר בלי השגחה בתיבות ובאותיות: ומפני כי זה השטר בא לפני זה ימים בחילוק שהיה בין בעל השטר עם הקהל על בית הכנסת שמכר להם אביו וטען זה כי המוציף שכתוב בשטרו היה כולו שלו אף על שקצתו היה בצד בית הכנסת ונסתייע בעל השטר שהיה כל המוציף שלו מפני מה שכתוב וזכיותיהם והנאותיהם עם המוציף הכל זה נתתי לבני כו' כמו שכתוב למעלה לשון זה ואני אמרתי

אז כי זה הלשון הכתוב המוציף הכל זה נתתי וכו' אין פשוטו מובן המוציף הכל זה אלא שהיה כתו' הנאותיהם עם המוציף ואחר כך היה כתוב כל זה נתתי וכו' ועל זה אמרתי לו שיביא גוף השטר עצמו ומצאתי ה"ה של הכל קטנה ומשונה מחברותיה ונתאמת לי כי בעל השטר הגיה אותו שחשב להסתייע בטענתו שכל המוציף היה שלו כי אין סברא לתלות טעות הכל זה כו' שאין בו הבנה בסופר כי הסופר שכתב אותו השטר הוא חכם ובפרט באומנות הסופרים ובעל השטר הוא שהוסיף אותה ה"ה וזכה הקהל בקצת אותו מוציף.

ועתה חזר והוציא תופס שטר זה על מה שתובע כי הבור שבחצר כולו הוא שלו מפני שכתוב שנתן לו אביו הבתים והחצרים ובכלל החצר האחד היה הבור ואביו בצואתו נתן הבור לג' אף על פי שהזכיר גם כן בצואה מתנת זה בנו הספרים והבתים של מעלה ומטה ולא הזכיר הבור אלא לנשותיו ולאחר ועל זה דקדקתי בגוף השטר ומצאתי מה שכתו' והשני בתים של מטה עם החצרים שכתוב החצרים בסוף השטה ובכלל מיעוט הנייר הקרוע וחסר סוף מלת החצרים קצת דצדי והריש יו"ד מ"ם והסתכלתי כי הסופר לא כתב מקודם כי אם החצר לבד שהוא חצר של הבתים של מטה אשר אין הבור בתוך חצר זו כי אין מקום בסוף שטה זו לכתוב החצרים אלא כשתצא הרי"ש והיו"ד מ"ם חוץ לשיטה לפי השיטות של מעלה ושל מטה ממנה ולא היה כתוב אלא החצר והיה שוה שטה של מעלה ושל מטה והוא הוציא חוץ לשטה ריבוי החצרים וכדי שלא יראה שהיה חוץ לשטה קרע מעט מן הנייר מסוף השטה של החצרים וכתבו המפרשים ז"ל והוא מימרא דאביי שם משלש עד עשר אין כותבין בסוף שיטה שמא יזייף ויחזיר השלש לשלשים ע"כ וכן מה שכתוב כאן החצר בסוף שיטה היה לו לסופר לחשוב שמא יכתבו יו"ד מ"ם אלא שסמך על שכתב אח' כך החצר וכשראה זה שהיה כתוב אחר כך החצר זייף וכתב יו"ד תחת הרי"ש ונקודה א' למעלה כדי שיראה החצרים ומי שיסתכל בתיבה זו בגוף השטר יראה שלא היה כתוב אלא החצ' שהרי כתו' שם כך החצרי' הנ"ל כי זה החצרי' דחיק' להו עלמא טובא כדאמרין בגמרא שם בכיוצא בזה שיש מקום כי לא היה מקום לכתוב שם החצרים אלא שכתב היו"ד למטה מן הרי"ש ולא מצא מקום לכתו המ"ם והניח נקודה א' כי הרי"ש של חצר היא דבוקה עם הנ"ל הכתו' אצל החצר כי אין שום סופר שיכתוב באמצע שיטה תיבה חסרה עם נקודה למעל' בפרט במקום שיש חשש לזיוף וסברא היא שאינו כתו' אלא החצר ולא החצרים כי כשכתב למעלה הבית הגדולה שאני דר בה היה לו לכתוב עם החצר כמו שכתב בשני הבתים עם החצר כי לא היה לו לכלול החצר של הבית של מעלה שיש בה הבור עם החצר של הב' בתים של מטה וכ"ש שבחצר של מעלה יש בה שני פתחים פתוחות לחצר א' של ב"ה שאין לה מוצא ומובא כי אם דרך חצר זו וכשנתן המתנה לבנו היה עדיין הבית הכנסת שלו והיה משכירו והיה צריך לסגור הפתח אם היה נותן לבנו מתנת החצר ופתח אחר של עליה קטנה שעל קצת אויר החצר ויש סולם שיורדים ממנה לחצר עוד דקדקתי בשטר זה כי אם היו ב' חצרות היה הסופר כותב עם החצרות ולא עם החצרים כי חצרים אינם חצרות שלפני הבתים אלא עיירות קטנות פתוחות כמו שכתב רש"י ז"ל על בתי החצרים כתרגומו פצחייא וכן חצרים תשב קדר וזה המזייף ראה שלא היה יכול לכתוב בחצר הכתוב אח"כ חצרות כי היה יותר נקל לכתוב חצרים ביו"ד תחת הרי"ש ולא וא"ו ולכן

טעה והגיה למעל' ולמטה חצרים ואפי' היה חצרים כמו חצרות מי סני ליה לסופר לכתוב חצרות כמו שכתוב במקרא יותר מעשרה פעמים חצרות ואינו נמצא במקרא חצרים כי אם בשלש או ד' פעמים ובכל אלו הענינים היה ראוי לחכמים הדיינים לדייק בשטר זה ולא היה לו מקום לבעל השטר להתחזק בשטר ולא תעשינ' ידיו תושיה ושלום על דייני ישראל נאם הצעיר המבי"ט: שאלה קנו ראובן שלח את שמעון שיקנה לו בית ידוע מגוי והלך שמעון ונתפטר בסך מעות ובין כך וכך נתחרט ראובן מלקנותו והגוי הוליך את שמעון לערכאות וטען שהוא היה אמצעי בין ראובן ובין ושהיה שלוחו וגם שלא היה ביניהם כי אם דברי' בעלמא והגוי נתחזק והביא עדים שבעדו היה מדבר ושלא זכר איש אחר וגזר הדיין שיקח שמעון הבית ויפרע לו המעות לגוי ועתה תובע השליח ההפס' שהגיע לו מראובן וראובן טוען שמזלו גרם יוריני אדוננ' ורבי' הדין עם מי: תשובה בתשובות להרמב"ן המיוחסות להרשב"א תשובת ב' כתב אין המשלח חייב בתשלומי נזק השליח שלא מצינו תשלומי נזק אלא בנזקי עצמו או בנזקי ממונו וכו' לפי שפשע בנזיקין בשמירת ממונו אבל בנזק שהגיע לשליח מה הזיק המשלח וכו' וכ"ש אם השליח שכיר שהרי הלך בשכרו כדכתיב ואליו הוא נושא את נפשו ודרשינן שעל שכרו עלה בכותל או נתל' באילן וכו' ובמרדכי בהגהות כתוב נ"ל שאם ראובן הלך בשליחות שמעון בשכר ונתפס בדרך ולא בסבת שמעון שאין חייב לפדותו אם בחנם הלך בשליחותו חייב לפדותו בשאלה שייכא בגוף הבעלים ואע"ג דלא שייכא גניבה ואבידה כמו גבי אומנים מ"מ נראה כדפרישית כדאי' פ"ק דסנהדרין מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו עכ"ל ונראה לי כי מה שכתב הרשב"א שאין המשלח חייב בתשלומי נזק השליח היינו כשהוזק שלא מחמ' המשלח ולא מסבתו כמו אם נשבה בדרך שאם גם הוא היה הולך דרך שם שלא בשליחות מי ששלחו עתה אלא לצורכו היה נשבה גם כן וכשהלך בשליחות ונשבה אינו זה בסבת המשלח ולכן אינו חייב אבל אם דרך משל אלו השבאים היו שונאים למשלח וידעו כי זה היה שלוחו ועל כן שבוהו וכ"ש אם היה המשלח חייב לאלו השבאים איזה דבר והיה ביד השליח נכסים של המשלח ושבו אותו ואת הנכסים כי ידעו שהיו של המשלח שחייב המשלח לפדותו והוי כמו פושע בשליח כי מסבתו נשבה שאם לא היה הולך השליח בשליחותו אע"פ שהיה הולך באותו הדרך והיה פוגע בשבאים אלו לא היה נשבה וכן אם עשאו שליח למכור לו איזו סחורה ונמצא זיוף באותה הסחורה שלא ידעה השליח ומחמת כן העלילו עליו שזיוף באותה סחורה והפסיד והוזק בזה מלבד הפסד שבסחור' יתחייב המשלח בהפסד שלו כי בסבתו הוזק והפסיד וכן נר' מלשון הרשב"א שכתב אבל בנזק שהגיע לשליח מה הזיק המשלח והיינו בנזק שהיה אפשר להגיע גם כן לשליח אעפ"י שלא היה שלוחו אבל בנזק והפסד שהגיע לשליח בסבתו כי הני גוויי יהיה חייב שהוא כמו פושע לשליח ונוכל לו' כי מה שכתב בהגה' במרדכי שאם בחנם הלך בשליחותו שחייב לפדותו דשאלה שייכא בגוף הבעלים כו' היינו בכי הני גוויי שנשבה מחמת המשלח ולא פליג למה שכתב הרשב"א שאין המשלח חייב בנזק השליח דהיינו כשלא נשבה מחמתו כדפי' וא"כ בנ"ד שהגיע הפסד לשליח על שנתחרט ראובן המשלח מלקנות הבית הוי מחמת המשלח כי השליח עשה שליחותו ואח"כ נתחרט המשלח ומחמת כן הפסיד השליח הוא חייב לשלם ההפסד שאם היה מעליל הגוי על השליח שגדפו או גזלו והיה מפסידו על זה אז היה יכול המשלח לומר

לשליח מזלך גרם אבל כשהפסי' בסבת שנתחרט המשלח הוא פשע וחייב בהפסד בין להגהה בין להרשב"א ז"ל אבל אם היה שליחות זה בשכר לדעת בעל ההגהה הוא חייב שכתב שאם הלך בשליחות שמעון ונתפס בדרך שלא בסבת שמעון שאינו חייב לפדותו נר' כי אם היה בסבת שמעון חייב לפדותו אפי' הלך בשכר וכן בנ"ד אפי' הלך בשכ' כיון שהיה בסבת ראובן שנתחרט חייב ראובן בהפסד ובפ' הגוזל במרדכי הביא תשובת מהר"ם ז"ל על מי שהעמיד חברו ערב לגוי כו' כתב כי אפי' שהעליל שלא כדין אחרי שמחמת שהעמיד ערב באה לו הצרה הזאת כו' נאם המבי"ט: שאלה קנז העיד חיים פיסו כי בשנת השל"ז אחר שבועות היה הולך מראשיד למצרים דרך נילוס ושהיה רוח סערה וגם ראו איש א' צף על פני המים ותמה זה חיים ואמר לו גוי אחד שהיה יושב אצלו אל תתמה כי היום כמו ב' ג' שנים הייתי בא בספינה עם כמה בני אדם ממצרים דרך נילוס והיה רוח סערה ונטבעה הספינה ולא ניצול שום אדם כי אם הוא ושני בני אדם אחרים עמו ושהי' בספינ' יהודי א' שמו מרדכי או אברהם גר שהיה מכירו שהיה בבוקייר בטוירא שנים רבות בזמן הר' אברהם נ' צור ובזמן הר"י אלאשקר נ"ע ושהיה לו מעט זקן ושהיה פיסח וכשיצא ליבשה זה הגוי ראה הוא והשנים שניצולו עמו ב' פגרים בשפת נילוס וסחבום ליבשה והכירים שהיה הא' ישמעאל סוחר שהיה בא עמהם בספינה וזה היהודי שהכירו כנזכר והפשיטו' ועזבו' שם מתים כל זה הגיד רבי חיים הנזכר ששמע מפי הגוי מסיח לפי תומו כמו שנז' וזה בפנינו כו' משה שמעון יהודה עד כאן יורינו מורינו אם יש היתר לאשת אברהם זה ושכרו כפול מן השמים אמן: תשובה אעפ"י שסימני הגוף שהיה פיסח ומעט זקן אינם סימנים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ' בתרא דגירושין שאין אומדים באומד הדעת פלו' הוא שהיו לו סימנים אלו שאמר העד עד שיעיד שהוא פלו' ושיכיר שמו ושם עירו הכא בנ"ד כבר הגיד שמו ושם עירו וגם שנסתפק בשם מרדכי או אברהם גר הרי אמר שהיה בבוקי' בטיירא שנים רבות בזמן בן צור ואלשקר ויש עדים שזה אברהם גר היה שם שנים רבות והנה ידוע כי שמו היה אברהם ושלא היה לשם בטיירא באות' השני' שום איש שיהיה שמו מרדכי ושיהיה פיסח וא"כ על זה אברה' גר העיר שאעפ"י שלא היה מזכיר בשם כלל כיון שהוא ידוע כי באותם השנים היה זה אברהם בטיירא של בוקיר הרי ידוע שהיה זה אברהם גר מרדכי פרק בתרא דיבמות כתוב מעשה בגוי א' שדנוהו למיתה ואמר מעולם לא פשעתי כי אם פעם א' הרגתי יהודי בין ניקול' לאוריק שהיה מוליך י' ליטרין וששלחו יהודי לאיזיר בניקרא והתירו אשתו על ידי ששאלו לה אם שלחה וכו' אעפ"י שלא הזכיר שמו ע"כ ובס' א' שמו מתית כתוב היכא דאיכא סימן בגופו וג"כ סי' בכליו מצטרפין יחד והוי כמו סימן מובהק ומהר"ן מאיגד התיר כי האי גוונא כמו שהבי' מהר"ם ז"ל בתשובת ק"נ וא"כ בנ"ד יש שמו ושם עירו בוקיר וסימן אומנותו שידוע שהיה עומד בטייר' בבוקיר שנים רבות ושהיה פיסח והוא ידוע כי זה אברהם גר היו בו כל אלו הדברים באלו השני' ושנעל' באותו זמן ולא נודע אחר שיהיו בו אלו הדברים ולכן אשתו של זה אברהם שהיתה עגונה בכמו ג' ד' שנים היא מותרת לינשא בעדות זה דעדיף ממה שהתירו בעובדות שכתבתי למעלה ובתשובת קי"ו היום יותר מכ"ה שנים התרתי אשה עגונה בעדות בציר מהאי ושם הארכתי ופה קצרתי ולענין ההכרה שהיה הוא אותו שהיה עמהם בספינה ושנטבע הרי הגיד הגוי כי הוא והשנים שניצולו יצאו ליבשה ומצאו אותו מיד

ועדיין לא יצאו מן המים כדי שנאמר שנשתנה צורתם אחר שיצאו כי אפי' שמצאום ביבשה לא שהו כלל אלא מיד הכירו אותו וכ"ש שעדיין לא יצאו אלא הם סחבום לחוץ והפשיטום ההפשטה היא כאלו היו אומרים קברנום וחיים לכל ישראל המבי"ט י' למב"י השל"ח: שאלה קנח ראובן ושמעון עשו שותפות לקנות ביום השוק צבע ארגמן ויחלוקו בריוח או בהפסד שהא' ילך חוץ לעיר לקנות והב' יעמוד בשוק לקנות וזה שהלך לחוץ קנה שם והשליט על הארץ הכריז לבל יקנה שום אדם אותו צבע חוץ לשוק בעבור המכס שלא יבריחוהו וימצא את האיש הזה שקנה והביאוהו לשליט וקנסוהו ועתה תובע משותפו' חצי ממה שהפסיד מחמת הסחורה שמצאו בידו והשותף השיב שאין זה הפסד הבא מחמת הסחורה רק שמזלו גרם שהעלילו עליו יורינו אדונינו וגאונינו ושלום:תשובה אם זה שהלך לקנות בחוץ ידע שהשליט הכריז שלא יורש' שום אדם לקנות בחוץ הוא פשע לקנות ושותפו אינו חייב לפרוע לו חלק ההפסד ואדרבא יש לו לשותף חלק בריוח שיהיה בצבע שקנה כדין השליח ששנה בשליחות שאמר לו המשלח קנה לי חיטים דרך משל וקנה לו שעורים שהדין הוא שאם הפסיד בשעורים כל ההפסד הוא על השליח ואם הרויח הרויח למשלח ובנ"ד שהם שותפין הרויח וההפסד שבסחורות הצבע שקנה הוא לשניהם אבל הפסד מה שהעלילו עליו הוא לזה שפשע בקניה אחר שידע הכרוז וגם אין זו עלילה כיון שהיה אמת שקנה בחוץ ועבר על מאמר השליט וקנסו אותו כמו שהודיעו בכרוז שיקנסו את העוב' והוי כמו דינא דמלכותא דהוי דינא בכיוצא בזה שדרך הוא לעשות כרוז כזה כדי שלא יבריחו מן המכס הקצוב מן המלך יר"ה וכמו שכתב החכם השואל וגם הטיב במה שדחה הראיה שהיו הם מביאי' לפטור את השותף מתשובת הרמב"ן דבנ"ד נמצא' הסחורה בידו ושעבר על מאמר הכרוז אבל אם לא ידע ולא שמע הכרוז ועל זה קנה חייב שותפו בחלק ההפסד כי על קניית הסחורה עצמה של שותפות אירע מקרה זה והוי מחמת הסחורה ולא דמי לתשובת הרמב"ן שפט' השותף מפדיון חבירו שנשבה בדרך דהתם לא אירע השבי על שהיה הולך בעסק השותפות כי גם שלא היה הולך בשותפות אלא לצורכו היו שבים אותו בדרך ההוא ולא קרה השבי בשעה שהיה עוסק בסחורה של שותפות אבל בנ"ד על דבר הסחורה של שותפות שנמצא' בידו הפסיד וההפסד הוא על שניהם כיון שלא פשע בקניה כי לא ידע הכרוז גם בנדון של הרמב"ן ז"ל אם שבו אותו בזמן שהיה קונה או מוכר דבר הסחורה של שותפות בסבת הסחורה שהיה להם איזו ענין על הסחורה ועל זה שבו אותו היה חייב ג"כ אפי' לדע' הרמב"ן ז"ל כי לא כתב ששבו אותו אלא כשהיה הולך בדרך נאם המבי"ט שאלה קנט על הדר' דכנת' שנמצ' באמצעית' יתר' כגון שהי' יוצא מן הדקין מעי אחד דמותו כעין סניא דיבי לא פחות ולא יותר ארכו כמו אמה וחצי לא היה הפרש אלא שלא היה כל כך רחב זה הסניא דיבי מן האחר אבל לכל שאר דבריו היה שווה והרבה מן המורים הכשירו הבהמה ממה שהביא הרא"ש ז"ל כלל נ' והביאו הטורים ג"כ סי' מ"ז על הדרא דכנת' שיוצ' מאמצעיתה יתרת כמו מעי א' אורכו' אצבע או יותר דכשרה וגם שלא היה זה במעי במקום הנהוג אצל הסניא דיבי כדי שנאמר דתרי סניא דיבי הוו וטרפה: תשובה נראה לי כי מה שאמרו אי אית לה תרתי סני דיבי טרפה לא שנא אם היתה השנית אצל הראשונה במקום הנהוג או היתה בהדרא דכנתא שאצלה כמו אם נמצאו ב' מררות שהיא טרפה ולא שנא אם היו סמוכות זו לזו או זו בצד א' מן

הכבד וזו בצד אחר דאע"ג דאמרינן בסניא דיבי ובשתי מררות דאי שפכי אהדדי כשר' דחד הוא ומשמע שהן סמוכות ה"ה כשאין סמוכות אלא דנקט סמוכות לאורויי לן היתרא דאי שפכי אהדדי כשרה אבל אם הן שתי סניא דיבי אפילו שהשנייה היא בהדרא דכנתא שאצל הסניא דיבי היא יתירה ואם כן אם זה המעי שיצא מאמצע הדרא דכנתא היתה כצורת הסניא דיבי האחר ארוך והיה מלא פרש כמוהו והיה רחב למטה יותר מלמעלה כמו הסניא דיבי הוי יתירה ומה שכתב הרא"ש ז"ל דהדרא דכנתא שיוציא מאמצעיתה יתרת כמו מעי קטן כאורך אצבע או יותר אינו זה כסניא דיבי אלא כמעי שיוצא מן הדקין שהוא כענף שיוצא מן הבד שהענף הוא דק מן הבד וגם זה המעי שכתב הרא"ש ז"ל היה מעי קטן ואולי שהיה ריקן שאם היה כדמות סניא דיבי היו מטריפים אותה משום יתרת ובנ"ד כתב שהיה ארוך כמו אמה וחצי אלא שלא היה רחב כל כך ואיני רואה צד היתר למורים שהכשירו אלא אם כן היתה כמו מעי ריקנית צרה אע"פ שהיתה ארוכה נאם המבי"ט: שאלה קס שאלת עוד על סירכ' האומה לדופן בג' צלעות ובצלע האמצעי נמצא מכה אי אזלינן בתר רובא דצלעו' שאין מכה בהן וטרפה או אמרינן כיון שנמצאת מכה בצלע האמצעי ידיים מוכיחו' שמן המכה באה וכשרה: תשובה נראה לי כי לדעת העיטור' שכתב שאם יש מכה בדופן והסרכה במקום המכה וחוצה לה בכולהו אזלינן בתר רובא היינו כשהוא חוצה לה מצד אחד משום דאמרינן דעיקר הסירכא היא במקום המכה שבדופן וסרוכי סריך חוץ וכשרה ואם רוב הסירכא חוץ למכה תלינן שמן הריא' היא הסירכא וסרוכי סריך למקום המכה אבל כשיצאה הסירכא חוץ למכה בשני צדדין ובכל צד הוי מיעוט אף על גב דכי צרפינן השני צדדין הוי רובא לא מיטרפא דזיל הכא הוי מיעוט וזיל הכא הוי מיעוט דדוקא בצד אחד כד הוי רובא תלינן בריאה ומחזקינן ריעותא בה אבל אחזוקי ריעותא בריאה בשתי צדדין לא מחזקינן כיון דאיכא מכה בדופן תלינן בה כיון דהיא אצל הדופן אז הוי רובא דסירכא על המכה ומיעוט מצד זה ומצד זה כדאמרינן וכל זה כדעת בעל העיטור שהמנהג הפשוט היום כדבריו והרא"ש שהסכים עמו ולענין ששאלת על הכלים שנתבשלו בהם איזה דבר של איסור פשיטא אם הם כלי חרס שצריכין שבירה אבל בדבר דלא מיתסר אלא מספקא נ"ל דדי לנו שנאסר בספק דרבנן או בספק ממחלוקת הפוסקים אבל הכלים שהם בחזק' היתר לא נוציאם מחזקתם על ספק דרבנן ולאוסרם לעתיד מה שאין כן בדבר האסור שאין נמשך ממנו עוד איסור והיינו בכלי חרס כדאמרי' אבל בכלי נחשת תיקונם במריקה ושטיפה.

ועל אומה ואונה הסרוכו' בסירכ' א' לדופן דאזלינן בתר רובא כמו שכתב בעל העיטור יש לספק אם נמצא איזו הוכחה שבאה מן האומה כגון שיש שם כמו גומא אי אזלינן בתר רובא דאונא וכשרה או דילמא אף על פי שבאומה היתה מיעוט תלינן בה משום דהווי ריעותא ואני אומר שאינו נקרא ריעותא בדופן לתלות בה אלא ע"י מכה ממש בדופן אבל אם יש בהרות וכו' אינו סימן מכה כמו שכתב הרא"ש ז"ל וגם בריאה אינו נקרא ריעותא אלא בבועה וכיוצא בה דמה שכתב הרמב"ם ז"ל חסר מגוף הריאה היינו חסרון ממש שנראה חסרה ובלא סירכא נמי מיטרפה לדעתו ולדעת אחרים אם עולה בנפיח' כשרה ובנ"ד כתבת שהיה שם כמין גומא נראה שלא היתה גומא ממש ואפי' נפיחה לא היה צריך ואפ"ה כיון שכתב שהרוב של סירכת האונא נעקר ויצא בנקל ומיעוט הסירכא שהיתה באומה היה נדבק וחזק נראה כי מצד האומה היתה הסירכא

מפני אותה גומא נראה להחמיר ובענין כזה אין לדיין אלא מה שענינו רואות אם היא ריעותא או לא נאם המבי"ט שאלה קסא אמת כי כתבנו זה כשנתים ימים שהיו חייבים קהל קדוש גריגוש אשר בפטרס להיות' אגוד' אחת בלב אחת לשם שמים עם הג' קהלות אחרות אשר שם לייסר העוברים על דבר איסור או על הסכמות הקהל מכח ההסכמה הקדומה מל"ה שנים או יותר שנתייסדה על פי ד' חכמים מפורסמים אשר היו שם בימי' ההם ונמשכה ההסכמה ההוא ח' שנים או יותר בכל הד' קהלות ואח"כ עלה בלב חכם א' שהיה מתפלל בקהל גריגוש להתיר ההסכמה ושהקהל הנז' הם לעצמם יקנסו וייסרו את העובר מבני קהלותם והג' קהלות נשארו ביחד על ההסכמה הקדומה לייסר העוברים על פי ממוני ג' קהלו' אע"פ שיהיה מקהל א' מן הג' ואחר כך בא חכם אחד בעיר להיות מרביץ תור' בקהלות ואז נשתתפו כל הד' קהלות להיותם אגודה אחת לייסר העוברי' ושיהיה נידון הכל על פי ממוני כל הד' קהלות ולפעמים היו כל הד' ממוני הקהלות מתיעצים עם החכם על מה שהיו קונסים ומענישים ויען כי בימים אלו ענשו ונידו את עשיר א' מבני קהל גריגו' על מה שעבר קמו קצת הקהל הנז' ואמרו כי החמירו עליו יותר מן הראוי ועל כן נתפרדו משאר הקהלו' לקנוס את (המוכר) [העובר] מבני קהלם ע"פ הממוני' שלהם ולא עם ממוני שאר הקהלות ועל זה נפרדו גם כן שאר הקהלות להיות כל איש שורר בקהלו והחכם הנז' היה מוחה בכל הקהלות שלא היה רשות בידם לבטל ההסכמה הקדומה ולא שוה לו ועבר זמן מה והלכו רוב הקהלות למקום אחר לסבת בלבול המלכות והנשארים בעיר לפעמים היו קונסים על פי כל הממונים של כל הקהלות ולפעמים ע"פ ממונה קהלו ואחר שחזרו כל אותם שהלכו מן העיר חזרו לפקח על תיקוני העיר וראו כי היתה תקנה גדולה להיות אגוד' א' שלא יתרבו העריצים אם יהיו נדונים על פי ממוני כל הקהלות ולא על פי ממוני קהלם לבד וגם נמצאת ההסכמה הקדומה בספר הקהלות ובטלו ההסכמה שעשו אחר כך והחזירו עטרה ליושנה להיותם אגוד' א' וקהל גריגוש היו סומכים על ההתרה שהתיר להם החכם שהיו מתפלל בקהלם ולא חששו למה שחזרו בביאת החכם מרביץ תורה בכל הקהלות שהיו אומרי שלא יסמכו על אות' התרה שהיתה שלא כדין והביאו חכם אחר בחזר מחוץ ובעטו בחכ' הזקן ירא שמים מרביץ תורה בכל הקהלות ולא שמעו לקולו ולקול השלש קהלות שהיו מוחים בהם שיקיימו ההסכמה הקדומה וגם אחר כך שבא החכם הזקן מרביץ תורה בכל הד' קהלות נשתתפו עם הג' קהלות להיות' אגוד' אחת ועתה חזרו לטעון טענת ההתרה: ועל זה כתבנו אז פסק דין בראיות על כי ההתרה לא היתה התרה ולא יסמכו עליה ושהיה כח בג' קהלות והחכם לכוף את הקהל האחר שיסכימו עמהם אפי' שלא היתה ההסכמה הקדומה כ"ש שהיתה ההסכמה הקדומה כדין וכתבו משם כי לא שמעו לפסק שפסקנו שהיו אומרים שהיה להם פסק מב' חכמים משלוניק כנראה ששאר החכמים חולקים עליהם ועל כי ראינו כי הקהל של גריגוש עדיין מתחזקים בחכם שלקחו בקהל וגם המשפחה החשובה נקראת משפחה הצלחי' נפרדו מג' קהלות ונתחברו עם קהל של גריגו' ונתרב' הריב והמסה ביניהם: וראינו כי בעונות באלו הזמנים בקצת מקומות אינם נשמעים לדברי רוב החכמי' ולחכמי' המפורסמים וסומך כל א' על חכם שלו שהוא מתנהג על פי רצונם ועל זה גם אנחנו מרפים ידינו לפעמי' מלגזור גזרת התורה ולכן אנחנו באים דרך חילוי ופשרה ביניהם וחילוי הוא הג' קהלות ולחכם הזקן הרב

המפורסם בחכמה ובזקנה ההר"י פורמון נר"ו ובפרט בכל אותו המחוז שלא יתעצמו בריב זה ויעמידו התורה על תלה במה שנפטר ביניהם והוא כי גם כי הרב הנז' הוא גדול ויחיד מומחה מכמה שנים ואין שום אדם רשאי להורו' בפניו בעיר בלתי רשותו ראוי לחסידותו מפני השלום לתת רשות לחכם שמינוהו הקהל גריגוש חכם עליהם מפני כבודם וכבודו וידון ויפטר ביניהם כרצונם כפי מה שיורו לו מן השמים אך בזאת שאם שום אדם מבני קהלו יערער במה שדן ביניהם ויאמר שעשה לו שלא כדין אז יכתוב הוא ראייה על מה שפסק בכתבת טענותיהם ואם עדיין לא יתרצה א' מהם יגישו הטענות והפסק דין לפני, החכם הרב הזקן והוא יקיים מה שפסק אם יראה לו ואם יחלוק על הפ"ד בכתב יקיימו הב' בעלי דינים מה שיגזור בפסקו כי הוא גדול העיר אעפ"י שיהיו הבעלי דינים מקהל אחר כי אפ"י בעיר אחרת יש לו רשות להורות אם טעו והאל יטע ביניהם אהבה ואחווה ושלוש כאם נאם המבי"ט: שאלה קסב על דבר שיירא שיצאה מעיר אחת לעיר אחר' אנשי' ונשים ומשאות של סחורות ומטלטלים ופתע פתאום מת יהודי א' מבני השיירא ופחדו בני השיירה שלא יעלילו עליהם לומ' אתם הרגת' וסבבת' מיתתו וגם יעלילו על המשאות לומר של האיש המת הן ומחמת כך חנתה השיירא במקום והלכו שני בני אדם מהם אל העיר אשר יצאו ממנה ונתנו שוחד לשופט ולשר העיר להציל את עצמם ואת כל בני השיירא והמשאות והסחורות גם עשו הוצאות ששכרו בעלי קשתות שישמרו אותם ואת כל אשר להם כי כל הדרכי' בחזק' סכנה בפרט בהיותם מעוכבים בדרך שלא במקום יישוב גם היו בכלל אלו המשאות משאות שהיו שולחים בעליהן ע"י החמרים הגוים ולא היו בעליהן עמהם ועתה אלו שהשתדלו והלכו והוציאו כדי להציל את כל השיירא את האנשים שלא יתפשו ואת הנכסים שלא יעכבו עליהם תובעים שיפרע כל א' חלקו ובעלי המשאות אומרים כי אינם חייבים לפרוע כלום כי העלילה היתה על אותו שמת ולא היו תופסים אלא האנשים שנמצאו שם לא (בעלי משאות) שלא נמצאו שם: תשובה דבר ידוע הוא כי היה צורך בעלי השייר' שילכו קצתם לעיר לפקח על הענין גם לא היו יכולים ללכת לדרכם ולהניח המת שם כי היו מעלילים עליהם יותר ולא היו יכולים לקוברו בדרך ולא להזיזו ממקומו כי אם ברשות השופט והשר כפי חקם ונימוסיהם והיו הגוים ביניהם שהיו מודיעים הדבר למלכות ואם היו קוברים אותו היה חשש קרוב שידעו וירדפו אחריהם ויחזירו והיתה הסכנה וההוצאה מרובה ואפ"י שלא היו יודעים עתה והיו הולכים לדרכם בחזרתם היו תופסים אותם והיה הענין יותר חמור וגם אם לא היו יודעים בעיר שיצאו ממנה ולא יחזרו לה באותו זמן בעיר שהיו הולכים אליה הוי תופסים אותם על מיתת האיש וקבורתו והיו מעלילים עליהם שלא הודיעו למלכות ואולי היו ההוצאות מרובות ולכן הטיבו אשר עשו אלו האנשים שחזרו לעיר והוציאו הוצאות לשיוכלו לקבור המת שם או להביאו לעיר ושיהיה להם רשות ללכת לדרכ' ומסתמא נתנו להם כתב שלא יוכלו להעליל עליה' במקומו' אחרים שהם הולכים שם ועל זה חייבי' כל בני השייר' לפרוע בהוצאו' כל א' לפי ערכו וגם בעלי המשאות אשר לא נמצאו שם בעליהן כפי ערך משא או סחורה של כל א' כי גם שהעלילה אינה כי אם על מיתת האיש לומר שהרגוהו או סבבו מיתתו מזה נמשך הפסד למשאות אם בקצתן שיאמרו שהם של המת ויפשטו ידם במ ובכולם שבסבת עלילה זו הם מעוכבי' מלכת לדרכ' ונכסיהם הם בסכנת ביזה ושלל אם יהיו

מעוכבי' שם אפי' בשמירת בעלי קשתות ויפה דן ויפ' זיכה החכם השלם כה"ר יהודה תושב ירושלם תוב"ב לחייב את כולם איש כפי ערכו ולחייב גם כן את בעלי המשאות ולזכות ההולכים לפקח על כל בני השיירא ולהצילם בהוצאות ושוחדות שעשו ואופן הפרעון שהיה לפי ערך האנשים הנמצאים בשיירא וערך נכסיהם כי אם לא היו מרצים את השר והשופטים היו מצערים אותם בגופ' וממונם שהיו מחזירים אותם לעיר בחרפ' ובזו והיו נכסיהם נשארים בסכנה כי כולם חשודים בכך בפרט בדרך ובמקומות אלו ואם היו מכירים האנשים ההולכים שיש ביניהם איש בעל ממון היו מחמירי' עליו יותר והיה צריך לתת ממון והפסד יותר מאחרים להציל עצמו מהצער ולכן צריך להעריך לכל א' כפי מה שהוא אמוד בנכסים ולענין הנכסים שהיו בשיירא כל מי שהיו לו נכסים ומשאות יותר יפרע לפי הערך אעפ"י שאינו בעל ממון ואותם שלא נמצאו שם בשיירא לא יפרעו אלא לפי מה שהיה לכל א' אם מעט ואם הרבה כי אעפ"י שלא היו יכולים להעליל עליהם על המיתה סוף סוף היו נכסיהם בסכנה אם מצד שמא יאמרו גם על נכסיהם שמא היו של המת או שימשך להם היזק בסכנת הדרכים ובפשוט יד המלכות בהם בפרט שלא נמצאו בעליהן שם לפקח עליהם והיו כל נכסיהם כמו אבידה ואלו שהלכו לעיר הצילו הכל ולכן נכסי כל בני השיירא חייבים לפרוע כל א' חלקו וכמו שכתב החכם הנז' מדין אבידה בארוכה על אלו שלא נמצאו בשיירא וגם על שאין ענין זה בכלל מבר' ארי וכו' וחייבים לפרוע ואין צריך לא אלו ולא אלו להביא שום ראיה כי הדבר ידוע שאם לא היו הולכים לתקן הענין היה להם הפס' יותר כמו שכתבתי ובזה ההפסד שהפסידו בשוחדות ניצולו גופם מלהצטער וממון כולם מליאבד ולזה יתחלק הפסד זה החצי על האנשים אשר נמצאו בשיירא אותם שהיה קרוב שיתפשוט אם היו קוברים את המת והולכי' לדרכ' והחצי על כל המשאו' שנמצאו באותה שיירא ואופן חילוק החצי על האנשים הנמצאים בשיירא אותם שיש להם כח לפרוע יפרעו ג' והבינונים ב' והאחרים א' וכן כל ו' תחי' או פרחים יתחלק על זה הדרך נאם המבי"ט: שאלה קסג על מי שנדר נזירות שמשון בן מנוח בר דלילה להוציא ביתו מצידן לסוכות שאלו ממני על דבר שהזכיר בר דלילה ולא בעל דלילה וגם שהוציא הנדר בלשון שבועה שלא אמר אם אשב פה סוכות וכו' או לא אשב ועוד שהוא מסופק אם עשה מודעא בראש השנה שהיה רגיל לעשות מודעא וגם שעשה הנדר בכעס ועכ"ז השבתי להם כי נקל הוא עליו לקיי' נדר זה שיכול ללכת משם לביירו"ט או למדינה אחרת שירצה עם בני ביתו וישב שם כל חג הסוכות ות ואחר כך יוכל לחזור ולהביא בית' שם כי כבר קיים נדרו ומפני שיכול לקיים דרך זה בנקל לא רציתי לטרוח אם הייתי מוציא לו שום התר כי נקל עליו לקיי' כמו שכתבתי נאם המבי"ט מוצאי י"ה י"א תשרי השלט: שאלה קסד (א') נטבע בים והיו לו ג' אחים וא' מהם גבה מנכסי אחיו ק' פרחים והב' אחים לא היו מצויים שם וכשידעו שגבה הוא ירושת אחיהם שלחו לו שישלש להם חלקם ושלה הוא על ידי שמעון י' פרחי' לשני אחיו ואמר לו שלא יתנם להם עד שיקח מחילה מהם והם אמרו כי למה יעשו לו מחילה הלא בני אב אחד כולנו למה לא תחלק עמנו בשוה ממה שקבלת יורינו רבינו: תשובה כיון שהוא ידוע שקבל א' מהם סך ידוע מירושת אחיהם היה חייב לתת לכל א' חלקו וב"ד היו כופין אותו לתת לשני אחיו חלק' ולא היה יכול למעט חלקם ושיעשו לו מחיל' גם זה שמעון שלוחו הוא כמותו ולא יותר ואפי'

שצוה לו שלא יתן להם אלא על מנת שיעשו לו מחילה ב"ד מוציאים משמעון כמו שהיו מוציאים מן האח ולא יוכל לומר כי האח שנתן לו העשרה פרחים נתנם על תנאי שיקח מחילה ואם יתנם יתבעם ממנו שעבר על תנאו כי לא היה כדאי להטיל עליו תנאי זה מה שהוא עצמו לא היה יכול להתנות עליהם אלא הי' חייב לתת להם חלקם ולכן לא היה לו דין עם שמעון להוציא ממנו הי' פרחים כיון שבדין וע"י ב"ד נתנם ואינו צריך לומר זה שכבר עשאו שליח לתת אלא שהטיל עליו תנאי זה שלא כדין אלא אפילו היה חייב לו שום אדם מעות לזה האח היו מוציאים ב"ד ממנו חלק הב' אחים ע"כ מדר' נתן מנין שמוציאים מזה לזה וכו' (הוי) [הנה] כי אפי' מדע' בעל החוב מחייבי' ב"ד לתת למי שהוא חייב כל שכן לזה שכבר עשאו שליח לתת שלא יועיל לו תנאו.

וגם שמצד הדין הוא כך מפני שזה השליח הוא סרבן והוא מעיר אחרת אמרתי לב' האחים הנז' שיעשו מודעא על המחילה נאם המבי"ט: שאלה קסה על מי שקרא לחבירו עבד ששנו בבריתא הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג את הארבעים רשע יורד עמו לחייו יש מי שהורה דדוקא כשקרא אותו עבד כנעני דאי לאו הכי היה יכול להשמט ולומר כי לעבד עברי נתכוון ומביאים ראיה מלשון רש"י ז"ל שכתב עבד כנעני וכן הר"ן ז"ל תפס לשון רש"י ז"ל ואין הוראה זו נכונה כי מה שכתב רש"י ז"ל הוה פ"י כי כשקרא אותו עבד סתם משמעו הוא עבד כנעני משום דהדר מסיק גמרא אהא דקאמר עד היכן גלגול שבועה עד שיאמר לו השבע לי שלא נמכרת לי בעבד דלא קאמר אלא בעבד עברי בפ"י משמע שאם לא אמר בפ"י עבד עברי אלא עבד סתם משמעו היה עבד כנעני ולהכי פ"י רש"י זה עבד משמעו הוא כנעני וכמו שכתבו כל הפוסקים הקורא לחבירו עבד מנדין אותו ואם לא היו מנדין אותו אלא כשקרא עבד כנעני היו כותבים הקורא לחבירו עבד כנעני אלא כמו שהבריתא שנה סתם עבד שיהא בנידוי משמע דעבד סתם הוא כנעני וכן משמע מדתני בבריתא ממזר סופג את המ' ופ"י ר"ת דעבד יהא בנידוי משום דכתי' ארור כנען וממזר סופג את המ' משום דממזר הוא בלאו דלא יבא ממזר וכו' ויש חיוב מלקות ואם בעבד סתם בלא כנעני יכול לומר עברי נתכוונתי גם בממזר סתם יכול לומר לממזר דרבנן נתכוונתי דאיכא טובא ממזר דרבנן דאינו סופג מ' וכן ממה ששנה בבריתא רשע יורד עמו לחייו היה יכול להשמט לומר רשע בדינו קאמר כמו שכתו' וצדיק אל תהרוג דמשתעי במאן דיצא מב"ד זכאי ואמר א' יש לי ללמד עליו חובה שלא יחזירנו לב"ד ת"ל וצדיק אל תהרוג וזה שנצטדק בבית דין כי לא אצדיק רשע כי אם יצא מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו וכו' כמו שפ"י רש"י ז"ל הרי שקורא הרשע צדיק שנצטדק בדינו וכן יקרא רשע מי שנתחייב בדינו אעפ"י שלא היה רשע וכמו שכתוב והצדיק את הרשע והרשע את הרשע דהיינו צדיק ורשע לאותו דבר כמו שפ"י רבינו ישעיה מטראני ז"ל על צדיקים גמורים ורשעים גמורי' של ג' ספרים הנפתחי' בראש השנה צדיקים שזכויותיהם מרובים מעונותיה' כיון שהם מתחייבים בדין ואפי' מפני עביר' קלה שעשו לגבי דין זה רשעים מיקרו וכן פ"י הרמב"ן ז"ל בשער הגמול גם כן ואם מי שקורא לחבירו עבד היה יכול להישמט ולומר כי על עבד עברי נתכוון גם הקור' לחבירו רשע יכול להישמט ולומר כי על מה שיצא באיזה זמן רשע בדינו נתכוון אפי' במה שחייבוהו ב"ד לשלם קראו רשע וכן מי שקרא לחבירו בן השפחה אעפ"י שאביו הוא כשר הבן הולך אחר האם כדכתיב האשה וילדיה וכו'

וחייב עונש יותר שמזלזל בו ובאמו שנראה שהוא עבד ואמו שפחה כי כשקראו עבד אע"פ שנראה שהוא בן שפחה כיון שלא הזכיר אמו שהיא שפחה אפשר שהוא עבד עתה שלא נשתחרר ואמו היתה שפחה כשנולד זה ואחר כך נשתחררה אבל כשקראו בן שפחה כיון שהזכיר שפחה משמע שפחה כנענית בלי שחרור כמו עבד וכיון שקראו בן השפחה ר"ל שהיה בנה בהיותה שפחה בלי שחרור ומצינו כמה פעמים במקרא ועבדי' ושפחות ואתונות וגמלים ובמלכים וצאן ובקר ועבדים ושפחות ובירמיה לעבדים ולשפחות כל אלו השפחות הם כנעניות בפרט של אברהם אבינו ע"ה כי לא היה אז ע"ע א"כ סתם עבד ושפח' הם כנענים ומה שכתוב שפחה מצרית הוא ללמוד שלא היתה כנענית אבל דינם שוה ולא מצינו במקרא שפחה אלא כנענית אבל בעברית כתוב וכי ימכור איש את בתו לאמה והכנענית נקראת אמה ושפחה ויצא מכל זה כי סתם עבד או שפח' הם כנעני' ואינו יכול להשטט בעבד עברי ומלבד כל זה אי אפשר להשטט ולומר לעבד עברי שהוא ידוע לכל אפי' לעמי ארץ כי אין עבד עברי נוהג בזמן הזה משנתבטלו היובלות כדילפינן בגמר' מדכתי' כי טוב לו עמך ואעפ"י שהארכתי בראיות שאינו יכול להשטט ולומר לע"ע נתכוונתי עכ"ז יש לי ללמד איזה זכות על זה שקר' לחבירו בן השפחה שאם היתה כוונתו לקרותו עבד היה לו לקוראו עבד ולא בן השפחה וכיון שכן לאנתכוון אלא לפגום את אמו וחשב כי בנה לא היה עבד ולא ידע כי הוולד הולך אחר האם דלאו כ"ע דיני גמירי ואפי' היה קצת לומד אולי לא למד זה הענין שהוולד הולך אחר האם דלאו כ"ע דינא גמירי ושכח וידע שאביו היה כשר אלא שטעה ונכשב בשפחה ועל זה לא קראו עבד אלא בן השפחה גם כל החירופין הולכים אחר לשון בני אדם כמו הנדרים והשבועות וכשקור' א' לחבירו בן רשע או בן זונה או לאשה בת זונה הוא ידוע כי על אביו לבד הוא שאמר וזהו צדיק בן רשע וכן בן או בת זונה הבת היא כשרה וכן זה שקרא את חבירו בן שפחה חשב שהיה הוא כשר כיון שאביו כשר ולא חירף אותו אלא את אמו והברייתא שאומרת הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי היא כשקורא אותו כך בפניו שהוא מצטע' בשם רע שקרא עליו אבל כשקורא ש"ר על אביו או על אמו אביו ואמו שלא נאמר בפניהם אינם מצטערים כל כך כששמעו הש"ר וגם כי האד' מצטער על חירופי אביו ואמו מפני זה לא יהיה חייב נידוי המחירף כיון שלא ביישו בפניו כמי שבייש את הישן שחייב בדמי בושת אם מת בתוך שינתו ולא הקיץ ולא הרגיש בזה שאין גובין בושת זה וכו' שנראה כשאינו מרגיש המתבייש בבושת שאינו חייב המבייש וזהו בבושת בפועל אבל בוש' דברי' כבר כתב הרמב"ם ז"ל כי כל בושת דברים אינו חייב אלא אם הוא חכם שקצבו חכמים ליטרי"ן על מי שמביישו בדברים וא"כ אמו של זה אם מת' לא היה חייב המבייש' מעו' אפי' על בושת שהוא בפועל וכ"ש בבוש' דברים שאפילו בפניו שמרגיש בבושת אינו חייב אלא על חכם ולא קנסו חכמי' עונש לכל אדם בבושת דברים כי אם באלו הג' השנויים בבריית' עבד ממזר רשע ודוקא כשאומר לחבירו עבד או ממזר או רשע וכו' ואם לא קרא לחבירו אלא לאמו כנ"ד לא נצטערה על דבר זה אם מתה היא ואפי' היא בחיים וכשתשמע תצטער דוקא בבושת שחייב ממון יתחייב לא בבושת דברים דבשלשה דברים אלו דוקא קנסו חכמים ולא בדברי' אחרי' ואפי' בשלשה דברים אלו כיון שהם דברים לא קנסו אלא כשאומר לו בפניו כמו שכתבתי דדוקא במבזה ת"ח החמירו אפי' שלא בפניו משום כבוד התורה נאם המבי"ט:

שאלה קסו בכלל צוואת ראובן צוה שיתנו מנכסיו לאסתר בתו אשת יעקב חלק א' מנכסיו באופן זה שיתנו לה מאתים פרחים זהב מיד והשאר יהיה שמור לנדונית בת בתו אסתר הנז' הגדולה ואם ח"ו תפטר הבת הגדולה קודם נישואיה ישארו הנכסים לאחות' וכל הנז' יהיה בתנאי שה"ר יעקב הנז' ידור יחד עם בניו ויהיה אצל' תמיד ואם יתרצו כולם לאכול יחד הרי טוב ואם לא יתרצו יאכל כ"א מהם לעצמ' אמנ' הדיר' יהי' יחד לכול' עכ"ל ועת' נפטר' אש' המ' וג"כ הבן הא' נסע והלך לקנדייא ודר שם והבן השני נפטר ולא נשאר שם בלתי בן א' עתה יורינו אדונינו מורה צדק אם יוכל ר' יעקב חתנו הנז' לבא לארץ ישראל לדור אחר שנתפרד' החבילה כי צואת המת היתה שתהיה הדירה יחד לכולם ועתה אינם כולם או אם נאמר אחרי שיש בן אחד עדין לא יוכל ר' יעקב להפרד ממנו בעוד חיים חייתו יורינו מורינו תשובה התנאי שהטיל ראובן היה על יעקב שידור יחד עם בניו ויהיה אצלם תמיד כוונתו היתה להדרכים בדרך ישרה ואם הם לא ירצו הוא פטור מן התנאי והמתנה קיימ' ועתה שהבן הא' הלך לדור במקו' אחר והבן השני נפטר וגם אמם נפטרה שהית' צוות להם לשרת' ולגדל' והיה נראה שיותר חיוב יהיה לו עתה לר' יעקב לדור עם הבן הנשאר יחידי מאמו ומאחיו אפי' הכי נ"ל שרבי יעקב הוא פטור מלדור עם הבן הנשאר כי מה שהטיל תנאי זה עליו היה מפני שהיו ג' יתומים וחשש ראובן שלא יהיה דעתם נוחה זה מזה ולא יחלקו כבוד לאמם כמו שראוי ויעקב בעל אחותם ידריכ' ויקבלו עצה ומוסר ממנו להיות' נוחי' זה עם זה ולכבד אמם כראוי ועתה שלא נשאר אלא א' מהם וגם אמו מתה לא יצטרך שידור יעקב עמו אם הוא גדול כבר בן י"ג שנה וגם אם הוא קטן שהי' עדין צריך לאמו ואחותו אשת יעקב תהיה לו לאומנת וגם צריך הוא ליעקב בעל אחותו להדריכו אפ"ה נראה לי כי זה הוא מדרך ארץ ועצה טובה אבל משורת הדין אינו חייב יעקב לדור עם זה הנשאר כי אחר שרובם אינם כבר נתפרדה חבילתם כי לא תלה ראובן תנאי מתנת יעקב חתנו שתתבטל אם לא יתקיים התנאי אלא על תנאי שידור עם כולם שהיה לו נחת רוח הרבה ותועלת לכל בניו שידור הוא עמהם כמו שכתבתי למעלה ואם לא היה מקיים תנאי זה נראה שהיתה המתנה בטלה ואם לא היה לו אלא בן אחד אע"פ שהיה מצוה ליעקב חתנו שידור עמו לא היה תולה קיום המתנה בזה אלא ציווי לבד בלי תנאי כי לא היה צריך כ"כ לתנאי זה אלא על היותם שלשה בנים כמו שכתבתי וגם עתה שלא נשאר אלא אחד אין כאן תנאי והמתנה קיימת ואני אומר כי גם שהיו כולם בחיים ולא היה דר יעקב עמהם לא היתה מתנת אסתר בתו בטלה שהרי כתוב שיתנו לה חלק א' מנכסיו בלי שום תנאי ומפני שהיה רוצה לצוות לחתנו שידור עם בניו להדריכם פירש ואמר באופן זה שיתנו ליעקב ר' פרחים מיד והשאר לבתו ואם תמות לאחותה כל זה הוא תועלת יעקב הר' לו והשאר לבנותיו מפני שיטפל עם בניו לדור עמה' ואם לא ידור עמה' לא הית' המתנ' באופן זה אלא כל החלק יהיה לבתו ולא תתן הר' ולא תתחייב לתת לבנותיו כי מה שכתוב וכל הנזכר יהיה בתנאי שר' יעקב ידור וכו' אינו חוזר על מתנת החלק של אשתו אלא על מה שזכה לחתנו במאתים פרחים ונישואי בנותיו מפני הדירה עם בניו ומה שכתב וכל הנז' יהיה בתנאי אינו חוזר אלא על מה שכתב באופן זה וכ"ש אחר שכב' נעדרו רובם שאינו חייב מדינא לדור עם הא' ויש קצת ראייה ג"כ לזה ממה שכתב הרא"ש בתשובה שאם מת א' מן הברורים שבררו הקהל לתקן תקנות נתפרדה חבילה

וכ"ש בנ"ד שנעדרו רובם ובר מן דין ומן דין אין סברא שיצוה ליעקב שידור עם בניו ויהיה קבוע ודר לעולם באותה העיר דאי לא אתדר ליה וצריך ללכת לדור בעיר אחרת לא יהיה כשבוי בעיר ההוא מפני צוואתו אלא אם ירצו הבנים ללכת עמו ידור עמהם וכ"ש אם רוצה לעלות לארץ ישראל כי הכל מעלים וכו' נאם המבי"ט: לקרובי החכם הר' אברהם די בוטון בשאלוניק: שאלה קסז על ברכת חנוכה שהיא מצוה מדבריהם שאלו בפר' במה מדליקין היכן צונו מר אמר מלא תסור ומר אמר שאל אביך ויגדך והקש' רב עמרם על מה שאמרו שמברכין על של דבריהם מדתנן מערבין בו וכו' ומפרישין ערום וכו' ואי הוה בעי ברכה ליכא מחניך קדוש ותירץ אביי ודאי דדבריהם כמו נר חנוכה בעי ברכה ספק דבריהם כמו דמאי לא בעי ברכה והקשו על תירוצ' זה מיום טוב שני שהוא ספק של דבריהם ומברכין עליו ותרצו כי היכי דלא ליזלזלו עליו ורבא תירץ על קושית הדמאי רוב עמי הארץ מעשרין הן דאינו ספק שקול יש מעשרין ויש שאינן מעשרין שאם היה כך היו מברכין אלא מפני שהרוב מעשרין לא תקנו בו ברכה ואפי' הכי משום חומרת תרומת מעשר גזרו על הדמאי והרמב"ם ז"ל כתב כל ודאי של דבריהם מברכין עליו אבל דבר שהוא מדבריהם ועיקר עשייתן מפני הספק כגון מעש' דמאי אין מברכין עליו ולמה מברכין על י"ט שני והם לא תקנוהו אלא מפני הספק כדי שלא יזלזלו בו ע"כ משמע דפסק כאביי דספק דדבריהם לא בעי ברכה וכתב מ"מ ודעת רבי' והגאונים לפרשן דרבא לא (פריך) [פליג] אהאי טעמא דאביי דהא בהדיא אמרי' בברכות ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן אלמא כל ספק דדבריה' לא בעי מהדר וברוכי אלא טעמא וכו' ע"כ משום דאביי ורבא הלכה כרבא טרח מ"מ לדעת רבינו והגאונים לפרש דרבא לא פליג אהאי טעמא דאביי והביא ראיה מספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקור' ואעפ"י שהרמב"ם ז"ל פסק בהלכות ק"ש דק"ש דאוריתא אפי' הכי כיון דקאמ' גמרא ק"ש דרבנן משמע דלכולי עלמא אפילו למאן דסבר דק"ש דאוריתא כל מידי דהוי מדרבנן אינו מברך על ספק מדרבנן ואם כן רבא נמי לא פליג אהא מלתא דכל ספק דרבנן אינו מברך עליו אלא טעמא דרבא דאין מברכין אהפרש' דמאי כיון דתקינן רבנן וגזרו על הדמאי כמצוה של דבריהם הוה להו לתקוני בברכה אע"ג דהוי ספק דרבנן ולא מברכי בשל דבריהם אלא משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן עבוד רבנן היכר' שלא יברך על הפרש' מעשר של תבואה ע"ה כמצו' של דבריה' שלא יאמרו אם יברך כדאורייתא דמי להו התבואה של ע"ה בכל הדברים ואינו כן שיש הרבה קולות בתבוא' ע"ה וא"כ סברי נמי הרמב"ם ז"ל והגאונים לפי מה שפי' מ"מ דאפי' רבא סבור דאין מברכין אספק דרבנן אלא אדמאי משום דהוי כמצוה של דבריהם הוה להו לתקוני כדרבא אע"ג דהוי ספקא אלא משום טעמא דהיכרא כדכתיב לעיל זה נראה לי לדעת מ"מ ז"ל ועל זה כתב ומכאן למדו הגאונים ז"ל לספק מילה שאין מברכין וכו' ובזה אין אנו צריכין לדחוק הלשון שכתב החכם השלם כהר' משה אלבילדה נר"ו ולשון תשובת הרמב"ם ז"ל להכמי לוני"ל גם כי לא ראיתיה במגדל עז אלא שכתב שיעתיק אותה בהל' מגל' ולא נמצא בדפוס שלנו מ"ע באותן ההלכו' נאם המבי"ט: שאלה קסח פרקא קמא דסוכה ת"ר סככה כהלכתה ועטרה בקרמין ובסדינים המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים ורמונים וכו' שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון של חג ואם התנה עליהם וכו' משמע

דכולהו הני אסור ליהנו' מהם עד י"ט האחרון של חג אלא שיניחם בסוכה ותנן פרק לולב גמר מלאכול לא יתיר סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד י"ט האחרון של חג משמע שמוריד אותן לבית מן המנחה של יום ז' ולמעלה לדידן בארץ ישראל ונראה דאסור להסתפק דקאמר לא קאי אלא אסיפא דתלה בה אגוזים ולישנא דלהסתפק לא קאי אלא אמיני מאכל והיינו משום דאם מסתפק מהם ואוכלן הרי כלו והלכו וכיון דאיתקצו לכל ז' איתקצו לכולי יומא של יום ח' לא"י ושל י"ט אחרון לח"ל ולהכי לא יסתפק מהם כלו' שלא יאכלם אבל עיטור קרמים וסדינין מוריד אותם להתנאות בביתו בי"ט של חג שאינם כלים וכמו שהיו מתנאים בהם בסוכה יתנאו בהם בי"ט מפני כבוד י"ט וכל יום היום טוב הוא מתנאה מהם שהם קיימים מה שאינו כן במיני מאכל שתלה בסוכה שאם יאכלם בי"ט הרי כלו וצריך שיהיו קיימים שהוקצו גם כן משום מיגו דאתקצי לבין השמשות כו': שאלה קסט רחל אלמנת יעקב שנתנה מתנה מכתובתה לראובן ק"ק פרחים ויצא שמעון ערב בעדה שבתוך ב' שנים תגבה כתובתה ותתן לו המאתים פרחים ובתוך זמן זה יצאו שטרי חוב מוקדמין לשטר מתנה זו שהיתה היא חייבת לפורעם מכתובתה ונפרעו ממנה ועכשיו ראובן תובע לשמעון הערב וטען שמעון כי מה שהוא יצא ערב בעדה היה בחשבו שמתנה זו מתנה גמורה אבל עכשיו שלמפרע נתברר שמתנה זו אינה כלום כי בשעה שהיא נתחייבה המאתים פרחים לא היה לה כתובה כי היתה משועבד' לבעלי חובותי' כאשר נתברר אח"כ שנפרעו מכתובת' גם הערבו' שלו היה בטעו' לכן יורי' גאונינו ומורינו נר"ו ותשובה לפי מה שכתוב בשאלה ששמעון יצא ערב בעד רחל שבתו' ב' שנים תגבה כתובתה ותתן לו הק"ק פרחים אם על אלו המעות נטל הערב קנין הוי קנין דברים בעלמא ולא כלום הוא ואם הקנין שנטל הוא מעכשיו שהוא ערב על רחל שתתן הר' פרחים לראובן כשתגבה כתובתה שאם תגבה הכתובה ולא תרצה לפרוע לראובן או שתאכל ותפסיד או תאבד המעות הוא ערב לפרוע חל עליו הערבות לכשתגבה שאם לא תגבה אינו חייב כלל וכיון שבאו בעלי חובו' קודמין ונפרעו בב"ד הוא פטור מן הערבות ופשיטא שלא נעשה ערב לפרוע לראו' הק"ק פרחי' אפילו שלא תגבה היא הכתובה שהיא לא כתב' שטר המתנ' אלא ממעות כתובתה ואם היא לא נתנה אלא ממה שתגבה בכתובתה איך יכנס ערב על מה שאינה חייבת היא כי שם ערב הוא שמתער' בחוב הלוח.

נאם המבי"ט. שאלה קע ילמדינו רבינו ראובן היה פאטור שמעון בחלב והי' שולח לו שמעון סחורותיו למכור והיה לוק' הפאטוריא' כך למאה ובאותו זמן שהיה מוכר ראובן הסחורות היה שוה הפר' לערך מ"א והגרו"ש לערך כ"ח והחתיכות לערך ט"ל בפרח ומלבד הסחורות שהיה שולח שמעון לראובן הנז' שלח לו גם כן כל כך גרושו"ש מפה ופרחים זהב וחתיכות כסף הגרו"ש לערך כ"ח והפרחים לערך מ"א והחתיכו' לערך ט"ל וחשבן ראובן עליו לערך זה שהיו שוים וגם כן מאנגור"ה שלח פאטור משמעון הנז' סכום פרחים זהב וגרושוש לחשבון שמעון הנז' ביד ראובן כדי שיקנה בהם כ"כ סחורה לשמעון והנה ראובן שלח לומר לשמעון הנז' שלא מוצא אותה סחורה לקנות באופן שנשארו ביד ראובן הנז' המעות ששלח לו שמעון וגם מה ששלחו לו מאנגורה לא מצא לקנות הסחורה ויהי לימים הלך שמעון לחלב לעמוד בחשבון עם ראובן הנזכר וליקח מעותיו מידו ובאותו זמן היה שוה הפרח בין הסוחרי' לערך מ"ג והגרוש לערך ל'

והחתיכות לערך ל"ח והנה כשהלך שמעון לעמו' בחשבון עם ראובן הוליך בנו עמו כי הוא הוה יודע החשבונות כלם מראשן ועד סופן כי פנקס החשבונות בידו ועשו חשבון והיה חייב ראוי' לשמעון סך מעות ובעמדם לחשבון בא שמועה לשמעון שמת לו פאטור א' במצרי' ורוב נכסיו היה בידו באופן שהוכרח ללכת למצרים בנו של שמעון הנזכר ובהיותו טרוד שמעון על השמועה הנז' וגם על בנו שהיה הולך יחידי נטרדו מחשבותיו ונשאר שמעון בחלב ליקח מראובן מה שנשאר חייב על פי החשבון אך לא ירדו לחשבון לראות ההפרש שהיה בין הזמן ששלח שמעון המעות והסחורות שהיה שוי' הגרוש לערך כ"ח והפרחים לערך מ"א והחתיכות לערך ט"ל כי שמעון שלח גרושוש ופרחים זהב ביד ראובן והוא הוציא אותם בסחורותיו לערך הנז' ועתה בעת עשיית החשבון פרע לו כל מה שקיבל לערך ששוה (עתה) [אז] ובהיות שמעון טרוד בטרדות הנז' לא נתן לב לדעת ההפרש וגם לא שאל מהסוחרים ולא נתן לבו כ"א ליקח סכום המעות שהיה חייב על פי החשבון שעש' בנו עמו הסכו' לבד אח"כ חזר שמעון לביתו והניח ביד ראובן כל הסחורות וקצת חובו' כדי שיגב' אות' וגם היה שולח לו סחורותיו כמו שהיה עושה מקודם והיה לוקח כך למאה כבראשונה וכשמכר ראובן אלו הסחורו' השניות היה שוה הפרח לערך מ"ג חתיכות והחתיכות לערך ל"ח בפרח והשאיש לערך י"ז שהיש בשני פרחים אחר זמן שבאו לחשבון היה שוה הפרח לערך מ"ו חתיכות והחתיכות לערך לה חתיכות הפרח והשאי"ש טו"ש בב' פרחי' והנה ראובן היה רוצה לפרוע לשמעון סחורותיו שמכר לערך ששויים עכשו אמר לו שמעון הנה אלף חתיכות דרך משל היו לי בידך שמכרת סחורתי למה תשוב לי עתה תת"נ חתיכות חסר מעותי ק"נ חתיכות וכמו כן בפרחים ובשהיש ועתה בתביעה זאת השנייה נתעורר שמעון לשאול מראובן מהמעות הראשונים שפרע לו ההפרש שהיה בין הזמן ששלח סחורותיו ומכרם וגם מעותיו ששלח בידו וגם המעות ששלחו לו מאנגורה ממעותיו של שמעון שהיו שוי' אז הגרושוש לערך כ"ח והפרחים לערך מ"א והחתיכות לערך ט"ל ובעת שעשו החשבון היו שויים הגרושוש לערך ל' והפרחים לערך מ"ג הפרח והחתיכות לערך ל"ח השיב לו ראובן כבד עמדנו בחשבון ופרעתי לך ונתרצית בפרעון ההוא כמו שהיו שויים אז בעת החשבון ואין לך שום תביעה עלי השיב לו שמעון אתה ידעת טרידתי ולא נתתי אל לבי לדעת ההפרש כי אם מה שאמר בני סכום הפרחי' שאלתי ממך אמנם הפרש המטבעות ממה שהיו שויים קודם ומה שהיו שויים אז בעשיית החשבון לא שאלתי ואין טעות חשבון יותר מזה שחוזר לעולם וגם ידעת שעיקר החשבון היה יודע בני שהיו הדפטריש בידו והוא הלך לו כנז' וגם שלא חתכתי החשבון עמך כי עדיין השארתי כל כך סחורות וקצת חובות לגבות ואחר כך שלחתי סחורתי בידך באופן שנמשך החשבון כאמור והנה הוא טעות חשבון שלקחת ממני מאה גרושוש ואתה משיב לו צ' וכדומה לזה בשאר מטבעו' וטעות חשבון חוזר לעולם: גם על דבר ששלח פאטור אחד של שמעון הנז' כל כך לוחות גמילוטיש ביד ראובן הפאטור בחלב ולראובן היו לו משלו כל כך לוחות גמילוטיש ומכרם ראובן כל הלוחות בשער אחד בחליפין ונתן כל כך מעות עליהם כמנהג וכשבאו לחשבון נתן לו ראובן חצי הבזר לשמעון כל מה שעלו הג' מילוטיש שלו ושמעון חשב שהגמילוטיש של ראובן היו כמו אותם שלו ולכן לא דבר מאומה אמנם אחר כך ידע שמעון בברור מהפאטור אשר באנגורה שהוא נאמן על כל הסוחרים והוא קנה אותם של ראובן

הפאטור ואותם של שמעון בזמן אחד והיו שוים אותם של שמעון יותר שהיו יפים מאותם של ראובן וקנאם ביותר מאותם של ראובן הפאטור והנה ראובן מכר אותם שלו ואותם של שמעון כלם ביחד בשער אחד ואם היה מוכר אותם של שמעון לבדם הי' שוים ביותר והיה מוכרם ביותר ולפי שמכר כולם יחד נמכרו אותם של שמעון בפחות משווים וראובן השיב כבר עשינו חשבון ונתרצית ושמעון משיב טעות חשבון חוזר לעולם על הכל יוריניו מוריניו ורבינו הדין עם מי: תשובה המטבעות ששלח שמעון מצפת תוב"ב לראובן לחלב שהיו שוים כל אחד הסך הכתוב למעלה וכן היו שוים אז בעיר חלב וכן מה ששלחו לו מאנגורה בשם שמעון היו שוים אותו הערך כדי לקנות מהם סחורה ידועה ואמ' ראובן שלא מצא לקנות מאותה סחורה ונשאר כל המטבעות בידו וקנה מהם סחורות לעצמו ובין כך וכך עלו המטבעות ההם יותר וכשבא שמעון לקבל מעותיו עשה חשבון עם ראובן מן המעות ששלח לידו וששלחו לו מאנגורה בשמו ופרע לו המטבעות ששלחו לו בסך שהיו שוים בזמן ששלחם ושמעון היה טרוד בענין אחר כמו שכתוב בשאלה ולא שת אל לבו לחשוב המטבעות על הסך שעלו אחר כך ועתה תובע שמעון שטעו בחשבון הדין עמו שחייב ראובן לחשוב לשמעון המטבעות ששלח לו לערך שעלו אחר כך כי אם לא היה ראובן מוציא אותם בסחורותיו היו שוים יותר הסך של עלייתם ואין צריך לומר אם העלייה היתה קודם שהוציאם בסחורותיו דפשיטא שחייב לחזור לו סך המטבעות ששלח לו כמו אותם ששלח לו או חתיכות לכל מטבע ומטבע כמו שהיו שוים בשעת העלייה אלא אפילו שהוציאם בסחורותיו קודם שעלו ואחר כך עלו חייב לפרוע לו כסך העלייה כי כמו ששלח מטבעו' היה שולח ד"מ בגדים שהיו שוים בשעה שהגיעו עשרים כל אמה ולא מכרם אז ועלה סך כל אמה לכ"ב חתיכות (כל אמה) היה חייב לפרוע לו בסך שמכרם כן הוא הדין במטבעות כי גם שהבגדים אם מכרם כבר בעשרי' לא היה חייב לפרוע לשמעון אלא בעשרי' אע"פ שעלו אחר כך לכ"ב היינו משום ששלחם בידו שימכרם ולא ידע ראובן שיעלו אחר כך אבל במטבעות כיון שלא מצא הסחורה שכתבו לו שיקנה אותה מן המטבעות היה חייב להניח המטבעות בקופסא להחזירם לשמעון ועליית' ברשות שמעון וכיון שהוציאם לצורכו חייב לפרוע לו כמו שעלו אחר כך אף על פי שלא ידע שיעלו אחר כך ואפילו שיהיה דרך הפאטוריש להשתמש במעות של בעלי הסחורות היינו במעות של הסחורות שמכרו לא במעות שישלחו להם לקנות סחורה ידועה ולא נמצאת כי עדין הם ברשות הבעלים ואפי' היה דרכם להשתמש באלו ליקח הריוח שריוח בעת שיקנו בהם אבל בריוח הבא במעות מאליו כמו עלית המטבעות היא לבעלים ומה שלא תבע קודם תביעה זו הוי טעות חשבון ולעולם חוזר: וגם על דבר הגאמילוט"ש של שמעון שהיו טובי' ושוי' יותר מן הגאמילוט"ש של ראובן הוא החליפם בבת א' בסך א' שוה אם יתברר בפני הסוחרים שהיו שוי' אותם של שמעון יותר ויודעים כי מי שלקחם לא היה לוקח אותם של ראובן בערך שלקחם אלא מפני שלקח אותם של שמעון שהיו טובים יעריכו כמה היו שוים אותם של ראובן וכמה היו שוים אותם של שמעון וכל א' יקח מן החליפין כפי ערך הגאמילוט"ש שלו לפי ראות הסוחרים הבקיאים נאם המבי"ט: שאלה קעא ילמדינו רבינו ראובן היה פאטור של שמעון בחלב שהיה מוכר סחורותיו והיה לוקח הפאטור כך למאה והיה שולח לו שמעון סחורותיו לראובן הנז' ובאותו זמן כשנמכרו

סחורותיו היו שוים החתיכות לערך ל"ח הפרח והפרחי' לערך מג' חתיכו' והשאיש י"ז בשני פרחי' עתה בא שמעון לתבוע מעותיו מראובן הנז' דמי סחורותיו ורוצה לפרוע לו לערך ששוי' עכשיו ששוים החתיכו' ל"ה בפרח והפרח לערך מ"ו והשאיש טו"ש בשני פרחים א"ל שמעון תן לי מעותי כי מי נתן לך רשות ליגע בהם כ"א היית מניח מעותי בקופסא היו מעותי דרך משל אלף חתיכות ולמה תתן לי עתה שמנה מאות (חסר) מעותי מאתים וראובן משיב הנה פרחים לקחתי ופרחי' אני פורע ולא הרוחתי כלל כי מיד כשמכרתי סחורות לקחתי במעותיך לעצמי כל כך סחורות לערך שהיו שוים אז ועת' כשאני פורע אפרע כמו ששואה עכשיו ואיני מרויח כלל כי מה שלקחתי אני פורע א"ל שמעון הנה עליית המטבעות אינו מאת המלך וראייה לזה כשהאד' פורע הקומיג"ו פורע חתיכות לערך מ' חתיכות הפרח והפרח זהב לערך מ' חתיכות הפרח וגם כשהאדם הולך להחליף פרח א' אינם נותנים לו כי אם ארבעים חתיכות ועל הרוב מ"א חתיכות באופן שעליית המטבעות הנז' אינו מאת המלך כי אם המצאת הסוחרים כדי שלא יוציאו המעות ממקומם וכמו כן עלו הסחורות יותר מעליית המטבעות כי הסוחר, מעריך עליית המעות כדעתו ולפי ערך המעות עלה השער ויותר מודעת זאת בכל הארץ נמצא כשמוכר סחורות אם בזמן שהיו שוים חתיכות לערך ל"ח חתיכות הפרח וכמו כן לפי ערך זה שאר המטבעות נמכרו בזול לערך המעות ועתה למה תתן לי חתי' לערך ל"ה חתי' בפרח כי העלייה אינה במטבע כי אם בסחורות כנז' כי כפי ערך עליית המעות כך עלו מכירת הסחורות ואם אתה לקחת מעותי הרוחת בקניית הסחורות לערך שהיו שוים אז המטבעות באופן שאם תתן לי אלף חתיכות אינך מפסיד כלום כי מה שהוא חסר עכשיו הרוחת בקניית הסחורות כאמור ויותר כי עליית המטבעות אינו כי אם המצאת הסוחרים שבאותו מקום ובמקום אחר אינם עוברים באותו הערך וכמו שאם היו מורדים המטבעות ולא היו עוברים כי אם חתיכות לערך מ' חתיכות הפרח (והפרח) זהב לערך מ' לא היית נותן כי אם אלף חתיכות שלקחת ולא היית מוסיף על האלף כמו כן עתה תן לי סכום מעותי שהיו בידך מסחורותי כאמו' ועוד כי כן פרעו כל הפאטוריש בין הערלים לאדונייהם בין היהודים כלם לבעלי הסחורות מעותיהם לערך שלקחום אז כשנמכרו ועוד טוען לו שמעון כי בעת שעשו חשבון היה לו לראובן מעות בעין מהעת שהיו שוים חתיכו' לערך ל"ח חתיכו' הפרח וכיוצא בזה שאר המטבעו' ונמצא שחיי' לו לפרוע לערך שהיו המעות בידו בעת עשיית החשבון שהיו שוים ל"ח בפרח וכמו כן שאר המטבעות על זה הדרך השיב לו ראובן הנחתי מעותי ונשתמשתי במעותיך ולא אפרע כי אם לערך ששוים עכשיו לזה השיב לו שמעון שכיון שכל המעות היו מעורבים אני אומר שהמעות שנשארו הן שלי שאין דרכם של בני אדם להשתמש במעות אחרים ומניחים את של עצמם ועוד מי נתן לך רשות להשתמש במעותי שא"ת שזה הוא דרך הפאטורו"ש ח"ו ששום פאטור משמש בשל אחרים ומניח את של עצמו ואם ישתמש הוא גזלן ודרך הפאטוריש לפרוע המעו' לערך שלקחום ואלף חתיכות לקחת ממני כך תחזיר לי כמו שלקחת כי עליית המטבעות אינו כ"א המצאת הסוחרים כאמו' וראייה כשפורעי' הקומירג"ו או כדומ' וכשמחליפין פרח זהב אינם נותנים כי אם מ' חתיכות בפרח כנז' לעיל יורינו רבינו אם חייב ראובן ליתן המעו' לשמעון כמו שלקחם תשובה פלוגתא דרב ושמואל בהגוזל קמא במלוה את חברו על המטבע לא שייך הכא דהתם הוא

כשנפסל המטבע והכא לא נפסל שום מטבע ואפ"ה נלמוד משם לנדון זה שחייב ראובן לפרוע לשמעון סך המטבע שקבל מסחורות שמעון ל"ח חתיכו' על פרח והפר' זהב לערך מ"ג והשאישי י"ז בשני פרחים מה שקבל בחתיכות ממכירת סחורותיו פרח במ"ה חתיכות קבל וכן מה שקבל בפרחי' עד מ"ג ומה שקבל בשאישי עד י"ז בשני פרחים כי (פחד) [אחר] פאטוריאש על מה שטורח במכיר' הסחורו' אין לו עוד שום ריוח במעו' שקבל מן הסחורות שאם היה בא שמעון אחר שמכר ראובן סחורותיו לקבל המעות היה חייב לפרוע לו מיד המעות שקבל מן הסחורות במטבע עצמו שקבל כי גם יש סוחרים בעיר הפאטוריש עצמם שנותני' סחורות לפאטוריש כי אינם בקיאי' הם למכור או לאיזו סיבה מוכרי' סחורת' ע"י פאטורי' ופורעי' להם פאטוריאה כמו שמתני' עמהם שפשיטא שלוקחים מעותיו מיד כמו שקבל הפאטור וכן מי שהוא בעיר אחרת ושלח סחורות ליד הפאטור יתן מיד מעות מה שמכר למי שצוה לו בכתב בעל הסחורות או ישלחם לו עם נאמן כפי מה שכ' לו בעל הסחורות וכל זמן שהמעו' ביד הפאטוריש הם שומרי שכר עליהם והם כפקדון בידם שאינם יכולים להשתמש בהם ועליית המטבעות לבעליהם ואפי' הוא מנהג שהפאטוריש משתמשים במעות הסחורות כל זמן שהוא בידם שלא תבעום בעלי הסחורות אבל מצאו נאמן (מחויב) לשלוח להם אם הוא כך הרי מעות לאחרייתם אפי' אם נאנסו מידם והוא מלוה עליה' משעה שבאו המעות לידם וחייבי' לפרוע לבעלי הסחורות כל המעות שקבלו מן הסחורות במטבע שקבלום או בשוויים וכמ"ש הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ע"א סי' ח' כי מטבע שהיה יוצא בשעת ההלואה מאותו מטבע יפרע לו עתה אם באותה שעה היו יוצאים קורונאדוש גם עתה יפרע לו קורונאדוש כי למה יפרע לו פחות ממה שהלוהו ואין כאן שנוי מטבע כי גם עתה יוצאי' הקורונאדוש בהוצא' ע"כ לשונו (וא"ת) [וא"כ] ג"כ בנדון דידן למה יפרע לו פחות ממה שהלוהו אפי' היתה ההלואה' כשנשתמש בהם וכ"ש אם אינו רשאי להשתמש בהם שהוא חייב לפרוע שווי המטבע שקבל מסחורות שמעון וכן בכלל צ"א סי' ג' כתוב בסוף התשובה הלכך צריך לפרו' ממטבע שהלוהו מ"א כסף ע"כ גם בכלל ק"נ כתב הילכך צריך לפרוע לו מטבע שהלוהו ע"כ וכתב אח"כ ודאי נוהגי' בכאן לפרוע ממטבע שכתו' בשטר ובנ"ד אף על פי שאין כאן שטר הרי ידוע המטבע שקבל על הסחורות ואותו המטבע יפרע וכתב אחר כך הילכך יתן לו ממטבע טוב שהלוהו ע"כ וצריך שמעון במה שטען שאם היה מניח מעות בקופסא היו אלף ד"מ ועתה הם פחות ומה שטען ראובן שלא הרויח כלל כבר השיב לו שמעון שהרויח בקניית הסחורו' לעצמו לערך שהיו שוים אז המטבעו' ל"ח בפרח ואם יקח עתה לה חתיכו' במקו' ל"ח לא ימצא לקנות מהם מה שהיה מוצא לקנות קודם בל"ח כי עלו הסחורות יותר מערך שיש מל"ח לל"ה והרי שהוא מפסיד בפרעון של עכשיו וכמו שהאריך שמעון בטענתו זאת גם טענת שמעון שבשע' החשבון היו החתיכות על ל"ח הוא טענה כי מאז היו ברשותו ומה שטען ראובן שקנה סחורה במעות של סחורות שמעון אינו טענה כיון שהיו לו מעות שלא מעורבים עם מעות שמעון מסתמא ממעותיו קנה הסחורה ואפי' שלא היו לו מעות אלא אותם של שמעון לא היה לו רשות לקנות מהם ואח' ששלח יד בהם נעשה עליו מלוה וחייב לפרוע כמו שקבל מהסחורות של שמעון כמו שכתבתי אם קבל י' פרחים בתל חתיכות יפרע עתה עשרה פרחי זהב אף על פי שהם שוים ת"ס חתיכות ואם קבל עשרים בתת"ס

חתיכות אז יפרע עשרים ששים תתק"כ על כל עשרים פרחים שאם יפרע לו תת"ס חתיכות על עשרים פרחים בערך מ"ג כל פרח יפסיד שמעון ס' חתיכות שהם פרח ושלוש אם אינו פורע לו עתה אלא תת"ס הם י"ט פחות י"ד חתיכות ועל כן צריך לפרוע לו לשמעון עשרים פרחים בזהב או תתק"כ חתי' כמו ששים עתה וכן כשהו' יפרע שאשיש) יפרע לו י"ז על כל שני פרחים שהם ע"ו חתיכו' ול"ח חתיכות על כל פרח סתם כמו שקבלם נאם המבי"ט: שאלה קעב ראובן שמת אחיו בלא בני' והוא היה משודך עם אשה אחרת ויש קנס ביניהם והוא רוצה ליבם אליבא דמאן דאמ' דיבום קודם והמשודכת תובעת הקנס אני אומר כי אפילו למאן דאמר דיבום קודם היינו למצוה ולענין מורדת א"כ לענין שבועה אם יש לו שבועה שלא לישא על אשתו דנימא דמן השמי' הקנוה לו אבל לענין ממון שחייב קנס אם לא ישא זאת המשודכת אפילו נאמר דמצות יבום קודמת יפרע הקנס ויקיים מצות יבום או ישא שתיהן וכ"ש כי בעיר הזאת רובם חולצ' ואחנו נוהגים ברוב הכתובות לכתוב על אחי החתן שיחלוץ נראה שאנחנו הולכים אחר סברת מי שאומר שמצות חליצה קודמת ומי שמע כזאת כי בתוך ג' החדשים של מיתה ואפי' י"ב יום לא יש שמת ויכריחו את המשודכת לחזור מה שיש בידה אולי שתמצא היבמה מעוברת ולא יוכל ליבם ונמצא שעשו שלא כדין אפי' לדעתם כ"ש כי אעיקרא דדינא פירכא שאם הוא ירצה ליבם חייב לפרוע הקנס אם נעשה בדין ומוציאין מידו תשלום הקנס כ"ש שלא יוציאו מידה מה שהיא מוחזקת וראיתי חמס וריב בעיר נאם המתעבר על ריב לא לו אלא לה' לבדו משה ויש תשובה להרמב"ם ז"ל על זה: שאלה קעג ראובן הדר באנגור"א שולח קרמ"ז לשמעון הדר באאלי"ב שימכור לו על תנאי ידוע שיש ביניהם ושמעון הנזכר שותף ללוי אחיו עמו במכירת הקרמ"ז ונותן לו מחצית ממה שנותן לו ראובן ואירע שיום אחד לא היה לוי באנגאר"ה והיה שם שמעון ובא גוי א' כדמות סוחר וקנה משמעון עד ק"נ פרחים קרמ"ז ואמ' הגוי לשמעון בא אתה והסרסור והמשרת שלך להוגאר"ה שלי ואפרע לך והלכו עמו ומשרתו של שמעון טוען הקרמ"ז על כתפו והכניסם בבית א' על טילאריש בגדאדיש על גבי עליה אחרת של טילאריש גם כן והעלה את שמעון ואת הסרסור למעלה בעליה ומשרתי של שמעון ישב למטה בבית עם הקרמ"ז והגוי הנזכר הוציא לשמעון ולסרסור מאכל ומשתה למעלה בעליה והיו אוכלי' ועלה המשרת למעלה מעצמו לאכול ולשתות עמהם והניח הקרמ"ז למטה והגוי כשראה שעלה המשרת למעלה והניח הקרמ"ז ירד וטען השק של הקרמ"ז על כתפו והלך לו ולא נמצא עוד ילמדינו רבינו אדונינו אם המשרת הנז' הוא חייב לשלם אחר שהוא פשע בהניחו הקרמ"ז או לא מיקרי פשיעה ואם תמצא לומר שפשע וחייב לשלם אם אין לו לשלם אם יכול שמעון לכופ ללוי אחיו שיהיו אלו הק"נ פרחים בין שניהם כיון שהם שותפים או אם יוכל לוי לטעון אתה פשעת שראית משרתך עולה למעלה ומניח הקרמ"ז ולא חששת יורינו מורינו גאונינו איזה דרך ישכון אור ולאורו נלך ושכרו מן השמים מאת עוטה אור: תשובה שמעון ולוי אחים הם שותפים על ריוח הקרמ"ז הזה והם כמו סרסורי' עליו ואף על פי שהריוח הוא דבר שלא בא לעולם וכת' הרמב"ם ז"ל על הרצענין שנשתתפו להרויח דהוי דשב"ל הכא כיון שהקרמ"ז הוא בידם על מה שירוויחו בו חשיב דבר שבא לעולם וכיון שזה הקרמ"ז היה ברשות שניהם בהוגארה שנראה שהיה ברשות שניהם כמו שנראה מן השאלה היה רשות לכל א' מהם

למכור ולא הוּיָא פשיעה מה שהולִיךְ שמעון הקרמ"ז לבית הגוי כי אחר שכבר נתפשר עם הגוי על ק"נ פרחים ולא הולִיךְ אותו אלא לקבל המעות מיד דבר נהוג היא בין הסוחרים להולִיךְ הסחורה לבית הקונה לקבל המעות קודם מסירת הסחורה מה שהניח שמעון הקרמ"ז למטה ביד משרתו ועלה המשרת למעלה לאכול והניח הקרמ"ז אינו פשיעה משמעון כי אפי' שהיה מניחו שמעון למטה ולא היה המשרת כיון שאותה הבית היתה של הגוי הקונה והיו שם האומנים אם היה נגנב משם הקרמ"ז על ידי אחר היה אחריות על הגוי הקונה אפי' בדיניהם אחר שנקצב ערך הקרמ"ז והיה כבר בביתו של קונה והי' שם שמעון לקבל המעות כ"ש שהגוי הקונ' וגם אפשר שאחר גנבו כשירד הגוי וראה שנגנב ברח מפני שהיו מחייבים אותו לפרוע מה שנגנב בביתו ולפי זה אפילו שראה שמעון שהמשרת שלו עלה גם הוא והניח הקרמ"ז חשב כיון שהוא בביתו הגוי בעצמו ישמרנו ושעל זה ירד למטה וגם המשרת חשב כן ואם לא היו אומני' למטה המשרת פשע שהניח הקרמ"ז למטה אבל שמעון אפילו שראה שעלה המשרת חשב שהיו האומנים של הגוי למטה.

ולכן שמעון חייב לפרוע לראובן קרן הקרמ"ז וגם לוי אשר נשתתף עם אחיו חייב בחצי הקרמ"ז כיון שהיו שותפים בריוח גם בהפסד והמשרת יפרע לשניהם אם הניח הקרמ"ז למטה ולא היו שם האומנים של הגוי. ולא דמי לההיא בקרא דפ' המפקיד דמסר לה אפטרופא דיתמי תורא דזבין להו ומסריה לבקרא ומית משום דלא הוו ליה ככי ושיניה ואמר רמי בר חמא היכי נדייניה נימא לאפטרופא זיל שלים אמר אנא לבקרא שלימתיה נימא ליה לבקרא שלים אמר אנא בהדי תורא אוקימתיה ולא ידענא דלא אכל וכו' ואמרי' מוסרי בקרא שומר שכר דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני ע"כ והכ"נ נימא איבעי ליה לשמעון לעיוני ולחשוב שמא יגונב הקרמ"ז כשעלה המשרת למעלה דשאני הכא דהוי הקרמ"ז כבר ברשותו בבית הגוי הקונה אחר קציבת המעות ואפי' היו גונבים אותו היה אחריות עליו אפי' בדיניהם כמו שכתבתי.

ועוד דאפי' גבי בקר' דאמרינן איבעי ליה לעיוני ואמרי' דלשלם דמי בשר בזול היינו שהטיל רמי פשרה ביניהם משום דלא הוּיָא כל כך פשיעה דמצי למימר בהדי דתורא אוקימתיה כמו שפי' רש"י ז"ל ובנ"ד לא היתה פשיעה כיון שהי' בבית הגוי שקנה והאחריו' עליו אפי' היה נגנב ע"י אחריו' והרמב"ם ז"ל פי"ו דמכירה כתב על המוכר שו' לחבירו ולא היו לו טוחנות והניחו עם הבקר שלו והיה מניח מאכל לפני כולם ואוכלי' ולא היה יודע שזה אינו אוכל עד שמת ברעב וכתב שמחזיר לו את הנבלה ויחזיר זה אתהדמים ולא אמרי' דאיבעי ליה לעיוני.

וראיתי תשובה לה"ר שלמה בן הר"ש צמח ז"ל לשותף שמכר אצעדה לגוי מן השותפות ומנה לו המעות טובים ונתנם בכיסו והחזירם ליד הקונה ונתנם בכיסו לפניו וחזר ונתן הכיס למוכר ואמר לו תניחהו עד שאלך להראות האצעדה לתגר והלך ולא שב אליו עוד ואחר כך פתח הכיס ומצא שהקונה החליף המעות בעופרת ובקש את הקונה ולא מצאו וכת' דהוּיָא פשיעה והביא ראיה מבקרא דהוּיָא ליה לעיוניה ושגם זה הוּיָא ליה לעיוניה שמא החליף ע"כ ולפי' רש"י ז"ל דאיבעי ליה לעיוניה לא היתה כ"כ פשיעה ודרך פשרה אמרו דלישלם דמי בשר בזול וגם הרמב"ם ז"ל לא חשיב ליה פשיעה גבי מוכר שור

לחבירו שלא היו לו טוחנות כמו שכתו' למעלה ואפי' לדעת הרב גבי אצעדה דחשיב ליה פשיעה דהוה ליה לעיוני שלא יחליף שאני הכא דאפי' היה חושב שמעון שיגנב הקרמ"ז הרי היה הגוי חייב שהיה בביתו אחרי קציבת המעות ואפי' דגבי אצעדה ג"כ היה חייב הגוי אם היה מכחיש שהמעות עצמם שמנה לפניו החזיר לו ושהיודי החליפם לא היה חייב ובנ"ד אפי' היה מכחיש שהוא לא גנבם היה חייב שבביתו היו כמו שכתבתי ולכך לא הוי פשיעה וחייב לוי ג"כ בהפסד כיון שהיו שותפין והיה הקרמ"ז ברשות שניהם בהוגארה ומה שעשה שמעון כאלו היה ברשות לוי ולכן חייב שמעון לראובן ולוי חייב לשמעון החצי כי שניהם שומרי שכרו ומפני שכתוב בשאלה שימכור על תנאי ידוע שביניהם אם זה התנאי הוא דבר שסותר איזה דבר ממה שכתבתי התנאי קיים ככל תנאי שבממון נאם המבי"ט: שאלה קעד ראובן היה חייב לשמעון מאה פרחים ואין לו ממה לפרוע והיה ביניה' הפרש וביררו שניהם את לוי שיפשר ביניה' בסדר פירעון המעות ונטלו קנין ושבועה לקיים כל מה שיגזור לוי בסדור פירעון המעות הנז' וכו' ולוי הנז' מכח המסור לו גזר שיפרע ראובן מהמאה פרחים ארבעים פרחים בזמנים הרבה ועוד גזר שפתקא אחת כתובה על ערל ששמו ניקולו מששים פרחים שראובן יתננה לשמעון הנזכר היום אם היא פה ואם הפתקא במצרי' יעשה באופן שיגיע ליד שמעון תוך ט"ו יום ואם יעברו הט"ו יום ולא יגיע ליד שמעון הפתקא יפרע ראובן לשמעון כל הששים פרחים בתוך ל' יום מעות בעין ואם יגיע הפתקא לידו כנזכר אם יודה הערל במחכמ"ה שעדין הוא חייב הששים פרחים הנז' כולם או קצתם כל מה שיודה בו אחריותו מעכשיו על שמעון הנז' ואם לא יודה הערל הנז' במחכמ"ה במעות הנזכ' בכולם או בקצת' או יצא פטור מפרעון כולם או קצתם יהיה מחוייב ראובן הנז' לפרוע לשמעון כל מה שיהיה עוד על הערל מהששים פרחים הנז' תוך כ"ד חדשים כו' וראובן לקיים מה שגזר לוי הנז' מסר הפתקא ללוי בפני עדים ויהי אחר ארבעה חדשי' אחר שמסר ראובן הפתקא לשמעון מת הערל ושמעון לא תבע מהערל במחכמ"ה שום דבר בחייו כמו שגזר לוי ועתה שמעון טוען שיקח ראובן הפתקא שלא כיון של גבה בה מאומה מהערל הנז' ושיפרעו לו הס' פרחים תוך הכ"ד חדשים שגזר לוי וראובן טוען שאחר שלא תבע שמעון הערל במחכמ"ה כמו שגזר לוי שאינו חייב לו עוד דבר שהיה לו זמן ד' חדשי' מיום שמסר לו הפתקא והיה יכול לתבוע אותו במחכמ"ה קודם שמת ועוד שזמן פירעון הפתקא הנזכר עבר ואם שמעון היה תובע הערל בערכאותי' היה מחייב אותו ילמדינו רבינו אם ראובן פטור מהס' פרחי' כיון שמסר הפתקא ליד שמעון והיה יכול מיד לתבוע מהערל ונתיאש ולא תבעו ופשע בזה או אם יכול לומר לא קבלתי הפתקא אלא שאגבה ולא גביתי יוריני רבינו ושכרו כפול מן השמים: תשובה גם כי לא נזכר בשאלה שמסר הפתק' ראובן הנזכר לשמעון תוך הט"ו יום שכתוב בגזרה שיגיע ליד שמעון הפתקא ואם יעברו הט"ו יום יפרע כל הס' פרחי' כו' אפי' הכי נראה כי מסרה קודם שעברו הט"ו יום כמו שכתוב אח"כ כי ראובן הנז' לקיים הגזרה נראה שקיימ' כמו שגזר לוי תוך הט"ו יום וגם כן מה שמסר' בפני שני עדים נרא' שהיה שיעידו שמסרה בזמן הגזרה וכתוב בשאלה כי אחר ד' חדשים שמסר ראובן הפתקא מת הערל ושמעון בזה הזמן לא שאל לערל במחכמה קודם שמת כמו שגזר לוי נראה שלוי גזר שאחר שיגיע הפתקא בידו הוא היה חייב ליטפל ללכת למחכמ"ה וכן כתוב אחר כך שאם שמעון

היה שואל הערל במחכמה כמו שגזר לוי הערל הנזכ' היה מודה וכו' נראה שעל שמעון היה מוטל לשאול לערל בהרשאת ראובן או ששמעון יתרה בראובן שילך עמו לתבוע לערל מה שהיה חייב לו ושיאמר כי מה שחייב לו יתן לשמעון וכיון ששמעון נתעצל ועברו כל אלו החדשים ולא שאל ובין כך וכך מת הערל נראה שראובן פטור אלא שיש לדייק עוד בענין גזרה זו שכתוב אם יודה במחכמה וכו' ואם לא יודה וכו' ולא כתב שום גזרה אם לו יספיקו ללכת למחכמה וימות הערל ולא נודע אם היה מודה אם לא מה יהיה משפטם דמיתה שכיחא גם ענין יודה או לא יודה אין הענין תלוי בהודאתו כי אם הפתקא היתה כתובה בערכאותיהם כמו שכתוב בשאלה ולא היה יכול לכחש והיה צריך לוי לכתוב הגזרה אם יתחייב לפרוע כמו אם יביא עדים או ראייה שפרע מקצת או הכל ולכן נראה לי שאם הוא ידוע כי הערל לא היה יכול להכחיש הפתקא שהיה כתוב בה שהיה חייב לראובן ס' פרחים או אפי' היה יכול להכחישו אם היה כתוב החוב בערכאותיה' באופן שלא יהיה יכול הערל להכחיש החוב שראובן הוא פטור כיון שמסר לשמעון הפתק' בחיי הערל ולא היה יכול להכחיש כמו שכתבתי לא נשאר ספק אחר אלא אם היה מביא הערל עדות או ראייה שפרע לראובן קצת או הכל ועל זה יקבל ראובן חרם אם קבל מחוב זה שהיה חייב לו הערל מזו הפתק' שום דבר ואם יודה שקבל איזה דבר יפרע לשמעון מה שיווד' והשא' יפסיד שמעון ואם יקבל חרם שלא קבל כלל כמו שכתוב למעלה יפסיד שמעון הכל כיון שגזר לוי אם יודה הערל וכיון שלא היה יכול להכחיש הרי הוא כהודאה כי כוונת יודה או לא יודה היתה אם יתחייב לפרוע על אותה פתקא או לאו ומה שכתב לשון הודאה מפני שהיתה פתקא כתיבת יד הערל עצמו או אחר על שמו והיה יכול להכחיש הכתיבה אבל אם לא היה יכול להכחישו אלא שהיה מודה שהיא כתיבתו או שעל שמו ומדעתו נכתב' על זה כתב לשון הודאה ואחר שהיתה כתובה ג"כ בערכאותיהם לא היה יכול להכחיש כמו שכתבתי וראובן פטור בקבלת חרם כנזכר וכל ישראל ברוכים יהיו אמן המבי"ט: שאלה קעה ראובן מת והניח אשה ושני בנים גדולי' והניח סחורות ומטלטלין וירשו ונטלו אותן הבנים ומכרו ונשאו ונתנו בנכסי' שנים רבות ואחר ז' שנים מת הבן הגדול והניח אלמנה ויתומים קטנים ואלמנה הבן תבעה כתובתה ובראות חמותה כך תבעה גם היא כתובתה מנכסי בנה שאמרה כי הוא ירש מטלטלי בעלה המשועבדי' לכתובתה והשעבוד עודנו במקומו כי הנכסים הנשארים באו מהם והוא תקדים לגבות כתובתה וכלתה מינה את אחיה מורשה בקנין לתבוע כתובתה והוא נטל קנין להתרצות בסך ידוע ועתה הוא מתחרט מן הפשרה כי לא נתרצה בה אלא שאמר לו חכם א' שהיה הדין עם חמותה אך אם הכלה קודמת אינו מתרצה וגם הכלה טוענת כי לא הרשת את אחיה בין לתקן בין לעוות וגם שאמרה לו כשמינה אותו מורשה בתנאי שידבר עמה שיעשה שום דבר יורינו איזה דרך ישכון אור ולאורו נלך חשך והעם היושבים בחשך אור תורתו יגה עליהם ושכרו מן השמים: תשובה אם הוא ידוע כי כשמת הבן הגדול עדיין נשארו בידו מנכסי אביו אחר שזנו ופירנסו את אמם כמה שנים היא קודמת לגבות כתובתה ממה שנשאר ביד בניה מנכסי בעלה כי אעפ"י שמכרו נכסי אביהם ונשארו ונתנו בהם כמה שנים ולא נשאר בעין שום דבר ממה שירשו מאביהם אלא נכסים שבאו מכחם מחילופיהם או מעות שנשאר בידם ממה שמכרו או החליפו בנכסי אביהם לא בשביל זה הורע כחה מלגבות כתובתה מהם דאעפ"י שהי'

מטלטלין מה שירשו מאביהם ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב הרי תקנו הגאונים ז"ל דמטלטלי נמי משתעבדי כמו שכתב הרי"ף והרמב"ם ז"ל פי"א ושאר הפוסקים ז"ל ועכשיו שכותבים בשטרות ובכתובות מקרקעי ומטלטלי בין בחייו בין אחר מותו גובה על תנאי זה יותר מן התקנה וכמו שכתבו שם גם כן: ולא תימא דוקא כדאיתנהו בעין מטלטלי אבוהון הוא דתקנו הגאונים דמשתעבדי ולא כשמכרום היתומים דאי פקע שיעבודהון במכירתה מה הועילו הגאונים בתקנתם לעולם ימכרו ויחליפו ולא יפרעו לב"ח ועוד דמה לי הן מה לי דמיהן כדאמרי': ועוד במה שכותבים בכתובות או בשטרות מקרקעי ומטלטלי דגובה בתנאי זה יותר מן התקנ' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם תנאי) איכא למימר פשיט' דלא מהני להו ליורשי' למכור המטלטלין שירשו להפקיע פירעון החובות שהרי הושוו המטלטלי לקרקעות במה שהתנה שיגבהו הב"ח ממקרקעי וממטלטלי כי היכי כשהיו גובים הב"ח ממנו בחייו היה גובה מכל מה שנמצא מנכסיו מכל שוה כסף אפי' סובין כן כשבאים לגבות מיורשיו כיון שהשווה לו כמו מי שמאמין את המלוה עליו ועל יורשיו ועל הבאים מכחו שהוא נאמן על כולם כיון שהתנה כך כן בזה שהתנה שיגבה ממטלטלי דומיא דידה הוא קיים בין במטלטלין שהיו בעין כשמת הוא בין בחילופם או בדמיהן ודוקא בנכסים שניזונות מהם הבנות והבנים ישאלו על הפתחים אמרינן בגמרא ריש פרק מי שמת דאם קדמו יורשים ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו משום דתקנתא קלישא היא על נכסים מועטים שיזונו הבנות והבנים ישאלו על הפתחים דהא פליג או תמה אדמון ואמר מפני שאני זכר הפסדתי ובפר' הנושא אמר רב נחמן יתומים במדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומאי שנא מדרב אסי אמר ר' יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו התם לא משתעבדי לה (מודי') [מחיים] הכא משתעבדי מחיי' כן היא נוסחת הגמ' של דפיס ומשמע דהכי פירושו דמחיים יש לה זכות לדור בבית בעל' ומזון הבנו' לא משתעבדי מחיים שאין האב חייב במזונות בניו בחייו אחר ו' שנים וגם לנוסחת התם לא תפסו מחיים הכא תפסה מחיים הוי פ' הכי דבבת לא תפסו מחיים שאינו חייב לזונה מחיים מז' ולמעלה והאלמנה חייב להעמיד לה בית לדור בה בחייו ובפ' רש"י ז"ל הכתוב בדפוס הרי"ף כתוב הכא במדור חשוב כאילו הוי תפיסה מחיים ע"כ והיינו משום דדרה בבית בעל' בחייו ב"כ ובין כך משמע דדוקא בנכסים מועטים הוא דאמרינן דמה שמכרו מכרו אבל באלמנה אם מכרו לא מפקעי מזונות אלמנה כמו במדור דאם מכרו לא עשו כלום משום דמחיים הוה לה בית ובמזונות נמי מחיי' הוה לה מזונות מדאורייתא ואע"ג דבאלמנותה הוה דרבנן כבר הוחזקה במזונות ולא מפקעי במכירתם דאלימי טפי ממזונו' הבת דנדחין מפני מזונות האלמנה כשאין בנכסים כדי שיזונו שתיהן ואפי' תימא דמזון אלמנה ובנות שוים לענין אם מכרו הרי כתב רבינו האיי ז"ל בתשובה דהאידין' כיון דתקיננו מזונו' לבנות ממטלטלי מה לי קרקע כדהוה מה לי שקלי דמים דיליה (אי שקלי דמים דיליה) אי שקלי דמים יחייב מזונו' לבנות ע"כ כמו (כן) בפסקי הרא"ש פ' מי שמת כתב וכן כתב הרמב"ן ז"ל דרב האיי ז"ל לית ליה מה שכתבה הרי"ף ז"ל דנכסים מועטים לא שייך במטלטלין ולי נראה דלא פליג עליה דודאי אם ירשו מטלטלין מאביה' אית ליה שפיר דלא תקנו רבנן בתראי שידחו הבנות את הבנים דמלתא דמסתברא היא דלא אלימא לתקנתיהו כולי האי דדי לנו בזה שתקנו שיזונו יחד אבל אם (הניח) אביהם מקרקעי נכסים מועטים

ומכרום לפי התקנה חזרו דמיהם לדין מקרקעי אעפ"י שנעשו עתה מטלטלי עכ"ל וכתב אח"כ על מה שמכרו מכרו ואין חייבים לזון את הבנות מן הדמים ואין לתמוה מה לי דמים מה לי נכסים משום דמזון האשה והבנות דוקא ממקרקעי ולא ממטלטלי וכשמכרו הקרקעות נעשו הדמים מטלטלין מידי דהוה איתומים שמכרו נכסי אביהן דאין מחוייבים לפרוע מלות אביהם מן הדמים וכן משמע מתוך דברי רב האיי גאון שכתב דבית דתקינו רבנן מזוני ממטלטלי חייבים ליתן מן הדמים משמע הא קודם לכן לא וגם דברי האיי ז"ל תמוהין דהני זוזי לא נשתעבדו לבנות אלא שעבודיהו על נכסי אבוהון וכיון שמכרו ואינן יכולים לטרוף הפסידו למה הדב' דומה למלוה על פה שיצאת על היתומי' ומכרו נכסים שאין בעל חוב גובה מן הדמים שבידם דלאו הני זוזי שבק אבוהון ותדע שאין הבנות ניזונות מדמי נכסים מועטים שקדמו ומכרו הבנים דאם תמצא לומר דניזונות מהן היכי מוכח מהכא מדר' יוסי שיש זכות ליתומים בנכסים מועטים מהא דקאמר שאם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו והלא צריכין לפרנס הבנות מן הדמים ועוד דאמרינן בסוטה פ' היה נוטל איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטים ואם היו חייבים לפרנס הבנות מן הדמים למה הוא רשע ערום ומאי אהנו מעשיו אלא ודאי הדמים שלהם עכ"ל.

ונראה לי דרבי' האיי ז"ל לא חשש להני תמיהי דלדינ' דגמרא מודה הוא דהדמים של יתומים דהני זוזי לא נשתעבדו לבנות כמו במלו' על פה שאם מכרו נכסים אין בעל חוב גובה מהם כמי שכתב הרא"ש ז"ל והיינו מדינ' דגמרא אבל בתר דתקינו מזוני ממטלטלי דיתמי הוא דכתב רבינו האיי ז"ל דחייבים לזון מן הדמים וכן אין תימא כדמוכח מהכא מדר' יוסי שיש זכות ליתומים בנכסים מועטים כיון שצריכים לפרנס הבנות מן הדמים דהא דכתב רבינו האיי דצריכין לפרנס היינו בתר דתקינו מזוני ממטלטלי דיתמי ולדינא דגמרא דהדמים של יתומים שפיר מייתי ראיי' דיש זכות ליתומים בנכסים מועטים וכן הא דאמרינן איזהו רשע ערום המשיא עצה וכו' לדינא דגמרא דאהנו מעשיו הוא דקאמרינן ובתר דתקינו דניזוני' ממטלטלי לא הוי רשע דלא אהנו מעשיו דאפ"י מכר הקרקע יהבי מזונות לבנות כמו שכתב רבינו האיי ז"ל ולדעת הרא"ש ז"ל מה שכתב רבי' האיי דבית דתקינו מזוני ממטלטלי מתזני נמי מן הדמי' שמכרו נכסי אביהם היינו ממה שמכרו הקרקעות דמה לי קרקע כדהוה מה לי שקלי דמים דיליה אי שקלי דמים יהבי מזוני' לבנות כמו שכתב הרב האיי אבל אם ירשו מטלטלים מאביהם לא תקנו רבנן בתראי שידחו הבנות את הבנים וכו' כמו שכתוב למעלה לשון הרא"ש ז"ל שנ"ל דלא פליג על הרי"ף ז"ל אבל לסברת הרמב"ן ז"ל שכתב על דברי הגאון דלית ליה מה שכתב הרי"ף ז"ל דנכסים מועטין לא שייך במטלטלים נראה דגם אם ירשו מטלטלין מאביהם תקנו רבנן בתראי שיקחו הבנות את הבנים ובין להרמב"ם ז"ל או להרא"ש ז"ל מה שכתב רבינו האיי שאם שמכרו היתומים שניזונות הבנות מהדמים היינו מתקנת רבנן בתראי לא מדינא דגמרא וא"כ לא קשי עליה מידי והרא"ש עצמו כתב וכן משמע מתוך דברי רבינו האיי שכתב דבית דתקנו רבנן מזוני ממטלטלי חייבים ליתן מן הדמי' הא קודם לכן לא כמו שכתוב למעלה וכיון דקודם לכן דינא דגמרא דהדמים שלהם אין שום קושי מדמוכח מדר' יוסי דיש זכות ליתומים במה שמכרו ולא מרשע ערום כמו שכתבתי למעלה.

וכן מה שכתב נמוקי יוסף פ' מי שמת דאם מכרו המטלטלין שירשו אף לתקנ' רבנן בתראי אינן ניזונות הבנות מן הדמים אינו הפך סברת הגאון לדעת הרא"ש ז"ל שכתב לדע' הגאון שאם ירשו מטלטלין לא תקנו רבנן בתראי שידחו הבנות לבנים דדוקא כשמכרו קרקע שהיו הבנות זוכות בו בנכסים מועטי' אע"ג דמדינא דגמרא מה שמכרו מכרו והדמי' שלהם מתקנת רבנן בתראי זוכות גם כן בדמים כיון שבאי' מכח הקרקעות שהיו משועבדים להן קודם מכירתם דמה לי קרקע מה לי דמים אבל כשירשו מטלטלין די שיזונו יחד מן המטלטלין לא שידחו את הבני' כמו שכתוב למעלה ולדעת נמוקי יוסף היתומות זוכות מן התקנה מן המטלטלין שירשו היתומים אלא שאם מכרו ומצא שמזכה נמוקי יוסף לבנות יותר ממה שמזכה אותן הגאון כי לדעת נמוקי יוסף בקרקעות כשהם מועטים אעפ"י דאם מכרו מכרו והדמים שלהם מדינא דגמרא אפ"ה מתקנת רבנן בתראי ניזונות מהדמי' כמו לרב האי' דאם במטלטלין שירשו דמדינא דגמרא אפי' הם בעין אינם בדין נכסים מועטי' ואפ"ה מתקנת רבנן בתראי ניזונות מהן כשהם בעין כל שכן כשמכרו קרקע שהיו זוכות היתומות בו בנכסי' מועטי' שאם מכרו מכרו מדינא דגמרא דמתקנ' רבנן בתראי יזונו מדמיהן כיון שבא מכח הקרקע שהיו זוכות בו גם עתה שנעשו הדמים מטלטלין יזונו הבנות מהן כמו שכתב הגאון מה לי קרקע כדהוה מה לי שקלי דמים דיליה גם התוספות שבפ' אלמנה לכ"ג אינם חולקי' על רבינו האי' ז"ל במה שכתבו מה שמכרו מכרו והדמים שלהם שאם לא כן בחזק' הבנות הם וכן משמע דחשיב רשע ערום ע"כ דמה שכתבו הדמי' שלהם משום דהוינן מפרשים דכיון שהבנות ניזונות מהם מפני שהם מועטים הוא דאין מכירת' מכירה אפי' שיתנו להן דמים ולכן כתבו והדמים שלהם דאם לא כן בחזק' הבנות הם כלומר ולא היתה מכירתם מכירה וכן משמע דהדמים שלה' מדחשיב רשע ערום כל זה דינא דגמרא ומתקנ' רבנן בתראי הדמים לבנות וליכא הכא רשע וכמו שזו הראייה של רשע ערום מייתו לה התוספ' לדינא דגמרא כן מה שתמה הרא"ש ז"ל על רבינו האי' ז"ל מהא דרשע ערום לא קשיא ליה אלא אי אמרינן דהדי' הן ליתומי' לדינא דגמרא אבל רבינו האי' ז"ל לא כתב שהדמים של היתומות אלא לתקנתא דרבנן בתראי ומצאתי פוסק קדום בספר ישן שאינו מביא אלא סברות הפוסקים קדמונים כמו הרי"ף והרמב"ם ז"ל והתוספות ואינו מביא הרמב"ן והרשב"א והרא"ש ז"ל וכתב שכתבו בעלי התוספות דהאי קדמו דוקא קאמר דאי לאו דוקא קאמר והלא בידם למכור ולא ישאלו על הפתחים עכ"ל וגם כי בתוספות שלנו לא נמצא זה נראה שיש מי שמפרש מה שמכרו מכרו ויפרעו הדמים למזונות הבנות שאם הדמים שלהן היכי תנן הבנים ישאלו על הפתחים והלא בידם למכור ולא ישאלו על הפתחים הרי שיש מפרש שהדמים ליתומות ותמוה דהרא"ש ז"ל על פי' זה לא על רב האי' ז"ל שכתב מתקנת רבנן בתראי ואפילו לדעת הרא"ש ז"ל לא מתמה על רב האי' אלא בנכסים מועטים דבנות מדמוכח גמרא מדר' יוסי ומדרשע ערום אבל במילי אחרוני וכ"ש בחובות אע"ג דמדינא דגמרא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח השתא דתקינן רבנן בתראי דמשתעבדי אפי' ירשו מטלטלי ומכרום היתומים יגבו הבעלי חובות מדמיהם כמו אם מכרו קרקע המשועבד לב"ח שיגבו מן הדמים בתר האי תקנתא דאי לא תימא הכי מאי אהנו לן רבנן בתראי דתקנו שיגבו מן המטלטלין אם היתומים ימכרום ויהיו הדמים שלהם הא חשיבי רשעים ערומים וכ"ש אם מכרו קרקע המשועבד שאף

שהדמים יהיו שלה' מדינא דגמרא וילכו הב"ח לטרוף מן הלוקחים אם יוכלו אפ"ה מתקנת רבנן בתראי אם לא יוכלו לטרוף כמו אם מכרו לגוים יתחייבו היתומים לפרוע מן הדמים שלקחו על מכירת קרקעות כמו שהם חייבים לחזור המעות ללוקחים כשיוכלו הב"ח לטרוף מהם הקרקעות שהיו משועבדים להם ומה שנמצא בין תשובות הרא"ש ז"ל כלל פ' פסק א' המתחיל יתומים שמכרו בנכסי אביהם וכו' שאין ב"ח יכולים לגבות המעות שיד היתומים וכו' נר' דלדינא דגמרא כתב כן דלתקנת רבנן בתראי אפ"ה ממה שמכרו חייבי ליתן לבעלי חובות שהרי כתב למעלה על רבינו האי ז"ל דלא פליג על הרי"ף ז"ל דכתב דנכסי מועטים לא שייך אמטלטלי וכו' דמסתברא דלא אלימא תקנתיהו כולי האי דדי שיזונו יחד אבל אם הניח אביהם מקרקעי נכסים מועטים ומכרום לפי התקנה חזרו דמיהן לדין מקרקעי אעפ"י שנעשו עתה מטלטלי ע"כ ומשמע דכיון דלא פליג על דברי רי"ף ז"ל כשירשו מטלטלין שאינם בדין נכסים מועטים ג"כ רי"ף ז"ל יודה למה שכת' רבינו האי ז"ל כשמכרו קרקע דנכסים מועטים דלפי התקנה חזרו דמיהן לדין מקרקעי וניזונות הבנו' לבדן מהם וגם הרמב"ם והמפרשים ז"ל שהביאו דברי הרי"ף ז"ל דוקא כשירשו מטלטלין מועטין הוא דיוזונו יחד אפ"ה לפי התקנ' לא כשירשו קרקע נכסים מועטי' דלפי התקנה חזרו דמיהן לדין מקרקעי וכ"ש בבעלי חובות ומשתעבדי להו מדאורייתא דכשמכרום ואינם יכולי' לטרו' שמן התקנה חייבים היתומים לפרוע מן הדמים ואפ"ה מלוה על פה כשירשו קרקע שהוא בן חורין שגובין ממנו ואם מכרום יגבו מן הדמי' לפי התקנה וגם כשירשו מטלטלין כיון שגובים בעלי חובות מהם לפי התקנה אפילו מכרום יגבו מן הדמים דאפ"ה מדינא דגמרא אמרי' דאע"ג דלא משתעבדי מצוה על היתומי' לפרוע חובת אביהם וכתב הרשב"א ז"ל דכופין אותם ואפ"ה להרמב"ם ז"ל ושאר מפרשים שכתבו שלא יכופו היינו מדינא דגמרא אבל בתר דתקינו רבנן בתראי כופין לכולי עלמא וגם הרא"ש ז"ל לא תמה על רבינו האי ז"ל אלא בדינ' דנכסים מועטי' דלא שייכי הני תמיהי אלא אנכסים מועטים דאמרי' מה שמכרו מכרו אבל לב"ח פשיטא דאפילו מכרו בין קרקע בין מטלטלין שגובין מדמיהן לפי התקנה אפ"ה מלוה על פה וכ"ש בשטר כשאין יכולים לטרוף וא"כ מה שכתב באותו פסק היא לדינא דגמרא וכ"ש שטרי חובות שכותבים שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו דפשיטא דגובין מן היורשים בין מקרקעי בין ממטלטלי בין מכרום או לא מכרום ויצא לנו מכל זה בנ"ד שאם נשאר עתה ביד הבנים שום נכסי' ממה שירשו מנכסי אביהם תגבה אמם קודם כתובתה אחר שישביעוה שבועת אלמנה וממה שישאר מן הירושה' מחלק הבן שנפטר וממה שיתברר מן הנכסים שהיו לו עם אחיו תגב' אלמנ' הבן כתובתה וגם כי עברו כמה שנים ממיתת אביה' ונשאו ונתנו בסחורות או מטלטלי' שירשו מאביהם ונתערבו נכסי האח' עם נכסי אביהם וע"י המשא והמתן בכל אותם השני' לפעמי' הרויחו או הפסידו ופרעו חובות ונתנו מתנות וקבלו חובות או מתנות אפ"ה יכול הענין להתברר ע"י סוחר' בקיאי' בחשבונות שיקבלו חשבון מזה האח הנשא' כמה יעלה מה שירשו מאביה' מסחורות או מטלטלי' או חובות ויחשבו מה שפרנסו את אמם בכל אלו השני' ומה שפרעו בעד אביה' ומה שיתברר שנשאר מעזבון אביהם יחוייבו לפרוע קודם לאמם אלמנת אביה' ואח"כ לאלמנ' הבן ויצרפו ג"כ אם היה ריוח במה שהניח להם אביה' כפי ערך נכסיה' ונכסי אביהם לפרעון

נצ"ב לדעת הרמב"ם ז"ל פי"ו ושאר מפרשי' שסוברי' שנכסי צאן ברזל הן כחוב ואפי' שיש לבן זה הנפטר יתום קטן כמו שנזקקין לכתובת אלמנת הבן אמו של יתום זה משום חני' נזקקין לכתובת אלמנת אביהם גם כן.

נאם המב"ט ודומה לענין זה סימן ר"ח: שאלה קעו ראובן נשא אלמנה והיה לה בת קטנה ונתגדלה בביתו וכפי הנשמע מפתו תאכל ואחר שנים שדכה לאיש א' קרובה ונדר לתת לה נדוניא ד' מאות פרחי' והקול יוצא בעיר שנדוניא זו שנותן ראובן הוא מנכסיו כי מאבי הנערה לא נשאר מאומ' ובעתכניסתה לחופה הביאו הכתובה לפני החכמים וקודם שחתמו אמר חכם א' לחבירו נראה תנאי ההשבון היאך כתוב אם תחזור ליורשי הכלה או לראובן והשיב לו שהיה כתוב שתחזור ליורשי הכלה ואחר קריאת הכתובה נטל החתן קנין ונשבע וכו' לקיים כל הכתוב בכתובה ובעוד שהיו חותמי' אמר חכם אחר' אני תמיה איך נתפייס ראובן שתחזור ליורשי הכלה אחר שהקול נשמע שהוא נותן הנדוניא והשיב לו החכ' שבלי ספק ראובן לא נתן כל הנדוניא מביתו כי אשתו אם הכלה גם היא נתנה לבעלה סך מעות לנדוני' בתה ממה שנשאר מבעלה הראשון אבי הכלה כל זה עבר בפני החתן ובפני ראובן וב' מהחכמי' החתומי' אומר' כי לפי דעת' שמע ראובן מה שנאמר בענין ההשבון ואחר שנכתבה ונחתמה הכתובה הלך לו רא' אצל החכ' שחת' ראשונה בכתובה ואמר לו שתנאי ההשבון נכתב בטעות כי הוא צוה לסופר שיכתוב שיחזור ההשבון לו או ליורשיו והוא לא כן עשה כי היה נחפז ללכת מן העיר והביא שליח מאת החתן והכלה שהיו אומרי' שהאמ' אתו אז קרע החכ' הכתובה וחתם בכתובה אחרת הכתוב פה ודאנדוני' דהנעלת ליה מבית ראובן ושההשבון יחזור לו והסופר הלך לבית חכם א' שהי' חתו' בכתוב' הראשונה שיחתו' בשנייה והראה לו הכתובה הראשונה קרועה ולא רצה לחתו' באומרו כי מאחר שנחתמה הכתובה הראשונה שכבר זכו היורשי' של הכלה ואפי' שתודה הכלה שתנאי היה כך לא מפיה אנו חיים אחר שכבר זכו היורשים וגם חכם אחר שהיה חתום בכתובה הראשונה לא רצה לחתום מהטע' הנז' וגם כי לפי דעת' מעולם לא צוה ראובן לסופר שיכתוב שתחזור לו ההשבון אלא כשראה ושמע מה שדברו החכמי' בענין ההשבון חשב מחשבות להחתי' הכתובה האחרת והכלה להיות שנתגדלה בביתו הודית לכל מה שאמר הוא ועתה שאל השואל אם החכ' שחת' בכתובה השניה שלא בפני הכלה אם עשה כהוגן או לאו ואם תמצ' לומר שלא היה רשאי החכמי' שלא רצו לחתו' בשניי' ואפי' ברצון החתן והכל' אם עשו כדין או לאו: תשובה לפי סגנון השאלה נראה שהיא סדורה לזכות יורשי הכלה ולזה נטה החכם השל' הר' דוד במה שהשיב בשאלה זו ואני נראה לי לזכות את ראובן מצד הדין גם כי במציאות היה אפשר שנדוני' זו או קצתה היתה מאת אבי הכלה או מאמה ועכ"ז גדולה חזקה כיון שזאת הנדוניא היתה בחזקת ראובן והוא הוא שנדר לחתן ליתנה לו ולא אמה וגם בנ"ד קלא דמתא שהיה הנדוניא משל ראובן מלתא היא ושלא נשאר מאומה מאבי היתומה וגם כי לא היה מצוה לסופר שיכתוב שהוא נתן הנדוניא ואליו תחזור ההשבון אין חשש כי אולי חשב כיון שהיה נותן מתנ' גמורה שלא היה בדין שיחזור ההשבון אלא אליו וכששמע דברי החכמים נושאי' ונותני' בענין זה התאפק בשעת החופה בפני החכמי' והעם מלערע' ומיד אחר חתימת הכתובה כפי מה שנר' מן השאלה הלך לו להחכ' לומר שתנאי ההשבון היה בטעות והביא שליח מאת החתן והכלה שהאמת אתו ואז קרע

הכתובה והכתיב אחרת על שמו ועל זה כתב החכ' הנז' דכי ניים ושכיב חתמה שלא בפני הכלה כי כיון שנשבע ונטל קנין החתן איך יעלה על הדעת להפקיע זכות היורשים של הכלה ואני אומר כי אין כאן שום תימא כי נטילת קנין והשבוע' הוא לקיים כל מה שכתוב בכתובה ובתנאים וגם תנאי זה שהוא בכלל התנאים יתקיים לחזור חלק ההשבון למי שיזכה בו ואחר שהחתן יחזיר מה לי ליורשי הכלה מה לי ליורשי ראובן לא חלה השבוע' אלא שיחזיר לזוכה ואם כתבו ליורשי הכלה היה בטעות כי מבית ראובן באו ואליו ישובו ואין כאן שום הפקעה והיו יכולי' לקרוע הכתוב' ולכתוב על שם ראובן כי לא בכתיבה תליא מילתא לזכות את מי שאין לו זכות ומה שהביא החכם הנז' ראייה משטר שנמחק דאין רשאי' העדים לכתוב שטר אחר לא דמי לנ"ד דהתם טעמא כמו שכתבו המפרשי' ז"ל שכבר עשו העדים שליחות' וכמו שהביא הוא בשם ריא"ז ז"ל אבל בנ"ד לא עשו עידי הכתובה שליחותם אם הירושה נוגעת למי שנתן הנדוניא והם כתבו לאחרי' הוי טעות והעדי' עצמ' וכ"ש עדי' חכמי' שהם ג"כ כמו ב"ד שהיו יכולי' לקרוע הכתובה הראשונה ולכתוב השנייה בשם ראובן כי באיזה טעות שם המלוה ולוה או בסך המעות וכיוצא בזה יכולים העדי' עצמ' לקרוע שטר א' ולכתוב אחר באמיתות השם וכיון סך המעות כמו שכתבו המפרשי' ז"ל וגלוי וידוע זה לכל בפרט להחכ' הנז' שהוא עצמו הביא מה שכתב הטור סי' מ"ט כשטעו בזמן או בסכו' המעות שיכולי' העדי' לכתוב שטר אחר והטור ובב"י הביאו הענין באור' והוא קצר וכתב דלא דמי כלל דהתם העדים עצמם ידעו שטעו ובנ"ד לא ידעו וכבר עשו שליחותן ואינו כן דבנ"ד ידעו כי כל מה שנתן ראובן בנדוני' בת אשתו מביתו יצא ובחזק' נכסיו היו כי לא היו נכסי' ידוע' לכל' מאבי' ואם הוא היה אומר מקודם בפני כל הנמצאים בשומת הנדוניא אתם רואים מה שאני נותן לנדוניית בת אשתי אני רוצה לכתוב שיחזור ההשבון אלי כל העומדים שם היו מברכין אותו והיו כותבים מה שכתבו אחר כך גם אם היה מתברר שהוא צוה לסופר שיכתוב ההשבון אליו היה ידוע כי היה נותן הכל מנכסיו כיון שלא נודע שיהיו בידו שום נכסים מאבי הכלה כל מה שנתן היא בחזקתו.

וכל מה שהאריך החכם הנז' בשאלה השנייה הכל סובב על כי לא היה טעות מה שכתבו ומה שכתב שאם נאמר שהאמת שנתן ראובן הנדוני' נתרצה ונתפייס לתת המתנה לה וליורשיה ולכן לא הקפיד לכתוב שיחזור לו ההשבון בכתובה אינו כן כי הוא אמר שצוה לסופר שיכתוב ההשבון לו וגם כי לא נאמין לו לא נאמר בהפך שהוא אמר לסופר שיכתוב ההשבון ליורשי הכלה אלא שהסופ' חשב כך כמו שכותבין בכל הכתובות ההשבון ליורשיה וטעה גם מה שכתב שאם הוא נתן הנדוניא כל הנותן בעין יפה הוא נותן לא שייך בנ"ד עין יפה זו כי אפי' אביה כשנותן בעין יפה יותר מאחרים הוא מתנה שהשבון יהיה לו וכל מה שהאריך להביא ראיות לזה אינו ראייה כלל אלא הכתוב' השנייה קיימת ואם יש איזה יורש שלה מערער ואומר כי שמא קצת הנדוניא היתה של אביה יקבל ראובן חרם סתם שהכל הוא משלו וכל ישראל ברוכים אמן נאם המבי"ט: שאלה קעז ראובן שהיתה מלאכתו מיוחדת לשבת תמיד במקום מיוחד בין טורקיא ופרנקי' ושולחי' הסוחר' מטורקיא סחורתם לידו והוא שולח אותם דרך פרנקיא למוכרם שם ע"י הסוחר' המיוחדים לכל א' מהם שם והוא הנקרא בין הסוחרים קונסולו והמנהג המוסכם ביניהם שאין רשות לקונסולו לשלוח הסחורות לפרנקיא עד יהיה לו

רשות נתונה מהסוחרים לשולחם לאיזה מקום שיכתבו ואפילו שהגיעו הסחורות ביד הקונסול או אין לו רשות לשולחם בלתי רשות בעליו בכתב או בעל פה גם ידוע בפרט לקונסולו שעליו מוטל יותר להבין ולדעת חותם כל סוחר וסוחר החותמות שנותנים במשאות כל א' חותם מיוחד לסימן שלא יתחלפו המשאות אלו עם אלו וחותם כל א' ניכר ונודע לכל ובפרט לקונסולו ויקר מקרהו שרצה הקונסולו לשלוח משאות לוי דרך פרנקיאה שהיה לו רשות מלוי לשולחם וטעה בשליחתו ושלה משאות שמעון במקום משאות לוי ולא דקדק בחותמות ונתחלפו של שמעון בשל לוי וקרה מקרה בלתי טהור ונאבדו המשאות ששלח על שם לוי בים.

ועתה תובע שמעון מראובן הקונסולו שהוא פשע בענין זה שלא דקדק ונסתכל היטב בחותם וגרם לו הפסד זה שאם לא היה שולחם היו עדין שם אז כי לא היה לו רשו' לשולחם אם לא ברשות שמעון ועתה שואל שמעון מאת המורה צדק יושב על המשפט על פי התורה אם חייב ראובן לשלם לו ההפסד שגרם בטעותו: תשובה צריך לדעת אם כששלח שמעון המשאות שלו לראובן שנעשה קונסול אם כתב לו כמו שמנהג לכתוב כששולח ליד א' הנני שולח לך אלו המשאות שתשלחם כשאני אכתוב לך למקום פלוני וליד פלו' וקבלם הקונסול כנז' על מה שכתב לו שמעון ובזה נעשה שלוחו או סרסורו גם צריך לדעת אם כששלח הקונסול אלו המשאות של שמעון שנתחלפו לו במשאות של לוי לאיזה מקום של פרנקיאה שלחם וליד מי שיקבלם שם שלחם גם צריך לדעת אלו המשאות שנתחלפו אם היו כולם מין סחורה א' כמו משי או סחורה אחרת או היו סחורות מחולפות וגם בצורת קשר המשאות הוא ניכר אם הן משאות ממין סחורה א' או סחורות מחולפות ומיני הסחורות הוא ידוע עוד צריך לדעת אם הוא דבר ידוע לסוחרים ולקונסול איזו סחורה ראוי לשלוח ר' מאיר לויניציא שיש בה ריוח ואיזו סחורה ראוי לשלוח לפראנקיאה או לאנקונה או לאי זה מקום שיהיה שנראה כי גם שלא הגיע כתוב לקונסול מסוחר א' ששלח לידו סחור' של פלוני שאמרו או שכתבו לו ששלחו לידו הסחור' והוא ידוע כי כל מי ששלח לידו הוא לשולחם דרך פרנקי' אם ישלחם הוא למקום הידוע ששולחים רוב הסוחר' אותה סחורה אין בזה שינוי לשיהיה פשיעה שילוח הסחורות שם אפילו בלי רשות הבעלים כי מן הסתם לכך נשלחו הסחורות לשולחם שם ואם כן בנ"ד שנתחלפו המשאות אם גם אלו המשאות של שמעון היו ראויות לשולחם שם אפי' בלי רשות ובלי חולף היה לו רשות לשולחם שם ואין כאן פשיע' כי גם הקונסול שהיה מכוין לשלוח המשאות של לוי לבד לאיזו סבה שהגיעו לידו קודם אותם של שמעון או לסבה אחרת ונתחלפו בשל שמעון אין כאן פשיעה כי הוא לא דקדק בחותמות כיון שגם אלו של שמעון היה לו רשו' לשולח' שם על הדרך שכתבנו ליד מי שהיה יודע הוא שהיה שלוחו או שותפו של שמעון הנז' או ליד מי שהיה ידוע ומיוחד לקבל הסחורות שם כמו שזה ראובן הקונסול מיוחד לשולח' אבל אם אלו המשאות של שמעון לא היו ראוי לשולחם למקום אשר היה שולח המשאות של לוי ונתחלפו לו ואפילו היו ראויות לשולחם שם אלא שלוי היה לו שם אדם שמקבל סחורותיו ושמעון לא היה לו שם עדין שום אדם שיקבל סחורותיו היה לו לראובן הקונסול לדקדק בחותמות שלא יתחלפו בשל שמעון והוא פשיע' וחייב לשלם לשמעון מה שהיו שוות שם במקו' עמידת הקונסול נאם המבי"ט ובסימן תשצ"ז ענין דומה לזו

וסימן תתל"ב: שאלה קעח מה יקר חסד אלקים שופטים בארץ אדוני רבוני גאוני דייני שבארץ ישראל להאי' עינינו ולהעמידנו על נכון ואמיתות דין.

ראובן שמכר בתים שהיו לו לשמעון וקבל מקצ' הדמי' ועל השאר נתחייב שמעון הנז' בשטר לתת ולפרוע שארית הדמי' הנז' למקוטעי' בזמני' ידועי' ומפורשי' בינ' בזמנ' בזמניה' ולא יעבור ואם יעבור אחד מזמני הפרעון התנו ביניה' שיהיו כל הבתי' משועבדי' ויוכל ראובן הנז' למוכר' במה שימצא ויתפרע מכל מה שחייב לו שמעון הנז' לעיל ועל תנאי זה זכה במקחו הקונה הנז' והחזיק בבתי' הנז' ונכנס לדור בהם אך לא נכתב לו שום שטר מכירה ולא נמסר לו שום כתיבה ושטר מכל שטרי אונות שיש על הבתי' הנז' לעיל כי הדבר תלוי ועומד עד עת יקי' הקונה את תנאו הנז' ויגמור בעדו ויפרע שארית הדמי' הנז' לעיל דבר יום ביומו כפי אשר התנו עמו כאמור והוא לא כן עשה כי אחר שראה עצמו מוחזק בבתי' הנז' ודר בהם פרע מקצת דמיה' וסירב במקצת וזה לו כמו ארבעה שני' ויתר מהמה שהיא דר בבתי' ועדיין חייב כמו ארבעי' פרחי' סולטניש ובכל זה הזמן ראובן הנז' יוצא ונכנסעל השארות הנז' לעיל ולא חשב אנוש ועבר על זמן הפרעון ימים ושני' ולית דין ולית דיין להוציא את בולעו מפיו כי נודע בשערי מקומו שמו איש ריב ואיש מדון ממרה את פי השם בכל ענייניו ולא ציית דינא עד שראובן הנז' לעיל בראותו דחיותו ותשובותיו נשאר מעל הלך בכח התנאי הנז' לעיל הכתוב בשט' הנז' לעיל ומכר בתים הנז' לעיל ללוי להתפרע שאר דמי הבתים הנז' לעיל ועתה באים שניהם ונילוו לוי וראובן הנז' יחד להוציא הממון הלז מהבתים הנז' בהורמנא דמלכא בפני הערכאות: יודיענו רבינו אם בדין תורתנו תורת ה' אמת היש כח בידם מספיק להוציאו מהבתים הנז' לעיל בטענת שלא קיים תנאו הנז' לעיל אחר שגדר ופרץ ותקן בבתים הנז' לעיל כחפצו ורצונו כאיש העוש' בדב' שהוא ממונו וקניינו ואחר שדר בהם ד' שנים ויותר כמדובר או לא: תשובה מכירה זאת קיימת כיון שהחזיק ודר בה אע"פ שלא נכתב שטר המכר יש כאן חזקה ומסתמא היה קנין סודר ג"כ ונתנית כסף אע"פ שנשארו קצת המעו' כיון שנעשו מלוה בשטר עליו הרי נתרצה ראובן כמו אם קבל כל המעו' ונעשו מלוה בשטר על שמעון ואם כתו' בש"ח שאם יעבור א' מן הזמנים של פרעון שיוכל ראובן למוכרם וליתפרע ממה שישאר חייב יוכל למוכרם מצד הדין אלא שאנו נוהגים פה שתנאי זה הוא כשופרא דשטרי ואינו מוכר אלא בב"ד וזולת זה לא ימצא מי שקונה ממנו ואם כן יוכל ראובן למכור ברשות ב"ד כי ב"ד יתנו רשות ותמכר ע"י ב"ד כיון שיש לו לראובן שטר חוב עליו וב"ד יכולי' להכריח אותו שיפרע אם יש לו מעות או מטלטלי' ואם אין לו ימכרו הבית הנז' או בית או קרקע אחר ואע"פ שנכתב שהבתים משועבדים לו אינם אפותיקי שלא יהיה לו פרעון אלא מהם כי גם כל נכסיו הם משועבדי' בשטר חוב זה ואם יפרע לו אין מכירת ראובן ללוי כלום כי לא תלה המכיר' בפרעון כי המכירה קיימת אבל אם שמעון יפרע תוך הזמן שיתנו לו ב"ד כמו שלשים יום או פחות יכול ראובן ע"י ב"ד למכור מנכסיו של שמעון או הבתים או קצת הבתים עד כדי החוב לפרוע חוב הנז' לעיל וזה דבר פשוט ואם יש לו לשמעון איזו טענה זולת מה שכתוב למעלה נראה אם יש בה ממש נאם המבי"ט: שאלה קעט נשאלתי על ס"ת שכתבו כל דף מ"ב שיטות ויש דף א' בה מ"ג שיטות ושיטה אחרונה היתה יוצאה חוץ למטה מן הדפים שאצלה אם יש פיסול על זה השיטה והשבתי כי למצו' מן

המובח' שיהו שיטות כל דף שוו' בכל דרכים כמו כמה דברי' שנהגו בהן הסופרים בקבלה אלו מאלו אבל אין פיסול כי אם בעשרים דברים שפוסלין בס"ת שמנאן הרמב"ם ז"ל ויתיר שיטה אחת על שאר הדפים אינה מאחת מהם ולא מכללן וכתב הרב ז"ל ושאר הדברי' למצוה ולא לעיכוב ונ"ל קצת ראייה כי גם בשטות הוא מצוה מן המובח' שיהיו שוה למשפחותיהם גם כן או פחות מעט או יותר מעט צריך שיהיו שוות ואפ"ה אם נזדמנה לו בסוף השיטה תבה אחת גדולה יכול לכתוב שני אותיות חוץ לשיטה ואפ"ה אם היתה תיבה כמו עשר אותיות וכן בשירת הים ובשירת האזינו שהיו ה' שטות שלמעלה מן שירת הים התחלת' הבאי' ביבשה וי' שיטות שלמעלה' משירת (האזינו) שיהי' התחלת כל שיטה ואעידה אחרי (וה') וכו' וכן למטה מהן וכדי שיבואו התיבות הנז' בתחילת כל שיטה לפעמים הסופרי' מקצרי' השורות יותר מן השורות שבחות הדף והוי שינוי בדף ואינו פוסל וכן שיטה זו היתרה בדף זו אף על פי שנראה איזה שינוי אין בה פיסול כלל נאום המבי"ט: שאלה קפ נשאלתי על ב' בנות שראו צער אמן והיה להן בית אחת ורצו שתיהן לתת לה שכירות ביתן שתתפרנס מהשכירות ולא תצטרך לבריות וכן עשתה כמה זמן אכלה שכירות הבית ובתוך הזמן נשאת הא' מהן לראובן ונפטרה תחתיו בלי זרע וחילקו ביניהם העזבון כפי המנהג וכפי מה שצוות' היא שתקח אמה חלק מעזבונ' ואחותה חלק ועתה טוען ראובן כי מה שנתנה אשתו ואחותה שכירו' הבית היא מפני שהייתה עניה ולא היה לה במה שתתפרנס ומעתה זכתה בחלק הנדוניא שניתן לה ואינה צריכה לאותו שכירות ורוצה מעתה לזכות בב' ובשכירותה והביא עדים לפני שנמצאו בשעה שנתנו הב' בנות שכירות הבית לאמן לפרנסתה מפני שלא היה לה במה שתתפרנס וא' מן העדי' העיד שידע הוא שנעשה לאמן שטר על מתנה ועל זה אני משיב כי בדין תורה כיון שלא התנו הבנו' בפ' עם אמן שבעוד שהיא בדוחק מזון תאכל השכירות אע"פ כי מחמת דוחקה נתנו לה רשו' שתקח השכירות ולקחה ואכלה כמה זמן אע"פ שעתה יש לה במה תתפרנס אינם יכולים לא הבת הנשארת ולא בעל הנפטרת למונעה שלא תקח השכירות כיון שכתוב בשטר סתם בלי שום תנאי שתקח השכירות כל ימי חייה וגם אפשר שתאכל ותפסיד מה שנתנה לה מעזבון בתה ותבא לידי צורך מזונות וע"כ יש לה שכירות הבית כל ימי חייה בתנאי שתראה השטר שבידה שכתוב סתם בקנין שנתנו לה בנותיה שכירות הבית לכל ימי חייה ואינו כתו' שם תנאי כי מפני שהיא בדוחק מזונות נתנו לה וכל זמן שלא תצטרך שישכירנה לבנותיה ועם כל זה כשתמו' היא יחלוקו חצי הבית בין הבעל של הנפטרה ואחות אשתו כפי מה שהיה תנאי ואם לא היתה חלק בית זו כתוב בתנאי הכתוב' אינה נכנסת בכלל תנאי מנהג חלק עזבון האשה ובעלה יורש כל חלק הבית של אשתו כשתמות אמה: וגם שאין הבעל יורש בנכסי אשתו כי אם במוחזק ולא בראוי כמו הבכור שאינו נוטל בראוי כבמוחזק דכתיב בכל אשר ימצא לו אפ"ה ענין בית זה היא מוחזק ולא ראוי כי היה ברשות הב' בנות לכל הדברים והוא קרקע עומד בעין ולא כמו מלוה אשתו שנקר' ראוי ולא מוחזק לגבי ירושת הבעל והיא נקרא על שמן וכפי מה שאין הבעל כל תיקון שהיה מצטרך לבית היה על הב' בנות גם מה שמוטל על הבתי' מכס הבתים שהיה פורעים הם נאם המבי"ט: שאלה קפא ראובן שמסר מודעא וז"ל אתם עידי יודעי' ומכירים ורואים את אשר נהיה ביני וכן שמעון אשר שואל ממני סך מעות ואיני חייב לו מחמת הטענות שיש לי ומפני

האונס שמבזים אותי בערכאות אני מוכרח להתחייב לו בשטר לכן קודם גמר ענין אני מודיע לכם שמחמת האונס הנז' אשר אתם יודעים ומכירים בו אני מוכרח להסכים להודות ולהתחייב לו לתת לו מה שאיני חייב כפי הדין ואתם עדי יודעים שאין ברצוני כלל ועיקר אלא אדרבה בעל כרחי ושלא מדעתי ומעתה ומעכשיו אני מוסר מודעא ומבטל את כל החיוב שאתחייב והרי כחרס הנשבר שאין בו ממש ואפילו שאעיד על עצמי שלא מסרתי מודעא וכו' או שמסרתיה והריני מבטל אותה ואפילו שאבטל כל מיני מודעי ומודעי דמודעי עד סוף העולם וכו' או כתב או עדות שיצא נגד אותו החיוב כל הבטולים ההם אפילו שיהיו פרטיים ופרטי פרטיי' אני כולל אותם כול' ומבטל' מעכשיו והמודעא הזאת קיימת וכל הדברי' והביטולי' שאמסור על בטול מודעא שגורמים כאשר יתקיימו אותם הדברים והביטולי' שתהא מודעא זאת בטלה והביטולי' קיימים כולם אני מבטל אותם מעכשיו באופן שהמודעא תהיה קיימת והביטולים בטלים ואפילו שאפסול על עצמי כל עדי מודעא דעו כי הפיסול ההו' הוא שלא מדעתי ובעל כרחי מצד האונס הנזכ' ועדי המודעא זו בכשרותם עומדים ואפי' שאשבע שבועה על דעת רבים מפורש כקיו' החיוב שאתחיי' לתת לו דעו כי הכל בהכרח גמור שלא מדעתי ורצוני לכן אתם עדי דעו כי מודע' זו קיימת לא יהיה לה ביטול עולמית על פי הדברי' האמורי' לעיל עד שאוציאנה ואקרענה קרע ב"ד או אפסול אתכם עדי בפי' וכל מיני קיומי' שאכתוב בחיוב ההוא לקיימו אפי' יהיו כהוגן וכתיקון חז"ל הכל יהיו כחרס הנשבר שאין בו ממש ועוד לתוספת טובה דעו אתם עדי כי הקניין והשבוע' אשר אתחיי' ואשבע בשטר שיעשה דעתי ולבי הוא למה שאני יודע שחייב לו לא על מה שיכתו' בשטר שאני חייב אפי' שיהיה נטילת הקניין והשבוע' סתם על הכתוב בשטר אין דעתי וכונתי אלא על מה שאני יודע בבירור שאני חיי' לו ואנו העד' החתומי' בזאת המודעא הכרנו וידענו היות כל (ד') דברי ראובן האמת והצדק וידענו והכרנו באונסו כנז' וכל מה שיתחיי' לתת לו הוא מפני הפחד שמאיי' אותו בערכאו' ואין כח ביד ראובן לעמוד עם שמעון בדין תור' ושמענו כל דברי המודעא הזאת מפי ראובן האונס בכל פרטיה ונוסף על דבריו נטל קמ"ג כו' במסירת מודעא זו עכ"ל המודעא יורנו רבינו אם המודעא הזאת קיימת והשט' בטל ואין צריך שיכתבו בתוך המודעא את האונס כיון שאומרי' העדים שיודעים ומכירי' באונס האונס או לאו כל כמינייהו כיון שלא ביררו והודיעו אופן האונס ותהיה השטר קיים ושכרו כפול ומכופל מן השמים: תשובה מודעא זו רובה היא דברי המוסר המודעא ומיעוטה היא דברי העד' שכתבו שהכירו וידעו באונסו וכל מה שיתחייב היא מפני הפחד שמאיים אליו ושאין כח ביד ראובן לעמוד עם שמעון בדין תורה ע"כ עיקר דבריהם והוא ידוע כי כל מודעא עיקרה שלשה דברים שצריך שידעו העדים כי מה ששואל שמעון ממנו הוא שלא כדין תורה וששמעו מפיו שהיה מאיים בערכאות על ראובן אם לא יתחייב במה שתובע ממנו שיכתו' עליו ושיש כח בידו לעשו' מה שהוא מאיי' כמו מי שמכריח את חבריו שימכור לו ביתו או שדהו שיודעי' עדי המודעא כי בית זו או שדה זו היא של ראובן וידעו כי שמעון היה אומר לו שימכרו לו ושהוא לא היה רוצה ושהפחידו ואיים עליו במה שהיה כח בידו לעשותו לו שלא כדין מה שהיה מאיים עליו ושעל זה הוכרח לכתוב לו מכירת הבית וכמו שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל מהלכות מכירה שכתב וצריכים העד' לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ודאי לא

שיסמכו על פיו וכל מודעא שאין כתו' בה ואנו עדים ידענו שפלו' זה אנוס היה אינה מודעא ע"כ ממה שכתב וצריכי' העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס נראה כי מה ששואל ממנו הוא שלא כדין שהוא מכירת הבית שהם יודעים שהיא ביתו ומפני שהיה נראה שמה שכת' שהוא מוכר מפני האונס הוא שתלה האונס במוכר שהיה הוראה שהאונס שיודעים הוא מפיו של מוכר הוצרך לומר ושהוא אנוס ודאי לא שיסמכו על פיו וכלל כל זה במה שכתב וכל מודעא שאין כתוב בה ואנו עדים ידענו שפלוני זה אנוס היה אינה מודעא כשכותבים לשון זה במודעא נמשך על מה שכתבו כבר ענין המכירה שהיה מכריחו למכור ביתו שהיה ידוע להם שהיה ביתו ושהוא שלא כדין שימכרנה באונס שלא מדעתו וידעו בודאי שהוא אנוס כמו שכתוב ידענו שפלוני זה אנוס כלומר ודאי לא שאנו סומכים על פיו וכן ידענו שהוא אנוס נראה שהם יודעים שיש כח בראובן לאנוס אותו באיומים שהיה מאיים עליו שאם אין בו כח לעשות מה שמאיים אינם יכולים להעיד שהוא אנוס ודאי ונחזור אל לשון מודעא זו שכתוב בה אתם עדי וכו' אשר שואל ממני סך מעות שאיני חייב לו מחמת הטענות שיש לי ע"כ ואולי אותם הטענות שאומר שיש לו אינם מספיקות לשלא יהיה חייבלראובן מה ששואל ממנו שהעדים אינם יודעים אם מחמת הטענו' שיש לו יהיה פטור ממה ששואל ממנו אם לא ואם כן לא היו יכולים להעיד בודאי שמה ששואל ממנו הוא שלא כדין אלא מפיו של ראובן כדבריו הארוכים הם מעידים וכן כתוב אחר כך דעו אתם עדי כי הקנין והשבועה וכו' למה שאני יודע שחייב לו וכו' וכתוב גם כן אחרי זה אין דעתי וכונתי אלא על מה שאני יודע בבירור שאני חייב לו שנראה מכל זה שהוא מודה מקצת ממה ששואל ממנו ואולי חייב לו יותר ויש לו דין לשמעון עליו והוא מכחישו ועל זה מאיי' עליו בערכאות כדי שיודה לו האמת שהוא מה ששואל ממנו כי אם יעמדו בד"ת יכחיש וישבע חושב שמא בזה יהיה לו לשמעון איזו טענה להחזיק בשטר שכתוב לו ובטל כל המודעות ולא תועיל לו לראובן מסירת מודעתו וביטול כל מה שיבטל המודעא בשטר יהיה קיים כי המודעא על מכירת בית או שדה הוא ידוע לעדים ודאי כי הבית היא של ראובן הנז' ושהיה אנוס במכירתה ובנ"ד אינו ידוע לעדים ודאי כי מה ששואל שמעון לראובן שיכתו' עליו ש"ח על סך מעות שלא שהוא כדין כ"ש שמוד' ראובן בקצת מה ששואל ממנו כמו שכתבתי ומפני ספק זה שיש במודעא זו שמא אינה קיימת והשטר שביטלו קיים או שמא היא קיימת כיון שידעו באונסו שגזם עליו אעפ"י שלא ידעו ודאי העדי' שלא היה חייב ראובן מה שנתחייב לשמעון נ"ל שלא יהיה השטר שביד שמעון מוחזק בידו כשאר שטרות שאינו חייב לישבע ושהוא נאמן בשני עדים מפני שיש עליו מודעא זו וגם לא תהיה המודעא קיימת כשאר מודעות לבטל את השטר כיון שלא ידעו העדים ודאי אם היה שלא כדין מה שהיה שואל שמעון שיכתוב עליו שטר אלא יעמדו לפני ב"ד לחשבון ויטילו על שניהם חרם שלא יטענו ולא ישיבו דבר שקר ואם יהיה הכחשה ביניהם אם המודעא היתה קיימת והשטר בטל השבועה היתה מוטלת על ראובן כמו טענה על פה ואם המודעא היתה בטלה והשטר קיים לא היה חייב שמעון שבועה כלל עם השטר שבידו ועם כל זה יועיל לו לראובן מסירת המודעא שיטילו שבועה על שמעון אם הוא כשר לשבועה שחייב לו לראובן מה שכתוב בשטר ומה שהכחיש לו מה שלא היה חייב שבועה כלל בשטר שבידו ואם ח"ו נפטר ראובן לא יוציא שמעון בשטר שבידו

שום דבר מן היורשים של ראובן כי אם בראיה ברורה לפני ב"ד ואם ח"ו נפטר שמעון לא יוציאו יורשיו מראובן כי אם בראיה ברורה לפני בית דין אחר החשבון נאם המבי"ט: שאלה קפב בכפר גובילה היושב על הנמל יושבים שם תמיד קונסוליש והם אנשים שלוחים מהסוחרים שמה ומקבלים הסחורות ששולחי' הסוחרים לידם ושולחים אותם דרך פרנקייאה כל א' למקום אשר יהיה רצון הסוחר לשולחם ליד שותפיהם אשר שמה וכל א' מהקונסוליש יש לו סוחר' מיוחד' אשר שולחי' לידו הסחורות וראובן שלח סחורה ביד הקונסול שלו ובאה לרשותו והקונסול האחר נכנס שם לקחת סחורות שמעון שנשלחו אליו שישלחה דרך פראנקייאה ובמקו' שהיה לו לקחת סחורות שמעון לקח סחורות ראובן שלא באו לידו רק ליד הקונסול המיוחד לראובן וטעה בחות' שהיה בין חות' ראובן ושמעון קצת דמיון מה וחשב שאותו סימן היה של שמעון ולקח' מרשות הקונסול של ראובן ושלח' לחשבון שמעון ויקר מקרה ונאבדו בדרך ונגנבו על ידי ליסטי' מזויין בתוך הנמל אחר כך נודע הדבר שאות' משאות היו של ראובן וראובן לא נתן רשות לשלוחו הקונסול שישלחם וגם הוא לא שלח' רק הקונסול האחר של שמעון והיה בטעות ולא השגיח הקונסול לדקדק בהבדל החות' אשר בין חותם ראובן לחות' שמעון ושואל ראובן הסוחר שהקונסול שלוחו פשע שהניח לקונסול שמעון לקחת סחורתו קודם שידקדק אם היו שלו ועוד שפשע שהניח' במקו' בלתי משתמר שיוכל קונסול אחר ללקחם בלי רשותו וידיעתו והוא שומר שכר ומקבל שכר על שליחותו יורונו המורים מורה צדק אם חייב הקונסול שליח ראובן כל ההפסד הבא לו אם לא ומאת ה' יהיה משכורת' שלימה אמן וגם יורונו מי משני הקונסוליש הוא החייב: תשובה כפי לשון השאלה ההיא הבית אשר היו בו אלו הסחורות היתה ברשות של הקונסול של ראובן אלא שהסחורה של שמעון הניחה שם לאיזה סיבה מפני שכתוב וראובן שלח סחורה ליד הקונסול שלו ובאה לרשותו ובסחורת שמעון שנשלחו לקונסול שלו כתוב שנכנס הקונסול לקחת סחורות שמעון שנשלחו אליו שישלח' דרך פראנקייאה וכו' וחשב שאותו סימן של ראובן היה של שמעון ולקח' מרשות הקונסול של ראובן וכו' ונגנבו ואם כן יש לו דין לראובן לטעון על הקונסול שלו שפשע על שהניח לקונסול של שמעון להניח סחורות של שמעון ברשותו כיון שהיה דמיון קצת בחותמות של שני הסוחר' ואחר שהניח' שמה היה לו לתת לב כשיבא לקחת אות' לדקדק שלא יקח סחורות של ראובן במקו' של שמעון וגם שלא היו דומות החותמות זו לזו היה לו להשגיח בזמן הלקיחה שלא יקח הקונסול של שמעון אלא הסחורו' של שמעון דבלי השגח' בחותמו' הי' אפש' שיתחלפו לו אלו באלו או אפי' בלא חילוף אלא בכוונה היה אפשר שהקונסול של שמעון אם לא היה איש נאמן יקח הסחורות של ראובן אם היו שוה יותר משל שמעון ולכן היה לו לקונסול של ראובן שלא להניח את הקונסול האחר לשלוח יד בסחורות אלא בפניו ואם לקחם שלא בפניו ושלא ברשותו לא שמר כראוי להניח הבית שכל מי שירצה שיכנס וליקח שאין מי שיאמר לו מה תעשה ואפילו הי' לו נער שהיה מניח בבית כשהיה הוא הולך חוצה היה לו לצוות לו שלא יניח את שום אדם ליקח שום דבר ואפי' לקונסול של שמעון שהיו סחורותיו שם לא יניח ליקח עד שיהיה הוא שם לסיבה הנזכרת: וגם אם היה לו רשות לקונסול של שמעון להניח סחורות של שמעון שם היה לו לקונסול של ראובן להשגיח בשעה שהוציא הקונסול של שמעון הסחורות

שלא יתחלפו עם של שמעון אפי' בלי קצת דמיון בחותמות ואם לא נמצא שם בשעה שלקחם היה לו לבדוק אח"כ מיד קודם שישלח קונסול של שמעון הסחורות אם היו הסחורות של ראובן במקומם או אם נתחלפו קצתם או כולם כי קרוב הוא בסחורו' המונחו' בבית א' שיתחלפו בלי השגחה טובה בחותמות או בכוונה כמו שכתבתי כי בדבר שלו יש לו רשות לאיש א' להאמין איש אחר ולא בנכסי חבירו ודומה זה לשומר שמסר לשומר אחר שהוא חייב דאמר ליה ראובן את מהימנת לי וכו' והקונסול של ראובן ילך וידון עם קונסול שמעון המבי"ט: ועיין סי' תשצ"ב ותתל"ב .

שאלה קפג נשאלתי על אנשי עיר א' שקנו בי"ת א"ל מא"ל מן המלך בסך קצוב ונפטר איש א' לבוש בלויי סחבות מוחזק לעני ולא הניחוהו לקוברו עד שלקחו ממנו ע' פרחים והאיש ההוא יש לו יורשים בעיר אחרת ובאו לתבוע לאנשי העיר כי אפי' שקנו מן המלך זהו כשאין לו יורש אבל כשיש לנפטר יורשים מה שלוקחים הגוים הוא גזל אפי' בדיניהם נוסף על זה כי הגוים לא היו לוקחים ממנו אפי' פרח א' כי היה לבוש בלויי סחבות ולא היה ניכר אם היו לו מעות ואיך היהודים לקחו ממנו ע' פרחים והניחוהו כמה שעות בלי קבורה עד שלקחו ממנו מה שכז' יורינו רבינו: תשובה תמהני מאנשי עיר קטנה כ"ש אם היא עיר גדולה שיטפלו לקנות בי"ת, א"ל מא"ל כי הוא ידוע כי על הרוב יש בו גזל אפי' לפי דיניהם ולפי קרו"ן שלהם והיה אפשר ללמוד זכות לאיזה קהל שיקנו בי"ת א"ל מא"ל מפני שהיו רואים שבהיותו ביד עכו"ם היו לוקחים אפי' ממי שהיה לו יורשים או אפי' בלי יורשים היו מעלילים על אחרים שהיו בידם נכסים של אותו נפטר בלא יורשים ולזכות הקהל יקנו הבי"ת א"ל מא"ל ליקח ממי שאין לו יורשים מקצת הנכסים ומקצתם לעניים ובפרט אם הנפטר צוה בחייו לתת ממונו לאיזה דבר של מצוה כי אפי' בדיני העכו"ם אפשר כי מה שנתן או מצוה בחייו הוא נתון אפי' יהיה עדיין ברשותו כשיוודעים ודאי כי כן צוה בחייו כי מצד דינם ואפי' בדינא דמלכותא רשאי אדם לתת משלו בחייו ולא יקחו ממי שאין לו יורשים אלא מה שנשאר אחריו בלי יורש ושהוא שלו לא ממה שאינו שלו כבר שנתן בחייו אבל בנ"ד לא נוכל ללמוד עליהם זכות זה אם לקחו ממי שהיו לו יורשים אפי' היו בעיר אחרת כי אפי' בדיניהם ובקנון ועורכי שלהם אינם לוקחים נכסי מי שיש לו יורשים בעיר אחרת בתורת בי"ת אל' מאל אלא כמו ב"ד שהם כמו אפוטרופוס' ליורש שאינו בעיר וקורין לזה מא"ל גאיי"ב וכשיבואו היורשים יחזרו להם נכסי מורשיהם ויקחו שכר שמירתם לפי הזמן ולפי הנכסים את זה עושים הכשרים שבהם שזהו דינא דמלכותא ולא גזלנותא אלא שהאמיניש והעמילית המטפלים בזה אין כוונתם אלא לטרוף טרף כדין ושלא כדין ואפ"ה הוא תיקון והנאה ליהודים שיהי' בי"ת א"ל מא"ל זה ביד עבדי המלך האמיניש והעמיליש אעפ"י שאינן מתנהגים על היושר בדינא דמלכותא אפ"ה אין להם ידיעה מן האנשים (כמותם) [שמת'] בכל יום אם אין להם יורשי' כי הדבר ידוע אצל' כי כל היהודים יש להם יורשים ועיקר הבית א"ל מא"ל הוא ביניהם כי רוב עבדי המלך אינם בני ישמעאל אלא הם עבדים קנויים או נלקחים מערי הנוצרים בקטנותם וכשיגדלו תגדל מעלתם במקום אדוניהם ונעשים שרים ומהם עשירים ממה שמרויחים בנכסי המלך וכשמתים מהם לוקחים נכסיהם למלך וחוזרים למקומם כי ממנו היה הכל ומידו ניתן להם ולכך כשאין להם יורשים בנים או בנות כי רובם אין להם כי באו מאומות

אחרו' הנכסים חוזרים למלך וגם בני התושבים מן הישמעאלים אין ירושתם משלשלת כירושת היהודים ולכן אין עין השגחת האומיניש והעמילוש על היהודים כמו על התוגרמים והישמעאלים וגם כן אינם יודעים מי שאין לו יורש כי חושבים כי כולם או רובם יש להם יורשים ולכן הוא זכות ליהודים שיהא הבית א"ל מא"ל ביד ישמעאל ולא ביד ישראל כי אין נעלם מישראל דבר קטון או גדול אם יש לנפטר יורשים כי כשהוא ביד עכו"ם אפי' אין לו יורשים כשמצוה הנפטר לעניים או לאיזו מצוה או כשאין היורשי' בעיר מעידים יהודים בפני השופט על קרובים אחרים כי כל ישראל קרובים זה לזה ומקבלים עדותם מה שאין יכולים לעשות כן כשהעמיל ישראלי והנה בעירנו זאת בגליל העליון יש שנים רבות פישאהמיניש או המאעיליש היו ישמעאלים ומתו כמה אנשים ונשים מבלי יורשים או שלא היו היורשים פה ואין דורש ואין מבקש כי אם לפעמים על יד איזה מלשין מן היהודים מהרסיך ומחריביך ממנו יוצאים וזה אינו מצוי כי כל ישראל בחזקת כשרים ומעט הוא היוצא מן הכלל ואיני סובר בזמן כל האימיניש עכו"ם שעברו שהעלילו על זה הבי"ת אל מאל כי אם ב' ג' פעמי' מכמה שנים לכמה שנים בזמן המגפו' שהיו אומרים אפשר כי בסך גדול יהודי' שמתו שלא היה שום א' מבלי יורש והיינו משחדים אותם ממון כפי נרא' בעינינו בדב' מועט והיו שותקי' וכשיש יהודי עאמיל כמו באלו השנים בעונות לא נעלם ממנו דב' ולקח ממון רב מכל מי שלא היה לו יורש אפי' שעשה צוואה שיתנו לאחרים ולצדקות וגם ממי שהיה לו יורש בעיר אלא שלא היה בן או בת אח או אחות אף על פי שהוא יורש בדין תורה ונחזור לנ"ד כי היורשי' של זה העלוב יש להם דין לתבוע ממי שלקח הע' פרחי' ממורישי' ולא רצו לקבורוהלינוהו לילה וחצי יום עד שלקחו מה שרצו ואין להם שום טעם או תשוב' להשיב כי אם היה הביי"ת א"ל מא"ל ביד ישמעאלים אפשר שלא היו יודעים בענין ואפי' היו יודעים איזה רמז היו מתפשרים עמהם בדבר מועט ובפרט אם היו יודעים שהיו לו יורשים בחוץ שלא היו לוקחי' כי אם בדרך מאל שי"ב עד שיבואו היורשי' כמו שכתבתי למעלה ואפי' היו לוקחי' מנכסיו באי זה אופן שיהיה מעט או הרבה היה גזל ביד העכו"ם כיון שהיה לו יורשי' ולכן לא נוכל לומר בענין (זה) כי כל מה שהיו נוטלי' העכו"ם יטלו היהודי' כי הבא מחמת העכו"ם שאמרו הרי הוא כעכו"ם אינו אלא לענין שיהיה לו לעכו"ם דין בדיניה' אבל בנ"ד אין לעכו"ם אפי' בדיניה' שם זכות במי שיש לו יורשי' כי אם להחזיק בידם עד שיבא היורש א"כ עתה שבאו היורשי' חייבי' אותם שלקחו הע' פרחי' להחזיר' ליורשי' אם הם יורשי' ודאי כי המלך יר"ה ועבדיו אינם מוכרי' אלא על פי דינא דמלכותא לא על גזלנותא וחיי' ושל' לכל ישראל המבי"ט: שאלה קפד אלמנה ובעלי חובות שבאו לגבות מנכסי המת האלמנה גובה נכסי נדוניתא הידועי' שהביא אותם בנדוניתא ואין לב"ח המוקדמי' שום זכות בהם וכל אותם החפצי' שלה שהיו עדיין ראויים להשתמש בהם תשמש' הראשון תגבה בסך ששמו אותם בזמן הנשואין אעפ"י שאינם שוים עתה חצי מה ששמום אז וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ס"פ כ"ב הורו הגאוני' שנכסי צאן ברזל אף על פי שפחיתתן על הבעל אם היו הבלאות והיו עושים מעין מלאכת' נוטלת כל זה כמו שהן וכו' ומ"מ כתב כי הגאוני' הראשוני' הורו שאין הבעל חייב בדין הגמר' בנצ"ב אלא באבידה וגניבה אבל לא בכחישה ופחת דמים והרב אלפסו פוסקים אחרי' שחלקו על זה לא היה (אלא) מצד דין הגמ' (אלא) כתבו

דילמא נהיגי עלמא הכי וכמו שכתב רב אלפס עצמו אלא מיהו אף על גב דדינא דגמר' הכי לא מחייבי השתא בכחישה ופחיתת דמים וכו' ומ"מ שכתב וידוע שאין מנהג ארצותינו אלא כדין הגמרא דוקא בארצות ההם אבל בארצות אלו המנהג הוא קבוע אפי' באותם שבאו מהארצות ההם נוהגים כאן כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל כ"ש לדעת הראשוני' כי מדינא דגמרא הוא וכן דנתי אני בכל אלו השני' בפני החכמי' חברי וגדולי' ממני וגם כי הרב מהר"ר קארו ז"ל היה מצוה לפעמים כשהי' שואלי' לו שישומו נכסי נדוכית' (שישומו) כמו ששוי' עתה בשעת הגבי' היינו לגבי היורשי' כשאין ב"ח או אפי' היו ב"ח היו בנכסי' של מת כדאי לכול' והותר ליתומי' אבל כשיש ב"ח הרבה ואם תגבה האלמנה נכסי נדוניתא כמו ששויים עתה לא יספיקו לב"ח וכ"ש שלא ישאר שום דבר ליתומי' לא היה מורה כך ואם כן מה ששמו לאלמנה זו של החכם הה"א המון כו' נכסי נדונייתא כפי מה ששויים עתה ובפחות מחצי שומתן בשעת הנישואי' עשו עול לב"ח שלא ישאר להם ממה לגבות וגם ליתומי' שישאלו על הפתחי' כי בכל דיני ממונות דכים (בהל' זה) [בארצו' אלו] ז"ל כ"ש שיש עמו הרי"ף והגאוני' הראשוני' ופוסקי' אחרי' ומה שטועני' קצת כי המושטערבי"ם מפני שכותבי' בכתובת' כל חפץ וחפץ בכמה שמו אותו הוא שחוזרי' ולוקחי' אותם באותה שומה גם כל הבאי' מארצות אחרות פה כותבי' שומת כל חפץ בפנקס א' ושומר אותו החתן לעת הצורך כדי שידעו בכמה שמו אותה ויש לי טענות אחרות כתובות בתשובותי על ענין זה מכמה שניה שדנתי כך ולא היה מי שיחלוק עלי' הלכה למעשה אדרבה יש חכמי' רשומי' חתומי' בתשובותי על דין זה ואין ראוי לב"ד הדנים בעיר לשמוע צעקת יתומי' החכ' הנז' ויתומי' אחרי' בעלי חובות שאין להם במה לגבות חצי חובם גם בדברי' אחרי' נטו לזכות אלמנה וחובת היתומי' וב"ח כי האלמנה רוצה לגבות אפי' התוספת שלה קודם מפני שהיא קודמת בזמן ואין הדין כך בנדון זה כי אין כאן דין קדימה לה בנכסי' אלו שהוא ידוע שקנא' הנפטר אחר כל החובות כמו הצמר והבגדי' שנעשו מהם וחביות היין שהוא ידוע שכל זה וכיוצא בו הם נכסי' שנקנו אח"כ ויד כל בעלי חובות שוה בהם שאין בהם דין קדימה שהוא לזה ולזה ואחר כך קנה ואפי' בנדונייתא אין לה מאלו הנכסים אלא כמו שאר הב"ח כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ז מאישות כיצד דין חולקות רואי' אם כשיחלק הממון על מנין הנשי' וכו' וכן בפ' עשרים מהלכות מלוה כתב חילוק זה לבעלי חובות ולא כגאוני' שכתבו שחולקי' לפי הממון וזהו בגיבוי הנדונייא במה שנאבד או נגנב ממנה לא בתוספת דאם אין לה דין קדימה כמו בנכסי' אלו שנקנו באלו הימי' אחר כל החובות אם אין בנכסי' כדי לחובות וכדי התוספת שלה נותני' אותו לב"ח ואם נשאר כלום תטול ואם לאו תדחה מפני בעלי חובות שהרי בעלי חובות הפסידו והוציאו מעותם והאלמנה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה לישא וכו' כמו שכתב הרב ז"ל פי"ז מהלכות אישות בקרקעות ובמטלטלי' שתדחה היא כשלא נשאר אלא לבעלי חובות ואם כן מה שהגבו הב"ד לאלמנה מנכסי' הבית שלא היו חפצי נדוניא שלה כמו הבגדי' והצמר וכיוצא בהם שלא כדין היה כי גם כל הבעלי חובות היה להם חלק בהם כיון שנקנו אחר שלוה מכולם יד כולם שוה ואין לה טענת תפיסה שמועלת כשיד כולם שוה שאין דין קדימה כי מה שהיה בבית בעלה ברשות היורשים הוא כמו שכתב הריב"ש ז"ל בשנים או שלשה תשובות שצריכה האלמנה לזכות בהחפצים של הבית בהוצאתם לרשותה וכו' כי בהיותם בבית

בעלה אף על פי שהיא שם בבית אין זה תפיסה שבית דין היו צריכים לחלקם בינה ובין בעלי חובות כמו החילוק שכתב הוא גבי נשים בהלכות אישות וגבי בעל חוב בהלכות מלוה וזהו בגיבוי הנדוניא אבל בגיבוי התוספת כיון שהוא ידוע שאין הנכסים מספיקים לה ולב"ח היא נדחית מפניהם כמו שכתב הרב ז"ל וכ"ש בנכסים שלא היו בבית בעלה כמו צמר ובגדים ויינות שהוא ידוע שנקנו אחר כל החובות שהיה מן הדין לחלקם בינה ובין כל הב"ח ולא להקנות' לה לבדה ואפי' מלוה שהיא על פה היא נכללת בחילוק זה כשאין דין קדימה שהרי כתב מ"מ פ' עשרי' דהלכות מלוה כי ממה שכתב הרב כל שקדם חובו גובה תחלה וכו' שנראה מדבריו שאין חילוק בין מלוה שבשטר למלוה על פה אלא כל הקודם זכה וכתב שכן דעת הרשב"א ז"ל ורבינו האי ז"ל ואין חילוק בין מלוה על פה לשטר אלא לענין לקוחות שאין למלוה על פה קול כמו שכתבו המפרשים ז"ל: ואם כן גם במה שאין בו דין קדימה שחולקים ביניהם גם מלוה על פה נוטל חלקו ולפי זה בכל הצמר והבגדי' וכיוצא בהם שלא היה בהם דין קדימה שנקנו אחר כל החובו' והגבו אותם לאלמנה גם ב"ח שעל מלוה ע"פ היה להם חלק וכ"ש ב"ח שבשטר וגם אם תפס' ב"ח מאלו הנכסים אפי' ב"ח שבע"פ היא תפיסה כי בדבר שאין בו קדימה ויד הב"ח שוה היינו לכתחלה שב"ד חולקין ביניהם אבל אם תפס א' מהם אין מוציאין מידו ושלא כדן הוא מה שרוצים קרובי האלמנה להוציא מרשות אביו של החכם הנ"ל ודברים אחר' שהם ברשותו כי גם בחיי בנו היה תפוס בהם על מה שהיה חייב לו בכתב' ידו וגם שהיה נוטל בנו מה שהיה צריך היה חוזר ומניח לבית אביו דבר אחר במקומו בין רב למעט לא היה ביניה' הקפד' אבל כוונת מה שהיה מניח בבית אביו היה לבטחון החוב וא"כ מה שנשאר בבית אביו אחר מיתת בנו היה לבטחון חוב אביו ועדיף מתפיסה שלא מדעת בעלים כי מה שנשאר ברשות אביו היה מדעת בנו ומה שהגבו לאלמנה עד כדי שמ"ה פרחים אם היו נותנים לה חפצים במה ששמו אותם בזמן הנישואין כמו שכתבתי למעלה היה עולה במה שהניחו לה יותר מד' מאות פרחי' שהוא סך הנדוניא בלי תוספת כי גם חפצים אחרים של בעלה ששמו אותם בפחות משיוויים כפי הנשמע היה עולה יותר אם היו שמי' אותם כראוי באופן כי כל מה שנשאר אחר מה שהגבו לה לא תטול היא שום דבר מן התוספת אלא הב"ח אלא אם כן ישארו נכסים אחר פרעון כל החובות ואין ראוי לחכמי הב"ד יצ"ו להתרעם על שאני נוטה מדבריהם כי זעקת היתומי' והב"ח רבה עלי וחייב אני שלא לאטום אזני מזעקתם ולענין מעות היתום אבטליון שהיה ביד החכם נ"ע הב"ד יצ"ו היה ראוי שיהיו אביהם של יתומי' כשמו כאבטליון שהי' אב לטליא ולא השגיחו עד עתה בזכותו שהחכם נ"ע שהיה אפוטרופוס שלו הודה לי שנכנסו בידו מנכסי היתום יותר מד' מאות פרחי' וכמה שטרות שהיו כתובים על שם החכם מסרם בידי שאמר שהיו ממעות היתום הנזכ' ומסרתים לו וא' מהשטרות הוליד היתום לב"ד ולא הגבו לו ממנו כי אם פחות מהשליש והשאר הגבו לבעלי חובות אחרים ולא היה בדין להגבות לבעלי חובות אחרים החוב שהיה ליתום בצוואת ש"מ כמו שכתבתי כי אפי' שהשטר היה על שמו היה נאמן לומ' שהיה החוב ההוא מנכסי היתום ושהיה הוא נותנו ליתום מקצת מעותיו שהיו בידו וגם כל שאר המעות של היתום נשארו ביד החכם הנז' בתור' חוב כי נושא ונותן בהם בכלל מעותיו וכמו שהגבו לאלמנה ולבעלי חובות מנכסי החכם כן היה ראוי שיגבו ליתום כפי החילוק שכתב הרמב"ם ז"ל כי כל

הנכסי' ורובא דרובא שנמצאו ברשות החכם הם נכסים שבאו לו אחר כל החובות ואין בהם דין קדימה אפי' לכתובת האלמנה הקודמת לכולם ואחר שהגבו לאלמנה חפצי נדוניתה שאין לב"ח שום זכות בהם כל מה שהגבו לה אח"כ מהנכסי' הנז' שאין בהם דין קדימ' היה יד כל בעלי החובו' שוה בכולם והיה צריך שיחלקו' בין האלמנה עד כדי נדונייתה והבעלי חובות והיתום ואפי' מלוה על פה והם לא כן עשו וגם כי קצת בעלי חובות תפסו כבר מהם שלא ברשו' ב"ד ומהם ברשות ומי שתפס בדבר שאין בו דין קדימה אין מוציאין מידו עכ"ז יש נכסים עדין שיכולי' להגבות ליתום ולמי שלא נתנו עד עתה נאם המבי"ט: שאלה קפה ילמדינו מורינו הרב אלמנה שתפסה שטרות ופתקאות של בעלה לצורך מזונותיה אי הויא תפיסה אי לא ואפי' נאמר דהויא תפיסה יש לשאול כי כל השטרות והפתקאות נתנו ליורשים בלשון מתנה וזה לשון הצואה והנה אשר לי ביד פלו' ופלו' כו' כל זה יחלק בין בנותי כו' ועוד כתוב לפי שנות (בתי) [ביתי] ספק מעוברת כו' החילוק הנז' למעלה יהיה קיים לעולם בין שיהיה הולד בן או בת וכו' עוד כי בנדון זה יחד לה הבעל מזונות וז"ל הצואה וכל שאר נכסי כלי כסף וכלי זהב ומטלטלי הבי' וחפצי' ומלבושי' הכל יהי' לנות (בתי) [ביתי] תחת כתובתה ומזונותיה ואם לא תתרצה בזה יעשו עמה כדין תורה וא"כ כיון שאינה מתרצה אפשר לומר דיקחו אותם ב"ד ויפסקו לה מזונות כי ודאי יש לה בהם אכול ושבוע והותר ולמה תתפוס בנכסים אחרים מבלי צורך להזיק היורשים ועם היות שאין זה מוכר' תבוא תשובתו ותכרי' האמ' ויורי' איזה דרך ישכון אור ותהי משכורתו שלימ' מעם ה' ובימיו יבא גואל אוי"ר: תשובה אלמנה שתפסה למזונות כתב הרמב"ם ז"ל פי"ח בין שתפס מחיים בין שתפסה אחר מותו אפי' תפסה כבר זהב אין מוציאים מידה כו' ותפיסה זו לא הויה תפיסה אלא שזכה במטלטלים ברשות' במשיכה או בהגבה' כדין הלוקח מקח בדרכי הקנאה אלא שאינו צריך דעת מקנה וכמו שכתב הריב"ש ז"ל כי תפיסתה בבית היורשים או במפתחות הבית לא הויא תפיסה שכל מה שבבית היורשי' הוא ברשות היורשים ומסירת מפתח אינו קונה וגם צריך שיהיה התפיסה על ידה ולא על יד אחר אפי' עשאו שליח דתופס לב"ח לא קנה כשחב לאחרי' בעלי מתנה וכן תפיסת שטרות היא תפיסה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"אמהלכות מלוה אם היו הדברי' שנותני' הב"ח שטרות וטען שהם בידו משכון על חובו ושמחיים תפס על המלוה להביא ראיה ואם לא הביא ראיה יחזור ליורשים וזהו לפי דין הגמ' דמטלטלי דיתמי לא משעבדי לב"ח אבל אחר תקנת הגאונים ז"ל שכתב אחר כך הרמב"ם ז"ל שגובים מן היתומי' מטלטלים מועיל תפיסה אפי' לאחר מיתה בין במטלטלים בין בשטרות וכמו שכתבו כל הפוסקים ז"ל אלא שיש חילוק בתפיסת שטרות שמי שתופס שטר בידו שאומר שבעל השטר מכרו לו בכתיבה ומסיר' אינו צריך עדים לקנותו כיון שהשטר בידו אבל צריך עדים לענין תביעתו שהנתב' יאמר לו מי יאמר לי שבעל דברי' שלי כתב ומסר לך כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו דמכירה ומה שכתב פ"ט דנחלות גבי א' מן האחי' שש"ח יוצא מתחת ידו שצריך להביא ראיה שאביו נתנו בכתיבה ומסירה וכו' אבל אחר שטען שנתן לו או שקנהו מבעליו גובה בו ואינו צריך להביא ראיה הוא כשהלוה רוצה לפורעו וכמו שכתב בבית יוסף סימן ס"ב ומי שתופס שטר שחייב' לראובן מה שחייב לו אינו צריך אח"כ לא כתיב' ולא מסיר' שאפי' בלי שטר מוציאין מזה לזה מדר' נתן ומועיל לו שטר שתפ'

שהוא קודם לגבות מן הלוה ולא ב"ח אחריו כיון שהשטר בידו וגם שב"ח אחריו יבואו לגבות ממנו הוא ירצה לפרוע לזה ששטרו בידו ולא לב"ח אחרים כדי לקרוע שטרו ונ"ל שאם פרע לב"ח אחר מוקד' ולא יחוש לשט' שביד האח' אחר שיעיד עדים שפרע לב"ח שהיה חייב ראובן הוה ליה כמוציאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן ופטור מן החוב ומצאתי במשרים נתיב כ"ו שכתב והאידינא דגבי ב"ח ממטלטלי גובה מהם אפי' לא תפס מחייל ונפק' מינה אפי' אחר תקנה שאם הם שני ב"ח ותפס שטרות א' מהם נראה דלא זכה בתפיסתו מחמת אותה תפיס' ויחלקו הש"ח וכן כתב מורי הר' אברה' בן אסמעאל נר"ו עכ"ל ואפשר שזה הוא כששניה' שוים אבל כשהו' מוקדם למי שתפס השטר אם פרע לו פטור כמו שכתבתי למעלה והיינו משום דתפיסת שטרות קיל מתפיסת מטלטלי' דגופן ממון דאפי' מכירתם בכתיבה ומסירה הוי מדרבנן ומ"ה יכול למחול שמן התורה אין הראיות נקנות אלא גוף הדבר כמו המטלטלי' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י והשתא בנ"ד שתפסה אלמנה זו שטרות שהיו חייבים לבעלה לצורך מזונותיה כיון שמכירת שטרות היא מדרבנן ותפיסתן אינו אלא לגופן יכולי' הלויים אם ירצו לפרוע ליורשי' ויכתבו להם שובר כדי שלא תוכל האלמנה לתבוע מהם בשטרות שבידה והיורשי' יתנו מזונות לאלמנה כל שלשי' יום ותפיס' השטרות יועיל ג"כ לאלמנה אם יפרעו לה הלוי' ואם לא ירצו לפרוע לה אין ב"ד נזקקין לחייב' שיפרעו לה מכח השטרות אלא למזון שלשי' יום כי אפי' כשמוכרת למזונות לכדי ששה חדשי' הלוקח לא יתנ' לה מיד שמא תנשא או תתבע כתובתה בב"ד כו' אלא נותן לה מזונות לל' יום וכן לעול' וכמ"ש המפרשי' והכא נמי כיון שאינה תופסת אלא בגוף השטר כשהיא גובה לא תגבה אלא למזון של ל' יום דתפיסת שטרות לאחר מיתה לא מהני למי שתפס לדינא דגמ' אלא אחר תקנת הגאון ואין כ"כ יפוי בתקנה שתקח למזונות מה שאינו בידה אם לקחו' כבר היורשי' דומיא דמאי דאמרי' שאם הניח קרקע יכולה לעכב עליה' שלא ימכרוהו ואפ"ה אם מכרו אינה מוציא' מיד הלקוחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מבני חורין כמ"ש בא"ה סי' צ"ג והכא נמי אם פרעו הלוי' ליורשי' אין מוציא' מיד' למוסר' ליד האלמנה למזונות כמה שני' אלא שיתנו לה כל ל' יום וכן אם לא פרע הלוה ליורשי' לא יחייבו את הלוה לפרוע לה מזונות לכמה שני' כיון שאין בידה אלא גוף השטר ולא שיתנו לה מידי חודש בחודשו אלא הם יקבלו מן הלוה כל החוב שהגיע זמנו שלא יהיה הלוה נשכר שישתמש מן המעות שהגיע הזמן לפרוע' ושיפרע' הוא לאלמנה מל' יום לשלשי' יום שהחוב הוא באחריות היורשי' אם ישתדפו או יאבדו נכסי לוח והם יתחייבו אח"כ לפרוע מזונות האלמנה מה שלא יפרע הלוה ואף שתרצה האלמנה לקבל אחריות מה שחייב הלוה לזמן אינה יכולה לעכב על הלוה אם ירצה לפרוע ליורשי' וגם כי כל הפוסקי' פסקו שהאלמנה שתפסה למזונות הרבה יותר מכדי כתובתה שאין מוציא' מידה כפשט גמרא בבלי שאמרו דסקי' של מעות ובירושלמי אמרו אפי' אלף זוז אפ"ה כתב הרצב"א ואחריו כ"א תפס' הרבה מוציא' מידה וכדי הם לסמוך עליה' בנ"ד שאינה תפיסה כ"א בשטרות בעלמא שאין גופ' ממון שאינו דין שיפקעו' מן היורשי' ויתנום לאלמנה כיון שהם יתנו לה (מזונות) בכ"ז עוד יש' לדקדק בתפיסה זו שכתוב בצוואה שנתן ליורשי' בלשון מתנה מה שהיה לו ביד פלו' ופלו' וכו' כל זה יתחלק בין בנותי כו' עוד כי אשתו היתה ספק מעוברת כי בין שתלד בן או בת החילוק הנז' למעלה יהיה קיים עוד ייחד לה

הבעל כל שאר כלי כסף וכלי זהב ומטלטלי הבית וחפצי' ומלבושי' הכל יהיה לה תחת כתובתה ומזונותיה ע"כ ואם יש באלו המטלטלי' כדי מזונות לכמה שנים אינ' יכול' לתפו' עוד כי האלמנ' שתפס' הוא כשל' הניח לה בעל' למזונו' ובנ"ד הניח לה למזונו' ולכתוב' ואע"פ שלא יהי' שוה לכתוב' ולקצ' מזונו' אינ' רשאי' לתפוס עוד וגם כי כתב ואם לא תתרצה יעשו עמה כדין תורה הדין הוא שאם לא תרצה ליקח כתובתה תזון מאלו המטלטלי' וישומו לה ב"ד וכשיכלו יתנו לה ממה שיש ביד' אפי' ממה שפירש שנתן במתנה ליורשיו כיון שהיא מתנת ש"מ ואינה קיימת אלא מדרבנן כדי שלא תטרף דעתו אינה קונה אלא אחר מיתה ומזון האשה והבנות במיתתו נתחייבו הנכסי' למזון ובמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות זכיה ובטור ח"מ סי' רצ"ב ואפי' שנתן ליורש בלשון מתנה כיון שהיתה המתנה במה שהיה ראוי ליורש גובין מזונות מהם אבל אם נתן לא' יותר משאר יורשי' אינה גובה ממה שהוא יותר דלא גרע יורש בין היורשי' מאיש נכרי וכמ"ש בשם הרא"ש ז"ל בפ"י בסי' רנ"ב ובנ"ד אפי' השוה הבנות במתנתן ומשו' שהיא מתנ' ש"מ גוב' האלמנ' ממתנתן למזונו' אפ"ה אם תפס' מן הדברי' שנתן להם מוציאין מיד' דנהי' דהמתנו' של ש"מ הן משועבדו' למזונו' היינו לש"מ למזונו' לא שתתפו' הדברי' הידועי' שנתן במתנה כי אולי לא תצטר' להם שתיזון ממה שהני' לה בעלה למזונות הכתובה ולהוי קיום פורתא להאי מתנה של ש"מ שלא תוכל האלמנ' לתפוס מהן מה שנתן בלשון מתנה ליורשיו אע"ג שתוכל אחר כך לגבו' מהם כשתצטרך למזונות וכעין חילוק זה הביא ריב"ש ז"ל בתשובותיו ק"ז.

הכלל כי כל מה שתפסה האלמנה זו ממה שחילק הש"מ לבנותיו מוציאין מידה ותיזון ממה שהניח לה בעלה ואם לימים תצטרך עוד למזונות אז אם תרצה לגבות כתובתה ולא יספיק לה מה שהניח לה בידה אז יתנו להם למזונות או להשלי' כתובת' ואין הלוי' יכול' לפרוע לה שום דבר אלא ליורשי' והם יספיקו לה והיא תחזור השטרות ליורשי' והפתקאות לענין תפיסה גריע מתפיסת שטרות וחייבת להחזי' כדי שידעו ממה יגבו ומש' ומתן של ש"מ נאם המבי"ט: שאלה קפו אלמנות בגביית כתובה מנכסי בעליהן מן היורשי' כל הנכסי' הידועי' לכל א' מהן שהן מנכסי' נדוניתן גובה כל א' מהן בלא שבועה ואפי' שתתפוס א' מהן מה שהוא מנדונית חברתה מוציאין מידה ואם יש לא' מהן שום חפץ קנוי ממעשה ידיה אע"פ שמעשה ידיה לבעלה נראה לי שיהיה מנכסי' נדוניתא וישומו אותו לנדוניתא ולא תועיל קדימה או תפיסה לאלמנה האחרת באמרה כי אותו החפץ כבר זכה בו בעלה ושיהיה כשאר נכסי' שלו שיש לה דין קדימה אם היא קודמת לחברתה או שיועיל לה תפיס' כמו שמועיל תפיסה לאחת מהן במה שקנה הבעל אחד נישואי שתייהן כיון שכתב דאיכני בכתובתן שהדין הוא שיחלקו ואם תפסה א' מהן הויא תפיסה.

והטע' שכיון שמעשה ידיה מצד הדין היו שלה וחכמי' תקנו לטובתה מזונות תחת מעשה ידיה כי שמא לא יספיקו לה מעשה ידיה למזונות ולכך יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונות ואיני עושה דהא דתניא מזונות תחת מעשה ידיה שנראה שמעשה ידיה עיקר הרי תירצו בגמר' אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות שנראה שהמזונות הן עיקר חיובו ומעשה ידיה לא תקנו לו אלא משום איבה דלא תהוי ליה איבה עמה וכל שכן לדעת הרמב"ם ז"ל ושאר הפוסקי' אחרי' שסוברי' שהמזונות הן מן התורה דשאר הן מזונות

שמן התורה חייב הוא לזונה ומעשה ידיה היו שלה אלא משום איבה תקנו חכמי שיהיו לבעלה וכיון שאינם של בעל אלא מטע' איבה די לו כשמת שיחשבו מעשה ידיה שהם בעין שלו ויחשבו' לה בכתובת' לא שתתפס' אשתו האחרת אפי' היא קודמת או הב"ח הקוד' דלא גרע מעשה ידיה מנכסי נדוניתה דלא מהני בהו תפיס' אפי' למי שיש לו קדימה דאעג"ב דיש לבעל כח יותר במעשה ידיה ממה שיש לה בנכסי נדוני' שאינו יכול למכו' אפי' הכי אם מכר מכרו קיים לדעת הרמב"ם ז"ל ואפי' בפירות נכסי מלוג שלה שתקנו חכמים פירקונה תחת פירות משמע דפירקונה עיקר והפירות מדינא היו שלה אלא שתקנום לו משום איבה יהיה הדין שאם כשמת נשארו לו פירות אשתו בעין שאע"פ שהם שלו ויחשבו בנדוניתה לא יועיל תפיסה בהם לאשה או לבעל חוב וכל שכן שלא יגבו ב"ד אלא לבעלה הנכסי מלוג: גם מה שהביאה בנדוניתה בנשואין השניים שיש קצת חפצים שקנאם בזמן שהיה נשוי לשתיהן ואפי' בזמן שלא היה נשוי אלא עם הראשונה כיון שהגבה אותם לזאת כשגירש' וחזר' אחר כך להנשא עמו והכניסה אותם החפצי' בנדונית' עתה שמת ובאת לגבות כתובתה יחשבו חפצים אלו מנדוניתה ואין לראשונה זכות בהן וכ"ש אם הן ביד השנייה את זה כתבתי לזעקת אלמנה זו ואיני כמודיע ומזהיר אלא כמזכיר מה שנראה לי שהוא דין תורה וכ"ת יעשו הטוב ושלום המבי"ט: שאלה קפז שמעון נתן ללוי מעות של ראובן שיוליכם לו לסינים והניחם לוי תוך סיפיט א' שהניח בו דברים אחרים שלו ושל אחרים ובדרך באו לסטים על השיירא והרגו כמה בני אדם ושללו כל נכסיהם והכו את לוי ואת יהודים אחרים ומיראתו שיהרגוהו ברח להציל את נפשו ועזב הסיפוט וכל מה שהיה לו והגיע לעיר אחד שהיו שם יהודי' וספר להם המאורע והלכו שם למקום השיירא קצת אנשי' ומצאו הסיפיט שלם וסגו' כמו שהניחו והביאוהו אצלו ואמרו לו אל תפחד המתן פה ותלך עם שאר יהודים שהיו עמו ולא רצה ועזב הסיפיט בעיר עם המוקירי והלך לו לביתו לסינים ואמר לראובן כי המעות שלו גנבו הליסטים עם כל מה שהיה לו תוך הסיפיט ואחר כך באו שם היהודים שנשארו שם בעיר הנז' וגם המוקירי עם הסיפיט והניחו בבית לוי והלך ראובן בבית לוי עם אחרי' לראות הסיפיט לקחת המעות ראו אותו סגור שם המנעול ובתחת' הסיפיט מצאו נקב א' כי קרעו העור שהיה מכוסה בו הסיפיט ונקבו הסיפיט ומשם נראה שלקחו המעות הנז' וחזרו לכסות הנקב בעור כי לא נמצא כלל בתוך הסיפיט ולוי טוען כי העדים שאמרו שהביאו הסיפיט סגור ושלם אלו לא נסתכלו תחת הסיפיט' אותו הנקב והליסטי' הם שעשו הנקב לקחת המעות וגם שנאמ' שהליסטי' לא לקחו אולי המוקירי שנשאר בידו שם הוא שעשה הנקב ולקח המעו' בבואו בדרך מן העיר ההיא עד סינים כי בא המוקירי לבדו ועוד טוען לוי כי הוא אינו חייב באחריותם כי אולי המוקירי גנב' וראובן טוען כי עשה פשיעה בהניח הסיפיט יחידי עם המוקירי ולמה לא המתין לבא עם שאר היהודי' הולכי' כמוהו כי המוקירי גנבם מפני שהיה יכול לטעון שהליסטי' גנבו' ואמר ראובן שיש לו כמה אמתלאות שלוי גנבם כי הוא מתהפך בטענותי' ועל מה שטוען שאינו חייב באחריו' כי כן אמר לו שמעון אינו אמת כי שמעון אומר כי מעול' לא אמר לו שלא יהיה חייב באחריות ילמדנו עם מי הדין תשובה במה שהניח לו המעות בסיפיט ולא הניח' בחיקו לא פשע בזה כי אולי היו מעות כסף והיו לו משאוי בדרך ולא היה לו שמירה אחרת כי אם בסיפיט סגור עם שאר נכסיו כי

במה שהניחה וברח לא פשע בזה כי אין לאיש נכבד מנפשו והיה ירא שמא יהרגוהו ומפני שנודע ששללו הרבה נראה שלא רצו להתעכב עד שיפתחו הסיפיט אבל אחר שהביאו הסיפוט סגור ושלם היה לו ללוי לשמרו ולא יעלים עיניו ממנו ולא להניחו ביד המוקירי ובזה פשע כי קרוב הוא כי המוקירי ידע כי היו לו בו מעות ומפני שהיה סגור ובמנעול כדי שלא ירגיש לוי שהו' לקחו עשה הנקב ומה שטוען לוי שאולי הליסטי' לקחוהו טענתו אינה כלום כי הליסטי' לא היו יראי' מלפתוח הסיפיט וליקח כל מה שבתוכו או להוליכו עמה' כך סגור ושלם ובבית' יפתחוהו אלא שנראה שהמוקירי הוא שעשה נקב זה ולוי חייב שהניחו בידו ואם המוקירי בא לבדו עם הסיפיט לעיר היה אפשר כי בבואו ממקום ששללו הליסטי' עד העיר עשה הנקב ולקח המעות ולא יהיה חייב לוי שום דבר כי לא מרצונו הניח הסיפיט כי אם מרצון הצלת נפשו ברח שלא יהרגוהו ולא היה יכול להציל הסיפיט אלא שנראה מן השאלה שלא נתיחד המוקירי עם הסיפיט בבוא' לעיר מן השיירה שכתוב בשאלה שהלכו אנשי' למקו' השיירה ומצאו הסיפיט שלם וסגור ונרא' שהם הביאוהו אע"פ שהיה בא המוקירי עמם לא היה לו מקו' וזמן לעשות הנקב וליקח המעו' גם לוי לא טען טענה זאת כי ידע כי לא נתיחד הסיפיט עם המוקירי בבואו ממקו' השלל לעיר אלא שאולי המוקירי בבואו מן העיר לסיני' לבדו עשה הנקב ולקח המעות וכמו שטען לוי עצמו ולא ידע כי עשה פשיעה להניח הסיפיט ברשות המוקירי וחייב לשלם גם מה שטען כי אינו חייב באחריותו כי כן אמר לו שמעון אינו נאמן בטענה זו אחר שהוא ידוע שפשע וכמו שכתב הר"מב' ז"ל פ"י מהלכות שאלה ופקדון ובעל הפקדון שהביא ראיה שפשע השומר משל' וזה טען ואמר תנאי היה בינינו אינו נאמן שהרי יש עדי' שפשע ע"כ ובנ"ד הוא עצמו הודה שהיה הסיפיט ביד המוקירי ובזה פשע וגם באותה העיר ג"כ התרו בו עדי' שלא ילך ולא שמע אליה' והני' הסיפיט ברשות המוקירי בדרך ואני אומר כי אפי' שהיה אמת שאמר לו שמעון שלא יהיה חייב באחריות משמעותו הוא שאפי' ששומר חנם פטור מגניבה ואבידה הוא חייב לישבע שנגנב או נאבד ומשבועה זו הוא שאמר שלא יתחייב באחריות גניבה ואבידה כלו' השבועה שחייב הש"ח שלא יתחייב הוא לישבע אבל אם פשע נ"ל הפושע מזיק הוא וחייב כמו שכת' הרמב"ם ז"ל פ"ד דשכירות כי בעבדי' וקרקעות ושטרות שפטור ש"ח משבועה גניב' ואבידה וש"ש שחייב בגניבה ואבידה דמטלטלי' פטור מלשל' בעבדי' וכו' אבל אם פשע בהם חייב לשל' (שצ"ל) [שכל] הפוש' מזיק הוא וה"נ אינו פטור מפשיע' אפי' אמר שאינו חייב באחריות כ"ש כי אין בטענות לוי שהוא טוען וחוזר וטוען טען מקוד' ואמר לראובן כששאל ממנו המעות שנגנבו עם שאר השייר' ושקר בזה כי הסיפיט ידע (הב"ח) [הוא] שהניחו סגור ושלם באות' העיר ולא נודע עדיין שחסר המעות מן הסיפיט ואחר שהביאו הסיפיט ונמצ' הנקב ולא נמצאו המעות טען כי אולי היה נקוב מקוד' ולא הסתכלו בו העדים שאמרו שהיה שלם ואח"כ אמר אולי המוקירי וכו' וכשראה שלא היו צודקות טענותיו חזר ואמר כי שמעון אמר לו שלא יהיה חייב באחריות ובהפנ' טענו' אלו אפשר להאמין שלוי הוא שעשה הנקב ולקחו' אם אינו מוחזק לאד' כשר ולא היה לו מקו' לעשות זו כשבא לאותה העיר כי אם כשהיה הסיפיט בביתו בחלב איזה יום קוד' שיצאו לדרך או עתה בסיני' כשהביאו המוקירי בביתו ולא רצה לפתוח הסיפיט וליקח המעות כי יהיה ידוע כי הוא לקח' אלא שידע הוא מקו' שהניח בו

המעות בסיפ' ונקב נגד מקו' המעות והוציא' ולקח' ובוזה היה לו טענה כי המוקירי לקח' ורחוק הוא שנאמר שידע המוקירי לנקוב נגד מקו' הנח' המעו' ולכן יש לו (לשמעון) [לראובן] לחשו' אותו אם אינו מוחזק בכשרות ואפי' נחזיק אותו באד' כשר נתן הוא מקו' לראובן שיחשוד אותו ואחר שהניח הסיפיט ביד המוקירי כבר פשע וחייב לשל' ולמה לו ליכנס בספק חשד' סתם ישראל כשר הוא: שאלה קפח ילמדנו רבינו ראובן ת"ח בא למדינה א' דרך העבר' ואנשי המדינה ההיא חלו פניו שיבא וידור ביניה' ויורה להם תורת ה' כפי ידיעתו וקבלו עליה' שכל הפסד שיבא לו מהגוי' או איזו עלילה שיעללו עליו הכל עלויהו ליהדר ויהיו חייבי' לפורעו ואז כתבו שטר בניה' וחייבו את ראובן הנז' שאם לא יבא לזמן פלו' שיהיה חייב לצבור סך מעות והוצרך לבא בזמן שעשו ביניה' הן לקיי' השבועה הן כדי ליפטר מהחיוב שנתחייב וכשבא חזרו וכתבו שטר ביניה' וז"ל אנו חתומי מטה וכל הקהל הקדוש יצ"ו וכל הנאמני' וז' טובי העיר קבלנו עלינו בשבועה חמורה בשי"ת בכל חומרי שבועה שראובן יהיה עלינו לרא' ולקצין ודיין ומנהיג לדון ולפשר בכל ענין שיצטרך בין ליחיד בין לרבי' בין לנישואין בין לגרושין בין בכל אשר יראה לו לגזור ולעשות גדר והסכמה או לקיי' איזו הסכמה מההסכמות הקדומות הכל קבלנו עלינו כלנו כא' לכל אשר ואמר החכ' הנז' וכל הפסד ונזק והוצאה שיבא להחכ' הנז' ח"ו משום דבר מזה מכל איזה אדם שיהיה עלינו ליהדר באחריות גמורה על כל נכסינו ואחר עבור זמן ורצה לייסר קצת פריצי' ולהחזיר' למוטב הלשינו עליו איך הוא דן ונעשה שופט במדינה ומשיא נשי' ומגרש נשי' בביתו ודברי' כאלה ובבית השופט נתרעמו על החכ' הנז' ואמרו לו תזהר שאם תעשה כך שנייסר אותך ואמר לא עשיתי ולא אעשה ושקר ענה בי שאמר זאת עלי ואחר שעבר כמו שבוע או שבועיי' שלח הכהאיי"א של שר המדינ' לע' ערב אח' החכ' הנז' לפני ב' יהודי' ואמ' לו תאמ' לי ותודיעני מאין באת אמר ליה החכם הנזכר ממקום פלוני אמר לו הכהאיי"א יש לך איזה מאמ' המלך או איזה בראיי"א כמו שיש לערלי' להיותך שוטר ומושל הראני ואם לאו מי שמך למשול לא יש שר במדינ' ואמ' לו החכם הנזכר א"ו אני לא משלתי ולא עשיתי כלום אני כאחד מעבדי המלך אשר אם לא יכשר בעיניו לדור במדינה א' הולך לדור באחר' ובכל מקום שהוא הוא עבד המלך סוף הדברים שאמר לו כלך עתה והלך היהודי לביתו ובבקר שלח שר המדינ' ותפש אותו והוליכו אותו קשור לבית השר ואמר לו השר מי אתה אמר לו אני עבד מעבדיך אמר לו מה שמך עם היהודים אינך חכם שאתה מושל עליהם ולא היה ראוי לך זה שנה וחצי שאני במדינה הזאת נחליתי ובאו לבקרני כל הגדולים של העכו"ם והפאפ"ס של הערלים וכל גדוליה' ואתה לא חששת ממך לבא כאילו אינך חושש ממני ואמר לו החכם אנו היהודים יש לנו שי"ך אשר עליו מוטל לעשות זאת וכן הוא המנהג קודם לכן עם כל השרים לא עם החכם משפטך כי לא כן נהגו ואמר אם לא היה כך המנהג אני אלמדך המנהג ועוד צוה שיתפסו אותו בזקנו ויוציאו (א') אותו מלפניו והכינו לו עצים להכותו מכת מות גם רצה לגלח זקנו ולשי' (כרס) [קר] בראשו ולסב' אותו בכל המדינ' וכראו' ככה היהודי' הנמצאים שם עשה פשרה בסך ס' פרחים לשר וכמו עשרים פרחים לאנשיו וראובן הנזכר אומר שהפסד הנז' הצבור חייבים לפורעו מכמה אנפין גם כי אם לא היו מתחייבים הם בכל הפסד שיבא לו לפרוע אותו כן הוא המנהג בכל המקומות כי כאשר מתעוללי' על הדיין

יען הוא גדול ליהודי' בעיניה' שיפרעו ההפסד היהודי' נוסף כי כבר נתחייבו ראשי הקהל כמו שכתוב למעלה הן כי החכם הנז' אומר כי כן הוא הדין אפי' באתר דלית מנהג ואמר שלית דין צריכה בשש הן כי מנהג המדינה אשר פה וההסכמה אשר ביניהם שכל אשר יפסיד השי"ך או א' מהנאמני' או מי שעומד לשרת לצבור שהכל יהיה על הצבור והקהל קצתם אומרים אלולי שהוגד אל השר שאתה עשיר ולא ידע מה לעשות כדי לקחת ממך מעות עד שעש' עלילה זאת ולכן עליך מוטל וקצתם אומרי' אילו היית סובל המכות ולא הייתי עושה הפשרה הזאת לא הייתה כ"כ הפשרה וקצתם אומרי' שנתחייבו ד' ראשי הקהל אז היו הם ראשי' ועתה כבר לא חשיבי כי נתרבו עליהם חכמ' וגדולים מהם למאד והם לא נתחייבו והחכם אומר להם כי מ' שאמר שבשביל שאני עשיר וכו' והלא כבר ידעתם מתחלה שהייתי עשיר לא נתעשרתי עתה ונמצא שעל תנאי זה המלכתם אותי עליכם ומ' שאומר' שהיה לי לסבול המכות וכו' זה לא שמעתי שאני מחוייב יען אני משרת אתכם בחנם שאהיה מחוייב לסבול מכות זאת ועוד אחרת כי אדרבה אומרי' שאחר המכות ההפסד הוא יותר גדול עוד כי ההכאה היתה להכו' מכת מות מרוב כעסו עוד כי אני זקן וחולה ובודאי הגמור מ"י מכות לבד הייתי מסתכן בנפש ומ' שאומרי' כי ראשי הקהל עתה לא חשיבי אומר החכם כי לאו כלום הואי חדא כי גם הנאמנים עתה וראשי הקהל כי גם אם נתרבו חכמי' נתרבו לעסוק בתורה אבל לא לבטל ענייני המדינה ומנהגיה עוד כי בזה יהיה אפשרות להם לעמוד ואם לאו יתעללו על הכל היום על א' ומחר על א' ואין לדבר סוף עוד כי למה כאשר נתרבו במדינ' לא מנעו אותי ולא התרו בי אלא היו עומדי' בהשקט ובבטח' ושתקו ועתה הם אומרי' דברים אלו לאו כלו' הוא עוד כי ההפסד אינו נפרע מכיס הדרי' במדינה כי אם מאשר יבא להם נדבות מד' רוחות העול' כדי להחזיק ארץ הקודש ובודאי הגמור כי כ"ע ניח' להו בהכי וגם אם עתה ע"י שישלחו לאמר להם שהחכ' עשיר וכדומה לזה ויאמרו דלא ניח' להו לאו כלו' הוא יורינו רבינו הדין עם מי ושכרו כפול מן השמי': תשובה ראובן ת"ח זה הוא כמו שליח של הקהל להשתדל בצרכיה' בתיקוני הקהל וסדר' לכל מה שקהל חייבי' לעשות לדין בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ולהטיל שלו' בקהל ביסר הרשעי' ולסלק נזקם מעל הקהל מה שהם אינם כדאים לעשות כל אלו הדברי' וזה החכ' הוא שלוח' לכל אלו הענייני'.

ולכן חייבי' בכל מה שאירע לו בעשיית צרכיה' כמו מי שעשה שליח לקנות לו איזה דבר מפלו' ונמצא הדב' ההוא שקנה שהיה גנוב אצל המוכר והעלילו על השליח שקנה גניבה והפסיד מעות להנצל דפשיטא שהמשלח חייב בהפסדו מתוך שעשה שליחותו ולא עשה שום פשיעה כי לא ידע שהיתה גניבה או האמת לא הייתה גניבה והעלילו עליו שהייתה גניבה כי באיזה אופן שיהיה זה השליח עשה שליחותו ולא פשע ולא עווה בשום דבר והמשלחו חייב בהפסדו כי מחמ' השליחות עצמו בא לו הפסד זה וכתב מהר"ם ז"ל פ' גוזל במרדכי על מי שנכנס ערב לגוי על חבירו כי אפי' שהעליל עליו שלא כדין אחר שמחמת שהעמידו ערב באה לו הצרה הזאת חייב ובמרדכי בהגהות ג"כ כתב שאם שמעון הלך בשליחות ראובן בחנ' ונתפס בדרך חייב לפדותו ובנ"ד מחמת שליחו' הקהל שהיה משתדל בשלחות' בכל מה שהיה צריך לקהל נתפס ולכך חייבי' הקהל לשל' לו כל מה שהפסיד וזהו אפי' שנתפס עמה' כך בסת' מבלי שום תנאי וכל שכן שעשו תנאי עמו על כל הפסד שיבוא לו משו' דבר שיהיה עליה' שאפי' היה נוטל

מהם פרס היו חייבי' גם מצד המנהג כי כל מה שיארע לדיין או לנאמני הקהל הציבור (פורשי') [פורעי'] בעד' ומנהג זה הוא על פי הדין שכתבתי שכל דבר שיארע לשליח מחמת המשלח על דרך מה שכתוב למעלה חייבי' הקהל לשל' לו ואין לקהל שום טענה על מה שבאו חכמי' או יחידי' אחרי' בעיר כי לא בשביל' נדחה החכם מלהשתדל בצרכי הציבור ולא היה נודע בין היהודי' והגוי' לדיין הקהל כי אם ראובן החכ' וגם אלו חדשי' מקרוב באו לא בטלו מה שנתפשו הראשי' נאמני הקהל עם החכ' גם טעות היותו עשיר אינו פוטר את הקהל מלשל' לו כי גם כי בידוע' שהיה עשיר הכבידו עול' עליו כבר ידעו הקהל שהיה עשי' והיה להם לחוש אולי ישימו הגוי' עיניה' בממונו ויעלילו עליו והם לא חששו על זה ועם היותו עשיר נתחייבו לכל הפסד והיזק שיבא לו כמו שכתוב בשטר גם זאת שטענו על כי לא סבל מכות לא מיראת הש' טענו זה כי היה להם להצטע' על מה שנתבזה בפני הגוי' כמו שכתוב בשאלה ואם היו מכים אותו אולי היה מסתכן וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ואלמלא נגדוה לחנניה וכו' וכמו שאמרו פ' הגוזל תניין בניך עולפו וכו' כתוא מכמר מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמי' עליו אף ממונ' של ישראל וכו' ואם היה יכול לסבול מכות לא מפני זה היו מקילי' עליו אלא שהיה לוקה ומשל' ותלמידי חכמי' הם חלשי' ותש כחם וכמו שאמרו בראש השנה כמאן מצלינן האינדא אקצירי ומריעי כר' יוסי וכו' והם תלמידי חכמי' וראוי והגון לנאמני וראשי הקהל שלא יהיו מסרבין לגדול ודיין שלה' כי הם חייבי' לעשות מלאכתו וכמו שאמרו חז"ל על ועשו ארון וכו' וכ"ש לסלק מעליו כל נזק והפסד הבא מחמת' ואין ציבור עני כ"ש ירושל' תוב"ב צבי היא לכל הארצות יכוננה עליון אמן.

נאם הצעיר ומצטער בצער שערי ירושלי"ם תוב"ב המבי"ט (ועיין סימן תתל"ד): שאלה קפט ילמדנו רבינו באשה אחת זקוקה ליב' והיב' בארץ צרפת וקפץ יהודי אחד וקידשה לפי שאי' מניחי' באות' הארצות ליקח שתי נשי' והיב' שלח שליח והרשאה לעשות חשבון עם האשה היבמה מכל אשר ישאר מעזבון אחיו לאחר שתיקח כתובתה והנשאר יוליכהו לו לשם וגם היא תלך ותקח גט חליצותה כך יתפשו עם היבמה והמקדש נתפשו עם היבמה שתחלוץ ובשביל כדי שלא יקדשנה אחר קו' שתחלוץ או אחר שתחלוץ מן היבם קפץ וקדשה הביא עדי' וקדשה פעם ראשון ואחר שקדשה אחר שתי שעות באו אליו קצת מן העדי' ואמרו למקדש לא עשית כלו' אע"פ שאנו מכירי' אותה לא ראינו את פניה הלך והביא עדי' אחרי' עם קצת הראשוני' וקידשה פעם שנית ובכל פעם נתן לה שאה"י אחד וכן אמר לה בשתי פעמי' הרי את מקודשת לי בשאה"י זה מעתה לאחר שיחלוץ לך יבמיד וקבלה המוקדשת השאה"י מיד המקדש בסבר פנים בלי זכר שום אונס כלל אחר זמן שמעו העדי' שיש הסכמה שלא יקדשו שום אשה מבלי רשות ב"ד והמקדש פחד שלא יכחישו העדי' והשתדל לעשות אופן שיקדשנה פעם שלישית והמתין עד יום שהלכה לטריפול עם השיירה הלך והולך עמו כמו ק"כ דרהמי' קונפיטיש וקידשה לפני יהודי' הרבה וכך אמר המקדש למתקדשת הרי את מקודשת לי בקונפיטיש אלו אח"כ הלכה האשה לארץ צרפת לתקופת הימי' נגלה ונתפרסם הדבר שלחו אחר המקדש ושאלו ממנו והשיב להם כפי הדברי' ששאלוהו באו קצת העדי' והעידו עדות גמורה ונכונ' אחרי אשר גזרו עליה' גזרת נח"ש הגידו כל הדברי' שראו וששמעו והלכו אותו היום ויום השני האחד מהם חזר בדבורו ושמו יוסף דבאני לפי

שנתנו לו שוחד שיחזור ויאמ' מה שאמ' שלא ראה ולא שמע אלא להכעי' נתן אותו עדות והנותן השוחד ידוע הוא ודרכיו המקולקלי' שנתן עיניו ביבמה לקחת אותה לו וזה הדבר הוא שלא מדעת' של היבמה אלא שנתפש' עם דוד היבמה והוא יצחק אורגיר ויצחק הנזכר הלך עם היבמה לצרפת להביא אותה לו ולפתות אותה לפיכך הוא מעכב בכל כחו כשראה המקדש כל העניינים לא רצה להביא עדים יותר אע"פ שאמר לב"ד יש לי עדים הרבה יותר מעשרה לפי שנפל דברי' ומחלוקת בין המקדש והחכם יצ"ו והמליץ הרע הוא המעכב אשר נתן שוחד להעד האחד שמואל נ' רבי שנתן עיניו ביבמה ונתפטר עם דודה שהוא יצחק הנז' ויש למקדש ראייה על הדברי' הללו והדיין הוא דן כפי מה שיאמרו היועצים והמליצים ולכן מורינו ועטר' ראשינו אדונינו ישוב לנו תשובה כפי מה שיורוך מן השמי' ולך תהיה צדקה מאת ה' והשלם: תשובה אמיר פסק הלכתא כשמואל על מי שנתן קדושין ליבמה אי תפסי קידושין או לאו ואמר שמואל בעניותינו אנחנו צריכה גט מספק והרמב"ם ז"ל פ"ד מה' אישות פסק כן שיש ספק אם תופסי' בה קדושין או לאו ולכן צריכה גט ובפ"ז כתב האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ לך יבימך הרי זו מקודשת הואיל ואלו קדשה עתה היו קדושין תופסי' בה מספק ע"כ ובספרי' שלנו כתוב הרי זו מקודש' ולא ספק מקודשת וכן נראה מלשונו שכתב שאילו קידש' עתה היו קידושין תופסין בה מספק נראה כי עתה הם קידושין ודאי דלא הוי דבר שלא בא לעול' כיון שעתה תופסין מספק וכן נראה מלשון שכת' למעלה על הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר וכו' לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך אינ' מקודשת לפי שאינו יכול עתה לקדש' נר' כי עתה שיכול לקדש מקודשת ודאי והשתא בנ"ד שאמר לאחר שיחלוץ לך יבמך תפסי קידושין אח' שחלץ ואפי' בא אחר וקדש' אינם תופסי' קידושי שני שאין קידושין חלין על קידושין כמו באשת איש שאין קידושין חלין בה ואפי' שהיה או' לאחר שתתגרשי וגם אם קדושי יבמה לאחר שיחלוץ לה לא להוי קידושי ודאי אלא ספק כמו שכתבו המפרשי' ז"ל וכמו שכתב הר"ן ז"ל אפי' חזר וקדשה הוא עצמו או אחר אין קדושי ספק חלין על קדושי ספק ואין זה כמו שבועות שחל שבועה על שבועה כשהתיר הראשונה חל השניה משום (שהחכם) כעוקר הנדר או השבועה ויש מקום לשבועה לחול אחר היתר הראשונה מה שאין כן באשת איש שכשמגרש אותה מכאן ולהב' הוא מתיר אותה ולדעת אלו שהמקדש יבמה לאחר שיחלוץ הם קדושי ספק אם בא אחר וקדשה אחר שחלץ לה נר' דהוי נמי קדושי ספק על קדושין אחרים בספק ולא דמי למאי דאמרי' לעיל דאין קדושי ספק חלין על קדושי ספק כמו שקדושי ודאי אין חלין על קדושי ודאי כמו על אשת איש דהתם הוו קדושי שני כקדושי ראשון ממש כגון מקדש יבמה דהוי ספק ובא אחר וקדשה דהוי נמי ספק אינו חל אבל הכא דקדושי שני לא הוו כקדושי ראשון דקדושי ראשון הוו בזמן שהיתה יבמה והוו ספק וקדושין לאחר שחלץ שאם לא היו קדושי ראשון היו חלין בודאי מש"ה יחולו עכשיו בספק ובנ"ד כתוב כי אמר לה בשתי הפעמי' הרי את מקודשת לי בשאה"י זה מעתה לאחר שיחלוץ לך יבמך כיון דאמר לה מעתה אלימו קדושין אלו ממה שלא אמר מעתה ואפשר שלא יחולו קדושין אחרי' אפי' יאמר ג"כ מעתה כיון שהקדושין הראשוני' אמר מעתה אבל אם לא היה אומר מעתה היו חלין קדושין אחרי' למפרשי' שסוברי' שאם אמר לאחר שיחלוץ יבמך שהוא ספק מקודשת שיש קדושי ספק שחלין

על קדושי ספק כמו שכתבתי למעל' וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות אישות האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלש' יום בדינר זה ובא אחר וקדשה בתוך השלש' יום הרי זו מקודשת מספק לשניה' לפיכך שניה' נותני' גט כו' ע"כ הרי שיש קדושי ספק על ספק כי האי גוונא אבל אם היה מקדש אחד אחר השלש' יום כבר חלו קדושי ראשון ובמה שכתבתי אם קידשה שני אחר שחלץ לה יבמה תפסי מספק היינו משום דקדושי ראשון לעול' הו' ספק אפילו אחר שיחלוץ אבל במה שכתב הרב קדושי ראשון חלין ודאי אחר השלש' הכלל כי אלו הקדושין חלין על היבמ' לאחר שחלצ' לדעת הרמב"ם ז"ל שהיא מקודשת ודאי לפי גרסת ספרנו ואפי' קידשה אחר לא תפסי אבל למאן דסבר דלאח' שיחלוץ ליך יבמיך הו' ספק הכי נמי אם קידשה אחר שחלצה הו' נמי ספק וכיון שבנ"ד אמר מעתה ולאחר שיחלוץ וכו' אם קידשה אחר אחר שחלצ' אינם קדושין אלא שקבלת העדות שבא לפנינו אינו כלום כי כל מי שאינו בקי בגיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמה' ואין קבלת עדות' עדות כיון שיש בעיר חכמי' צריך שיעמדו לב"ד וישמעו ויכתבו עדות' ואם יעידו שאמר כפי מה שכתוב למעלה הו' קדושין על הדרך הכתוב למעלה נאם המבי"ט: שאלה קצ' עטרת תפארת שיבה אור חכמה ותושי' כצאת השמש בגבורה נפשי נשואה לנגדו לקבל מהודה והיא כעור' ואפלת אור' נופלת לפניו משתחזה לרגליו ואומר' אנא שא נא נאלמתי דומיה כי לא ידעתי דבר לכן מעלת הדרת כ"ת יפתח פיו לאלם לקרוב להשתחו' לו ולבק' מלפניו ואל אכשל בלשוני כי ל"א לי לפרט כ"א ללשון למודי' דומי' תהל' נשאני לבי לקרוב לשרביט זהבו בראותי כל הספרדים הדרי' בגלילותינו העמידו פסל התלאה בתפילת המנחה ואמרו שלא לחזור ש"צ התפילה קולם כנחש הלך עד (מקום) אשר אנחנו בו בפרט אשר באו ממ"ה אין מבחיני' בין ימינם לשמאל' מרימי' קול לאמר כך קבלנו כך נהגו אבותינו נתקרבותי וקראתי למביני' ולעם ואמרתי דמנהג' משבשתא היא ודברתי על המנהגי' ונתחזקו באומר' כי ל"א לבטל מנהג אבות' ואעפ"י שקראתי לי עדים נאמני' כי בהרבה מקומות בעלי החכמ' בטלו מנהג זה בכל זאת לא שבו מדרכ' ואומרי' שאם לא ישלחו להם מצפת תוב"ב לא יכרעו עורפ' על כן כל דברי האגרת הזאת לבקש מלפני גודל מעכ"ת שישא ניסו וירפא את מזבח השם ויגזור עלינו כי לפחו' המנח' הגדול' יאמרו בחזרת ש"צ ואדוני כמלאך האלקי"ם לדעת כל אשר בארץ ויגד לעמי פשע' ולא יכירו כי נודע ממני להאדון מאומה אלא כי שמע דבת רבי' ורוח ה' נשאו ולו תהיה צדקה ושלם האדון יגדל מאת עבדו שלמה שמעתי כי בקצת מקומו' באיטלייא אינם זהירין בתפלת המנחה כמו שראוי ואיני תמה כי גם בארץ ישראל ובשאר ארצות מקילי' בעונת' שאינה קבועה גדולה וקטנה וגם בכוונת' אינם זהירי' כ"כ כמו בתפלת השחר (ושרבי') [וערבי'] אפי' היא רשות מפני שהיא בזמן שכול' טרודי' במלאכת' ובסחורת' ואינ' יכולי' לפנות דעת' ולכוין כמו בתפלת השח' שעדיין לא התחילו להתעסק בשום דבר וגם בתפלת ערבית כבר נסתלקו ממחשבת סחורת' ולא כדין וכשור' הם עושים בזה כי איפשר להם להפסיק ממלאכת' ולפנות מחשבת' לכוין כי על זה אמרו חז"ל לעול' יהא אדם זהיר בתפלת המנח' שצריכ' זהירו' מפני הדברי' הנזכרי' שנותני' רפיון לאנשי' לתפלת המנחה ועל זה יש להם שכר טוב לזהירי' בה ותקובל תפלת' יותר משאר תפלות

וכמו שמצינו מה שנענה אליהו בתפלת המנחה שהיה קידוש ה' באות' תפלה שאמרו אפי' עובדי ע"ז ה' הוא האלקים וכו'.

וכמו שבתפלת השחר חוזר ש"צ התפלה להוציא מי שאינו בקי להתפלל ולכוין כן בתפלת המנחה חייבי יותר מפני שתהא מקובלת וכבר סמכו על פסוק שבע ביום הללתיך שכר) שכל תפלי' שמתפלל כל אחד בלחש ומה שמכוין בתפלת חזרת ש"צ ומה שמכווני' בעניית אמן לכל י"ח ברכות הם שלש וכן בכפל מנחה הם שלש ותפלת ערבית שאינה בחזר' הם שבע פעמי' ביום שאנחנו מהללי' לאל יתברך אלא מפני היותה בשני זמני' גדולה וקטנה ואינו ניכר לכל אדם זמנה בדקדוק כמו תפלת השחר בקומו ותפלת ערבית בשוכבו עם קרית שמע הקלו לאומר בקול רם ואנחנו עושי' איזה תקון לזה ברוב המקומות שאנו מסכימי' בתפלת מנחה הראשונה שיאמרו בבית הכנסת בכל יום התפלה בלח"ש וחזרת ש"צ מפני שמתקבצי' בה רוב המתפללי' וכשיש עשרי' בני אדם או יותר לפחות העשרה מהם יכוננו ויענו אמן וכשבאי' אחרי' להתפלל אינ' כ"כ והוא יותר טוב שיתפלל בקול רם מפני שאין רוב המתפללי' אז יכולים לענות אמן שהם מועטי' כי בתפלי' השחר כולם כאחד מתפללי' תפלה אחת ואעפ"י שקצת' לא יכונו למה שאומר ש"צ ולענות אמן יש הרבה מכווני' עוני' מה שאין כן בתפלת המנחה שאינ' באי' כל' ביחד ואין מתפללי' כמה פעמי' מנחה בכל בית הכנסת ואפי' שאנחנו נותני' איזו סיבה למתפללי' בקול רם הוא בדיעבד אבל לכתחלה ראוי לכל מקו' ליראי ה' וחושבי שמו לעורר לבבות מתעצלי' בתפלת מנחה ולפחות שתאמר פעם הראשונ' בחזרת ש"צ כשה' לפחות מעשרי' ומעלה כדי שיתכונו ויענו אמן או אפי' כשאינ' אלא עשרה שהם יראי השם יכוננו כמו שנזכר והאל יתברך יטע בלבנו אהבתו ויראתו לעשותו רצונו ולעובדו עבודה שבלב זו היא תפלה ושל' המבי"ט: שאלה ר' ילמדנו רבינו ראובן שהיה חכ' ממונה בקהל אחד מרביץ תורה ביניה' זה ארבעי' שנה ורוב' ככל' גידל' ולמדו ממנו ויש לו בן הגון למד בשיבת החכ' השל' הה"ר יוסף קורקוס זלה"ה ובישיב' החכ' השל' כמה"ר יצחק דימולינא זלה"ה והחכ' הנז'ל מלבד שהיה עוסק בקהל הנז' היה עליו טורח צבור וכשראה החכ' הנז' את עצמו שגדל עליו טורח צבור וקפצ' עליו זקנה מינה את בנו בקהל הנז' במקומו זה י"ט שנה והמנוי הנז' היה במעמד גדולי (שאר) [ראשי] קהל יצ"ו בהסכמ' הקהל הנז' ומאותו זמן ועד עתה בן החכ' הנז' עומד במנויו בקהל הנז' דורש להם ביום ובלילה ואין פוצה פה ומצפצף על דבריו כלל נוסף על זה שחתמו לו רוב הקהל הנז' וקבלו אותו עליה' חכם במק' אביו לגמרי וזה נוסח ההסכמה החתומה הנז' להיות שהלכה רווחת שכל מי שיש לו איזה מנוי הן מלך הן חכם הן חזן הן שוחט הן מוהל אם יש לו בן וכל שכן אם הוא הגון הדין הוא שיהיה בנו ממונה תחתיו כדאית' בספרי על פסוק למען יאריך ימי' על ממלכתו הוא ובניו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות כלי מקדש והריב"ש ז"ל בתשובותיו סימן רע"א והרשב"א ז"ל סימן ש' ולכן אנו ח"מ נתרצינו רצוי גמור למנות את בן החכ' הנזכר פלוני ממונה תחת אביו בקהל הנז' יקרא פסק וידרוש בבית הכנסת שלנו בכל עת שירצה בין כשילך אביו הנז' נר"ו לארץ ישראל תוב"ב בין כשיתבקש בישיבה של מעלה לאורך ימי' ימי' על ימי מלך יוסיף כאשר היינו עם אביו החכ' הנזכר כן נהיה עמו לא נעזוב מלתמוך כבוד בימינו נאדרי בכח תורתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה ולא אחד ממנו רשאי שלא

לחתו' במקו' שאמרו לחתו' וכל המסית או מדיח אחד ממנו לערער על זה ולהכניס אחר תחתיו בקהל שלנו הנזכ' או להמשך אחריו בחבלי עבותות אהבתו ולפתוח בית הכנסת אחרת ולהתפלל עמו או לשמוע ממנו ד"ת וכו' נשבענו בשבועה חמורה לרדוף אחריו ולהבדילו וכו' והנה עתה קצת מהקהל הנז"ל שלא חתמו בהסכמה הנז' מערערי' לומר כיון שיש בקהל הנזכר אחר שהוא יותר בקי ממנו שיכנס עמו בקהל הנזכר ורוצי' לשתפו עמו בקהל הנזכ' ואם לא יוכלו לעשות הדבר הזה יפתחו להם בית כנסת אחרת וימנו אותו חכם עליה' יורנו אדונינו אם יכולי' להכניס חכ' אחר עמו בקהל הנזכר או למנות חכ' אחר במקומו בקהל הנז' ושכרו כפול מן השמים: תשובה אין כח לשו' אדם מן הקהל אפי' מאותם שלא חתמו להעבירו ולא לשתף ת"ח אחר עמו מכמ' טעמי' ראשון כיון שהסכימו ראשי הקהל יצ"ו למנותו ת"ח על הקהל אפילו שלא היו מעמידי' אותו מצד החכ' אביו אינ' רשאי' להעבירו או למנות אחר עמו שלא מדעתו שדין הוא שמי שעלה למעלה א' לא ירד כי אותם שחתמו לו המינוי מסתמא ראשי הקהל הם ומה שעשו אז נתרצו כל' כ"ש אחר שני' רבות שעמד במנוי מסתמא כלם נתרצו ועתה אינ' יכולי' לחזור בהם שאם מי שיש לו איזה מנוי של שררה הן מלך הן חכם בנו יורש מקומו כמו שכתו' הוא ובניו בקרב ישראל כל שכן הוא עצמו שמנוהו מלך או חכם שאין יכולי' להעבירו אם לבניו זוכה כל שכן לעצמו שכיון שעלה לא ירד טעם שני' שאעפ"י שהקהל לא היו ממני' אותו עליה' ולא היו כותבי' עליו הסכמה הכתוב' למעלה הם חייבי' לקבלו מצד הדין שהוא יורש שררת אביו בלי הסכמת' וכמו שהוא הדין כמו שכתבו המפרשי' ז"ל טעם שלישי שאפי' שלא היו כותבי' לו המנוי (ואפי' לא) היה בא מכח אב אלא שקבלו חכם א' בקהל אחד ויש לו כמה שני' חזקה שהוחזק להיות חכם אין שום אדם יכול להעבירו מן המנוי שגדולה חזקה מן התור' בכל מקו' בפרט בדבר שררה של מצוה אפילו בלא כתיבת הסכמה וכמו שלא היו יכולי' להעבירו מכל א' מאלו הטעמי' כן אינ' יכולי' לשתף אחר במקומו כמו מלך דכת' שום תשי' עליך מלך מלך ולא שנים וממנו אנחנו לומדי' לשאר שררות שדבר א' לדור ולא שני' ואפילו יש ראוי אחר יותר ממנו שבכל הדורות שעברו היו מלכי ישראל וכהני' גדולי' בקצת' היו כמה אנשי' ראויי' למלכות מן השבט הנבחר ולא היו רשאי' להעביר מי שהיה כבר מלך וכן כ"ג שהי' א' ראוי יותר מכ"ג (כשתמו') [המשתמ'] כבר לא היו יכולי' להעבירו וכן בנ"ד אינ' יכולי' להעבירו ולא לשתף אחר במקומו אפי' אות' שאינ' חתומי' בהסכמה כי המנוי של חכ' א' בקהל א' כל איזה חכם שבדור הזה יכול להיו' חכם ללמוד פסק בכל יום ואם מצד הדינו אם יש מי שמתרעם עליו יכולי' אחר פטירת אביו לשתף ב' אחר' שיהיו ב"ד של ג' לאיזה מן הקהל שלא יתרצו לעמוד לפניו לדין לבדו נאם המבי"ט: שאלה רא' ילמדנו רבינו ראובן ושמעון נתנו ליאוד' מעות בשותפו' יחד והרוחה תהיה ביניה' חלק כחלק רצה יאוד' לעלות מבבל לחלב עמדו ראובן ושמעון הנזכ' לעלות עמו כדי לפרוע ממנו מה שנתנו לו עמד שמעון ואמר לראובן (עד) [כדי] שלא נלך שנינו תן לי שכרי ואני אלך עמו לבד ואפרע ממנו כל מה שיש לנו אצל יאודה הנז' בעד שנינו נתן לו שכרו חמשה פרחי' ונתרצ' לו בכך לאחר שעברו ט"ו ימים לשכירות זה עמד עוד שמעון והתאנ' על ראובן חבירו מחמת הוצאת הדרך ואיזה ענין שיהיה באופן שיהיה על שניה' יחד נתרצה לו עוד שיתן לו שכרו משל' ה' פרחי' וההוצאה תהיה על שניה' ביחד ואחר

כל אלה עמד ראובן ולוה לשמעון ואמר לו השמר לך פן תקח המעות מיאודה הנז' כי אם על ידי צורפי' כדי שיהיו מעותיו כסף עובר לסוחר ועוד התנה עמו וצוהו ואמר לו כל מה שתגבה אותו ממנו חלקהו לחצאין ראשון בראשון לפי שאינו יכול לפרוע לך המעות כול' בבת אחת וחלק שלי הניחהו לי אצל ב"ד פלוני בחלב וקבל עליו שמעון כל מה (שתגבה) [שהתנה] עמו ראובן בפניו עוד הזהירו שלא יריב עם יאודה הנזכר בעבור הפריעה ושיהיו דבריו עמו בנחת נשמעי' אחר זאת הלך שמעון עם יאוד' כדי לפרוע ממנו בעד שניה' עמד שמעון ונפרע מיאודה הנזכ' מה שפרע וכל מה שפרע מתחילה היה לוקח אותו לעצמו עד שגבה כל חלק שלו משל' עד סוף פרוטה אחרונה ולא חלק כלל (לראובן) ולפי זה נמצא שמעון עבר על צווי של חברו ועל כל מה שהתנו ביניה' לאחר שפרע חצי המעות ולקח אות' לחלקו וקנה בם לעצמו מה שקנה עמד והריב עם יאודה הנז' בעבור חצי המעות שנשארו אצלו והכעיסו מאד מאד עמד יאודה מרוב כעסו והלך אצל סוחר ולוה ממנו מעות בעבור שיפרע אות' בעד חצי המעו' שנשארו עליו ואמר לשמעון טול ממני מה שנשאר לך עלי הלך עמו ונפרע ממנו חצי המעות שנשארו עליו על ידי צורפי' ולקח אות' שמעון והני' אצל היהודי שצוהו ראובן לפקוד מעותיו אצלו והתנאי והשכ' שנתן ראובן לשמעון לא היה כי אם בעבור שיפרע המעו' ויחלקיהו לחצאין ראשון בראשון נמצא שמעון לקח ה' פרחי' וההוצאה היתה מהאמצע ועם כל זה נטל חלקו משל' וראובן בא והוציא המעו' שהניח לו חבירו ונמצא בהם פסולת וחסרו מעותיו מחמת הפסולת כמו ב' פרחי' ולפי זה היוכל ראובן ליטול החסרון הנז' כלו משמעון ולומ' לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי או יחלקו החסרון ביניה' יחד בשוה או לאו יורינו רבינו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלי' ושכרו כפול מן השמי' כן יהי רצון אמן: תשובה מצד הדין כל מה שגבה שמעון מיהודה בחצי הראשון ובחצי האחרון הוא לשניה' שוה בשוה כיון שהיה המעות שנתנו מיאודה משניה' בשותפי' לא היה רשות לשמעון ליקח חצי המעות משל' לעצמו ולהניח החצי האחר כי החצי שגבה קוד' היא לשניה' ומה שגבה אחר כך גם כן לשניה' ואם יש שום פחיתות בחצי האחרון היא על שניה' זהו מצד הדין וכל שכן שהתנה בפ' ראובן עם שמעון שכל מה שיגבה שיהיה לשניה' ראשון בראשון כמו שכתוב בשאלה וקבל שמעון שכר על זה לא היה לו לשנות ואפי' מה שפיחת בגבייה האחרונה ונמצא פסולת במעות אם היה מחמת המריבה ולא חשש שמעון ליקח מעו' שהיה בהם פסולת מפני שחשב שכבר גבה חלקו קוד' כל הפסד על המעו' יהיה עליו כי לא חשש לקבל מעות רעות מפני שחשב שכבר גבה הוא ושיהיו לראובן ופשע בזה וחייב לתת לראובן מעות טובי': שאלה רב אלמנ' עשת' שליח בעדי' לתפוס בעד' מטלטלין למזונותי' וכן עשה השליח ילמדנו רבינו אם מועיל תפיסה זו כיון שלא תפסה היא בעצמ' דהא כתב ריב"ש ז"ל בתשובותיו סי' ק"ז ועוד צריך בתפיסה זו שתתפס היא בעצמה ולא ע"י אחר ואפילו עשתה אותו שליח לתפוס בעדי' משו' דקי"ל התופס לב"ח במקו' שחב לאחרי' לא קנה והוכיח' המפרשי' ז"ל מההיא עובדא דיימר בר אשו דאפי' כשעשאו שליח לא קנה וכאן הרי יש חוב לבעלי המתנה בתפיסה זו כיון שהנכסי' היו מספיקי' לכול' אם לא מחמת תפיסה גם כשאין חב לאחרי' דקנה דעת הרא"ה דדוקא כשינשאו שליח בפ' לתפוס וכו' ע"כ הילכך הכ' נמי הרי מ"מ יש כאן חוב שאילולי תפיסה זו היתה ניזונת מתחת יד היורשי' והיו נושאים

ונותנין היורשין בשלה' כרצונ' ועכשיו הרי על נכסיה' אריא קא רביע (אנכסיהו) מעתה יש לנו לומר דלעול' לא תועיל תפיסת האלמנה אלא כשתתפוס היא בעצמ' או דילמ' כיון דמ"מ הרי היורשין חייבין במזונות האלמנה אין כאן חוב לאחרי' וההיא דריב"ש ז"ל היינו משו' דהיה חב לבעלי המתנה בתפיסה זו אבל כל שאין כאן אלא היורשין לבד לא מקרי תופס לב"ח במקו' שחב לאחרי' ומהני תפיסה אפי' על ידי אחרי' כשעשאו שליח בפירוש לתפוס וכדמסיי' ריב"ש ז"ל בלשונו יורינו המור' מה הוא הדין מפני שנפל מחלוקת בזה וכל אחד מחזיק בסברתו ונרא' לו סברתו פשוטה וסברת האדון תכריע: תשובה האשה עצמה שתפס' למזונות' במקו' שחב לאחרי' שלא נשאר נכס' ליורשי' שיגבה מהם הב"ח מוציא' מתחת ידה כי החוב הוא חיוב מן התורה והמזונות של האלמנה הם מתקנת חכמי' ואפי' מזונות א"א דאלימי ממזונות האלמנה אם תפסה האשה מוציא ב"ח מידה כמו שכתוב בח"מ סי' צ"ז ומה שאמרו אלמנה שתפסה תפסה הוא במקו' שאין חוב לאחרי' שאין שום ב"ח על בעלה ואפי' שיש ב"ח יש נכס' ליורשין כדי החובו ותפיסתה היא תפיסה שלא תצטרך לטרוח אחר היורשים שיתנו לה מזונות אלא שצריכה להראות מה שתפסה ויקצבו לה מהם מזונות ואם תפס אחר בעדה כשהוא חב לאחרי' ואפי' עשאוהו שליח מוציאין מידה ואפי' שיש מי שסובר ששליח תפיסתו תפיסה אפי' חב לאחרי' ויש ג"כ דרכי' שתפיסה לב"ח כשחייב לו ג"כ הויה תפיסה במגו דזכי לנפשיה (וגווע) [וגורע] אחריני היינו כשתופס לב"ח לא למזון האשה כשחב לב"ח שאפילו תפסה היא בעצמה מוציאין מידה כמו שכתבתי אבל כשאין חיוב לאחרי' (במה) בתפיסת (תפיס' בין) התופ' בעדה אם הוא שלוחה הווייה תפיסה כמו תופס לב"ח במקו' שאין חב לאחרי' דתפיסה ואפי' שלא הגיע עדיין ליד המלוה או ליד האשה וכתב בח"מ סי' ק"ה ואם הנפקד מסרו ליד המלוה אין זו פשיעה ואפילו היה ש"ש אינו מתחייב בכך לפי שאו' למפקיד אלו החזרתים לך היה גובהו ממך או משאר נכסיה ע"כ ומשמע דדוקא בבעל חוב שהיה גובהו ממנו אבל במזונות האשה שאם לא היה הנפקד מוסר בידה לא היתה היא יכולה לגבות מהיורשים אלא מזונות מזמן לזמן הקציבת ב"ד אלא א"כ היתה תופסת הרבה שלא מדעתם התם היינו משום דבאו ליד נפקד מיד הלוח ולא היה לו רשות למסור אלא בידו אבל כשתפס שלוח' שלא מדעת' הוי כתפסה היא אפילו שלא הגיע עדיין לידה כ"ש הגיע לידה מיד שלוח' כיון שבתפיסה זו אינו חב לאחרי' המבי"ט: שאלה רג שמעון הפקיד ביד ראובן שהיה הולך לויניציאה עשר' שקים צמר גפן למוסרם ליד יששכר אחיו וכדי לעשו' איצטיפה בצמר גפן שתכיל הספינה כל השקי' הם מריקי' קצת שקיהם להשים בין שק לשק וקרה מקרה שנתרוקנו אלו העשרה שקים עם שקי' אחרים גם נתרוקנו כמה שקים של ראובן הנפקד והמנהג הוא כשמגיע' למחוז חפצם שחוזרים וממלאי' השקים וכל אחד מקבל שקיו כפי מזלו ואלו הסוחרים בעלי השקים לא רצו במנהג זה בהיות שקצת השקי' היו מלאים על כל גדותם מקודם וגם היו דוחקים הצמר גפן הרבה טוב השקי' כדי שתכיל וקצתם לא היו מלאים כ"כ ולכן נתפשרו שיקחו שקיה' בשו' דרך משל ככר לכל שק ראובן הנפקד הכניס העשר' שקים של הפקדון בפשרה זו ובא יששכר אחי המפקיד וצעק על ראובן ואמר כי עשרה שקים של שמעון אחיו היו מלאי' על כל גדותם הרבה והיה מגיע לו הפסד הרבה ואמר לראובן גם שקיך לא היו מלאים כמו אותם של אחי וגם אתה ואחרי' הרויחו בפשרה זו ואחי הפסיד ולא

היה לך כח לעשות פשרה כזאת על נכסי אחי כי בשלך הייתה יכול לעשות פשרה לא בשל אחרים כ"ש שאתה הרווחת הרבה יורינו רבינו: תשובה גם על המנהג הראשון יש לתמו' שהוא מנהג בטעו' שימלאו כל השקים ויקח כל אחד כפי מזלו ויש מי שלוקח יותר ממה ששם בשקו ואחר כך הוא מפסיד ופשר' זו שחזרו לתקן לא תקנו דבר כי גם שנותנים לכל שק כ"כ משקלות בשוה לכל א' סוף סוף הקושיא במקומה עומדת כי אולי בקצת שקים היה צמר גפן הרבה שהיו יותר גדולים והצמר גפן היתה דחוק' הרבה בהם מה שלא היה בשקי' אחרי' ויש פסידא לזה ורווחא לזה ולכן לא היה לו רשות לראובן להתפשר על הי' שקים של שמעון (דאינו) רחוק שיש לו הפסד בחילוק זה ואם יברר שמעון בעדות לפני ב"ד שהיה סך ידוע של צמר גפן בשקים שלו ועתה בחילוק זה יחסר לו סך מה יש לו תביעה על ראובן שפשע לעשות אותה פשרה בצמר גפן שלו ויתחייב לפרוע לו מה שחסר יותר בצמר גפן שלו בזאת העשרה ממה שהיה חסר אם היו מקבלים שקיהם כפי המנהג הראשון אם היה מנהג קבוע לכל הסוחרים ולא היה יכול הוא לומר איני רוצה בחילוק זה אע"פ שגם במנהג זה היה איזה הפסד לשמעון אם היה מנהג קבוע וראובן ילך א"כ לתבוע משאר הסוחר' מה שיגיע לכל אחד מן הצמר גפן שחסר לשמעון ואם מנהג הראשון לא היה קבוע יש לו תביעה לשמעון על ראובן וגם על מה שחסר אם הוא נתרצה לפשרה ואם מיחה ולא עלה בידו לבטל אותו המנהג וגם לא היה בידו לבטל הפשרה שעשה אח"כ שהיה נמשך הפסד לעשרה שקים הוא פטור משמעון ויש לו תביעה על כל הסוחרים וגם על ראובן אם היה לו איזה ריוח בחילוק זה אבל אם היה בידו למחות בפשרה זו ולא מיחה שהיה לו איזה ריוח בפשרה חייב לפרוע למפקיד מה שחסר לו נאם המבי"ט: שאלה רד אחר שגומרים אומר כי נוסח הנזירות היה נזירות סתם ולא נ"ש והתרה על החומרות ג"כ וגם כפי הנראה כי נזירות זה שקבל שלא לגרשה היה להפיס דעתה שלא לגרשה תוך ה' שנים וא"כ לא היה צריך התרה כיון שהיא חפצה עתה להתגרש ואפי' למה שכתבו שהיה נ"ש בכל תנאיו יש ספק בדבריו אם היה בלשון נדר או בלשון שבועה שיש פוסקים שסוברים שאינו חל בלשון שבועה ובספק נזירות אזלינן לקולא ואיכא כמה ספיקי אי לשון נזירות סתם או נ"ש ואת"ל נ"ש ספק אם היה בלשון שבועה או בלשון נדר ואזלינן לקול' ואפ"ה יתירו לו על נזירות סתם ועל החומרות יגרשנה נאם המבי"ט: שאלה רה הועדו בפני ב"ד עדויות על יוסף גדיליא שהיה אומר שהיה לו אח בפורטוגאל שמו מסטרו פידרו רופא המלכה שהיה אחיו מאביו ואמר לו אברהם סובראדו שהיה מכירו ונתן לו סימנים ממנו וכן אברהם גדיליא ואחותו כשבאו פה שאלו לסובראדו על מסטרי פידרו רופא המלכה שהיה אחיהם ואמר להם שהיה מכירו ואחר כמה שנים בא פה דוד אוליבירה ושאל לו סובראדו הנזכר בן מי הוא ואמר לו שהו' בנו של מסטרי פידרו רופא המלכה ונתן לו סובראדו הנז' סימנים מאביו הנז' ומכל בני משפחתו ושהיה לו לפידרו הנזכר אח שמו דון מנואל והשיב לו דוד הנז' כי היו לו סימנים מובהקי' מכל בני משפחתו ושהוא נולד בפורטוגל ולא הכיר כי אם לדודו דון מנואל ואח"כ אמר לו סובראדו הנז' אין כינויך אוליבירה כי אם גדיליא ויש לך קרוב אחד בן דודך אחי אבי' שמו גדיליא בן יוסף גדיליא ושהשיב לו דוד איני יודע אם הוא קרובי עד כן ועד אחר העיד כי גם לו שאל זה כמה שנים זה יוסף גדיליא אם היה מכיר למסטרי פידרו הרופא של המלכה שהיה אחיו והשיב לו שהיה מכירו

שבא לויליינוב"א לישא שם אשה ובא עד אחר והעיד בפני ב"ד שאמר לו אברהם סובראדו שיש לך קרוב בן דודך (אחלי) [אחי] אביך בטבריה שהוא חתנו של החכם הר' אברהם קלעי ושהשיב לו דוד הנזכר הן אמת כי הוא שניי בן דודי אחי אבי אמנם איני רוצה לומר שהוא שניי שאם אמר כן הרבה קרובים יהיו לי שיאכלו נכסי עד כאן עוד העי' יצח' לוי ששא' הוא לדוד מאיז' יחס הוא אם הי' אביו או משפחתו יהודי' או גוים והשיב לו הן אמת שאביו היה רופא מהמלכה והגיד לו שהיה מזרע יהודי' ושהיו לו אחי' יהודי' בתוגרמא ושהגידו לו כשבא פה שהיה לו שניי בן אחי אביו בטבריה ואמר כי כפי הדברי' שהגיד לו אביו שם וכפי מה שאמרו לו כשבא פה אנשי' שהיו מכירי' את משפחתו נראה לו אמת שהוא שניי ואז השיב לו אם כן ראוי לך שתרחם עליו כי הוא בן טובי' והשיב כי הוא יעשה מה שראוי לעשות ע"כ.

אלו העדויות אין בהם ממשות להחזיק את ר' משה גדילייא בן יוסף גדילייא ליורש דוד אוליבירה כי כל העדויות הן שהיו מכירי' את דון פידרו רופא המלכה שאמר רבי יוסף שהיה אחיו אבל הם לא ידעו אם היה אחיו אם לאו ואותם שדברו לדוד הנז' והודיעו לו דברי יוסף גדילייא שהיה אומר כי דון פידרו היה אחיו ושהוא הודה שהיה בן דון פידרו הנז' לא הודה שהיה אביו דון פידרו של יוסף גידיליא וכן אמר לא' מהם איני יודע אם הוא קרוב: גם על מה שאמר לו העד האחד שהיה לו קרוב בן דודו אחי אביו ושהשיב לו הן אמת כי הוא שניי בן דודו אחי אבי האמנם איני רוצה לומר שהוא שניי שאם אומר כן הרב' קרובים יהיו לי שיאכלו נכסי ע"כ לא אמר הן אמת שהוא שניי אלא על מה שהגידו הם לו שאמר יוסף שהיה אחי פידרו הרופא אבל הוא לא ידע שהיה קרובו כמו שאמר קודם איני יודע אם הוא קרוב כי מה נתחד' לו עתה במה שאמר לו זה שבן יוסף גדיליא היה שניי כי היה אומר יוסף שהיה דון פידרו אחיו כן אמר לו גם כן הראשון והוא השיב איני יודע ולא אמר הן אמת אלא לפי מה שאמרו לו כי היה דעתו שהיה קרובו על פי מה שאמר להם יוסף וחזר ואמר שלא היה רוצה לומר שהוא שניי וכו'.

ואין כאן שום עדות לשיהיה יורש בן יוסף והחכם כה"ר אלישע נר"ו ראה וכתב שאין עדויות אלו מספיקות להחזיקו ליורש ועם כל זה צידד צדדי' שהיה ספק בלשון הן אמת והכריע לצד שהיה יורש ולא צדק בדקדו' צדדי' והביא ראיה משכחת דפ' יש נוחלין שאמר זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקי' ודילמא בוכרא דאימיה גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה וכתב נראה דלא בעי לומר בני בכורי הוא בפ' אלא בהוכחה דלאו אלימתא דילמא האי גברא לא ידע מאי דגמירי אינשי ובכור לאמו הוא ה"נ אעפ"י שאינו מוכרח הצד שהוא יורש וכו' ואין מכאן ראיה דהוכחא גדולה היא דכיון דידע דבוכרא מסי רוקי' ידע דכוונת דאבוה דמסי ועוד דקאמר דכי הוו אתו לקמיה דאבוי אמר זילו לגבי שכחת ופרש"י דכי הוו אתו החוששין בעיניהם דמשמע דאינשי טובא הוו אתו קמיה ולכולהו הוה אמר זילו לגביה משמע דהוה ידע דבוכרא דאבא הוא דמסי רוקיה גם מה שחתם החכם ההר' שלמה דעל פי מה שאמרו האחים שהיה דון פידרו אחיהם הוחזק בדעתם הקורב' לא צדק שאין זה מוחזק נאם המבי"ט: שאלה רו באתי להשכיל בינה לנמהרי לב העולבים ואינ' נעלבים מחרפים ומשיבים מתעברים חוטאי' לנפשם לא נחה דעתם לחרף את הנעלבים עצמם אלא גם לאבותם ואפי' לאחר מיתה שהם נוחי נפש מצערי' בקבר אשר יש צדיקים אשר מגיע אליה

כמעש' הרשע' ומהם מצדיקים עליהם הדין לומר אשר הם סומכים על האי מימרא דרב אשי פ"ד מיתות כמאן קרינא רשיעא בר רשיעא ואפי' לרשיעא בר צדיקא כי האי תנא דתניא היה ר' מאיר אומר מה ת"ל את אביה היא מחלל' שאם היו נוהגים בו קודש נוהגים בו חול וכו' ובשעת כעסם אינם זוכרים לא רבינא ולא רב אשי ואינם מבחינים בין בן צדיק ובין בן רשע גם מימרא זו אינה כפשטה ולא נאמרה על כל צדיק שבנו רשע כי היו פוגמי' באבו' הקדושים כי יעקב אבינו לבדו הוא שהיתה מטתו שלמה ובכמה צדיקים אחרים אלא שיש הפרש בין צדיק לצדיק האל יתברך נקרא צדיק ה' בכל דרכיו נח איש צדיק יוסף על מכרם בכסף צדיק וכל ישראל נקראו צדיקים ועמך כולם צדיקים ואין צדקתם שוה וכתוב בסדום אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר ולא נמצאו עשרה למלט כל העיר אלא לוט ובנותיו נחשבו צדיקים למלט נפשם וכתוב על אבימלך הגוי גם צדיק תהרוג וכתוב ונקי וצדיק אל תהרוג ואינו צדיק אלא נקי ממיתה ובדברי רז"ל צדיק ורע לו שאינו גמור צדיק וטוב לו גמור צדיקים גמורי' נכתבים לחיים והם שזכותיו מרובים אפי' יש להם עונות הרבה נקראים גמורים אגב רשעים גמורי' וא"כ צריך לבאר על איזה צדיק הוא שאמר רב אשי דקרי' רשע בן רשע שאין סברא לומר שעל כל צדיק הוא שמותר לומר רשע בן רשע שהרי כמה גדולים קדמונים ואחרונים צדיקים שתל האל יתב' מן תתקע"ד דורות ביניה' ותחת חטה יצא חוץ כמו מר' חב"ת ורגמ"ה חלילה לאלו מרשע ויהיו כרשע אויבים אלא שצריך לומר כי רשע בן צדיק היינו צדיק רוב זכויות אפי' בזכו' א' ומיעוט עונות אפי' הרבה ובכיוצא בזה הוא שאמר אפי' לרשיעא בר צדיקא אבל צדיקים כאלו שהזכרתי אין בהם נפתל ועיקש גם בת כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת אשר ממנה נלמד ענין זה הוא מדבר, ככהן הדיוט ואע"פ שנוהגים בו חול וביזיון אינם קוראים אותו רשע ועל זה אמר רב אשי כמאן קרינא וכו' אע"פ שעל כהן אפי' הדיוט אינם קורין, אותו רשע אלא נוהגים בו חול וביזיון היינו להיותו כהן די לו שינהגו בו חול שלא יעלה ראשון לס"ת ולא יקח מנה יפה ראשון כו' אבל אינישישראל בעלמא דממילא הוא חול קרינא ליה רשע עוד אני אומר כי אפילו לצדיק כזה לא הותר לקראו רשע אלא בזמן רשעת בנו ומאריך ברשעתו אבל אח' שפי' שמא חזר בתשובה כמו ת"ח שעבר ביום אל תהרהר אחריו בלילה שעשה תשובה והכא שמא ואפי' לו עצמו לא קרינא רשע כ"ש באביו הצדיק וכ"ש אם ודאי עשה תשובה שאין מזכירין לו עוונות ראשונים ועון הוא למי שמביישו ומי שקורא לאביו רשע בעבורו יורדין עמו לחייו וכן הוא משמעות הכתוב את אביה היא מחללת בזמן שהיא מחללת את אביה שלא כתב את אביה חללה וכן נראה מיהושע בן יהוצדק הכהן הגדול שנאמר עליו שהיה לבוש בגדים צואים דמיון שהיה ביזיון לכבודו שבניו נשאו נשי' נכריות או פסולות לכהונה כמו שתרגם יב"ע נשיין דלא כשרן לכהונתא ונאמר עליו הסירו הבגדים הצואים מעליו וכו' והלבש אותך מחלצות ותרגם ויפיק נשין דלא כשרן מביתיה ואמר חזי דאעדתי מינך חובוך וכו' הרי שאחר שהוציאו הנשים נסתלק מאביהם חרפה וביזה ואפי' בזמן שהיו עליו הבגדים הצואים לא נאמר עליו גנות אחר ח"ו אדרבה נעשה לו נס שניצל מן כבשן האש כמו שכתוב הלא זה אוד מוצל מאש הרי מיהושע למדנו ב' דברים שעל צדיק כיוצא בו לא נאמרה מימרא דרב אשי וגם אפילו על צדיק שנאמר עליו מימרא דרב אשי לא נאמרה אלא בזמן הרשע לא אח"כ

כמו שכתבתי עוד אני אומר כי על צדיק במעשים טובים נאמר זה ולא על חכם אשר מסתמא גם הוא צדיק בשביל כבוד תורתו לא הותר ליחס אליו שום רשע וראיה מסוף מגילה דאמר רב הונא בר מנוח משמיל דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לישראל למימר ליה לגוי כו' והאי דסנו שומעניה שרי ליה לבזויי בגימ"ל ושי"ן פי' בן גויה בן שפחה וכתב הי' פרץ ז"ל ומיהו הני מילי באיניש דעלמא אבל צורבא מדרבנן לא אלא כסהו בלילה וכדמוכח פרק אלו מגלחין ע"כ ואם בת"ח גופיה דסנו שומעניה אמרי' דלא שרי לבזויי בגימ"ל ושי"ן כ"ש בת"ח שיש לו בן שהרשיע דלא שרינן ליה לאיניש לומר רשע בן רשע וכן משמע מדברי הרי"ף ז"ל שהביא מימרא דרב אשי גבי האי מימרא דרב אחא דמאי דפרשינן בגימ"ל ושי"ן הכי נמי ברשיעא וכ"ש היא כדפי' עוד אני אומר שמימרא של רב אשי לא נאמרה אלא באביו בחיים לא לאחר מיתה לפגום נפש צדיק בקבר שאסור לספר אחר מטתן של ת"ח.

נמצא לפי זה כי זאת המימרא של רב אשי אינה אלא בצדיק דעלמא רוב זכיות ומיעוט עונות לא הצדיק תמים שנא' עליו אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא גם לא נאמר דשרי אלא בזמן שהבן אדוק ברשעתו עדיין אבל כשאינו כך וכ"ש אם ידוע שחזר בתשובה אסור להזכיר לו מעשיו הראשונים וכ"ש להרשיע את הצדיק אביו וחייב עונש גם לא נאמר דשרי לקרא רשיעא וכו' אלא על צדיק במעשים טובים ברוב זכיות לא בצדיק כזה ות"ח כמו שכתבתי למעלה וחייב נידוי שמבזה את החכם גם לא נאמר דשרי למקרי וכו' כי אם בחיי אביו הצדיק שאינו צדיק תמים אבל אחרי מות צדיק זה אסור למקרייה רשע בעבור בנו הרשע כמו שכתבתי וחייב עונש ואם הוא ת"ח חייב נידוי משום מבזה ת"ח אפי' לאחר מותו וגדר הרשע שמות' לקרא גם לאביו הוא ברשע ידוע ומפורסם ברשעו ואוחז ברשעותיו ואינו תלוי בדעת הקורא תגר עליו שגזל נכסיו או שעבר איזו עבירה והקורא אותו רשע יורד עמו עד לחייו גם אין שום התנצלו' לקורא רשע למי שאינו ראוי לקוראו רשע או לקורא גם לאביו הצדיק רשע שיאמר שהוא חשב שהיה מותר לקרותו רשע על מה שהרשיע עמו לדעתו כי אדם מוע' לעולם בין בשוגג וכו' לענין נזקין וכן לענין קללה או לענין חירוף שיש בו ג"כ משום אל תונו איש את עמיתו אין לו התנצלות לומר שחשב שהיה מותר שלא היה לו לישא חרפה על קרובו עד שידע בודאי שכן הוא וכמו שחכם א' נאמן לומר שחרף אותו ע"ה א' ויכול לנדותו כן הוא נאמן לומר שביזה וחרף את אביו כדמוכח מההיא עובדא דרב יהודה בר יחזקאל דההוא גברא דאמר מאן יהודה בר שויסקאל עוד אפשר לפרש ההיא דרב אשי כמאן קרינא וכו' דדיקא כמאן קרינא וכו' דלא קאי אלא אב"ד שיכולים לחרף את הרשע לו ולאביו וב"ד יודעים מי אביהם אם יכולים לחרף אותו ע"ד הדרכים הכתובים למעלה וכן נראה מהרמב"ם ז"ל פ' כ"ד מה' סנהדרין וכן יש לב"ד וכו' להלקות אדם ששמועתו רעה וכו' ומבזין ומחרפין את יולדתו וראוי לבתי דינין שבדור להשגיח על המאריכין לשונם לדבר סרה על ליסרם לכבוד התורה ולומדיה כי אין כבוד אלא לחכמי' כמ"ש כבו' חכמים ינחלו בביאת משיחנו במהרה בימינו אמן המבי"ט: גם כי כתבו אנשי מצרים וז"ל לכן בבעו מינייכו רבנן אל תשמעו דברי כת אח' ולא תשיבו על דבריהם וכ"ש מלכתוב פסק עד שתשמעו דברי כת שנייה פן תהיו ח"ו סיב' להחריב העיר הזאת ויהיו דברי חכמים כחוכא ואיטלולא ח"ו כי פני הדור כחלמיש עז קשה וירימו יד בתורת משה

ח"ו ע"כ לא מפני זה נניח מלכתוב על הצועקים שם לחכמים ואינם נענים וגם מה שכתבנו לא היה לכת הא' אלא לב"ד החכמים יצ"ו הוא שכתבנו וכוונתם שלא נכתוב כלל ולא נשמע צעקת דלים להודיע צעקתם ושהם ידונו על נפשם מה שיראה להם כי כיוצא בזה כתבנו להם בריב זה שבין השר הכהן והאחים החכמים יצ"ו ולא היה ישר בעיניהם שנכתוב כלל בזה הענין לכבוד הכהן ואנחנו חייבים ג"כ מכאן והלאה לשמוע צעקת הצועקים ולהודיע לרבים צערם בפרט לחכמי העיר שישמעו צעקתם וידונו בניהם דין תורה או יפשרו ביניהם כפי מה שיראה להם וגם בענין הנזכר אנחנו חוזרים וכותבים שיתקבצו החכמים יצ"ו שוים לשתי הכתות וישמעו כל טענותיהם וידונו ביניהם כי להם נאה ולא לנו שהם יודעים פרטי העניני שביניהם בדררא דממונא שיסתלקו מלשמוע הצועק ואומר פלו' גוזל אותי מפני שטוענים שיראום מלהטפל בנכסי המלך זו אינה טענה כי גם המל' יר"ה אינו רוצה שיגזלו העמילי"ש זה את זה ואם הם אינם כדאים לכך ישמעו טענותיהם ויכתבו לנו ואנחנו נדין אפ"י טענותיהם כמו שיראו לנו מן השמים וגם כי ידענו תי"ל לחלוחית התורה קיימת ביני' כמו שכתבו הם ואנחנו מרבים ומגידי' שבחם כי הם בקיאים גם בגופי הלכות תקופות וכו' ועכ"ז גם הם בענותותם משפילים עצמם וחולקים לנו כבוד והם רגילים לשאול ממנו כמה שאלות בדיני התורה אשר אם יש בניה' מחלוק' או שהם מסתפקי' בהם להיותינו בארץ יש' דאוריה מחכים דומי' ממה שאמרו פ"ק דחולין ופ' מקום שנהגו אבל מא"י לבבל לא כיון דאנן כייפינן להו עבדי' כוותיהו וכתב רש"י ז"ל דאנן כייפי' לבני א"י דאינהו סמיכי ובבל לא סמיכי ומפני שרפה ידם מליגזור עליה' אנחנו סומכי' את ידם וגוזרי' על שתי הכתות הנז' שיבררו ב' חכמי' והם יבררו שלישי ביניה' לדון ביניה' ויצא הדין לאמתו ואם לא ירצה א' מן הכתות נכתוב עליו סרבנות ונודיע לכל קהלות הקודש בפרט לקושטנטינ"ה אשר יש להם יד ושם להכריח' על כך נאם המבי"ט: שאלה רז חכמי חרשים וראשי העברי' הביטו מי חכם שמע כזאת ומי הראש ראה כאלה איש יהודי מכה איש עברי מאחיו עיניכ' תראנה ואזניכ' תשמענה ותעמדו על דם ריעכ' כי תשכבו איך לאו תפחדו וכי תישנו איך ערבה שנתכ' כי ראיתם את הלחץ אשר במצרי' לוחצים הכה"ן לא אמר איה ה' ותופש"י התור"ה הקרובי' אליו לא הודיעוהו כבשו פניה' בקרקע ולפני בן אלעזר הכהן יעמדו ולא זו דרך ה' ולא זו מנהג העיר הגדולה בחכמה ובמעלה כי לא ישכון באהליה' עולה ואמת יהגה חכם ולכן חייבי' כל חכמי לב וראשי עם אשר במצרי' לאזור מתנ' לעשות חיל יעמדו נא ויושיעו את הצועקי' על ד"ת ולא נענו עד עתה בפרט על מה שנתפרס' פה על השר ה"ר שמואל כהן אשר הרע לעשו' על ה"ח משה בירב באמרו לפני הבאשה שאכל מנכסי המלך מאה אלף פרחי' ושהיה חייב תליה ולר' דוד מדינה שהיה מביא עשרה כיסים לפני הבאשה מוקדמי' על שיתן לו המראביג ואמר הוא לבאשה שיקחם על מה שחי' למלך לשעבר וכן עשה הבאשה ונתן המדאביגי' לה"ר שמואל ודברי' קשים מאלו דיבר על ה"ר יוסף נ' שאנגי' בפני הבאשה במפורס' באמרו אם לא יתלו שנים או ג' יהודי' לא יצא ממון המלך ואמר לפני הבאשה ג"כ למי תלו למי הרגו השרי' מן העמילי"ש כדי שלא יאכלו ממון המלך ודברי' כיוצא באלו לפרט ולכלל העל אלה יתאפק ה' גם אתם עבדי ה' כי ידעתם לא תחשו ודברו נא לאיש הנשא הנז' בדברים טובי' ותוכחת ריעים אל ישנה את טעמו בימי זקונו לעשות מה

שלא נשמע עליו עד עתה ואם יש לו דין על חביריו בפרט עם הח' משה בירב יעמו' לד"ת עמו על כל תביעותיו כי גם בנכסי המלך יר"ה יש לדון בד"ת מי הוא החייב מי הוא חייב למלך ומי הוא חייב לחבירו מנכסי המלך כי המלך יר"ה אינו רוצה שיגזו' שום אדם לחבירו כדי לפרוע מה שחייב לו כי הוא מלך שופט צדק ואם יראה לחכמים יצ"ו להעמיד שני' או שלשה מראשי הקהלות יצ"ו כי יצטרך לעשות דיניהם אי זו פשרה כשלא יהיה הדין ברור הרשות בידם ואם מאן ימאן האיש הנז' תפצירו בו עד בוש כי כן אתם חייבים מן התורה הוכח תוכיח וכו' אפילו עד מאה פעמים ואפילו עד שיקבלו חירוף או הכאה ח"ו ולא תרפו ידיכ' עד שיגמר הענין ביניהם ואתם חייבי' להכריז נוסח ההסכמה ששלחנו מכאן על דבר המלשינות כמו שאנחנו מכריזין אותה בבתי כנסיות בכל שבת י"ר ומשם והלאה ליסר כל מי שיעבור ולא יהיה פתח למלשינים שיותר המלשינות ביניהם כי לא דבר ריק הוא מה שעבר שם עד עתה כי נתפרסמו שם הדברים שהוזכרו למעלה ועוד נוסף עליהם דברים אשר לא נכתבו וגם פה הועדו לפנינו מן הבאים משם רוב הדברי' שנתפרסמו ויותר ממה שנכתבו וגם בכתב קצת חכמי מצרי' נתאמת כל מה שנכתב ויותר וידענו כ"א תשימו לב לתקן הדבר יעלה בידכם ולא תהיו בכלל מי שיש בידו למחות ואינו מוח' הוא נתפס באותו עון ח"ו ולמוכיחים ינעם ה' ועליהם תבא ברכת טוב ומי שלא ירצה להצטרף עם המוכיח' לכבוד ב"י הוא מצטרף עם מי שחבריו נמנו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמה' והוא בכלל מה שכתוב מע"ו ל"ל ולי"ל: שאלה רח שמעתי דבת רבים אומרי' כי יש רשו' לעמילי"ש הלוקחי' מכסי המלך יר"ה ומעלים זה על זה ובחשבונותיה' עולי' לפני הערכאות ודנין ביניה' כפי חוקם ונושאי' ונותני' ביד מזה לזה שלא בדיני ישראל ואומרי' כי כן נתפשט המנהג ואני אומר כי מנהג זה הרע מבטל הלכה טובה כי באיזה עסק שיש בין ישראל לאחיו חייבים לדון בדיני ישראל לפני' ולא ל"ג וכפי מה שראיתי כתוב מעשה שהיה שראובן היה עאמיל ואחר כך בסוף אמ"רו לקח מקומו אחריו שמעון ותבע ראובן לשמעון בפני השרי' כי נכנסו כמה ספינות של סחורות ולקחם הוא ושהן שלו שבזמנו באו ושהוא לקח' בגזל אז השיב שמעון למה לא תבע' תביעו' זו בזמן הבאשה שהיה קודם זה ושהיה יודע האמת והוציא שמעון תפילין מחיקו ואמ' לו תשבע על תביעתך שהיא אמת אז השיב ראובן בפני השרים בלשונם איני יודע אלא שרע אלה וקודם זה עשה ראובן חוגא מזוייפת על זה ושלחה לשער המלך יר"ה ושלחו לו חקות שיחשבו כל מה שנכנס מן הספינות ביד שמעון ויחשבום במה שהיה חייב ראובן למלך ויפרע חובו בממון חבירו שעולה זה לממון רב גם אחר שכלה זמן האלתזי' של שמעון חזר ולקח ראובן העמילי"ק שהוא ומתרעם שמעון כי לקח ראובן ע"י שוחד מהמוסים שהיה בזמנו ממון רב ולא די זה אלא שעתה תובע מה שנכנס בחשבון שמעון מקודם שהם הספינות הנז' ועם כל זה אמר לן שמעון שימתין עד שיגמור ענייני חשבונותיו עם השרי' ושאחר כך יתפשר עמו לעשות רצונו על אלו הספינות ולא רצה וצעק שמעון בפני חכמי העיר ולא שוה לו וחזר ראובן לתבוע התביעה והוציא החוג' המזויפת לפי דברי שמעון והוא הוציא חוג"א אחרת נגד אותה החוגה וכשראה השופט ב' חוג"ש מכחישות זו את זו בטל שתיהן ואמר לראובן שיביא עדים על תביעתו והביא עדים והביאו את שמעון לפני הבאשה וחזר שמעון ואמר אם היה אמת מה שאתה תובע למה לא תבעת לפני הבאשה שעבר שהיה יודע כל מה

שהי' אז השיב ראובן אם היה כאן שופט היו תולין אותך שאכלת ק' אלף פרחים מן המלך אז השיב שמעון לא אכלתי נכסי (המלך) אלא אתה שאתה כאין על נכסי המלך יר"ה והוא מקויי' בדיואן המלך וטוען שמעון כי לא אמר זה כי אם להגזים עליו כדי שלא יאמינו דבריו אשר דבר עליו ושיש עדים מסויימי' שנמצאו בכל אלו הדברים ושהיו הדברי' כסדר הכתוב למעלה שראובן קדם בתביעתו לשמעון ודיבר מה שכתוב למעלה ושאחר כך השיב שמעון מה שהשיב כמו שכתוב למעלה וגם טוען כי מקודם זה שלח לו ראובן ע"י סופרי הקהל שיפרע לו כ"ד אלף פרחים או ילך עמו לערכאות ושהשיב הוא לו שלא היה רוצה לעמוד אלא בדיני ישראל וראובן לא רצ' ושהסופרי' ואחרים עדים בזה ולא רצו לכתוב העדות מפחדו: גם בענין המסירה הכתובה למעלה מתרע' שמעון כי ראובן קבץ חכמי' אח"כ והביא עדים שנתקבלו לפני' מה שאמ' שמעון לראובן לא אבל מאל אל צולטא"ן אלא אתה שעשית זויף בנכסי המלך וקיבלו עדות זו ולא מה שלפניו שראובן אמר לשמעון אלו היה כאן שופט היו תולין אותך שאכלת ה' אלף פרחים כי אמרו שלא שמעו אלא זה וגם מה שתבע קודם ראובן משמעון הכ"ד אלף בחוג"ה וחוקות ושאומו שהוא מזויף מתרעם ראובן כי לא נכתב עדות זה ושהיה מפורסם לכל: ועל כל זה באתי להודיע לכל האנשים אשר מתעסקים באלתזם שבכל חילוק שיהיה ביניה' שילכו לב"ד ולפני אנשים בקיאים באלו הענייני' ויקיימו כל מה שידונו ביניה' או יפשרו וזה דבר שאינו צריך להודיע לחכמי' אלא לאנשים עצמם ומעתה אם יש שום מאלו איזה תרעומת על חברו שתובע לפני הערכאות מה שאין לו ד"ת או תובע איזה דבר שמתרע' חברו שיש בו זיוף חייבים ב"ד להטפל ביניהם ולכוף את התובע או הנתבע לעמוד בד"ת כפי מה שכתבתי ואין להם שום התנצלות לומר שהוא מנהג רע או שהם יראים מלהטפל מפני האומות כי הוא ידוע כי בכמה דברים שהם רוצים מיטפלים בהם ואין תקלה במעשה ידיהם והרי בתביעה זו נשמע כי קבלו ב"ד עדות לזכות הא' מהם ג"כ חייבי' לשמוע צעקת הנתבע ולקבל עדות מה שדבר עליו התובע בענין האלתז' ובענין הספינות אשר עליהם הוא עיקר הריב ביניהם וכיון שהתחילו לקבל חצי עדות לזכות הא' בריבו ישלימו לקבל עדות השני מי שהתחיל במצוה או' לו גמור כ"ש כי שמענו כי א' מן הדיינים לא נראה לו לחתום באותו חצי עדות וחייבים ב' הכתות לקיים מה שגיגזרו עליה' מצד הדין ומצד החרם אשר נגזר כבר זה ימים חתום מהחכמי' המפורסמי' ואחריהם כל חכם חתם וכשיגמר ביניהם הפרש וחילוק מה שיש דררא דמונא ביניהם אז ג"כ יחושו לכבוד התורה כי לא לבד יש חילול כבוד לרב הגדול זלה"ה אלא ג"כ לרוב חכמי ישראל אשר במחוז הזה אשר שתו מימיו וחייבי' כולם בכבודו וגם כי לא נמצא עד עתה אלא עד א' בן בנו של הרב נאמן בד"ת כמו שנאמן כל ת"ח לומר שע"ה חרפו וכמו שכתבתי בפסק אחד ומן הדין הוא בכלל המבזה את הת"ח אחר מותו ויש ג"כ ביזוי חכמים ששתו מימיו ועם כל זה יעשו לפחות שיקבל מה שכתבתי כבר לחכמים יצ"ו בימים שעברו כי אפי' שלא היה אמת שהזכיר הרב כבר יצא הקול שהזכירו לגנאי וראוי לעונש כ"ש בהיות עד וטענת ברי מהחכם בן הח' בנו ז"ל ויעשו החכמים יצ"ו הטוב והישר שיידברו לו בלשון רכה כי גם כי הוא כהן וגדול היה לו חטא בזה והוא יהיה נשמע לכל מה שיאמרו הם בין בממון בין בעונש כי כבוד הוא לו לינצל משיחת פי הבריות שיחשבו עליו שהוא במכשול וידענו כי לעולם

בגדולתו ומעלתו אשר היה לו מבחרותו עד זקנתו היה נכנע לדברי חכמים ומעולם לא נשמע עליו דבר עבירה ושמץ פיסול תהלה לאל ובעשותו זה יהיה מאושר שלא בייש' ילדותו את זקנתו ויש מהם אומרים אשרי זקנתו שכפרה על ילדותו אשרי מי שלא חטא ומשחט' ישוב וימחול לו מלך מוחל וסולח לעונות עמו ישר' ויכתוב לכל ישראל לחיים אמן המבי"ט: שאלה רט אחר שכתבתי שני פסקי' בשם ראובן ושמעון ראיתי כתב חכמי מצרים שפירשו מי הם ומי אביהם שהם בני יעקב אבינו הא' מבני לוי מבני אהרן הכהן והב' מבני ראובן או שמעון או משאר שבטי יה הלא הוא הח' משה בירב יצ"ו בן החכ' השל' ה"ר אברהם בירב ז"ל בן הרב הגדול המוסמך מורינו כמה"ר יעקב בי רב ז"ל וכן אהרן הכהן הוא הגביר ושר כה"ר שמואל הכהן וכתבו החכמים יצ"ו בכתב' כי השר הכהן הנז' צוח כי כורכיא על כי הכריז עליו נידוי הח' יצחק בירב ואחיו הח' משה הנז' על כי חירף את אחיו הנז' ואת אביו הנז' שקרא אותו מלעון בן מלעון וגם שיש מי שמעיד שהזכיר את הרב הגדול אבי אביהם בגידוף שהוא ועל זה כתבו שנתקבלו עדויו' בפני החכמים החתומים בכתב ובפני חכמים אחרים כי הח' ה"ר משה הנז' מסר את הכהן הנז' בפני הבאשה ובפני הקאצ"י עסבר והדפתדאר בדברי מסירו' נוגעות לנפש שאמר לו שזייף החוגא שתובע ממנו כי דרכו כך שזייף בזוייפי אחרים וגם בפרוטות זייף ושעל זה חרה אפו של השר וכשיצאו משם חזרו להתקוטט והתחיל כ"ר משה ואמר לשר הנז' י"א מלעון ושהשיב לו השר את מלעון אבן מלעון ושהשיב ה"ר משה לעומדים שם תראו איך הוא מחרף את אבי ואת זקני זלה"ה ושענה השר אני לא הזכרתי את זקנך ח"ו אבל את אביך הזכרתי אן אל ולד אל נחש יגי"ב אל נעל' לאבוה ואמר מאחר שמסר אותי והוא רשע שמות' לקרותו בן רשע כפי הדין כמו שהביאו מבת כהן וכו' כי כן שמע מחכמים גדולים מימי קדם וכתבו החכמים שחתמו בכתב שרוב חכמי העיר הסכימו שאין חילוק בין רשע בן צדיק לרשע בן חכם וכתבו החכמים שחתמו בכתב בעדות נאמנה כי מה שהעידו לפני' מעולם לא זכר את זקנו ז"ל ושח' ה"ר יצחק עשה שלא כדין כתבו עוד והנה עיניכם רואות כי הם גילו למעכ"ת קצת דברים כפי העולה על רוחם והסתירו מה שהוא נגדם לכן בבעו מנייכו רבנן מהיו' והלאה אל תשמעו דברי כת א' ולא תשיבו על דבריהם וכל שכן מלכתוב פסק עד שתשמעו דברי הכת השניי' פן תהיו ח"ו סיבה להחריב העיר הזאת ויהיו דברי חכמים כחוכא ואטלולא ח"ו כי פני הדור כחלמוש עז וקשה וירימו יד בתורת משה ח"ו גם האנשים האלה כותבי' למעכ"ת כל העולה על רוח' וכוונת' להבאיש את ריח השר ואפי' לנו שכולנו בני עיר אחת הם משמיעי' דברי שקר על השר ואנחנו חוקרי' על הדב' ומוצאי' שהכל שקר ושאר אלו המריבות שני' או ג' ימי' הכו את ה"ר משה בפני הבאש' על סך שנשאר חייב למלך כמנהג שאר המעלמין שמכיל' ומיסרי' אותו להציל ממון המלך וכתבו שאמיתות העניין בלי אומדנא אלא דברי' על בוריין כי השר אינו נוגע בזה ולא פוגע כלל אלא שהבאשה משתדל להוציא ממון המלך כי ג"כ אחר ב' או ג' ימי' הוכה פל"ו ופל"ו מכות עצומות וכו' יאמינו כ"ת לדברי' אלו ות"ל לחלוחית התור' קיימת בינינו וכסא מעכ"ת ירום וכו' הדרך ונאנח ישראל יעקב תבון בצלאל אשכנזי' והנה המראה מזה הכתב שקבלו העדויות שלא בפני ה"ר משה בדב' של ממון מפרוטה ולמעלה אין מקבלין עדות וכל שכן לעשות רשע מוסר איש צדיק וחכ' שאם היה הוא נמצא בפני העדי' היה שואל מהם מה אמר

השר בפני הבאשה כשתבע ממנו הב"ד אל ברחי' ואם הביאו ע"י גאוושי"ש לפני הבאשה ושומר לו שהוא אכל כמה אלפי' פרחי' מנכסי המלך וגם החכמי' היה ראוי שיהיו מרבי' לחקור את העדי' ולומר להם שיאמרו האמת איך תבע השר מה"ר משה את המעות שאמר שהיה חייב לו ה"ר משה ומה דבר לו כי לא לחנ' דבר ה"ר משה אותן המסירו' גם כשיצאו משם שיצא בחרון אף השר כשחזרו להתקוטט ושהתחיל ה"ר משה ואמ' לו יא מלעין ואח"כ ענה לו השר אתה מלעון אבן מלעון לא יאמן כי יסופר שה"ר משה מסר כל אותן המסירות ושתק השר הכהן אלא שחרה אפו ושבצאת' חזרו ונתקוטטו ושהתחיל ה"ר משה ואמר לו יא מלעון נראה שהחרון אף של הכהן לא עשה שום רושם שלא דבר ושלא השיב שום דבר רע על מסירות שמסרו אותו וגם שנתקוטטו בצאת' ושהתחיל ה"ר משה על כל מה שמסר חזר וחירף ואחר שהעדות היה שלא בפני הבעל דין וגם הב"ד לא כתבו שחקרו אותם על כל הנז' אין עדותן עדות כל שכן שלא הזכירו העדי' מי הם לדעת אם יברר ה"ר משה עליה' כי הם נוגעים בעדות באיזה צד וגם החכמי' י"ץ ידעו כי המעל' כ"ר שלמה אלשקר נר"ו נמצא בכל מה שעבר ואין מי שיוכל להגיד האמת כמוהו ומה שכתבו החכמי' י"ץ שה"ר יצחק עשה שלא כדין להכריז על השר הכהן בב"ד הם יודעי' כי ה"ר נאמן לומ' ע"ה פלו' חרפני ויכול לנדותו וגם יצא הקול כי ה"ר יצחק הכריזו העיקר היה אחיו ה"ר משה אשר היה אצלו אז בשעת הכרזה כי הוא היה נאמן על עצמו שקראו רשע וגם על החי אביו כמו שכתבתי בפסק וגם על זקנו כי בבזיונו היה גם הוא בזוי מאד כל שכן שהכהן הוא מודה שהזכיר את אביו אלא שהחכמי' י"ץ נראה להם לתלות קולר העדות על העדי' ולקיי' עדות' על כבוד כהונה גדולה והגדולה ועל זה נראה שלא חתמו כ' החכמי' אחרי' שכתבו הם שנתקבל העדות ג"כ לפני' בפרט החכ' גם שב גם ישיש בהם הה"ר משה דמוהי נר"ו נשמע שאמר בפרוש שלא היה רוצה לקבל העדות שלא בפני בעל דין וגם אעיקרא דמילתא פירכא נניח דברי הגידופין ונחזור לדררא דממונא שהולכת הכהן את כ"ר משה לבאשה תהיה המסיר' ממי שתהי' הפרי שיצא היה כי מיד נחבש ה"ר משה על תביעתו ונתגלגל עליו תביעה אחרת אם היה חייב שום דבר למלך וגם לאחרי' תמשך היזק שחבשו' ג"כ על חובות המלך והיה ראוי לחכמי' לשמוע צעקת הצועק והאומ' תשב לדין תורה כי גם הם נכסי המלך אין המלך רוצה ליקח מזה לזה אלא כל א' יפרע חובו ואם היה מתמרמר בפני החכמים י"ץ שהיה לו דין לשר על ה"ר משה אז היה לו רשות ללכת לבאשה מה שאינו כן במה שיש בין איש לחברו שאם חייב לו ואין לו אינו דין שיחבשהו בידי אומות העולם אבל בממון המלך אם הוא ידוע שראובן חייב למלך ותופש את שמעון עליו יוכל שמעון לומר אני איני חייב דבר ראובן שאו' שאני חי' הוא הוא החייב ועוד היום גדול שיכולי' החכמי' י"ץ לשמוע כל טענותיה' ולדון ולפשר ביניהם כפי מה שירא' להם בעיני חכמת' אלא שאיני' רוצים להטפל במה שיודעים שיצא הכהן חייב הרי נשאו פניו בהתחלת קבלת העדות שהזכירו את הכהן בשר ונעלה ואת האח' הזכירום כא' הריקים כ"ר פלוני ויש בזה חילול התורה שהוא ידוע שהאחי' הנז' מלבד שהם בר אבהן הגדול הם בר אוריין וחכמים כיוצא בהם וראויים להתכבד בפני הקהילות כמוהם בפרט גדול האחים שהוא ידוע ומפורס' כא' מן החכמי' המפורסמי' ונתקיי' בהם עד עתה לא ימושומפיך ומפי זרעך ומפי זרעך וכן יתקיים לעתיד להם ולכל חכמי ישראל:

המבי"ט: שאלה רי כתובה שכתוב בה ולפי שאמר' הכלה הנ"ל שהניחה אצלה נ' פרחים ולא הכניסה אותם בכלל נדונית' הנ"ל קבל עליו החתן בכלל הקנין והשבועה הנ"ל שאין לו ולא לבאי כחו בשום זמן בעול' שום זכות ושום שעבוד בסך הנז' שהם נ' פרחים זהב לא בהם ולא בפרי פרותיה' עד עולם אלא הרשות בידה וביד באי כחה לעשות מהנ' פרחים ובפרי פירותיה' עד עולם כרצונ' ע"כ ולמעלה אחר תנאי הכתובה כתוב וכל הפרש שיהיה בין החכם החתן הנ"ל והכלה יהיה נידון בין בחיים בין במות ע"פ הח' הנעלה ה"ר יעקב יורנו רבי' אם מתה אשה זו ויש לה בן מבעל זה וכן מבעל אחר ולא פירשה שום דבר באלו הנ' פרחים מה יהיה דינם אם ירשום הבעל או הבנים: תשובה מה שלא הוזכרו פירותיה' אלא פרי פירי הוא בעי' בגמ' וכתוב בא"ה סימן צ"ה ואם כתב דין ודברי' אין לי בנכסיך ובפרי פירותיהם ולא הזכיר הפירות אוכל הפירות ולא פירי פירות ע"כ וכן כתב הר"ן ז"ל יר"ח ואחרים סוברין דמכל מילי סליק נפשיה ונ"ל דהוא הדין אם כתב אין לי בנכסיך ולא בפירי פירי פירות ולא הזכיר שסליק עצמו מפירי פירות אלא מן השלישי' שיהא הדין כמו כשלא הזכיר הפירות רות הא' למר כדאית ליה ולמר כדאי' ליה אלא שבגמ' הזכירו למעלה פירי פירי פירות ולמט' לא הזכיר אלא פירי פירותיהן ונראה לומר כיון שהוא ספק אוקמינן אחזקת הבעל ועוד נאמר תפוס ל"א כמה דאמרינן במילי אחריני בעניין ב' שטרו' ולענין ירושת הנ' פרחי' הבעל יורשן דבמתנית' דהכותב איכא תלתא תנאי ת"ק ורבי יאוד' ורשב"ג לת"ק אפי' אמר דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותי' יש לו פירי פירות עד שיכתוב פירותיהן ופירי פירותיהן עד עולם ולדידיה נמי מהני לה נמי מה שכתב דין ודברי' וכו' אין לי בנכסיך ובפירותיה' יש לו פירי פירות עד שיכתוב פירותיה' ופירי פירותיה' עד עולם ולדידיה נמי מהני לה מה שכתב דין ודברי' אין לי בנכסיך וכו' שאם מכרה ונתנה קיים ואם מתה ירשנה דלא פליג את"ק אלא בפירי פירות אלא א"כ כתב לה דין ודברי' אין לי בנכסיך ובפירותי' בחייך ובמותך דאם מתה אינו יורשה ורשב"ג פליג א"ר יהודה דאפי' כ' לה בחייך ובמותך אם מתה ירשנה מפני שהתנ' על מה שכתוב בתור' ופסק הרמב"ם ז"ל כרשב"ג דאע"ג דאין ירושת הבעל לאשתו מן התורה עשו חכמים חיזוק לה כשל תורה הא קמן דמתני' יורשה אפי' לת"ק דלית הילכתא כוותיה ורבי יהודה דהילכתא כל שלא אמר בחייך ובמותך הוא יורשה ורשב"ג אפי' אמר בחייך ובמותך יורשה והיינו אחר שנשאה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף דינים אלו אבל אם מתה יירשנ' ומה שכתב למעלה התנה עמה שלא ירשנ' הרי זו לא ירשנה היינו קודם שתנשא בעודה ארוסה או שכותב לה בכתובתה בשעת כניסה כמו שכתב הרב מ"מ והיינו נמי שכתב לה בפירוש שלא ירשנ' אבל כתב לה דין ודברי' אין לי בנכסיך לא מהני לה אלא שאם מכרה ונתנה קיים אפילו לרבי יאודה דהילכתא כוותי' אלא א"כ כתב בחייך ובמותך והשתא כנראה דלא כתב לה בחייך ובמותך הוא יורש הנ' פרחי' ואע"ג דכתב שאין לו ולבאי כחו בשום זמן בעולם שום זכות ושום שעבוד בסך הנ' פרחי' לא בהם וכו' משמעות כל זה הוא בחייה ומה שכתב בשום זמן בעול' היינו כמו עד עולם דמתנית' דאפי' הכי יורשה ומה שהאריך לכתוב בשום זמן בעול' היינו חיזוק של עד עולם כי בשום זמן בין שיהיו לה בני' ממנו או שיטיב הוא עמה או שיבא לידי צורך לא יהיה לו זכות בהן וכל זה בחייה עד שיכתוב לה בחייך ובמותך או שיתנו שלא ירשנה כפי מה שכתבתי ועוד טעם אחר

בנ"ד שכתב בתנאי זה אלא הרשות בידה ביד באי כחה לעשות בנ' פרחים ובפירותיהם עד עולם כרצונה הרי שפי' כל מה שנסתלק מכל זכויות נכסיה היא שתעשה בהם כרצונה כמו שתמכר' או תתנם כפי מה שתמצ' וכל שלא עשתה בהם שום דבר נשאר לבעל והוא יורש אותה והריב"ש ז"ל בא' מתשובותיו כתב על מי שפשוו בינו ובין אשתו שתוכל לתת כל כך למי שתמצ' ומתה ולא חלקה ולא נתנה שום דבר שהבעל יורש הכל דוק ותשכח תשובת הרב ולענין מה שכתוב וכל הפרש שיהיה בין החתן ואשתו יהיה נידון בין בחי' בין במות' ע"פ החכם הנז' תנאי זה כתוב אחר תנאי הכתובה קודם תנאי זה ואינו חוזר אלא על התנאים הכתובים למעלה עוד אני או' אפי' היה כתוב על כל התנאי' תנאי זה אינו בכלל שהרי כתוב כל הפרש בין החתן ואשתו וזה הפרש מענין הירושה אינו תלוי בינו ובינה אלא בינו ובין בניה כי מה שכתוב בין בחיים ובין במות הוא בהפרש שבינו לבינה בחייה אם יהיה שום הפרש ביניהם באיזה תנאי ששואלת היא ממנו או הוא ממנה תנאי שהוא תלוי בחייה או שיש ביניהם הפרש באיזה תנאי ששואלת היא ממנו שיעשה לה לאחר מותה או הוא שואל ממנה איזה זכות לאחר מיתה וכל זה הוא תנאים שבינו לבינה כמו שכתוב הפרש שיהיה בינו לבינה בין בחיים בין במות כמו שכתבתי שכתוב שיהיה נדון על פי הח' הנז' נדון בד"ת וגם הוא ידן במה שכתבתי בד"ת נאם המבי"ט: שאלה ריא הראו לי כתובה שכתוב בה תנאי בכלל התנאים ואם ח"ו יהיה דבר בעיר נתחייב להבריא' מעיר לעיר עד סוף תחום ארץ ישראל ע"כ והחתן או' כי הכוונ' הי' שיבריא' מחמת הדבר והמנהג הוא להבריא' בכפרי' מכפר לכפר וחמיו טוען כי בשביל כך התנה בפ' מה שאינם רגילים להתנו' בשום כתוב' שדרך הוא לברוח בזמן הדבר אלא שרצה הוא שיבריא' מעיר לעיר שלא כמנהג כדי שלא יצטרך ללכת בכפרים כי הוא טורח לאשה וזלזול ללכת מכפר לכפר ועל זה היה נראה לו לכאורה כי מה שנכתב מעיר לעיר לאו דוקא לאפוקי מכפר לכפר אלא הכוונה היתה שיבריא' כיון שלא כתב בפירוש ולא בכפרים וגם יש עיר שנקרא כפר כמו שנראה ממתנית' דפ' ה' דמגילה איזו העיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכאן הרי זה כפר ע"כ מדקתני הרי זה כפר ולא תני הרי זה ככפר כלו' כדין [בפר שמקדימ' ליום הכניסה משמע שנקרא' גם כן כפר אעפ"י שהיא עיר קטנה כדתנן איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין משמע דכל שאין בה י' בטלנין אינה עיר גדולה אבל עיר קטנה מיהא נקראת ותני עלה הרי זה כפר הרי שיעיר קטנה נקראת כפר ודקדקתי אחר כך בכתובה תנאי זה שכתוב עד סוף תחום א"י שנראה שהיתה הכוונ' מעיר לעיר שיש כמה עיירות מכאן ועד עזה ושהוא קרוב לסוף תחום א"י מה שאינו כן לצד מזרח א"י כי הגישור הוא סוף תחום א"י לצד מזרח אלא שאין מכאן עד לשם שום עיר וגם לצד צפון א"י אין שום עיר מכאן לסוף תחום א"י כי אם צידון שדרי' בה יהודי' וגם ראיתי בתנאי זה שכתו' מעי' לעי' ביני שיטי והוא מקויים למטה שנראה שכתבו סתם והיה נראה שיבריא' בכפרים כמו שרגילים רוב הבורחי' ולכך חזרו וכתבו כ"ש) ביני שיטי) מעיר לעיר שנר' שהית' הכוונ' שלא יברח' בכפרי' ולכן נר' לי שחי' החתן להבריא' מעיר לעיר מכאן לטברי' או לגינין ומשם לשכם אם יצטרך ומש' ועד עזה שהוא סוף תחו' א"י ויש שבועה בסוף כל התנאים וראוי לחתן זה שהוא ת"ח לחוש לשבועתו ולהבריא' מעיר לעיר כמו שכתוב נאם המבי"ט.

שאלה ריב אסתר נתקדשה לראובן ואח"כ ידעה כי היה לו חולי הנופל ולא היתה רוצה להנשא לו והפצירו בה קרובי' כי אמרו כי היה החולי הנז' נקל כמעט שלא היה נרגש בפני אנשי' שהו' מתעלף מעט ולא היה נופל ושיתרפא לימים כי בחור היה ועל זה השיאו' לו ועמד עמה כמו ג' או ד' שנים ובאלו השנים היה החולי הולך וגדל עד כי גדל מאד שהיה נופל על פניו פתע פתאום וגם היה אז עושה שטיות ואומרת אסתר שאינה יכולה לסבול אותו וכיון שהיא לא ידעה שהיה לו זה החולי ולא נשאת לו אלא עד שאמרו לה שהיה נקל ואדרבא הכביד עליו שאינה יכולה לסבול חוליו ושטותו יורינו רבינו אם כופין להוציאה: תשובה בפרק המדיר במרדכי הביא מה שכתב ראבי"ה דאע"ג דנכפ' לגבי אש' הוי מום משם אין ראיה להחשיבו מום גבי איש דאש' בכל דהו ניהא לה ותדע דלא תני נכפה גבי מומי דאיש ואין בידינו לכפות בלא ראיה ברורה וגם לא נכופ' אותה להיות עמו כיון שבאה מחמת טענה וכך שמע ראבי"ה מעשה דאביו רבי' יואל ז"ל הלוי ע"כ הרי שאין נכפה בכלל אלו שכופין להוציא אבל כיון שאין כופין אותה להיות עמו כיון שבאה מחמת טענה שאינה יכולה לסבול אינה מפסדת נדוניתא שהמורדת שכתב הרשב"א ז"ל שהנכסים שהכניסה לו אין מוציאים מידו וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל (עליו) אחריות עליו אינו משלם לה כלום היינו במורדת כדי לצערו וכן באומרת מאיס עלי שאין בטענת' ממש כיון שאינה נותנת אמתלה לדבריה וטוענת הנרא' לחכמי המקום למה הוא מאוס עליה וכמו שכתוב בביג"ה פי"ד אבל באה מחמת טענה כמו שכתב ראבי"ה וטענה טובה היא כנ"ד שאינה יכולה לסבול עתה שנתחזק עליו חולי זה ולכך אינה מפסדת כתובתה ומה שתפס מוציאים מידו וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן עליו ישלם לה מעות שנתנו לו בכלל הנדוניא חייב לשלם לה אפ'י אכלן או איבדן וכופין אותו לשלם אם יש לו ואם מתוך כך ירצה לגרשה כדי שלא לשלם לה יהיה גט כשר כיון שבידו לשלם ולא יתן גט: ולפי מה שבא בשאלה שנתחזק לו החולי אחר שנשא נראה כי מחמת התשמיש היא שנתחזק ואם כן אפ'י שהיא היתה סובל' לא נניח להם לישב יחד וכדתנן גבי מוכה שחין וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחה פ'י אם התנה חוץ ממוכה שחין מפני שהיא ממיקתו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פר' אחרון אין שומעין לה אלא מפרישין אותה ממנו ופ'י הרב (ז"ל) מישאינו ז"ל ונותן לה כתובה ובנ"ד אם סיבת חיזוק חולי הוא מחמת התשמיש לפי ראות הרופאים אפ'י היתה רוצ' היא לא נניחם לישב יחד ופשיטא שלא היתה מפסדת שום דבר מכתובתה והרי כשאומרת אינה יכולה לסבול שבאה מחמת טענה טובה שאינה מפסדת מן כתובתה כלו' כמו שכתבתי למעלה ובלי טענ' זו הוא חייב () שכתו' למעלה נאום המבי"ט שאלה ריג הראו לי צוואת ה"ר אברהם פנטו ז"ל שהיה מצווה לבניו שהיו במצרים שישלחו לאלמנתו בכל שנה י"ב פרחים עד י"ב שנים למזונות עוד מה שישלחו עתה מלבד זה שיותנו ליד האלמנה הנז' ולא יכנסו בחשבון המזונות אלא לפרעון החובות ולתשלומיו ושאלו לו אם היה לו שום חוב על בניו והשיב שאין לו שום חוב עליהם כלל ואם יש לו איזה חוב בין בשטר בין בעל פה הוא מוחל להם ושאלו כל זה שהו' מצווה להם מפני שהם חייבים לו כי אם צוואת שכיב מרע משום מצווה לקיים דברי המת כי בניו י"ץ הם כולם כאחד נשמעים לדבריו בחיים וכל שכן אחר המות עכ"ל ענין לשון הצוואה באדר השל"ה ומאז לא שלחו ל': ועל זה אני משיב כי האחים הנז' ת"ל הם מוחזקים ביראת

ה' ובמעשים טובים ובכבוד אביהם כמו שנראה כל דבריו ולכן חייבי לקיים דברי המת אביה' כי מסתמא לא היה אביהם מטריח אותם לתת מנכסיה' לאלמנותו סך רב כמו ק"כ פרחים אלא שהיה לו עליהם חוב וכמו שנמצ' ביד האלמנה שטר חוב על כ"ר יעקב פינטו שהיה חייב לאביו ר"נ פרחים ושישלח לו מן הריוח יותר משליש וחתו' יעקב פינטו ולמט' מהחתימה כתוב שנכנס ערב קבלן משה פינטו אחיו רוצה מזה גובה כו' וחתו' משה פינטו ואע"פ שכתוב בצווא' שמוחל כל חוב ושאינ מצווה להם משום חוב אלא משום מצוה לקיים דברי המת היה סומך על טוב מדותם ועל שהיו מכבדים אותו בחייו שיכבדו אותו וישמעו דבריו לאחר מותו וכיון שהם יודעים שהיו חייבים לאביהם חייבים לקיי' כל מה שצוה להם אעפ"י שמחל להם כי סמך על טוב מדותם שכיון שמחל להם חשב שיקיימו דבריו (במה ש) בידם אע"פ שלא ישלימו כל מה שצווה ולענין הדין אע"פ שמחל גובה הב"ח ממנו דמי שנתן מתנת שכיב מרע ב"ח גובה ממנו כשאין שם ירושה כמו שכתב בנ"י וכמו שכתב ג"כ מ"מ ספ"י מהלכות זכיה בשם הרשב"א ז"ל שאם אין נכסי לירשי' גובה הב"ח ממקבלי מתנה ובב"י סימן קי"א כתב בשם בעל התרומה בשער ס"ה דמלוה ע"פ לא גבי ממקבלי מתנה בד"א בניזקין מיהו אם נתן נכסיו במתנת ש"מ חזר המקבל כיוורש וכו' ורבי' ירוחם ז"ל פי"ג כתב מתנת ש"מ ב"ח גובה הימנה ואפי' מלוה ע"פ כך כתב נ' מיג"ש ז"ל עכ"ל ובנ"ד שכתוב בצווא' שמחל אעפ"י שתהא מחילה גמורה הרי היא כמתנה שנותן לו החוב שחייב לו וגריע' מחילה ש"מ ממתנה ויכולה היא לגבות ממנה כתובתה שהם צ' פרחים ומה שהיה בידה היו כמו כ' נשאר ע' והחוב של הנער היתום שהם עשרה כפי מה שכתב בצוואה וכתב רבי' ירוחם ז"ל נתיב י"ד יש מי שכתב כי מוכר ש"ח לחבירו והוא חייב לאחרים אינו יכול למחול ואפי' היה השטר בידו כלו' ביד המלוה אינו יכול למחלו כיון שהמלוה חייב לאחרים ומה שכתב אח"כ אבל אם מכרו פשיטא דיכול לומר אמנה וכו' מגו דאי בעי מחיל כו' הוי כשאינו חייב לאחר' או יש לו במה יפרע לאחר' ומה שכתב אח"כ כי יש מי שכתב כי אפי' המלוה חייב לאחר' יכול למחול וכו' היינו בבריא אבל בש"מ כשאין נכסי לירוש כנ"ד יודו דאינו יכול למחול ואפי' שחוב זה שעל בניו כנ"ד אינו אלא כתיבת ידם דמצי לומר פרעתיו (והשבועה) אפ"ה שוה הוא לשטר חוב בעדים לענין שמוכרו בכתיבה ומסירה וכמו שכתב רבי' ירוח' בנתיב י"ד בשם הגאונים והרא"ש ז"ל בתשובה ע"ב ואפי' המלוה על פה כתוב למעלה שגובה ב"ח ממתנת ש"מ וכל שכן ממלוה של כתיבת יד כנ"ד דמחילה של אביהן הויא כמתנה כדאמרן וראוי לבניו הכשרים ומכבדי' לאביה' בחייו שיכבדוהו במותו גם כן ויקיימו דבריו כ"ש שהם חייבים בד"ת וכמו שכתבתי ובתשובת הרשב"א שהבי' בב"י סימן ק"ח נראה שאפי' במתנה גמורה שגובה ב"ח ממנה אפי' מיתומים וכו' נאם המבי"ט: שאלה ריד אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אלא אם כן רבית אוכלת בהם ולכתוב' אשה משו' חני' ומשו' שמפסד' מזונות וכן מת בנידויו והודה בשעת מיתה ותוך זמן החוב דליכא למיחש לצררי וכתובת אשה אפי' שכבר נשאת כתב הרא"ש ז"ל כלל פ"ה בתשובו' שנזקקין היכא דליכא למיחש לצררי וכתב שסומכים על תירוץ הח' שמעון דהיכא דמת פתאום ולא צוה לביתו לא חייש לצררי וכן דן רבנא מאי' ז"ל וכו' ובתירוץ א' של ר"י כתב כי האידינא כתובות נשותינו מרובות ולא שכיח התפס' צררי ועל זה אני אומר כי כשהיתומים קטנים ורואים ב"ד

לכשיגדלו לא ימצאו שום עדות לצרר' ולא לשובר שיכולים לעשות פשרה לזכות היתומים שיניחו להם איזה דבר מן החוב ויגבו מעתה וכמו שכתוב בכתבי מהרר' ישראל ז"ל סימן קס"ב שיש כח לב"ד לעשו' פשרה בנכסי יתומים וכו' ונראה לי דאפי' היכא דאין נזקקין משום חששת צררי או שובר שאין מניחים נכסי הלואה ברשות היתומים או אפטרופוס כשהנכסים הוי כדי החוב או יותר מועט שאם יאכלו ויתפרנסו היתומים מהם לא ימצא המלוה מה ליקח כשיגדילו ולא ימצאו שום עדות על צררי ולא על שובר ונמצא דאכלי דלאו דידהו אלא יהיו הנכסים ביד אפטרופוס ויאכיל את היתומי' הריוח ולא מן הקרן דהאי חששא דצררי חששא בעלמ' היא ולזכות יתומים נגעו בה ולא אלימא להפקיע החוב שחייב אביהם דהא רפיא לסברת הפוסקים דהיכא דנראה דליכא למיחש לצררי נזקקין לפי ראות ב"ד נאם המבי"ט: שאלה רטו ילמדנו רבינו על יהודה שהקדיש הקדש גמו' חצי כל נכסיו וחצי כל קניניו לאחריו ולאחר חמשה דורות מזרעו אם ח"ו אח' בניו ובני בניו או בנותיו יפסק זרעו שלא ימשך מזרעו שיש לו עתה דור ששי שאז יהיו חצי כל נכסיו וחצי כל קניניו קודם לק"ק אשכנזי להקדשו' מקהלי שיראה לפרנסי וגזברי הקהל אשר יהיו בימים ההם באותו הדור החמישי יודיענו רבינו דין הקדש זה: תשובה אפילו היה מקדיש מעכשיו חצי הנכסים שלו (לקבל) [לקהל] אינו חל ההקדש אלא על מה שהוא ברשותו כדכתי' ואיש כי יקדיש את ביתו מה ביתו ברשות וכו' ולכן אינו חל ההקדש אלא על קרקעותיו ועל כל חצי מטלטלותיו ועל מה שהוא בעין מופקד ביד אחרי' כהודא' הנפקד וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות ערבין שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כיצד וכו' ואחר כך מה שיש לו ביד אחרי' מלוה אפי' בשטר אין ההקדש חל עליו מפני שאינו ברשותו וכמו שכתב בטור יורה דעה סי' רנ"ח ומיהו אם הו' מקדיש או נודר דבר שאינו בידו כגון שיש לו חוב על אחר ואומ' יהיה להקדש או לצדקה אינו כלום ע"כ ובנמוקי יוסף בשם הר"ן ז"ל דממה שאמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאש הבעלים וכו' שניהם אינם יכולי' להקדיש וכו' נראה ברור שאין אדם יכול להקדיש מלוה בשטר שיש לו אצל חברו דהא ליתיה ברשותיה דמחוסר גוביינא ע"כ וכל שכן בנ"ד שלא הקדיש אפי' מה שכרשותו אלא לאחר חמשה דורות אז אינם ברשותו לא יחול עליהם שם הקדש ואפי' היה מקדיש נכסיו מעתה והיה גובה בחייו כל החובות במעות לא היה חל עליהם שם הקדש כיון שבשעה שהקדיש לא היו בעין ואפי' שיקדיש אות' עתה בחייו לאחר ה' דורו' המטבע אין לו סימן ואולי לאחר ה' דורות אינו אותו מטבע עצמו שהקדיש ולא חל הקדש עליו ואפי' לא היו מעות שגבה אלא מטלטלים והקדישם עתה אם לא נמצאו אותם מטלטלים בעין אחר ה' דורות אפי' היו אחרים במקומם לא היה חל עליהם שם הקדש וכ"ש כי מעיקר' דדינא פירכא כי אינו חל שם הקדש אפי' על מה שהוא בעין לאחר ה' דורות כי אז אין אותם הנכסים שלו אלא של יורשיו ואינו יכול היא להקדיש עתה לאחריו מה שאינו שלו עתה כי הנותן או מקדיש לאחר מותו עדין הם שלו אבל זה שיצאו מרשותו כבר אין הקדש חל עליו נאם המבי"ט: שאלה ריו ראובן שידך את חנוך בנו עם רחל ובכלל התנאים שהתנו ביניה' התנו שראובן אבי חנוך המשדך נתחייב בקניין ושבועה לזון ולפרנס ולתת כל צרכם למשדך ולמשודכת ולבניהם עמהם זמן ארבעה שנים רצופות מיום החופה ואילך ואחר הארבעה שני' נתחייב אבי חנוך המשדך בקניין ושבועה לתת לרחל כלתו ארבע מאות פרחים

וזקפם עליו מזמן הארוסין כמלוה בכל חיזוקי סופ' ולבטחון שיעבדו אשת ראובן וראובן בעל חצי הבתים שיש להם במקום פלו' שיהיו משועבדי' ואפוטיקי על המעות הנז' יהיו מנוקים ומשופים מכל שעבוד וחוב ומשכונא בעולם לשעבוד המעות הנזכר והמעות הנזכר תתן המשודכ' רחל הנזכרת לחנוך המשדך להיות בידו קרן להתעסק ולהסתחר בהם ע"מ שהוא לא יהא רשאי לתתם לאביו או לשום אדם או למוחלם או לעשות בהם קנוניי' או תחבולה כדי שיחזרו לאביו אלא תמיד יהיו בידו וברשותו בלי מרמה כלל וראובן אביו קבל עליו בשבועה שלא ליטול ולקבל המעות הנזכר ולא להוציא' מרשות בנ' הנז' כו' וחזרו בשעת הנשואין לקיי' כל זה בכל חוזק ותוקף הנעש' בשעת האירוסין ועתה נפטר חנוך בן ראובן הנז' וחיי לרבנן שבק רחל אלמנתו תובעת כתובתה ותובעת מראובן חמיה הנז' הד' מאות פרחים אשר נתחייב לתתם בידה כנזכר כי כבר עברו בחיי בעלה הד' שנים ולא נתן בידה שום דבר כמו שהיה התנאי ואם כן כבר הגיע זמן הפרעון בחיי בעלה ועתה תובעת אותם לתשלום כתובתה וראובן טוען שאמת הוא שלא נתן בידה אבל אחרי שהיא היתה כוונתה לתת אותם ביד בעלה שהוא בנו הוא בעצמו נתנם ביד בנו וטוען שיבלי' ע"ז עדים יורינו רבינו אם טענת ראובן טענה או דילמא אחר אשר לא נתנם ביד רחל כלתו שהו' התנאי עדין הוא בחיוב הת' פרחים ומה שטוען שנתן ביד בנו הוא רצה לאבד מעותיו כי החוב במקומו עומד ושכרו כפול ומכופל מאת ה' מן השמים: תשובה אם נתחייבה רחל בשטר לתת המעות הנז' לבעלה כמו שנראה בשאלה גם שהיה כתוב בשטר שיתנם חמיה לידה אם יש עדים שנתנם לבנו או אפי' לא ידעה היא או היא ידעה א"כ שנתנם אעפ"י שלא נתנם אל ידה או שלא בפניה נפטר ראובן מן החוב כי גם שהיה נותנ' לידה היתה היא חייבת לתת אותם ליד בעלה להסתח' בהם כמו שכתוב בשטר ובעלה לא היה לו רשות לתת מהם לאביו או לשום אדם אפי' שלא קבל' מידה כיון שנתחיי' גם הוא שלא לתתם וכו' אלא להסתח' בהם ואינה יכולה לומר כי אחר שלא נתנם בידה כמו שהיה התנאי כי מה שנתן ביד בנו רצה לאבד מעותיו כי גם היא היתה חייבת לתת' בידו כי על תנאי זה נתחייב ראובן לתתם בידה ואפוכי מטרתא למה לי בין מידה בין מידו היה צריך שיגיעו ליד בעלה וכבר הגיעו על תנאי הנז' שנתחייב גם הוא מאז שלא לתת לשום אדם בלי תחבולה וכו' כי כוונת הנתינה לידה לא היתה אלא נתינתם לבעלה על תנאי שלא יתן וכו' כדי שתהיה בטוחה לאחריות כתובתה שאפי' שלא נמצאו לבעלה מעות לאחר מותו אין לה שום תביעה על ראובן אם הפסידם בעלה או אבדם וכבר ראובן מושבע שלא יהנה מהם אחר שנתנם וסברא היא זאת שאחר שנתנ' ליד בנו כמו שנז' שאין לה עוד תביעה על ראובן חמיה אפי' שטר בידה ויש קצת ראייה לזה אך אין לו עדים וגם היא נשבעת שלא ידעה כלל שנתנם לבעלה ולא ראתה ביד בעלה שום סחור' או מעות אחר הזמן שאמר ראובן שנתנם לבעל' יכולה לתבוע ממנו בשטר (שביד') מה שחסר לכתובת' נאם המבי"ט: שאלה ריז ילמדנו רבינו ראובן נפטר והניח שתי בנות ובן והניח פרדס ועמד הבן ונשא אשה ואח"כ נפטר הבן בלא בנים ונפטרו הבנו' שהן אחיותיו של בן הנז' ואחיותיו הנז' האחת מהם הניחה ב' בנים קטני והאחר' הניחה בת והפרד' הנז' עמד שיך קהל ענא הוא וסיעתו ואמרו שהוא הקדש ונתנו לאלמנה בעבור כתובתה רביע הפרדס הנז' נשאר שלושה חלקים אמרו חלק א' לבית הכנסת חלקים הנשארי' לתלמוד תורה והיורשי' היו קטנים בזמן הזה ולא היה

להם שום אדם שיסמכו עליו כדי שיברר להם העניין אם הוא אמת מה שאמרו מעניין ההקדש ושהוא צוואת המת או קנוניא עשו על ממונם של יורשים לאחר זמן עמדו האנשים הנז' שהם שיך של קהל עאנא ויסעתו ומכרו הירושה הנז' שהוציאו עליה קול שהיא לתלמוד תורה ולבית הכנס' ולא נתנו ממנה כלום לא לת"ת ולא לב"ה והיורשים עתה אומר' מאחר שמכרת' הירושה ולא נתתם אותה לא לב"ה ולא לת"ת כמו שאמרת' תנו לנו נחלתינו ואנחנו נעשה ממנה על נפש המת מה שנעשה יורינו מורי צדק מאחר שהאנשים הנז' עשו מה שעשו בירושה הנז' בעבו' זכרון ההקדש והם לא נתנו להקדש מאומ' עתה היוכלו בעלי הירושה לתבוע מהם מה שמכרו ולקחו אותו ולא נתנו להקדש כלום או לאו ושכרו כפול מן השמים: תשובה אם זה הפרדס היה בחזקת ראובן הנז' כשנפטר ואח"כ ירשו הבן אין כח לשום אדם להוציאו מרשות יורש שהם אחיותיו ובניהם אלא בראייה ברורה שקנו אותו פרדס מראובן או שהוציאו צוואה על הבן שהו' בהיותו בדעתו ציוה על הפרדס שיהיה קודש לקהל הנזכר ושיתקיימו החתימו' בב"ד או אם הית' (זו) [איזה] סיב' אז שלא נכתב ונמצאו אחר כך האנשים זקנים כשרים שיעידו בב"ד חשוב כי הם היו עדים בצוואת ראובן שהקדיש אותו הקרקע ישלחו לנו תופס עדות' ונכתוב מה שיהיה ד"ת ואם לא ימצא בעדות זה אין ממשות במה שאמרו השיך וסיעתו שהי' הקדש ואם היה הקדש למה נתנו לאלמנה רביע בעבור כתובתה שנרא' שלא היה ברביע שיעור כתובתה כולה היה בד"ת שיתנו לה הכל כי לא יפקיע הקדש זכות כתובה ועתה אין להם כח לומר שהם קנו אותה ממנו או שנתנה להם במתנה כיון שאמרו שהיתה הקדש נראה שאומרים שהקדי' הבן ואם יאמרו שיש להם חזקה מכמה שנים שהיתה שלהם היא חזקה שאין לה טענה כיון שאמר (קודש פי') [קוד' כי] הית' הקדש והקדש אין בו עדות כפי הנר' ואלו היורשי' בזמן שהיו קטנים אין מועיל חזקת השיך וסיעתו גם אחר שגדלו בני הבנות כבר הם מערערי' ואינם נענים גם הקונה מהם אין לו שום חזקה כיון שהמוכרה להם לא היה להם חזקה כ"ש אם הם אמרו קוד' שהיה הקדש לקהל איך לא נתנו להם כלום ואפי' שהיו נותנים לקהל כל זמן שלא נר' צוואת הקדש כמו שכתבתי אין לקהל שום זכות וחייבים הם להעמיד הפרדס ברשות יד היורשי' כי המכיר' אינה מכירה והקרקע בחזקת היורשים הם והקונים יעשו חשבון אם השביחו בפרדס שום דבר יחשבו מהפירו' אבל אם יעדיף השבח יפרעו להם המותר נאם המבי"ט: שאלה ריח ראובן נפטר וחי לרבנן שבק והניח אלמנה ושתי בנות וכן והם בניה של האלמנה לאחר כמה שנים חלה הבן הנז' ושלה אחר ב' עדים נקובים בשמות ואמר להם הלא תדעו לכם רבותי שאני נותן לשתי אחיותי המסובין בכאן שהם פלו' ופלו' הבית הידוע שיש לי במדינת ענ"ת שהוא בית סעוד ועוד אמר להם לעדים גם כן רבותי הלא תדעו לכם שאני נותן לאמי מעכשיו כל מה שיש לי פי מליך אלגוואזא אל גמסי אל מרבעה הידועה אל גרבייה ואגבן נתתי לה ג"כ הבית שהוא בנוי במרבעה הנז' עם כל כלי תשמישין ועוד נתתי לה הדקלים שיש לי במבנעת עומייש ואמר להם הבחור לעדים מתנה זו שאני נותן לאמי כתבו' בשוק' וחתמוה בברא כי היכי דלא תהוה מתנת' טמירת' אלא גלויה ומפורסמת לכולי עלמא כדין וכשורה ואין שום אדם יכול למחו' בידה מחמת מתנה זו שאני נותן לה ויכולה היא לעשות במתנה זו כל מה שתמצא כחפצה וכרצונה ואין שום בריה יכול לעכב על ידה מחמת מתנה זו כלל לפיכך עם כל זה היוכל

שום אדם למחות בידה ולומר לה לעשות כך או שלא לעשות כך או לא יורינו רבינו מורה צדק ושכרו כפול פעמי' מן השמים אמן כן י"ה: תשובה מתנה שנתן לאחיו ושנתן לאמו הם קיימות אך אם מתנת אמו אינה מספקת לסכום כתובתה תטרף ממתנת הבנות תשלום כתובתה שכל לשון מתנה ליורש הוא בלשון ירושה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ' י"ב ואפי' היתה המתנה לאחר היתה מודעת אן טורפת] תשלום כתובתה דמתנת שכיב מרע אינה חלה אלא לאחר מיתה והכתובה היא קודמת ואם (מתה)] מתנת אמו יש בה יות' מכתובת' זכתה ג"כ באותו מותר דיד' על העליונה ובשם הרא"ש ז"ל והרמ"ה ז"ל כתב בחשן המשפט סי' רנ"ג שאם אמר לבנו סתמא או לאשתו או לבעלי חוב סתמא מתנה נתן להם חוץ מהבנות והכתובה והחוב: נאם המבי"ט: שאלה ריט נשאלתי מהחכם הברור כהר' משה יצ"ו על ענין ירושת הבעל לאשתו וזאת תשובתי אליו הבעל יורש את אשתו אית דאמרי מכח התורה ואינו בראוי כבמוחזק כדילפינן ריש יש נוחלין מאלעזר שנקבר בגבעת פנחס בנו שירשה מאבי אמו שמתה אמו (כי) [בחי] אביו אלעזר שהיה בעלה (שירש) [שלא ירש] אותה שהיה ראוי ולא מוחזק כיון שמתה אשתו קודם מיתת אביה וכן בכור אינו נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק כדילפי' מבכל אשר ימצא לו ויש קולא בראוי בבעל יותר מבכור שאינו נוטל פי שנים בשום מלוה ולגבי בעל יש מלוה שאינה נקראת ראוי לגבי בעל ונקראת ראוי לגבי בכור והטעם כי אין לבן שום זכות בנכסי אביו וכל מלוה הו' ראוי לגבות וכ"ש ירושה שראויה ומתה בחיי מורישה ואח"כ מת זקנו והבעל יש לו זכות בנכסי אשתו ואפי' בנכסי מלוה בחייה ואפ"ה במתה בחיי מורישה אינו יורשה כמו הבכור ובשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביו אינו יורש פי שנים הבכור כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ג שלא היה מצוי בשעת מיתה וכתיב בכל אשר ימצא לו והבעל יורש שבח שהשביחו אחר מיתתה בנכסיה ואע"פ שלא היה מצוי בשעת מיתתה שהרי הנכסים שהיו השבח בהם הם שלו וברשותו שבחו כמו שכתב הרא"ש והביאו בא"ה סי' צ' ובמלוה כתב ר"י אפי' הלוחה תחתיו אבל הרא"ש כתב שודאי יורש מלוה זו אבל מלוה שהיתה ביד אחרים כשנשאה ומתה קודם שגבתה אינו יורש אותה דהוי דמיא דנזקי אשתו דאינו יורש כשלא באו לידה בחייה והרב המגיד ז"ל כתב שכיון שכתב הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' נחלות שכל נכסים שיש לאשה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל יירש ולא חילק שנראה קצת שסבור כדברי רבו בן מיגאיש ז"ל שכתב שהבעל יורש את המלוה וחילק במלוה ע"פ בין הגיע זמנה ללא הגיע זמנה מחיים דאשה והוא עצמו כתב שהרי"ף ור"ח חלוקים עליו ואומרים שדין הבעל כדין הבכור במלוה והרמב"ן והרשב"א ז"ל דעתם כדעת הגאונים ז"ל שאין הבעל נוטל במלוה וכן עיקר עכ"ל ותשובת הרשב"א ז"ל שהביא ב"י סי' צ' כתב כי ר"ח והרי"ף ז"ל אמרו שאף הבעל אינו נוטל במלוה והדיין מה שיראה בעיניו יעשה כי רובן של חכמי הדורות הסכימו שאין הבע' נוטל במלוה שראוי הוא אפי' לגבי בעל מיהו מסתברא דוקא במלוה שנפלה לה בירושה וא"נ במלוה שנעשית ממעות ששיירה לעצמ' וכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בהם וא"נ לאחר נשואין וכשקנו מידו הא לאו הכי זכה הבעל באותן המעות כדין נכסי מלוג וא"א לה להפקיע' ממנו דלא גרעה מלותה ממכירתה שהבעל מוציא מיד הלקוחות ועוד מסתברא שאפי' היו לה מעות קודם שנתארסה ושיירת' לעצמ' בפ' עד שלא תתארס שלא יהיה לבעל כלום לא עשתה כלום דמיד זכה

בהן הבעל ממילא כדין נכסי מלוג אא"כ כתב לה דין וכו' בעודה ארוסה דאי לא מברחת למה לי וכו' עכ"ל נראה אפי' לדעת הר"ף והרמב"ן והרשב"א ז"ל שסוברים כדעת הגאונים שכתבו שדין הבעל כדין הבכור דוקא מסתברא במלוה של ירושה או כתב לה דין ודברים וכו' כמו שכתוב למעלה הא לאו הכי אלא שהיתה מלוה שלא שיירתה לעצמה ואפי' הלוותה קודם שנשאת ואפי' ששייר' והלותה ולא כתב לה דין ודברים אפי' לא גבתה ומתה הוא יורש אות' מלוה וכ"ש מה שהלותה תחתיו ולא גבתה שהוא יורש אותה כמו שכתב הרא"ש ז"ל שם ואפי' הוא מלוה ע"פ הויא כבשטר כיון ששם מלוה הוא שאינו ראוי לגבי בעל דמה לי בשטר או בעל פה כי מה שנקראת מלוה ראוי לגבי בכור הוא כי כל מלוה להוצא' ניתנה ואינם מצוי' והכתוב אמר בכל אשר ימצא לו וא"כ אפי' בשטר ניתנ' להוצא' ומה לי בשט' או ע"פ ואפי' בלא עדים שמוד' ראוב' שהיה חייב לאש' שמעון שמת' יורש שמעון אותה מלוה והר"י בן מיג"ש ז"ל חילק במלוה ע"פ בין הגיע זמנה קודם מות' ללא הגיע זמנה משמ' דמלוה על פה לדידן דמלו' כי הני גווני יורש הבעל על פה נמי יורש אפי' לא הגיע זמן ואפי' למה שכתב הריטב"א דסבר כסבר' הגאונים כמו שכתוב למעלה נראה דאפי' מלוה ע"פ שלא הגיע זמנה אלא לאחר מיתתה כיון שהלות' בעוד' תחתיו פשיטא דיורשה להרא"ש ז"ל ולהרשב"א אפילו לדעת הגאונים ואפי' הלוותה קודם וכל שכן להרמב"ם ז"ל שנראה קצת שסוב' כדברי הר"י בן מיג"ש ז"ל כמו שכתב ואפי' חובות של גוים היו כחובות של ישראל דלא גריע חוב מפקדון אלא דלהוצאה ניתנה ואינו בעין וכך הוא להוציא מיד ישר' כמו מיד גוי דבדינייהו נמי חייבים לפרוע ליהודים מה שהלוום ואם כן מלוה של גוי ושל ישראל שוה ומה שגבה מורשה האשה והוא בידו פשיטא דהוא עדיף ממלוה ולכולי עלמא הוי מוחזק משום דהוי כמו פקדון דהוי ברשות מריה כמוחזק שאם נגנב או נשבר בלי פשיעה הוא נגנב מביתו ואם פשע חייב לפרוע וכל שכן כשיש משכון על המלוה שהוא מוחזק נכסי מלוג נקרא כל מה ששיירת האשה לעצמה שלא הכניסה עם בעלה הנדונייא ומה שירשה תחתיו הוא קודם ממורישיה שלא כתבה בנדונייא' וכן מתנה שניתנה לה כל מה שיש לה מניזקי' בחלק שניתנים לה הוא אוכל פירות מהם הכלל כל מה שיש לה נכסים שאינם נצ"ב הם נ"מ ומה שכתוב עוד בשאלה על נכסים שיש לאשה מעבר לים שנפלו לה בירוש' מבית אביה והם קרקעות והלואות על משכון ומבלי משכון ומהם על שטרי גוים כתובים בפניהם ע"י סופריהם וכולם נפלו לה קודם שנשאת והוי בחזקת' ואח"כ נשאת עם ראובן ומתה תחתיו הקרקעות פשיטא שהם מוחזקים אפי' לגבי בכור וכ"ש לגבי בעל וההלואות על משכון הוי מוחזק נמי ומבלי משכון לדעת הגאונים שכתבו כי דין הבעל במלוה כדין הבכור וכתב הרשב"א ז"ל דמסתברא דוקא במלוה שנפלה בירושה האי נמי ירושה היא והוי ראוי אם כן לגבי בעל לדעת הגאונים וכן מיג"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל כל מלוה הוי מוחזק לגבי בעל ומה שהוא ראוי לגבו' הוא כמו שמתה אמו ואח"כ אבי אמו שאין הבעל יורש את בנו כדילפי' מגבעת פנחס בנו ואפילו לגאונים אם היא מלוה שלה אפי' הלות' קודם נשואין לא הוי ראוי לגבי בעל כ"ש לן' מיג"ש ז"ל והמלוה שעל שטרות של גוים אפי' מלוה שעל הגוים אם היתה מלוה שלה אפי' ע"פ לא הוי ראוי כמו שכתבתי למעלה ואם היא מחמת ירושה לדעת הגאונים הוי ראוי אפי' לגבי בעל וכתוב בשאלה וכבר היו בחזקתה על ידי מורשה או שותף עמה קודם שנשאת ואם

הוא כך לא היה צריך שאלה שהרי אינן מלוה אלא כפקדון ביד המורשה או השותף ולכ"ע הוי מוחזק ואפי' לגבי בכור ואפי' שלא באו ביד המורשה אלא אחר שנשאת ואח"כ מתה הוי מוחזק לכ"ע: ומה שנמצ' בכתובה של זאת האשה שכל נכסי מלוג שיפלו לכלה הנז' יהיה החתן מחוייב לכתבה בשטר כתובתה עם התוספות כעין הנדוניא וטוען ראובן שאלו הנכסים הכתובים למעלה כבר נפלו שהגיעו ליד ראובן כבר קודם שנשאת לראובן בחזקתה וזכתה בהם בכל מקום שהם ולא נפלו עתה אחר שנשאת לראובן זה הלשון אינו מדויק שנראה שקודם שנשאה הגיע ליד ראובן ואחר כך כתוב שזכה בהם בכל מקום שהם נראה שלא הגיע עדין ליד ראובן והאמת נראה שהוא שנפלו לה כבר בירושה קודם שנשאת או שגם כבר הגיעו ליד מורשה כמו שכתוב למעלה ואחר שנשאת הגיע ליד ראובן שאם בשעה שנשאת הגיעו לידו מסתמא היה כותבם בכתוב' אלא שנראה שלא הגיע לידו הנכסים שנפלו לה קודם אלא אחר שנשא' ונכתבה כבר הכתובה וכשבאו אח"כ לידו היה חייב וכותבה בכתובה ומפני שלא הגיע עדיין לידו כשנכנסה הכתובה כתבו בכתובה כל נ"מ שיפלו לכלה כלו' שיפלו לידה ויגיעו לידו ולכן כתב אח"כ בכל זמן בין קודם שנשאת בשיגיעו לידם בין אח"כ אם יפלו מחדש כי לא לבד אלו שכבר נפלו אלא שלא הגיעו לידם אלא גם נכסים אחרים שיפלו לה אחר שנשאת יכתבם בכתובה וכפי הנראה לא נפלו לה נכסים אחרים זולת אלו שאינם חלוקים היורשים עם הבעל עתה אלא על אלו וא"כ היה חייב לכתבם ומה שטוען ראובן דאיהי אפסדי אנפש' ואין להם דין כתובה כלל אין ממשות בטענתו דבשלמא אם היה כתוב בכתובה שנתחייב שכשהיא תאמר לו שיכתבם יתחייב לכותבם אז נאמר דאיהי אפסידא אנפשא שלא אמרה לו שיכתבם אבל אחר שכתוב שהוא מחוייב לכתוב אותם ומסתמא הקנין או השבועה הכתובה למטה בכתובה היא על כל מה שכתוב איהו אפסיד אנפשיה כי אפי' שלא מדעתה היה צריך לכותבם לקיים מה שנתחייב ולכן נראה לי שיש לאלו הנכסים דין נדוניא ליטול יורשיה החלק הנהוג שם ולא כגמרא שירש הבעל את כולם שעיקר מה שנתחייב לכותבם לא היה אלא מפני התוספת שבהם כמו שכתוב בתנאי הכתובה עם התוס' כעין הנדוניא ולכן אם כשהגיעו לידו אחר שנשאת נשא ונתן בהם כשלו כמו שאר המעות שנתנו לו ונכנסו בכלל הנדוניא הרי יצאו מכלל נכסי מלוג כי נכסי מלוג על הרוב נותנם ביד אחרים עם שהם נ"מ של אשתו ושאוכל הוא הפירות הידועים לאותם הנ"מ ולא יהנה מן הקרן של נ"מ אלא מן הריוח אבל אלו שנכנסו בידו בלי שום תנאי שיקח כ"כ ריוח ויהיה הקרן קיים הרי נעשו נכסי צאן ברזל מכח מה שנתחייב לכותב' בכתובה בנדוניא ונטל קנין על זה הקנין היה על שני דברים שיהיו הנכסים כעין נדוניא ושיכתוב כן בכתובה ולענין שיהיו כעין נדוניא מועיל הקנין שנטל אע"פ שלא כתב כמו איש א' שנתחייב בקנין ואפילו בלא קנין אלא שהתנה עם חבירו שכשיתן לו סך מעות שישא ויתן בהם ויתן לו חלק ידוע מן הריוח ואח"כ קבל המעות ונשא ונתן בהם חייב ליתן לו וכן זה שנתחייב שכשיגיעו לידו יכתבם בנדוניא כשקבל אותם ונשא ונתן בהם כשאר נצ"ב נעשו כעין נדוניא מכח התנאים ואם היתה באה לידי גיבוי אפשר כי גם התוספת נאם המבי"ט: שאלה רכ העיד ר' דוד מסעוד חתנו של מילקאש שהיה נהוג להיות פאטר במעון וטבריא מזה כמה שנים ובשנת השל"ח הלך למעון ובהיותו שם היה מדבר עם פל"ח א' מכירו ואמר לו שהיה רוצה לחזור להיות

פטאר באלו המקומות ואז השיב לו הפלא"ח שיבא ונמצא לשם פל"ח אחר ואמר לו דוד לא תבא פה להיות (פאטר כי הזמן אינו טוב שלא יש שתי שנים שהרגו יהודי מצרי בעבור מלבוש א' מור"אדו שהיה עליו שלא היה שוה נ' או ס' חתיכות והשליכוהו במערה וכ"ש אתה שיהרגוך כי יש לך עטרליקי ע"כ עדותו י"ב לסיון השל"ח.

עוד העיד יהוד' הכהן המוגרבי כי בהיותו בנוניס נמצא עם ר' יאודה אבי של המלמד של כפר ענן והיה אוכל ושותה בלי דאגה וראה שאמרו לו ב' אנשים יהודים שהיו עמו היאך אתה אוכל ושותה ואין לבך נוקפך על מיתת בנך והשיב להם בני לא מת כי אני הולך אחריו לבקשו והשיבו לו איך לא מת ואנחנו שמענו מפי גוי א' שבהיותו חוזר מן הזיאר"ה של חייפה בין טברייא לגישי"ר הרגוהו בעבור מלבוש מוראד"ו שהיה עליו ושהגוי אמר הסימנים עצמם שהיה לומד בכפר ענן ושהיו עיניו קצת רעות ושהיה לבוש המלבוש הנז' ובעבור המלבוש הרגוהו ושהיה ארוך מעט ולא קצר ע"כ עדותו בה' בתמוז השל"ט: תשובה אלו שתי העדויות נראה שהם עדות על איש א' כי העדו' הא' היה בשנת השל"ח ב' שנים אחר שנהרג ובעדות זה הזכיר ב' שנים ועדות השני היה שהיו חוזרים מן האזיאר"ה של חייפא בין טברייא לגישי"ר שהיה בשנת השל"ו והרי זמן עדות הריגת האיש הזה היה בזמן א' בשתי העדויות נראה כי על איש אחד היו השתי עדויות: עוד מקום ההריגה שוה בשתי העדויות שהיתה בעדות הראשון שאמר שלא יבא שם כי הזמן אינו טוב שלא יהרגוהו כמו שהרגו יהודי מצרי ובעדות השני הועד כי בחזרת' מן האזיאר"ה חייפא בין טברייא לגישי"ר נהרג הרי שעדות הריגתו בשתי העדויות היה בגבול אחד: עוד בעדות הראשון הזכירו יהודי מצרי ובעדות השני אותו שהיה לומד בכפר ענן שהוא ידוע שהיו קוראים אותו מצרי: עוד שוים על המלבוש שלו שהיה מוראדו ואחר שנר' ששתי העדויות הן על איש אחד נוכל לחפש היתר על אשת יהודי זה שנתעלם באותו זמן באותן המקומות שמשתי העדויות מה שיחסר זה ישלים זה ומתרוייהו תסתיים התרה: ובענין התרה צריך לחקור על עדות הגוים בשתי העדויות אם הם מסיחי לפי תומם אם לאו וגם כן אם עדות זה היה על יהודי מצרי שהיה לומד בכפר ענן או אם נמצא באותו זמן יהודי אחר שנקרא כך באלו המקומות או אחר שהיה לומד בכפר ענן: ועל ענין מל"ת עדות הראשון פשיטא שהוא מל"ת שלא היו מדברים עמו ולא היו מזכירים אם נהרג שום יהודי והוא מעצמו אמר מסיח לפי תומו שנהרג שם יהודי א' מצרי ובעדות השני אמר אנחנו שמענו מפי גוי א' שבהיותו חוזר וכו' אף על פי שלא הזכיר שהגוי היה מל"ת בסתם דבריו נראה כי מעצמו אמר מה שאמר מל"ת ואפילו שלא היה משמעות שדברי הגוי היה מל"ת אלא סתם מספרים עדותו (עדות) כמו גוי מל"ת מפי גוי אחד אף על פי שלא הגיד היאך שמע אותה שמועה מהגוי חברו אם כמל"ת או בדרך התפארות שמועיל כמו שכתב בתרומת הדשן סי' רל"ט וכן ישראל שהגיד מפי גוי אחד ולא פי' אם העיד הגוי מל"ת דגוי אחרון שהוא מל"ת מפי גוי אחד ולא פי' אם היה הגוי הראשון מל"ת או לאו לא עדיף מישראל כשר המעיד מפי גוי אף על פי שלא פי' אם היה מל"ת או לאו אדרבה ישראל המגיד עדותו שהוא מכוין להעיד עדיף מגוי מל"ת האומר שמת פלו' וכי היכי שגוי מל"ת המגיד מפי גוי סתם עדותו עדות כן ויותר ישראל בשם גוי דלא בעי מל"ת המעיד מפי גוי סתם עדותו עדות וכ"ש כי בנ"ד משמעות עדות הישראל מפי הגוי נראה שהוא שדבר הגוי מל"ת ואפי' שיש מי שחולק על גוי מפי

גוי דבעי' מל"ת בשניהם הכא בנ"ד עדיף ישראל מגוי שני מל"ת וכ"ש שמה שהגיד היהודי מפי הגוי דברי הגוי נראין מל"ת ומלבד זה כבר כתבתי כי עדות שני אלו הגוים הוי על איש א' בעדות א' ואם כן זה אינו מל"ת עדות הראשון הוי מל"ת בודאי כמו שכתבתי וגם כי יש מי שסובר דאפי' מל"ת בעי' שיאמר וקברתיו הרי בעדו' הראשון שאמר שהשליכו אותו במערה וכתבו המפרשי' ז"ל דלאו דוקא קברתיו אלא אפילו שטלטלו וראו אותו מת סגי והרי טלטלהו כשהשליכו אותו במערה וראו שהוא מת: ועל ענין אלו העדיות אם הם מורי' על זה האיש שנתעלם באותם הימים והיו קורין אותו קצת אנשים מצרי והיה לומד נערים בכפר ענן ועל זה חקרו אנשים בכל אותם המקומות ולא נמצא שנפקד שום איש יהודי כי כל אותן המקומות באותו זמן שנת השל"ו בין פסח לעצר' וכ"ש שלא נפקד שום איש מאותה שיירה שהלכו לחייפ' ולא נפקד שום איש שהיה לומד בכפר ענן והיה נקרא בפי קצת מצרי ובמלבוש הנז' אף על פי שאין סומכים על סי' זה ולכן אשת זה שמואל בן יהודה שהיה מלמד בכפר ענן ונפקד באותה שיירה שבאה מחייפה ויש אנשים שראו אותו בטבריא בבואו מן השיירה של חייפא ומשם הלך דרך הגישי"ר אשתו מותרת לינשא לעלמא ולא נחוש שהלך למ"ה ויבא לכמה שנים כיון שהועדו עדויות אלו שנהרג יהודי באותו זמן שנתעלם זה באותם המקומות כמו שכתבתי נאם המבי"ט: שאלה רכא יוריננו מוריננו אלמנה שנשאת אחר שגבתה כתובה והיה לה בת וקודם שנשאת הניחה סך מעות שלא הכניסתם בנדוניא ואמרו לה קרוביה תראי מה תעשי כי מעות זה כיון שלא נכתבו לבת הם כמו נכסי מלוג שאם תמות יירשם הבעל ואם תכתבי אותם לבת אם תמות הבת יירשם קרובי הבת ולכן כתבי שאת נותנת אותם לפלו' אחיך במתנה ואחריך הנז' יכתוב עליו שטר שאם תגיע הבת לנישואין שיתן לה הסך הנז' והביא אחיה סופר ועד ונכתב ונחתם כל הנז' ויש ספק שנכתב כל זה אחר שנשאת אף על פי שזמן המתנה כתוב קודם ועל זה טוען הבעל שכשנשא אשה זו לא ידע שהיא הניחה שום דבר מכתובתה וכיון שהניחה הוא נ"מ ורוצה לאכול פרותיהם ומה שנכתב ונחתם שנתנה לאחיה העד האחד אומר שלא נכת' ושלא נטלה הקנין כי אם אחר שנשאת ומה שחתם לא חתם כי אם על הקנין שהודית בפניו ולא דקדק בזמן הכתוב בשטר אם היה בזמן מוקדם שאינו יודע לקרות רק מה שאמר לו הסופר שכתב ענין הקנין והמתנה לבד יוריננו מוריננו אם יכול העד הזה לברר עדותו ולהעיד שלא נכתב ושלא נטלה הקנין אלא אחר שנשאת ואם חייבים העדים לקבל חרם על זה וגם אם אחי האשה הנז' שקבל המתנה אם יתחייב שבועה או חרם שמתנה זו ניתנ' לו קוד' שנשאת אחותו: תשובה נשיב על מה שלא שאלו וממנו יתבאר מה ששאלו והענין הוא כי יש מחלוקת בין הפוסקי' על אשת איש שנתנו לה מתנה והיא אומר' שע"מ שלא יהיה לבעלה רשות בה ניתן לה אלא שתעשה בה מה שתרצה כי הרמב"ם ז"ל כתב שעליה להביא ראיה והרמב"ן ז"ל הוא מזו הסברא אלא שכתב שיש חולקים בזה ואומרים שהיא נאמנת כמו שהביא בב"י סי' פ"ה והביא ג"כ תשובת הרשב"א שהוא נוטה לסברת רבינו יונה ז"ל שקבל משם ר"י שהיא נאמנת ומ"מ צריך להתיישב בדבר כו' ובסוף הסי' הנז' הביא תשוב' הרשב"א ז"ל שכתוב בה ומעתה אשה זו שנתנה לבנותיה קודם שידע הבעל מתנה זו קיימא וכו' ובכ"ז מהלכות שאלה ופקדון כתב מ"מ ועוד כתבו קצת המפרשים ז"ל שממה שאמרו יחזיר לאשה למדנו שאם יש מעות ביד האשה שנאמנת לומר של

נ"מ הם שירשתיים או שתאמר ניתנו לי ע"מ שאין לבעלי בהם כלום אלא מה שאני נותנת לתוך פיו ובנ"ד אשר היא לסיבת זה קודם שנשאת הניחה סך מעות שלא הכניסתם בנדוניא כמו שכתוב בשאלה שנר' שהניחתם לתתם לבתה וכמו שאמרו לה קרוביה תראי מה תעשי כי מעות זה כיון שלא נכתבו לבת הם כמו נ"מ כנראה כי מה שהניחתם ולא הכניסת' בנדוניא שהיה כדי לתתם לבתה ושלא יהא לבעלה שום זכות בהם ואפילו שלא נתנתם לבתה אלא אחר שנשאת היתה מתנתה לבתה קיימת שהיא נאמנת לומר שמה שלא הכניסתם בנדוניא לא היה כדי להשאירם לעצמה כנכסי מלוג אלא לתתם לבתה כמו שנאמנת במעות שנמצאו בידה לומר' שע"מ כן ניתנו לה שלא יהיה לבעלה רשות כו' לדעת אלו המפרשים ואני אומר כי אפילו לדעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שסוברים שאינה נאמנת לומר כי ע"מ שלא יהיה לבעלה רשות בהם כו' ניתנו לה עד שתביא ראיה דוקא התם שמודה שניתנו להוכל מתנה לאשה מסתמ' היא בלי תנאי זה אבל בנ"ד שאלו המעות היו שלה ולא הכניסתם בנדוניא הוא ידוע כי מפני שהיה לה בת מאיש אחר הוא שהשאירתם בידה לתתם לבתה ושלא יהיה לבעלה רשות בהם וכו' כי מה שהוא נ"מ הוא מה שלא הכניסה בנדוניא אלא שנשארו לעצמה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל דאם פי' הרי זו נכסי מלוג וכן לנכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבו אותן בכתובתה אלא נשאר לעצמה ע"כ נראה שאינן נ"מ אלא כשידוע שנשארו לעצמה ובנ"ד היה ידוע שלא השאירת' לעצמה אלא בשביל בתה.

עוד יש צד אחר לומר שאלו הנכסים שהשאיר' אינם נ"מ אפילו לדעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שהוא דהלכת' כר' שמעון בפ' האשה שנפלו מחלק בין נכסים ידועים לבעל לשאינם ידועים ופי' ר' יוחנן אלו הן שאין ידועים כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים וכתב הר"ן ז"ל שכתב'ן' מיגש ז"ל דמ"ה לא דוקא אלא ה"ה באותה מדינה כל שלא ידע בהם ואורחא דמלתא נקט והרשב"א ז"ל גם כן באותה תשובה שבסוף סי' פ"ה בב"י כתב ולא דוקא שנפלו לה במ"ה אלא ה"ה אם נפלו לה במקו' שהיא ובעלה יושבים שם כל זמן שלא ידע כשנפלו לה ולא הספיק לדעת עד שמכרה או נתנה וכן פי' רא"ם וכן מה שאמרו כשנפלו לה נכסים כלו' הירושה לאו דוקא אלא ה"ה אפילו ניתנו לה במתנה או שמצאה מציאה זה הכלל כל שיבואו לה ולא ידע בהם הבעל עד שמכרה או נתנה וכו' ומעתה אשה זו שנתנה לבנותיה קודם שידע בהם הבעל מתנ' זו קיימת עכ"ל ובנ"ד כתוב בשאלה שלא ידע הבעל כשנשא אשה זו שהיא הניחה שום דבר מכתובת' ולכך אם היתה נותנת לבתה אפילו אחר שנשאת ועדיין לא ידע בעלה מתנתה היתה קיימת ולא היה צריך להקדי' הזמן בשטר וכן כשנתן לה מתנה זו לאחיה המתנה קיימת אפי' אחר שנשאת ובטלה מחלוקת אם נתנה קודם או אח"כ אבל השטר כיון שהוא ידע שנכתב הזמן קודם שנשאת וידוע שלא נטלה הקנין אלא אחר שנשאת הנה פסול מפני שהוא מוקדם ושטרות המוקדמים פסולים אפי' שטר מתנה ויכתבו שטר אחר מזמן קנין הנתנה ואם מתנה זו הן מעות בעין ולא קבלם עדיין המתנה אינה קיימת אפילו נטלה קנין כי אין מטבע נקנה בחליפין נאם המבי"ט.

שאלה רכב ילמדנו רבינו מעשה שהיה כך היה ראובן שנפטר והלך לבית עולמו והניח בן ובת והבת הנז' הגיע עונת פרק' להנשא ואביה הניח ק' פרחים במעות בעין ואין לה במה לינשא והיא טוענת שיתנו לה מהק' פרחים שהניח אביה חלקה כדי שתנשא והאח

הנזכ' טוען שהכל שלו כיון שנפטר אביו והוא יורש אותו ולכן אינו רוצה לתת לה חלקה יורינו רבינו הדין עם מי.

עוד שאלה ילמדנו רבינו ראובן שמתה אשתו ויש לו בן ממנה ואח' כך נשא אשה אחרת והאב הנזכ' רוצה להנות את בנו מנכסיו ואשתו טוענת שאינה רוצה שיהנה את בנו מנכסיו או שיתן לו שום מתנ' כיון שכל נכסיו משועבדי' לכתובתה יורינו רבינו הדין עם מי ושכר האדון כפול ומכופל מן השמים: תשובה אם קטנה היא חייב לזון אותה עד שתגדיל ולנישואיה יתן עישור מה שנשאר אחר מיתת האב ואם היו יודעים מיודעיו ומכיריו משאו ומתנו נותנין לה כפי מה שהיה בלבו לתת לה בחייו מזה שנשאר לו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק עשרי' ולענין השאלה השניה אעפ"י שכל נכסיו משועבדי' לכתובתה אינה יכולה למחות ביד בעלה שלא יתן מנכסיו למי שירצה כ"ש לבנו ואם נתן קרקע ולא נשאר ממה לגבות כתובתה כשתבוא לגבותה אז תוכל לטרוף ממה שהיה משועבד לה נאם המבי"ט: שאלה רכג לאה אלמנת ראובן חלתה את חליה אשר מתה בו ולה בת קטנה דינה בת ראובן ובעודנה לאה על ערש דוי מיושבת ושפויה בדעתה שעל כל שאלות ששאלוה השיבה על הן הן ועל לאו לאו צותה מחמת מיתה שכל נכסיה ועזבונה תהיינה לבתה דינה ואם יקרה מות לבתה דינה יהיה כל העזבון לאחיה של לאה ולא דברה עוד עד שנפטרה מאותו חולי בעצמו וחיי לרבנן ולכל ישראל שבקה ולא עברו ד' ימים למיתת לאה עד שמתה דינה בתה ויש לדינה יורשי' מהאב שתי אחיות ראובן אבי דינה ובצואת לאה לא הניחה כלום ליורשי בתה במיתת דינה בהיותם יורשים מכח האב ועתה קמו אחי לאה ומתאמצים ומתרוצצים לירש נכסי היתומה שזכתה בהם אחרי מות אמה בכח צוואת לאה אחותם ויורשי דינה מהאב שהם אחיות אביה טועני' המפקחים בעדן וצועקים חוצה מר בכיון כי איך יעבירו נחלה מהזוכה בה מכח האב מן הדין לתתם לבאי כח האם מחמת צוואה חלושה קלושה אשר אין בה ממש כי החליטה לאה דברי צוואתה להיות כל העזבון לאחיה במיתת דינה בתה ולא הניחה כלום ליורשיה של דינה בתה הבאות מכח אביה יורינו רבינו המורה לצדקה רב להושי' דין ירושת נחלה זו להצדיק צדיק בצדקו לפום דינא יראנו מתורתו נפלאות ושכר האדון כפול ומכופל מבעל המשכורת ית' וית' יכונן כסא כבוד תורתו כירח יכון עולם אמן: תשובה קי"ל נכסי לך ואחריו לפלו' אם הראשון ראוי ליורשו אין לשני כלום במקום הראשון שכל ל' מתנה ליורש הרי היא כלשון ירושה וירושא אין לה הפסק אעפ"י שאמר ואחריו לפלוני וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב מהלכות זכיה ובנ"ד כיון שדינה זו יש לה יורש מחמת האב אין לאחי לאה שום זכות במה שהניחה לה אמה אלא יורשיה יורשים אותה וכתב הרב מ"מ ומן המפרשים הגאונים יש אומרים שאעפ"י שנתן בלשון מתנה בפ"י למי שראוי ליורשו הרי דינו כירושא ואין לה הפסק וזה דעת הרמב"ם ז"ל ע"כ והלשון שכתוב למעלה בשאלה תהיינה לבתה אינו לשון מתנה בפ"י ואין לחוש לסברת האחרונים שיש מהם סוברים כי לשון מתנה בפ"י יש לה הספק כי אפ"י לדעתם אין כאן לשון מתנה בפירוש ולכן יורשי דינה זוכים בירושתה נאם המבי"ט: שאלה רכד ילמדנו רבינו מה דיין ירושה זו שנתן יהודה כל ירושתו לקהת בן לוי אחיו ולא הניח לשאר היורשים מאומה שהם בת ראובן ובת שמעון ועתה הבנות הנז' תובעו' מקהת הנז' שיחלוק הירושה עמהם ועוד ילמדנו רבינו במה שצוה לאשתו חצי שדה והוא יותר

מהכתובה והנדוניה ועדיין חפציה קיימי' והחזיק' בכל ותיכף נשאת לאחר וכתבה הכל לבעלה השני ועכשיו היורשי' תובעי' מה שנשאר מסך כתובתה שלקחה אשת המת ובאורך נראה אור: תשובה כתב הרמב"ם ז"ל פ"ט ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אם לא היה ראוי ליורשו נוטלו משום מתנה ואם ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה בד"א כשהיורש הזה א' מבנותיו או א' מכלל בני בניו או א' מכלל אחיו וכיוצא בהן משאר יורשיו אבל אם כתבה לא' מבניו לא עשהו אלא אפטרופוס ע"כ ובנ"ד היה א' מיורשיו ולא א' מבניו וכיון שזה קהת בן לוי אחיו היה א' מיורשיו בכלל בני אחיו נוטלו משם ירושה ואין לבני אחיו האחרים שום ערעור על קהת: גם מה שצוה לאשתו חצי שדה שהוא יותר מכתובתה ונדוניתה כיון שידע הוא שהיו לה חפציה קיימים ואפ"ה צוה שיתנו לה חצי השדה נוטלת אותו משום מתנה כמו שכתוב למעלה נאם המבי"ט: שאלה רכה ראובן שכר בית א' מגוי ומלבד השכירות קנה מן הגוי עצמו החזקה בשטר וכתב שטר על השכירות שידור בו ויכול להשכירו בתנאי שלא יקבל עליו תוספ' על הפרח של כל חדש ולא יוציאנו על כרחו וראובן נתחייב שאם ירצה לפחות מסך השכירות או לצאת מרצונו שאין לו חזקה בבית ואחר ימים כתבו שטר בערכאותיהם שהשכיר לראובן הבית לדור ולהשכיר לשלשה שנים ושנתן לואקף כלו"ו ומת ראובן ואלמנתו מכרה החזקה לשמעון לכתובתה בפ' פרחים ודר בה שמעון יותר מעשרה שנים והיה מעלה השכירות לגוי ושוב ביקש הגוי להוסיף על השכירות והשכיר הבית לגוי רע מעללים בתוספת ובא והשליך לשמעון הנז' מן הבית וחתמו לו ב"ד שהוציאוהו בעל כרחו ושחזקתו שרירא וקיימת ועמד הבית סגור כמה חדשים ובא לוי וקנה גוף הבית מהגוי הנז' וטוען שבקנייה זו הפסיד שמעון החזקה שלו שלא היה לו חזקה אלא בעוד הבית ביד הגוי ולא כשהבית ביד ישראל ושמעון טוען מה מכר ראשון לשני כל זכות שיבא לידי הגוי לא היה לו זכות להשליכו והרי מכר הא' החזקה ככתוב בשטר ואין לזה אלא הגוף בלא חזקה וכן לוי הבא מכחו אין לו אלא הגוף בלא חזקה וגם הגוי בדיניהו אינו יכול להשליך את שמעון מפני השטר הכתוב עליו ואין לחוש לדיניהם הפוסלים שטרי ישראל על העכו"ם וטוען לוי שבשטר אינו כתוב שקנה החזקה ראובן מן הגוי אלא שנתן כ"ה פרחים לואקף כלו"ו ושמעון טוען כי כלו"ו היא החזקה וכתוב שאם ירצה לפחות אין לו חזקה בבית הנזכר שנראה שמכר לו החזקה בהזכרת הכלו וכל בני העיר קורין לחזקה כלו וטען לוי שאין לחוש לשטר שאחר כתיבת השטר כתב שטר בערכאותיהם לשלשה שנים ומחלו זה לזה ועתה אין לו לשמעון אלא חזקה מפני התקנה ולא נתקנה אלא כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומוסיף בשכירות ביתו של חבירו אבל לא הית' התקנ' שלא יקנ' היהודי בי' מן הגוי כי כן כתב מאריה דאתרא מהר"ר ר"ד א"ז בתשובותיו ושמעון טוען שלא כתב השטר בערכאות אלא לחיזוק שכירותו שאפי' בדיניהם לא יוכל לערער עליו בתוך ג' שנים וכן הוא רגילות הקונים בערכותיהם כל ג' שנים עושי' שכירו' מחדש כדי שלא יוכלו להוסיף על השכירות ועושים מחילה על כי בדיניהם אין לחזקות קנין שאינו דבר מסויים וכיון שכבר נקנית לו החזקה מקודם והחזקה במקומה עומדת: תשובה שאלה זו באה בארוכה גם חכמי מצרים יצ"ו בתשובתם באים בארוכ' ואני אבא בקצרה וכמו שאמרו פעמי' בא בארוכ' פעמים בא בקצרה וכתוב בתחילת השאלה כי מלבד השכירות קנה מן הגוי עצמו החזקה

בשטר ואיני יודע למה הוצרך לקנות מן הגוי חזקה ולהוציא מעות בלא צורך כי בהיותו שוכר הבית או החצר מן הגוי נקנית לו החזקה כי עיקר התקנה לא היה אלא כי מי שישכור בית מן הגוי יש לו חזקה שאין שום יהודי יכול לשכור אותה מהגוי לא בכמה שהיה' שכורה ליהודי ולא בתוספ' שכירות גם מה שמוכר הגוי חזקה אין ממשות באותה מכירה כי גוף הבית וכל זכותה היא שלו והחזקה אינה מופרשת מן הבית ביד הגוי כי גוף וחזקה בידו והכל שלו אינו כמו כשהיהודי שוכר מן הגוי הבית שיש ליהודי חזקה מכח התקנה שלא יוכל שום יהודי לשוכר' וגוף הבית לבד היא לגוי כיהחזקה לחוד ליהודי וגוף הבית לחוד לגוי ואם לא היתה התקנה היתה החזקה גם כן לגוי שהיה יכול להשכירה ליהודי אחר ולפעמים מתנה הגוי עם השוכר שלא יהיה לו חזקה אלא שיוכל הוא להשכירה לאחר וכשאינו מתנה כך הוא יודע ששום יהודי לא ישכירנה ממנו ואם כן על הסתם כשמשכיר ליהודי יודע הגוי כי בכלל השכירות הוא החזקה וגם החכמים יצ"ו שמזכירים קנין חזקה זו ועושים עיקר ממנה אין להם טעם שנרא' כי אין לחזקה הבאה מכח התקנה כל כך כח כמו החזקה הקנויה מן הגוי ושואם לא היה קונה מן הגוי לא חזקה והוא גירעון לתקנה לחזקות ועתה נחזור לעיקר הדין מה שבין שמעון ללוי והוא דבר פשוט שהחזקה קיימת ביד שמעון ולא נגרע' לחזקתו דבר במה שקנה לוי הבית מן הגוי ואין ללוי כח בבית כי אם מה שהיה לגוי שמכר לא' שהרי הוא מודה כי ביד הגוי היתה לו לשמעון חזקה ולא היה יכול הגוי להשליכו מן הבית והוא שבא מכחו כ"ש שלא יוכל להשליכו מן הבית.

ומה שהביא לוי סיוע לדבריו מתשובת הרב הנזכר ז"ל אין לו שום סיוע ממה שכתב בשמו שלא היתה תקנה שלא יקנה היהודי בית מן הגוי כי גם שיוכל היהודי לקנו' הבית שיש לו חזקה לחברו בה ולא יהיה נכלל העונש הנזכ' בתקנה קניתו הוא קנין לגוף הבית שיתן לו בעל החזקה השכירות כמו שהיה נותן לגוי כי גוף הבית היא שלו שקנא' אבל לא יוכל להוציאו מן הבית כמו שהגוי לא היה יכול להוציאו וגם שנאמר שכמו שהגוי אם לא היה לתקנתו היה מוציא את היהודי מן הבית וזה הבא מכחו יוכל להוציאו גם כן ונאמר שהבא מכח הגוי הרי הוא כגוי אפ"ה שמעון עומד קיים בחזקתו כי כמו שכשהיה מוציאו הגוי מן הבית אנחנו סוגרים בפניו הבית ששום יהודי לא יכנס בה כן זה שקנה מן הגוי אם ישליך את המחזיק מן הבית אפי' שלא יהיה נכשל בעונש התקנה מפני שבא מכח הגוי נסגור הדלת לפניו ששום יהודי לא יכנס בה מפני התקנה אפילו לסברת הרב דא"ז לפי הלשון שכתבו בשמו שלא היתה שלא יוכל היהודי לקנות הבית מן הגוי שגם שיוכל לקנות לא כתב שיוציא היהודי וידור הוא בה או ישכירנה לאחרים מה שלא היה יכול הגוי שבא הוא מכחו להשכירה לאחרים כי מצד התקנה לא ישכירנה שום יהודי ואין קושיא ממה שכתב א' מן החכמים שאין סברא שקונה הבית לא ידור בבית אשר קנה והמחזיק בבית מכח התקנה ידור בה כי אין זה תימא שהרי לפי הדין מי ששכר בית מחברו לה' שנים או לעשרה ומכרה אחר כך לאחר אינו יכול להוציא מן הבית עד תשלום זמן שכירותו וכמו כן אחר שתיקנו שיהיה חזקה לשוכר בית מן הגוי בתקנה זו הוא מוחזק בבית יותר ממי ששוכר בית מחברו סתם שהמשכיר יוכל להוסיף בשכירות אם עלה שכירות הבתים באותו זמן כמו שהוא הדין וזה שדר בה מכח התקנה אין המשכיר יכול להוסיף וגם בדברים אחרים אפשר שיהיה לו יותר כח ממי ששוכר

בית מחבירו וגם החכ' הר' בצלאל יצ"ו שרצה להליץ בעד הרב הרב"ז זלה"ה כתב כח יותר לקונה מן הגוי החזקה ממי שיש לו חזקה מכח התקנה לא היה צריך למשכונה נפשיה בדוחק זה כי אפ"י שהיה כך עדיין אינו ברור אם קנין חזקה שהוא דבר שאין בה ממש נקנה מן הגוי כמו שאינו נקנה מישראל מה שאין בו ממש שנאמר שיש לה יותר כח מחזקת ישראל כי אף על פי שהיא דבר שאין בה ממש מכח התקנה נקנית לו ואם דברי הרב ז"ל אינן אלא כמו שכתב שיכול היהודי לקנות הבית שיש לו חזקה ליהודי מן הגוי אין שום קושיא בזה לנ"ד שקנינו הוא קנין ואינו נכשל בתקנה כמו מי ששוכר מן הגוי הבית שיש חזקה לחבירו שהוא נכשל בעונש התקנה אבל לא שיוכל להוציאו מן הבית ואם נאמר שגם הרב הרדב"ז ז"ל סובר בפירוש שיוכל קונה מן הגוי להוציא את היהודי המחזיק בה לדור בה או להשכירה מה שהוא סבר' רחוקה לא נעשה בו מעשה כי בכל תוגרמא שנתפשט בה הסכמה זו של החזקות בפ"י כתוב שאם יקנה שום יהודי הבית שחבירו יש לו חזקה מן הגוי שיפרע הקונה למחזיק מה שישומו ב' שמאים כמו שכתב הריב"ז ז"ל בתשובותיו וזה עשו לזכות הקונה כי בכלל ההסכמה הראשונה שלא יוכל שום יהודי לשכור מן הגוי הבית שיש חזקה לחברו בה גם הקונ' הוא בכלל שלא יוכל לקנות שאם יוכל לקנות ולהוציא את המוחזק בבית מה הועילו בתקנתם ועם כל זה נתנו כח לקונה שיוכל להוציאו אחר שיפרע מה ששואה החזקה ע"פ ב' שמאים מה שאין כן במי ששוכר מן הגוי הבית שיש לחבירו חזקה בה כי אפ"י שיפרע לו מה ששואה החזקה אינו יכול להוציאו ואם במצרים יש איזה שינוי בכתב תקנת החזקות ואינו כתוב בפ"י שהקונה מן הגוי הבית שיש חזקה לחבירו בה חזקה שקנינו קנין ושיכול להוציאו מן הבית מה שאינה סברא כלל פשיטא שאינו יכול להוציאו אלא א"כ יפרע מה שישומו ב' שמאים כמו שתקנו בתוגרמא כי משם נמשך תקנת החזקות לכל המקומות ועל זה הסכימו כל בעלי הוראה במצרים בשנים שעברו הלכה למעשה שלא הפסיד הלה חזקתו כמו שהאריכו בפסקיהם ואין לו ללוי שום טענה לסמוך עליה אלא תשובת מהר"ר דב"ז ז"ל וכבר כתבתי כי אפילו לדבריו אינו יכול להוציאו כפי מה שכתבו לשונו ואפ"י היה כותב בפ"י אין עושין בו מעשה כמו שכתבתי וטענת לוי על שמעון שאין כתוב שקנה החזקה כבר השיב לו שמעון כי כלו היינו חזקה כ"ש שעיקר החזק' היא בשכירו' הבית מן הגוי מכח התקנה כמו שכתבתי למעלה גם מה שטען לוי שאחר כתיבת השטר לג' שני' בערכאותיהם מחלו זה לזה ומחל ראובן החזקה ולא נשאר ליה חזקה אלא מכח התקנה ולא נתקנה מעיקרא אלא כדי שלא יהא כל א' הולך ומוסיף וכו' כבר נתבטל כל זה כי התקנה כוללת גם הקניה וגם שיקנה ויהיה קנינו קנין אינו גורע חזקת ראובן וכמו שכתו' למעלה הכלל שאין ללוי זכות כלל להוציא את שמעון מחזקתו אלא שיפרע לו מה ששואה החזקה על פי שמאים אם הסכימו גם במצרים או נמשכים אחר קהלות תוגרמא גם בתקנ' פרטית זו שיפרע לו חזקתו שאם לא הסכימו ולא נהגו בה אינו יכול לוי להוציאו אפ"י יפרע לו ובזה יחקרו החכמים יצ"ו שם במצרים ויעשו כפי שיראה בעיניהם וכל מה שהאריך החכם הר' בקנין הגוי בשטר או בכסף לא היה צריך ובסוף נתן מקום לקנו' בחזקות מדינא דמלכותא גם מה שהאריך לתת טעם כי זכות ראובן גם הוא ליורשיו לא היה צריך לתרץ כי בנ"ד על כי נתן הכ"ה פרחים הוא ליורשיו כי בלאו הכי היה ליורשיו מצד התקנה כי לא תקנו לקונה לבד אלא לכל יורשין

ג"כ דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם אם אחר שמת הקונה יוכל אחר לקנות מן הגוי ולהוציא את היורש ומה שכתב על טענת לוי שבא מ' הגוי שיכול להוציא את ראו' שיש לו ללוי פנים ממה שכתב הרא"ש בתשובו' אינו כי אפי' היה לו טענה ללוי שבא מכח הגוי ושהיה יכול להוציא את המחזיק מן הבית לא היה שום יהודי ראוי ליכנס בה מכח התקנה כמו שאם היה מוציאו הגוי לא היה נכנס שום אדם בו מכח התקנ' כמו שכתו' למעלה והרי שלא הפסיד ראובן חזקתו וכל הפלפול שפלפל החכם בבא מחמת הגוי אם הוא כגוי או לאו והביא סברות החכמים ז"ל ומחלוקתם יועיל זה לענינים אחרים כמי שבא מחמת הגוי כי לנ"ד אינו צריך וכבר העל' כי הדין עם שמעון כמו שכתבתי והלכתא כו"מ: גם החכם הר"ר יעקב קשטרו יצ"ו יפה כח מכירת החזקה מן הגוי לישראל' יותר מן החזקה הבא המכח התקנה שכתב זכינו לדין שבמה ישראל קונה החזקה מן הגוי היא מכורה לו וזכה בדירתה לעולם וכו' דמשמע שכשבא החזקה ליהודי מכח.

התקנה אינו כן ואני או' דל מהכא קנין החזקה מן הגוי מכח התקנ' החזק' של שמעון ולא נגר' זכותו כלל במה שקנ' לוי מן הגוי ולענין נ"ד גם הוא מסכי' להלכ' כי הדין עם שמעון נאם המבי"ט: שאלה רכו ראובן מיוחד במקום אחד לקבל סחורות הסותרים לשלחם לויניציא"ה או למקום הידוע שיהיה בהם ריוח וכל מי ששולח לו סחורה כותב לו שישלח' למקום פלו' ליד פלוני בזמן ידוע ויש מי ששולח לו בסתם ואינו מודיע לאיזה מקום ישלחם והיו בידו סחורות מכמה סותרים כל א' מהם היה משים סי' במשאות שלו כדי שיוכרו שהם שלו ושמעון שלח ליד ראובן משאות של סחורה בסימנ' ולא כתב עדיין אימתי ישלחם ולהיכן ישלחם וליד מי ישלחם וראובן כשרצה לשלוח סחורות לוי שכתב לו שישלח למקום פלו' ליד פלוני והחליפו לו הסימנים של המשאות ושלח משאות שמעון במקום משאות לוי ונשללו או נטבעו בדרך וטוען שמעון שפשע ראובן ולא דקדק בסימני המשאות ושלח משאות שלו שלא מדעתו שעדיין לא כתב לאיזה מקום ישלחם וליד מי ישלחם יודיענו רבינו אם היא פשיעה או לאו: תשובה צריך לדעת אם ראובן המיוחד לקבל הסחורות אם היה לו רשות לשלוח הסחורות לכל מקום שיראה לו כשישלחו לידו הסחורה כך בסתם שאם הוא כן די שם למקום ששולח ראובן אדם ידוע כמוהו שמקבל הסחורות כולם למוכרם והוא עונה לבעלים הראשונים אין כאן פשיעה אפי' שהיה חושב זה ראובן לשלוח סחורה של לוי ונתחלפה בשל שמעון כי לכתחילה ג"כ היה יכול לשלו' גם של שמעון: גם אם היה ידוע מיני הסחורות ששולחים הסותרים שמין סחורה א' הוא ידוע ששולחים דרך משל לוויניציאה כי לשם נמכרת בריוח ומין סחור' אחרת לרגוזא או למקום אחר וזאת הסחורה של זה שמעון היתה מהסחורות ששולחים לוויניציאה ד"מ גם בזה לא פשע אם נתחלפה לו סחור' לוי בשל שמעון כי אפי' לכתחילה היה יכול לשולחם כאילו צוה לו שמעון שישלחוה שם כיון שיש שם ג"כ אדם מיוחד לקבל הסחורות וגם אם היה ידוע זה ראובן שהיה שמעון רגיל לשלוח סחורותיו למקום אחר ידוע שהיה לו שם איש מצווה ממנו וקבלם ושלחם שם בטעות אינו פושע כי אפי' לכתחילה היה יכול לשולחם כההיא דאמרי' בגמרא אם מסר לשומר אחר אם היה בע"ה רגיל לתת לאותו שומר אינו יכול לומר לזה את מהימנ' לי כו' וגם שהיה אפשר ששמעון זה היה רוצה לשלוח סחורתו למקו' אחר לסיבת מה אינו יכול לטעון על ראובן למה שלחה לוויניציאה בלי רשותו כי אינו נקרא שינוי מדעת

הבעלים להתחייב השליח אלא כשמשנה ממה שדיב' לו בפ"א כמו קנה לי חיטים וקנה שעורים אבל כאן ששלח הסחורה בסתם אינו פושע ראובן לשולחם למקום הידוע שהיה הוא שולח או למקו' ששולחים הסוחרים מן סחורה זו: אך אם אינו דרך ומנהג שישלח ראובן שום סחור' הבאה לידו כי אם בכתב ורשו' שכותב לו בעל הסחורה שישלחה למקום פלו' וליד פלוני הוא פושע אם הוא שולחה למקום אחר אפי' במקום שהוא ידוע שיש ריוח בה או למקום שהיה רגיל שמעון לשולחה שם ליד פלו' על פי כתבו ועתה לא כתב שישלחה כל שכן אם שלחה למקום אחר וג"כ שהיה בטעות כי חשב שהיתה סחורות לוי ונמצאת סחורות שמעון היה פושע כיון שכל סחורה יש לה סימן של מי היא היה לו לדקדק ולבדוק בסימנים של המשאות שני מיני הסחורות וכיון שלא דקדק ונטבעה הסחור' או נאבדה חייב לשלם לשמעון כפי מה שהיתה שוה במקום שנשלחה משם וכבר כתבתי על ענין זה והם מוסיפים הלאות אנשים ושלוש נאם המבי"ט:ט:שאלה רכז ראובן היה נשוי עם בת שמעון והניח בן קטן וצוה מחמת מיתה את לוי שיהיה אפטרופוס על נכסיו והיה לו דין ודברים עם חמיו שמעון ולא הספיק לתובעם בחייו והלך לתבוע לאפטרופוס בהרשאת לאה אשתו חלק הירושה בעש"ג כפי דיניהם ואיים וגיזם דברים הרבה כדי להפחידם ומחמת כן נתן לו האפטרופוס י"ב אלפים וכתבם בכתובת אשתו ואחר ימים ושנים מתה לאה אשת ראובן והאפטרופוס תובע מראובן המעות הנזכר באומרו כי היה אנוס שנתיירא שהיה מוליך אותו לעש"ג וראובן טוען שלא עשה שום אונס שלא הוליכו בפני עש"ג רק מתוך הדברי' וההפחדו' נתפשר עמו ובאו לידו במתנה גמורה וכתבה אשתו בנ"מ ועוד טוען שאף אם היה אונס האפטרופו' כשנתנם כיון שהוא לא קבלם אלא בהרשאת אשתו זכתה בהן מנכסי אביה ואח"כ זכה הוא מכח אפי' שהיה לאפטרופוס או ליתום דין ודברים בתביעה הנז' לבטל הפשרה הכל הוא על לאה כיון שהוא הזוכה הראשונה ילמדנו רבינו הדין עם מי: תשובה הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות מכירה כתב האונס את חברו כשהכהו או תלאהו עד שמכר או שהפחידו בדבר שאיפשר לו לעשות דין בידי גוים בין בידי ישראל הרי זה אונס ומעשה בא' ששכר פרדס מחברו לעשר שנים ולא הוה ש"ח ביד המשכיר ואחר שאכלו השוכר ג' שנים אמר לו אם לא תמכרנו לי אכבוש שטר שכירות ואתעון שהוא לקוח בידי ואמרו חכמים שזה אונס וכן כל כיוצא בזה לפיכך אם תבעה המשכיר בב"ד וכפר בו וטען שהפרדס שלו ואחר כך מסר המשכיר מודעא ואחר כך מכר לשוכר שכפר בו הרי הממכר בטל שהרי יש לו עדים שהוא אונס והם העדי' שכפר בפניהם בב"ד והם עדי המודעא וכן כל כיוצא בזה ע"כ וכתב הרב המגיד ז"ל מה שכתב בתחלה נלמד מאותו מעשה שהביא דכל שמפחידו בדבר שאיפש' לו לעשותו הוי אונס וכן כתב הרשב"א ז"ל בשם ר"ח ז"ל דמהכא שמעינ' הכי וכן עיקר ע"כ ואם כן בנ"ד שהפחידו בעש"ג לתבוע כפי דיניהם חלק הירושה המגיע לאשתו ועל זה נתן לו י"ב אלפים לבנים הוי אונס שהרי הפחידו בדבר שאיפשר לו לעשותו כי בדיניהם יש חלק ירושה לבת בין הבנים והיו כופין אותו לתת לו החלק של ירושתה בדיניהם בהרשאת אשתו וגם שכתב הרמב"ם ז"ל לפיכך אם תבעו המשכיר בב"ד וכפר בו כו' הרי המשכיר בטל וכו' שנראה שהמעשה של הפרדס העדים לא שמעו ההפחדה אלא שראו הכפיר' ואחר כך מסר מודעא ומכר שאם שמעו ההפחדה לא היה כאן אונס שהרי לא היה לו אפשר למלוה

לכפור שכבר שמעו עדים אלו שהודה שהוא ממושכן בידו וכמו שכתב הרב המגיד ז"ל כל זה ובנ"ד נמי הרי שמעו העדים ההפחדה ונימא דאין כאן אונס שהיה יכול להביא העדים שהפחידו ולא היה חייב לו שום דבר ואפ"ה נתן לו נראה כי ברצונו נתן הי"ב אלפים.

ולא היא דהתם אם שמעו העדים ההפחדה לא היה חייב דבר ואפ"ה מכר לו נראה כי מרצונו מכר אבל בנ"ד אלו העדים ששמעו ההפחד' הם עדים שלא היה חייב לו שום דבר בד"ת ואם היה הולך זה לעש"ג בעדות עדים אלו ששמעו שהפחידו ללכת לעש"ג לא היה מפסי' שום דבר ראובן מתביעתו בדין הערכאות אלא שהיו מחייבים לאפוטרופוס לתת לו חלק ירושת אשתו והיה אנוס האפוטרופוס דאע"ב שלא הוליו לערכאות מכח האיום שיוליו יתחייב שם היה אנוס לתת מה שנתן מה שאין כן בעדות העדים של הפרדס שאם היו מעידי' בפני ב"ד על ההפחד' שהפחיד שאמר שיהיה כובש השטר והיה או' שקנאה ולא היה חייב המשכיר למכור ואפ"ה מכר נראה שברצונו מכר ולא היה אונס ועל זה צריך לומר במעשה של פרדס שהעדים שמעו הכפירה ולא ההפחדה ובנ"ד ששמעו ההפחדה והאיום הרי ידעו שהיה אונס ולא היה מועיל עדות' לאפוטרופוס בפני הערכאות כי בדיניה' יש לבת חלק כמו שכתבתי וכיון שהיה אנוס אפי' לא מסר מודעא וכמו שכתב בהגהת הרמב"ם פ"י בשם ר"י ונ"ד מתנה היא שהיה תובע ראובן על זכות ירושת אשתו בדיניהם שיתנו לה וגם על זה היה או' שהיה לו דין ודברים עם חמיו ושלא הספיק לתבוע וכו' כדי שיתנו לו על זכות הירושה שהיה לו בעש"ג שאם היה לו דין ודברים ותביעות על חמיו גם עתה אחר מותו היה יכול לתבוע בד"ת אלא שידע שלא היה לו זכות בד"ת ובעש"ג בתביעות ועל זה שגזם ואיי' על הירוש' שהיה לו זכות בדיניהם כדי שיתנו לאשתו מה שנתנו והרי כתוב בטענו' ראובן שטען שלא עשה שום אונס מאחר שלא הוליו לעש"ג רק מתוך הדברים וההפחדו' נתפש' עמו ובאו לידו במתנה גמורה הרי שהודה שבדרך מתנה קבלם ושעל ההפחדות נתפשר עמו ואפי' במכר שצריך שימסור מודעא ושידעו באונסו דוקא במכר או מחילה אבל במתנה אינו צריך אלא מסירת מודעא אפי' בלא אונס אלא גילוי דעת הנותן שאינו מקנה בכל לבו לא קנה המקבל מתנה וגם בידיעת אונס אפי' בלא מסירת מודעא מבטל המתנה כמו שכתבתי למעלה בשם ר"י ז"ל.

ומה שצריך כתיבת או מסירת מודעא אפי' על ידיעת אונס הטעם הוא כי אם לא מסר מודעא שמא נתרצו אחר כך ולכן צריך מסירת מודעה לגלות כי אפי' שימכור ויאמר כי ברצונו הוא מוכר הוא סומך על מסירת מודעא קודם ובנ"ד אפי' היה מכר מה שאינו כיון שהוא הודה שעל ההתפחדו' שהפחידו לאפוטרופוס נתפשר עמו הרי הוא מודה שלא נתרצה כי באונס נתפשר עמו ואינו מנצל עצמו אלא שלא הוליו עדין לערכאות ובזה לא היה צריך כתיבת או מסירת מודע' אפי' היה מכר מה שאינו אלא מתנה ואינו צריך אלא גילוי מלתא או ידיעת אונס כמו שכתבתי: והא דאמרינן פ' כל הנשבעין גבי ההו' דנקט מגלא ואמר איזל ואיקטול דקלא דפלניא וכו' דעביד איניש דגזים ולא עביד דוקא התם הוי מלתא בעלמ' משום דלא תבע מידי' מידי' אבל הכא בנ"ד דהוה תבע מיניה ממונא והוא מגזם ומאיים עליו אם לא יתן לו שילך לערכאות ש"ג ויוציא ממנו חלק ירושת אשתו בדיניהם דברי היזקא אמרינ' דגזים ועביד ומה שלא עשה היה מפני מה

שנתן לו ועוד דבמלת' דגזים בדבר שאין לו הנאה בה ואדרבא עשה היזק לחברו אמרינן דגזים ולא עביד אבל במילתא דגזים משום דלמטי ליה הנאה כי הכא אמרי' דגזי' ועביד והיינו כטעמ' קמא.

ומה שכתב מהרי"ק ז"ל סי' קפ"ז כי נ"ד שטען שמעון שמה שנתן לגיסתו יתר על כתובתה שבאונס נתן מפני שראובן אחי' גיז' אותו להביאו בערכאות הגוים וכתב שאין בטענת שמעון ממש דעביד איניש דגזים ולא עביד כההיא דנקט מגלא כו' והביא על (זה) מה שכתב המרדכי פ' הניזקין על מעשה ביהודי שדחקוהו חברי' בתפיס' לקבל חרם לתת כך וכ' הר"מ דאין באותו חרם ממש דאי משו' דמגזמי עביד איניש דגזים ולא עביד כי האי דנקט מגלא וכו' דמשמע דגיזו' עש"ג לא הוי אונס דגזים כי האי ולא עבוד הרי הוא עצמו כתב אחר כך דבנדון דידיה שגזם להביאו בעש"ג לא הוי אונס כלל שהרי לא כל המביאים נוצחים והרבה עשו כן ולא הצליחו אבל היכא דגזים במידי דאי עביד ליה ברי הזיקא הוי אונס שביד המגזם לעשותו בלי ספק כי האי גיזום דירושה דנ"ד שהוא פשיט שינצח בדיניה' אפי' לדעת מהרי"ק חשיב אונס גיזו' דעש"ג לדברי האי ור"ח ז"ל וכל שכן לדברי הרמב"ם ז"ל שלא הביאו מהרי"ק ז"ל שכתב או שהפחידו בדבר שאיפשר אפי' לא הוי הזיקא ברי הוי אונס דבדברי ר"ח שכתב שהפחידו בדברי שבידו לעשות הוא שכתב וחילק מהרי"ק דדוק' דגיזם במידי דברי הזיקא אבל כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שאיפשר כו' לא היה מחלק בענין זה ואם כן בנ"ד לדברי הרמב"ם ז"ל ואפי' לר"ח ורבי' האי ז"ל כי האי גיזום הוי אונס אפי' לדברי מהרי"ק דבההוא נדון דידיה ולא הוי אונס גיזום דערכאות כנ"ד יסבור דהוי אונס לסברת רבנים אלו ולא הספיק לו למהרי"ק ז"ל לפטור המגזם בעש"ג דלא חשיב אונס בגיזו' בעלמ' דלאו ברי הזיקא אלא שצירף טעמים אחרי' לומר דלא הוי אונס בההוא נדון אבל בנ"ד הוא מודה דהוי אונס כדפי': ואפילו למה שכתב מהרי"ק ז"ל בשם רבינו יהודה ב"ר ברזילי ז"ל בד' מן הפנים שאפי' האונס ידוע וברור אצל העדים הן בתלייה הן בהכאה אבל הוא לא מסר מודעא בכך ומכר או נתן נתקיים המעשה ואפי' שיעידו העדים בכך הכא בנ"ד מסיר' מודעא מה שהודה הוא שנתפטר עם האפוטרופוס על ידי ההפחזה כמו שכתבתי למעלה ולא נתקיים המעשה וחייב להחזיר מה שלקח מנכסי היתום: וגם שטען שהיה לו דין ודברים עם חמיו ושלא הספיק לתבוע ונראה כי על זה גיזם על הירוש' בדיני עש"ג במה שלא היה לו זכות בדין תורה מפני הדין ודברים שהיה לו עם חמיו כי לדעתו היה חייב לו חמיו אפי' הכי כל זמן שלא נתברר בב"ד חמיו אפי' הכי כל זמן שלא נתברר בב"ד חמיו אפי' הכי כל זמן שלא נתברר בב"ד חמיו אפי' הכי כל זמן שלא נתברר בב"ד חמיו אפי' הכי כל זמן שלא היה יכול להוציא מן היתום שום דבר בדין אפי' היה איזה ממשות בטענותיו לא היה לו מקום ולא רשות לגזם על הירושה בעש"ג והוי אונס האפוטרופוס במה שנתן לו: ואם אלו הי"ב אלף שנתן היו כנגד מה שהיה מגיע לאשת ראובן בחלקה בירושה לפי נכסי אביה בדיניהם או מעט פחות הרי ידוע כי על הירושה לקחם והוי גזל בידו וביד אשתו וחייבים להחזיר וכל שכן אם אלו הי"ב אלף היו יותר ממה שהיה מגיע לה בדיניהם בנכסי אביה שהוא גזל בידם מצד הירושה ומצד מה שלקח יותר מן הירושה על הדין ודברי' שהיה לו עם חמיו ולא עמד בד"ת: ולכן חייבים ראובן ואשתו לצאת ידי חובת'

שיעמדו בד"ת על הדברי' שאמר שהיה לו עם חמיו ואם יתבר' שהי' לו איזה זכות על חמיו אעפ"י שאין מוציאין מן היתום עד שיגדל וגם האפוטרופוס אינו רשאי לדון ולחוב ע"מ ליתומים שמא לא יזכו וכו' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכו' נחלות אפ"ה כיון שעת' ראובן הוא מוחזק ב"ב אלף ינכו לו ב"ד מה שיתברר לפניהם שהיה חייב לו חמיו ואפי' דרך פשרה יש רשות לב"ד לעשות בשביל היתום כמו שיראה להם שהוא זכות לו מפני שאולי (לא) יוכלו להוציא ממנו לכשיגדל טוב הוא ליתומים שיפשו בו"ד עתה בפחות ממה שהיו יכולים להוציא כמו שכתוב בכתב ופסקי הרב ה"ר ישראל בעל תרומת הדשן והמותר מן הי"ב אלף יחזרו ופשרה כזאת יכולים בו"ד לעשות אבל מה שנתפש' האפוטרופו' על י"ב אלף מפני מה שהיה מגזם על הירושה או שהיה לו דין ודברים עם חמיו היא בטלה מצד האונס: ומלבד זה אני אומר כי הפשרה בטלה וחייב ראובן לחזור מה שלקח אפי' היתה פשרה ברצונו שלא באונס כיון שבדין תורה אין לאשתו ירושה וגם בדין ודברים שאמר שהיה לו עם חמיו לא נתברר שום דבר בב"ד הוה ליה פשר' זו גזל מן היתומי' וגרוע' פשרה זו ממתנ' שאפי' היתה מתנה היתה בטלה שאין האפוטרופוס יכול לתת שום מתנה מנכסי יתומים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות מכירה גבי אפוטרופוס שאין אדם נותן דבר שאינו שלו ואפי' במה שמוכר האפוטרופוס בנכסי יתומים אם טעה בכלשהוא בין במטלטלים בין בקרקעות חוזר כמו שכתב הרב ז"ל פי"ג מה' מכירה: ואם כן חייבים להחזי' הי"ב אלף מצד האונס שכתבתי וגם מצד שהם נכסי יתומים ואפי' לא היה אונס אין נתינתו נתינה והיא בטלה כמו שכתבתי ואין דומה נדון זה לנדון שכתב הרי"ק ז"ל ויודה הוא בירוש' שהוא אונס כמו שכתבתי למעלה וגם שהם נכסי יתומים ואפי' לא היה אונס הפשרה בטלה מה שאינו כן במה שהשיב מהרי"ק ז"ל ולא במה שהשיב הר"ם ז"ל.

והטיב לכתוב הח' החשוב ה"ר אברהם די בוטין י"ץ בחקירה השנית שעשה על פסק זה שבא משני צדדים דאי הוי אונס אין המתנה ואם אינו אונס אפוטרופוס שנתן מנכסי יתומים אין מתנתו מתנה וכמו שהאריך בזה בפסק שלו שזכה היתום: אך בחקירה הג' שכתב שזכה ראובן כי לא נתן האפוטרופוס הי"ב אלף כי אם לאשתו שבא הוא מכחה ובשליחותה ואכילת פירות מנ"מ לאו כקנין הגוף דמי ובעל בנכסי אשתו לוקח הוי ואינו חייב לפרוע חוב אשתו וכמו שהאריך בזה בשם החכם סגן הכהונה יצ"ו לא צדק בטענה זו דכיון שיהיה לוקח או יורש היכא דאיכא פסידא הוא חייב דאע"ג שבא בשליחות אשתו בא לתבוע מה שלא היה לאשתו שום זכות והויא גזל גבה ואין שליח לדבר עבירה וראובן הוא שאנס את האפוטרופוס ולקח ממנו הי"ב אלף ואעפ"י שאמר שנתנו לאשתו וכתבם נוסף על כתובתה לנ"מ באיזה צד שיהיה או נצ"ב כיון שאמר שכתבם בכתובה נוסף על כתובתה או יהיו נ"מ כמו שאמר ג"כ הרי נשאר בידו בגזל ואפי' שנתנ' לאשתו אינה זוכה בהם שהם גזל והיא חייבת להחזירם לאפוטרופוס ואם היא לא תרצה בעלה ראובן הוא חייב כי הוא הגזלן ואפילו שלא היה אונס אלא שנתנם האפוטרופוס כיון שהם מנכסי היתום אין מתנתו מתנה וראובן חייב לפורעם ואם הם ביד אשתו הוא חייב ללוקחם ממנ' ואם הוא אלה או אינו מצוי מוציאים אותם ממנה בב"ד ואם יש לו שום דין ודברים על היתום ב"ד יגבו לו מן הי"ב אלף כמו שכתבתי למעלה נאם המבי"ט: שאלה רכח על מה שכתבתי זה ימים פסק על הפסד שהפסיד החכם של ירושלם תוב"ב

בסיבת היות דיינ העיר ששלח לי סגנון הכתב שעשו עמו ראשי הקהל הנז' שקבלו עליהם שכל הפסד שיבואו לו מהעכו"ם או איזה עליל' שיעלילו עליו הכל עליה' ליהד' ויהיו חייבים לפרוע לו ועל זה כתבתי שהקהל יצ"ו היו חייבים לפרוע לו ועת' חזרו בני הקהל יצ"ו לשלוח השטר שעשו עם החכם מתחיל וג"כ שטרו' אחרים שעשו וכתבו שהן חייבים לפרוע לחכם מה שהפסיד מכמה טענות שטענו בכתב ואני אע"פ שלא שמעתי טענות חייבתי אותם בהפסד לא לפי טענות החכם יצ"ו אלא לפי מה שכתב לי נוסח וסגנון השטר שביניהם והם טוענים על השטרות שאינם חייבים מכמה טענות: ראשונה כי עלילה זאת לא היתה בסבת הדיינות ולא לסבת הקהל אלא לפי שלא הלך לראותו כמנהג עשירי העיר מן הישמעאלים וגם שטען טענת הדיינו' ג"כ הנה כמה פעמים טוענים עלילה זו וההפסד היא מועט ד' או ה' פרחים ולהיות החכם אמוד בנכסים ועושר רב היה ההפסד רב ע"כ טענה זו.

אני אומ' כי אין בטענה זה ממשות כי בעדו' שקבלו שם כתוב כי אחר שאמר הבי"ק לחכם למה לא הקבלת פני וכו' והשיב הוא מי אני וכו' אמר לו הבי"ק אתה דן אותם ומשמא מגרש וכו' נראה כי עיקר טענתו היתה עליו על כי היה דיינ היהודים וגם כי כמה פעמים טענו על הדיינות ולא היו אלא דבר מועט לא כל הזמנים שוים ולא כל הביק"ש שוים וגם כי החכם היה אמוד בעשיר לפני הבי"ק ועל כן החמיר גם הקהל ידעו קודם כי היה עשיר ואיפשר שיעלילו עליו ועם כל זה נתחייבו במה שיפסיד בסבת הקהל יצ"ו: הטענה השנית כי גם שנתחייבו לפרוע ההפסד (היה) הוא אסמכתא בעלמא בלי קנין ושבוע' גם בזו אין להם זכות כי כל תקנות הקהלות אין צריכות קנין ולא שטר ודבריהם ככתובים וכמסורי' דמו כמו שהשיב הרא"ש ז"ל כלל ו' וכתב שמנהג פשוט הוא וכו' וכמו שהאריך אח"כ וגם בהסכמת קהל עם החכם כתב למעלה סימן ה' שאין צריך קנין וכו' וכמו שכתבו באורך באותו כלל ואפי' בדבר שלא בא לעולם וכמו שכתב הרא"ש ז"ל בכלל י"ג: ובטענה שלישי' כתבו כי אותם שנתחייבו בהפסד הם מתי מספר ושכל הקהל לא יתרצו בתנאי כזה ואין זה טענה כי החתומי' בחיוב ההפסד הם ידועי' מפרנסי הקהל וחתמו י' במקום ז' טובי העיר והם עיקר החתומים בראש בשטר ראשון שנתפשו עם החכם ובשני ובג' ומה שטענו שהקהל לא יתרצו לא כתבו שלא רצו מאז במה שנתחייבו אלא השבעה כי מאז נראה שידעו ונתרצו ועתה מה שטוענים של' יתרצו הקהל במה שכתבו הם עוברים על השבועה שכתבו בשבוע' חמור' שיפרעו לו מנכסיהם הכוונה היא לגבות אח"כ מן הקהל כי הוא המנהג הקהלות לצורך שעה מוציאים מכיסם או מתחייבים מכיסים ואח"כ גובין מן הקהל: והטענ' הד' גלו בה כי כל מה שטוענים הם דחיות ועכובים ותואנה הם מבקשים שלא לפרוע לו כי הוא ידוע משנים קדמוניות כי כל הקהלות הקדושות ששולחים מעות לירושל' הם יודעים כי מלבד שמפזרים לבעלי תורה ולעניים הם מוציאים גם לכל ההפסדות שיארעו בקהל כי אין השוכנים בירושלם יכולים לפרוע אלא הכראג"י מדי שנה בשנה ושאר ההפסדות הכוללים הן מן המעות הבאים מחוץ כי אם לא היו עושי' כך לא היה מי שירצה להתישב בעיר ומה שאו' שיש הרבה ת"ח בעיר יהי רצון שכך יהיה כי ת"ח מרבים שלום בעולם ובדבור זה הוא קרוב להיות עוברים על שבועתם שנשבעו לו לחכם להעמידו עליהם עד עשר שנים: הטענ' ה' כי העדים עצמם שמעידים על עלילת החכם שהיה בסיבת הקהל הם נוגעים בעדותם

בפרט על כי עליהם כתבו חוג"א על פריעת ההפסד ואני אומר כי אין בזה שום נגיעה בעדותם כי אם נתחייבו יותר נקל הוא להם ליפרע ממנו מליפרע מן הקהל ועל זה יהיו רוצים הם שההפסד יהיה עליו ולא על הקהל כי יהיה להם צער ליפרע מן הקהל ואין פה נגיעה בעדות ואדרבא אם היה ההפסד על הקהל היה להם הפסד בזה כי יגיע להם חלק מן ההפסד וכשהיה ההפסד על החכם לא היו הם פורעים שום דבר הכלל כי אין להם שום זכות בטענותיהם וחייבים לפרוע ההפסד בעד החכם ואפי' שלא היו מתחייבים לפרוע כיון שמצידם הפסיד מצד היותו דיין עליהם חייבים: נאם המבי"ט: שאלה רכט הקשה הריב"ל נ"ע בתשובותיו על מה שכתבו התו' ספ"ק דשבועות א"כ מצאנו בשעיר של עם שהותר מכללו ע"כ דמה בכך אפ"ה כיון שכול' קרויין ביתו מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן ולא בשעיר של עם אע"ג דהות' מכללו עכ"ל ואני אומר דהתוס' סברי דבתר דאסקי גבי כהונה דכולם קרויין ביתו ותו לא דכתיב בית אהרן בית הלוי דמשמע דכל חד בית בפני עצמו לא מצינן למכלל לויים בכלל ביתו דאהרן ומאי דכתב ואפי' מקמיה דאסקי דכולם קרויין בית אהרן לא קשה ולא מידי דהלויים יתכפרו בפרו של אהרן שהותר מכללו אצל כהנים ע"כ ואני אומר דאה"נ דמקמי דאסקי דכולם קרויים וכו' ולא קשה מידי דכתב הוא אבל התוספות לא קשה להו אלא בתר דאסקי וכו' כדפי' וכמו שכתב הוא עצמו דמאי דהקשו התוספות ואי בשל אהרן לא איקריבותו דהיינו למה דאסקינן דכהנים אקרי ביתו ואפ"ה חזר וכתב דצ"ע בדברי התוספות דלא קשה ולא מידי מה שהקשו דלויים במה יתכפרו דמצינו להם כפרה מקמיה דמסקי' וכו' ובתר דמסקי' דכולם קרויים ביתו יתכפרו בשעיר של העם וכו' דאית לן למימר דלא אתי אשר לעם אלא למעוטי כהנים ותו לא מידי ע"כ וכבר כתבתי דלא הקשו התוס' אלא בתר דאסקי' ולא מצי למימר את אשר לעם אלא למעוטי כהנים משום דא"כ מצינו בשעי' של עם שהותר מכללו ותני' בהאי ברית' גבי כהני' דלא יתכפרו בשעיר שהרי לא הותר מכללו וא"כ תימא דתמיה' התוספת באתרי' קאי ותו לא צ"ע מידי: נאם המבי"ט: ובדבור שאחר זה האי מבעי ליה לכדתניא וכו' כתב ויש לתמוה בדבר התוס' טובא דמי דחק' למימר דפריך וקרא אצטריך וכו' ע"כ: ואני אומר דפשיטא דקושיא דגמרא משמע דלא פריך אלא דהאי אשר לעם לשיביא משלו הוא דאתא אלא שלא יתכפרו בו שאר הכהנים והאי קושיא מצי למדחי לה לתלת' אשר לו כתיבי חד מנייהו לשלא יתכפרו בו וכו' ולא ילפי' לעכב ולהכי כתבו התוס' דלמאי דתני בביריתא דאין מתכפרים בו קמקשה מהאי בריתא דמדאיצטריך קרא ללא מייתי משל כהנים אלמא מתכפרים בו: עוד כתב ותו דהא לעיל אמרינן דמאת עדת בני ישראל נפקא דלא יביא משלהם ואע"ג דכתיב אשר לעם למעוטי שאין הכהנים מתכפרים פרים בדמי' והאי לאו מלתא היא דלא אתא מאת עדת בני ישראל אלא לאייתור אשר לעם ע"כ: אומר דאין מובן מדבריו מהו כוונת קושיתו דאם הכוונה הוא להקשות דמשמע מגמ' דאשר לעם הוא למעוטי שאין הכהנים וכו' וקאמר והאי לאו מילתא היא דלא אתא מאת עדת וכו' אלא לאייתורי אשר לעם אין בזה קושיא כלל דבגמ' לא הוזכ' לאייתו' ולא מייעוט ולפי האמת כיון דכתיב מאת עדת ישראל וכו' אשר לעם הוא מיותר ומ"ה אמרינן דאתי למעוטי שאין הכהנים מתכפרים וכו' וכמו שכתב רש' ז"ל כדילפינן מאשר לעם יתירא ואעפ"י שהיה בזה אי זו קושיא היתה על הגמ' לא על דברי התוספו' שכתב ויש לתמוה בדבריהם טובא וכו' ותו דהא

לעיל וכו' עוד כתב ותו מאי האי דכתבו התו' וקרא אצטריך שלא תאמר כיון דמצינו דיש להם כפרה יתכפרו בשלו וכו' והא אנן מדלא כתיב יכפר קיימין ואי מאי דקאמר הוי לבתר דידעינן דכתי' יכפר מלתא דפשיטא היא דקרא אצטריך שלא תאמר וכו' ומאי אתו התוספו' לאשמועינן ע"כ: ואני אומר דודאי לבתר דידעינן דכתיב יכפר הוא ואפ"ה לא הוי כל כך פשיטא דלא ילפי מיכפ' אלא דאית להו כפרה ואפשר דלהוי בשל עם אי הוה משכחינן לי איזה ייתור: עוד כתב ותו יש לתמוה במאי דכתבו התוספות וקצת תימ' דמאי פריך נימא דהא דדרשינן דלא אייתר משל צבור וכו' ולכאורה נראה דהוי תמיה' רבה דמילתא דפשיטא היא דמאי דדרשינן בהך ברייתא דקאמרמשלו הוא מביא דודאי דהיינו לבתר דקים לן דכהנים מתכפרים בו דהיינו לפי קושטא דמלתא דכתי' יכפר ע"כ ואני אומר דמשום הכי קאמר קצת תימ' משום דאיכ' למדחי כדפריך מעיקר' דמדאיצטריך קרא וכו' אלא מתכפרים בו דאע"ג לכתי' וכפר לא ידעינן במאי אי בשעיר אי בפר ואיצטריך קרא דאשר לו לומר דלא מיייתי אלא משל כהנים אלמא דיכפר דכתיב אפר דמינן ליה אלמא דמתכפרים בו.

עוד כתב ועוד יש לתמוה בפשטא דשמעתא דלמאי איצטריך לאתויי ברייתא והלא לעיל מקשינן והאי אשר לעם להכי הוא דאת' האי מיבעי ליה דקאמר רחמנא מדעם להוי וטעמא כמו שכתבו דפשטא דקר' משמע מדעם ואף הכא נמי פשטא דקרא משמע אשר לו משלו ולתנאי איצטריך לאתויי ההיא ברייתא דשלו הוא מביא וכו': ואני אומר דלית כאן שום תמיהה דאע"ג דפשטא דקרא משמע טפי אשר לעם מדעם להוי ולא שיתכפרו בו אחרים והכי נמי נימא באשר לו אפ"ה משמע נמי לשלא יתכפרו בו כהנים ולהכי מיייתי ברייתא דדריש אשר לו משלו כפשטא דקרא ולא כאשר לעם דמוקמינן ליה לשלא יתכפרו בו כדאמרינן והוא תירץ להאי תמיהה דאיצטריך לאתויי ההיא ברייתא למימר דכולהו אשר לו אצטריכי כי היכי דלא נימא והוא מאשר לו אחרינא נפקא וכבר כתבתי אני למעל' ענין זה על מה שתמה בתחלת הדבור על מה שכתב מי דחקם למימר דפריך מדאצטריך וכו' וכתב עוד דלפי התירוץ שלו יש לתמוה בדברי התוספות איפכא דהוה קשיא לן מעיקרא דהאי קצת תימא לא קשיא מידי דלאו מחמת הברייתא פריך אלא כדפי' לעיל משום דפשט' דקרא הכי משמע ומאי דמיייתי בריית' לכדאמרן ע"כ: ואני אומר דאין סברא לומר דלא פריך מחמת הברייתא אלא משום דפשטא דקרא הכי משמע דהא לישנא דגמרא מוכח דמן הברייתא פריך דקאמר והאי אשר לו להכי הוא דאתא האי מיבעי לכדתני' שעלו הוא מביא וכו': ודמי האי רבנא דחשיב לרבנן ולחכימי דרא כדלא גמירי שמעתת' וכדלא יהבי לבא לעיוני בפלפולי' ולמחזי מאי דלית ביה עיקר ולאסוקי סוגייתא דשמעתא ומלתייהו דבעלי התוספות אליבא דהלכתא ולא לאסוק' להו בקושיא ותמיה' וצ"ע דאע"ג דמחזדן שמעתיה היינו לחזודי תלמידיו בקושיות והויות לא לכתוב לדורות מה שלא היה צריך ליכתב בהבנת צורתא דשמעתתא ולמהדר ומטרח לאוקומא בקושיא לבן של ראשונים כפתחו של אולם ודידן אפי' כמחט סידקית: שאלה רל עוד כתב ותו כתבו התוספו' כדאמרן נמי לא מחסרי ממונא תימא מ"מ ע"כ כיון דמצינו שיש להם כפר' בכל מה שיש כפרה לאחרים וכו' ולא גמרינן מיניה דגלי קרא ויש לתמו' דכי דאמרינן תנא הכי קשיא ליה אכתי לא ידעינן יכפר וא"כ מאי האי דכתבו התוספות מאחר שמצינו אחר כך שיש להם כפרה וכו' ע"כ: ואני אומר דמה שתמהו התוספות

הוא מאחר שמצינו אח"כ שיש להם כפר' וכו' מדכתי' יכפר לא מצינו לאוקמא אלא בשל אהרן ולא הוה בעינן תנא דבריתא למימר מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן שהרי הותר מכללו והוא תירץ ג"כ ענין זה בסיגנון אחר באריכות וצדק בתירוץ: עוד כתב ותו לכאורה יש לתמוה במאי דכתבו התוספן' ויש כו' והלא משל עם כו' לא נפק' אלא ממאת עדת בני ישראל וכו' ואייתר אשר לעם לומ' שאין הכהנים מתכפרים בו וכו' ועוד האריך בזה ובתירוץ והוא דבר פשוט בדברי התוספות דאע"ג דקרא אתיאי לשלא יתכפרו בו משמע נמי דטעמא הוי משום שהוא של עם והוא כתב דלאו קושיא היא ומלתא דפשיטא היא ואינה צריכה לפנים ולהיותה כל כך פשוטה לדידיה לא הוה צריך להאריך בה כ"כ והיה לו להסמך על המעיין או על איש החכם ויבן את זאת: עוד כתב על מה שכתבו התוס' בסוף פרקא וי"ל דאפי' ר' שמעון מודה וכו' וצריך לדקדק לכאורה דהיאך הכהנים מתכפרים לרבי שמעון וכו' וכתב דלאו מילתא היא כלל וכו' ואי לאו מלתא היא לא הוה צריך לכתוב מידי וכתב אבל החייב לפיכך מתודה כו' ולמאי אצטריך הכהן הגדול לחזור להתודות עליו בפעם השנית הרי נתכפר בוידוי הראשון ע"כ: ואני אומר דתיקשי ליה נמי מתני' דפרק אמר להם הממונה דתקני גבי פרו בוידוי ראשון אני וביתי ובשני אני וביתי ובני אהרן עם קדושך וכדמצלי' ליה האידנא נמי בי"ה בסדר עבודה אלא טעמא הויה משום דאע"ג דנעשה זכאי בוידוי ראשון היינו לגבי ביתו אבל לגבי אחיו הכהני' בעי למהדר להתודות נמי אנפשיה כדי שיהיה זכאי יותר לכפר בוידוייו על אחיו הכהנים: כתב עוד ותו לא מידי בהך סוגיא דשעירים ובהאי פירקא ע"כ ואני אומר דלדידיה הוא דליכא ולדידי איכא הני תירוצא דתריצנא לדברי התוספות ורש"י ז"ל נאם המבי"ט: בשנת אשכח"ה שיחי: ובכך נשלם ספר שאלות ותשובות בעזרת האל דר בשמי ערבות